במדבר סיני בחמד למדם · מתוך מיבתן לפניו מוכה אותם כל שעה כשיגלו ממגרים מגלן וכשנפלו בעגל מגלן לידע הגותריס כשבא להשרות שכינתו עליהם מגלה בחמד בניסן הוקם המשכן ובאחד באייר מגלה: למשפחותם · דע מליין כל שבט ושבט: לבית אבותם · אביו משבט אחד ואמו משבט אחר יקום על שבט אביו: לגלגלותם · על ידי שקלים בקע לגלגלות: כל יוצא צבא · מגיד שאין יוצא בלבא פחות מבן עשריס: ואתכם יהיו · כשתפקדו אותם יהיו עמכם בשיא כל שבט ושבט: אלה

רלב״ג

וידבר י״י אל משה במדבר סיני לאמר · דע כי כבר נאמר ישראל קודם זה והיה מספרם זה המספר בעינו שהיה בה המספר המזכר בזה המקום וזה כי בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן כמו שנזכר בפרשת פקודי ופקודם זה נאמר ישראל והביאו בקע לגלגולת כמו שנזכר שם לעשו האדני׳ ווי העמודים ושאר הדברי׳ שנזכרים והנה היו אז ו׳ מאות אלף וג׳ אלפים ות״ק וחמשים וכן היה מספרם בזה המקום כמו שתראה וזה מתה שיראה מאמר כי האנשים הקרובים לעשרים שנה היו שוי המספר לאנשים לעשרים שנה עד שהיה מספר מה שנוסף בהם מבני עשרים כמספר מה שחסר מהם מבני עשרים שנה וזה מוזכר על עומק השגחת השם יתעלה בהם להחיותם המין האנשי וזה שתתה תמצא לפי הנהוג כי האנשים הקרובים לעשרים שנה הם רבי המספר מאד מאנשים הקרובים לעשרים שנה כי מה שיגיעו׳ מזה המספר הם מעטי המספר · ואחשוב כי במספר הראשון לא נמנו הנשים כי בשלמת המשכן לא נתנו בקע לגלגלת הנשים ולא נמנו בתוך המספר הראשון גם כי הוא לחזון שיסכי׳ במקרה המספר הראשון עם הלויים ולמספר השני בזולת הלויים ואולם כשהיה הראשון בזולת הלויים גם כן היה לפשר לפי מה שזכרנו וכבר יודה ישראל היו מוסנתים בזה האופן גם בהיותם במדבר מהרבה הפעמים שנתרבו שם בחטא המרגלים · אחשוב כי הראשון בלתי נמנו במספר שמות שהם מבן השמות לכל זכר ולא מבן ישראל וגומר · אחשוב כי הראשון בלתי נמנו בספר שמות שהם מבן השמות לכל זכר ולא מבן האנשים בעצמם כדי שלא יהיה בהם נגף בפקוד אותם כמו שהתבאר מהבריתו בפרשת כי תשא וזה אחנם היה באחצעות כשיאי השבטים שלקחו שמות כל שבט לגלגלותם ומבן כל השמות הנכתבים כדי שלא יהיו האנשים בעצמם ומבן כל יוצא צבא כי הכונה היתה שילחמו עם שבע עמים ויכבשו הארץ ולא הפסד ית׳ שיפקוד אותם כדי שיתברר להם הפלגת השגחת הפסד יתעלה כשיפקדו אחר המלחמה ולא יפקד מהם איש כמו שבמצא זה הענין במלחמת מדין אלא שגרם לחטא ונתלחמו במדבר עד תום הרבעים שנה ובכלל תועלת שני והוא שבבר נתיחסו כלם על משפחותם לבית אבותם על ידי משה ואהרן שהיו כביאים ומבן בזה האופן והיה לפשר מפני זה שיעזרו אנשי המשפחה קצתם בקצת לכל מה שיצטרך מפני היותם חוזים זה אצל זה עם שבזה גם כן בכלל התועלת שהיה כל ענייניהם מוגבל באופן שלא תהיה קטטה בעניין חייתם והנה הגדולה התורה כשיעמוד היותר ובבר שנשבטים במקום היותר ובבר ולזה היו הלויים עומדים סביב למשכן העדות לגדול מעלתם בעבודת הפסד יתעלה והנה היותר ובבדים מהם היו חוזים לפלת חוזה והם משה אהרן ובניו כמו שמוכר בזאת הפרשה והנה היתה הפילה ההיא יותל ובבדת לפי שפס פני הקדש וקדשי הקדשים ר״ל שפתיהם היו לפלת חוזה והנה אחר הפלה המזרחית היתה הפלה הדרומית היותר ובבדת מאד לפי מה שקדם בעניין הקרבנות ולזה היו חוזים שם בני קהת שהיתה עבודתם יותר ובבדת כמו שהתבאר חוזלת הפרשה וכמו שהפלה המזרחית יותר ובבדת מהדרומית כך המערבית המקבלת לה יותר ובבדת מהצפונית שהיא המקבלת לפלה הדרומית ולזה היו חוזים בני גרשון לפלת המערבית ובני מרדי בפלה הצפונית כי עבודת בני גרשון יותר ובבדת באופן מה מעבודת בני מרדי כמו שיתבאר בזאת הפרשה ובזה האופן גם כן היו חוזים השבטים סביב לאהנה לוייה ולזה היה שבט יהודה חוזה לפלת חוזה והם יותר ובבד כי ממנו הוגבלה להיות המלוכה והיו חוזים עמו השבטים שמולו אחריו מלאה על מדרגותיהם והם יששכר וזבולון ולהיותו לאחרון יותר ובבד אחריו כי הוא הבכור ליעקב ולזה היה חוזה לפלת דרום והיה חוזה עמו שם השבט שמולו אחריו והוא שמעון והיה שם עמהם גד שהוא הראשון שמולו משפחות לאה ואחריו היו בני רחל היותר ובבדים ונתנה הגדולה לאפרים כמו שהתבאר מברכת יעקב לו והיו חוזים לפלת מערב והיו חוזים אצלו מנשה ובנימין כי הם מבני רחל ונשארו השבטים הנשארים בני השפחות והם היותר ובבד מהם דן כי הוא הראשון שמולו מבני השפחות ומתנו עתיד להיות שופט מושיע ישראל כמו שהתבאר מברכת יעקב ולזה היה זה הדגל בשמו והיה אצלו מטה אשר שהיה בן שפחת לאה ולאחריו היה מטה נפתלי שהוא משפחת רחל · והנה כתייחס שבט לוי לשמור משמרת בית המקדש ולעבוד עבודתו להוסיף מעלה למשכן בנפש כי זה השבט הנבחר כתייחס לבד לזאת העבודה וכבר כתבאר עניין השמירה והעבודה בנ״ה בפרשת קרח כי עמיתיה היה גם כן לתת גדולה לבית המקדש בנפש כי מדרך הנתים הגדולים שיהיו בו שומרים ושוטרים · והנה להראות מעלת הלויים שבבר כתייחדו מבין שאר השבטים לעבודת הפסד יתעלה לא התפקדו בתוך בני ישראל וכן לתת מעלה גדולה בנפש לעבודה הנכבדת אשר במקדש כתיחדו העובדים מזולתם מהאנשים והנה הזר הקרב בחיתה בידי שמים · ואני הנה לקחתי את הלויים מתוך בני ישראל וגומר · כבר באר מה שקדם לאהרן ובניו והם חמשת סלעים של כסף לרוש שהם כמו אדנני אוקיות שלמה ואולם בבכורות הבהמה לפי שאין עיקרם מהנ בחוזה לאהרן לא נמנו אבל לוקחו בכללות הלויים ובהמתם תחת בכורות ישראל ובכורות בהמותיהם מזולת מכיר בבכורו הבהמה ואם אינם מהנים בחוזה לאהרן לפי שהוא ראוי שהבכורו בעצמם שהולנו מהכנף בנגוף הפסד כל בכור בהמה יותן ליי׳ בהם כבוד באופן מה ואם לא היה לפשר שיהיו קדושים בעצמם ולזה אמר בכללות שבבר נלקח לשם יתעלה בהמת הלויים תחת בכורות הבהמה ובבר הראבנו האמר בזה בפרשת בא אל פרעה והנה נמצא בזה המקום בהשמרת בני גרשון שהוא לחשה מהשמרת בני קהת כי משמרת בני קהת היתה בדברים הפנימיים שהיתה בהם יותר מהקדושה ואתנם היה בהשמרת חזנה המיון להתיחסות לאבר

בעל הטורים

ספר במדבר

במדבר פיני לציל מיניה כתיי׳ אלה המנו׳ וסמיך ליה בתחבר׳ לומר לם אין לוקם הפני׳ עצמו מהבר אינו יכול לידע הנו׳ ומנות: למעלה כתיב וכל מעבר בקי׳ ולקן · וסמיך ל״ה שלו לת ראש · על שם מה שנ׳ עוד הבכורים הלקן על״י מונה: נמספר שמות כתיב כאן ובפנחס לא כתיב בתנא מנין במספר שמות אלא כתבו כאן להודיע שלא שינו שמותם מאנר״ל לכן כתיב לבית אבותם · לומר לך שבקראתו בשמות אבותם: אתה ואהרן למעלה נכי תשא לא כתיב אהרן בתורה מנין לפי שעל ידו נעשה העגל · שבשבילו הוצרכו למנין · לכך לא מנאם · הוא: הנשיאים · מתחיל בתלוי ומסיים בעינן ע״ם יצרנו כתיבון עינו · ועיי׳ העין: קריאי

מ״ע ספורנו

וידבר ה׳ אל משה · שלו לת ראש לבדרש שיבבסו לארץ מיד: מיד אל דגלו · בלתי פלחמה אלא שיבנו המחנות מפני כמה שעשו קנתם כאן שהעיר בתחרו כעוב׳ המולים והחתיר מאר מזבו מפני בני ישראל חולי היו מסתחות מהבראנם שעלין מחרו ז״ל שעם׳ ופנס מאלין ובקלקל הקרבלים הוסיפו בז׳ מחות להרע ת׳ שנה והנוכן לבחריים: בספר

אמרי נועם

וידבר יי׳ וגו׳ סוף תבות אל תועבי תור׳ מים לו שבל מי שיודע מקר התור׳ אלו ומים נקראת התורה דבר אחר בתורה נקראת אור שנאמר כי נר מצוה ותורה אור אמר הקדוש ברוך הוא אם תשמור נרי גם אני אשמור נרך כי הנשמה תלויה בתורה כינר הנשמה לא ה׳ שמות כנגד המשה חומשי תורה והתחלה מולם שמות הנשמה מנין שי״ם רוח נשמה נפש יחידה חיים וכן אם תקח שבתחלת תיבה שניה של חומשי תורה מולין שי״ח: אלה שמות הנשים מנין בסדר תולדות׳ ובמנין פקודם ובסדר הדגלים מנה גד אחר שמעון ויש לתת סמם בדגל בסדר הדגלים מנה ראובן תחלה שהיה בכור ואחריו שמעון בכסל׳ ואחריו גד ראוי׳ ואחר לוי לא הנה לסדר אחר התולדות ולנדף יהודה עם דגל ראובן כי אם גד אחר שמעון ויש לתת סמם בדגל בסדר הדגלים מנה ראובן תחלה שהיה בכור ואחריו שמעון שנולד אחריו ואחריו גד בכור שבחת לאה ולא נדף שנם יהודה עם דגל ראובן אלא שנם גד שנחלתו היתה עם נחלת ראובן כי אם כן היה לו לנדף שנם מנשה עם דגל ראובן שנם נחלתו היתה עם נחלת ראובן ויש לומר בזה אין להקפיד שהרי לא היה אלא חצי נחלת שנם מנשה עם נחלת ראובן ושוב לנו לנדף שני בני רחל בדגל אחד אלעזר ואיתמר שנם בשני דגלי כ״ם בשם ר״ת: אליעזר בן אדיאל׳ אלה שנות הנשיאי׳ נתנו להדגל נקרא שם בשיאי׳ ראובן אליצור על שם ראובן אף על פי שחטא שנאמר ושכב את בלהה פילגש אביו ולבסוף עשה תשובה ומחל לו הקדוש ברוך הוא כל עונות של ראובן ומחל לו לבני יוסף לאפרים הקדים דברי אפרים לדברי מנשה לקיים דברי יעקב כדכתיב ויש׳ את אפרי׳ לפני מנשה אבל בחלק הארץ הקדים מנשה לאפרים שנה אל בני יוסף לנשמותם מנשה ואפרים

מסרה

י״ז זיגין מן ב״כ קמצין וסי׳ בחרבות · בשועלים בחרבות · בחרבות · ולא צמאו בחרבות · קח · ויאמר הכהן חרב גלית · קח · ויקח מורע הארץ ויתנהו · מים · כי יי׳ אלהיך מביאך אל ארץ · מים · גם בהמות שדה תערג · וישתחו · ויאמר לו כי אני שר צבא · וישתחו · והיה לאדם לבער ויקח · עמד · וידם השמש וירח עמד · עמר · אשרי

קצת

בשם אשר פקודי רוש ותחת חבר · אחל לפרש על הפשט ספר וידבר:

במדבר סיני · להודיע כי לא עלה משה אל הר סיני אחר היות הכבוד באהל מועד: בחדש לחדש השני · לתקן הדגלים ואיך יסעו ואיך יחנו בעבור המקדש כי בעשרים לחדש השני נסעו: שאו את ראש · כמו שאמר תשא ופס מפורש: לבית אבותם · כי משפחת האש אינה קרואה משפחה: לגולגלותם · פירשתיו: בישראל · להוציא ערב רב: איש ראש · דרך קצר׳ והראוי להיות איש איש: לראובן · החל מהבכור בטעם ולא להתיחס לבכורה: לבני

ומליל יי׳ עם־משה בְּמִדְבַּר סִינַי בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: שְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שֵׁמוֹת כָּל־זָכָר לְגֻלְגְּלֹתָם: מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה כֹּל־יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם לְצִבְאֹתָם אַתָּה וְאַהֲרֹן: וְאִתְּכֶם יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לַמַּטֵּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־אֲבֹתָיו הוּא: וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעַמְדוּ אִתְּכֶם לְרְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר: לשמעון

ב״ח חס׳ לאחר ג׳ ר״ב ר״פ כל מוריאתא חס׳ ס״ה ע׳ מל׳ ג׳ ד׳ ה׳ ו׳ ז׳ חס׳ כלים

וְאֵילֵּין שְׁמָהַת גּוּבְרַיָּא דִּי יְקוּמוּן עִמְּכוֹן לִרְאוּבֵן אֱלִיעֶזֶר בַּר־שְׁדֵיאוּר: לשמעון

רש״י כל זכר לגלגלתם · לגלגלתם וכי׳ ראובן שמעון ר״ם סי׳ ושאר דגלים בחפר׳ בחות׳ ראובן וכי׳ חנן ת״ע · בחות דסמיך חנן ת״ע ·

אבן עזרא כל זכר · לגלגלתם · לגלגלתם וכי׳ ראובן שמעון ר״ם סי׳ ושאר דגלים בחפר׳ בחות׳ ראובן וכי׳ חנן ת״ע · בחות דסמיך חנן ת״ע ·

א

אלה המנו׳ ובמנין ליה בתחבר׳ לומר לם אין לוקם הפני׳ עצמו מהבר אינו יכול לידע הנו׳ ומנות: למעלה כתיב וכל מעבר בקי׳ ולקן · וסמיך ל״ה שלו לת ראש · על שם מה שנ׳ עוד הבכורים הלקן על״י מונה: נמספר שמות כתיב כאן ובפנחס לא כתיב בתנא מנין במספר שמות אלא כתבו כאן להודיע שלא שינו שמותם מאנר״ל לכן כתיב לבית אבותם · לומר לך שבקראתו בשמות אבותם: אתה ואהרן למעלה נכי תשא לא כתיב אהרן בתורה מנין לפי שעל ידו נעשה העגל · שבשבילו הוצרכו למנין · לכך לא מנאם · הוא: הנשיאים · מתחיל בתלוי ומסיים בעינן ע״ם יצרנו כתיבון עינו · ועיי׳ העין: קריאי

אמרי נועם תבות אל תועבי תור׳ מים לו שבל מי שיודע מקר התור׳ אלו ומים נקראת התורה דבר אחר בתורה נקראת אור שנאמר כי נר מצוה ותורה אור אמר הקדוש ברוך הוא אם תשמור נרי גם אני אשמור נרך כי הנשמה תלויה בתורה כינר הנשמה לא ה׳ שמות כנגד המשה חומשי תורה והתחלה מולם שמות הנשמה מנין שי״ם רוח נשמה נפש יחידה חיים וכן אם תקח שבתחלת תיבה שניה של חומשי תורה מולין שי״ח: אלה שמות הנשים מנין בסדר תולדות׳ ובמנין פקודם ובסדר הדגלים מנה גד אחר שמעון ויש לתת סמם בדגל בסדר הדגלים מנה ראובן תחלה שהיה בכור ואחריו שמעון שנולד אחריו ואחריו גד בכור שבחת לאה ולא נדף שנם יהודה עם דגל ראובן אלא שנם גד שנחלתו היתה עם נחלת ראובן כי אם כן היה לו לנדף שנם מנשה עם דגל ראובן שנם נחלתו היתה עם נחלת ראובן ויש לומר בזה אין להקפיד שהרי לא היה אלא חצי נחלת שנם מנשה עם נחלת ראובן ושוב לנו לנדף שני בני רחל בדגל אחד אלעזר ואיתמר שנם בשני דגלי כ״ם בשם ר״ת: אליעזר בן אדיאל׳ אלה שנות הנשיאי׳ נתנו להדגל נקרא שם בשיאי׳ ראובן אליצור על שם ראובן אף על פי שחטא שנאמר ושכב את בלהה פילגש אביו ולבסוף עשה תשובה ומחל לו הקדוש ברוך הוא כל עונות של ראובן ומחל לו לבני יוסף לאפרים הקדים דברי אפרים לדברי מנשה לקיים דברי יעקב כדכתיב ויש׳ את אפרי׳ לפני מנשה אבל בחלק הארץ הקדים מנשה לאפרים שנה אל בני יוסף לנשמותם מנשה ואפרים

ב **ג** **ד** **ה** **ו** **ז**

ספר במדבר א

לבני יוסף · אחר בני לאה בעבור כבוד רחל על השפחות והחל מאפרים על דרך יעקב אביו והקדים אפרים ומנשה על בנימין כי הם מקום יוסף ואחר כן החל מדן שהוא בכור השפחות ואחריו אשר כי הסר ידע שהוא יהיה ראש החונים על דגל דן ואחר כן גד כי הוא בכיר שפחת לאה: קרוקי עדה · הטעם שהעדה לא יעשו דבר עד שיקראלוס: מטות אבותם · הטעם על השבטים והנה כל אחד ראש נשיא שבט: ראשי אלפי ישראל · כל אחד ראש על כל אלפי השבט כי יש שר לאלף · ויקח משה ואהרן · עמם: האנשים אשר נקבו · שהם משורשים כמו אשר פי יי' יקבנו: ויתילדו · בקשו מתי מולדו בעבור חשבון עשרים שנה אז נכתבו תולדותם: ויפקדם ·

רש"י

לבני יוסף · אחר בני לאה בעבור כבוד רחל על השפחות והחל מאפרים על דרך יעקב אביו והקדים אפרים ומנשה על בנימין כי הם מקום יוסף ואחר כן החל מדן שהוא בכור השפחות ואחריו אשר כי הסר ידע שהוא יהיה ראש החונים על דגל דן ואחר כן גד כי הוא בכיר שפחת לאה: קרוקי עדה · הטעם שהעדה לא יעשו דבר עד שיקראלוס: מטות אבותם · הטעם על השבטים והנה כל אחד ראש נשיא שבט: ראשי אלפי ישראל · כל אחד ראש על כל אלפי השבט כי יש שר לאלף · ויקח משה ואהרן · עמם: האנשים אשר נקבו · שהם משורשים כמו אשר פי יי' יקבנו: ויתילדו · בקשו מתי מולדו בעבור חשבון עשרים שנה אז נכתבו תולדותם: ויפקדם ·

הזקוני

מלוחיאל בן מרי אדי · כך שמו והוא זמרי בן סלוא והו' שאול בן הכנעני': לבני יוסף · הזכירה אחר בני לאה בשביל בכור רקל והתחיל מאפרים כענין יעקב אביו והקדים אפרים ומנשה לבניהן ע"י שהם נזקקים יוסף שהיה בכור לאמו לדן הזכירו תפלה לבני השפחות לפי שהוא בכור השפחו' ואחריו אשר ע"י שהוא ראש החונים על דגלו ואחריו גד שהוא בכור שפחת לאה: שם קרוקי · כתיב קרוקי קרי: ראשי אלפי · כל אחד ראש על כל שבט: ויתילדו · ויפקדו · ל"ל בקשו מתי נולדו בשביל שבטו' שכן: כאשר צוה יי' את משה · לפי שהמקנין שבטיהם היה בערבו' מולא כתב כן כאן כי שבטו זה היה במדבר סיני: ויהיו בני ראובן · השבט' כאמו כאן זה לאחר זה בשדר הדגלים ותחיל מראובן הבכו' ואחריו יהודה הראש ואחריו יחדו: ראובן בכור ישראל · לפי שבשבט דגלים היה יהודה ראשון נותן טעם עכשיו שע"י שהוא היה בכור מונהו ראשון לבני גד · שבמו' מונהו שלישי לראובן ולפי שהוא בכור לשפחות אמו ואת

רשי

אלה קריאי העדה · הנקראים לכל דבר חשיבות שבעדה: האנשים האלה · את שנים עשר נשיאים הללו: אשר נקבו · לו כאן בשמות: ויתילדו על משפחותם · הביאו ספרי יחוסיה' ועדי חזקת לידתם כל אחד ואחד להתייחס על השבט: אך

מסרה

אבותם ב' מלאים בתורה וסי' שה קריאי העדה נשיאי מטות · ראת שם אהרן תכתוב · זכל נביאים וכתוב' דכוי' מלאי' במ"ה חס' וסי' ואמרו על אשר עזבו דמלכים · דשלמ' ויועש יהוד הרע דרחבעם דמלכים · ויהיו הגוים האלה ויעשו כן בני הגולה · ואלה העלים מתל מלח בתר' · הם י"ב סופי פסוקים וסי' נמס' בסדר וישמע יהדו' וכל ריש פסוקי' רכוי' במ"ם וחס' וסי' נמס' במשלי סי' א' · ויפקד' ד' וסי' במדב' סיני · ויפקדם בבזק' ויפקדם בטלאי' ויפקדם למבן עשרי' ד"ה · בכר ו' חסרים וסימ' נמס' בסד' ויגש · סי' שבטי ראובן שמעון גד יהודה זבולן יוסף מנשה דן אשר נפתלי · וסי' ר"שג ה"בו ס"מן דא"ת: מאות כלם מלאי' במ"ג חס' וסי' ויהיו ימי אדם · ויחי למך · וישקל אברהם לעפרן: חלוף השבטים ראובן קדמא' ששה וארבעי' אלף וחמש מאות · ראובן תניינא שלשה וארבעים אלף ושבע מאו' ושלשים · יהודה קדמאה ארבעה ושבעים אלף ושש מאות תניינא ששה ושבעי' אלף וחמש מאות · אפרים קדמא' ארבעים אלף וחמש מאו' תניינא שני' ושלשי' אלף וחמש מאות · דן קדמאה שנים וששים אלף ושבע מאות · דן תניינא ארבעה וששים אלף וארבע מאות · שמעון קדמאה תשעה וחמשי' אלף ושלש מאות · דן תניינ' שני' ועשרי' אלף ומאתי'

לישכר ב' בפסק' בנגינ' ליפסק' לבנימין לנפתלי יתן כי'

רלבג

לו עם מזבח הזהב כמו שזכרנו בחלק שקדם עם שמחתו ילקח האש אשר יקטירו בו קטרת הסמים בחזבח הנחשת ואולם משמרת בני גרשון היתה בדברים יותר נכבדים שבדברים החיצוניים והפרוכת מהם כי קצתי החצר הם יותר נכבדים מהקרשים והבריחים והעמודים והחלקים ולזה התבאר שמשמרת בני גרשון יותר נכבדת ממשמרת בני מרדי כי משמרת בני גרשון היתה המשכן והאהל ומכסה ומסך פתח אוהל מועד וקלעי החצר ומסך פתח החצר ואת מיתריו משמרת בני מרדי היתה קרשי המשכן ובריחיו ועמודיו ואדניו וכל כליו וכל עבודתו ועמודי החצר ואדניהם ויתדותם ומיתריהם ויסודה התודה שיהיה חזר לקרת בחיתה כדי שישלם בסדור אלו הדברים הנכבדים אשר במקדש באופן שיהיה איש על עבודתו ועל משאו ושיסדרו זה לאהרן ובניו ושימו איש על עבודתו ועל משאו להסיר מהם המחלוקת ולסבב שישלם הסדור באלו הדברים והנה לחעלת הדברים היו משמרת בני קהת מכסים אותם אהרן ובניו תחלה קודם שיגעו בהם בני קהת כדי שלא יגעו אל הקדש ואלתי הכהני' שהיו מיוחדים לעבודות הנכבדות ואולם שמן המאור וקטרת הסמים ומנחת המתיר והוא מנחת מחיתיו של כהן גדול ושמן המשחה לא היו נוסעים אולם בני קהת לסבה המכרת והיו זה נשא על ידי הכהנים והנה היו הלויים פסולין לזאת העבודה בהיותם יותר מבני מתים מעלעים סבה להיותם אז חלושי כח מלאכת הדברים הכבדים ובהיותם בפחות מעלעים סבה ג"כ היו פסולין כי לא היו שלמי החיים והמוסר ולזה לא היו עובדים אז באלו העבודות וכבר יתבאר זה ביאור יותר ארוך במה שיבא בג"ה ולאור שמחקור בכאן מזה המספר ומעבודת בני קהת ובני מרדי ונאחר שבכר ירמה שיהיה זה לעשתי סבות הראיה בתקומות אחריהם הנה זה יביאתה לדעת על מה שקדמה בו אינו חלד שמנהג לשון זה הבנית הוא בקצור כי כבר נחלש שהאדיך לשונו בדברים המבוארים ולזה יהיה סבה להעמידנו על כוכת המקומות שקדמה התורה בהם ויתבאר לנו חפצי זה שזה הוא לעומת הדברים ההם ולזה נפלינו בחקירה בהם וכאלו יהיה זה סבה להעמידנו על סודם והסבה הסמית כי חפצי שחלוף עבודת הלויים היתה מכוונת לזאת הסבה שזכרנו התחילה תחלה לסדר זכרון משפחות הלוי לפי תולדותם ולזה זכר עבודת בני גרשון קודם עבודת בני קהת וזכר אחריהם עבודת בני מרדי כי תולדותם היו בזה הסדור ואחרי זה שב לזכור אותם לפי מעלתם ולזה זכר עבודת בני קהת הראשונה להודות על חוקת ההבל' שיש בין עבודת בני קהת ועבודת בני גרשון הפסיק עוד מפסיק הפרשיות בין עבודת בני קהת ובין עבודת בני גרשון · והנה שם שזכרנו בזאת הפרשה מפסיק שזכירת התועלות המביעות מחנה:

אמרי נועם

ומפרים ולפה עשה כן לפי שחני שבט של מנשה קבלו חלקם תחלה בארם שנכנסו לארץ לכן ההדיה מנשה לחנשה נמלאל בן פדה צור · מה שכר נמל לו הקדוש ברוך הוא שקדם עמהו פדינה מלאך מרינה של בהיכם שבשבט מתנבאתו תלונתו פתחה שאול פיה כנגדו וסם רוה נורו נגד מיניו ורחק מפנו: לבנימן אחידן בן גדעוני בשבט שנולד בנימן מתה אמו וקראן בן אוני כלומר תת אונו והולך ואחיו קראו בנימן כלומר לא יפות אלא יהיה אוזן ביד יפין לכן נקרא אחידן ומה דן בן בלעונים פירוש בן אמו שקראתו בן אוני הוא אוני: פגעיאל לפי שלא פיו בנות ופי שהיה מגנה והיה מתוייב לאלוות והיתה בתו מבקשת רחמים לאלן ומוחל לו: אלדד אליפז לפי שקיימו שנות מר"מה הוסיף הקדוש ב"ה לות מלשמותם שקיימו דבריו של הקדוש ברוך הוא שמרו לאחיהם לכן נקראו רעואל לנפתלי אחיהם שמרו בן אינו אין אחי אלא לבון ארץ שמתה לתבואה בדבריה ותרבנה כאחו ומאוכר ולא אמר אחי' יפריח רש לבון רנון כתרגומו וזה היה שבט נפתלי שמרנו מוציאה פירות ברנון בעלים בן מינן שהיו מנהגים מעקרן מרנו מעיינות רבים היו נמרנו ועל זה אמר מבורכת יי' מרנו: ראובן בכורי אחר בתיב כי בחלנו יעקב אביו בתנה בכורתו ליוסף שיוסף לקח פי שנים בארץ ישראל לבני יוסף ואפרים ואם תאמר לפה נאמר בפסוקה לבני לבני יוסף ראוי לאמנות בדגלים ולישראל כאחר שבטים אלא אלא אמנן בתיבות אבי שיהיה אבן לכן לא היה לו דגל בפני עצמו ובכלל כתיב בן ויוסף ובנפתלי כתיב בני לפי שבנותיו היו פרוצים מבנין לכן רמז יעקב בתיבו מלה בנותיו

במדבר

יששכר קדמאה ארבעה וחמשים אלף וארבע מאות · תניינ׳ארבעה וששים אלף ושלש מאות · זבולן קדמאה שבעה וחמשי׳אלף וארבע מאו׳ · תניינא ששים אלף וחמש מאות · מנשה קדמאה שנים ושלשים אלף ומאתים · תניינא שנים וחמשים אלף ושבע מאות · אשר קדמאה אחד וארבעים אלף וחמש מאות · אשר תנייא שלשה וחמשים אלף וארבע מאות · גד קדמאה חמשה וארבעים אלף ושש מאות וחמשים ·

לבני יהודה תולדתם למשפחתם לבני יהודה תולדתהון לזרעיתהון לבית אבתם במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: פקדיהם למטה יהודה ארבעה ושבעים אלף ושש מאות: פ

כל אורייתא חס׳ כל דשבטים חסרים במ״ד ר״ש ג״ס סימן

מניניהון לשבטא דיהודה שבעין ואַרבעא אלפין ושית מאה:

לבני יששכר תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: פקדיהם למטה יששכר ארבעה וחמשים אלף וארבע מאות: פ

לבני יששכר תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במניין שמהן מבן עשרין שנין ולעילא כל נפיק חילא:

כל דשבטי׳ חס׳ במ״ד ר״ל וכן שמעון גד מנשה ר״ש ג״ס סימן

מניניהון לשבטא דיששכר חמשין ואַרבעא אלפין וארבע מאה:

ל לבני זבולן תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: פקדיהם למטה זבולן שבעה וחמשים אלף וארבע מאות: פ

לבני זבולן תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במניין שמהן מבר עשרין שנין ולעילא כל נפיק חילא:

כול׳חס׳ במ״ב חל׳

מניניהון לשבטא דזבולן חמשין ושבעא אלפין וארבע מאה:

לבני יוסף לבני אפרים תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: פקדיהם למטה אפרים ארבעים אלף וחמש מאות: פ

כול׳חס׳במ״ל ר״ש ג״ס סימן

לבני יוסף תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במניין שמהן מבר עשרין שנין ולעילא כל נפיק חילא:

מניניהון לשבטא דאפרים ארבעין אלפין וחמש מאה:

לבני מנשה תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: פקדיהם למטה מנשה שנים ושלשים אלף ומאתים: פ

ד״מל׳כענין כל אורייתא חס׳ במ״ג

לבני מנשה תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במניין שמהן מבר עשרין שנין ולעילא כל נפיק חילא:

לה מניניהון לשבטא דמנשה תלתין ותרין אלפין ומאתין:

לבני בנימן תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: פקדיהם למטה בנימן חמשה ושלשים אלף וארבע מאות: פ

כול׳חס׳במ״ו חל׳

כן כולם במ״ג יצא נכח ביהושע

לבני בנימן תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במניין שמהן מבר עשרין שנין ולעילא כל נפיק חילא: מניניהון לשבטא דבנימן תלתין וחמשא אלפין וארבע מאה:

לבני דן תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: פקדיהם למטה דן שנים ושישים אלף ושבע מאות: פ

כל אורייתא חס׳ במ״ג חל׳

לבני דן תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במניין שמהן מבר עשרין שנין ולעילא כל נפיק חילא: מניניהון לשבטא דדן שיתין ותרין אלפין ושבע מאה:

מ לבני אשר תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: פקדיהם למטה אשר אחד וארבעים אלף וחמש מאות: פ

כן כולם במ״ג יצא נכח ביהושע

לבני אשר תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במניין שמהן מבר עשרין שנין ולעילא כל נפיק חילא: מניניהון לשבטא דאשר ארבעין וחד אלפין וחמש מאה:

בני נפתלי תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר שמת מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: פקדיהם למטה נפתלי שלשה וחמשים אלף וארבע מאות: פ

ל׳כענין ושחר׳ לבני דניס הוו ליה וכנת׳ לא הוו ליה ומחרת כנין וכנן הוו להון

לבני נפתלי תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במניין שמהן מבר עשרין שנין ולעילא כל נפיק חילא: מניניהון לשבטא דנפתלי חמשין ותלתא אלפין וארבע מאה:

אלה אילין

תניינא ארבעים אלף וחמש מאות · בנימן קדמ׳חמשה ושלשי׳אלף וארבע מאות · תניינא חמשה וארבעי׳ אלף ושש מאות · נפתלי קדמא׳ שלש׳וחמשים אלף וארבע מאות · נפתלי תניינא חמשה וארבעים אלף וארבע מאות : יצא כל אורייתא חס׳ במ״ג וסימ׳ הגה יוצא המיימה · תניינא והעתרת · כחצות · ושש בגביאים וסימ׳ ביהושע ריש סימן ו׳ וכל כתובים דכוו׳ מ״ל כ״מא וסימ׳ והוא כחתן יצא :

בעל הטורים

לבני יוסף לבני אפרים ולא אח׳ לבני יוסף לאפרים · לפי שיוסף לא נשא במעשה אביו משום כבוד מלכו׳ לא רצה לתנותו בדגלי׳ · ונקרא הדגל על שם בניו · לכך אמר לבני אפרים כדרך שאומר בנלן : בני נפתלי · בכולן אומר לבני לבד מנפתלי שאומר בני · לפי שנשבע נפתלי היו בנו יותר מבני׳ · ולכך רמז בברכת נפתלי אשה · אילה שלות׳ הנותן · ראשי תיבות אמ״ה · ולפיכך בפסחים בתיב בכולן בני · לפי שמתו האבטי׳ ונתרבו הנשי׳ ולכך לא אמר לבני : במדבר סיני · שניש דסמיכי נשיא פסוק ויפקדם במדבר סיני · ביום צוות את בני ישראל להקריב את קרבניהם במדבר סיני · לפי שכשהיו במנין היו מקריבים עליהם קרבנות כדי שלא יסליט בהם דבר · כדכתיב כי אשא את ראשם ב״י לפקודיהם ונתנו איש כופר נפשו : · הפקד

ופירוש ויהיו כל פקודי בני ישראל שלא נפקדו רק מי שהוא מבן עשרים שנה ואחר כך ויהיו כל הפקודים בכללם: ועם בנין שלא נקרא שם פועלו: אך את מטה לוי לא התפקדו כי הם לוה כמאמר פירשתי: ואתה הפקד את הלויים בחר כן: ואת ראשם לא תשא כללם התפקדו: משני בגיניה כי הוא בנין התפעל למה לא התפקדו כי פקדת המשכן עליהם על כן לא יצאו בצבא: משכן העדות הוא ההל מועד והמשכן לאהרן שם העדות: ועל כל כליו המטרה והשלחן והמזבחות: ועל כל אשר לו הם כלי הכלים: המה יסעו הם הנוסעים בנסוע המחנה והם המשרתים במחנות וסביב המשכן יחנו: ובנסוע המשכן יורידו אותו להסיר הבריחים והעמודים ובחנותו הם יקימוהו: והזר מבני לוי והם הוא ישראל יומת ובית דין ימיתוהו ועשה יחנו בני ישראל כשיחנו בני ישראל: איש על מחנהו: הטעם כל שבט ושבט איש על דגלו שלא יתערב שבט דגל עם שבט דגל: והלוי יחנו סביב: פי' הכתוב למעלה למה יחנו סביב שלא יקרב אל המשכן אחד מעדת בני ישראל וימות וזה טעם ולא יהיה קצף כעוזא שנגע בארון ושם כתוב ויחר אף יי' בעוזא: ועשה על עדת בני ישר אחד מעדתם זכן ויקב' בערי נלעד עיל בן אתונו ורבים כמו הם: ושמרו הלוים מלוה עליהם לשמור המשכן: ויעשו בני ישראל במשכן לעולם: ועשה אל משה ואל אהרן ובניו ישימו משא הקהתים בכתף: בחותות: סימנים היו בכל דגל ודגל וקדמוניו אמרו שהיה בדגל ראובן צורת אדם מכח דרש דודאים ובדגל יהודה צורת אריה כי בו המשילו יעקב ובדגל אפרים צורת השור מטעם בכור שורו ובדגל דן צורת נשר על שידמו לכרובים שראה יחזקאל הנביא: מנגד: רחוק: קדמה מזרחה: תחלת מזרחה: ופקודיהם לו ופקודיו אין הפרש ביניהם: והחונים עליו: כמו עמו והם אחריו וקודם השלישי:

רשונה

חזקוני

ואת ראשם לא תשא נאוך בני ישראלי: מסרי אין מניינם שזה שאלו נשנין מבן עשרים שנה ומעלה והלויים מבן חדש ומבן שלשים שנה כמו שפירש בפרשה זו ובפרשת נשא ד"א לפי שאין מבן יומא ונא אלא השופרים וקונים בניב לשמשכן כדרך שיושב על הכלים: המה שלו: בנסוע המחנה ובמסע ישראל ובקמתו: ובניב לשמשכן יבנו: מל' רוקוקין בתנות לשהר ולשמור שלא יקרב זר אליו: יורידו אותו הלוים: יקימו אותו ע"י נטילת הנגריים וכל זה מהטירות: והזר הקרב' יומת: אמר' הם בני לוי שאין להם לקרב רק להורידו ולהקימו ולאכוסן לו בניב: והלוים יבנו בניב: בין מחנותיהם של ישראל ובין המשכן לא יכנסו לגבולם: והלוים יבנו בניב לעבודה בנסו: דבניב ובניב לשמשכן יבנו היינו בנסוע האהרן ובשלמ אותו וכאן בבנית המשכן: ולא יכיר מעמה זה יומת: מעמה זבולון בנו בני ישראל דונמא אם שלם אלה לא יעשה נה ויקחנר נשרי הנלמד ומל עיר כן אתונו: ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ונו': ואהרן היכן היה רבי יהושע בן קפוסי אומר בא לבנות פוטיאל ונו' כיון שראה הנ"ה שהיו מזלזלין אותו בא ויבנו בנאמן אלעזר בן אהרן הכהן בא ויבנו בנאמן אלעזר בן אהרן הכהן בכן בכן קבלי בן קבלי: ד"א לפי פשוטו ויעשו בני ישראל שלא נגעו בשמשכן נשונים: בדגלי: היה כתוב בדגל ראובן היה כתוב לי"ו נשבי בנ' רמ"ק כל' מק"ב ראשונו שבתיבו' הם אברם הבכיר' יעקב הבלבי' ד"א לאחרים: ד"א לאותות לבית אבותם צורת אדם בדגל ראובן נגוש בנגש אדום הקנוש בנשן לשמו סי' לדודאי שמלא שהם בצורת אדם צורת אריה בדגל יהודה שנקר' אריה נגוש בנגש בנגש אדום והמשכן בכתי' רמז לשון בקל' המרוגמו' לכבא שבנו' ושהם לקדם המלכו' לשון' לשם מסות מגוירו' כמיני נגשים: והשונים קדמה שורשה: שיבנו לפני פתח אהל מועד כמ"ש ס' תרומה: דגל מחנה יהודה: לפי שהוא גדול בכוחו של אדם לפני שאר המלך אוהב לפני אהל מועד אמר אהרן ובניו: והשונים עליו: ה' בניו היו לאלה בדגלי' והיו לה כ' דגלי' עם שנם גד שהיה בכור אלפי שנשמלק על דגל ראובן ונדגל ל' ליהוד' והחונים' עליו אחיו הקטנים אמרו:

מלה

מ"ע שבורנו

אלה הפקודים: כל אחד מאלו נאמנה על ידי משה ואהרן וכל: ויהיו כל פקודי: כל יונאמנה בישראל: ולא יותר על בן שנים שלא היה יונה בנבא כמו שהזכירו ז"ל: על יחיד בן מנשה וחלתו ונלעדיהם מלה הסכום אל תה שכתב אחר כך: לא התפקדו: לא הופקדו על ידי הפקודים ולא שתפקדו עפנמם שלא הביאו שנמם כשאר שבט להקבל ולבתיהם וזה היה קודם שיאמר בחל' ית' לעשה אך את מטה לוי לא תפקוד כי אתנם שתיהו לרחות מה יהוה ה' להם אחר שלא הזכיר שנם לוי מם שאר השבטים כתפרו ואתכם ישרו מים מים לעשה: אך את מטה לוי: אף על פי שאמרתי שאו את ראש כל עדת בני ישראל והלוים מכללם להיות נמנים גם הם מכל מקום הם נגדלים תשאר מם ישראל רשונה בבנין המנין שלא יהיה מספר מיוחס ולא הכנום עם מספר מיוחס הם נשאר: לא תפקוד לא יהיה מספר מבן כ' ולמעלה כמו שהזכירו ז"ל אל אחיר בן מנשה וחלתו ונלעדיהם מלה הסכום אל תה שכתב אחר כך: לא התפקדו: לא הופקדו על ידי הפקודים ולא שתפקדו עפנמם שלא הביאו שנמם כשאר הם להקבל ולבתיהם וזה היה קודם שיאמר בחל' ית' לעשה אך את מטה לוי לא תפקוד כי אתנם שתיהו לרחות מה יהוה ה' להם אחר שלא הזכיר שנם לוי הם שאר השבטים כתפרו ואתכם ישרו מים מים לעשה: אך את מטה לוי: אף על פי שאמרתי שאו את ראש כל עדת בני ישראל והלוים מכללם להיות נמנים גם הם מכל מקום הם נגדלים תשאר מם ישראל רשונה בבנין המנין שלא יהיה מספר מיוחס ולא הכנום עם מספר מיוחס הם נשאר: לא תפקוד לא יהיה מספר מבן כ' ולמעלה כמו שהזכירו ז"ל: ואתה הפקד אנית הם נגדלים שאר הם נבנין הנשאר: בפקודות כי להם נגבר תפיה פקדת הקדש: והלוים יחנו סביב: שלשית יהיו נגדלים שאר הם בחנית ואחר יחנו חיה על דגלו:

אלה הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל שנים עשר איש איש אחד לבית אבתיו היו: ויהיו כל הפקודים בני ישראל לבית אבתם מבן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא בישראל: ויהיו כל הפקדים ששת אלפים ושלש מאות וחמשים: אלה הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל איש אחד לבית אבתיו היו: ויהי בהיותם בארץ מדבר סיני לאמר: איש על דגלו באתות לבית אבתם יחנו בני ישראל סביב לאהל מועד יחנו: והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאתם ונשיא לבני יהודה נחשון בן עמינדב: וצבאו ופקדיהם ארבעה ושבעים אלף ושש מאות: והחנים עליו מטה יששכר ונשיא לבני יששכר נתנאל בן צוער: וצבאו ופקדיו ארבעה וחמשים אלף וארבע מאות: מטה זבולן ונשיא לבני זבולן אליאב בן חלן: וצבאו

אילין מנינא די מנא משה ואהרן וברבי ישראל תרי עשר גברין גברא חד לבית אבהתוהי הוו: והוו כל מנני בני ישראל לבית אבהתהון מבר עשרין שנין ולעילא כל נפיק חילא בישראל: והוו כל מנינא שית מאה ותלתא אלפין וחמש מאה וחמשין: וליואי לשבטא דאבהתהון לא אתמניאו בינוהון: ומליל יי עם משה למימר: בדם ית שבטא דלוי לא תמניון ית חושבנהון לא תקביל בנו בני ישראל: ואת מנייה ליואי על משכנא דסהדותא ועל כל מנוהי ועל כל די ליה אינון יטלון ית משכנא וית כל מנוהי ואינון ישמשונה וסחור סחור למשכנא ישרון: ובמיטל משכנא יפרקון יתיה ליואי ובמישרי משכנא יקימון יתיה ליואי וחילוני דיקרב יתקטיל: וישרון בני ישראל גבר על משריתיה וגבר על טיקסיה לחיליהון: וליואי ישרון סחור סחור למשכנא דסהדותא ולא יהי רוגזא על כנישתא דבני ישראל ויטרון ליואי ית מטרת משכנא דסהדותא: ועבדו בני ישראל ככל די פקיד יי ית משה כן עבדו: ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר: גבר על טקסיה באתון לבית אבהתהון ישרון בני ישראל מלקביל סחור סחור למשכן זימנא ישרון: ודישרון קידומא מדינחא טיקס משרית יהודה לחיליהון ורבא לבני יהודה נחשון בר עמינדב: וחיליה ומנינהון שבעין וארבעה אלפין ושית מאה: ודישרן סמיכין עלוהי שבטא דיששכר ורבא לבני יששכר נתנאל בר צוער: וחיליה ומנינוהי חמשין וארבעה אלפין וארבע מאה: שבטא דזבולן ורבא לבני זבולן אליאב בר חילון: חיליה

לארץ ראשון: על כל ועל כלו' בספרא וסי' ואתה הפקד את הלוים ב' בו: והעבירו תער על כל בשרם: וכפר הכהן על כל עדת בני ישראל: האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף: והיה על אהל ועל: הורידו ב' א' מלא וא' חס' וסימ' ובנסע המשכן מלא: עברי ירידו מן: הקרב ז' נמסר בסדר קרח גבי כל הקרב הקרב אל משכן יי': הערות ח' מלאים נמסר בסדר אחרי מות: לאהל מועד ה' נמסר בסדר אחרי מות: מטה זבולן ונשיא חד מן י"ר זוגין מן ב"ב ראשי פסוקים לא נסבין וי"ו בריש תיבותא וכל קריאה נסבין ו"יו וסי' במסרא רבתא:

מסרה

א התפקדו ד' וסימ' והלוים לא התפקדו בתוך בני ישראל: והלוים למטה אבותם: כי לא התפקדו בתוך בני ישראל: ובני ישראל התפקדו וכלכלו: מטה לוי ג' וסימ' וגם את אחיך מטה לוי: ואת שם אהרן תכתוב: אך את מטה לוי לא תפקד: הפקד ב' וסימ' ואתה הפקד את הלוים: הפקד עליו רשע: ראשם י"ד וסימ' ואת ראשם לא תשא: ופדויי יי' ישובון: והכרו והפו ראשם: ויכנע מדין לפני ישראל דגדעון: ויקרע יהושע שמלתיו: ויהי קול מעל לרקיע אשר: וממעל לרקיע אשר על: פארי פשתים יהיו על ראשם: העלו עפר על ראשם קדמ' דפסי' שרקו ויניעו ראשם: שמע אלהינו כי היינו בוזה: יראני יניעון ראשם: וחד הורידו

ב

אמרי נועם

אלה קריאי הפקד ו' קסיעה וקליינן קרוטי לפי שלאמיאל בן צורי שדי הוא זמרי בן סלוא בשבט שמעוני וכי תיעה שיה מפסם יפסידו ו' שלהם לכן הלוים להם ו' בפסוק של מחריו: ויתילדו על מטפחות לביתם מנותם: שתים פלחות הכה וכן בויקא קרח והי"ל שחסר להם בקריאי אלה להם בחמותם וכויקא קדם קדיפי מעוד קריאי כתיב חסר יי"ל לנעדי בשניל קרח ועדתו ובשעת הדבור כבר היו רשעים לכן חסר יי"ל לנעדי אכל שלופיאל היה יחידי ועוד שכלותו מנין היה עדין לכן קיבל הו"ו ולפי שהזכרו שתר לוים בלותם פסוק ינסר קבת לוי ותנאי להם שנחסר להם יי"ל מפטחותם לכן הוסיף להם יי"ו בלותם פרשה: מים

מ"ע שבורנו

אלה הפקודים: כל אחד מאלו נאמנה על ידי משה ואהרן וכל: ויהיו כל פקודי: כל יונאמנה בישראל: ולא יותר על בן שנים שלא היה יונה בנבא כמו שהזכירו ז"ל: על יחיד בן מנשה וחלתו ונלעדיהם מלה הסכום אל תה שכתב אחר כך: לא התפקדו: לא הופקדו על ידי הפקודים ולא שתפקדו עפנמם שלא הביאו שנמם כשאר הם להקבל ולבתיהם וזה היה קודם שיאמר בחל' ית' לעשה אך את מטה לוי לא תפקוד כי אתנם שתיהו לרחות מה יהוה ה' להם אחר שלא הזכיר שנם לוי הם שאר השבטים כתפרו ואתכם ישרו מים מים לעשה: אך את מטה לוי: אף על פי שאמרתי שאו את ראש כל עדת בני ישראל והלוים מכללם להיות נמנים גם הם מכל מקום הם נגדלים תשאר מם ישראל רשונה בבנין המנין שלא יהיה מספר מיוחס ולא הכנום עם מספר מיוחס הם נשאר: לא תפקוד לא יהיה מספר מבן כ' ולמעלה כמו שהזכירו ז"ל: ואתה הפקד אנית הם נגדלים שאר הם נבנין הנשאר: בפקודות כי להם נגבר תפיה פקדת הקדש: והלוים יחנו סביב: שלשית יהיו נגדלים שאר הם בחנית ואחר יחנו חיה על דגלו:

נגבש

לאשומה יסעו · כשרואים העגן מסתלק תוקעין הכהנים בחצוצרות ונוסע מחנה יהודה תחלה וכשהולכין הולכים כדרך חניתם הלויים והעגלות באמצע דגל יהודה במזרח ושל ראובן בדרום ושל אפרים במערב ושל דן בצפון : ונסע אהל מועד לאחר שני דגלים הללו : כאשר יחנו כן יסעו · כמו שפירשתי הליכתן כחניתן כל דגל מהלך לרוח הקבוע לו : על ידו · על מקומו ואין לשון יד זז ממשמעו רוח של צדו קרוי על ידו הסמוכה לו לכל הוספת ידו אי״נשון אי״שם בלע״ז : ועליו · כתרגומו דסמיכין עלוהי : ואלה

דהפקודים ג׳נעמ׳ גרים בעגין יהודה ראובן אפרים דן נפ״פסק׳

מ״ע ספורנו

ונסע אהל מועד בתוך המחנות · כין שני הדגלים הנזכרי׳ : כאשר יחנו · שכשיגיע מחני׳ כל הדגלי׳ יסיה המשכן מוקם לנתרי באמצע כלם כי תכף אחר דגל ראובן נסעו הקהתי׳ נושאי המקדש שהוא עקר המועד בתורה ונודעתי לך שם ודבלתי אתך מעל הכפרת : כאשר יחנו · ובכן היה אז כלו באמצע כל המחנות בשת המשכן : והלויים

אמרי נועם

אלף ראובן · ראה מעל דגלו אים בנמסרי׳ שכם : לבית אבותיו · לא המשה עם בתים מתנגדת : ככל הצבאי׳ · לא נאמר לגולגלתם חוץ מראובן ושמעון לפי שהיו נלחמים בפרם ראובן שנלכל יצוני אביו שמעון על שנשא דינה אחותו · ולא״ל נפ׳ מרגע מיתות לאחותו מן המה מותרת לבני בת י״ל שמעון מדין בפרם על שעשה עם לוי בשעה יוסף וכשכם ובכר נתכבר אותו מן לוי בשעה הענל שנ׳ ויאמרו אלו כל בני לוי : פקודי׳ תיפא אין לא היה בכל המעברי׳ מיזה פרטי׳ לל בולם נגלתו במנין אלפי׳ ומאתי׳ · וי״ל שאין הכתוב מקפיד על דבר מועם : נבי נפתלי כתיב בני לפי שלא הי׳ לו בן אם וכתי׳ : ומתה הפקד את הלוים · פי׳ בקו׳ בתרגומו לשון מנוי ופרדה לא הבנתי אין התרגום מוכיח כן שהרי אינו מחלק בתרגום מלשון מנוי ומשנון · ואם נאמר שהי״ל בתרגומו מעות מיפל ולאמר ליכתב תרגומו מני בלא כף ניחא · ד״ח יש הפרש בזה כי בשאומר רש״י בתרגומו ד״ל שפל׳ מני הם״ן דנוסה וכיון מלשון מקידות ופרדה וכשהוא לשון מנין התרגום הוא מני בלא דגש ושפתא ניחא לשון רש״י : ואלה

מאת אלף ג׳נעמ׳ נעגין יהודה ראובן אחד מאת אלף לאפרים מאה בתריב · אחד מאת אלף דן מאה בתריב ואמצע ברביע ואמצע רביע

בעל הטורים

דגל מרגה אפרים · הפסוק מתחיל בלו״ת ומסיי׳ בלו״ת לפי שיעקב הקיים באחרונה מקומות אפרים לפני מנשה · וכנגדי קדם באחרונה מקומו׳ אפרי׳ לימינה · בדגלים ונסעיתי׳ והקרבנו׳ יוכבנפי׳ לאחרונה

קומץ מנחה במדבר

וידבר באוהל מועד לפי שהפסיק בענין שמטה ויובל שאסר שהי׳ בהר סיני חזר ואסר שהדבור הזה היה באוהל מועד ככל הדברות שהיו בהתלת ס׳ ויקרא וכן לא מצינו שמיום שהוק המשכן שעלה משה עור בהר סיני בטדבר סיני הא בהא תליא שהשפעת אהל מועד בא מצד סיני והיא התורה : שאו את ראש סל׳ דמשתמע להרי אפי׳ לאותן שמתו במדבר הי׳ פירושו כמו ישא פרעה את ראשך · ולאותן שנכנסו לארץ היה נשיאת ראש: לגלגלתם לפי שהראש הנלגל רומה לגלגל: ויחילדו בקשו לדעת עת לידתם כדי לידע אם הם בני כ׳ שנה : בכר חסר לפי שנוטלה ממנו ונתנה ליוסף : דגל מחנה יהודה יעקב רמז בברכותיו מי יהי׳ ראש דגל שכל מי שהי׳ מדבר עמו לנוכח היה ראש דגל · ראובן בכורי אתה יהודה אתה מאל אביך ויעזרך לישועתך קויתי ה׳ ויפת נדב ואביהו מה שלא אמר ויסותו לפי ששניהם מתו ברגע אחד : הנה לקחתי הבדיל שבט לוי מכל ישראל שיהיו חפשי׳ מכל עול דרך ארץ כדי שיעסקו בתורה ויורו לישראל דרך ילכו בה : שנים ועשרים אלף וקשה הרי בפרטן נמצאו יותר וי״ל הבפרטן מונה גם בני לויה נקיבה שנשא׳ לישראל וג״ם לפוטרו מפדיון הבן ולכן בפרטיהם לא אמר מקצתם לביח אבותם דהנהו לוויים מצד האם היו :

חסלת פרשת במדבר

הזקוני

אליסף בן דעואל · לית כתיב בר״ם בכל הסכטים כר מן דין : ונסע אהל מועד · ופה סכתב ואהרן בניו י״ו נוסע לפנים׳ הוא אהרן שעשה משה ע״ם שכו שכרי לנקות מוקפי׳ והוא היום׳ עמנו נתלאתה: דגל מחנה אפרים · לרקל דגל רפני ענעה אפרים מנשה וכנימן דגל מחנה דן · דגל רביעי לבן ספסף רקל ראם דגל נתן מעלה אפרת לאחר בן שפחת לאה לחיותו נחנה קודם כפעני אע״פ שנולד אחרונה לאחרונה

בעל הטורים

דגל מרגה אפרים · הפסוק מתחיל בלו״ת ומסיי׳ בלו״ת לפי שיעקב הקיים באחרונה מקומות אפרים לפני מנשה · וכנגדי קדם באחרונה מקומו׳ אפרי׳ לימינה · בדגלים ונסעיתי׳ והקרבנו׳ יוכבנפי׳ לאחרונה

קומץ מנחה במדבר

וידבר באוהל מועד לפי שהפסיק בענין שמטה ויובל שאסר שהי׳ בהר סיני חזר ואסר שהדבור הזה היה באוהל מועד ככל הדברות שהיו בהתלת ס׳ ויקרא וכן לא מצינו שמיום שהוק המשכן שעלה משה עור בהר סיני בטדבר סיני הא בהא תליא שהשפעת אהל מועד בא מצד סיני והיא התורה : שאו את ראש סל׳ דמשתמע להרי אפי׳ לאותן שמתו במדבר הי׳ פירושו כמו ישא פרעה את ראשך · ולאותן שנכנסו לארץ היה נשיאת ראש: לגלגלתם לפי שהראש הנלגל רומה לגלגל: ויחילדו בקשו לדעת עת לידתם כדי לידע אם הם בני כ׳ שנה : בכר חסר לפי שנוטלה ממנו ונתנה ליוסף : דגל מחנה יהודה יעקב רמז בברכותיו מי יהי׳ ראש דגל שכל מי שהי׳ מדבר עמו לנוכח היה ראש דגל · ראובן בכורי אתה יהודה אתה מאל אביך ויעזרך לישועתך קויתי ה׳ ויפת נדב ואביהו מה שלא אמר ויסותו לפי ששניהם מתו ברגע אחד : הנה לקחתי הבדיל שבט לוי מכל ישראל שיהיו חפשי׳ מכל עול דרך ארץ כדי שיעסקו בתורה ויורו לישראל דרך ילכו בה : שנים ועשרים אלף וקשה הרי בפרטן נמצאו יותר וי״ל הבפרטן מונה גם בני לויה נקיבה שנשא׳ לישראל וג״ם לפוטרו מפדיון הבן ולכן בפרטיהם לא אמר מקצתם לביח אבותם דהנהו לוויים מצד האם היו :

חסלת פרשת במדבר

ראשונה יו״ד וסימן ב׳ כתיב כן מלאים יו״ו וחס׳ יו״ד וסי׳ והחונים עליו מטה שמעון · והחונים כגדרו׳: כל הפקדי׳ג׳ בטעמא וסימ׳ירא יהוד׳ראובן אפרים : ושנים ל׳וחד שנים והוא חד מן ו׳ זוגין חד ש׳ וחד וש׳ וסימ׳במסרא רבת׳ : המחנת ג׳ חס׳וסימ׳ ונסע אהל מועד מחנה · כל פקדי המחנת · מאסף לכל המחנת : ועליו ז׳ וסי׳ מטה מנשה · ועליו חנור חרב מצמרת · ועליו כמבנה עיר · תשתחוו ועליו תקטירו · עדינא בן שיזא ראש לראובני · ויראו צדיקים ויראו · ועליו יציין נגרו : ושלשים ב׳ וסימ׳תחתים שנים ושלשים · ושלשים יסעו : צפנה וצפנה ח׳ כתורה וחס׳ וסי׳ בריש פרר ויצא :

ג׳ר״פ בעגין וס׳ סו״ר יסעכר זנגלן ראובן

וצבאו ופקדיו שבעה וחמשים אלף וארבע מאות : כל־הפקדים למחנה יהודה מאת אלף ושמנים אלף וששת־אלפים וארבע־מאות לצבאתם ראשונה יסעו : ס

ד דגל מחנה ראובן תימנה לצבאתם ונשיא לבני ראובן אליצור בן־שדיאור : וצבאו ופקדיו ששה וארבעים אלף וחמש מאות :

והחונים עליו מטה שמעון ונשיא לבני שמעון שלמיאל בן־צורי שדי : וצבאו ופקדיהם תשעה וחמשים אלף ושלש מאות : ומטה גד ונשיא לבני גד אליסף בן־רעואל : וצבאו ופקדיהם חמשה וארבעים אלף וששת מאות וחמשים : כל־הפקדים למחנה ראובן מאת אלף ואחד וחמשים אלף וארבע־מאות וחמשים לצבאתם ושנים יסעו : ס

ונסע אהל מועד מחנה הלוים בתוך המחנות כאשר יחנו כן יסעו איש על־ידו לדגליהם : ס דגל מחנה אפרים לצבאתם יחמה ונשיא לבני אפרים אלישמע בן־עמיהוד : וצבאו ופקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות : ועליו מטה מנשה ונשיא לבני מנשה גמליאל בן־פדהצור : וצבאו ופקדיהם שנים ושלשים אלף ומאתים : ומטה בנימן ונשיא לבני בנימן אבידן בן־גדעני : וצבאו ופקדיהם חמשה ושלשים אלף וארבע מאות : כל־הפקדים למחנה אפרים מאת אלף ושמנת אלפים ומאה לצבאתם ושלשים יסעו : ס

דגל מחנה דן צפנה לצבאתם ונשיא לבני דן אחיעזר בן־עמי שדי : וצבאו ופקדיהם שנים וששים אלף ושבע מאות : והחנים עליו מטה אשר ונשיא לבני אשר פגעיאל בן־עכרן : וצבאו ופקדיהם אחד וארבעים אלף וחמש מאות : ומטה נפתלי ונשיא לבני נפתלי אחירע בן־עינן : וצבאו

ג׳ר״פ בעגין וס׳ סו״ר יסעכר זנגלן ראובן

וחיליה ומנייניהו חמשין ושבעא אלפין וארבעמאה : כל־מנייניא למשרית יהודה מאה וחמנן ושיתא אלפין וארבע־מאה לחיליהון בקדמיתא נטלין : טיקס משרית ראובן דרומא לחיליהון ורבא לבני ראובן אליצור בר־שדיאור : וחיליה ומנייניהו ארבעין ושיתא אלפין וחמש מאה : ודישרן סמיכין עלוהי שבטא דשמעון ורבא לבני שמעון שלמיאל בר־צורי שדי : וחיליה ומנייניהון חמשין ותשע אלפין ותלת מאה : ושבטא דגד ורבא לבני גד אליסף בר־רעואל : וחיליה ומנייניהון ארבעין וחמשא אלפין ושית מאה וחמשין : כל־מנייניא למשרית ראובן מאה וחמשין וחד אלפין וארבע־מאה וחמשין לחיליהון בתנייתא נטלין : ונטיל משכן זימנא משרית ליואי בגו משריתא כמא די־שרן כן נטלין גבר על־אתריה לטיקסיהון : טיקס משרית אפרים לחיליהון מערבא ורבא לבני אפרים אלישמע בר־עמיהוד : וחיליה ומנייניהון ארבעין אלפין וחמש מאה: ודסמיכין עלוהי שבטא דמנשה ורבא לבני מנשה גמליאל בר־פדהצור : וחיליה ומנייניהון תלתין ותרין אלפין ומאתן : ושבטא דבנימן ורבא לבני בנימן אבידן בר־גדעוני : וחיליה ומנייניהון תלתין וחמשא אלפין וארבע מאה : כל־מנייניא למשרית אפרים מאה תמני אלפין ומאה לחיליהון ותליתיתא נטלין : טיקס משרית דן ציפונא לחיליהון ורבא לבני דן אחיעזר בר־עמי שדי : וחיליה ומנייניהון שיתין ותרין אלפין ושבע מאה : ודישרן סמיכין עלוהי שבטא דאשר ורבא לבני אשר פגעיאל בר־עכרן : וחיליה ומנייניהון ארבעין וחד אלפין וחמש מאה : ושבטא דנפתלי ורבא לבני נפתלי אחירע בר־עינן : וחיליה

ראשונה יו״ד וסימ׳ במלכי׳א׳סימן י״ח : והחונים ב׳ כתיב כן מלאים יו״ו וחס׳ יו״ד וסי׳ והחונים עליו מטה שמעון · והחונים כגדרו׳: כל הפקדי׳ג׳ בטעמא וסימ׳ירא יהוד׳ראובן אפרים : ושנים ל׳וחד שנים והוא חד מן ו׳ זוגין חד ש׳ וחד וש׳ וסימ׳במסרא רבת׳ : המחנת ג׳ חס׳וסימ׳ ונסע אהל מועד מחנה · כל פקדי המחנת · מאסף לכל המחנת : ועליו ז׳ וסי׳ מטה מנשה · ועליו חנור חרב מצמרת · ועליו כמבנה עיר · תשתחוו ועליו תקטירו · עדינא בן שיזא ראש לראובני · ויראו צדיקים ויראו · ועליו יציין נגרו : ושלשים ב׳ וסימ׳תחתים שנים ושלשים · ושלשים יסעו : צפנה וצפנה ח׳ כתורה וחס׳ וסי׳ בריש פרר ויצא :

לאחרונה • כ' במקו' לאחרונה יסעו • לא יהיה להם זכרון עם שיהיו לאחרונה • שעמלק היה מארס שבט הן בעון פסל מיכה שעמהם: יהיה להם זכרון סופו תיכות המן • שבט הוא בקש לאבד זרע: לא התפקדו בתוך בני ישראל יש חצון על הא • לומר שבחטאה תקומות שמתו • ישראל לא התפקדו בתוכם: אהרן הכבו' בלבד • פשט בין הכבוד לבדו • לומר שתיהו חוזר על בלבד • כי בלבד מת בלא בנים • ואין בפקודתו בבמדבר אלו אלא חוזר על אהרן שהוא הכבוד למשה: והלוים

אלה פקודי בני ישראל • וכן נסעו • כאשר היו ביום שהתפקדו והנה בעשרים יום לא מת אחד מהם וזה דבר פלא: והלוים לא התפקדו • לבאר שלא נחשבו אחד מהם עם הפקודים בנסעם: ויעשו כן בני ישראל • כל ימי המדבר: ואלה תולדות אהרן ומשה • הנעשה שלא הולידו בניהם ולא הוסיפו בקרוב מעשרה תדעים כאשר דבר יי' עם משה בהר סיני בעלותו להתנפל על מעשה העגל אז נבחר שבט לוי ואמר הבט למשה הקרב את מטה לוי גם • פרשת ואני הנה לקחתי וכאשר הוקם המשכן אמר הבט פקוד את בני לוי והשכינה במשכן על כן כתב במדבר סיני והנה היו תולדות אהרן ומשה במדבר סיני כאשר היו בהר סיני רק הסרו שני בני אהרן על כן אמרתי כי הלוים לא נתנו כופר נפשם כי כן כתוב לכל העובר על הפקודים ויש אומרים כי לא פקדם משה טרם עשות המשכן רק ידע פקודיהם בדרך נבואה והכתוב יבחיבם והוא כי תשא המשחיתים • בשמן המשחה • שהיו כהנים גדולים ולא הניחו בנים גדולים או קטנים על כן חסר ממספר הלוים כי הגדולים יתכן שיולדו: על פני פירשתי: לפני אהרן הכהן • שהוא נגיד השבט • ופירוש והעמדת הוא ושמרו וכן אי' יי' אשר עמדתי לפניו: ואת משמרת כל העדה • בקרבנות: ואת משמרת בני ישראל • שישמרו שלא יגע ישראלי אל המשכן: נתונים • לעולם אם הם ובניהם העומדי' תחתם: לאהרן ולבניו • הנמצאים ועומדים תחתיהם: מאת בני ישראל • להיותם מובדלים: ואת אהרן ואת בניו • ובכלל בניו בני בניו תפקדם לאת פקודה לכל אחד והם ישמרו את כהנתם שלא יבואו לידי פסלות: והזר הקרב • לכהן להיות עם כהנתם ישראלי אם לוי יומת ופרשת ואני הנה לקחתי גם היא דבקה כי יש בתורה פרשיות דבקות בטעם ואם הם מפורשות כמו ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה וכן ויהי ביום דבר יי' אל משה: לקחתי

וְחֵילֵיהֶם וּמְנַיָּנֵיהֶן חֲמִשִּׁין וּתְלָתָא אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה: כָּל־מְנַיָּנֵיא לְמַשְׁרִית דָּן מְאָה וְחַמְשִׁין וְשַׁבְעָא אַלְפִין וְשִׁית מְאָה בְּבַתְרֵיתָא נַטְלִין לְטִיקְסֵיהוֹן: אִילֵין מְנַיָּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבָהָתְהוֹן כָּל־מְנַיָּנֵי מַשְׁרִיתָא לְחֵילֵיהוֹן שִׁית־מְאָה וּתְלָתָא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה וְחַמְשִׁין: וְלֵיוָאֵי לָא אִתְמְנִיאוּ בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִי־פַקִּיד יְיָ־ית־מֹשֶׁה: וַעֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִי־פַקִּיד יְיָ־ית־מֹשֶׁה כֵּן־שָׁרָן לְטִיקְסֵיהוֹן וְכֵן נַטְלִין גְּבַר לְזַרְעֵיתְהוֹן עַל־בֵּית אֲבָהָתוֹהִי:

וְאִילֵין תּוֹלְדַת אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹמָא דְּמַלֵּיל יְיָ־עִם־מֹשֶׁה בְּטוּרָא דְסִינָי: וְאִילֵין שְׁמָהַת בְּנֵי־אַהֲרֹן בּוּכְרָא נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר: אִילֵין שְׁמָהַת בְּנֵי אַהֲרֹן כַּהֲנַיָּא דְּאִתְרַבְּיָאוּ דִי־אִתְקְרַב קוּרְבָּנְהוֹן לְשַׁמָּשָׁא: וּמִית נָדָב וַאֲבִיהוּא קָדָם יְיָ בְּקָרְוֹבְהוֹן אֵישָׁתָא נוּכְרִיתָא קָדָם יְיָ בְּמַדְבְּרָא דְסִינַי וּבְנִין לָא הֲוָוּ לְהוֹן וְשַׁמֵּשׁ אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל־אַפֵּי אַהֲרֹן אֲבוּהוֹן:

וּמַלֵּיל יְיָ־עִם־מֹשֶׁה לְמֵימָר: קָרֵיב יָת־שִׁבְטָא דְלֵוִי וּתְקִים יָתֵיהּ קֳדָם אַהֲרֹן כָּהֲנָא וִישַׁמְּשׁוּן יָתֵיהּ: וְיִטְּרוּן יָת־מַטְרַתֵּיהּ וְיָת־מַטְרַת כָּל־כְּנִישְׁתָּא קֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא לְמִפְלַח יָת־פּוּלְחַן מַשְׁכְּנָא: וְיִטְּרוּן יָת כָּל־מָנֵי מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת־מַטְרַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִפְלַח יָת־פּוּלְחַן מַשְׁכְּנָא: וְתִתֵּן יָת־לֵיוָאֵי לְאַהֲרֹן וּלְבָנוֹהִי מְסִירִין יְהִיבִין אִינּוּן לֵיהּ מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְיָת־אַהֲרֹן וְיָת־בְּנוֹהִי תְּמַנֵּי וְיִטְּרוּן יָת־כְּהֻנָּתְהוֹן וְחֵילוֹנֵי דְּיִקְרַב יִתְקְטֵיל:

וּמַלֵּיל יְיָ־עִם־מֹשֶׁה לְמֵימָר:

ואנא

וְצִבְאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שִׁלְשָׁה וַחֲמִשִּׁים ל
אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת: כָּל־הַפְּקֻדִים ל"נ כמנין ל"ף סימן •
לְמַחֲנֵה דָן מְאַת אֶלֶף וְשִׁבְעָה
וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת לְאַחֲרֹנָה יִסְעוּ לְדִגְלֵיהֶם: פ דן הס לצבאותם
אֵלֶּה פְּקוּדֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם ג' חס'
כָּל־פְּקוּדֵי הַמַּחֲנֹת לְצִבְאֹתָם שֵׁשׁ־
מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ
מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: וְהַלְוִיִּם לֹא הָתְפָּקְדוּ ל'
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל
אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן חָנוּ
לְדִגְלֵיהֶם וְכֵן נָסָעוּ אִישׁ לְמִשְׁפְּחֹתָיו ל' וחס'
עַל־בֵּית אֲבֹתָיו: פ ל"נ ז' חס'
וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם דִּבֶּר א
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בְּהַר סִינָי:
וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי־אַהֲרֹן הַבְּכֹר נָדָב
וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר: אֵלֶּה
שְׁמוֹת בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים הַמְּשֻׁחִים ל"נחס' וי"
אֲשֶׁר־מִלֵּא יָדָם לְכַהֵן: וַיָּמָת נָדָב
וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְהוָה בְּהַקְרִבָם אֵשׁ ל"חס' בלים
זָרָה לִפְנֵי יְהוָה בְּמִדְבַּר סִינָי וּבָנִים
לֹא־הָיוּ לָהֶם וַיְכַהֵן אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר
עַל־פְּנֵי אַהֲרֹן אֲבִיהֶם: פ
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: הַקְרֵב ה ל"וחד והקרב
אֶת־מַטֵּה לֵוִי וְהַעֲמַדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי
אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְשָׁרְתוּ אֹתוֹ: וְשָׁמְרוּ ל'
אֶת־מִשְׁמַרְתּוֹ וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת כָּל־ ג' • ל'
הָעֵדָה לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד לַעֲבֹד אֶת־
עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן: וְשָׁמְרוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי
אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ל'
לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן: וְנָתַתָּה
אֶת־הַלְוִיִּם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו נְתֻנִים ל"חסרו'
נְתֻנִים הֵמָּה לוֹ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְאֶת־ סימן
אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד וְשָׁמְרוּ אֶת־
כְּהֻנָּתָם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת: פ ו'
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ואני

לאחרונה ב' וסי' לאחרונה יסעו • עם שיהיו לאחרונה: התפקדו ד' וסי' נמס' לעיל בהאי סידרא: למשפחתיו ד' וסי' איש למשפחתיו על בית אבותיו את הע' בכה למשפחתיו • ויקרב את שבט בנימן ואחיו למשפחתיו: על בית ועל בית י"ג וסימ' אשר על בית יוסף • איש למשפחתיו על בית קמתם על בית אבי' ויספרו ויבכו ויצומו • ויבאו אנשי יהודה • ויהי מספר הימים ותאמר האשה התקנעית לא עליתם בפרצות • ולא אסתיר עוד פני • ותקטן עוד זאת בעיניך דד"ה • ויחי עזיהו המלך דד"ה • וישם יהוידע פקדות • ותשם אסתר את מרדכי • וכל מלכים וישעיה וירמיה ותרי עשר דכוו' במ"יא אל בית ואל בית: בקרבם ב' חד חס' וחד מלא וסימ' וימת נדב ואביהוא • דין חסר • וחברו מלא • וי' חס' בלשניהון וסימ' נמסר בסדר ויקרא: ואת משמר' ג' וסימ' ושמרו את משמרתו • ושמרו את כל כלי • וחברו ושמרו את משמרת דד"ה • הקרב ד' וסימ' נמסר בסדר תצוה: הקרב ז' נמסר בסדר קרח • נתונים ב' חס' י"וד וסימ' נתונם נתונם המה לו מאת בני ישראל ב' בו • וא' מלא דמלא וסימ' ואחיהם הלוים נתונים לכל עבודת דד"ה • ושאר נתונים כתיב:

חזקוני

לאחרונ' יסעו: הל"מד נקוד בפתח: ויעשו בני ישראל וגו' • כל הימים אשר היו במדבר כן שנו קודם כסיסתן תקן לפס הק"ב דנלי' וסדר מסמות כיצד יסנו וכיצד יסעו ע"י מנוגרות: ביום דבר יי' אל משה בהר סיני • כל זמן שהק"ב מדבר עם משה בהר סיני היו כדב ואהיהו קיימי' אבל אמו במדבר נתהל מועד שהיה במדבר סיני: ובכי' לא היו להם ר' יעקב בר' אביו בשם ר' אמר אמר אילו היה נמס בני' היו קודמין לאלעזר ואיתמר שכל הקול' בנבלה קודם לכבוד ובלבד שיהא כוסה כמנהג אנוסין: על פני אהרן אביהם: בעקו' אביהם כמו על פני בן הטבוחה הנכו' לא יהי' לך אלהים אחרים על פני: הקרב את משה לוי לעבלה שלא' ואתה הפקד את הלוים עשיתי באוהל הלוי' על המשכן וכאן כשנתנו הלוי' לכהנים: והעמדת אותו כיצד ושרתו לכהנים: ושמרו אותו דונגאת מי' יי' אשר עמדתי לפניו: ושמרו את משמרתו • כתב' יצוה אותי: ואת משמרת כל העדה • מה שמוטל על העדה לעשות לפני אהל מועד יעשו הם: לעבוד את עבודת המשכן • כמפורש לעיל ואתה הפקד את הלוי"ם על המשכן העדות וגו': נתוני' כפוני' לפי בני ישראל • ערודי' נתרים ונקניר ונשא' מלאכי' ואינן פנויים לעבוד את המשכן ואת הכהנים לפי' נתנו הלוי' בעקיפין: ושמרו את כהונתם • אלא יבאו אל תוך הקרב לעשות לפני אהל מועד: והזר הקרב לעשות: הקרב את משה לוי לעבלה שלא' ואתה הפקד את הלוים עשיתי באוהל הלוי' על המשכן וכאן כשנתנו הלוי' לכהנים: והעמדת אותו כיצד ושרתו אותו דונגאת מי' יי' אשר עמדתי לפניו: ושמרו את משמרתו • כתב' יצוה אותי: ואת משמרת כל העדה • מה שמוטל על העדה לעשות לפני אהל מועד יעשו הם: לעבוד את עבודת המשכן • כמפורש לעיל ואתה הפקד את הלוי"ם על המשכן העדות וגו': נתוני' כפוני' לפי בני ישראל • ערודי' נתרים ונקניר ונשא' מלאכי' ואינן פנויים לעבוד את המשכן ואת הכהנים לפי' נתנו הלוי' בעקיפין: ושמרו את כהונתם • אלא יבאו אל תוך הקרב לעשות לפני אהל מועד: והזר הקרב לעשות

ג

רבינו אלה קמי' אלה אחרת מבני אהרן מבני אלה מהם אלה אלה אלה

ואני הנה לקחתי · ואני מהיכן זכיתי בהן מתוך בני ישראל שיהיו ישראל שוכרין אותן לעבודת שלי על ידי הבכורות זכיתי בהם ולקחתים תמורתן לפי שהיתה העבודה בבכורות וכשחטאו בעגל נפסלו והלויים שלא עבדו ע"ז נבחרו תחתיהם: מבן חדש ומעלה · משיגיע מכלל נפלים הוא נמנה לקרות שומר משמרת הקדש אמר רבי יהודה בר שלום למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן הבטן שנאמר אשר ילדה אותה ללוי במצרים עם כניסתה בפתח מצרי ילדה אותה ומנית בשבעי נפשות שבשאתה מונה תשבונם לא תמצאם אלא שבעים חסר אחת והיא השלימה את המנין: על פי יי' · אמר משה לפני הקב"ה היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מנין יונקיהם אמר לו הקב"ה עשה אתה שלך ואני אעשה שלי הולך משה ועומד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו ובת קול יוצאה מן האהל ואומר כך וכך תינוקות יש באהל זה לכך נאמר על פי יי': לגרשון משפחת הלבני · כלומר לגרשון היו הפקודים משפחת הלבני ומשפחת השמעי פקודיהם כך וכך: המשכן · יריעות התחתונות: והאהל · יריעות עזים העשויות לגג: מכסהו · עורות אלים ותחשים: ומסך פתח · הוא הוילון: את מיתריו · של משכן והאהל ולא של חבר: משפחות בני קהת יחנו תימנה · וסמוכין להם לגל ראובן החונים תימנה אור לרשע אוי לשכנו לכך לקו מהם דתן ואבירם ומאתים וחמשים איש עם קרח ועדתו שנמשכו עמהם במחלקותם: והמסך

מיע ספורנו

תחת כל בכור · לפדיון: כי לי כל בכור · פקדם בית הבכורה בבכורות · ביום הכותי כל בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל בכור בישראל · אפנם בתכת בכורות שהיו הבכורות ראוי' לעבוד במון הדור פעני היותם היותר בבכרי' והיותם בלתי ראוים להבדל מעבת מדינה כענין מן תפסה במון העיר · ואני הבלתים בפה שהקדשתים לי בענין מיהיו אמוריים להתעסק בעבודת הדיוט כמעשם כל הקדש שהוא אסור בגזה ובגודה ולעמן יהיו מותרים בזה הנרכתי' פדיון כמעשם כל הקדש היול לחולין באמרו וכל בכור בנין תעדה ולא בשביל זה הפדיון היו עמורים מן העבודה ובעבור שחטאו פאמתים ולקחתי הלויים תחתיהם לפדיון:

אמרי נועם

ויקבוד אותם עשה ע"כ ה' כאשר צוה ב' בפסוקו' הכא ומיון בפרשת פסחי ואחרי צוה בם' וגו' לפי שעשה הכינו הנחיל בע"כ לבנות בלעחר ובהוסיף כה להנחיל והעבירו על דעתו בזה וכן היה קשה בעיניו לעקד שנם לוי לבדו כי היה ירא שיספה בעניינם ובזהו הקב"ה שיעבו לבדו וזהו שעיבדו בספרי בקרא אשר פקד עשה ואהרן מ"ל הקב"ה לבנוך עכתוב אהרן כמילו היה עמן בעניין אחר בתקדש לאוים שלא יי' עמן בעומל:

אמנם

ואנא הא קריבית ית־ליואי מגו בני ישראל חלף כל־בוכרא פתח ולוה מבני ישראל ויהון משמשין קדמי ליואי: ארי דילי כל־בוכרא ביומא דקטלית כל בוכרא בארעא דמצרים אקדישית קדמי כל־בוכרא בישראל מאינשא עד־בעירא די־לי יהון אנא יי': ומליל יי עם־משה במדברא דסיני למימר: מניית־בני לוי לבית אבהתהון לזרעיתהון כל־דכורא מבר־ירחא ולעילא תמנינון: ומנא יתהון משה על־מימרא דיי כמא די־איתפקד: והוו־אילין בני־לוי בשמהתהון גרשון וקהת ומררי: ואילין שמהת בני־גרשון לזרעיתהון לבני ושמעי: ובני קהת לזרעיתהון עמרם ויצהר חברון ועזיאל: ובני מררי לזרעיתהון מחלי ומושי אילין אינון זרעית ליואי לבית אבהתהון: לגרשון זרעית לבני וזרעית שמעי אילין אינון זרעיית גרשון: מנייניהון במנין כל־דכורא מבר־ירחא ולעילא מנייניהון שבעא אלפין וחמש מאה: זרעית גרשון אחורי משכנא ישרון מערבא: ורב בית־אבא לבית גרשון אליסף בר־לאל: ומטרת בני־גרשון במשכן זמנא משכנא ופרסא חופאה ופרסא דתרע משכן זמנא: וסרדי דדרתא ופרסא דתרע דדרתא די על־משכנא ועל־מדבחא סחור־סחור וית אטונוהי לכל פולחניה: ולקהת זרעית עמרם וזרעית יצהר וזרעית חברון וזרעית עזיאל אילין אינון זרעית קהת: במנין כל־דכורא מבר־ירחא ולעילא תמנייא אלפין ושית מאה נטרי מטרתא דקודשא: זרעית בני־קהת ישרון על־שיזבא דמשכנא דרומא: ורב בית־אבא לזרעית קהת אליצפן בר־עזיאל: ומטרתהון ארונא ופתורא ומנרתא ומדבחיא

לקחתי · מעלה גדולה ללויים · מקודשים לי: כי לי כל בכור · לי יהיו · יפדה וכן כל בכור הבהמה הטמאה: בכור דבק אל פטר: והיו לי הלויים · והטעם כי גם הבכורים לי הם ביום הכותי טעמו זמן וכן רבים: טעמו לי הם ולי יהיו כי כל בכור מאדם מבן חדש ומעלה · על שוב המחברת או על קרוב מהמקום הראשון זה אל זה והמשכיל יבין: גרשון · כי הוא הבכור ובדברי הימים נמצא עם ת"ס תחת נו"ן: לגרשון משפחת הלבני פירושו אלה שתי המשפחות מספרם כך: אחרי המשכן · כמו אחורי וכן אחורי וקדם: ויתה · בעבור שהוא היה הגדול הספרדי בארץ ישראל לפאת מערב: המשכן · הם עשר יריעות: והאהל · עשתי עשרה יריעות: מכסהו · ומכסה · מכסהו בכלל: אשר על המשכן · שהוא בפנים החצר: ועל המזבח · שהוא חוץ למשכן · וטעם סביב שאין שם מקום חסר בפרץ שאין שם מסך: לכל עבודתו · עול אפרשנו: משמרת הקדש · הוא האהרן ונקרא קדש כנגד המשכן כאשר פירשתי: על · ירך המשכן תימנה · ובעבור שבני קהת נכבדים מכל בני לוי הושם קהת בימין כי הוא נכבד מהשמאל ומהאחור ואין אחר מזרח נכבד ממנו ובעבור שהיה גרשון בכור לוי יש לו מעלה גדולה על מררי כי הוא נושא את הקדש כנגד משא מררי על כן חנה גרשון במערב כמו דגל אפרים ומררי בצפון כדגל דן שהוא בכור השפחה והנה הקהתים מצד דגל ראובן על כן התחבר קרח עם דתן ואבירם ועוד למשכן קרח דתן ואבירם ועוד לאפרשנו:

והמזבחות

חזקוני

פשט כל בכורי לא היו הבכורים לאויי' לעבוד אלא יפה לפס שפק רק בעבודת הקב"ה ביכורים ומלאכי בה ושטבלקו הלוים במקומן לוש הקב"ה שלא תנתן ללוים אלא המעשרי' ונפנו לפס ולפי' נועל הבכור פי שנים אלקו הראוי לו ונקל' הראוי ללוי: מבן חדש ומעלה פקדם · שפרי אינן נמכין לנאת לאלאתם רק לעטור בפס את בכורות ישראל ודין בכור פדוי מבן חדש: אשר על המשכן ועל המזבח · על בסמוך: המשכן · אלו יריעות שש עשר: והאהל · אלו יריעות עזים: מכסהו · אלו עורות אילים מאדמים ועורות תחשים · אשר על המשכן ועל המזבח · על בסמוך: לעשכן הוא אהל · המוד · הוא שמינן: ונקחת מעשה העשרמי · הרי לך תולדת משה ואין אהרן עמו בכלל ומה שאמר' ויכבל את אהרן לשנדיל בין קדש קדשים ומשה ובניו יקרבו של שנא לוי: וכלי הקדש · הם שמפורשים לשמש בשבין: אשר

ג' לאחרי מ"ג במ"ן

ד' לאמר את רחם בני גרשון תניין

ב' ובכפל' ואחרי

ג' דוחרת

ה' שמוקים דמיי' בשמהתהון ומחלקין בתהיהון: קדמ' אלה הם בתביר תניין אלה הם משפח' הם בזקף והוא חד מן זוגין דחד נחית וחד קאים ·

ח"ת ג' שוש בר נש

ל' יחד ותשביה נאהל

ל' קדמ' נסיב ליו ונתרא קרחי ·

ג' יכל אחרי' חס' נכי' וכתו' מ"ל

מ"ע

ל' המשכן תימנה: ונשיאבית־אב למשפחת הקהתי אליצפן בן־עזיאל: ומשמרתם הארן והשלחן והמנרה והמזבחות

הקדשתי ה' וסי' כי לי כל בכו' · וחברו כי לי כל בכו' · הקדשתי את הכס' · הקדשתי את הבי' הזה וחברו · ואת הבית אשר הקדשתי לשמי וחברו · ואת הבית הזה אשר הקדשתי לשמי דר"ה והר בחרתי והקדשתי · דר"ה: מאדם עד בהמה ד' וסימ' וימת את כל היקום אשר · אמחה את האדם · כי לי כל בכור · שהכה בכורי מצרי: משפחת י"א בליש' וסי' ואח' נפצו ל' מ"ל בתורה · זאת עבודת משפחת הגרשני לעבד ולמשא · הגרשני דאחרי המשכן · ונשיא בית אב דקהתי · וחברו דמרדי · אל תכריתו את שבט · ותקרבנה כנות צלפחד · והעולה על רוחכם · והיה אשר לא יעלה · הבו ליי' משפחת עמים · הבו ליי' דהתלות · כל בל אלה וכל אלה בני ובני דכוו' משפחת ב"מב למשפחת וסי' ויקרבו ראשי האבות למשפחת · וילך אבימלך בן ירבעל · וכל סדרא תליתאה דדברי הימים מן ואהרן ובניו עד בני אולם דכוו' משפחת ב"מב משפחו' וסימ' ממשפחו' בני קהת · ואחיה' לכל משפחו' יששכר · וכל תורת בהגים ויהושע דכוו' משפחות ב"מד משפחת וסימ' וכי תשיג יד גר · ויקרב את משפח' יהודה ג' כפסו': לאל י"א וסימ' באיוב סימן י"ג:

והמזבחות · שניהם : וכלי הקדש אשר ישרתו בהם · הם כלי המנורה והשלחן והמזבחות ורבים השתבשו בפירוש והמסך וכל עבודתו והאמת ברורה שהוא מסך פתח אהל מועד : וכל עבודתו · מיתריו : ונשיא נשיאי הלוי · שהם שלשה גם מלת נשיאי הלוי מוסבת עליהם כמו לא רבים יחכמו וכן הוא נשיאי פקודת שומרי משמרת הקדש והטעם כי אלה שלשה פקידים על השומרים שהם הלויים ויתכן היות נפונה מגזרת נפנת ליריאיך ונפון לנדיק כי אין בנגב שום דבר : קדמה מזרחה · הוא מזרחה שמש במקום התחברות העגלות והנה במזרח אהל משה ואהל אהרן ואהל בניו ובני בניו וכל ביתם : והזר הקרב · אל מקום מקדש והנה כל הלויים סביבות המשכן לשמור אותו שנים ועשרים אלף בכלל וכשאתה מחבר הפרטים תמצא שיותירו שלש מאות וי"ח כי הכתוב אמר דרך קצרה להזכיר האלפים ועוד המאות וזה לא יתכן בעבור מספר העודפים שהם פחותים משלש מאות והאמת דברי הקבלה אין בכור מפקיע בכור ויהיה פי' הפסוק כל פקודי הלויים חוץ מהבכורים ויהודה הפרשי דקדק להביא ראיה מהמספר כי בכורי הלויים הם חלק משלשה ושבעים מהלויים וכשאתה לוקח במספר הזה מפקודי ישראל ואחר כן תקח במספר פקודי הלויים הבאים לנגד כנגד פקודי הלוי מבן חדש יהיו קרובים ולא אמר כלום כי ישראל נפקדו מבן עשרים שנה ואין קצב אחרת והלויים נפקדו מבן שלשים ועד בן חמשים ויש ביניהם הפרש גדול רק נסמוך על דברי הקבלה : פקוד כל בכור זכר · הנה זכר שם התאר : ואת בהמת הלויים · שלא יפסידו הלויים ובכור כל בהמה גם הוא לשם : קח

ומדבחיא ומני קודשא די ישמשון בהון ופרסא וכל פולחניהון ואמר רבלא דמנא על רברבי ליואי אלעזר בר־אהרן כהנא דמתחות ידוהי ממנן נטרי מטרת קודשא : למררי זרעית מחלי וזרעית מושי אילין אינון זרעית מררי : ומניניהון במנין כל־דכורא מבר־ירחא ולעילא שיתא אלפין ומאתן : ורב בית־אבא לזרעית מררי צוריאל בר־אביחיל על־שידא דמשכנא ישרון ציפונא : ודמסיר למיטר בני מררי רפי משכנא ועברוהי ועמודוהי וסמכוהי וכל־מנוהי וכל פולחניה : ועמודי דרתא סחור־סחור וסמכיהון וסכיהון ואטוניהון : ודישרן קדם משכנא קידומא קדם משכן זמנא מדינחא משה ואהרן ובנוהי נטרין מטרת מקדשא למטרת בני ישראל וחילוני דיקרב יתקטל : כל־מנייני ליואי די מנא משה ואהרן על־מימרא דיי לזרעיתהון כל־דכורא מבר־ירחא ולעילא עשרין ותרין אלפין : ואמר יי למשה מני כל־בוכרא דכר־יאלבני ישראל מבר־ירחא ולעילא וקביל ית מניין שמהתהון : ותקריב ית־ליואי קדמי אנא יי חלף כל־בוכרא בבני ישראל וית בעירא דליואי חלף כל־בוכרא בבעירא דבני ישראל : ומנא משה כמא די־פקיד יי יתיה ית־כל־בוכרא בבני ישראל : והוו כל־בוכרא דכריא במניין שמהן מבר־ירחא ולעילא למנייניהון עשרין ותרין אלפין מאתן ושבעין ותלתא :

ומליל

והמזבחות וכלי הקדש אשר ישרתו בהם והמסך וכל עבדתו : ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן־אהרן הכהן פקדת שמרי משמרת הקדש :

למררי משפחת המחלי ומשפחת המושי אלה הם משפחת מררי : ופקדיהם במספר כל־זכר מבן־חדש ומעלה ששת אלפים ומאתים :

ונשיא בית־אב למשפחת מררי צוריאל בן־אביחיל על־ירך המשכן יחנו צפנה : ופקדת משמרת בני מררי קרשי המשכן ובריחיו ועמדיו ואדניו וכל־כליו וכל עבדתו :

ועמדי החצר סביב ואדניהם ויתדתם ומיתריהם : והחנים לפני המשכן קדמה לפני אהל־מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שמרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל והזר הקרב יומת : כל־פקודי הלוים אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה למשפחתם כל־זכר מבן־חדש ומעלה שנים ועשרים אלף : פ

ויאמר יהוה אל־משה פקד כל־בכר זכר לבני ישראל מבן־חדש ומעלה רשא את מספר שמתם : ולקחת את־הלוים לי אני יהוה תחת כל־בכר בבני ישראל ואת בהמת הלוים תחת כל־בכור בבהמת בני ישראל : ויפקד משה כאשר צוה יהוה אתו את־כל־בכור בבני ישראל : ויהי כל־בכור זכר במספר שמת מבן־חדש ומעלה לפקדיהם שנים ועשרים אלף ושלשה ושבעים ומאתים : פ

וידבר

(כולהון מלא במ"ל לי ר"פ)

(ד' חס')

(כולם כ"ל במ"ב)

(ג' נקודות בתורה)

(יו' בפעם בסים' · ו' חס')

(ג')

(ה')

(ו')

(כלם חסרים במ"ח)

למררי משפחת המחלי חד מן י"א פסוקין בתורה רישיהון וסופיהון חד וסימן ואברהם בן תשעים שנה ותשע · כל רמש אשר הוא חי · והלוחות מעשה אלהים המה · והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל · בסכת תשבו שבעת ימים · למררי משפחת המחלי · והלוים יסמכו את ידיהם · ונפש אדם ששה עשר אלף · ומקנה רב היה · ויאיר בן מנש' הלך · יי' אלהיך הוא עבר לפניך · ונמסר גם בסדר צו · ואהרן י' נקדות בתורה וסימן וביג"יך · ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך · ובקומ"ה · ותשקין את אביהן קדמא · אלי"ו · איה שרה אשתך · וישקה"ו · וירץ עשו לקראתו · א"ת וילכו אחיו לרעות · ואה"רן · כל פקוד' הלוים · רחק"ה או בדרך רחק"ה לכם · אש"ר · ונירם אבד חשבון · ועש"רון · ועשר"ן לכבש דחגא · לג"ו ולבני"נו ע"ד · הנסתרות ליי' כר מן ר' · וד' בנביאים · וסימן יצ"א · ויאמר אל המלך אל יחשב · ההי"כל · מהארץ עד מעל הפתח · ה"מה · יצרי פסל כלם תהו · מהקצ"עות · בארבע מקצעות החצר · וחד בכתובי' לולא האמנת לראות בטוב הוי"ו נקודה מלרע · ויאמ"יי' ט'בטעמ' בספרא וסימן פקד כל בכר זכר · אכפה לי שבעים איש · פתאם · ירק ירק בפניה · השב את מטה אהרן · בארצם לא תנחל · והוקע אותם · עשה לך · קח לך · בכרו' חס' וסי' נמסר בסדר ויגש :

על ירך דקדת על ירך המשכן תחתה הכיון תחתי על ירך המשכן יחנו לשמה

בעל הטורים

והחונים לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן · יש פסיק בין משה לאהרן לומר משה במקו' אח' לבד ואהרן ובניו במקום אחר לבד : ושא · ג' ושא את מספר שמותם · ושא עיניך ימה וצפונה · ואיך רחה עניו ומלי ושא לכל חטאתי · שהיה דוד מתפלל על שנשא מספר בני ישראל וזהו ישא את מספר שמותם · והמתפלל צריך שיתן עיניו למע' וזהו ושא עיניך יתה שיתן עיניו למט' ולא יריס עיניו למעלה :

בחרון

חזקוני

ספר פקד משה ואהרן · נקוד על ואהרן : קצ

ומשמר · היא הפרכת שלא היא קרויה פרכת המסך : ונשיא נשיאי הלוי · ממונה על כלם · ועל מה היא נשיאתו פקודת שומרי משמרת על ידו היא פקודת כלם : משה ואהרן ובניו · וסמוכין להם דגל מחנה יהודה והחונים עליו יששכר וזבולון טוב לנדיק טוב לנכנו לפי שהיו שכנו של משה שהיה עוסק בתורה נעשו גדולים בתורה שנאמר יהודה מחוקקי ומבני יששכר יודעי בינה וגומר מאתים רחטי שנהדרתו ומזבולון מושכים בשבט סופר : אשר פקד משה ואהרן · נקוד על אהרן לומר שלא היה במנין הלויים : שנים ועשרים אלף · ובפרטן אתה מוצא שלש מאות יתירים בני גרשון שבעת אלפים וחמש מאות בני קהת שמונת אלפים ושש מאות בני מררי ששת אלפים ומאתים ולמה לא כללן עם השאר ויפדו את הבכורות ולא יהיו זקוקים השלשה ושבעים ומאתים בכורות העודפים על המנין לפדיון אמרו רבותינו במסכ' בכורות אוהן שלש מאות לויים בכורות היו ולויים שיפקיעו עצמן מן הפדיון : פקד כל בכור זכר מבן חודש ומעלה · משיגה מכלל ספק נפלים : ואת

ד שביעי

וידבר יהוה אל משה לאמר: קח את הלוים תחת כל בכור בבני ישראל ואת בהמת הלוים תחת בהמתם והיו לי הלוים אני יהוה: ואת פדויי השלשה והשבעים והמאתים העודפים על הלוים מבכור בני ישראל: ולקחת חמשת חמשת שקלים לגלגלת בשקל הקדש תקח עשרים גרה השקל: ונתתה הכסף לאהרן ולבניו פדויי העודפים בהם: ויקח משה את כסף הפדיום מאת העודפים על פדויי הלוים: מאת בכר בני ישראל לקח את הכסף חמשה וששים ושלש מאות ואלף בשקל הקדש: ויתן משה את כסף הפדיים לאהרן ולבניו על פי יהוה כאשר צוה יהוה את משה: פ וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר: נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי למשפחתם לבית אבתם: מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לצבא לעשות מלאכה באהל מועד: זאת עבדת בני קהת באהל מועד קדש הקדשים: ובא אהרן ובניו בנסע המחנה והורדו את פרכת המסך וכסו בה את ארן העדת: ונתנו עליו כסוי עור תחש ופרשו בגד כליל תכלת מלמעלה ושמו בדיו: ועל שלחן הפנים יפרשו בגד תכלת ונתנו עליו את הקערת ואת הכפת ואת הקשות והנסך ולחם התמיד עליו יהיה: ופרשו עליהם בגד תולעת שני וכסו את המנרה במכסה עור תחש ושמו את בדיו: ולקחו בגד תכלת וכסו את מנרת המאור ואת נרתיה ואת מלקחיה ואת מחתתיה ואת כל כלי שמנה אשר ישרתו לה בהם: ונתנו

ומליל יי עם משה למימר: קריב ית־לויא לדיוא חלף כל בוכרא בבני ישראל וית בעירא דליואי חלף בעירהון ויהון משמשין קדמי ליואי אנא יי: וית פורקן מאתן שבעין ותלתא דיתירין על ליואי מבוכריא דבני ישראל: ותסב חמש חמש סלעין לגולגלתא בסלעי קודשא תיסב עשרין מעין סלעא: ותתן כספא לאהרן ולבנוהי פורקן דיתירין בהון: ונסיב משה ית כספ פורקנהון מן דיתירין על פריקי ליואי: מן בוכריא דבני ישראל נסיב ית כספא אלף ותלת מאה ושיתין וחמש סלעין בסלעי קודשא: ויהב משה ית כספ פריקיא לאהרן ולבנוהי על מימרא דיי כמא די־פקיד יי ית משה: ומליל יי עם משה ולאהרן למימר: קבילו ית רחושבן בני קהת מגו בני לוי לזרעיתהון לבית אבהתהון: מבר תלתין שנין ולעילא ועד בר חמשין שנין כל דאתי לחילא למעבד עבידתא במשכן זמנא: דין פולחן בני קהת במשכן זמנא קודש קודשיא: ויעול אהרן ובנוהי במיטל משריתא ויפרקון ית פרוכתא דפרסא ויכסון בה ית ארונא דסהדותא: ויתנון על והי חופאה דמשך סגונא ויפרסון לבוש גמיר תכלא מלעילא וישוון ארימוהי: ועל פתורא דלחם אפיא יפרסון לבוש תכלא ויתנון עלוהי ית מנין ית מגסיא וית כוביא וית מרקחתא ולחם תדירא עלוהי יהי: ויפרסון עליהון לבוש צבע זהורי ויכסון ית חופאה דמשך סגונא וישוון ארימוהי: ויסבון לבוש תכלא ויכסון ית מנרתא דאנהורי וית בוצינהא וית מלקחיהא ית צבתהא וית מחתיתהא ית כל מני משחא די ישמשון לה בהון:

ויתנון

קח את הלוים · פעם אחרת כאילו אמר כאשר תקח את הלוים יהיו העודפים פדויים ונסמכה מלת פדויי אל המספר וכמוהו רבים יש מכחישים אמרו מזה כלומר כי פדיון כל בכור ממשת שקלים ואינה ראיה כי זאת מצוה בפני עצמה והאמת לדברי קבלה: פדיוס · במ"ס תחת נון כמו גרשום: כשוא את ראש בני קהת · בתחלה בעבור משה ואהרן: מבן שלשים שנה · קרוב מארבעה שבועות בן חמשים שבעה שבועות כי אז יחסר כח הגוף: מלאכה באהל מועד · מלאכת המשא: קדש הקדשים · הוא הארון: פרכת המסך · שתסוך על הארון: ונתנו עליו · על המסך וי"א כי יסוב עליו את מלת את שהוא את פרכת וכמוהו והלפטו: ופרשו בגד כליל תכלת · כלו תכלת: מלמעלה · י"א על כסוי עור תחש והנכון בעיני שפירושו וכבר פירשו בגד כליל תכלת מלמעלה לפרכת המסך ואם לדרך כבוד יתכן גם הראשון ועור תחש מפני הגשם והאבק: ושמו בדיו · הנה יסירוס על שיכסו הארון וי"א שמו בדיו על כתפות הנושאים ועל שולחן הפנים להורות כי שם שולחנות אחרות לגורך הבשר ולחם הפנים שיש בו לא יוסר: בגד תולעת שני · והנה על השולחן שני בגדים והמכסה וכן על הארון מסך ובגד תכלת ומכסה ועל המנורה בגד ומכסה: ונתנו

הזקוני

קח את הלוים תחת כל בכור בבני ישראל · מה שאין הלוים של עכשו פודין את הבכורות הנולדים בישראל עכשו ולהבא היינו שמשה שהרי הלוים של עכשו נולדו מאבותיהם הלוים שבבר פדו בכורי ישראל ואין הדין נופל שיהיה להם כח לפדו לאופו יותר מפני לחת את כל הבכורות של עכשו אינם מבכורי שנפדו בבר בנוים בשדה אלא נולדים הם שפשוטי ישראל אלא בפל שעולם והבכורות שבפדו בלוים בשדה אין ידועין לפטור את הבאים מהם: ששמת שמשת שקלים נגלגלת שהרי בכך דין עדיין בכור: ונשא הכסף לאהרן ולבניו כמו שהלוויים שהיו עדיין הבכורות נשארין בלוים בלי דין בכור כמו שהיו בכסף: פדיוס הבכורות עודפים בשן לבשנים: שאלת בכור בני ישראל · לפי קלי מלת בכור בני ישראל שהוא מעל עדויי הלוים: ולקחת שבשדה אל עשה ואל לאהרן · לפי שאהרן ובניו ישמו את הבאים מהם: ששמת שמשת שקלים נגלגלת שהרי בכך דין עדיין בכור: ונשא הכסף לאהרן ולבניו כמו שהלוויים שהיו עדיין הבכורות שבשדה בלוים בלי דין בכור: אלא שהיו

ונתנו על המוט · כי אין לה בדים והוא כמו ויסלהו במוט : ועל מזבח הזהב · בגד לחר ומכסה לכסות את הקדש שהוא הארון והשולחן והמנורה והמזבחות וכל כלי השרת כמו סכינים וכפות וקערות : ושנו · הסרת הדשן מעל המזבח : משא בני קהת באהל מועד · כי האהל והמשכן הם לא יסלהו :

ופקודת · מגזרת פקיד : שמן המאור · י"א כי הוא היה נושא שמן המאור לילה אחד וכן את מנחת התמיד והנכון בעיני שהוא פקיד עליהם לתת שמן המאור והטעם הכלי וכן כלי שמן המשחה וכלי הקטורת לבני הקהתים · וטעם ופקודת כל המשכן כי יש לו גם פקידות במשכן ובכל כליו עם אחיו איתמר רק לגודל מעלת אלעזר היה הוא פקיד על השמן והקטרת ומנחה לבדו · וטעם אל משה ואל אהרן כי מצוה על אהרן ובניו להשמר שלא יבלעו הקהתים לידי כרת · ומלת בכרת והטעם כי אם ישמרו יקבלו שכר ואם לא יענשו כי יתכן שלא יענשו על כן ולא ימותו : ושמו אותם · אהרן והשולחן והמנורה והמזבחות : על עבודתו · בכלי הקדש : ואל משאו · לשאת בכתף : ולא יבאו · הקהתים אל אהל מועד לראות כבלע את הקדש והטעם כאשר יוסר בגיגו יוסר מסך הכפרת וגגלה אהרן וי"א כי כבלע כמו ככסות והטעם כאשר יכסו אהרן לשאת אותו וזה טעם קרוב מהראשון והגה שתים אזהרות שלא יגעו בקדש כי אם בבדים ישאוהו ולא יראו הקדש :

נשא אם הפעל כמו זכר את יום השבת וטע' נשא שא : גם הם · בעבור שנשא את ראש הקהתים : לעבור

הזקוני

את כל כלי השרת · מכסים קפרות כוסות : ונתנו על המוט · כמנהג כל מטלטלי שנוטלין במוט ולא תפס המוט כן יהא המטלטלי נגרר על הארץ : ונתנו עליו את כל כליו לא האיר הסירות כי אם הסכסכר ושלשה עכיכים היה הסכסכר משמש בו היו מכניסי' אם על המזבח בשעת המסעות לקיים מה שכתוב אם עמיד תוקד על המזבח וכו' מוציאין את הדשן אל מקום נקי ובשעת המסעות היו מטלטלים אותו מן הכבש על הרצפה וכל כהן לוי שהיה מוטל קולו היה רץ ונא : ופקודת אלעזר בתן המאור ובתן המשקה · לאחד בתיון ולאחד בשמלא והקטרת בתיקו והמנחה בכפף : בקדש ובכליו כי"ת בקדש בקול' כש"כ : בכלע את הקדש · לשון כלע י"י ולא תמלא פירש כשתרגם את כלי הקדש והארון בגלה אם יוכו מעכיהם מעכו יפותו כמו שמעינו בלעני בים שם בספר שמואל וכן שמעת שמתרפקין בשע' שהכהני' בלין לפרקי שהרי כתי' ובא אהרן ובניו ובכל השבין ובכנה אהרן ובניו לכסו' וגו' ואחרי כן יבאו בני קהת : בגשת אל קדש הקדשים לפרק קרשיו אז יבאו אהרן ובניו ושמו אותם אים אים על עבודתו ועל משאו כדכתי' לעיל ובא אהרן ובניו בגסוע המחנה וגו' היינו דכתיב לאלתר ולא יבאו לראות וגו' :

עליית מדרש דפרשת במדבר

נשא את ראש בני גרשון גם הם · אף ע"פ שמויתיך למנות בני קהת תחלה לפי שעקר העבוד' כגון הארון והשולחן והמנורה והמזבחות מוטלות עליהן כדכתיב כי עבוד' הקדש עליהם וגו' אל תעלם לומר אמנם אחריהם בני גרשון אע"פ שאין נושאין אלא' ועבודת' בעגלות שהרי הוא היה גדול בבני לוי ודינו לבית' כמנה שני : לעבוד

מ"ע ספורנו

ונתנו על המוט · ולא יזנו הלוים לגשת' ופקדת אלעזר · לנוות מי ומי ישא ומה ישא כל אחד ואחד' : פקדת כל המשכן · ובעת נסיעתם ומחנייתם היתה פקידתו לנוות הקשתם והורדתם ונתתם בעקום הראוי להם : אל תכריתו · אל תניחו את המשפחות באופן שיכרה בהם כל הקודם כי בזה האופן יקר' שיתקשו זה את זה ויתלקו את הקדש וזה יהיה סבה להכרת' כמו שפירש ז"ל (פרק ב' דיומא) שקרה בתרומת הדשן : ושמו אותם אים אים על עבודתו ועל משאו · ולא שיהיה בל הקודש ובה אבל יתפתין כל אחד לראות מבוזה ומעשה : ולא יבאו לראות · באופן זה לא יבאו לראות בשהכהן מכסה את כלי הקדש כדי להקדים אים את חברו אלא יענשו קלות ראש באופן איתתריבו פיתה :

קומץ מנחה

נשא לבית אבותם מה ששינה אצל בני גרשון להקדים בית אבותם למשפחותם ואצל יתר הלוויים הוא בהפך לפי שלא היו רק ב' משפחות לבני ושמעי :

מבן

הזקוני

ויבאו לבלע · כמו ויבלעם ה' : ולא יגעו בקדש · כמו מרגלות : ולא ימותו · כמו מרגלות : ולא כל כלי השרת אשר ישרתו בם בקדש · בתוך המשכן שהוא קדש והן כלי הקטורת שמשרתים בהן במזבח הפנימי : ודשנו · מזבח הנחשת : ודשנו · יטלו את הדשן מעליו : ופרשו עליו · בגד ארגמן ואם פירה מן הסמים רבוה תחת הבגד כארי בשעת המסעות ואינו שורפן שהיו כופין עליה פסכתר של נחשת : מחתות · שבהן חותים גחלים לתרומת הדשן עשוי' כמין מחבת שאין לה אלא מחיצות ומלפני' שוחבת את הגחלים : מזלגות · לגוריות של נחשת שבהן מכין באבריס שעל המזבח' להפכן כדי שיתבערו יפה ומהר : יעיס · הם מגרפות ובלע"ז וול"יל והן של נחשת ובהן מכבדין את הדשן מעל המזבח : לכסו' את הקדש · הארון והמזבח : ואת כל כלי הקדש · המנורה וכלי שרת : ונתנו · שאם יגעו חייבים מיתה בידי שמים : ופקודת אלעזר · שהוא ממונה עליה' לשאת אותם · שמן וקטרת ושמן המשחה ומנחת התמיד עליו מוטל לנות ולזרז ולהקריב בעת חנייתן : פקודת כל המשכן · ועוד היה ממונה על משא בני קהת לנות אים על עבודתם ועל משאו והוא המשכן וכל אשר בו כל הסדורין למעלה בפרשה זו אבל משא בני גרשון ומררי שאינ' מקדש הקדשים על פי מיתתר היה במו שכתוב בפרשת נשא : אל תכריתו · אל תגרמו להם שימותו : ולא יבאו לראות כבלע את הקדש · לתוך נרתק שלו כמו שפירשתי למעלה בפרשה זו ופרשו עליו בגד פלוני וכסו אותו במכסה פלוני ובלוע שלו זהו כסוי :

מסלת במדבר סיני

נשא את ראש בני גרשון גם הם · כמו שצויתך על בני קהת לראות כמה יש שהגיעו לכלל עבודה : את

דלבג

נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבותם למשפחות' · כבר זכרתי הסבה בהיות עבודת הלוים על פי אהרן ובניו ולהיות עבודת בני קהת יותר נכבדת היתה משמרתם ביד אלעזר להיותו יותר נכבד מאיתמר ועבודת בני גרשון ובני מרדי היתה משמרתם ביד איתמר · לו את בני ישראל ושלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש · אחר שסדר ענין המחנה בתה שיישר אל השלחות והטוב זכר מה שיסיר ממנו הרע והפסד הסדר וכבר ביארנו בספר ויקרא העובלת המגיע מעניין הטמאות על מדרגותיהם וזכר תחלה שלוחם מן המחנה על מדרגותיהם והתחיל מהחמור וסיים בקל וזה כי הצרוע יצולח חוץ למחנה ישראל כמו שקדם להחת ענין טומאתו יותר רב ההפסד · ולזה אחר בדד יבא מחוץ למחנה מושבו ואולם הטמא מת אין שלוחו כי אם חוץ למחנה שכינה להיות עניינו מעטי ההפסד ואחנם היה זה להעיר על מה שזכרנו בספר ויקרא מעניני הטומאות ולזה מצאנו שגם המת אפשר שיכנס במחנה לויה שבאחר ויקח חמשה את עצמות חסף עמו ולפי שהמחנה אחד זה לשלח אלו הטמאים בכללם ואין שם מחנה יתיצבו כולם לצאת חוץ זולת מחנה שכינה · הנה הוא מבואר שהמחנה המוכר בזה המקום הוא מחנה שכינה וזה גם כן דבר למד מעניינו כי הדברים הם קודם זה בענין זה המחנ' בעבודת בני קהת ובני גרשון ובני מרדי והנה זה השולח ממחנה שכינה הוא מצות עשה ולא הכריל בלו הטמאות בין זכר לנקבה ובין קטן לגדול וזה אחרו מוכר עד נקבה תשלחו מחוץ למחנ' והוא מבואר שהאחדרוגימוס הוא ככלל בזה וכל שכן הטומטוס וזה מבואר מעצם אלו הטמאות ומהלשון

מהחמור וסיים בקל וזה כי הצרוע יצולח חוץ למחנה ישראל כמו שקדם להחת ענין טומאתו יותר רב ההפסד · ולזה אחר בדד יבא מחוץ למחנה מושבו ואולם הטמא מת אין שלוחו כי אם חוץ למחנה שכינה להיות עניינו מעטי ההפסד ואחנם היה זה להעיר על מה שזכרנו בספר ויקרא מעניני הטומאות ולזה מצאנו שגם המת אפשר שיכנס במחנה לויה שבאחר ויקח חמשה את עצמות חסף עמו ולפי שהמחנה אחד זה לשלח אלו הטמאים בכללם ואין שם מחנה יתיצבו כולם לצאת חוץ זולת מחנה שכינה · הנה הוא מבואר שהמחנה המוכר בזה המקום הוא מחנה שכינה וזה גם כן דבר למד מעניינו כי הדברים הם קודם זה בענין זה המחנ' בעבודת בני קהת ובני גרשון ובני מרדי והנה זה השולח ממחנה שכינה הוא מצות עשה ולא הכריל בלו הטמאות בין זכר לנקבה ובין קטן לגדול וזה אחרו מוכר עד נקבה תשלחו מחוץ למחנ' והוא מבואר שהאחדרוגימוס הוא ככלל בזה וכל שכן הטומטוס וזה מבואר מעצם אלו הטמאות ומהלשון

מבן

מהחמור · כי הוא כמו מחוצה בין הזכר והנקבה הנה הוא ככלל בזה שלח' מחוכר ועד נקבה תשלחו כי הזכר והנקב' הם הקצוות והוא מה שביניהם והנה מהדרגת המחלקת בזה המקו' בענין אלו הטמאות לחדמו שהזב יצולח חוץ למחנה לויה וזה כי המצורע מזכר לראשונה יחוייב שיצולח חוץ לג' מחנות והטמא מת מזכר באחרונה לא יצולח כי אם חוץ למחנה שכינה הנה יחוייב שיהיה האחצעי ביניהם מכל טומאתו שהיא יותר קלה מטומאת צרעת ויותר ממולה מטומאת טמא מת ואחרו לא יטמאו את מחניה' אשר אני שוכן בתוכם הוא מזהיר לגדולי' שהם ממאים שלא יטמאו המחנה שאולם אחנו אלו הטמאים בכללם והוא המקדש · ויש לו לשאל כי יעשו מכל חטאות האדם לחטול מעל בני' וגו' · ר"ל בחטאת האדם מה שיחטיא האדם לאחרו כמו שגזל אחנו לו שכחש בעמיתו פקדון לו בתשומת יד ואחר לחטול מעל בה' שכחש ונשבע על שקר וכבר נתבאר בסוף פרשת ויקרא דין זה הענין בכללות ולא נצטרך לזה בפרשה זה המקום כי אם מפני מה שנתחדש בה והוא שאם את המגזל ואין לאיש גואל להשיב האשם אלא הנה ישיב האשם עם החומש לכהן ואחר יביא אשמו לכפר עליו כי לא תעלם לו הכפר' בעוד הפרשה זה המקום כי אם מפני מה שנתחדש בה והוא שאם את המגזל ואין לאיש גואל להשיב האשם אלא הנה ישיב האשם עם החומש לכהן ואחר יביא אשמו לכפר עליו כי לא תעלם לו הכפר' בעוד שהוא מחוזק המגזל ומה שאחר עשו לחדמו מחייב החומש להתודות על חטאתו ואף על פי שכבר נעשה עליו הלא תראה שזה הגזל שהוא מחייב הגזלה ומוסיף חומש ומביא קרבן מחייב להתודות ולזה יתבאר שכל חייבי מיתה חייבי' להתודות כדי שתהיה להם כפרה כי העונש לא יכפר עליהם בזולת הוידוי וכבר יתבאר זה גם כן בכללות לפי מה שאנחנו שעל הקרבנות הם מחייבים להתודות ולזה מבואר בהרבה מקום והנה החומש אינו מעכב הכפרה שנא' האשם המושב לי' לכהן והנה האשם הוא קרבן שנאחר והביא את אשמו ברשו וידמה שזכר בזה המקום בזולת הפרשה

ספר במדבר ד

ויתנון יתה ית כל מנהא לחופאה דמשך ססגונא ויתנון על ארעא : ועל מדבחא דדהבא יפרשון לבוש תכלא ויכסון יתיה בחופאה דמשך ססגונא וישוון ית כל מני שמושא די ישמשון בהון בקודשא ויתנון ללבוש תכלא ויכסון יתהון בחופאה דמשך ססגונא ויתנון על ארעא : ויספון ית קישטא דמדבחא ויפרסון עלוהי לבוש ארגון : ויתנון עלוהי ית כל מנוהי די ישמשון עלוהי בה ית מחתתא ית מזרקתא וית ציניורתא וית מזרופיתא וית מזרקא כל מני מדבחא ויפרסון עלוהי חופאה דמשך ססגונא וישוון אריחוהי : וישיצי אהרן ובנוהי לכסאה ית קודשא וית כל מני קודשא בשלמא דיסעון בני קהת למיטל ולא יקרבון לקודשא ולא ימותון אילן מטול בני קהת במשכן זמנא ורמסיר לאלעזר בר אהרן כהנא משחא דאנהרותא וקטורת בוסמיא ומנחתא תדירא ומשחא דרבותא מטרת כל משכנא וכל די ביה בקודשא ובמנוהי : ומליל יי עם משה ולאהרן למימר : לא תשיצון ית שבטא זרעית קהת מגו ליואי : ודא עבידו להון ויחון ולא ימותון במיקרבהון ל קודש קודשיא אהרן ובנוהי יעלון וימנון ית תרון גבר גבר על פולחניה ולמטוליה : ולא ייעלון למחזי כד מכסון ית מני קודשא ולא ימותון :

ו' דסמיכי
ב' · ב'
עור תחש ונתנו על המוט : ועל
מזבח הזהב יפרשו בגד תכלת וכסו
אותו במכסה עור תחש ושמו את
בדיו : ולקחו את כל כלי השרת
ב' · ג' אשר ישרתו בם בקדש ונתנו אל
בגד תכלת וכסו אותם במכסה עור
ב' · ג' תחש ונתנו על המוט : ושנו
את המזבח ופרשו עליו בגד ארגמן :
ב' · ב' בתורה
וחס' ויורס ·
ג' · כל תורי'
חס'
ושרתו עליו בהם את המחתת את
המזלגת ואת הציעים ואת המזרקת
ג' כל כלי המזבח פרשו עליו כסוי
סימן · ג' עור תחש ושמו בדיו : ובלה טו
ג' וחס' אהרן ובניו לכסות את הקדש ואת
כל כלי הקדש בנסע המחנה ואחרי
כן יבאו בני קהת לשאת ולא יגעו
ל"ל אל הקדש ומתו אלה משא בני
ת' קהת באהל מועד : ופקדת אלעזר
ג' בן אהרן הכהן שמן המאור וקטרת
הסמים ומנחת התמיד ושמן
המשחה פקדת כל המשכן וכל
ג' רשון אשר בו בקדש ובכליו : פ
ל"ב וידבר יהוה אל משה ואל אהרן
לאמר : אל תכרתו את שבט
ל"ח בלים' משפחת הקהתי מתוך הלוים :
ל"ח רש' זאת עשו להם וחיו ולא ימותו
ל' דוספי' בגשתם את קדש הקדשים אהרן
ל"ל מל' בתורי' ובניו יבאו ושמו אותם איש איש
ל' על עבדתו ואל משאו : ולא יבאו כ
ל' וח' בבלע רשע ומשמש לראות כבלע את הקדש ומתו :
ח"כ

קנ"ט חלקי"הו סימן

פרשה

ומליל יי עם משה למימר : קביל ית רחוש בני גרשון אף אינון לבית אבהתהון לזרעיתהון :

פרשה

וידבר יהוה אל משה לאמר : נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבתם למשפחתם :

מבר

וכלה ו' וסימן נמסר בסדר אחרי מות · לשאת כ"ד וסימן נמס' ברברי הימים א' ריש סימן ט"ו · ופקדת אלעזר פקדת י"ב פסוקים דאית בהון ב' מלין קדמאה ריש פסוק נסיב ו' ותניינא אמצע פסוק ולא נסיב ו' וסימן ואשר לא צדה · והמלאכה היתה דים לכל המלאכה · ופקדת אלעזר פקדת · ואיש את קדשיו · וכן יעשה שנה כשנה · ואולם הכסא · והרצפה אל כתף השערים · ואני יי' אהיה להם · ומשא יי' לא תזכרו · והערים המבדלות לבני אפרים · והערכה עד ים כנרות מזרחה · ודין רשע מלאת · וזאת י"ז ר"פ וסימן נמסר בריש סדר תרומה · בבלע א"ב מן חד וחד חד ב' וסימן במסרא רבתא · ומתו ח' וסימן נמסר בסדר וישלח · נשא כלם חסרים במ"א וסימן נשוא ינשאוני :

דזקוני

לאת כל כלי השרת · מכסים קפרות כוסות : ונתנו על המוט · כמנהג כל מטלטלי שנוטלין במוט ולא תפס המוט כן יהא המטלטלי נגרר על הארץ : ונתנו עליו את כל כליו לא האיר הסירות כי אם הסכסכר ושלשה עכיכים היה הסכסכר משמש בו היו מכניסי' אם על המזבח בשעת המסעות לקיים מה שכתוב אם עמיד תוקד על המזבח וכו' מוציאין את הדשן אל מקום נקי ובשעת המסעות היו מטלטלים אותו מן הכבש על הרצפה וכל כהן לוי שהיה מוטל קולו היה רץ ונא : ופקודת אלעזר בתן המאור ובתן המשקה · לאחד בתיון ולאחד בשמלא והקטרת בתיקו והמנחה בכפף : בקדש ובכליו כי"ת בקדש בקול' כש"כ : בכלע את הקדש · לשון כלע י"י ולא תמלא פירש כשתרגם את כלי הקדש והארון בגלה אם יוכו מעכיהם מעכו יפותו כמו שמעינו בלעני בים שם בספר שמואל וכן שמעת שמתרפקין בשע' שהכהני' בלין לפרקי שהרי כתי' ובא אהרן ובניו ובכל השבין ובכנה אהרן ובניו לכסו' וגו' ואחרי כן יבאו בני קהת : בגשת אל קדש הקדשים לפרק קרשיו אז יבאו אהרן ובניו ושמו אותם אים אים על עבודתו ועל משאו כדכתי' לעיל ובא אהרן ובניו בגסוע המחנה וגו' היינו דכתיב לאלתר ולא יבאו לראות וגו' :

עליית מדרש דפרשת במדבר

נשא את ראש בני גרשון גם הם · אף ע"פ שמויתיך למנות בני קהת תחלה לפי שעקר העבוד' כגון הארון והשולחן והמנורה והמזבחות מוטלות עליהן כדכתיב כי עבוד' הקדש עליהם וגו' אל תעלם לומר אמנם אחריהם בני גרשון אע"פ שאין נושאין אלא' ועבודת' בעגלות שהרי הוא היה גדול בבני לוי ודינו לבית' כמנה שני : לעבוד

מ"ע ספורנו

ונתנו על המוט · ולא יזנו הלוים לגשת' ופקדת אלעזר · לנוות מי ומי ישא ומה ישא כל אחד ואחד' : פקדת כל המשכן · ובעת נסיעתם ומחנייתם היתה פקידתו לנוות הקשתם והורדתם ונתתם בעקום הראוי להם : אל תכריתו · אל תניחו את המשפחות באופן שיכרה בהם כל הקודם כי בזה האופן יקר' שיתקשו זה את זה ויתלקו את הקדש וזה יהיה סבה להכרת' כמו שפירש ז"ל (פרק ב' דיומא) שקרה בתרומת הדשן : ושמו אותם אים אים על עבודתו ועל משאו · ולא שיהיה בל הקודש ובה אבל יתפתין כל אחד לראות מבוזה ומעשה : ולא יבאו לראות · באופן זה לא יבאו לראות בשהכהן מכסה את כלי הקדש כדי להקדים אים את חברו אלא יענשו קלות ראש באופן איתתריבו פיתה :

קומץ מנחה

נשא לבית אבותם מה ששינה אצל בני גרשון להקדים בית אבותם למשפחותם ואצל יתר הלוויים הוא בהפך לפי שלא היו רק ב' משפחות לבני ושמעי :

מבן

את יריעות המשכן • עשר תחתונות: ואת אהל מועד • יריעות עזים העשויות לאהל עליו: מכסהו • עורות אילים מאדמים: מסך פתח • וילון המזרחי: אשר על המשכן • כלומר הקלעים והמסך של חצר הסוככים ומגיעים על המשכן ועל מזבח הנחשת סביב: ואת כל אשר יעשה להם • כתרגומו ית כל דיתמסר להון לבני גרשון: על פי אהרן ובניו • ולא זה מהבניס ממונה עליה׳ ביד איתמר בן אהרן הכהן: ויתדותם ומיתריו׳ • של עמודיס שהרי יתידות ומיתרי הקלעים במשא בני גרשון היו ויתדות ומיתרים היו לירעות ולקלעים מלמטה שלא תגביהם הרוח • ויתדות ומיתרים היו לעמודים סביב לתלות בהם הקלעים לשפחס העליונה בכלונסות וקונדיסין כמו שעשויה במלאכת המשכן: עבודת

רלב"ג

הפרשה להסיר הרע מהמחנה אשר יגיע לחניתה וקשה והוא שיהיה האדם מהר מלהחזיק במחנה אבילו שלא כדין ולא יסתדל חולצת שכנגדו פחות לו גוזלים כי התורה שמה גושו היותר ככבדים שבישראל להשיב האשם עליה׳ כדי שלא יהיו לו מעצור המגומים:

וראוי שתדע שהכהן המכפר עליו בחיל האשם זוכה בכסף הנזל אם מת הנגזל ואין לו גואל שבאחר והיה האשם המושב ליי׳ לכהן מלבד איל הכפורים אשר יכפר בו עליו • לתדע מזה שהכהן הזוכה בחיל האשם זוכה עוד בכסף האשם ולזה אמר מלבד וזהו סבת זכותו בו מפני שהו׳ יכפר בו עליו ולפי שבאלמנו בפרשת בו באשם שאשר יכפר בו לו יהיה ביאר בכאן שגם הכסף אשר עליו בא האשם חכה בו הכהן המכפר בו והם לאנשי המשמרת המשמרים לו כי כבר נקרא מכפר הלוי לכפר לו כמו שבתבאר במה שקדם • אבל תרומה לכל קדשי בני ישראל אשר יקריבו לכהן לו יהיה • לפי שזכר שבכסף האשם מחוייב לתת לכהנים העובדים לו זכר זה המקו׳ הדברים שהם בבחינת הבעלי׳ לתת לכל כהן שילבו והם הדברי׳ שלא יהיו מלופים לקרבן כמו תרומה גדולה וחלה וזה שידמה לה מהמתמת שלא יגורפו לקרבן ואולם התרומה לכל קדשי בני לה ישראל אשר יקריבו לכהן קדש הקדשים שהם להקדיש קרבן כמו העניין בחלות תודה הנה תהיה תרומת החלות ההם לכהן המקריב התודה כמו שזכר בפרשת בו ולזה סמך זה העניין לכסף האשם שזוכה בו הכהן המקריב האשם כי כמו כן יזכה בתרומת חלות התודה הכהן המקריב התודה ואול׳ קדשי׳ שאין נמשכין לקרבן הם לבעלים לתת למי שילבו מן הכהנים ולזה אחר שים את קדשיו לו יהיו אים אשר יתן לכהן לו יהיה:

איש איש כי תשטה אשתו ומעלה בו מעל •

עבודת לון בחלות סתרי׳ בני עבודת בתרומת ספר׳ בני תרומתם וכן בפרשת חלות

ועד ועד דלאחר משלה חכיר דלאחר ומשלה משלה •

שני

הנה סמך זאת הפרשה לפרשה הקודמת שהיתה תכליתה להסיר מחלוקת וקטטה מישראל בכללם כי זאת הפרשה הוא להסיר הקטטה מהבית והנה שלום הבית קודם לשלום העם לפי מה שבתבאר בפילוסופיא המדיני׳ ואולם התחילה התורה מהשלום היותר נכבד בסדר וסיימה בקודם בסדר כלומר שבתבאר זה המקומות רבים ולפי שבסוף העניין ביאר שהעניין הוא בספק אם בטמאה אם לא בטמאה ובברר האחת ישקוה מי המרים המארירים הוא תבואר שבריך שיכוסם זה המחזיר גזלתו יסכי׳ אל שיהיה העניין בספק אם בטמאה אם לא בטמאה והנה השטייה והמעילה היא למי הבדל׳ מחלת הפרשה שעברה על גזלתו וזנסתרה עם מי שקנא לה ואמר שלא תסתר עמו לתשדו אותה ותשמר ולא תהיה מזכר בזאת הפרשה הוא מה שזכרנו והנה הקמי׳ מריך שיהיה ידוע על פי עדים שבאחר וקנא את אשתו ואולם בסתירה יספיק עד אחד שבאחר ועד אין בה והנה התנה בזה בזאת הפרשה תנאי׳ רבים כי לא תשלם השקאתה מי המרים אם כפל אחד מהם • התנאי הראשון הוא שיהיה ענין מעילתה בחה שמביא לחשוד שישכב אים אותה אבל אם עברה על גזלתו בדברים אחרים אין להם רושם בזה לא ישקנה מי סוטה • והשני הוא שיהיה אים מי שקנא לה בעלה ממנו יתכן בו שישכב אים אותה שכבת זרע ולזה אם היה קטן או סרים לא שקנא לה ישקנה מי סוטה • הג׳ הוא שיהיה בעלם מעיבי אישה אם שכב אים אותה אם לא אם היה ידע בודאי שהיא טמאה או שהיא טהורה לא ישקנה מי סוטה • הרביעי הוא שתסתר עם מי שקנא לה זמן יתכן בו שבטמאה שבאחר ובסתרה והיא בטמאה ואין הדבר בו שבטמאה ודאי שהרי יחוייב שיהיה הדבר בספק כמו שזכרנו אבל ידענו שבזה שתסתר עמו שיעור טומאה • החמישי הוא שלא יהיה על בה שבטמאה אם העידו עדים שבטמאה בודאי אישה אותה וזהו אחר ועד אין בה ואפשר שיהיה בזה שלא״פ שאין שם עד אלא על הסתירה ר״ל שאין שם שני עדים אבל יש שם עד אחד הנה יביאה העד ההוא לשתות מי סוטה וזה כי עד האחד מביא לשבועה שבאחר לא יקום עד אחד באים לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה כ״ש בזה המקום שבא לדבר שהרי קנא לה ובסתרה • הו׳ הוא שלא תהיה אמסה זה אאם בטמאה באומם אין צריך לומר שאינה שותה מי׳ בטמאה ברגון אינה שותה כיון שבטמאה בודאי אבל אינה אסורה לבעלה מפני זה כיון שהיא אמוסה • ואולם אשת כהן אסורה לו אם בעלה אפי׳ באומם כיון שבעלה אסורה אסורה כמו שבתבאר בפרשת אחור אל הכהנים • השביעי הוא שבבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו קודם זה באופן שבתבא׳ ומודע שבבר קנא לה וזה יהיה בשני דברים האחד שיהיה קנאו לו בשבת אשר טומאה שים לבעלה עליה • והג׳ הוא שיקנא לה אחלת שראה בה דבר ביאתה לאשתו ולזה אחר ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא בטמאה לו עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו ונסתרה אחר זה ונסתרה אם בטמאה אם לא בטמאה • וכבר ידענו שהקמי׳ הוא קודם לסתירה והוא שבה שתסתרה האשה מי סוטה אבל הסתירה כי בבר קדם האחרה מונחת קנאות לאדם שהקמי׳ הו׳ הסבה להתרה שותה מפני הסתיר׳ ואילו היה קמי׳ מאחר לא יהיה הקמי׳ שבה לזה כיון שלא חטאה אחר הקמי׳ אך תהיה הסתירה סבתו ונאת הסבה גם כן אחר בסוף זאת קנאות הקנאות לאדם שהקמי׳ הוא הסבה להיות בכל זה׳ ויתבאר זה ביאור שלם מתה מאחר לו עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו שבוולת סבה אחרת קנא לה • ואם לא עשתה אחר הקמי׳ דבר אחר תשתה ואין שם מה שיביא לחשוד בה שבטמאה והנה כשהיה העניין כן יביא האים את אשתו אל הכהן לבדר העניין וכדי שישתו ה׳ יתעלה לקונו להראות ברור העניין כן יביא את קרבנה עשירית האפה והנה יהיה קרבנה קמח שעורים ולא שלת מלד גמות הפועל הזה לתה התורה שיהיה קרבנה אחתר פחות שאפשר • ולזה היתה מנחתה בלה מן שעורים ומן הקמח שלהם לא מן הסלת והזהיה בתורה שיסר היופי מזאת המנחה ר״ל שלא תהיה גלולה בשמן ולא יתן מלבונה כי היא לאיה רק להסיר עונה אם אתבאר

מבן שלשים שנה ומעלה עד בן חמשים שנה תפקד אותם כל הבא ס״ל מל׳ אחור׳ לצבא צבא לעבד עבדה באהל מועד: זאת עבדת משפחת הגרשני לעבד ולמשא: ונשאו את יריעת המשכן ואת אהל מועד מכסהו ומכסה התחש אשר עליו מלמעלה ואת מסך פתח אהל מועד: ואת קלעי החצר ואת מסך פתח שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח סביב ואת מיתריהם ואת כל כלי עבדתם ואת כל אשר יעשה להם ועבדו: על פי אהרן ובניו תהיה כל עבדת בני הגרשני לכל משאם ולכל עבדתם ופקדתם עליהם במשמרת את כל משאם: זאת עבדת משפחת בני הגרשני באהל מועד ומשמרתם משאם: מבן שלשים שנה ומעלה עד בן חמשים שנה תפקדם כל הבא לצבא לעבד את עבדת אהל מועד: וזאת משמרת משאם לכל עבדתם באהל מועד קרשי המשכן ובריחיו ועמודיו ואדניו: ועמודי החצר סביב ואדניהם ויתדתם ומיתריהם לכל כליהם ולכל עבדתם ובשמת תפקדו את כלי משמרת משאם: זאת עבדת משפחת בני מררי לכל עבדתם באהל מועד ביד איתמר בן אהרן הכהן: ויפקד משה ואהרן ונשיאי העדה את בני הקהתי למשפחתם ולבית אבתם: מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לצבא לעבד עבדה באהל מועד: ויהיו פקודיהם למשפחתם אלפים שבע מאות וחמשים: אלה פקודי משפחת הקהתי כל העבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על פי יהוה ביד משה: ס ופקודי בני גרשון למשפחתם ולבית אבתם מבן שלשים שנה ומעלה עד בן חמשים שנה כל הבא לצבא לעבד עבדה באהל מועד: וזאת עבדת משפחת הגרשני לעבד ולמשא: ונשאו את יריעות המשכן ואת אהל מועד מכסהו ומכסה התחש אשר עליו מלמעלה ואת מסך פתח אהל מועד: ואת קלעי החצר ואת מסך פתח שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח סביב ואת מיתריהם לכל עבדתם ואת כל אשר יעשה להם ועבדו: על פי אהרן ובניו תהיה כל עבדת בני הגרשני לכל משאם ולכל עבדתם ופקדתם עליהם בשמרת את כל משאם: זאת עבדת משפחת בני הגרשני באהל מועד ומשמרתם ביד איתמר בן אהרן הכהן: ס בני מררי למשפחתם לבית אבתם תפקד אתם: מבן שלשים שנה ומעלה עד בן חמשים שנה תפקדם כל הבא לצבא לעבד את עבדת אהל מועד: וזאת משמרת משאם לכל עבדתם באהל מועד קרשי המשכן ובריחיו ועמודיו ואדניו: ועמודי החצר סביב ואדניהם ויתדתם ומיתריהם לכל כליהם ולכל עבדתם ובשמת תפקדו את כלי משמרת משאם: זאת עבדת משפחת בני מררי לכל עבדתם באהל מועד ביד איתמר בן אהרן הכהן: ויפקד משה ואהרן ונשיאי העדה את בני הקהתי למשפחתם ולבית אבתם: מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לצבא לעבד עבדה באהל מועד: ויהיו פקודיהם למשפחתם אלפים שבע מאות וחמשים: אלה פקודי משפחת הקהתי כל העבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על פי יהוה ביד משה: ופקודי בני גרשון לבית אבתם

ג׳ מחוץ והסלחן

ל׳ בעמס בענין

ל׳ חסר

ל׳ חס׳

ל׳ מל׳

ל׳ מל׳

ל׳ חסר

ל׳ חס׳

ל׳ מל׳

ל׳ מל׳

ל׳ חס׳

ל׳ מל׳

ל׳ חס׳

ל׳ מל׳

ל׳ חס

בעל הטורים

פרשת נשא

ולא ימחו כ׳ • ולא ימחו את מחניהם ר״ל ימחו את שם קדשי שלא יעמדו את מחניהם ממחלין את שם קדשי בדבריהם ולחלל את שם קדשי • מכל חטאת האדם מיד לשלות המחוי׳ שע״י חטאת האדם בחטא לדם הרוגים שלכל מן העץ והלבנון הבעיר האשה והוליאה שם רע באדם והוכו שלשת׳ הכתב בלרעת ואשה בזנה ואדם במות וכמ״ר קללתן חוזה לחיתן כאן • נרוש דהילו כתב • מד דהיכו האשה • ומחל לנפש דהיכו האדם שמגלה במות חמות: מזכר מד נקבה תשלחו כשם שתגרשו תדם ואחה ונחש ריגן עדן: ומחק פרשת סוטה לפי שהלחש בא על חטא • ונעלו יריכין דבתיב על בחוכך תלך • ומחק פרשת נזיר על שם הפרי שלכל אדם הרחשון עלכיתו עלכי רוש: למעל

מ״ע ספורנו

שים שים על עבודתו ושל משאו ופקודיו • מנה בל״ם שהם על העבוד׳ שיעשה בעת קמיה • ועל משאו בעת הסעה׳ שיעבה מקל משאו ידע גם כן פקודיו והוא שידע שמות הכלים שיעשה מנקונים לשם לחברו ונשאו׳ תפקדו: אמ כלי תעבר׳ תעשה: לנעמל

אמרי נועם

ויעלמו מן המחנה עד׳ כי רבי פ׳ פרשיות נאמרו בו ביום פרשת סוטה שים שים כי יבי׳ שמא לנפש וגו׳ ופרשת נזיר ופרשת לוים ופרשת נזר ופרשת מעוי יין ופרשת נחת ופרשת אחרי מות ופרשת פרה אדומה תיפס הא אחרי׳ שמלין ולוקין בהלכות פסח קודם לפסח שלא׳ יום אחרי עשה מעל בפסח ראשון ומוסיר מל פסח שני ור״ת פירש פרשת סוטה מקדם וקדשיו ותלוים בל יאכלו בטומאה ולא בר״ר אחרי תיפה לאחרי מות כי׳ שהקדים תיפה לאחרי מות ומוסיף בו׳ שהקדים לדבר אחרי׳ אחרי׳ מעלנו ובבר תיל׳ לעיל בפרשת לך לך: וכל שמא לנפש ותרנו׳ לשמא נפשא דמינשא אחר מני שהגיע לשון מצות וכו׳ • לכן אחר רש״י זה לפי שאם היה לשון סופה לא היה לו לתרגם וכל דאסיב נפשא דמינשא כדרך כל לשון סופה שבתורה וכו׳ אם תפרשו לשון סופה יפי׳ משמע שבכתוב מדבר בחלם הנשמה בשמא מת שהרי מתו׳ וכל דאסיב לשמא נפשא דמינשא • עוד י״מ דלא שני לפיכך כל דאסיב לשמא נפשא דמינשא שהוא שאם שם נקב שמם דאחתו המבכל סופה מעמא נקב בשמא מת מינו אלא דאמרו ולנקבי׳ שיפי מצות דשמתי׳ סופה מת לגיות לני מצות הסופה דאסיב שי חב ונרין שלום:

קומץ מנחה

איש איש פיר״שי טעם הסיבו׳ שכל הרואה סוטה וכו׳ וקשה הא אח״ל מאיר חטא על הנפש על שניער עצמו מן היין וי״ל שלא יזיר עצמו מן היין כלל אלא שלא ירבה בשתי׳ שלא יבא לכלל שכרות כי היא גרם לה כמ״שזל הרבה שכרות עושה: מאשר

ופקודי קדמי׳ ומקודי בכי בפסחת ומקודי הגיל ומקודי מהפסח ומקודי בוקף כי׳ מהפסחת רש״י

פקודי קדמה אלה פקודי המשכן פקודי בפסח הגיין ברוכ תליחת בוקף ערל פיגן

פקודים קשה׳ ומשה מקודים מהפסחים בעמה • תגיין בוקף תליחת בוקף רביעי בתרחבה שלישי

ה

עבודת עבודה • כבר פרשתי והנה סעם כל הפקודים שהיו מבן שלשים שנה: לים לים • על גרשון קהת ומרדי: על עבודתו ועל משאו • על כן ופקודיו ונסמכה פרשת ושלחו מן המחנה בעבור היות השכינה בתוך המחנה בנסעם ובחנותם: כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש • אלה הם מטומאות שבעה והם מטמאים אחרים על כן לא יבא בעל קרי מחוץ למחנה ואין יד במחנ׳ לנגות חוץ רק כל אחד חופר באהלו כמנהג כל המחנות כלן כי תינוקים יש ביניהם • ופרשת כי תצא מחנה על מחנה קטן ידבר שאין שם אשה והמרגן ביניהם ואין סובבי׳ כי במחנה ישראל השכינה במחנה ועוד לפרשנו במקומו: נקבה • זכה לו כדה לו מגורע׳ לו טמאת מת: ויעשו כן • מיד קודם שנסעו והטמאים בנסעם יסעו בין דגל אפרים לדגל דן על דרך סברת כי לא פורש • ונסמכה פרשת איש או אשה כי הגרעת והוזב יבואו בעבור מעל: ועשו

הזקוני

לעבוד עבודת עבוד׳ • הורדת והקמת המשכן המוש׳ות בשה על כל הלוים: ועבוד׳ משא׳ • האהרן והמולן והמגורה והמזבחות שבני קהת נושאים: ושלחו מן המחנה׳ • לוהרה מעינו מוכם מביין מ״ל נאים לאחר ישמא ולא יתקשה וגו׳: כל גרוי וכל זב וכל טמא לנפש • שנה׳ מלשה שלשים וכל אלו טמאים טומא׳ שבשה וזקוקים שלוח מה שאין כן בנגע׳ קרי. מובר מד נקבה תשלחו׳ מאי׳ מד אשה לא נאמר׳ ונאמר לך מלמדנו מומאה שיש נדונים וקבנים: ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם • שהשכינה ביניהם והם מוכים סביב למשכן לריכין לעבר מעכיבים מן הטומאה ולבקו׳ מנגע הנגע׳ ומשמש ומה כנון סוס׳ ונגם אור נזירות בפרשה: ויעשו כן בני ישראל וישלחו׳ לעבדו מחלף המעלים לא מכנו:

מפרה

על פי יי׳ פקד אותם ט׳ זוגין חד ואל וחד ועל יסימן ואל אדם אל נא אשא פני איש • ועל אדם והוא ישקים ומי • ואל המקדש ושלשים יום ושלשה • ועל המקדש ויביאו פרים שבעה • ואל איתמר וידבר משה אל אהרן • ועל איתמר ואת שעיר החטאת דרש דרש • ואל משאו ואת עשו להם וחיו • ועל משאו ועל פי יי׳ פקד אתם • ואל שדה ויהי מקצה שבע שנים • ועל שדה ויהי הוא מספר • ואל ישביה אך ידע תדעו כי אם • ועל ישביה הנני שלח ולקחתי • ואל אלהיה ותאמר הנה שבת יבמתך • ועל אלהיה הנני פקוד על אמנין מנו • ואל ההרים אנשי רכיל היו בך • ועל ההרים ואקרא הרב על הארץ • ואל עמים כה אמר יי׳ הנני אשא • ועל עמים ונשפטתי אותו כדבר • כל צרוע וכל זב ט׳ פסוקים אית בהון כל וכל וכל וסימן כל צרוע וכל • ויקם העם כל היום • כל ערי המישור • ויתקבצו אליו כל איש מצוק • ויסקל באבנים את דוד • ויתר כל דברי אסא וכל גבורתו • ויצוה המלך אחז • לכן כל אכליך יאכלו • ויענהו את ירמיהו כל האנשים:

אבתם: מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לצבא לעבדה באהל מועד: ויהיו פקדיהם למשפחתם לבית אבתם אלפים ושש מאות ושלשים: אלה פקודי משפחת בני גרשון כל העבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה: ופקודי משפחת בני מררי למשפחתם לבית אבתם: מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לצבא לעבדה באהל מועד: ויהיו פקדיהם למשפחתם שלשת אלפים ומאתים: אלה הפקודי משפחת בני מררי אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה ביד־משה: כל־הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל את־הלוים למשפחתם ולבית אבתם: מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל־הבא לעבד עבדת עבדה ועבדת משא באהל מועד: ויהיו פקדיהם שמנת אלפים וחמש מאות ושמנים: על־פי יהוה פקד אתם ביד־משה איש איש על־עבדתו ועל־משאו ופקדיו אשר־צוה יהוה את־משה: פ ויאמר יהוה אל־משה לאמר: צו את־בני ישראל וישלחו מן־המחנה כל־צרוע וכל־זב וכל־טמא לנפש: מזכר עד־נקבה תשלחו אל־מחוץ למחנה תשלחום ולא יטמאו את־מחניהם אשר אני שכן בתוכם: ויעשו־כן בני ישראל וישלחו אותם אל־מחוץ למחנה כאשר דבר יהוה אל־משה כן עשו בני ישראל: פ

עבודת עבודה • הוא השיר במלאכים וכגורות שהיה עבודה לעבודה אחרת: ועבדת משא • כמשמעו: ופקודיו אשר צוה יי׳ את משה • ואחרן הפקודים היו בתולה מבן שלשים שנה ועד בן חמשים: צו את בני ישראל וגומר • פרשה זו נאמרה ביום שהוקם המשכן ושמונה פרשיות נאמרו בו ביום כדאיתא במסכת ביומין בפרק הניזקין: וישלחו מן המחנה • שלא מחנות היו שם בפעת מנייתן תוך הקלעים היא מחנה שכינה חניית הלוים סביב כמו שמפורש בפרשת במדבר סיני היא מחנה לויה ומשם ועד סוף מחנה הדגלים לכל מרבע הרוחות היא מחנה ישראל הנראה כשתלה חוץ לכולם הזב מוחר במחנה ישראל ומשולח מן המחנה וטמא לנפש מותר אף בשל לוה ואינו משולח אלא מפל שכילה וכל זה דרשו רבותי׳ מן המקרא׳ במסכת סנהדרין: טמא לנפש • לטמא נפש דאינשא אומר אני שהוא אומר לשון ארמי והרבה יש בברייתות רבה מדרשים שחיק עמיא שמוק עצמות: למעל

רלבג

הכנוד מזה הענין הנעשה נסוסה כדי ליסרה ומזה המקום לחלה לפי כל המעשה בזה הענין ראוי שיעשה בצד היותר מגונה שאפשר׳ והמה יהיה המים קדושים בטיבותם תחלה בעלי מרת • ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן • ראוה הנס ית׳ שלקחו העפר מהמקום ההוא הקדוש להוסיף מעלה לחי המים כדי שתיהיה האשה מהקל בענין אלו המים • ולזאת הסבה נתחה בהם הנס הנכתב בקדושה עם שהולך הקדושה יהיה הענין נפעלת אלא המים יותר נאות לתעשות בו אם המופת הנפלא כמו שרלחמו בענין אחרון מלד קדושתו אחר ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו ולחמו שמתו מאנשי בית שמש כי ראו את ארון יי׳ ולפי שסמך העפר שיראה בקרקע המשכן אל המים הקדושים ודעתנו שהמים יתקדשו לפי כשיטתו בכלי מרת כן העפר אם הוסם לפי שעה בקרקע המשכן יספיק לענין מי סוטה ואחר ונתן הכהן אל המים להודות שגרך שיהיו המים תחלה בכלי חדש קודם שישים בהם העפר ולפי שאחל אל המים לחדמו שיהיה בו מן העפר שיאחר מתיחס לפי המי׳ וזה הוא מבואר שגרך שיהיה העפר נלאה בתים בדרך שיסאר שם המי׳ על המים הנם כי כבר נקרא מים אחר נתיבת העפר בהם אחר ומתה אל מי המרים ולפי סנקרא מי המרים קודם שיחלה בהן האלות ראוה שיהיה משים בה׳ דבר חד נקרא בעבורו מרי׳ וכל זה יהיה להוסיף זרות וקושי בזה הענין כדי שיסרו הנשים מעשות כזאת ולזאת הסבה ג״כ היה מכוולה כשהי׳ פורע את ראשה ולא לאסר שנקרא׳ חרים על שם סופם כי אולי לא נטמאה ולא ישיגנה מרירות מזה ועוד כי אין המים עדין מה שיגיענה מרירות בסבתם כל זמן שלא נמתו בהן האלות • והעמיד הכהן את האשה לפני יי׳ • ל״ל שהיה מעמיד פניה לפאת מערב שהיה בו קדש קדשים והיא היתה בפאת מזרח • ופרע את ראש האשה • כדי לגוזלה ולחזי שתדע שאם היתה נדה אינה שותה שנאמר׳ ונתן על כפיה את מנחת הזכרון ואם היתה טמאה לא יתכן שתשמש המנחה על כפיה • והנה מתה לתת על כפיה את מנחת הזכרון כדי ליגעה להוסיף בזה הענין קושי זכרות והנה היה בזה תועלת עוד כי אולי תחלה מפני הקושי המגיע לה בכל אלו הדברים מהבושת והצער ואולי יגיענה זה אל שתודה האמת ולא יאמר הכהן אם לא שתודה האמת אל המים הקדושה על המים אם לא תקבל את עצמה ואחר אל האשה אם לא מכבר אין אותך ואם לא שטית שסייה אל טומאה בהיותך תחת אישך עם אי זה שיהיה הנה תהיה נקיה מזה המרים המאדרים שלא תיקנו לאותך האלות הנמתות כהם והנה הקדים המאחר בהמאה מקיה לפי שזה הוא הראוי לה עם שנרך שתהיה הפתיחה בטוב ואחר זה ביאר איך יהיה הענין אם נטמאה ואחר זאת כי שטית תעבה היותך תחת אישך וכי נטמאת בזאת השטייה עם איזה שיהי׳ ואמן אים בך את שבעתו מבלעדי אישך יתן יי׳ אותך לאלה ולשבועה לתלמדו מזה המקום שהקללה עם הזכרת השם הנכבד תקרא שבועה כי הוא והנה זאת השבועה הוא שתאחר אמן אמן ומקבל עליה אלו האלות אם נטמאה • ר״ל שתהיה ירכה נופלת ובטנה נבה ולזה תאחר אמן אמן על שתי הקללות ולתלמדו מזה המקום נלגול שבועה כי הוא לא השביע אותה אם נטמאת מאיש זה אבל נטמאת מאשם אמלא שכמעלת אמלא ויתן אים בך את שבעתו והנה הזכיר הירך תחלה בפסקה דגלים לה המלא ושלחות העבירה היה בבטן ואחר זה הפך הסדר להיו׳ עיקר העבירה בבטן ומשם נ״כ בזולתו המים תחלה • וכתב את האלות הוא מאחר הכהן אם לא שכב אותך וגו׳ על סוף דברי הכהן • ואמנם אחר האלות האלה כי הכתוב קרא שבועה אחרו אם לא שכב״ כקרא שבועה אחרו וכי שטית • ומחה את מי המרים • לתלמדו מזה שהוא ראוי שיהיה זה הכתב ומחה ולפי שב׳ אחר זה והשקה את האשה • לתלמדו שהוא ראוי כשיכתב האלות האלה לתלמדם אל מי המרים שיהיה מבואר לו שהיא תשקה את מי המרים שבא׳ וכתב ומחה והשקה ולזה הוא מבואר שלאחר שנכתב תחלה אם היא נמאלה בכל הנמים שאפשר להגיעה שתודה זה הענין אם היה אחת כדי שלא יגיע הענין בסוף אל שיחה השם הנכתב בקדושה ולא תשתה • והניף את המנחה לפני יי׳ כמשפט אחר המנחות שהעבודה תמיפה • והקריב אותה את המלחה • לתלמדו שהעבודה הנאה כשאר מנחות • וקמץ הכהן את המלחה את אזכרתה הוא שיקח מהקמיח מלא קמצו והוא המקרא אזכרתה מלד היותו לזכרון כי אין לא לבונה והקטיר המזבח הקומץ ההוא ואחר ישקה את האשה לזה לאחר כי מה שאחרלו שישקה את האשה את המים לא יהי׳ אלא אחר השבעת הכהן אותה בשומן המזבח והנסת המנחה והקטרת הקומץ כמשפט והנה ענין זאת המנחה הוא כאלו יתקש הכהן מהשם יתעלה להגיע את ירכה נופלת ובטנה נבה בשמותה אלו המים • והשקה את המים לא היה צריך לומר שכבר אחר ואחר ישקה את האשה את המים ולזה יחויב שלא יהיה הדלק בו לגות הכהן שישקה אך יהיה מניעתו שאם היה שהשקה אותה הכהן הנה יתנבר בהם אם נטמאת אם לא נטמאת אזהר לתלמדו מזה המקום שאם אחרה אחרי מותה לאחר כל זה הרשות ביד כיון שאחרה מטמאה ועוד כי כל מעשה אם נטמאת אם לא נטמאת לא בלתי המי׳ אלא לבדר אם נטמאת אם לא נטמאת אם לא נגמרך להשקותה ואם לא נטמאת האשה ושהרה היא ונקתה • ר״ל שתשקה מהי המרים האחרים שלא תחזק בהם כמו שאחר הכהן ממי המרים ואחר זה ומרעה זרע להורות שקודם שיתנבר שהיא מטהרת לפני יי׳ אלא שמקבלת הלעה ומה המקום לתלמדו שאם אחר זה ומרעה זרע להורות שקודם שיתנבר שהיא מטהרת אי לאסר שמקבלת זרע כי היא אסורה לבעלה ומה המקום לתלמדו שאם אסורה לבעלה כ״ש כשהיה ודאי שנטמאה • ואת מנחת הקנאות וגו׳ • שהיה סבת החטא מקנאה לה תמדו אותה שנטמאה אמת אמר מה מדה מעבירה עם המים ההוא אסר יפול בו אלו שפק טמא היא נטמאה בגון שהיה שהתיחדה עמו ומחלו כשעור טומאה ולזה קנא לה שלא תסתר עם מי שחשד אותה מנחתה עמו • אז אים אסר תעבור עלו רוח קנאה • בזולת סבה אחרת תביאהו אל זה ר״ל שלא ראה בה דבר שגרה אלא עברה עלו רוח קנאה ואותה בלאותה החבר אין שני אלו הדברים בענין שקנאה הבושה כיון שקנאה לה אולי יחשוד חושב כי כשהיה הענין בזה הלאותן הנמי׳ שלא יתקדשו לפי כשיטתו בכלי מרת כן העפר אם הוסם לפי שעה בקרקע המשכן יספיק לענין מי סוטה ואחר ונתן הכהן אל המים להודות שגרך שיהיו המים תחלה בכלי חדש קודם שישים בהם העפר ולפי שאחל אל המים לחדמו שיהיה בו מן העפר שיאחר מתיחס לפי המי׳ וזה הוא מבואר שגרך שיהיה העפר נלאה בתים בדרך שיסאר שם המי׳ על המים הנם כי כבר נקרא מים אחר נתיבת העפר בהם אחר ומתה אל מי המרים ולפי סנקרא מי המרים קודם שיחלה בהן האלות ראוה שיהיה משים בה׳ דבר חד נקרא בעבורו מרי׳ וכל זה יהיה להוסיף זרות וקושי בזה הענין כדי שיסרו הנשים מעשות כזאת ולזאת הסבה ג״כ היה מכוולה כשהי׳ פורע את ראשה ולא לאסר שנקרא׳ חרים על שם סופם כי אולי לא נטמאה ולא ישיגנה מרירות בסבתם כל זמן שלא נמתו בהן האלות • והעמיד הכהן את האשה לפני יי׳ • ל״ל שהיה מעמיד פניה לפאת מערב שהיה בו קדש קדשים והיא היתה בפאת מזרח • ופרע את ראש האשה • כדי לגוזלה ולחזי שתדע שאם היתה נדה אינה שותה שנאמר׳ ונתן על כפיה את מנחת הזכרון ואם היתה טמאה לא יתכן שתשמש המנחה על כפיה • והנה מתה לתת על כפיה את מנחת הזכרון כדי ליגעה להוסיף בזה הענין קושי זכרות והנה היה בזה תועלת עוד כי אולי תחלה מפני הקושי המגיע לה בכל אלו הדברים מהבושת והצער ואולי יגיענה זה אל שתודה האמת ולא יאמר הכהן אם לא שתודה האמת אל המים הקדושה על המים אם לא תקבל את עצמה ואחר אל האשה אם לא מכבר אין אותך ואם לא שטית שסייה אל טומאה בהיותך תחת אישך עם אי זה שיהיה הנה תהיה נקיה מזה המרים המאדרים שלא תיקנו לאותך האלות הנמתות כהם והנה הקדים המאחר בהמאה מקיה לפי שזה הוא הראוי לה עם שנרך שתהיה הפתיחה בטוב ואחר זה ביאר איך יהיה הענין אם נטמאה ואחר זאת כי שטית תעבה היותך תחת אישך וכי נטמאת בזאת השטייה עם איזה שיהי׳ ואמן אים בך את שבעתו מבלעדי אישך יתן יי׳ אותך לאלה ולשבועה לתלמדו מזה המקום שהקללה עם הזכרת השם הנכבד תקרא שבועה כי הוא והנה זאת השבועה הוא שתאחר אמן אמן ומקבל עליה אלו האלות אם נטמאה • ר״ל שתהיה ירכה נופלת ובטנה נבה ולזה תאחר אמן אמן על שתי הקללות ולתלמדו מזה המקום נלגול שבועה כי הוא לא השביע אותה אם נטמאת מאיש זה אבל נטמאת מאשם אמלא שכמעלת אמלא ויתן אים בך את שבעתו והנה הזכיר הירך תחלה בפסקה דגלים לה המלא ושלחות העבירה היה בבטן ואחר זה הפך הסדר להיו׳ עיקר העבירה בבטן ומשם נ״כ בזולתו המים תחלה • וכתב את האלות הוא מאחר הכהן אם לא שכב אותך וגו׳ על סוף דברי הכהן • ואמנם אחר האלות האלה כי הכתוב קרא שבועה אחרו אם לא שכב״ כקרא שבועה אחרו וכי שטית • ומחה את מי המרים • לתלמדו מזה שהוא ראוי שיהיה זה הכתב ומחה ולפי שב׳ אחר זה והשקה את האשה • לתלמדו שהוא ראוי כשיכתב האלות האלה לתלמדם אל מי המרים שיהיה מבואר לו שהיא תשקה את מי המרים שבא׳ וכתב ומחה והשקה ולזה הוא מבואר שלאחר שנכתב תחלה אם היא נמאלה בכל הנמים שאפשר להגיעה שתודה זה הענין אם היה אחת כדי שלא יגיע הענין בסוף אל שיחה השם הנכתב בקדושה ולא תשתה • והניף את המנחה לפני יי׳ כמשפט אחר המנחות שהעבודה תמיפה • והקריב אותה את המלחה • לתלמדו שהעבודה הנאה כשאר מנחות • וקמץ הכהן את המלחה את אזכרתה הוא שיקח מהקמיח מלא קמצו והוא המקרא אזכרתה מלד היותו לזכרון כי אין לא לבונה והקטיר המזבח הקומץ ההוא ואחר ישקה את האשה לזה לאחר כי מה שאחרלו שישקה את האשה את המים לא יהי׳ אלא אחר השבעת הכהן אותה בשומן המזבח והנסת המנחה והקטרת הקומץ כמשפט והנה ענין זאת המנחה הוא כאלו יתקש הכהן מהשם יתעלה להגיע את ירכה נופלת ובטנה נבה בשמותה אלו המים • והשקה את המים לא היה צריך לומר שכבר אחר ואחר ישקה את האשה את המים ולזה יחויב שלא יהיה הדלק בו לגות הכהן שישקה אך יהיה מניעתו שאם היה שהשקה אותה הכהן הנה יתנבר בהם אם נטמאת אם לא נטמאת אזהר לתלמדו מזה המקום שאם אחרה אחרי מותה לאחר כל זה הרשות ביד כיון שאחרה מטמאה ועוד כי כל מעשה אם נטמאת אם לא נטמאת לא בלתי המי׳ אלא לבדר אם נטמאת אם לא נטמאת אם לא נגמרך להשקותה ואם לא נטמאת האשה ושהרה היא ונקתה • ר״ל שתשקה מהי המרים האחרים שלא תחזק בהם כמו שאחר הכהן ממי המרים ואחר זה ומרעה זרע להורות שקודם שיתנבר שהיא מטהרת לאסר שמקבלת זרע כי היא אסורה לבעלה ומה המקום לתלמדו שאם אסורה לבעלה כ״ש כשהיה ודאי שנטמאה • ואת מנחת הקנאות וגו׳ • שהיה סבת החטא מקנאה לה תמדו אותה שנטמאה אמת אמר מה מדה מעבירה עם המים ההוא אסר יפול בו אלו שפק טמא היא נטמאה בגון שהיה שהתיחדה עמו ומחלו כשעור טומאה ולזה קנא לה שלא תסתר עם מי שחשד אותה מנחתה עמו • אז אים אסר תעבור עלו רוח קנאה • בזולת סבה אחרת תביאהו אל זה ר״ל שלא ראה בה דבר שגרה אלא עברה עלו רוח קנאה ואותה בלאותה החבר אין שני אלו הדברים בענין שקנאה הבושה כיון שקנאה לה אולי יחשוד חושב כי כשהיה הענין בזה

יעמדך

ספר במדבר ה

רש"י

אבתם • מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לצבא לעבדה באהל מועד: ויהיו פקדיהם למשפחתם לבית אבתם אלפים ושש מאות ושלשים: אלה פקודי משפחת בני גרשון כל העבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה: ופקודי משפחת בני מררי למשפחתם לבית אבתם: מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לצבא לעבדה באהל מועד: ויהיו פקדיהם למשפחתם שלשת אלפים ומאתים: אלה הפקודי משפחת בני מררי אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה ביד־משה: כל־הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל את־הלוים למשפחתם ולבית אבתם: מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל־הבא לעבד עבדת עבדה ועבדת משא באהל מועד: ויהיו פקדיהם שמנת אלפים וחמש מאות ושמנים: על־פי יהוה פקד אתם ביד־משה איש איש על־עבדתו ועל־משאו ופקדיו אשר־צוה יהוה את־משה: ויאמר יהוה אל־משה לאמר: צו את־בני ישראל וישלחו מן־המחנה כל־צרוע וכל־זב וכל־טמא לנפש: מזכר עד־נקבה תשלחו אל־מחוץ למחנה תשלחום ולא יטמאו את־מחניהם אשר אני שכן בתוכם: ויעשו־כן בני ישראל וישלחו אותם אל־מחוץ למחנה כאשר דבר יהוה אל־משה כן עשו בני ישראל: פ

עבודת עבודה • כבר פרשתי והנה סעם כל הפקודים שהיו מבן שלשים שנה: לים לים • על גרשון קהת ומרדי: על עבודתו ועל משאו • על כן ופקודיו ונסמכה פרשת ושלחו מן המחנה בעבור היות השכינה בתוך המחנה בנסעם ובחנותם: כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש • אלה הם מטומאות שבעה והם מטמאים אחרים על כן לא יבא בעל קרי מחוץ למחנה ואין יד במחנ׳ לנגות חוץ רק כל אחד חופר באהלו כמנהג כל המחנות כלן כי תינוקים יש ביניהם • ופרשת כי תצא מחנה על מחנה קטן ידבר שאין שם אשה והמרגן ביניהם ואין סובבי׳ כי במחנה ישראל השכינה במחנה ועוד לפרשנו במקומו: נקבה • זכה לו כדה לו מגורע׳ לו טמאת מת: ויעשו כן • מיד קודם שנסעו והטמאים בנסעם יסעו בין דגל אפרים לדגל דן על דרך סברת כי לא פורש • ונסמכה פרשת איש או אשה כי הגרעת והוזב יבואו בעבור מעל: ועשו

אבתם • מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לצבא לעבדה באהל מועד: ויהיו פקדיהם למשפחתם לבית אבתם אלפים ושש מאות ושלשים: אלה פקודי משפחת בני גרשון כל העבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה: ופקודי משפחת בני מררי למשפחתם לבית אבתם: מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לצבא לעבדה באהל מועד: ויהיו פקדיהם למשפחתם שלשת אלפים ומאתים: אלה הפקודי משפחת בני מררי אשר פקד משה ואהרן על־פי יהוה ביד־משה: כל־הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי ישראל את־הלוים למשפחתם ולבית אבתם: מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל־הבא לעבד עבדת עבדה ועבדת משא באהל מועד: ויהיו פקדיהם שמנת אלפים וחמש מאות ושמנים: על־פי יהוה פקד אתם ביד־משה איש איש על־עבדתו ועל־משאו ופקדיו אשר־צוה יהוה את־משה: ויאמר יהוה אל־משה לאמר: צו את־בני ישראל וישלחו מן־המחנה כל־צרוע וכל־זב וכל־טמא לנפש: מזכר עד־נקבה תשלחו אל־מחוץ למחנה תשלחום ולא יטמאו את־מחניהם אשר אני שכן בתוכם: ויעשו־כן בני ישראל וישלחו אותם אל־מחוץ למחנה כאשר דבר יהוה אל־משה כן עשו בני ישראל: ומליל

ויעבדו • ל״ל מל׳ נתו׳ בני ישראל ל״ל מל׳ נתו׳ ל״ל מל׳ נתו׳ ל״ל מל׳ נתו׳

ה׳ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׳ דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי
יַעֲשׂוּ מִכָּל־חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל
מַעַל בַּיהוָה וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא׳:
וְהִתְוַדּוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ׳ וְהֵשִׁיב אֶת־אַשְׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישִׁתָו
יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ׳: וְאִם־
אֵין לָאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו
הָאָשָׁם הַמּוּשָׁב לַיהוָה לַכֹּהֵן מִלְּבַד׳
אֵיל הַכִּפֻּרִים אֲשֶׁר יְכַפֶּר־בּוֹ עָלָיו׳:
וְכָל־תְּרוּמָה לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה׳: וְאִישׁ
אֶת־קָדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן
לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה׳: פ
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׳:
דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ וּמָעֲלָה
בּוֹ מָעַל׳: וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־
זָרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה
וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא
נִתְפָּשָׂה׳: וְעָבַר עָלָיו רוּחַ־קִנְאָה
וְקִנָּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִוא נִטְמָאָה אוֹ־
עָבַר עָלָיו רוּחַ־קִנְאָה וְקִנָּא אֶת־
אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָאָה׳: וְהֵבִיא
הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהֵבִיא
אֶת־קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂרֹת הָאֵפָה
קֶמַח שְׂעֹרִים לֹא־יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־
יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה כִּי־מִנְחַת קְנָאֹת הִוא
מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן׳: וְהִקְרִיב
אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהֶעֱמִדָהּ לִפְנֵי יְהוָה׳:
ולקח

ומַלִּיל יְיָ עִם־מֹשֶׁה לְמֵימַר׳: מַלֵּיל
עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גֻּבַר אוֹ־אִתְּתָא אֲרֵי
יַעֲבְדוּן מִכָּל־חוֹבֵי אֱנָשָׁא לְשַׁקָּרָא
שַׁקַּר קֳדָם יְיָ וְיִחְוֹב אֱנָשָׁא הַהִוּא׳:
וַיְוַדּוּן יָת חוֹבֵיהוֹן דִּי עֲבָדוּ וַיְתִיב יָת־
חוֹבָתֵיהּ בְּרֵישֵׁיהּ וְחוּמְשֵׁיהּ יוֹסֵף
עֲלוֹהִי וְיִתֵּן לְרַחֲבֵ לֵיהּ׳: וְאִם־לֵית
לְגֻבַר פְּרִיק לַאֲתָבָא חוֹבְתָא לֵיהּ
חוֹבְתָא דְאִיתְחַיַּב קֳדָם יְיָ לְכָהֲנָא בַּר
מְדַכַּר כַּפּוּרֵיָא דְיִתְכַּפַּר בֵּיהּ עֲלוֹהִי׳:
וְכָל־אַפְרְשׁוּתָא לְכָל־קוּדְשֵׁי בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל דִּי־יְקָרְבוּן לְכָהֲנָא דִּי־לֵיהּ יְהֵי׳:
וּגְבַר יָת־מַעֲשַׂר קוּדְשֵׁיהּ דִּי־לֵיהּ יְהוֹן
גְּבַר דִּי־יִתֵּן לְכָהֲנָא דִּי־לֵיהּ יְהֵי׳:
ומַלִּיל יְיָ עִם־מֹשֶׁה לְמֵימַר׳: מַלֵּיל
עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן גֻּבַר גֻּבַר
אֲרֵי־תְסְטֵי אִתְּתֵיהּוֹן דְּשַׁקַּר בֵּיהּ שַׁקַּר׳:
וְיִשְׁכּוּב גֻּבַר יָתָהּ שְׁכַבַת־זַרְעָא וְיֶהֱוֵי
מְכַסָּא מֵעֵינֵי בַּעֲלָהּ וּמִטְמְרָא וְהִיא
מְסָאֲבָא וְסָהִיד לֵית בָּהּ וְהִיא לָא
אִתְחֲדַת׳: וְיֶעְבַּר עֲלוֹהִי רוּחַ־קִנְאָה
וַיְקַנֵּי יָת אִתְּתֵיהּ וְהִיא אִסְתְּאָבַת אוֹ־
עֲבַר עֲלוֹהִי רוּחַ־קִנְאָה וַיְקַנֵּי יָת־
אִתְּתֵיהּ וְהִיא לָא מְסָאֲבָא׳: וַיְיַתֵּי
גַּבְרָא יָת אִתְּתֵיהּ לְוָת כָּהֲנָא וַיְיַתֵּי
יָת־קוּרְבָּנָהּ עָלֶיהָ חַד מִן־עֲשַׂרְתָּא
בַּתְלַת סְאִין־קְמְחָא דְשְׂעָרִין לָא
יְרִיק עֲלוֹהִי מִשְׁחָא וְלָא יִתֵּן עֲלוֹהִי
לְבוֹנְתָא אֲרֵי־מִנְחַת קְנָאָתָא הִוא
מִנְחַת דְּכָרְנָא מַדְכֶּרֶת חוֹבִין׳:
וַיְקָרֵיב יָתָהּ כָּהֲנָא וַיְקִימִנַּהּ קֳדָם יְיָ׳:
ויסב

ולא יתן עליו לבונה מפני שהיא מנחת חוטא ואינה נדבה ולא יביא אלא מן הרשות ומנחת נדבה היא: מנחת קנאות. מנחת חוטא: מזכרת עון. מזכרת חטא: ויקריב אתה הכהן. לא נאמר אלא הכהן ולא הזכיר שם הכהן לפי שהיא מנחת חוטא ואין לה כבוד: ולקח. מן הכלי שנתן בו קמצו: ומלא קמצו. מלא חופן ידו: מן הקמח. מן הסולת: ומן הלבונה. מן הלבונה: והקטיר. הכהן: אזכרתה. אזכרת הקמצ׳ ולבונה: המזבחה. המזבח: אשה. אשי: ריח ניחוח. ריח נחת: לה׳. לשם הקב״ה: ונסכו. יין נסכו

מים קדושים · שקדשו בכיור לפי שנעשה מנחשת מראות הצובאות וזו פירשה מדרכיהן שהיו נבעלות לבעליהן במצרים תחת התפוח וזו קלקלה לאחר תלבן בו : בכלי חרס · היא השקת את הנוסף יין מזובח בכוסות מזובחים לפיכך תשתה מים המרים במקדה בזויה של חרס : והעמיד הכהן וגומר · והלא כבר נאמר והעמידה לפני יי' · הלא מסיעין היו אותה ממקום למקום כדי ליגעה ותטרף דעתה ותודה : ופרע · סותר את קליעת שערה כדי לבזותה מכאן לבנות ישראל שגלוי הראש נגלה להם לפני יי' · בשער ניקנור הוא שער העזרה המזרחי דרך כל הנכנסים : ונתן על כפיה · ליגעה אולי תטרף דעתה ותודה ולא יאמרו שם המיוחד על המים : המרי · על שם סופן שהם מרים לה :

אבן עזרא

מים קדושים · מהכיור כי כבר נקדשו : בקרקע · ידוע תחת הקרקע : ופרע את ראש האשה · יגלה ולפי דעתי יוציא פרע ראשה שהיה מכוסה : מי המרים · לפי דעתי שמלת מי סתוך ומלת המרים תאר השם אם כן בודו ידוע גם יתכן שנקרא על שם סופה כמו ובגדי ערומים חפשיים והעל ובאו בה המים המארירים למרים להורות כי האלות הנקראות המארירים ישימו המים מרים אחר היותם מתוקים · ומלת המארירים מהבנין הכבד כמו אשר מארה יי' · וטעם והשביע שתענה האשה אמן אמן · ואם לא שכב איש אתך · ואם לא סטית · ברלונך ולקדוש שפית סביבות אומלה כמו לא תבנה אתכם גזית : הנקי · תהיי נקייה כמו ותות בהר ויתכן להיות והשביע הראשון בשם והשני באלה כאשר הוא מפורש : ירך ובטן שכנים : לבה · כמו נפוחה ואין רע לו מזן מהפרשה הזאת : ולנפיל · נפתח הלמ"ד להורות על חסרון ה"ה הבנין וכן לשמיד · אמן · פעמים חזוק · ואם בספר שהיה להם ספר ידוע בלות : מזכרתה · מה שיהיה לה לזכרון לעוב · לא מדת לפי מעשיה : ותמעל מעל · כאשר פירשתי דבר מעוסה : וגזרעה

מסרה

בקרקע ב'יסי' בקרקע המשכן · בקרקע הים · לאשה ה' נמסר בסדר בראשית · עמד ה'יסי' והשביע הכהן את האשה · בפרסי' סוסיו ירמוס את כל חצותיך · הנה עמך האנשים בקרבך · שמעי בת וראי והטי · עמך עמי · והד ועמך כולם · ולנפל ו' חסרים בליש' וסימן ולנפל ירד · רק הפלה ליש'בנחלה · והיה תפלו אתם בנחלה · ויפלו גורלות · באש יפלם במהמרות · והפל פור הוא הגורל · ומחה ד'יסי' ומחה אל מי המרים · ומחה אל כתף ים כנרת · ומחה יי' את שמו · ומחה יי' אלהים דמעה · וא'מחה והפך על פניה · והשקה ג'ורפין וא'מפיק ויסי'נמס'בסד'בראשית · על המזבח ס'יסי'נמסר בסר'ויקרא :

בעל הטורים

בקרקע · ב' נמ' ותן העפר אשר יהיה בקרקע המקדש · ואיך ואם יסתרו מנגד עיני בקרקע היים · פי' ואם יסתרו מנגד עיני שנסתרה. ונעלם מעיני מיסה בקרקע היים ובדוק אותה ע"י קרקע ויש שהיינו מים : ועפר המארירים · עולה שני פעמי' רמת · לומר שבודקין מ"ח מיסרים של מים ושל אבן · אבן כתיב אבנה קנאות הלא ונקרינן היא : והעפר אשר יהיה בקרקע · המקדש בירושלמי לא מים ועפר · מים מתוקים שבתה · עפר מתוקי' שהולכת · כתב שהיה מתחילה ליתן בין והשבון : אמן אמן · פסק בין שני אמרים · לומר אמן מחים זה אמן מחים אחר : ומחה ד' ומחה אל מי המרי' · ומחה אל כתף ים כנרת · ומחה יי' אלהי' דמעה מעל כל פני' · ומחה יי' לא שמו · ומחה את מי המרים היינו מי' מיים שב' מקדש לעין · ומחה אל כתף ים כנרת · מה החם מים חיים דמחיב מקדש לעין · אף הכא מים חיים · ואם אמו · ואם כמלאת מחה מכאן עכור' ומחה ומחה ומחה אלהים מחה · ואם היתה עקרה כמקדת · ואם היתה יולדת בעבר יולדת נחיות : והשקה ב' נמסורת והשקה את הכהן · והשקה את נחל הבשמים · ואחיל יעלה מן הארץ · והסך · והשקה הכהן מתן עפר המים ומשקה אחר · והיו ואחיל יעלה מן הארץ · והשקה המה בשביל שמשת חטאה שמים מזכתה והא והשקה את נחל הבשמים : בגזרעם

מע"ע ספורנו

והשביע · שלאחר לא שתקבל שלש שבועות שלה בתנאי אם : אם לא שכב · שלא יעלה לא סטית שפחה · פעמים אמרות : הנקי · שפני שכבר ב' זעבר כי לא יבקש יי' את שמו לאחרון אמן אמן על מי שלבב שמדים על אמן בשבועת שלה הנה אם אם אשר בלתי ירך כמו שבשמה של מידות אם יעשה שבועה בין האלה הנה את מרמה לדברי אלה · אמן אמן לא מקבלת כל הענשי' שאמרת שאם לא שמיתי שבועה : ולנפל

אבן עזרא נועם

[illegible]

קדמת דבורה

[illegible]

חזקוני

[illegible]

רלבג

[illegible]

ואם לא נטמאה האשה • בסתירה זו: וטהורה היא • ממקום אחר: ונקתה • ממיס המארריס ולא עוד אלא וזרעה זרע אם היתה יולדת בצער תלד בריוח אם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים: או מיס • כמו או נודע כלומר אם מיס קנאי הוא לכך והעמיד את האשה: ונקה האיש מעון • אם בדקוה המיס אל ידאג לומר חבתי במיתתה נקי הוא מן העונש • דבר אחר משיסקנה תהא אצלו בהיתר ונקה מעון שקסוטה אסורה לבעלה: כי יפליא • יפריש למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה לומ'לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין שהוא מביא לידי ניאוף: נדר נזיר • אין נזירה בכל מקום אלא פרישה אף כאן שפרש מן היין: להזיר ליי' • להבדיל עצמו מן היין לשם שמים: מיין ושכר • כתרגומו מחמר חדת ועתיק שהיין משכר כשהוא יפן: וכל משרת • לשון גביעה במים וכל משקה ובלשון משנה יש הרבה לין שורין דיו וסמנים ויזיר שערה פתו ביין: חרמנים • הס הגרעינים: זג • הס קלפות שמבחוץ שחרמנים בתוכן כענבל בזוג: קדוש יהיה • הענר שלו לגדל הפרע של שער ראשו: פרע • נקוד פתח קטן לפי שהוא דבוק לשער ראשו פרע של שער • ופירוש של פרע גדול של שער וכן את ראשו לא יפרע ואין קרוי פרע פחות משלשים יום: כל ימי נזרו קדוש הוא • זו קדושת הגוף מליטמא למתים: .פתע • זה אונס: פתאום • זה שוגג ויש אומרים פתע פתאום • דבר אחד הוא מקרה של פתאום: וכי ימות מת עליו • באהל שהוא בו: ביום טהרתו • ביום הזייתו או אינו אלא בשמיני שהוא טהור לגמרי ת"ל ביום השביעי יכול אפילו לא הזה תלמוד לומר ביום טהרתו: וביו' השמיני יביא שתי תורים • להוציא את השביעי או אינו אלא להוציא את התשיעי קבע זמן לקריבין וקבע זמן למקריבין מה קריבין הכשיר שמיני ומשמיני והלאה אף מקריבין שמיני ומשמיני והלאה: מאשר חטא על הנפש • שלא נזהר מטומאת המת רבי אלעזר הקפר אומר שגיער עצמו מן היין: וקדש את ראשו • לחזור להתחיל מנין נזירותו: והזיר ליי' את ימי נזרו • יחזור וימנה נזירותו בתחילה: והימים הראשונים יפלו • לא יעלו מן המנין: יביא

ואם־לא נטמאה האשה וטהרה הוא ונקתה וניזרעה זרע: זאת תורת הקנאת אשר תשטה אשה תחת ל אישה ונטמאה: או איש אשר תעבר עליו רוח קנאה וקנא את־אשתו והעמיד את־האשה לפני יהוה ועשה לה הכהן את כל־התורה הזאת: ונקה האיש מעון והאשה ההוא תשא את־עונה: פ

א וידבר יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהם איש או־אשה כי יפלא לנדר נדר נזיר להזיר ליהוה: מיין ושכר יזיר חמץ־יין וחמץ שכר לא ישתה וכל־משרת ענבים לא ישתה וענבים לחים ויבשים לא יאכל: כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד־זג לא יאכל: כל־ימי נדר נזרו תער לא יעבר על־ראשו עד־מלאת הימם אשר־יזיר ליהוה קדש יהיה גדל פרע שער ראשו: כל־ימי הזיר ליהוה על־נפש מת לא יבא: לאביו ולאמו לאחיו ולאחתו לא יטמא להם במתם כי נזר אלהיו על־ראשו: כל ימי נזרו קדש הוא ליהוה: וכי־ימות מת עליו שמת עליו בפתע פתאם וטמא ראש נזרו וגלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו: וביום השמיני יביא שתי תרים או שני בני יונה אל־הכהן אל־פתח אהל מועד: ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעלה וכפר עליו מאשר חטא על־הנפש וקדש את־ראשו ביום ההוא: והזיר ליהוה את־ימי נזרו והביא כבש בן־שנתו לאשם והימים הראשנים יפלו כי טמא נזרו: וזאת תורת הנזיר ביום

ונקה ג' וסימן בסדר משפטים • והאשה ה'וסימן ונקה האיש מעון • השכב עם האשה • והאשה טובת שכל • והאשה טובת מראה • אני והאשה האת • יפלא ד' חסרים בליש' וסימן איש כי יפלא • איש או אשה כי יפלא • ומפלא לעשות • הפלא עצה • קדש י"ג חסרים וסימן ובשלת את • והנותרת ממנה יאכלו • הכהן המחטא • כל אשר יגע בבשרה • וקדשתו כי קדמאה דפסוק • אשה זנה • והיתה לאהרן • כל ימי נדר נזרו • כל ימי נזרו קדש • ולתתך עליון • לשכות הצפון • לשכות הדרום • ויאמר נחמיה • והלוים מחשים • ונמסר גם בסדר צו • וכי ימות ב' וסימן וכי ימות מת עליו • וכי ימות מן הבהמה • וזאת י"ז ראשי פסוקים וסימן נמסר בריש סדר תרומה:

רלבג

לו לאכלם לא הלחים לבד אלא אפי' היבשים שב' ועבבים לחים ויבשים לא יאכל • כל ימי נזרו • הם הימים שכלל שיהיו בהם בנזיר ואפי' הם אלף יום לו יותר אלא שלא יגלח ראשו ולא יהיה פחותים משלשים יום כמו שיתבאר בזאת הפרשה והוזהר עוד שלא יאכל גם החלצני' או הזגי' מהענבים שב' מחלצים ועד זג לא יאכל והנה החלצים הם הגרעינים אשר בתוך גרגיר הענבים והזג הוא הקליפה אשר מחוץ וזה כלו להבדילו מגפן היין תכלי' ההבדל והנה אחר כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין ר"ל כל הימים שהוא נפרש מכל אשר יעשה מגפן היין לפי מה שקד' הוא מוזהר שלא יאכל גם הסמוכות כמו החלצים והזגים • כל ימי נזרו תער לא יעבור על ראשו אין ראוי שתבין שיהי' מוזהר לו להסיר תערו בדהר אבר אבל אלת התער שהרי ביאר אחר זה שהוא מחוייב לגדל שערו כל ימי נזרו ואחר דבר הכתו' בהוה ואחר תער ואחר שאר הדברים המסירי' השער כלם באחזה' ולפי שאחר לא יעבור על ראשו ולא אחר לא יעביר על ראשו למדנו שמעבר' תער על ראש הנזי' עובר בלאו אחד המגל' וא' המתגל' על מלאת הימי' אשר חיד להשם קדוש יהי' למדנו שאם היה מזיר כל ימיו כמו שמשון אסו' לגלח כלל והנה זאת הקדוש הוא שיגדל פרע שער ראשו והכ' הדגון בפרע הוא גדול השע' כמו שאמ'

בחלוצע

חזקוני

ונקת' מנביים כשן: וזרעה זרע • שלא יפקלקל בית הרחם: ד"א וזרעה זרע כשלא יסבב לאותה שבבת זרע מכאן ואילך בהתר: ונקה האיש מעון • שלא הניח לאשתו פוכה תפקיע: את עונה • עונש עונה הכתוב כאן כמו אם יקרך עון בדבר הוה דבני בעלת אוב אבל עשרבו הבנאתים הבפקיעו' הם את המים המארי' שב' לא אפקו' על בנותיכם כי תוכינה ותתורנם לא אבדתים לפי אלין המים נאין אלא על הספק כן נדרש בפסכת סוטה: כי יפלא • פתיבות שיש להם שבים בפירושם לבתיבה ולשון בנין שהרי אינו כי יפלא מתך דבר למספר ובסמכה פרשת נזיר לפרש סוטה ונלמד שרבוי מנירות סבת יין ונאשר שלא תתקן את שער ראשה איבה מבקשת להבעל: נדר נזיר לנזיר בנגד שלשה מנינו' סנגוי' יין מגלפת שומאה: גדל פרע • כפל עלה כמו אחמת שער: על נפש מת • אבל נפש מת כמו וכבות על האדון והוא עומד על הנעלים: לא ישמא להם • אבל משמא הוא לאמת מנה: בתוסס • אבל משמא הוא לזוכם ולבגע: וכי ימות מת עליו • בפתע פתאום • כפל עלה סוא כמן גדל פרע: ושמא ראש נזרו • משבון ימי נזירותו שהיו נזיר לבות בעבר בהרה: שתי תורים • כבש בן שנתו • בנגד שלשה פגיעים יין מגלפת שומאה: מאשר חטא על הנפש • כתרגומו שלא נזהר עליכם בהבל נפש מת והכתוב הזכירו על נפש מת לא יבא: ואת תורת הנזיר • לאמלה כתב לך מה שעליו נזכיר על שומאה שאירעה לו וכאן מדבר בשה שמביא כשבשלים ימי נזרו:

כנס

בעל הטורים

ונזרעה • וסימן זאת תורת הקנאות לזיר בלשון הרור הוא יהיו לה בעיר לד היש בעלי הורה: תשה לה ע"ה: ג' ואחיך ונאחיך בנדרי' ונבלא את עונה • ; חיבה בסוגי שלא יהלא הבעל לומר נתתי לה מיהה הלא היא תבא את עונה • ודוקא הכא אבל בנדרים בהיה יכול להפר ולא הפר לה בעלה הוא יבא את עונה: ונקה האיש מעון • ונקה • ג' תנין על ה"ה לומ' לך שנקה מחטאה עונה ואלו הן • עון אבת אינה • כיון פנויה יעון שלא בא עליה • עון בגיר • עון בעולתו: יכלה • ג' בחס' חסרים • הכא אי יכלא נדר נזיר יש דן בערבי' דילפי' נדרים מערבין • מה התם כערבן הכא' כן יהיה • אף בנדרי' הכל תלוי בחוס אם נראה לו יהיר ואם לא לא יתיר: על נפש מת לא יבא • לומ' לך שאם הטהה עליו בביאה מחמת נזרו שלא יאמרו שהו' זורם אל הוחי' שלשים פעמים כתיב נדר ונזירו' בפרשה דבתים נזירות שלשה' יום • וכן ג"כ יהיה כולה שלשים: זאת תורת הנזיר ומייך ליה על הורה נזרו • לומר מי שטהה אין לו יורה: וסמיך ברכת כהני' לפרשת נזיר • לומר שהוא יין פסול לברכת כהני' שנקרא' עבודה: כה

מ"ע ספורנו

ונקתה • תעבוד הסנוטה שנרמה אף ע"פ שנאמר' כי לא יוקה הנה בזה הענין רבה הלל ית' שתנקה האשה כי הוא ידע ונרגו: אחת תורת הקנאות • הקנאה הנעשית בדין והקנאה הנעשית שלא בדין וזה באר באמרו אשר תשטה אשה תחת איש ונטמאה וזו היא קנאה בדין והוסיף ואמר מן איש אשר תעבר עליו רוח קנאה וזה בלי שבה ראויה לבן: ונקה את אשתו • יתר' בה שלא תבתר מכל מקום: ובשה לה הבהן את כל התורה הזאת • ולא יתוס לאמיקה המעלה • ונקה האיש מעון • אף על פי שאחד בכבדה כי היא נרמה לו שעברה על התרתו ונרמה רגלים לדבר כאמרם ז"ל (שבת פרק במה כאשה) לא קבל דוד לשון הרע דבריה הנכרי' חזא בית בשביבותא: והאשה ההיא תשא את עונה • שאם נטמאת תעונת ואם לא נטמאת תתבונה לפיון כל מל שבשיבה פניה לעבור על התרתה בעלה ונסתרה: כי יפליא • יפרים עצמו מן הבלי ותענוגות בני האדם: לנדור נדר נזיר • להיות נזיר ופרש מן התענוגים המורגלים: לזיר ליי' • להפרים עצמו מכל אלה למען היה בלו ליי' להתעסק בתורתו ולדבקה בו: מיין ושכר יזיר לא יסגף עצמו בגוף שמתענה בשלחת שמים כדבריהם ז"ל ולא יעבר נופו בתכו' פרוסים כמנהג נבועים חבל יפרים עצמו מן היין שבזה הוא מתענה את הנפש מאד ומכניע יצרו ולא יתים כמו בזה בכלל: תער לא יעבור על ראשו • ובזה יצלין אחרי גזו כל מחשבת יופי ותקון שער: קדוש יהיה • נבדל מן התאוות שחפרירות: על נפש מת לא יבא • לא יחלל עטרת קדשתו להתעסק בבבוד מתים כמו שבנין בבהן גדול וכאחרים ז"ל שמבלי מין קרוב בשבריה (כמרדכי דמועד הט. בדיני מבלו הבית המת בשם הירושלמי): קדוש הוא ליי' • יזכה לאור בחיים ולהיות מוכן להבין ולהורות כראוי לקדושי הדור ולזה כתב' שכיון שלהקה באמרו אם יקח יו' את דברו בלות' מני מסכים להבירו בנזיר ומי מנקש מקבל את' דבר אחר בעד הילד ולתי סיקה לא דברו שיהיה קדוש ליי': יביא

מלאת

ונקתה וזרעה זרע • שיתן לה השם זרע בשכר הקלון שהיה לה: תשא את עונה • אם נטמאה • ומעשה ונקה האיש מעון כי אם עבר עליו רוח קנאה הנה היא אסורה לו שישכב עמה והשוכב עם לו עון יש אומרים שמעשה הסמך פרשת נזיר לפרשת סוטה שיהיה לה בן נזיר אם לא נטמאה ולפי דעתי כי נסמכה בעבור נזירות האשה שהיא הפך המעולת כי רובי העבירות שבתה היין ואשה שלא תתקן שער ראשה איננה מבקשת להבעל: יפליא • יפרים או יעשה דבר פלא כי רוב העולם הולכים אחר תאותם: נדר נזיר • פי' נדר להיות נזיר כי נזיר הוא תואר השם ויזהרו מנזרתו שירחק מהתאוות ועשה זה לעבודת השם כי היין משחית הדעת ועבודת השם ובפרשת כי תצא תחנה אתרמוז לך סוד • ומעשה מיין ושכר אם נדר להיותו נזיר וקדוש מיין ושכר יזיר על דעת המעתיקים שמכר גדול מהתירוש ואחרים אמרו שכר ממש כל דבר שישתכר האדם ממנו • ומעשה חומץ יין והמשרה והענבים לשון נדר שירחיק מן היין כלל ובאחמת מנוח פירוש כל טומאה כל אשר ילא מנפן היין: ומשרת • אין לו אבר והתי"ו לסמיכות לשון נקבה ומעמו כל דבר שיתם עם ענבים • ויש אומרים משקה מבושל: מחרצנים • אין לו ריע וכן זג והמפרשי' אומרו חרצנים חיצוני' וזג פנימים ואחרים הפכו הפי' ויהיה פירוש מחרצנים דבק עם מכל אשר יעשה כל מה שיעשה מאלה שניהם: גדל פרע • שם הפעל מהכבד והמעשה גדל יגדל: הזירו • שם הפעל מהכבד: על נפש מת • תאר לנפש אין יחסר גוף • לאביו ולאמו • ולאחיו • ואף כי לאחתו ולבתו ולאחרים ויש אומרים כי מלת נזיר מנזרת נזר והעד כי נזר אלהיו על ראשו ואינו רחוק ודע כי כל בני אדם עבדי תאות העולם והמלך באחת שיש לו נזר ומעשרת מלכות בראשו כל מי שהוא חפצי מן התאוות בפתע פתאום • שניהם קרובים כמעט וכן אדמת עפר: וטמא המת ומעמאנו: ביום טהרתו • ביומא דה הוא: ויזיר קדם ייי ית ימי נזרו • כי הוא לא נדר רק שיהיו שלמים זה אחר זה ולא יכרית שום דבר ויפסיק ביניהם: מלאת

ונקה ג' וסימן בסדר משפטים • והאשה ה'וסימן ונקה האיש מעון • השכב עם האשה • והאשה טובת שכל • והאשה טובת מראה • אני והאשה האת • יפלא ד' חסרים בליש' וסימן איש כי יפלא • איש או אשה כי יפלא • ומפלא לעשות • הפלא עצה • קדש י"ג חסרים וסימן ובשלת את • והנותרת ממנה יאכלו • הכהן המחטא • כל אשר יגע בבשרה • וקדשתו כי קדמאה דפסוק • אשה זנה • והיתה לאהרן • כל ימי נדר נזרו • כל ימי נזרו קדש • ולתתך עליון • לשכות הצפון • לשכות הדרום • ויאמר נחמיה • והלוים מחשים • ונמסר גם בסדר צו • וכי ימות ב' וסימן וכי ימות מת עליו • וכי ימות מן הבהמה • וזאת י"ז ראשי פסוקים וסימן נמסר בריש סדר תרומה:

אמרי נועם

ונקה האיש מעון ג' בחסורת הכא לאיך על עשמתו ונקה האשה והב' מי שלא ידו בעשיה ה' ונקה לעני שב' מוחלין לשם עונותיהם המול' לגדולה ביומא עשיה ה' ונקה כלומר בזוהר לבית עשיה ה' ונקה מעוונתיו והחולה שנתרפא מה יקוש והולן נחון על עשמתו ונקה מעבירות שבידו וחתן שנעשה אשה אז ונקה האיש מעון כלומר ע"י שיעשקנה ונקה מעון שהיה תעות והוא ישא אחרת ויונקה בכך מעוונתיו: והאשה ההיא עיין בנע"ה: כי יפליא עיין פיר' ויקשה מהרי מבית קרבן על זה כדאמר מאשר חטא על הנפש על שגיער עצמו מן היין ע"ל הא דקאמ' יזיר לאו דוקא אלא שלא יעשה כלל אלא שלא יעשה כלל: ונקה מעון שהיה תעות והוא ישא אחרת ויונקה בכך מעוונתיו: ע"ל דה' בנזיר שמא כדכתי' והיפי' הרמשוני' יפלו וזה נקרא חוטא אבל נזיר שהוא אבל לדבר מיני' מה שנהי לדעתה לזיר ע"מ יש בו עברה קלת שביאנו בזה בעבנית חלום בשבת דמעוה היא ע"מ לדיין ליתיב תעבנית בייתי מיפכא ע"ש: לאביו ולאמו ובע"ב דפס' זה שנג ובע"ב דפס' בריתות בייתי מיפכא ע"ש: מעוה וה חוטם מתעו' יפתע בה מעוה בעבר בחטא בלי לדרגתו לדרגתו לדרגתו

בעל הטורים

בה תברכו. להזכיר זכות אבות. והגעגר בלבה עד כה. בכה יהיה זרעך. וזהו אשר עד כה ברכוני יי'. וכ"ה אותיות בפסוק שמע ישראל. בל"ה פעמים לשון ברכה באותיות. וכ"ה פעמי' שלום באותיות. ולכך מתחיל ברכת כהני' בברכה ומסיי' בשלום. וזהו יי' יברך את עמו בשלו': אחור להם. מלא בגבד'. ברכות. יברכך. וישמרך. יאר. ויחנך. ישא. שלום בגבד' ו' תורות יי' עדות יי' פקודי יי' מצות יי' יראת יי' משפטי יי'. יברכך יי' ויאמרך. התחלת ההיכות בגולה כ"ע כנגד הסם של ל' אותיות. וסוף ההיכות בהלך. בגלה מ"ה כנגד הסם של מ"ה היכות. וזהו יי' ישמיר מאחוך. ונו' תיכו' בפסוק כדי להזכיר זכו' ג' אבות והם בו"ו אותיות. על סם התבות מרחו זה לת זה ע"ו פנים. בחמת הסנפים עם התבות הם ע"ל. יברכך בזכו' הברה' דמתי' בזה ויי' ישיר את אחרה' בכל. וג' תיבות בפסוק בנגד שלשה ברכות שבתורה בו. ותברכך. והיה ברכה. ונברכה ונברכך: יברכך יי' בגימטריי' בכפים ונגוף. יזר בנגד יצחק שרה' בעקידה ויבא והאיר הקדוש ב"ה את עיני. והחייהו כדתי' בכרקי רבי אליעזר. יאר. להבין ראי' פרי עולה ראיה יום בו ב' תיבות. וב' אותיו' ביומה שהיה אחר כ' דורו' ושמר ה' אותכי הורם: ישא בנגד יעקב דכתיב וישא יעקב רגליו ובתיב ויה ושבתי בשלום' ויש בו ז' תיב' בנגד הבנים אחר ב' לדו בו' שבע'. וב' ה אותיו' בנגד בה הלחמ' לבית יעקב: ישם. יש בו ז' תבין. שו' דרכיה ישם לך שלום עד שם בו' דרכיה ינוחו לפניך: שלום. בגי' עשו הוי מקדים שלום לכל אדם ואחי בשלום בגי': ואני אברכם. ונגי' אכרכם על ידיהם: ויהי

מ"ע ספורנו

יגיה אותו. כבר בארנו ע"ל כיום יגיה את מעבדו וחסר מ' מעבד כל הקרב אל מי שיעשה דבר מעבדו נאמר שהוא מוכן אל התמדה בו על ידי נכבד מתנו כזה שזכה בתיר עבדו ולזה נכתב בעבודה בעבדתו ובטרדתו והוכן אל בכבן ובכוסה והביא כליו את פעלו אל הכהן וכן בעבד ובעבדו אדוניו אל הלוים אחנים ביוסף אשר יחודה בו גלוה וכו' ויסף אחר אין בנכר מעבדו מבכל הוא יגיה את עבדו: ויברכן בעומר ובכהים שאם אין קמח אין תורה: ויתמרך יאן הנלוים: יאר. יגלה עינין מאור פניו להיות נמלאות מתורתו ועבודתו אחר שעבד נרכין בברכתו: ישא יי' פניו אליך. לחיי עולם כמנין כי עפר עקר מיים וכו': ושמרם (ברכות פרק היה קורא) לזריקים יחוברים ופסוקיהם ברמיהם ומתנגנים עדו בעיה: ויחנך לך שלום. מגמות שלום שאם הנגרות בלי קטרגות קונה הרמי לכל שלם לאחי עולם: ומתם

אמרי נועם

לפה נסתכם פרשת נזיר לפרשת ברכת כהנים לפי סקרוסת נזיר בקדושת כ"ג ומאור להסתכל. נבהנים בשמות נשיאות כפיים ומתקי לה בשבת מגינה פרק מי לחרשין דבקרקע מירדי וכבי מקרי כל הבשמכל בנ' דברי' פיגיו לחות בקשת ובנשיא ובכהנים בקשת דכתי' כמרלקם הקשת אחר יהי' בענן ונו' בנשים זכתי' ונמת פהדון מלת שי' הייגו אביגה שהיפה שרה מל יהוסף ואמי נשיא ר"ל מלן מהרי יהוסף היה כמו מלן שהוא היה מנהיגים ותרמם להם בעובדת ה' ברחתו וח"ת והם כתיב מלן מלן בתמיכה מיגין בשמת דמותר לרחת בפניו בזכתי' והכיגים בתרי מם ומתרגמי' ומסתכלו לות מעשה ר"ל שהיו מוקרין מיגיהם ולנם לרחות מעשה. נבהנים בזמן שב"ה היה קיים בשמה מהולין לחכין ומברך' את העם בשם המפורש מישמו ז"ל שבשכינה היה שורה על קדשי מקדשי' ובמקדש מרין מהמלכות קדש בשם ר"ל מהרי מלכות ומלכות ומלכות ומ

ויהי ביום כלות משה. כלת כתיב. יום הקמת המשכן היו ישראל ככלה הנכנסת לחופה: כלות משה. בגלגל וכל חכם לב עשו את המשכן ותלאו הכתוב במשה לפי שמסר נפשו עליו לראות תבנית כל דבר ודבר כמו שהראוהו בהר להורות לעושי המלאכה ולא טעה בתבנית אחת וכן מלינו בדוד לפי שמסר נפשו על בנין בית המקדש שנאמ' זכור יי' לדוד את כל עוניתו אשר נשבע ליי' וגומר לפיכך נקרא על שמו שנא' ראה ביתך דוד: כלות משה להקיים ולא נאמ' ביום הקים מלמד שכל שבעת ימי המלואים היה משה מעמידו ומפרקו ובאותו היום העמידו ולא פרקו לכך נאמר כלות משה להקיים אותו היום כלו הקמותיו וראש חדש ניסן היה בשני נשרפה הפרה בשלישי הזו הזיה ראשונה ובשביעי גלחו: הם נשיאי המטות. שהיו שוטרי עליהם במלרים והיו מוכיס עליהם שנאמר ויכו שוטרי ישראל הם העומדים על הפקודים שעמדו עם משה ואהרן כשמנו את ישראל שנאמר ואתכם יהיו וגומר: שם עגלות נב. אין נב אלא מחופין וכן בנביס ובפרדים עגלות מכוסין קרוייה נביס: ויקריבו אותם לפני המשכן. אלא קבל משה מידם על שנאמ' לו מפי המקום. אמר רבי נתן מה ראו הנשיאים להתנדב כאן בתחלה ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחלה אלא כך אמרו הנשיאים יתנדבו נבור מה שיתנדבו ומה שמחסרין אנו משלימין כיון שראו שהשלימו נבור את הכל שנאמר והמלאכה היתה דיים אמ' מעתה מה עלינו לעשות הביאו אבני השוהם והמלואים לאפוד ולחשן לכך התנדבו כאן תחלה: כפי עבודתם. שהיה משא מבני גרשון קל משל מרדי שהיו נושאי הקרשים והעמודים והאדנים: כי עבודת הקדש עליהם. משא דבר הקדושה האהל והשלחן וגו' לפיכך בכתף ישאו: ויקריבו הנשיאים את חנכת המזבח. לאחר שהתנדבו העגלות והבקר לשא המשכן נשאו לבם להתנדב קרבנות המזבח לחנכו: ויקריבו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח. כי לא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי הגבורה: יקריבו את קרבנ' לחנכת המזבח. ועליין לא היה יודע משה היאך יקריבו אם כסדר תולדותם אם כסדר המסעות עד שנאמר לו מפי הקב"ה יקריבו למסעות איש יומו: ביום הראשון. אותו היום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית ראשון לנשיאים וכו' כדאיתא בסדר עולם: למטה יהודה. יחסו הכתוב על שבטו ולא שבטו ולא שבטו מסבטו והקריב אז אינו אומר למטה יהודה אלא שבטו והביא תלמוד לומר זה קרבן נחשון משלו הביא: שניהם מלאים סלת. למנחת נדבה: עשרה זהב. כתרגומו משקל עשר שקלי הקדש היה בה: מלאה קטרת. לא מלאו קטרת ליחיד ולא על מזב' המילון אלא זו בלבד והורלת שעה היתה: פר

וטעם ויהי ביום כלות משה אחר ברכת הכהנים כי כן היה כי ביום שנשא אהרן את ידיו אל העם ויברכם החלה חנוכת המזבח ופסוק ויהי ביום כלות משה להקיים את המשכן לעד על דברי המעתיקים כי היה סותרו ומקימו וחוזר לסותרו ולהקימו כל ז' ימי המילואים להרגילם כי טעם ויקדש אותם בהזאת הדם בשבעת ימי המלואים: ואת המזבח ואת כל כליו. דבק עם ביום כלות משה להקיים את המשכן והטעם שהקיים המזבח במקומו: ואת כל כליו וימשחם. בשמן המשחה: ויקדש אותם. בדם והזכיר המזבח בעבור החנכה: ויקרבו נשיאי ישראל. שם כלל והטעם שעשו קרבן ליי' אל פתח אהל מועד: לב. כמו בנביס בפרדים מין ממיני השורים המוסכים את העגלות ויש אומרים שהוא כטעם מלאות יות' מדאי מגזר' ואת בטנך לבה בדרך רחוקה. כבר באתי בספר מאזנים שמ"ס שנים עשר דבק ומוכרת והטעם שנים ועשר ונסמך אל עשר לקצר כמו שלש עשרה וכן שלש אלה וכאת מלת שתי עשר בחסרון מ"ס דרך קצרה: על שני הנשיאים. כמו לשני אמר הכתוב וקרבנו כי כבר הזכיר המקריב והו"ו יש לו טע' כאומר זה קרבנו ואמר בשני הקריב את קרבנו כי כן דרך המקרא כמו ויאמר ילחק אל אברהם אביו ויאמר הבי בעבור שאר כו לו הדברים וכן ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה ולא הזכי דרך קצרה וכן לגונגלתם במספר ראובן ושמעון לבדם וכן רבים: ביום

מסרה

המטת ג' הסרים בתורה וסי' הם נשיאי המטת העמדים. וינח משה. ויצא משה. עגלת ג' חס' בלישו' וסי' שש עגלת צב. ויקח משה את העגלת. ואת ארבע העגלת. ופלונת' עליה. הנשיאים ר' כתיב כן וסימ' ולישמעאל שמעתיך. אלה הם בני ישמעאל. ואלה שמותם. ויקרבו הנשיאים תניינא דפסו'. ותעמדנה לפני משה. ונמסר גם בסדר לך לך בסוף. ליום ב' דנשים וסימ' נמסר ביחזקאל סימן ל' פסו' ב'. אלים כל אוריית' אילם האילים חס' יוד בתר' בר מן ד' האילים מל' דמל' וסימ' נמסר בסדר תצוה. עתודים ב' מלאים בתורה וסימ' עתודים חמשת הרנחשן. חמאת בקר וחלב צאן. ושארא עתדים כתיב

ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן ויקדש אותו ואת כל כליו ואת המזבח ואת כל כליו ויקדש אותם: ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבתם הם נשיאי המטות הם העמדים על הפקדים: ויביאו את קרבנם לפני יהוה שש עגלת צב ושני עשר בקר עגלה על שני הנשאים ושור לאחד ויקריבו אותם לפני המשכן: ויאמר יהוה אל משה לאמר: קח מאתם והיו לעבד את עבדת אהל מועד ונתתה אותם אל הלוים איש כפי עבדתו: ויקח משה את העגלת ואת הבקר ויתן אותם אל הלוים: את שתי העגלות ואת ארבעת הבקר נתן לבני גרשון כפי עבדתם: ואת ארבע העגלת ואת שמנת הבקר נתן לבני מררי כפי עבדתם ביד איתמר בן אהרן הכהן: ולבני קהת לא נתן כי עבדת הקדש עליהם בכתף ישאו: ויקריבו הנשאים את חנכת המזבח ביום המשח אתו ויקריבו הנשיאם את קربנם לפני המזבח: ויאמר יהוה אל משה נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום יקריבו את קربנם לחנכת המזבח: ס ויהי המקריב ביום הראשון את קربנו נחשון בן עמינדב למטה יהודה: וקربנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר

רלבנ

הוא ליי'. הוה בזה שהוא קדוש ליי' ואף על כי שאין לו שער לבל מלד עצמו. וכי יחוות מת עליו בפתע פתאום. ר"ל שיחות מת אצלו בפתע בדרך שלא היה יכול להמלט מלהשמא כי מלד בפתע פתאום. ר"ל שיחות מת אצלו בפתע בדרך שלא היה יכול להמלט מלהשמא כי מלד מהירות בא המות ההוא והיה המזיר במקום שנטמא בו בהכרח אם מלד המגע והמשא ואם מלד האהל ובאל בזה שאע"פ שהוא אנוס הוא חייב בתגלחת ובקרבן והוא הדין בשוגג כי השגגה הוא אונס מה והוא מבואר. הוה שבהתחלת מזירתו היה טהור מזאת הטומאה ולפי שטמא ראש מזרו חייב בתגלחת ובקרבן להוציא מי שבאה לו מזירותו כשהוא טמא כמו שכלל מזירות בקבר שאינו מגלח ומביא קרבן על טמאתו. ונלח ראשו ביום טהרתו ביום השביעי יגלחנו. ר"ל אחר שהזה עליו ממי חטאת בשלישי ובשביעי כדי שיהיה טהור בעת התגלח' שבאחר ביום טהרתו לפיכך אם לא הזה עליו ביום השביעי אינו מגלח עד שיהיה טהור. וביום השמיני יביא שתי תורים. לאחרו שהתגלחת קודם להבאת הקרבן כי הוא בא לקדש את ראשו שנטמא. ולא יתכן שיקדש ראשו אם לא יוסר תחילה השער שנטמא. שתי תורים או שני בני יונה. ולא תור ובן יונה. אל הכהן אל פתח אהל מועד. לאחרו שהבעלים יטפלו בהבאתם עד שיביאם אל הכהן אל פתח אהל מועד. ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה. לאחרו מזה שחטאת קודם לעולה וכבר באתי סבת זה בפרשת ויקרא. וכפר עליו מאשר חטא על הנפש דומה לאחר שנטמא למת. והזיר ליי' את ימי נזרו. ר"ל חכמים ואילך ולאחרו מזה שאין הבאת האשם מעכב נזירותו. והביא כבש בן שנתו לאשם להשלים כפרתו. והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו. ר"ל הימים שנהג בהם נזירות לפי שבבר טמא נזרו ושוב להתחיל ימי מניין נזירותו ואין מתנאי הימים הראשונים שיסלרו ימים אחרונים מנזירותו כי כבר יקרלו ימים ראשונים אף ע"פ שלא נשאר אלא יום אחד או קצתו. ואת תורת המזיר ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו אל פתח אהל מועד. ר"ל יביא את עצמו או אפשר שהרמון בזה שאם לא רצה לבא אם להביא קרבנותיו יכריחוהו על זה כדי שיביא קרבנותיו שהוא מתוייב בהם וכבר בתבאר סדר מעשה הקרבנות בתה שקדם ושהחטאת הוא קודם לעולה ויביא עשר מצות ועשר רקיקין כמו שזכרנו בלחמי תודה והנה הבאת קרבנותיו קודם לתגלחתו בהפך מה שהיה בתגלחת השומאה. ואלא המזיר פתח אהל מועד את ראש נזרו

חזקוני

ויהי ביום כלות משה. לשאלה פירש מעבודת בני קהת הנשאת בכתף. מכאן מפרש לך עבודת בני גרשון ומרדי שלא אפשר לחיות בשאת בכתף רק בעגלות ובאמבה פרשת מנוכת מזבח לפרש כהנים ללמד שביום שנטמא אהרן את ידיו לברך את העם אחר כך בו ביום אמר שנטמא: ויפשט אותו. וע"י כך ויקדש אותו וכן אמרו דרשותיו כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן מכאן ואילך מעבודתן מאכבתן: ויקריבו נשיאי ישראל הוא שאומר לאלעזר ויביאו את קרבנם וגו': והמומחי' על הפקודי'. פר"ש שעמדו עם משה ואהרן כשחנו את ישראל מנא' ואמר' יהיו ונומר לפיכך ויביאו את קרבנכם לכפרה לפי שחנו את ישראל וכן מביאו בפרש מדין שבבר כשלו אחר שמלאת אחר בידכנו ונוח. ונקרב את קרבן יי' לכפ' על כפשתיכו: שש עגלו' נב. לשון נבא כמו וכל נוביה ומנודתם ליעבו' שתי' וכל עפרייתהן ומיליהן והי' מתיבות שבריות ח"ל דומה מפשו לי וכל מפשבנו' ולא כשיתי ולא כשו כי ושלחי את כשיך ונפליהו אלי ומתך והפלתי כי' הפו' ולחה לא מתתי מן בשיכיך לף כאן מלאו' נבא והאלף פסרה הם העגלות הפולכות בנבא לאלאבת המשכן: ונתת אותם אל הלוים איש כפי עבודתו. אם הוצרך להוכיח יוסיפו כל הנור' שהרי שני' עשר בקר לא יוכלו לשאו' ארבעי' ושמנה קרשים והאדנים והבריחים העמודים והיריעות והקלעים והעסכים המיתרים והיתדות: את שתי העגלו'. שעבודתם קלה הירעות והעסכים והקלעים ויתדו' ומיתרי הקלעים: ואת ארבע העגלות. לפי שעבודתם כבדה הקרשים והבריחים והאדנים והעמודים ויקלות ומיתרי עמודי הקלעים: כפיה לאבר כיום. כדי לאלוק כבוד לנשיאים לפי שנאמרו היה מהלך ראשון וכו' הקרי' ראשון לא יאחר בוא' והקרבתי תחלה יקריב עם כל ג' ג' ביומו לכך באחר נשיא לאחר ביום נשיא לי' ליום להאחרין משך שמשתכה: נאמרו בן עמינדב לא נקר' כאן נשיא שלא יתנאה על שהקריב ראשון וכל האחרים נקראו נשיאים לפי שהשפילו עצמן והקריבו אחריו: וקרבנו ע"י שכבר כתב ויהי המקריב פור וכתבו קרבנו כלומר זה קרבנו. ר"ל לבד בכתב בני"ו ושלא יתנאה לומר אני ראשון לקריבים שבני בו"ו מוכיח על ענין ראשון כאילו לא היה ראשון קער כסף. מה בין קער לעגה לעזרת קערה נדלה

בעל הטורים

ויהי ביום כלות. סמך הנזכרת המזבח לברכת הכהנים רמז להמזבחים שיעבו הנזכ' ועוד כדי שלא תאמינו עין הרע במלאכת' לכך ברכם הלה. וסמך למשכן שנזכר' המשכן יהיה כלוס. וכן דוד סמך ויי' ישרך את כמו בשל' וכמיך ליה מזמור שיר חנכת הבית יוסמו את שמי ואני אברכם וסמיך ליה ויהי ביו' כלה. זהו כלל מקו' אחר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך. הם נשיאי המטות הם. כוכי תיבות להכך והיום. וכן הפקיס ויביאו את קרבנם כוכי תיבות מותם על כס והבאר בס אל ויי' והתהל בקנ' המחל' בקנ' שבהם. בס עגלות. כנגד משה מלות אחר עול ס בנגל ומשה יורדים וכנגד משה עהי' קיר והוס וקין וחוזק וזוע וקיר: ויי"ב בקר. כנגד י"ב שבטים ויי"ב מזלו': וקרבנו. ויי"ו יחיד' על שם ו' בני מ"ו ממנו כלם בו ברכות. משה בנים יצ"ז. ומנחסון נעלי שם ברכות ואלו הן דוד מכית דניאל חנניה מישאל ועזריה דוד דתי' כיה יודע נגן ובגיר חיל חיים מלחמה וכבון דבר וחים תואר ויי' עמו. יוד ע נגן מיודע לשאול. ובגיר חיל יודע להשיב. חיים מלחמ' יודע ליסא ולחם במלחמה של תורה. ובבון דבר מבין דבר מתו' דבר. וחיים תולל מחלה פניס בהלכה. ויי' עמו שהלכ' כמותו בכל מקום: משה דבריה כיה ונחה עליו רוח יי. רוח הנמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת יי': דניאל חנניה מישאל ועזריה. דבריה בהו ילדים אשר אין בהם כל מום ועובי מראה ומשכילי' בכל הכמה ויודעי דעת ומביני ודע ורשר בת בהם לעמוד בהיכל המלך. ד"ל לחה וקרבנו עם ויי"ו יתירה כנגד משה דבריה מתחבטו בתורתו היו' בעולם ראשון לשכינה משרתה בישראל. ראשון לנשיאים. ראשון לברכת כהני'. ראשון לחת את מחנה שכינ'. ראשון לחיסור במה. ראשון ל ריבת הלש. יכל בן נחשון בשם מדו'ובנה יסוד בית המקדש. ולמה נקרא שמו נחשו' על שיבת תחלה לנחשול שבים בנגן כתי' נשיא חוק מיהול' שלמה הו'אותו השבט להקטיר לה עצמו ישב נא עבדך תחת הנתר. וכן בדוד הוא אומר הוא הקטן. בכל אחד יש משה שבוקים כנגד משה

מ"ע ספורנו

ואת המזבח ואת כל כליו. ולהקיים את המזבח ואת כל כליו כל אחד במקומו: ויעשהם ויקדש אותם. אחר שהקיים כל אח' מהם כתקונו: שם נשיאי המטות הם העומדי' על הפקודים: ומבר מה שהיו כן הקריב כל אחד מהם בעבד שנמו ואמרו כי אנכי מה שעמדו על הפקודים הרגיש כל אחד מהם בשבטו שקנתו חשוב בשבירות ומבר מה שהיו נשיאי' הבכיתו לעמוד כפרץ ולהקריב קרבנות לבפר בעדם: מבלה מל שני הנשיאים לאו' מחוב ביניהם אשר בה יהיו ראויים שתשרה שכינה ביניהם כאחרו ויהי ביזורון מלן בהתאסף ראשי עם יחד מל כמן מלך לבם עתה יאשנו: קח מאתם. כי חשב מעה שיהיה כל מעשה הלויים בכתף כמו הפנין במשא בני קהת: ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם. ולא עבודת אהל מבל עבודת המקדש. והנה האל ית' אמר על העגלות שהיו לעבודת אהל מועד שהיה מעשה בני גרשון ובני מרדי אבל במשא בני קהת לא היה שום דבר מבל בנין אהל מועד אבל היה מעשה בלי קדש שהיו בתיבו שנקראת מקדש כאמרו ונכסו הקדשים נשאי המקדש: ויקריבו הנשיאים את חנכת המזבח. הקדישוהו: ויקריבו הנשיאים את הקרבנם לפני המזבח. אח' שהקריבו הקרבן הנ"ל לפני המזבח. קרבנו קערת כסף אחת. הנה כל אחד מהם הקריב כל מיני הקרבנות

מלבי"ם

ויהי ביום כלות משה. לאחר שהקים את המשכן ויקדש אותו ואת כל כליו ואת המזבח ואת כל כליו ויקדש אותם: ויקריבו נשיאי ישראל. הם הנשיאים הם העמדים על הפקודים. ויביאו את קרבנם לפני יהוה. לפני המשכן: שש עגלת צב. ולא נאמר ביום הקים מלמד שכל שבעת ימי המלואים היה משה מעמידו ומפרקו ובאותו היום העמידו ולא פרקו לכך נאמר כלות משה להקיים אותו היום כלו הקמותיו. וראש חדש ניסן היה בשני נשרפה הפרה בשלישי הזו הזיה ראשונה ובשביעי גלחו: הם נשיאי המטות. שהיו שוטרי עליהם במלרים והיו מוכיס עליהם שנאמר ויכו שוטרי ישראל הם העומדים על הפקודים שעמדו עם משה ואהרן כשמנו את ישראל שנאמר ואתכם יהיו וגומר: שש עגלות נב. אין נב אלא מחופין וכן בנביס ובפרדים עגלות מכוסין קרוייה נביס: ויקריבו אותם לפני המשכן. אלא קבל משה מידם על שנאמ' לו מפי המקום. אמר רבי נתן מה ראו הנשיאים להתנדב כאן בתחלה ובמלאכת המשכן לא התנדבו תחלה אלא כך אמרו הנשיאים יתנדבו נבור מה שיתנדבו ומה שמחסרין אנו משלימין כיון שראו שהשלימו נבור את הכל שנאמר והמלאכה היתה דיים אמ' מעתה מה עלינו לעשות הביאו אבני השוהם והמלואים לאפוד ולחשן לכך התנדבו כאן תחלה: כפי עבודתם. שהיה משא מבני גרשון קל משל מרדי שהיו נושאי הקרשים והעמודים והאדנים: כי עבודת הקדש עליהם. משא דבר הקדושה האהל והשלחן וגו' לפיכך בכתף ישאו: ויקריבו הנשיאים את חנכת המזבח. לאחר שהתנדבו העגלות והבקר לשא המשכן נשאו לבם להתנדב קרבנות המזבח לחנכו: ויקריבו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח. כי לא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי הגבורה: יקריבו את קרבנ' לחנכת המזבח. ועליין לא היה יודע משה היאך יקריבו אם כסדר תולדותם אם כסדר המסעות עד שנאמר לו מפי הקב"ה יקריבו למסעות איש יומו: ביום הראשון. אותו היום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית ראשון לנשיאים וכו' כדאיתא בסדר עולם: למטה יהודה. יחסו הכתוב על שבטו ולא שבטו ולא שבטו מסבטו והקריב אז אינו אומר למטה יהודה אלא שבטו והביא תלמוד לומר זה קרבן נחשון משלו הביא: שניהם מלאים סלת. למנחת נדבה: עשרה זהב. כתרגומו משקל עשר שקלי הקדש היה בה: מלאה קטרת. לא מלאו קטרת ליחיד ולא על מזב' המילון אלא זו בלבד והורלת שעה היתה: פר

פר אחד: מיוחד שבעדרו: שעיר עזים אחד לחטאת. לכפר על קבר התהום טומאת ספק: הקריב נתנאל בן צוער. הקריב את קרבנו. מה ת"ל הקריב בשבטו של יששכר מה שלא נאמר בכל השבטים לפי שבא ראובן וערער ואמר דיי שקדמני יהודה אחי אקריב אני שיקריבו כסדר מסעם לדגליהם לכך אמר הקרב את קרבנו והוא מסמא. הקרב לשון צווי שמפי הגבורה נצטוה הקרב ומהו הקריב הקריב שני פעמים שבשביל שני דברים זכה להקריב שני לשבטים אחת שהיו יודעים בתורה כל' ומבני יששכר יודעי בינה לעתים ואחת שהם נתנו עצה לנשיאים להתנדב קרבנות הללו וביסודו של רבי משה הדרשן מצאתי אמר רבי רבי פנחס בן יאיר מתנאל בן צוער הנשיאים עצה זו: קערת כסף. מנין אותיותיו בגימטריא תשע מאות ושלשים כנגד שמתיו של אדם הראשון: שלשים ומאה משקלה. על שם שבהעמיד תולדות לקיום העולם בן מאה ושלשים היה שנאמר ויחי אדם שלשים ומאת שנה וילד את וגו': מזרק אחד כסף. בגימטריא חמש מאות ועשרים על שם נח שהעמיד תולדות בן חמש מאות שנה ועל שם עשרים שנה שנגזרה גזרת המבול קודם תולדותיו כמו שפירשתי אצל ויהי ימיו מאה ועשרים שנה לפיכך נאמר מזרק אחד כסף ולא נאמר מזרק כסף אחד כמו שנאמר בקערה לומר שאף אותיות של אחד מצטרפות למנין: שבעים שקל - כנגד שבעי אומות שיצאו מבניו: כף אחת. כנגד התורה שנתנה מידו של הקב"ה: עשרה זהב - כנגד עשרות הדברות: מלאה קטרת. גימטריא של קטרת שם מאות וזלגם עשרה מצות ובנבל שתחלף ק"וף בד"לת על ידי אל"ת כ"ש ג"ר ד"ק: פר אחד. כנגד אברהם שנאמר בו ויקח בן בקר: איל אחד. כנגד יצחק ויקח את האיל וגו': כבש אחד. כנגד יעקב והכבשים הפריד יעקב: שעיר עזים - לכפר על מכירת יוסף שנאמר ויטבחו שעיר עזים: ולזבח השלמים בקר שנים. כנגד משה ואהרן שנתנו שלום בין ישראל לאביהם שבשמים: אילים כבשים ועתודים. שלשה מינים כנגד כהנים ולויים וישראל וכנגד תורה ונביאים וכתובים שלש חמשיות כנגד חמשה חומשין וחמש הדברות הכתובים על לוח אחד וחמש הכתובים על השני עד כאן מיסודו של רבי משה הדרשן: ביום השלישי נשיא וגומר. ביום השלישי היה הנשיא המקריב לבני זבולון וכן כלם אבל בנתנאל שנאחר בו הקריב נתנאל נופל אחריו הלשון לומר נשיא לפי שכבר הזכיר שמו והקרבתו ובשאר שלא נאמר בהן הקריב נופל עליהן לשון זה נשיא לבני פלוני אותו היום היה הנשיא המקריב לשבט פלוני: ביום

אילים כולל כ"ש מאלפי משלחי ולי' חסר מחסר

שששי

תור חד בר תורי דכר חד אימר חד בר שתיה לעלתא: צפיר בר עזין חד לחטאתא: ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרין חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קורבן נתנאל בר צוער: ביומא תניינא קריב נתנאל בר צוער רבא שבטא די ששכר קריב ית קורבניה מגיסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין קודשא תרויהון מלן סולתא דפילא במשח למנחתא: בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטורת בוסמין: תור חד בר תורי דכר חד אימר חד בר שתיה לעלתא: צפיר בר עזין חד לחטאתא: ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרין חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קורבן נתנאל בר צוער: ביומא תליתאה רבא לבני זבולן אליאב בר חילון: קורבניה מגיסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקליה שבעין סלעין בסלעי קודשא תרויהון מלן סולתא דפילא במשח למנחתא: בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטורת בוסמין: תור חד בר תורי דכר חד אימר חד בר שתיה לעלתא: צפיר בר עזין חד לחטאתא: ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרין חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קורבן אליאב בר חילון: ביומא רביעאה רבא לבני ראובן אליצור בן שדיאור: קורבניה מגיסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקליה שבעין סלעין בסלעי קודשא תרויהון מלן סולתא דפילא במשח למנחתא: בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטורת בוסמין: תור חד בר תורי דכר חד אימר חד בר שתיה לעלתא: צפיר בר עזין חד לחטאתא: ולנכסת

פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן נחשון בן עמינדב: פ ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא יששכר: הקרב את קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן נתנאל בן צוער: פ ביום השלישי נשיא לבני זבולן אליאב בן חילון: קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אליאב בן חילון: פ ביום הרביעי נשיא לבני ראובן אליצור בן שדיאור: קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח

כ"מ לתורה
כ"ש ר"ש
כ"ש רפין ל"ר"פ חס' וי"חס' בלוכני'
כלס רפין
כ"ש סמוק לי' כהן לא חריך ולא זעיר
כ"ש דגשים
כ"ש רש"
כל חס' מל' חס'
כ"ש סמוק לי' כהן לא חריך ולא זעיר
כל חס' מל' חס'
כ"ש רש"
כל חס' מל' חס'
כ"ש סמוק לי' כהן לא חריך ולא זעיר

מסרה

נשיא ו'רפין וכל יחזקאל דכוו' במ"ר נמס'בסד'חיי שרה: הקר' י'חס'בליש'.נמס' בסד'ויקרא: למנח' כלהון רפין ב"מב דגשים וסי'זאת התורה לעלה למנחה. ויאמר ארנן אל דוד. כף אחת ב"ב פסיקים לית בהון לא אריך ולא זעיר פי'לא יוד ולא וי"ן וסי' בלשון ארמי לא תקטל עבדא דשם יהב להון חמיסר בתריסר ותלת מלכים בארעא דכנענא. וסי'לא תרצח לא תנאף דואלה שמות. לאמר לך אתן את ארץ כנען. והבידו דר"ה. כף אחת דשנים עשר נשיאים. תתן להם מנגנת לב. מלך דבר אחד וגו' מלך חרמה וגו'. מלך לבנ'אחד מלך עדלם. שם ארפכשד למד. גם עבדך נזהר כדם בשמר'עקב רב. לבלגה המשה עשר. כל ראשון מל' בליש'במ"ב חס' וסי' מיום הראשון עד יום השביעי. בראשון בארבעה עשר. וכל שני חס'וכל שלישי מל'ב"מג חס' וסי' והיו נבני'תנינא רפסו". והשלשי שמה. והשלישי אבשלום. וכל ד"ה דכוו' ב"מז וסי' ואחרת. חזיו לחר'. יחזיו' ולמשלמידו שר הצבא ב' בו'. וכל רביעי מלא ב"מג חס' וסימ' לשערים הרבעי. הלקיהו השני תבליהו. ביום הרבעי נקהלו לעמק:

חזקוני

עשה מזרק נגלו דק: כף אחת עשרה: פירש של זהב מקבלה של כסף ו' פר ח' בן בקר קטן דעגל. בן שנה: מה קרבן זה שקרב קטרת נדבת הנשיא. ליתיר שכיון קטר' כדבק זה מביא מנחת שלא על מזבח ולא

דלבנ

מרו' אי אפשר לומר שיגלה המיר בפתח אהל מועד ראש מרו שנאמר ולקח את שער ראש מרו ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים' זה מורה שאינו מקום האש שתחת זבח השלמים יהיה התגלחת והוא מבואר שאין הבעלים מבשלים השלמים במקדש ועוד שזה יהיה בזמן לאחר מועד שיגלח המיר את ראשו שם וכבר נקדקה המורה שלא לעלות בשעלות על המזבח וכ"ש שראוי להשמר שם מהתגלחת. ולקח הכהן את זרוע בשלה מן האיל. רוצה לומר אחר שהוסר ממנו חזה ושוק שהוא לכהן יכשלו האיל בגללו ואמר יתבשל הזרוע שהוא לכהן ואף על פי שכבר נתבשל הזרוע שהוא לכהנים עם השאר מה שהוא לבעלים ולא לאסר מה שהוא לבעלים למדנו שבכהן זה שמיעור לא יאסר

אמרי נועם

הקרית נתנאל בן צוער הלי בקריב דרים בתנחומא אמ"ג שלא היה כדאי ונדול להקריב אחר יהודה' דבק מנמו לבנוה' מקדשין בעולם לעם נקרא בשיר דן אחיעזר בן עמי שדי וכן נפתלי ופתרני לפי שבטו של בן יש בהם מסוגלת של מירה ופלאם מעין ונקב דן לנפתלי אחיו שבקש עליו רשעים שלא יבא' קנאה עליו ואמר לו שיבא' בן עמי שדי שי' שיבא' לו אחיעזר בן עמי שדי כו' שיבא' לעורה שיבא' בו עם שלי' ונפתלי בשינו אחי רש בן עינן בלופר אחי שם בו שבולה ורש אחי' בתוך הענן. עתודים מעשה עתודים דנתאון עלא ובעשרה לית בדוחתא ואד לבעת בשתים עתודים בתיב ועתידים קרי לפי שתרבי היה מנר אחד מיהודה והו"ן של עתודים יש לה קרניים ומשונה מעשר יו"ד לוחר שהיהודי' יש להם לבות. כעתודים. כעוזי' לשמות ולקנין:

בשח ימי המעשה: ונכל אחד הנכפל שמו הרי ל"ד כנגד ל"ד שעות שביום ובלילה: בלו' ואחה משקלה. כנגד שנות אדם עד שנולד שת: שבעים שקל. כנגד שבעים שבעים לגויו ולאילון משבעים אומות שבעים שקל נגיח' שבעים נפש. נשביל שבעי' שירדו למצרים: כף אחת. כנגד התורה' שנתנה מכף ידו של הק"בה. עשרה זהב. כנגד עשרת הדברות: מלאה קטרת. תחליף הבן בד' ל"את ב"ש יעלה למנין תרי"ג. פר אחד. כנגד אברהם' ואל הבקר רץ אברהם. איל. כנגד יצחק. בכבש. כנגד יעקב והכבשי' הפריד יעקב': פר אחד בבן בקר. בגי' אברהם ויצחק ויעקב'. אלזבח השלמים בקר שנים. כנגד משה ואהרן שמשו שלום בין ישראל ובין אביהם שבשמים: אילים כבשים' עתודים. ג' מינים. כנגד הכהנים לויים וישראל' ובנגד תורה נביאים וכתובים. ובן עתודים מלא' ולא שדוד שעמד ממנו כתבך בשם ברכות. ואין עתודים אלא לשון עמידה' כמו לאחר לאחר אשר התעתדו לנגיש. ואחוז' ועתה' בשדה לך ישראל יכנה בן בתשוב בשם מדות ובנה ייחוד ב ח אחקדם': ל"ת וקרבנו לשה אלא ל"ל יחידים. כנגד ששה דברים שנינלו אחדים הראשון ונתחדו לחזו' לאשיבא בן נחמו' כאן האמים. ואנו הן הששה דברי' בגינלו מתדם הראשון זיוו דכתי'משב' פניו ואשלחהו מיינו דכתי' כי עפר אתה ואל עפר תשוב. קומתו דכתיב ויתחנן אחד' ימלאר שבדמה קומתו. ונעמדת על מחה אחה. פ רות הארץ והאילן. ל תיב אחרונה האחרה לעבורך בעלכון תאכלנה. מלורות דכתי' ואפרה אלנה ובשה האמה. ומנין שבנין שנאמר ויתנע מרשפי אורש. ומנין שנתחדי' לאחר ביתי הנשיא אל' ואוהבין בלאת האמם בגבורתו. תיין דכתי' כי כיתי הבן יתי עתי ח"ק שנה כדן אל מקומה ח"ק שנה. קומתו דכתי' ואולך אתכם בקומה ארוכה. פירו' אחרון ואחיון דכתיב הבנן תתן שרי' ואחרון תתן יכולה מאחרות דכתי' והיה לו' אלנה אחר אחמה ואור אחמה יהיה בנעתים: ביום הבני הקריב נגי' נתן לבם טלה: מכון

מסרה

תור חד בר תורי דכר חד אימר חד בר שתיה לעלתא: צפיר בר עזין חד לחטאתא: ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרין חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קורבן נתנאל בר צוער: ביומא תניינא קריב נתנאל בר צוער רבא שבטא די ששכר קריב ית קורבניה מגיסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין קודשא תרויהון מלן סולתא דפילא במשח למנחתא: בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטורת בוסמין: תור חד בר תורי דכר חד אימר חד בר שתיה לעלתא: צפיר בר עזין חד לחטאתא: ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרין חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קורבן נתנאל בר צוער: ביומא תליתאה רבא לבני זבולן אליאב בר חילון: קורבניה מגיסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקליה שבעין סלעין בסלעי קודשא תרויהון מלן סולתא דפילא במשח למנחתא: בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטורת בוסמין: תור חד בר תורי דכר חד אימר חד בר שתיה לעלתא: צפיר בר עזין חד לחטאתא: ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרין חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קורבן אליאב בר חילון: ביומא רביעאה רבא לבני ראובן אליצור בן שדיאור: קורבניה מגיסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקליה שבעין סלעין בסלעי קודשא תרויהון מלן סולתא דפילא במשח למנחתא: בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטורת בוסמין: תור חד בר תורי דכר חד אימר חד בר שתיה לעלתא: צפיר בר עזין חד לחטאתא: ולנכסת

פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן נחשון בן עמינדב: פ ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא יששכר: הקרב את קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן נתנאל בן צוער: פ ביום השלישי נשיא לבני זבולן אליאב בן חילון: קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח

ולזבח ולנכסת

שזאת הדרכה שזכרנו הוא מהשם יתעלה ואף על פי שכבר נשיג המושכלות באמצעות הדבר כמו שנתבאר באחרת הנה לא יספיק זה לקנות המושכלו אם לא נעזר בזה בשפע השופע מהשם יתע' באמצעות הכחל הפועל כמו שבארנו בראשון מספר מלחמו' השם וזה השפע כבר אותו בזה המקום בהאר' השם יתעלה פנים אלינו והנה פניו הם השכלים הנפרדים כי הם הנמצאות היותר נכבדות אשר השגחת השם יתעלה ופניו ראוי שתהיה בהם והארת פניו הוא השפע השופע באמצעותם שיכין לנו הדרך להשיג המושכלות על אמתתם ואחר שזה אינו מהש' יתע' על דרך החיוב ר"ל שאינו מחוייב כשנכפל לנו הדבר מה שיגיע לנו המושכל תכף אבל יספיע זה מהש' יתעלה על דרך הרצון והחכמה שב' ויחוק זאת היא פנה גדולה מפנות התורה וזה שאם לא מחלנו שיהיה מה שיספע מהשם יתע' שופע בחויב היה מחוייב שיספע ממנו זה המציאות תמיד ויהיה אם כן העולם קדום אבל ראוי שבאמין שמה שיספע מהש' יתע' שופע על דרך החיוב והחסד לא על דרך החיוב ולזה יתכן שיספע ממנו המציאות תמיד בעת מה ולא יספע בעת אחרת ואפשר שאחר יברכך על מה שיספע לנו מהחכמה אשר אצלנו והתתלות מן החוש כי כמו זה יקרא ברכה כשיגיע הענינים הטבעיים הטבה שלמה ואחר יאר על מה שיספיע לנו שאין אצלנו התתחלות כמו הענין בנבואה ובקרא זה הענין מצינה כי על דרך החיוב יגיע זה ממנו כמו שבארנו בשני מספר מלחמות השם: ישא יי' פניו אליך וישם לך שלום: ר"ל כי כשתהיה בחקומו' הסכנה והטעות בעיון הנה תגיע מחסד השם יתעלה שיביא אליך השפע האלהי באמצעות פניו והם המלאכים: וישם לך שלום: בדעות וכן גם כן ישים לך שלום בענייניים הגופיים מצד דבקות ההשגחה האלהית כך: ושמו את שמי על בני ישראל וגו': ר"ל שהכהנים יסדרו סוד שמי על בני ישראל באופן שידעוהו כלם ואז אברכם מצד דבקות השגחתי בהם: ויהי ביום כלות משה להקי' וגו': הנה זה היה בסוף שבעת ימי המלואים שהכרו בפרשה אלה בפרשת לו והנה מכל בפרשה אלה נקודי כי בשנה השנית בחחת לחדש ניסן הוקם המשכן ר"ל שנשלמה לו הקמתו ונלמה שזאת ההקמה היתה מה שהקים משה את המשכן וקדשו עם כל כליו והמזבח וכל כליו כשמשח אותם בשמן המשחה ביום ראשון משבעה ימי המלואים וקדשם בדרך משחם בשם ז' ימי המלואים כי אז כשלם לו קיומו על עניינו לדורות ע"י אהרן ובניו כי כהונת משה רבינו ע"ה היתה לפי שעה וכבר פירשו בספרי שבכל יום מימי המלואים היה משה מפרק המשכן אחר שהעמידו ומשחו וגם ביום שמיני הוצרך להקימו לאחת השנה ואפשר שיחזק זה הפירוש מה שאחר בסוף פרשת לו כאשר עשה ביום הזה צוה השם לעשות לכפר עליכ' כי זה יורה כי כמו שעשה משה ביום ראשון עשה בכל ימי המלואים ולפי שביום הראשון הוקם המשכן ומשחו וקדשו עם כל כליו הנה יראה מזה שהקימו בכל אחד מהימים השם אלא שבכבר יראה לפי הפשט שלא שב לעשות משה בשאר ימי המלואים כי אם מה שהיה לכפר עליהם והם קרבנו' אהרן ובניו ודי במשיחת פעם אחת המשכן וכליו והמזבח וכליו לקדשם לפי מה שיראה מהנשת הכלים הנעשים בחקדש והנה אפשר שבאחר שמשחו לכל שבעת ימי המלואים כמו שבארנו אחר זה והנה אחר וימשחם ויקדש להורות כי לא כשלאה הקדושה עד שנמשחו כלם וזה מחוייב כי כל אלו הדברים הם מתאחדים לתכלי' אחת כמו שבארנו הענייני' וזה אפשר שיתקדשו לחלקין והמשל כי השלחן בעצמו לא אפשר שתהיה לו קדושת השלחן שהוא חלק מענייני המקדש אם לא בשאלה לשא' הדברים אשר שם והנה יתבאר מזה שאחר שלא אפשר שבכבר ביום כלות משה ביום הראשון משבעת ימי המלואי' וזה שקרבנות הנשיאים נעשו תכף ובשבעת ימי המלואים לא כפר משה רק על אהרן ובניו ואח"כ ספר אהרן ובניו על כל ישראל וזה יחוייב שיהיה הענין ביום השמיני והנה הראשון שהתחילה ממנו עבודת אהרן ובניו היה בראש חדש ניסן והוא היה ראש השנה לענייני עבודת אלהי מועד ולזה היו השקלים נגבים לו והנה הבאתו הנשיאים קרבנם לפני ה' שם ענגות לב לבדבה וי"ב בקר והתקדשו אותם בעבור הלוים שיעלו בהם המקדש וכליו ולא רצה משה לקבל מהן זה לולי שצוהו השם יתעלה על זה והנה הראון בענגות לב ענגות מתוספות לכבוד הדברים שהיו משיחים בהם: ביד איתמר בן אהרן הכהן: שב לבני גרשון ולבני מרדי ולבני קהת לא נתן דבר כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו באה המצוה להם בזה המקום שישאו מעשה בכתף מצד קדושת הארון ויתר הדברים שהיו נושאים וכבר נתבאר שזה המאחר מצוה מהה שאחר בספר דברי הימים ויקרא דוד לצדוק ולאביתר הכהן וגו': ויעלו את ארון השם ואלה פקודים וגו': כאשר צוה השם אלהי ישראל ולא מצאנו מקום שצוה בו השם יתעלה שישאו משאם בכתף לולי זה המקום וכאן שגג דוד בהביאו אליו ארון האלהים שהרכיבוהו על העגלה חדשה והיה זה סבה אל שפרץ השם פרץ בעוזא ולזה שב בסוף להביאו בכתף ע"י הלוים ולזה אחר כי לתבראשונה לא אתם פרץ יי' וגו': ויקרבו הנשיאים את חנוכת המזבח וגו': הנה יתבאר מזה שבכבר נמשח בכל אחד מימי המלואים וביום השמיני כמו שאמרנו ז"ל אז ביום המשח אותו בעצם שבשלם עניין משיחתו בעצם שיקריבו בו קרבנו לכפר על יראל' כמו שקד' כי בימי המלואים לא ספר משה רק על אהרן ובניו והנה הקריבו הנשיאים קרבנם אצל המזבח בדרך שזה ל"ל שהסכימו כלם בכל אחד מהמינים שהביאו כאשר הביא זה וכן הענין בענגות והבקר כי כן היה ראוי בדרך שלא יהיה בתחלה האחד על חברו ועל כי הגבורה הסכים משה שיקריבו קרבנם כל אחד בי יומו והנה אליאב אלה הקרבנות בסדור כדרך שהיו מוסעים ולזה היתה התחלה משבט יהודה ואחריו הקריבו שני הנשיאים

ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרין חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קורבן אליאזור בר־שדיאור: ביומא חמישאה רבא לבני שמעון שלמיאל בר־צורישדי: קורבניה מגיסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקליה שבעין סלעין בסלעי קודשא תרויהון מלן סולתא דפילא במשח למנחתא: בזכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטורת בוסמין: תור חד בר תור דכר חד אמר חד בר שתיה לעלתא: צפיר בר עזין חד לחטאתא: ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרין חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קורבן שלמיאל בר־צורישדי: ביומא שתיתאה רבא לבני נגד אליסף בר־דעואל: קורבניה מגיסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקליה שבעין סלעין בסלעי קודשא תרויהון מלן סולתא דפילא במשח למנחתא: בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטורת בוסמין: תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר שתיה לעלתא: צפיר בר עזין חד לחטאתא: ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרין חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קורבן אליסף בר־דעואל: ביומא שביעאה רבא לבני אפרים אלישמע בר־עמיהוד: קורבניה מגיסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקלה שבעין סלעין בסלעי קודשא תרויהון מלן סולתא דפילא במשח למנחתא: בזכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטורת בוסמין: תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר שתיה לעלתא: צפיר בר עזין חד לחטאתא: ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרין חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דין קורבן אליסע בר־עמיהוד: ביומא תמינאה רבא לבני מנשה גמליאל בר־פדהצור: קורבניה מגיסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקליה שבעין סלעין בסלעי קודשא תרויהון מלן סולתא דפילא במשח למנחתא: בזכא

לה ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן אליצור בן־שדיאור: פ ביום החמישי נשיא לבני שמעון שלמיאל בן־צורישדי: קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן שלמיאל בן־צורישדי: פ ביום הששי נשיא לבני נד אליסף בן־דעואל: קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן אליסף בן־דעואל: פ ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן־עמיהוד: קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן אליסע בן־עמיהוד: פ ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן־פדהצור: קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף

אבן עזרא

ביום השביעי: יש אומרים כי בשבת הקריבו והיא הורחת שעה ויש אומרים כי היום הזה שביעי לחנכת המזבח והמכחיש אמרו כי לא היה תחלת החנוכה יום ראשון לשבוע וזה לא יועיל כי לא יתכן שלא יהיה שבת בין שניים עשר יום והנכון בעיני כי הוא כפירוש השני בעבור זבח השלמים וכן ביום השביעי בהקפת ירימו וכן שבגת הימים בחנכת הבית בעבור יום ענני נפש: פר אחד בן בקר: קטן כמו בן יונה: בקר שניים: גם הם פרים זכרים וטעמו מן הבקר והעד וכל בקר זבח השלמים עשרים והרבע פרים:

ביום

מסרה

וכל חמישי מלא במ"ג חס'וסי' וכאו אנשים: הנזיר כאשר עשיתי: ירמיה החמישי: כל ששי חס'ודגש: וכל שביעי מלא במ"ח חס'וסי'ומסר בסדר בא: וכל שמיני מל': וכל תשיעי מלא במ"ג חס'וסימ' ויהי בשנה התשעי'ליהויקי': בשנת ארבע לדריוש: לישוע התשעי: שלשי' ומאה כל שלשי חסר ו"יו בר מן ד'וסימ' וירדו שלשה מהשלושי': מן השלושי'דריש פסוק: ויחלה אסא בשנת שלושים דר"ה: ואני לא נקראתי: כל אורית'עלה לעלה חס'במ"א מלה עולה דבכורי': יהושע כלהון חס'ב"מג מלאים ונאמר נעשה נא: והיה כי יאמרו אלינו: לבנות לנו מזבח: וא'מלא בשפטים וסי' והעלי'עולה: וג'מלאים בשמוא וסי'טלה חלב: ויהי שאול מעלה העולה: ויכל מהעלות העולה: וכל מלכי חס'וב'מלאים בישעיה וסי'אין די בער: שנא גזל בעולה וא'חס' בירמיה וסי'כי יצמו: וכל תהלות ואיוב מלאים: וכל יחזקאל מלא במ"ו נמס'שם וכל ד"ה חס'ב"מט מלאי'נמסר שם: בשמן כלם דגשים בר מן ו'רפין וסי' נמסר בסדר תצוה: ביום השמיני ג'ר"פ וסימ'ביו השמיני נשיא לבני מנשה: ביום השמיני עצרת: ביום השמיני שלח את העם וכל אמצעו'פסו'דכו'ביום השמיני ב"מב וביום השמיני וסי' אך בהמשה עשר יום: ויקרא בספר תורת אלהים

הזקוני

ולזן סיפיד מביא מסאת אלא על מטא זה דוסה לת הסנת ולת השומלה ולזן יפיד לא' דוסה לת הסנ'ולת הטומ'ל': ביום השביעי שנת היה והורלת שעה היתה שהקריבו בו ביום: ונכנל

בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטורת בוסמין: תור חד בר תורי דכר חד אימר חד בר שתיה לעלתא: צפיר בר עזין חד לחטאתא: ולנכסת קודשיא תורין תרין דיכרין חמשא גדיי חמשא אימרין בני שנה חמשא דֵין קורבָּן גַּמְלִיאֵל בַּר־פְּדָהצוּר: בְּיוֹמָא תְּשִׁיעָאָה רַבָּא לְבְנֵי בְנְיָמִן אֲבִידָן בַּר־גִּדְעוֹנִי: קורבניה מגיסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקליה שבעין סלעין בסלעי קודשא תרויהון מלן סולתא דפילא במשחא למנחתא: בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטורת בוסמין: תור חד בר תורי דכר חד אימר חד בר שתיה לעלתא: צפיר בר עזין חד לחטאתא: ולנכסת קודשיא תורין תרין דיכרין חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דֵין קורבָּן אֲבִידָן בַּר־גִּדְעוֹנִי: בְּיוֹמָא עָשִׂירָאָה רַבָּא לְבְנֵי דָן אַחִיעֶזֶר בַּר־עַמִּישַׁדָּי: קורבניה מגיסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקליה שבעין סלעין בסלעי קודשא תרויהון מלן סולתא דפילא במשחא למנחתא: בזיכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטורת בוסמין: תור חד בר תורי דכר חד אימר חד בר שתיה לעלתא: צפיר בר עזין חד לחטאתא: ולנכסת קודשיא תורין תרין דיכרין חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דֵין קורבָּן אַחִיעֶזֶר בַּר־עַמִּישַׁדָּי: בְּיוֹמָא חַד עַשַׂר יוֹמִין רַבָּא לְבְנֵי אֲשֶׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן: קורבניה מגיסתא דכסף חדא מאה ותלתין סלעין הוה מתקלה מזרקא חד דכסף מתקליה שבעין סלעי בסלעי קודשא תרויהון מלן סולתא דפילא במשחא למנחתא: בזכא חדא מתקל עשר סלעין היא דדהב מליא קטורת בוסמין: תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר שתיה לעלתא: צפיר בר עזין חד לחטאתא: ולנכסת קודשיא תורין דיכרין חמשא גדיי חמשא אמרין בני שנה חמשא דֵין קורבָּן פַּגְעִיאֵל בַּר־עָכְרָן: ביומא

כ"ב פסוק' ליה בהון לא חריך ולא זעיר

כ"ב פסוק' ליה בהון לא חריך ולא זעיר

כ"ב פסוק' ליה בהון לא חריך ולא זעיר

ביום המשח אותו · בו ביום שנמשח הקריב ומה אני מקיים אחרי המשח שנמשח תחלה ואחר כך הקריב או אחרי המשח לאחר זמן ולא בא ללמד ביום המשח אלא לומר שנמשח ביום כשהוא אומר ביום משחו אותו למדנו שנמשח ביום ומה ת"ל ביום המשח אותו ביום שנמשח הקריב: קערות כסף שתי עשרה · הם הם שהתנדבו ולא אירע בהם פסול: שלשים ומאה הקערה האחת וגומר · מה ת"ל לפי שנאמר שלשים ומאה משקלה ולא פירש באי זו שקל לכך חזר ושנאה כאן וכלל בכולן כל כסף הכלים בשקל הקדש: כל כסף הכלים וגומר · למדך שהיו כלי המקדש מכוונים במשקלן שוקלן אחד אחד ושוקלן כלן כאחד לא רבה ולא מעט: כפות זהב שתים עשרה · למה נאמר לפי שכ' כף אחת עשרה זהב היא של זהב ומשקל' עשרה שקלים של כסף אי אינו אלא כף אחת של כסף ומשקלה עשרה שקלי זהב ושקלי זהב אין משקלם שוה לשל כסף ת"ל כפות זהב של זהב היו: ובנא מע' · ב' כתובי' המלחיטי' זה אחת זה שלישי בא והכריע ביניה' כתיב אחד אומר וידבר יי' אליו מאהל מועד והוא חוץ לפרכ' וכתיב אחד אומר ודברתי אתך מעל הכפר' בא זה והכריע ביניהם משה בא אל אהל מועד ומשם שומע את הקול הבא מעל הכפרת מבין שני הכרובי' הקול יוצא מן השמי' לבין שני הכרובי' ומשם יוצא לאהל מועד: מדבר · כמו מתדבר כבודו של מעלה לומר כן מדבר בינו לבין עצמו ומשה שומע מאיליו: וידבר אליו · למעבר את אהרן מן הדברו': ויישמע את הקול · יכול קול כמוך ת"ל את הקול הוא הקול שנדבר עמו בסיני וכשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל:

הקערה · ל' יוחנן רב יוסף הקערה

חסלת נשא

בהעלותך · על שם שהלהב עולה כתי' בהדלקתן לשון עלייה שלרי' להדליק על שתהא שלהב' עולה מאיליה ועו' דרשו רבותי' מכאן שמעל היתה לפני המנורה שעליה הכהן עומד ומטיב · אל מול פני המנורה · נר האמצעי שאינו בקני' אלא בגוף של מנור': יאירו שבע הנרות · משה שכל שבת הקני' שלשה המזרקי' פוני' למול האמצעי הפתילו' שבהן וכן גם המערבי' ראשי הפתילות למול האמצעי ולמה כדי שלא יאמרו לאורה הו' צריך: ויעש

רלבג

קח את הלוי' מתוך בני ישר' · הנה מפני שלא להכניס הלוים בזאת הקדושה שהיו מיוחדים לעבוד עבודתם במקדש צוה הש"י לטהרם ראשונה ולכפר עליהם כדי שתתייאב בלב ישראל יותר ענין קדושתם והנה הזו עליהם מי חטאת לטהרם כאלו היו עמאי מת וזה לאות שנשרפה לא הפרה האדומה המזכרת בזה שיבא וידמה שעשה זה להעיד על זה שהיתה בו ההעלה בזה בטהרת טומאת מת לפי מה שנתבאר מדבריו בספר ויקרא לזאת הסבה צוה אותם לגלח את כל שערם כאלו יעידם זה שיעזבו את הדברים המחויים כפי היכולת ושתלו בעבודת ה' יתעלה · והנה צוה שיסמכו כל ישר' את ידיהם על הלוים ושיניפם אהרן תמופה לפני יי' כאלו הקריבום ישראל ליי' והיו קדש בחלקת הקרבן כי הם היו ליי' תחת פטרת כל רחם כמו שזכר ולזה צוה לטהרם להניפם תנופה · והיו לעבוד את עבודת יי' · הנה עבודתם היה לחטא ולשחוט משמרת ולשורר בעת הקרבנות כמו שיתבאר בזה שיבא · והלויי' יסמכו את ידיהם על ראש הפרים לכפר על חטאיהם · לעבוד את עבודת בני ישראל באהל מועד · הוא משא המקדש וכלו ושמירת המקדש ולכפר על בני ישראל אפשר שהוא רמז לשיר שהיו משוררים הלוים בעת עשיית הקרבן או יהיה הכוונה בו כי בעבודתם זאת יכפרו על בני ישראל שלא יהיה בהם נגף בגשת בני ישראל אל הקדש כי הלוים ישמרום שלא יגשו אל הקדש עם שבראלת ישראל כי הענין נעשה בשלמות ע"י הלוים לא תשיגם שגגה לגשת אל הקדש לשאת הכלים הקדושי · וזאת אשר ללוי' מבן חמש ועשרים שנה ומעלה יבא לצבא צבא לעבודת אוהל מועד · ידמה שתהיה בזה סתירה לפי מה שזכר מזה הענין בפרשת נשא שמנה הלוים מבן שלשים שנה ועד בן חמשים שנה ובאר שם שאלו הם כל הבאים לצבא בעבודת אהל מועד ואחר' התירו רז"ל זה הספק כשאחזו שאלו החמש שנים אשר מעשרים וחמש שנה עד שלשים שנה יבואו הלוים לצבא צבא בענין עבודת אהל מועד לא לעבוד אבל התקבצו ללמוד סדר עבודתם איך תהיה וכשיהיו בני שלשים שנה יעבדו עם אחיהם · ומבני חמשים שנה ישוב מצבא העבודה ולא יעבוד עוד · ר"ל עבודת המשא ומזה המקום בסבת זקנתו יהיה חלוש · ואחנם ישרת את אחיו באהל מועד לשמור משמרת ר"ל לשמור המקדש על האופן שנצא בפרשת בנזרת הנור · ועבודה לא יעבוד · ר"ל עבודת המשא ומזה המקום נתבאר ששנים פוסלים בלוים ולא מוחין ואחנם בכהנים · מזכר שהמוחין פוסלים בהם ולא הנשים · ויעשו בני ישר' אל את הפסח במועדו · למחלנו מזה שהפסח דוחה את השבת · בכל חקותיו וכל משפטיו תעשו אותו חקות · אלו הדברים שבגוף הפסח כמו שראינו בפרשת בא אל פרעה שאמר זאת חקת הפסח ולא זכר אחר זה כי אם הדברים שבגוף הפסח ואלו הדברים הם שיהיה תיום זכר בן שנה ושיאכל בבית אחת ושלא יוצאו בו עצם ושלא יאכל ממנו בן נכר ושאר מה שדומה לזה ואולם משפטיו הם המצות הנלוות לו כמו מצה ובעור חמץ · והי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ונו' כבר ביארנו בפרשת בא אל פרעה שלא יעשה הפסח על ידי שאי אפשר לו לאכלו ולזה הוא מבואר שאם לא היה אפשר שיעשהו בערב בעת אכילת הפסח לא היו צריכים לשאול למה נגרע לבלתי הקריב את

אבן עזרא

ובעת ובבא משה יתכן שתחלת הדבור שהוא ויקר' אל משה היה כאשר כשלמה החנוכה וכל המלקדקים אמרו כי מדבר אין מבנין התפעל והתי"ו מבולע ולפי דעתי שהיא שם הפועל כמו הנה ולא ידעתי דבר והמ"ם תחת מן כמשפט הלשון · ושעם וישמע שהוא לבדו היה שומע הקול לא ישמעו מי שהוא באהל מועד מחוץ לפרוכת גם זה נכון כי השם הוסיף בהרגשת אזניו כאשר הוסיף בחור עיני נער אליעא וכן ויגל יי' את עיני בלעם: וידבר אליו · כן היה משפט הדבור תמיד:

חסלת נשא

דבר אל אהרן · כי הוא חייב במלות הלק' הגר: אל מול פני המנורה · פי' והאיר אל עבר פניה והנה מלת האיר יוצאה כמו תאיר גרי ואין כן יאירו והארן האיר' · וכמוכ' זאת הפרשה להורות כי הדבור יהיה גם בלילה כי שם יהיה הגר ללוק ולא יכבה: וזה

חזקוני

ובנא משה · לפי שדבר הכתוב בפנכת המזבח למדנו כאן שהשכינה שורה בו ומשם יצא הקול יי' שתקלת הספר של ויקר' אל משה היה כשנעלה הקטורה: שלשת פרשת דברת נשא

דבר אל אהרן בשתכה מצו' זו אלא' מונה בני יעקר שנעי' שהקריבו קרבנם לחנכ' המזבח ושנם לוי לא הקריב כלו' ושיו מנערים ולאחרי' לאמר רוחקנו מהקריב להק' כה לחנכ' המזבח כיון שעברה חנכת המזבח לאחר לו הב"ה לאהרן ולבניו כל הסנסים אשר אכנה אותם לעמוד בעבודת אהל מועד לא יגשו אל אכנה מזר הקנה החמצני שהוא עקר המנורה ומכן רחוי שכנת העתידים בעולם והמשמלים הנוכחים בתי שעה הנוכחי לא יגשו כאמרם אלמלי בלעם לא מתקיימי אתכלית מהיה להפיק רצון אל' ית' כמיפן מיוסב מבלעם ביון כלם וירומתו את מעמ' ר' בתנו שהבלו בלעם בחבר ישראל בתפרו ויעמו כל הנסיתנו ויאמרו כל אשר דבר יי' נעשה כלות' בין בלעם נוסתו: וזה

אמרי נועם

מנין שני הכרובים ר"ת מעשה אלמד שהיה תמוך בכרובי מעלה:

קומץ מנחה

בהעלותך כה של' הזכיר בכאן באהל מועד כמו שהזכיר בפרש' תצוה ישלא האמר דוקא באהל מועד שלא היו שם הלונות אבל במקדש שהיו שם הרבני' שקופים אשומים לא יחו חייבי' במנורה לכך כתיב בהם · דלא לאורה הוא צריך: ויעש כן אהרן · להגיד שבחו אע"פ שהיו מורה לעשות ע"י בניו עשה הדבר בעצמו: והעבירו תער פיר' שו מפני שנתנו כפרה וכו' · וקשה נהי דע"ז הרויה מה בגין דעוברי ע"ז נקראו מצורע וי"ל דבספרי דרשו שבשעת עשיה הענל נעשו מצורעי' מדהתי' בי ברוע אהרן ב' פחון

בעל הטורים

מנין שני הכרובים · ראשי חיבות · משה לומר לך שהיה תמוך בכרוב של מעלה:

פרש' בהעלותך · **בהעלותך** פיוך נרו' לחנוכה לפרסומי ניסא בנרות: בהעלותך · בגרותי' עשה בו: מעלות: אל מול פני המנורה יאירו · כי אני איני לריך לאורה פני המנורה יאירו · בני' ובי אני אורך ברך · שנעה הנרו' · בנגה ז' הנזלות ת"ל בל בנ"ם: כתי' בהבנותך את הנרות · בכתיב להעלות נר תמיד · לבית הלל נר ולאחר כך נרות · שמוסיפין והולכי' והיו להעלו' נר שמאלטן בקדש: ולבית שמאי תחלה נרות ואחר כך נר · מאירוניו' והולכין · להעלות נר תמיד · סופי תיבות הרב: וזה

מ"ע ספורנו

זאת חנכת המזבח היה חנכת המזבח לא היתה בין בכל דבר מועט בערך אל חנכ' בית ראשון כדברי הכלי' ועשרה ורוב הזבחי': ובנא משה אל אהל מועד לדב' אותו וישמע את הקול · וחף על פי שהיה הדבר מועט מאד בערך אל חנכת שלמה מכל מקום בנא משה אל אהל מועד היה שומע אותו הקול שנעשה קול' מעשה הענל וזה לא קרה בני' ראשון כל שכן בבית שני שלא הלך אל המקדש נביא להתנבא באופן מיוחד הנהוגה תכף וזה כי היתה לרצון ההנהגה הזאת ותתייחס ותעשה שהיה רומה: מדבר · בינו לבין עצמו כי כל פעל יי' לתעלה ונהפכילו את עצמו ובזה יקח ויתיחס לאולתו בהתרות בשמע' אחרן בה כיליות וידאם פעלה בתתפעל כפי הנתנו ובזה פירש חוכן בכל דבור האמור בתורה באמרה וידבר יי':

בהעלותך

וידבר יי' אל משה · בהעלותך את הנרות · כשתדליק את שם הנרות: אל מול פני המנורה · שהוא הקנה האמצעי וזה בשתעה שלהנת כל אחד מהשבה נרות אל הקנה האמצעי אז: יאירו שבעת הנרות · כל הנשבה יאירו ויעשיהו אור פלין ליישראל שיהיו היות אור היומים ואור השמלים מכוון ופוכה אל אור הקנה האמצעי שהוא עקר המנורה ומכן ראוי שכונת הנתיבים הישרים בחיי עולם והמשמלים הנוכחים בתי שעה הנוכחי לא יגשו כאמרם אלמלי בלעם לא מתקיימי אתכלית מהיה להפיק רצון אל' ית' כמיפן מיוסב מבלעם ביון כלם וירומתו את מעמ' ר' בתנו שהבלו בלעם בחבר ישראל בתפרו ויעמו כל הנסיתנו ויאמרו כל אשר דבר יי' נעשה כלות' בין בלעם נוסתו: וזה

אמרי נועם

מנין שני הכרובים ר"ת מעשה אלמד שהיה תמוך בכרובי מעלה:

קומץ מנחה

בהעלותך כה של' הזכיר בכאן באהל מועד כמו שהזכיר בפרש' תצוה ישלא האמר דוקא באהל מועד שלא היו שם הלונות אבל במקדש שהיו שם הרבני' שקופים אשומים לא יחו חייבי' במנורה לכך כתיב בהם · דלא לאורה הוא צריך: ויעש כן אהרן · להגיד שבחו אע"פ שהיו מורה לעשות ע"י בניו עשה הדבר בעצמו: והעבירו תער פיר' שו מפני שנתנו כפרה וכו' · וקשה נהי דע"ז הרויה מה בגין דעוברי ע"ז נקראו מצורע וי"ל דבספרי דרשו שבשעת עשיה הענל נעשו מצורעי' מדהתי' בי ברוע אהרן ב' פחון

רשי

ביום שנים־עשר יום נשיא לבני נפתלי אחיירע בן־עינן: קרבנו קערת־כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן־בקר איל אחד כבש־אחד בן־שנתו לעלה: שעיר־עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני־שנה חמשה זה קרבן אחיירע בן־עינן: פ זאת חנכת המזבח ביום המשח אותו מאת נשיאי ישראל קערת כסף שתים עשרה מזרקי־כסף שנים עשר כפות זהב שתים עשרה: שלשים ומאה הקערה האחת כסף ושבעים המזרק האחד כל כסף הכלים אלפים וארבע־מאות בשקל הקדש: כפות זהב שתים־עשרה מלאת קטרת עשרה עשרה הכף בשקל הקדש כל־זהב הכפות עשרים ומאה: כל־הבקר לעלה שנים עשר פרים אילם שנים־עשר כבשים בני־שנה שנים עשר ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת: וכל־בקר זבח השלמים עשרים וארבעה פרים אילם ששים עתדים ששים כבשים בני־שנה ששים זאת חנכת המזבח אחרי המשח אותו: ובבא משה אל־אהל מועד לדבר אתו וישמע את־הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על־ארון העדת מבין שני הכרבים וידבר אליו:

פרשה

א **וידבר** יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־אהרן ואמרת אליו בהעלתך את־הנרת אל־מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות:

פרשה

ומליל עם־משה למימר: מליל עם־אהרן ותימר ליה באדלקותך ית־בוצינא לקבל אפי מנרתא יהון מנהרין שבעא בוצינא: ועבד

ובבא ד' ב' חס' וב' מלאי' וסימ' נמסר בסוף סדר כי תשא: מדבר ה' וסימ' נמסר בסוף סדר ויצא: ארן ג' חס' נמסר בסדר תצוה: ארן העדות י"ב וסימ' ונועדתי לך · ונתת את הכפרת · ונתת אתו · ומשחת בו את אהל מועד · את ארן העדו' ואת ר"פ · ושמ' שם את ארון · ונתתה את מזבח · ויבא את הארון · ובא אהרן ובניו · ובבא מש' אל אהל מועד לדבר · צוה את הכהני' נשיא דיהושע · ונמסר גם בסדר פקודי:

רה

בעל הטורים

פרש' בהעלותך · **בהעלותך** פיוך נרו' לחנוכה לפרסומי ניסא בנרות: בהעלותך · בגרותי' עשה בו: מעלות: אל מול פני המנורה יאירו · כי אני איני לריך לאורה פני המנורה יאירו · בני' ובי אני אורך ברך · שנעה הנרו' · בנגה ז' הנזלות ת"ל בל בנ"ם: כתי' בהבנותך את הנרות · בכתיב להעלות נר תמיד · לבית הלל נר ולאחר כך נרות · שמוסיפין והולכי' והיו להעלו' נר שמאלטן בקדש: ולבית שמאי תחלה נרות ואחר כך נר · מאירוניו' והולכין · להעלות נר תמיד · סופי תיבות הרב: וזה

מ"ע ספורנו

זאת חנכת המזבח היה חנכת המזבח לא היתה בין בכל דבר מועט בערך אל חנכ' בית ראשון כדברי הכלי' ועשרה ורוב הזבחי': ובנא משה אל אהל מועד לדב' אותו וישמע את הקול · וחף על פי שהיה הדבר מועט מאד בערך אל חנכת שלמה מכל מקום בנא משה אל אהל מועד היה שומע אותו הקול שנעשה קול' מעשה הענל וזה לא קרה בני' ראשון כל שכן בבית שני שלא הלך אל המקדש נביא להתנבא באופן מיוחד הנהוגה תכף וזה כי היתה לרצון ההנהגה הזאת ותתייחס ותעשה שהיה רומה: מדבר · בינו לבין עצמו כי כל פעל יי' לתעלה ונהפכילו את עצמו ובזה יקח ויתיחס לאולתו בהתרות בשמע' אחרן בה כיליות וידאם פעלה בתתפעל כפי הנתנו ובזה פירש חוכן בכל דבור האמור בתורה באמרה וידבר יי':

בהעלותך

וידבר יי' אל משה · בהעלותך את הנרות · כשתדליק את שם הנרות: אל מול פני המנורה · שהוא הקנה האמצעי וזה בשתעה שלהנת כל אחד מהשבה נרות אל הקנה האמצעי אז: יאירו שבעת הנרות · כל הנשבה יאירו ויעשיהו אור פלין ליישראל שיהיו היות אור היומים ואור השמלים מכוון ופוכה אל אור הקנה האמצעי שהוא עקר המנורה ומכן ראוי שכונת הנתיבים הישרים בחיי עולם והמשמלים הנוכחים בתי שעה הנוכחי לא יגשו כאמרם אלמלי בלעם לא מתקיימי אתכלית מהיה להפיק רצון אל' ית' כמיפן מיוסב מבלעם ביון כלם וירומתו את מעמ' ר' בתנו שהבלו בלעם בחבר ישראל בתפרו ויעמו כל הנסיתנו ויאמרו כל אשר דבר יי' נעשה כלות' בין בלעם נוסתו: וזה

אמרי נועם

מנין שני הכרובים ר"ת מעשה אלמד שהיה תמוך בכרובי מעלה:

קומץ מנחה

בהעלותך כה של' הזכיר בכאן באהל מועד כמו שהזכיר בפרש' תצוה ישלא האמר דוקא באהל מועד שלא היו שם הלונות אבל במקדש שהיו שם הרבני' שקופים אשומים לא יחו חייבי' במנורה לכך כתיב בהם · דלא לאורה הוא צריך: ויעש כן אהרן · להגיד שבחו אע"פ שהיו מורה לעשות ע"י בניו עשה הדבר בעצמו: והעבירו תער פיר' שו מפני שנתנו כפרה וכו' · וקשה נהי דע"ז הרויה מה בגין דעוברי ע"ז נקראו מצורע וי"ל דבספרי דרשו שבשעת עשיה הענל נעשו מצורעי' מדהתי' בי ברוע אהרן ב' פחון

ויעשׂ כן אהרן. להגיד שבחו של אהרן שלא שינה: וזה מעשה המנורה. שהראה הקב"ה במלאכת לפי שהתקשה בה לכך נאמר וזה: מקשה. בעורי"ן בלע"ז לשון דם לדם נקשן עשת של כסף זהב היתה וחוקים בקורנס וחותך בכשיל לפשם מיבריה כחקק ולא נעשית מיבורי על ידי מיבור: עד ירכה עד פרחה. ירכה היא הגזרה שעל הרגלי חלול כדרך מכורות כסף שלפני הפרי: עד ירכה עד פרחה. כלומר גופה ממרה כולה וכל התלוי בה: עד ירכה. שהוא אבר גדול: ועד פרחה. שהוא מעשה דם שבכה הכל מקשה ודרך עד בשמש בלשון זה כמו מגדים ועד קדם ועד כרם זית: כמראה אשר הראה הרלה וגו'. כתבנית אשר הראהו בהר כמו שלו'ראה ועשה כתבניתם וגו': כן עשה את המנורה. מי שעשאה ומדרש אגד על ידי הקב"ה כעשת מחליה: קח את הלוים. קחם בדברים אשריכם אתזכן להיות שמשים למקום: הזה תעלוקם מי חטאת. שלא אפר הפרי'מפקי טמאי מתי' שבה': והעבירו תער. מלאתי בדברי רבי משה הדרשן לפי שנחמו כפרה על הבכורו' שעבדו ע"ז והוא קרוי' זבחי מתי' והמלוכע קרוי מת הזקיקים תגלחת כמלוכעים: ולקחו פר בן בקר. והוא עולה כמו שכתוב ועשה את האחד עולה והוא קרבן לבור בע"ז: ופר שני. מה ת"ל שני לומר לך מה עולה לא נאכלת אף חטאת לא נאכלת וכזו יש סמך לדברי בתורת כהני ולומר אני שהורה שעה היתה שעשיר היה להם להביא לחטאת ע"ז עם פר העולה: והקהלת את כל עדת. לפי שהלוים נתנים קרבן כפר' תחתיה' יבאו ויעמדו על קרבן ויסמכו ידיהם עליהם: והניף אהרן את הלוים תנופה. בדרך שאתם מלוכע טעון תנופה מי שלא תנופות נאמרו בפרשה זו הראשונה לבני קהת לכך נאמר שם והיו לעבוד את עבודו ולפי שעבודת קדש הקדשי' עליהם אהרן והשלחן וגומ' השייכה לבני גרשון לכך נאמ' בה תגולל' ליי' שלא עליהם היתה עבודת הקדש ידיעו' וקדשים הגרלו' בבית קדש הקדשים: והעלים לבני מרדי: נתונים נתונים נתונים למשא נתונים לשיר פתיחת: כי ליבל בכור. שלי היו הבכורות בקו הדין שהגנתי עליהם בין בכורי מצרים ולקחתי אותם ליי' שמעו בעגל ועכשו ואקח את הלוים: ואתנה וגו' חמש פעמי' נאמרו בני יעד' בתקרא זה להודיע חבתן שנכפל אזכרות יה' ולא

ויעשׂ בן אהרן אל־מול פְּנֵי הַמְּנוֹרָה הֶעֱלָה נֵרֹתֶיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
משה: וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנֹרָה מִקְשָׁה זָהָב עַד־יְרֵכָהּ עַד־פִּרְחָהּ מִקְשָׁה הִוא
כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר הֶרְאָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן
עָשָׂה אֶת־הַמְּנֹרָה: פ
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: קַח
אֶת־הַלְּוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְטִהַרְתָּ
אֹתָם׃וְכֹה־תַעֲשֶׂה לָהֶם לְטַהֲרָם הַזֶּה
עֲלֵיהֶם מֵי חַטָּאת וְהֶעֱבִירוּ תַעַר
עַל־כָּל־בְּשָׂרָם וְכִבְּסוּ בִגְדֵיהֶם
וְהִטַּהֵרוּ: וְלָקְחוּ פַר בֶּן־בָּקָר וּמִנְחָתוֹ
סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן וּפַר שֵׁנִי בֶן־
בָּקָר תִּקַּח לְחַטָּאת: וְהִקְרַבְתָּ אֶת
הַלְּוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־
כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְהִקְרַבְתָּ אֶת־
הַלְּוִיִּם לִפְנֵי יְהוָה וְסָמְכוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְּוִיִּם:
וְהֵנִיף אַהֲרֹן אֶת־הַלְּוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לַעֲבֹד
אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה: וְהַלְּוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת־
יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וַעֲשֵׂה אֶת־
הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה
לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־הַלְּוִיִּם: וְהַעֲמַדְתָּ
אֶת־הַלְּוִיִּם לִפְנֵי אַהֲרֹן וְלִפְנֵי בָנָיו
וְהֵנַפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לַיהוָה: וְהִבְדַּלְתָּ
אֶת־הַלְּוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי
הַלְּוִיִּם: וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ הַלְּוִיִּם
לַעֲבֹד אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְטִהַרְתָּ אֹתָם
וְהֵנַפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה: כִּי נְתֻנִים
נְתֻנִים הֵמָּה לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תַּחַת פִּטְרֶת כָּל־רֶחֶם בְּכוֹר כֹּל
מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַחְתִּי אֹתָם לִי:
כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם
וּבַבְּהֵמָה בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל־בְּכוֹר
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם לִי:

ואקח

וַעֲבַד כֵּן אַהֲרֹן לְקָבֵיל אַפֵּי מְנָרְתָּא כְּמָא דִי־פַקִּיד יְיָת־
אַדְלִיק בּוּצִינָהָא כְּמָא דִי־פַקִּיד יְיָת־
מֹשֶׁה: וְדֵין עוֹבַד מְנָרְתָּא נְגִידָא
דְּהַב עַד־שִׁידָהּ עַד־שׁוּשַׁנָּהּ נְגִידָא
הִיא כְּחֵיזוּ דִי אַחֲזִי יְיָ יָת־מֹשֶׁה כֵּן
עֲבַד יָת מְנָרְתָּא: וּמַלֵּיל יְיָ עִם־
מֹשֶׁה לְמֵימָר: קָרֵיב יָת לֵוָאֵי מִגּוֹ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּתְדַכֵּי יָתְהוֹן: וּכְדֵין
תַּעֲבֵיד לְהוֹן לְדַכּוֹאֵיהוֹן אַדֵּי עֲלֵיהוֹן
מַיָּא דְחַטָּאתָא וַיַעְבְּרוּן מַסְפַּר עַל־
כָּל־בִּשְׂרְהוֹן וִיחַוְּרוּן לְבוּשֵׁיהוֹן
וְיִדְכּוֹן: וְיִסְבּוֹן תּוֹר בַּר־תּוֹרִי וּמִנְחָתֵיהּ
סוּלְתָּא דְפִילָא בְּמִשְׁח וְתוֹר־תִּינְיָן
בַּר־תּוֹרֵי תִּסַּב לְחַטָּאתָא: וּתְקָרֵיב
יָת־לֵוָאֵי לְקֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתִכְנוֹשׁ
יָת־כָּל־כְּנִשְׁתָּא דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
וּתְקָרֵיב יָת לֵוָאֵי לְקֳדָם יְיָ וְיִסְמְכוּן בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל יָתְהוֹן עַל לֵוָאֵי: וִירִים
אַהֲרֹן יָת לֵוָאֵי אֲרָמָא קֳדָם יְיָ מִן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וִיהוֹן לְמִפְלַח יָת פּוּלְחָנָא
דְיָי: וְלֵוָאֵי יִסְמְכוּן יָת־יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ
תּוֹרַיָּא וְיַעְבֵּיד יָת חָד חַטָּאתָא וְיָת־
חָד עֲלָתָא קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עַל לֵוָאֵי:
וּתְקִים יָת לֵוָאֵי קֳדָם אַהֲרֹן וּקְדָם
בְּנוֹהִי וּתְרִים יָתְהוֹן אֲרָמָא קֳדָם יְיָ:
וְתַפְרֵישׁ יָת לֵוָאֵי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וִיהוֹן מִשְׁתַּשְׁיָן קֳדָמַי לֵוָאֵי: וּבָתַר־
כֵּן יַעֲלוֹן לֵוָאֵי לְמִפְלַח יָת־מִשְׁכַּן
זִמְנָא וּתְדַכֵּי יָתְהוֹן וּתְרִים יָתְהוֹן
אֲרָמָא: אֲרֵי אַפְרָשָׁא מַפְרִשִׁין אִינּוּן
לִי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֵלֶף פַּתַּח כָּל וַלְדָא
בּוּכְרָא כּוֹלָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְרֵיבִית
יָתְהוֹן קֳדָמַי: אֲרֵי דִילִי כָּל־בּוּכְרָא
בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֵנָשָׁא וּבְבְעִירָא
בְּיוֹמָא דְקַטֶּלִית כָּל־בּוּכְרָא בְּאַרְעָא
דְמִצְרַיִם אַקְדֵּשִׁית יָתְהוֹן קֳדָמַי:

וקריבית

ג' מ"ל בהור' ויעש בן אהרן אל־מול פני המנורה העלה נרתיה כאשר צוה יהוה את־
ל"ג ר"פ משה: וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד־ירכה עד־פרחה מקשה הוא
ל' כמראה אשר הראה יהוה את־משה כן
ה' דנשין עשה את־המנרה: פ
ל"ב ר"פ וידבר יהוה אל־משה לאמר: קח
ה את־הלוים מתוך בני ישראל וטהרת
ל' קיז אתם: וכה תעשה להם לטהרם הזה
עליהם מי חטאת והעבירו תער
ל' נכסיהן: ב' על־כל־בשרם וכבסו בגדיהם
ל' והטהרו: ולקחו פר בן־בקר ומנחתו
ל' סלת בלולה בשמן ופר־שני בן־
בקר תקח לחטאת: והקרבת את
ל' הלוים לפני אהל מועד והקהלת את־
כל־עדת בני ישראל: והקרבת את־
הלוים לפני יהוה וסמכו בני־ישראל
את־ידיהם על־הלוים:
והניף אהרן את־הלוים תנופה לפני
יהוה מאת בני ישראל והיו לעבד
ג' את־עבדת יהוה: והלוים יסמכו את־
ידיהם על ראש הפרים ועשה את־
ל' האחד חטאת ואת־האחד עלה
ל' ליהוה לכפר על־הלוים: והעמדת
את־הלוים לפני אהרן ולפני בניו
ל' והנפת אתם תנופה ליהוה: והבדלת
ל' וחס' את־הלוים מתוך בני ישראל והיו לי
הלוים: ואחרי־כן יבאו הלוים
לעבד את־אהל מועד וטהרת אתם
והנפת אתם תנופה: כי נתנים
נתנים המה לי מתוך בני ישראל
תחת פטרת כל־רחם בכור כל
מבני ישראל לקחתי אתם לי:
כי לי כל־בכור בבני ישראל באדם
ובבהמה ביום הכתי כל־בכור
בארץ מצרים הקדשתי אתם לי:

ואקח

המנורה ג' מלאי'ופים' מקשה תיעשה המנורה. ויעש בן אהרן. בהעלתך את הנרות. ונמסר גם בסדר כי תשא. כמראה. דגשי'ופי' אש'הראה יי' את משה. אשר ראיתי בבאי ב'בפסו'. והנה שם כבו'אהי ישר'. ופני הקד' המראה כמראה. קח י"ב ר"פ ופי'נמס'בסד' מדבר סיני. וכה תעשה להם ב' ר"פ ופי' וכה תעש' להם לטהרם. וכה אמר שמעי בלכתו. לטהרם ב'ופי'הזה עליהם מי חטאת. ויכפר עליהם אהרן. על כל ו'ופי'נמס'בסד'מדבר סיני. לפני אהל מועד ז'ופי'בסדר תצוה. עבדת יי'ג'ופי'והגיף את הלוים. כי עד הוא בינינו וביניכם. ותכל כל מלאכ'עבדת יי'. ואת האח'ד' ופי'נמסר בסדר מצורע. והעמדת כל העמר'כתי'כן במ"א העמדת להדרי עוז. נתני' בל אוריית'חס' וי"ן ב"מג ופי'נמס'בסדר במדב' סיני. המה לי חד מן ז' זוגין מתחלפין קדמא וי"ן תנייג' ו"ד ופי' מחייאל ויולד לחנוך. ומחויאל ב'בו. נתינים דמה לו ר' נתנים המה לי מנחת קנאות היא. מנחת קנאות היא. כי אתה תביא. אם לא תגידו את דברינו. ואם תגידו את דברינו. באש קנאתו. באש קנאתי. ל' ילוזו מעיניך. ל' ילוזו מעיניך. הקדשתי ו'וסימ'בסדר מדבר סיני

במקרא לחד כמנין חמשה חומשי תורה וכך ראיתי בבראשית רבה: ולא

בעל חטורים

זה מעשה המנורה. וזה עולה שמונ' עשר שבוהם של מנורה י"ח עפרים: בחרלה בגים' כגבריאל. חלמד שבגבריאל הראה לו דמות המנורה: כן עשה. כן נרות בעשה שלמה בי' המנורות. עשה בגי' שלמה: ד' פעמי' הזכיר: מנוזה מהיה לשרה מחרנע. מינין כהיהה בחכמות. ורמז לו' מנורות בשמתה בית המוחבה: כתני' בתני' המה לי. בגימ' שלמה לא עשו עגל של זהב: ותהיה

מ"ע ספורנו

זה מעשה המנורה מקשה: זה התכלית בעצמו המכוון בהלקת הנרות אל מול פני המנורה הוא בעצמו מכוון בעצמו מיוחד היות המנורה מקשה להורות המחזות המכוון לתכלית אחד בעצמו: ובהגל' את הלוים. תבדיל בחיית' את הלוים מאד הם מיים מהכה: והיו לי הלוים. הם ורעם יהיו נכונים לעבודת' ואחרי כן יבאו הלוים. הנה הלוים עתה: נתונים נתונים המה לי. נתונים עמדם שנתנו את עצמם לעבודתו בעמו שהעיד בתורה מי לי' אלי ויאספו אלי כל בני לוי. ונתונים גם כן מתוך בני ישראל בעצמו מתת הלוים בעשר ראשון: תלוי עבודת' לעמו תהיה עבודתי מעשת בין כלם: תקח פטרת כל רחם. שהיה' הבכורה מוטלת עליהם: כי לי כל בכור. שהיתה מקדש הבכורות בבכורות מפני היותם הנבחרי' בניתם אלהם מעצם העבודה ביום שכיתי כל בכור הקדשתי לי: אחר כל בכור הקדשתי לי. אם מהרכתי אותם לעמדו לפני הלוים שהיה הקדש בארון שכיום בכות הקדשתים לי אלא יתעסקו בעבודת הלוים אלא. כמו שהקרתי נזר ומעולה בכור בכלה חק מעתי בני לאהרן לעולם בעבודת הקדש אלא הוא הלוים בעבודת הקדש אלא מעבלת אלאלי. רשים בהיות הם הנכנסים בעם וקול' כלם תלוי בהם ואחרתי שיעדו כדי שיעמו לאחלין בזה מיהיו עומדי' בעבודת' הלוים: ואקח

קומץ מנחה

מתוך בני ישראל. חז"ל אמרו שנזכרו ה' פעמים ישראל בפסוק כנגד חמ"ש חומשי תורה וכולם רמוזי' בפסוק נתני' לאהרן ובניו כנגד ספר בראשי' כמש"ל בעין קרח יכולו' אתם להפוך בקר לערב וכו' דגשגיהם כתיב ויבדל: לעבד

חזקוני

זה מעשה המנורה. והוא' מעלה הנרות מנקקים בכן עשה ונקקה לן הא מרכבים בהו זה ומה בלא אני זה יבנו כל הבוכר וגו'. ל' אלא נקקה בשיעור המשנה אלא מקשה בעצמו איך יתרגם הקב"ה בדבר קל כמו זה בזהב מיבר הנייה כמה יתרגם לשכל הכולל: מקשה המנורה. עגין אלאלבה המנורה בלאבר בעקוס לאבר הבכה כלן בשכיל ברך הירך מבקשה בזה אלא ירכה עד פרחה: בן עשה. מקשה אם המנורה: קח את הלוים. ביום שהקשן המשכן לאחר לפי מנה הלוים: ביום הזקקו לטיר מרפש אם הלוים ביום הזקקו לטיר מרפש ז' מבנו בעל מעלה מבלאל בלאבת הקר' לא מקשה אלא הלוים ביום הזקקו לטיר מרפש הלוים: מתוך בני ישראל. מתוך בני ישראל הבכורים הלוים לטיר מרפש בעבודת הלוים והדלקת הסנורים בזה לזמן הלוים לטיר מרפש ובמשכה מרפש הלוים לטיר מרפש בעבודת ישראל: מתוך בני ישראל. מתוך בני ישראל הבכורים הלוים מקודשים בזה עליהם מי חטאת. לי לאמר לטיר מרפש בזה נלאמרים מרפש ז' דבריהם ביום שהקשן המשכן מבני לי נמרפש הפרים הלא שבי לאמר לטיר מרפש הפרים הזה עליהם מי חטאת ולא' מי מרפש הזה עליהם מי חטאת ולא' מי מרפש הזה: ביום הזקקו לטיר. ל' מבאלאר המשכן לטיר. ל' מבאלאר המשכן לטיר. ל' מבאלאר המשכן

ולא יהיה בבני ישראל נגף · שלא יתקרבו לגשת אל הקדש שאם יגשו יהיה נגף :
ויעש משה ואהרן וכל עדת וגו' · משה העמידן ואהרן הניף ישראל סמכו את ידיהם :
כאשר צוה יי' כן עשו · להגיד שבח העושין והנעשה בהן שאחד מהן לא עכב :
מבן חמש ועשרים · ובמקום אחר אומר מבן שלשים שנה הא כילד מבן עשרים וחמש
בא ללמוד הלכות עבודת ולומד
חמש שנים ובן שלשים עובד
מכאן לתלמיד שלא ראה סימן
יפה במשכנתו בחמש שנים שוב
אינו רואה : ולא יעבוד עוד ·
עבודת משא בכתף אבל חוזר
הוא לגעילת שערי ולשיר ולטעון
עגלות וזהו וסרת את אחיו עם
אחוהי · כתרגומו : לשמור
משמרת · לאנו' סביב לאהל
ולהקים ולהוריד בשע'המסעו' :
בחדש הראשון · פרשה שבראש
הספר לא נאמרה עד אחר למד'
שאין סדר מוקדם ומאוח'בתור'
ולמה לא פתח בזו מפני שהיא
גמולן של ישראל שכל מרגעים
שנה שהיו ישראל במדבר לא
הקריבו אלא פסח זו בלבד :
במועדו · אף בשבת אף בטומאה:
כל מקתיו · לו מצות שבגופו שה
תמים זכר בן שנה : וכל
משפטיו · אלו מצות שעל גופו:
ממקום אחר כגון שבעת ימים
למצה ולביעור חמץ : וידבר
משה וגו' · מה תלמוד לומר
והלא נאמר וידבר משה את
מועדי יי' אלא כששמע פרשת
מועדות אמרו אמר להם וחזר
והזהירם בשעת מעשה : לפני
משה ולפני אהרן · כשסייעם
יושבין בבית המדרש בא ואמרו
ואל יתכן לומר זה אחר זה שאם
מש'לא הי'יודע אהרן מניין לו :
למה

רלבג

שלישי

ט

סמאים לנפש אדם ולא אמר טמאים
במוחלט למדנו שלא יתנהג זה הדין
בשאר הטמאו' כמו זבים וזבות ובועלי
נדות ושאר הטמאו'וזה שכיון שיכולים
לאכול מהפסח בערב בשעת אכילתו
הנה ישחט עליהם הפסח ואע"פ
שעדיין לא טהרו והנה בלחד מהם
שאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים
ומה שאמר אחר זה אים אים כי
יהיה טמא וגו' כי לא יתנהג זה הדין
שידחו הטמאי'לנפש לפסח שמי שלא
כשהיו יחידים ואחכם אם היו רוב
הקהל טמאי את אינם רחוים לפסח
שמי אבל שוחטים את הפסח עליהם
בטמאה ואוכלים אותו אפי' בטומאה
ר"ל אע"פ שאי אפשר שיטהרו בערב
והנה לא יותר לשחוט את הפסח על
הטמאים ולאכול אותו בטמאה אלא
כשיהיו הטמאים טמאים מטמאת
מת והראיה על שבחית הטמאה
בגבור מה שאמר בספר דברי הימים
על הפסח שעשה חזקיה בחדש השני
כי רבה הקהל אשר לא התקדשו
והלוים על שחיטת הפסחים לכל לא
טהור כי מדבית העם מאפרים
ומנשה ויששכר וזבולון לא הטהרו
ואחר כי אכלו את הפסח בערב כלא
בכתוב לפי שחזקיה וסיעתו דחו את
הפסח לפסח שני שנאמ'ויועץ המלך
ושריו לכל הקהל בירושלים לעשות
הפסח בחד' השני כי לא יכלו לעשותו
בעת ההיא כי הכהנים לא התקדשו
לתלמו חזה שסגנתם היתה על שדהו
את

במועדו
ג'חל'בתורה
וכל קרי' דבו'
בח"ל חס'
ויחתם כאן
בטו

ואתנה כל שפטים ושמואל ויחזקאל ואתנה מלעיל בר מן חד מלרע ויאמר הפלשתי אל דוד וכל שאר
נביאים ואורית'דכוו'מלרע בר מן א'מלעיל וסי'ואתנה את הלוים נתנים לאהרן ולבניו · וכל כתובי'דכוו'
מלעיל בר מן חד מלרע · שש ממני ואתנה גוים נחלתך · ולכפר ג'וסי' ואתנה את הלוים · ואהרן ובניו
מקטירי' · שבועים שבעים נחתך · על בני ישרא ז'וסי'נמס'בסדר נשא · וכל עדת ג'וסימ' ויעש משה
ואהרן · והמלך שלמ'וכל דמלכים וחבירו דד"ה : יבא כל אוריית'יבא חס'במ"ז מלאים וסי'נמסר בסדר
אחרי מות · וב' מלאי'ביהושע ושפטים וסימ' אוצר יי יבוא · יבוא נא אלינו ויורנו · וכל שאר נביאי'
כוו'במ"ז חס'וסי' וזה לך האות אשר יבא · יבא כך עור ערל וטמא · לא ראו כי יבא חום · פתאו' יבא
השודד · ואיה נביאכם · ואיש לא יבא בו · כי בא יבא ולא יאח' · וכל מלבי' חס'יכל תהלו' ומשלי ואיוב
דכוו' חס' במ"ה מל' וסי' לכל יבוא גבורתך · ולא תירא משור כי יבוא · כי לא לפניו חנף יבוא ·
המיראתך יוכיחך · בכפל דסנך מי יבוא · וכל שיר השירים דכוו' מל במ"א חס'וסי'יב'דודי לגנו · וכל
קהלת כוו'חס' ב"מא שיבא אחרי המלך · וכל כתובי'דכוו' מלאים ב"מג חס' כי יבא צר ואויב · לעתים
מזמני' · אל היכל יי' · ואית דאמרי פתאום יבא אידו ל'מלא במשלי : ושרת ב' וסי' את אחיו · בשם
יי' : וכל ח'וסי'כל חקתיו וכל משפטו · וכל החזיון הזה דד"ה · כי התעיתם בנפשתיכ' · וכל
החזון הזה · וכל כחי הבינתי לבית אלהי · לעשות י"ג חס'נמסר בריש סדר ויקהל :

אנים מלאים ולשון שגלות קלי אמדבר : ושרש את אלין · כשיהיה בן שמשים ישרש עם אלין חזקיים בהלל מועד לשורר ולשמו'מעמדת שלא יכנס בו זר כדכתיב סביב לשכן יכנו : ובכוד' לא יעבוד עוד ·
בוס עבודה רק ישורר ויעמוד שלא יכנס זר בשכן : בקדש הראשון כתיב וכתיב כתם במדבר סיני בלאל בקדש מה להלן ר"מ אף כאן ר"מ כאן פרש"י פרשה זו מבראלם הספר לא נאמרה עד
אייר נעדת שלין סדר מוקדם ומאוחר בתורה ולא פתח בזו אפשר נבוקן וכו' וא"ת אי זה גנות הוא הרי בפרשה בא שנה הכתוב מגות פסח בני אות לאחר שלא יי"ל גנות הוא לבם שלם לא אמרו בתת אמנים
היו בכנסי'לארץ בלתו אייר כדכתיב ויהי בשנה השני כאשר' בקדש וגו' : ויאחר משה לעוכב כוסים לאכלו המקום וכו' ופרש"י מיד עד שלש'ימים אכו בכנסין לארץ וזכרו
שמאלו עשו שם קדש כדכתי'לא יום אחד תאכלו וגו' עד קדש ימים משם בלו לאחרו'ועשו שם שבע'ימים להסר'ימים ונשאו הסרגלי'שעלידה בנדר אחרים שבה וזהו שנגות : ויעשו בני ישרא
את הפסח בזמודו · פס"ל בקשן גדול : בכל משפטיו · פרש"י בכנן שבעת הימים לעבה ולביעור חמץ לשבעת הימים יאכלו לביעור חמץ דכתיב
לא תזבח על חמץ דם זבחי · ר'יוסי אומר לא עשו ישראל פסח במדבר אלא אותה שנה היו שוכים במקום אחד ויכולין היו לאל הזכרים הילודים לפסח כדי שלא שעבר
לפסח מילמים מלאכול בפסח אבל שכלן אלא מלו הילודים לפסח מפסח מקולת לאורך'וסוכנת הנשוא מיניעיהו בדרך כדכתי'וכל פסח הילודים בדרך בנאמס מתמרי'לא מלו ומילת זכרין משכנתו
לאכול בפסח כדכתיב המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו לפיכך לא עשו פסח ורבותינו אמרו לפי שכל אדם במדבר לא נשבה לפסח רוח נשוים ולא היה לפסח יום נוח לאול : יוסי אומר פשוט פסח שני ולא נגור וכיוס שהוקם המשכן כאמרה כמו שנכינו בנישן :אשר היו טמאים · ר' יצחק אומר אם נושאי ארונו של יוסף יכולין לטהר ואם נושאי ארונו של נדב ואביהו יכולין ליטהר שהרי
לא בנישן הוקם המשכן ומבני לו שרף אלעזר את הפרה ואפרי' בנישן שחנה פרשיות נאמרו בו ביום שהוקם המשכן ועד פרש אמת מהן וכו ביום שהוקם המשכן היה ר"מ בנישן שהרי נר"מ מתו נדב ואביהו
בשמחה בם'שמיני הלך יכולין היו להזות עליהן מתי חטאת שנשאו בני בנישן לשהר כל שמאי מתים שהיו מר"מ בנישן לשהר בשמחה שבשמיני נשלם בשמחה ואם לא יכולין לעשות
הפסח . לפי שלין אדם שמא רשאי לאכול בקדשים אשר מאכל מנשר וזבח הפלעים אשר בי' ושמאתי עליו וגו' : ביום ההוא · אין יכולין לעשות פה אחר יכולין לעשות אינו לאדון שמל
סביבי שלהן בערב הפסח :

ויקריבית ית ליואי חלף כל בכור
בבני ישראל: ויהבית ית ליואי מסירין
לאהרן ולבנוהי מגו בני ישראל
למפלח ית פולחן בני ישראל במשכן
זמנא ולכפרא על בני ישראל ולא
יהי בבני ישראל מותא במיקרב בני
ישראל לקודשא: ועבר משה ואהרן
וכל כנשתא דבני ישראל לליואי
ככל די פקיד יי ית משה לליואי כן
עבדו להון בני ישראל: ואדכיאו
ליואי וחוורו לבושיהון וארים אהרן
יתהון ארמא קדם יי וכפר עליהון
אהרן לדכואיהון : ובתר כן עלו
ליואי למיפלח ית פולחנהון במשכן
זמנא קדם אהרן וקדם בנוהי כמא
די פקיד יי ית משה על ליואי כן
עבדו להון: ומליל יי עם משה
למימר: דא דיליואי מבר חמש
ועשרין שנין ולעילא ייתי לחיילא
חילא בפולחן משכן זמנא: ומבר
חמשין שנין יתוב מחיל פולחנא ולא
יפלח עוד: וישמש עם אחוהי
במשכן זמנא למיטר מטרא ופולחנא
לא יפלח כדין תעביד לליואי
במטרתהון: ומליל יי עם
משה במדברא דסיני בשתא תניתא
למיפקהון מארעא דמצרים בירחא
קדמאה למימר: ויעבדון בני
ישראל ית פסחא בזימניה :
בארבעת עשרא יומא בירחא הדין
בין שמשיא תעבדון ית זיה בזמניה
בכל גזרתיה וכל דחזי ליה
תעבדון יתיה: ומליל משה עם בני
ישראל למעבד פסחא: ועבדו
ית פיסחא בניסן בארבעת עשרא
יומא לירחא בין שמשיא במדברא
דסיני ככל די פקיד יי ית משה כן
עבדו בני ישראל: והוו גברייא
די הוו מסאבין לטמי נפשא דאנשא
ולא יכילו למעבד פסחא ביומא
ההוא וקריבו קדם משה וקדם אהרן
ביומא ההוא: ואמרו

ואתנה את הלוים נתנים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבד את עבודת בני ישראל
באהל מועד ולכפר על בני ישראל ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקדש:
ויעש משה ואהרן וכל עדת בני ישראל ללוים ככל אשר צוה יהוה את משה ללוים כן עשו להם בני ישראל:
ויתחטאו הלוים ויכבסו בגדיהם ויניף אהרן אתם תנופה לפני יהוה ויכפר עליהם אהרן לטהרם:
ואחרי כן באו הלוים לעבד את עבודתם באהל מועד לפני אהרן ולפני בניו כאשר צוה יהוה את משה על הלוים כן עשו להם:
ס וידבר יהוה אל משה לאמר: זאת אשר ללוים מבן חמש ועשרים שנה ומעלה יבוא לצבא צבא בעבדת אהל מועד:
ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבדה ולא יעבד עוד: ושרת את אחיו באהל מועד לשמר משמרת ועבדה לא יעבד ככה תעשה ללוים במשמרתם: פ
א וידבר יהוה אל משה במדבר סיני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר: ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו: בארבעה עשר יום בחדש הזה בין הערבים תעשו אתו במועדו ככל חקתיו וכל משפטיו תעשו אתו: וידבר משה אל בני ישראל לעשות את הפסח: ויעשו את הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחדש בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה יהוה את משה כן עשו בני ישראל:
ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא: ויאמרו

חזקוני

ולא יהיה בבני ישראל נגף · כל'מבני ישראל דונפא ואם שלא לא יעשה לה ויקבר בערי הנלעד ומן עיר בן אתוכות : כן עשו להם בני ישראל · סמכו ידיה'עליהם : ויתפקדו הלוים · בהזל'מי פקדתי : כן שמו להם הכהני' ללוים · ד"א כן עשו להם אהרן ובניו ללוים כשם שנאמרו ואת עשו להם ומיו ונוסר : ואת אחר ללוים · שמים פוסנין בהם ואין אמרת ללוים שאין מוס פוסל בהם אחר ללוים · ולא אחר להכהנים שאין הכהנים פוסלים בהם בכהנים ופרש"ז זו לא כאחרה אלא בחדש' כמו שנכינו ת"ר כן לוי מבן שלשים ועד בן חמשים כשר לעבוד בעבודת ומשא בכתף · אבל אם אינו יכול לעבוד בעבודת ומשא בכתף לא יעבוד עוד · אבל יכנס בעבודת הלוים ויכנס בהנגדים והקרבן : ככל אשר צוה ה' את משה ללוים · כמו שצוה לעשה ללוים שיעבו : כן עשו להם בני ישראל : מזדרזו ישראל לעשות בשבילו · כדי שיהיה רצון קונם נעשה : כאשר צוה ה' את משה על שלוי' · לפעל שנה שתשיגם משמרות לעבוד ולעבוד ולשיר על פי אהרן ובניו כן עשו להם אהרן ובניו לסדר בתשמרות בחדש הראשון · אחר שסדר הנגלים ומנאם אחר שנכנס לאהרן ובניו שיעבו לעבוד בעבודת הלוים · ולא יעבוד עוד · אבל אם אינו יכול לעבוד בעבודת הלוים ויכנס בהנגדים והקרבן : ככל אשר צוה ה' את משה ללוים · כמו שצוה לעשה ללוים שיעבו : כן עשו להם בני ישראל : מזדרזו ישראל לעשות בשבילו · כדי שיהיה רצון קונם נעשה : כאשר צוה ה' את משה על שלוי' · לפעל שנה שתשיגם משמרות לעבוד ולעבוד ולשיר על פי אהרן ובניו כן עשו להם אהרן ובניו לסדר בתשמרות בחדש הראשון · אחר שסדר הנגלים ומנאם אחר שנכנס לאהרן ובניו שיעבו לעבוד בעבודת הלוים · ולא יעבוד עוד · אבל יכנס

לא בדרך רחוקה. רחוקה בגימ' הא מחקופה. סמל הלא נקוד אלו לא נמתח: ומסמה פסח לייי בתוכם הסני: לפי כמשמעו' הפסח לא לייר במקום מיסן. ולפי שמתחה עשר בו ירד הגן לכך מהיום בו פסח יום חמ': מחמת לנפש. יש פשר בין מחמת לנפש לאחר לך שיש לחלק בין המחמתי לשיש בדרכה: אלא ניכור בדרכה: ובדרך ל' בתי ובכל הלילה אחר שלא שהר ובדרך לא היה. ואדרך מלך בדרך לא ובדרך אחר: ובדרך ירבעם בן נבט. ואדרך ובדרך הפלשים לא עמד. הה הוא ובדרך לא היה. ואחל לעשות הפסח שעושה בדרך מעשה ירבעם מהלך בדרך הפלשי שבמל הקרבנו' והחטיאו אחר ישראל. גם זה שחלו בדרך ומבטל מלעשות הפסח. ובכרתה הנפש ההיא. סיפי תיבות אמר לך אחר הלילה. ואחר הלילה: וחלל. כ' בתי' לא ואחל לעשות הפסח. הא דך ואחל לעולם. דפסח בכתיב הה הוא ואחל לעולם לעולמו מל יוכל דהינו אחמשים שנה כדין חייבי כריתות דלא מפקי אחמשים: וביום הקים את המשכן. ז' פעמים כתיב בפרשה בנגד ז' מקומות ובערב. ל' בתי: ובערב יהיה על המשכן כמראה אש עד בקר. וכערב תחתר מי יתן בקר. ומקטירים ליי' בבקר ובערב. ובערב אחרתי לי בקר ומקטירים ליי' בבקר ובערב. ובערב אחרתי לי בקר. סהיה מתנגן על הגלות וחזו ובערב אחרתי לי בקר. בסיעלא בלה: אמר אמר מי יתן ערב בסהיה ערב בגי' גם מקטירים ליי' בבקר ובערב. ובמרחה אם עד בקר: העלות. ל' העלו' המנן עד העלות הגולה. אל אחרון אחרון היו שיעמ' לסם גם ביתי עזרא כדרך שבעמה בסם ביתי: מסה אלה מבדרש הפסח: ומחקים. ל' בתי. ומחקים אמר יסכן סם המנן. ומחקים גדולים. לא תעמוד. אלה הנ"ל בפנין לא לפניהם ולא לבדיהם אלא לחוריהם. זה מחקי אמר יסכן סם המנן הנ"ל לבדיהם אל תעמוד אמם ת סם נחלים:

מ"ע ספורנו

מנחתו מעלי לנפש אחים לפה נגרע. מאחר שמיתה מעמתנו לנו' מנוה לפה תמיד נחרדת מגירה: בעמדו בתוכו דמו אמרים מוכרת: מקה אמת יהיה לכם פה בעדכר ולמחרת הארץ. בארץ ישראל: ואחרי כן יאמרו. אחרי הפלותו כי נוסעים אל אותו הגד שהיה המנן פונה: ובמקום אמר זכן סם המנן סם יתנו. ספר אותן אל ישראל אל לנמס אחרון בפנדר. ואמרו הנוגים בהמה מגרי יסכן סם המנן אף אל פי שהיה מקום עמדו אל ישראל: ושמרו בני ישראל את משמרת ה' ל' בתי' ל' בתי' ל' בתי

אוֹ יוֹמַיִם וָלַיְלָה וַנַּעֲלֶה הֶעָנָן וְנָסָעוּ:
אוֹ־יָמִים אוֹ־חֹדֶשׁ אוֹ־יָמִים בְּהַאֲרִיךְ הֶעָנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן לִשְׁכֹּן עָלָיו יַחֲנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסָּעוּ וּבְהֵעָלֹתוֹ יִסָּעוּ: עַל־פִּי יְהוָה יַחֲנוּ וְעַל־פִּי יְהוָה יִסָּעוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה שָׁמָרוּ עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: פ
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצֹצְרֹת כֶּסֶף מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לְךָ לְמִקְרָא הָעֵדָה וּלְמַסַּע אֶת־הַמַּחֲנוֹת: וְתָקְעוּ בָהֶן וְנוֹעֲדוּ אֵלֶיךָ כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: וְאִם־בְּאַחַת יִתְקָעוּ וְנוֹעֲדוּ אֵלֶיךָ הַנְּשִׂיאִים רָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל: וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה וְנָסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים קֵדְמָה: וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה שֵׁנִית וְנָסְעוּ הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים תֵּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקְעוּ לְמַסְעֵיהֶם: וּבְהַקְהִיל אֶת־הַקָּהָל תִּתְקָעוּ וְלֹא תָרִיעוּ: וּבְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקְעוּ בַחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:
וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־הַצַּר הַצֹּרֵר אֶתְכֶם וְהַרֵעֹתֶם בַּחֲצֹצְרֹת וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאֹיְבֵיכֶם: וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרֹת עַל עֹלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ
וַיְהִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ נַעֲלָה הֶעָנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת: וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמַסְעֵיהֶם

אוֹ יוֹם וָלַיְלָה. הָיָה פְּעָמִים יִסְעוּ בַּלַּיְלָה וְיָשִׁירוּ כִּי פִּירוּשׁוֹ יוֹם וָלַיְלָה כְּמַשְׁמָעוֹ וְהוּא הַנָּכוֹן בְּעֵינַי וְהָעֵד אוֹ יוֹמַיִם: אוֹ יָמִים. שְׁנָה תְּמִימָה: עַל פִּי יְיָ' יַחֲנוּ. בְּאַחֲרוֹנָה כָּל יְמֵי שַׁבָּתוֹ בַּמִּדְבָּר: חֲצֹצְרוֹת. בְּחִבּוּרוֹ הַלְּוִיִּים בְּקְרִיאָה וְאֵין כָּתוּב: לְמִקְרָא. אֵין הַפֹּעַל וְכֵן וְלִמַּסַּע אוֹ הוּא אֵין הַפֹּעַל לַעֲת מִקְרָא וְלַעֲת מַסַּע וְהַרְאָשׁוֹן כָּכוֹן בְּעֵינַי: וְתָקְעוּ בָהֶן. הַתּוֹקְעִי' כְּמוֹ וַיֹּאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲשֶׁר יָלְדָה אוֹתָהּ לְלוֹ וְהַל הַעֲשׂוּ אֵין הַפֹּעַל יִתְקְעוּ בָהֶן בְּעֵדָן בְּעֵדָן הַנְּסִיעוֹת וְהָעֵדָה: וְאִם בְּאַחַת יִתְקָעוּ. פִּי' בְּחֲצוֹצְרוֹת אַחַת יִבּוֹאוּ הַנְּשִׂיאִי' הַבָּאִים וְהָעֵדָה: אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. אֵין אֹהֶל מוֹעֵד לְבַדּוֹ וְאֵין תְּרוּעָה נִשְׁמַעַת בְּאֹהֶל מוֹעֵד. מִמְּתַּחְתֵּיהֶם וּמִלְּמַעְלָה: וּתְקַעְתֶּם תְּרוּעָה. בְּמַעְגָּלוֹת הַמַּסָּעוֹת: וְנָסְעוּ הַמַּחֲנוֹת. הַחֹנִים בְּרִבּוּעַ: הַחֹנִים קֵדְמָה. הַמַּחֲנֶה הָרִאשׁוֹן: תְּרוּעָה שֵׁנִית. אֵין תְּרוּעָה נִשְׁמַעַת בְּאֹהֶל מוֹעֵד: הַחֹנִים תֵּימָנָה. הַמַּחֲנֶה הַשֵּׁנִי: תְּרוּעָה יִתְקְעוּ. אֵין הַתְּרוּעָה לְמַסָּעוֹת אֶלָּא לְמַסָּעוֹת הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים בְּרִבּוּעַ: לְמַסְעֵיהֶם. לְמַסָּעוֹת הַמַּחֲנוֹת הַחֹנִים בְּרִבּוּעַ: וּבְהַקְהִיל אֶת־הַקָּהָל. לְהַלְחִיל אֶת הַקָּהָל לְמוֹשָׁבוֹתָם: תִּתְקָעוּ. בְּתָקִיעָה אַחַת: וְלֹא תָרִיעוּ. אֵין בָּהֶן תְּרוּעָה וְזוּ אֵין בָּהֶן תְּרוּעָה וְמַסַּע הַמַּחֲנוֹת בְּשָׁתַּיִם עַל יְדֵי תְּרוּעָה וְתָקִיעָה: וּבְנֵי אַהֲרֹן. תִּקְעוּ בְּמִקְרָאוֹת וּבְמַסָּעוֹת הַלָּלוּ: עַל עֹלֹתֵיכֶם. בְּקָרְבָּן בְּכוֹר הַכָּתוּב מִדַּבֵּר: אֲנִי יְיָ' אֱלֹהֵיכֶם. מִכָּאן לְמַדְנוּ מִלְּכִיוֹת עִם זִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת שֶׁבָּא תִּתְקָעוּם לְזִכָּרוֹן אֲנִי יְיָ' אֱלֹהֵיכֶם זוּ מִלְכוּת וְכוּ': בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי. נִמְצֵאת אַתָּה אוֹמֵר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ חָסֵר עֶשְׂרִים יוֹם עָשָׂה בְּחוֹרֵב שֶׁהֵרִי בְּרִאשׁוֹן יוֹם עָשָׂה הַמִّשְׁכָּן וְלֹא נָסְעוּ עַד עֶשְׂרִים בְּאִיָּר לְשָׁנָה הַבָּאָה: לְמַסְעֵיהֶם

רלבנ

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַפֶּסַח בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית וְהִנֵּה לֹא מָלוּ בְּנֵיהֶם הַיְלוּדִים בַּמִּדְבָּר כְּמוֹ שֶׁמְּזַכֵּר בְּסֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ וְהִנֵּה מִילַת בְּנֵיהֶם הָיְתָה מְעֻכֶּבֶת אוֹתָם מִשְּׁחִיטַת הַפֶּסַח כְּמוֹ שֶׁנִּיאַלְרְנוּ בְּפָרָשַׁת בֹּא אֶל פַּרְעֹה. וְאִי אֶפְשַׁר שֶׁלֹּא מָלוּ רֹבָם בְּשָׁנָה הָרִאשׁוֹנָה וְהִנֵּה הָיָתָה זֶה הַסְּפֵק הוּא לְפִי דַּעְתִּי כִּי בְּשָׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לֹא נִסְעוּ מִמִּדְבַּר סִינַי לְךָ עַתָּה אוֹם שֶׁיָּמִים רַבִּים כְּמוֹ שֶׁזְּכַר בְּזֹאת הַפָּרָשָׁה כִּי בְּשָׁנָה הַשְּׁנִית בְּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ נִסְעוּ מִמִּדְבַּר סִינַי וְלִפְנֵי שֶׁעָמְדוּ שֶׁם יָמִים רַבִּים יִתָּכֵן שֶׁמָּלוּ שֶׁם הַיְלוּדִים בַּמִּדְבָּר לֹא וְזֶה הָיָה אֶפְשַׁר לָהֶם לַעֲשׂוֹת. וְאִתָּכֵם מִן לֹא וְהִנֵּה לֹא הָיָה אֶפְשַׁר לְמוֹל כִּי לֹא מוֹדִע לָהֶם שֶׁיִּתְעַכְּבוּ שֶׁם בְּיוֹקוּם אֶחָד שֶׁלֹּא יָמִים וְלֹא לֹא מָלוּ עַד בֹּא יְהוֹשֻׁעַ. וְכִיוֹם הָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּסֵה הֶעָנָן. לְאַשְׁמוֹ שֶׁהַלְּוִיִּים בְּזֶה שֶׁתְּכַף שֶׁהוֹקִים הַמִּשְׁכָּן בְּשַׁלְמוּת עַל יַד מֹשֶׁה כְּסֵה הֶעָנָן אֶת הַמִּשְׁכָּן וְזֶה אֶחָד הָיָה אַחַר שֶׁבְּעֵת יְמֵי הַמִّלּוּאִים בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי כ"ט שֶׁם כִּי הַיּוֹם יְיָ' נִרְאָה אֲלֵיכֶם. וְזֶה הַמּוּפָת לְאַחַר הַתָּמִיד לְאַחַר זֶה בְּזֶה הָאוֹפֶן שֶׁזֹּכֶר הֶעָנָן יוֹמָם וּמִרְאֵה אֵשׁ לַיְלָה. וְכַאֲשֶׁר רָאָה הָעָם יִתְעַלֶּה מִיַּסְעוּ נָסַע הֶעָנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן וְכַאֲשֶׁר יִשְׁכֹּן הֶעָנָן שָׁם יַחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְכָזֶה הָאוֹפֶן הָיוּ חוֹנִים וְנוֹסְעִים עַל פִּי יְיָ' וְהִנֵּה בְּיוֹם שֶׁפָּעַם יִשְׁכֹּן שָׁם הֶעָנָן זְמַן רַב וְפָעַם זְמַן מְזֻעָט וְלִפְי הַזְּמַן הַהוּא הָיוּ חוֹנִים וְנוֹסְעִים. וְהִנֵּה בְּיוֹם בְּסוּף הָעִנְיָן שֶׁלֹּא יִסְעוּ עַד כָּל זֶה כִּי אִם עַל פִּי יְיָ' שֶׁהִיא שֶׁלֹּא בְּיַד מֹשֶׁה וְכַאֲשֶׁר הָיָה מַנִּיחַ אוֹתָם מֹשֶׁה הָיוּ נוֹסְעִים בְּסֵדֶר מוּנָבָל עַל הָאוֹפֶן הַנִּזְכָּר לְאַחַר זֶה. עֲשֵׂה לְךָ ב' חֲצוֹצְרוֹת כֶּסֶף מִקְשָׁה תַּעֲשֶׂה אֹתָם. הַתּוֹרָה הִקְפִּידָה שֶׁתִּהְיֶינָה שְׁתַּיִם לֹא יוֹתֵר וְשֶׁתִּהְיֶינָה שֶׁל כֶּסֶף לֹא מִמְּתֶכֶת אַחֵר וְשֶׁתִּהְיֶינָה מְסֻכָּמוֹת אֶחָת אֶל אַחַת כִּי הָאֶחָדִים הַמְּחֻבָּרִים הֵם מְסֻכָּמִים וְשֶׁתִּהְיֶינָה מִקְשָׁה לְכָבוֹד הָעֵדָה וְלִכְבוֹד הַנְّבוּר וְהִנֵּה הָיָה הַשְּׁתָּמְשׁוּתָם לְדָבָרִים שֶׁהָיוּ מוֹהִנִים אֹתוֹ וְלִדְבָרִים שֶׁהֵם מוֹהִנִים לְדוֹרוֹת אֶחָדִים הַדְּבָרִים שֶׁהֵם מוֹהִנִים אוֹ לְבַד הוּא מָה שֶׁהָיוּ מִשְׁתַּמְּשִׁים בָּהֶם לְמִקְרָא הָעֵדָה וְלְמַסַּע הַמַّחֲנוֹת וְשֶׁאֵר הַדְּבָרִים הַנִּזְכָּרִים בְּזֶה הָיוּ מוֹהִנִים לְדוֹרוֹת: וְתָקְעוּ בָהֶם. כָּל בְּעִנְיָנָן תְּקִיעָה וְלֹא תְרוּעָה שֶׁנֶּאֱמַר וּבְהַקְהִיל הַקָּהָל תִּתְקָעוּ וְלֹא

יוד

חמישי

בעשרים ב'הוא החדש בעשרי' נחדש וה'פסוקים מעטי'.

ולמסע ב'יחד קוס לך למסע

תְּרִיעוּ וְלֹא תָרִיעוּ אֶלָּא בְּמַסָּעוֹת הַמַּחֲנוֹת. וְלֹא הָיוּ מַסָּעוֹת הַמַּחֲנוֹת אֶלָּא בְּתְרוּעָה וְתָקִיעָה. וְכָל הַמַּסָּעוֹת הָיוּ בְּתָקִיעָה וְתְרוּעָה וְתָקִיעָה

בעל הטורים

ויסע דגל מחנה יהודה • בכלם כתיב ובסוף וביהודה כתיב ויסע תסר א' שכל מ' שנה שהיו במדבר היו עמודיו בא"ן כאלו לא כעס: מאסף • ב' במסעי מאסף לכל המחנות • אין שום מאסף אותו הביתה בפלגם בנבעה • ואיך בעמיר מחניו הקומר ואין מאסף • שבע דן על שהיה בנחשם פכל על כן אין שום מאסף שהעבן היה פולט אות' ומעלם הרג כהם ונפלו כעמיר מאחרי הקומר ואין מאסף: ויסעו • ג' מסורת ויסעו ויהי תחת אלהים לנחותם ויסעו • לומר מה שם היה חתת אלהים על כל סביבותיהם לא כאן: ר"ת ויסעו לתתם רחם פסוק ויסעו לתכלה סוף פסוק • דתחם לפי שיעקב ביער ע"ת מתוכם לפיכך נסעו כיד רמה וסביב לפניהם: אכל בני דן שהיה ביער ע"ת נסעו לאחור ולא לפני שהיה הענן פולט אותם ומעלם היה הורג כהם: והיה העוד הנה • ה' פעמים עוכה כתיב כאן כנגד חמש אותות אמה דוגמה של יריחו שלאנו לבניו: והעבנו • עוב העוב יעיב והעבנו בגיית' ביריחו: בנוסעם • ג' נחתו' בנוסעם מן המחנה • בנוסעם מקדם • מה להלן מזרח לא כאן נמי מזרח: עשה מלין הפוכין • בדגלה להעביר שבעים שאותיותיהן חמשים את הירדן שהוא חצי חמשים אלא שהחלה גרם: שעם אחר לגוים הפוכין כלאי' בשב' פרק כל כתבי שאין זה מקומה ובתבה כאן להפכיך בין פורענית הראשונה לפורענות שניה ועשה מנין הפוכין לומר מקומה לפני כ' פרשיו' לפניה' ואילו לא היו הגוים הפוכין לא הייתי יודע אם לאחר ל' פרשיות לפניה אם לפני ל' לאחריה • לכך עשאם הפוכי' לומר לפני ל' לפניה • והוא אחר יכבא אל מועד מחנה הלוים בפרשת במדבר סיני מאסף עד הכא כ' פ"פ: ויהי בנסוע • ויי היה לאומו' בנסוע ויהי עולה ל"ת שנלהם עם ל"ת תלכים • בנסוע • מלאד שהיה מתנועע ולא היה מוכן מקומו עד שמשה היה אוריר קומה יי' • בנסוע הארון • כשנוסע הארון מסיע עמו המרכבה וחיות הקדש • בנסע בא כח חשמל • בנסע בא"ת ב"ם שעמ"ו שהוא בגי' בכבוד המרכבה • בנסע בגיית' יעקב שמות יעקב אשר הוא חקוק בכפ' הכבו' נוסע פ"ה: עכ"ה

מיע ספורנו

כי אל ארצי ואל מולדתי אלך • שלא תסכול והנתי אויר ארץ אחרת ומזונותיה: אל נא תעזוב אותנו • ילכו בנין לבחות עמנו: כי על כן ידע' מנותנו במדבר • ואם יעזבום גם בנין תחלנו את ה' בעיני האמות שיאמרו אלו ראה יתרו בכם ענין אלהי כאמת לא היה עוזב אותם הוא ובניו וכזה הבכי' עשה ויתרו ובניו כי אמנם יתרו חוזר אל ארצו בשמרו ויעלה עשה את אותנו ילך לו אל ארצו ובניו הלכו עם ישראל בני שבט כמו שהעיד בספר שופטים' בחמרו ובני קני אותן עשה עלו עפו' בתמרים את בני יהודה לדן

אמרי נועם

דגל מחנה יהודה בד' דגלים היו תיבות המנו' בדגל ראשון ר' מנחרסם י' מינחק יוד מיעקב • דגל שני מתיות שניות מתנות בל"ם • דגל שלישי אותיו' שלישי' מתנות רמ"ק דגל רביעי' אותיות רביעי' מק"ב. ונשאר ר' מנחרסם הפוכים מק"ב אות שמשמו והיה מקוק בשורל על מחנים:

קומץ מנחה

כי על כן ידעת תנו' ר"ל עד עכשיו היינו בארץ ציה לא היינו יכולין לכבר כי אנחנו בעצמנו היינו מהפרנסי' בנסים אבל עתה נוסעי' אנחנו וגו' והטבנו לך: להיות לנו לעיניים שתהי' לנו עדו' נגד האומו' להגיד הנפי' שראיתי בעיניך: ויאמר

למסעיהם • כראוי שיסעו: ויסכון הענן במדבר פארן • עוד אפרשנו וכן ויסעו ברא"שונה: והורד • הלויים יורידוהו: נוסעו המקדש • הוא הארון • והקימו • הגרשונים והמררים את המשכן עד בא הקהתים ויכניסו הכהנים מיד הארון אל מקומו: מאסף • לפי הדגלי' כי נפתלי הוא באחרונה: אלה מסעי בני ישראל • הטעם כך נסעו תמיד כל ימי המדבר • מלמד שנפורה היא בת רעואל כי כן כתוב ויתן את צפורה בתו ועוד להסקות אלן הביהן אל רעואל אביהן הכ' חובב הוא בן רעואל והנה הוא אחי צפורה ולפי שקל הדעת שהוא יתרו בעבור חנותו במדבר ואמר על דבר יתרו כאשר שם ואם יטעון טוען כי הכתוב אמר על יתרו חותן משה יש להשיב כי דרך המקרא לקרוא אבי הנערה ואחיה חותן והעד לאחב בן רעואל המדיני חותן משה וכבר נתברר שחובב אחי לפור' וקראו חותן משה ואם אמר אין חותן משה דבק עם חובב רק עם רעואל התשובה מבני חובב חותן משה ורבים אמרו שחובב הוא יתרו והוא אבי צפורה ורעואל היה זקנה ואמר הכתוב אמר אל רעואל אביהן כאשר אמר יעקב אלהי אבי אברהם ואמר הכתוב' בתו כאשר אמ' על בלעם שהוא בן נבוכד נצר והוא בן בנו וחכמינו אמרו שבעה שמו' היו לו ליתרו ושבעו' פנים לתורה: אל ארצי • שאדור שם היום ושם מולדתי: אל נא • כמו עתה שבמקרא והוא הפוך בלשון ישמעאל: כי על כן ידעת • כמו כי על כן נתתיה לשלה והטעם הואיל וידעת חנותנו שילעת המקום שחנינו שם: לכה אתנו • והיית לנו לעינים • להראות הדרך ורבים אומרים כי היו' לשון עבר רמז על העל' שנחן למשה שהראה לו מה שלא ידע וזה טעם לעינים • וטעם ויאמר אל נא וכבר אמר לו כך ולא הועיל • ולפי דעתי שהמסע הראשון לבדו לא היה כשאר המסעות והפסוק שאמר ונסעו הקהתים אחר נסוע שני הדגלי' בכל המסעים חוץ מזה כי האחרון היה נוסע לפניהם וזה היה שלשה ימים בלבד וזה טע' דרך שלשה ימים וכמוהו וילכו שלשת ימים במדבר אותם אין פירושו שהלכו ביום אחד מהלך שלשה ימים ויש אומרים שהלכו מהלך שלשה ימים ביו' אחד ויש אומרים שהלכו מהלך שלשה ימים כנגד המסעי' שנסעו בלאחם ממלרי' והארון היה רחוק מהם דרך שלשת ימים וזה טעם ויסכן הענן במדבר פארן ויפרשו ויסעו בראשונה כי על פי משה נסעו כי הענן נסע מיד וזה לא יתכן כי משה לא יסור מהארון והעד ויהי בנסוע הארון ויאמר משה ובנוחה יאמר והנכון בעיני אשר אחרתי וטעם ויסכן הענן במדבר פארן שם כלל לתבערה שהוא קברות התאוה ולחצרות ורתמה ומסעי' רבים והעד שלא הזכיר הכתוב בפרשת אלה מסעי במדבר פארן ועוד אפרשנו ונעשה על פי יי' בהריע בחצוצרות: קומה

חזקוני

ויסכון הענן במדבר פארן • כולל תבער' שהיה קברות התאוה ומצרים ורתמה וקדש ורמי' לדבר שלא הזכיר מדבר פארן בפ' מסעי: ע"פ יי' • בתקיעת חצוצרות • ר"ל בהפלו' הענן מעל המשכן שהורד המשכן ע"י הלוי' והקימו את המשכן פר"ש בני גרשון ובני מרדי כאן עוכם ומה שני' קודמים לפס מסע שני דגלים לא' ובני גרשון ובני מרדי קדי אלא ענין אחר הוא להורות הדר מנהגם וכן הם' לאחר קדר קדר והקימו בני גרשון ובני מרדי את המשכן משוכה לדבר שהיו קודמין לפס מסע שני דגלים כלומר שני דגלי' זה אחר זה היו נוסעי' קוד' בני קהת שיינו מסע שני דגלים כמו שמיגנו מפורש בענין ובני גרשון ובני מרדי שנסעו עם דגל ראשון כשהיו רואין הסכן שוכן היו מקימין את המשכן בתוך כדי בית בני קהת כמו שפר"ש כאן היה דינו של ויהי בנסוע הארון להיות נכתב: מאסף לכל המחנות • פרש"י לפי שהיה שנשאו של דן מרובה באלכסון היה מסע באחרונה וכל מי שהיה אובד דבר היה מעזירה לו אחיו כמאן דאמר כתיבה היא שהלכין כלומר מה שהלך לרוח נשאן שהיה קונה לו ומתוך שהי' מרובה באלכסון היו אכלוכין מפוזרין אף על פני כל רוח מערב ומתוך כך היה מאסף וא"ם הרי דגל מחנה יהודה מדגלו אלא ל"ל שהיה מרובה באלכסון מאותו שהיה נוסע באחרונה': מאסף לכל המחנות • כל אדם אפי' מעאר דגלים כשלא היה יכול ליכא בדגל שלו היה מתאסף עם דגל מחנה דן שהיה אחרי' אבל יותר לא היה יכו' לעמוד מן ישאר ידידי ולכך קורא אותו מאסף ל' ואין מאסף אותם כשיתה: נוסעים אנחנו • פר"ש שיתף משה את עצמו שמשה עדין לא נגורה גזרה וכשבור שהא יכנס מו"ק שפרי פרש' שמות פר"ש שלא כדי שיתף אין סופי להכנים לארץ ולפי הפשט שתף משה עצמו שמשה אחר שכשו יאחר ישראל אם מי שמשה כיסים וסלי אלו מעברים ומשה לנו כיסן וגבורו' אינו נכנס אין אנו נכנסין • ר"ל אפני יתרו שלא יאחר אם משה אינו נכנס אין אכנס אני: והטבנו לך • מן הכלל אבל לתת לו אקלן בארץ לא היה הרשות בידם • כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך • לא אניח אותי בשביל הכסף: אל נא תעזוב אותנו • אם לא הטבנו לך מה שעשה: כי על כן ידעת חנותנו • שהרי בשביל כן שרשתך היה לנו שמנו ידעת חנותנו • ויהיו לנו לעיניים: כמו אם לא מנאתי חן בעיניך שהוא כמו לעניך אף כאן אבאין אינך הפיה לעיניו ולעיניו עמנו: ר"ל נרים אפרים יפקבנו כך ויתנו לנו להתנהג: אפר

ג' ד"ל חס' למסעיהם ממדבר סיני ויסעו ישראל כן העונן
ג"ב במדבר פארן: ויסעו בראשונה
ה' על־פי יהוה ביד־משה: ויסע
דגל מחנה בני־יהודה בראשנה
לצבאתם ועל־צבאו נחשון בן־
עמינדב: ועל־צבא מטה בני
ט"ו שבט שכר נתנאל בן־צוער: ועל־
צבא מטה בני זבולן אליאב בן־חלן:
ג' נאחן לאמור והורד המשכן ונסעו בני גרשון
ט"ו ובני מרדי נשאי המשכן: ונסע
ג' ונסחר דגל מחנה בני דגל מחנה ראובן לצבאתם ועל־
צבאו אליצור בן־שדיאור: ועל־
ט"ח בתורה ג' בכתב ג"ע צבא מטה בני שמעון שלמיאל בן־
סימן בל טפחת צורי שדי: ועל־צבא מטה בני כ
גד אליסף בן־דעואל: ונסעו
קדמ' כשאי המשכן • הקהתים נשאי המקדש והקימו את
תניין נשאי המקדש • המשכן עד־באם: ונסע דגל
מחנה בני־אפרים לצבאתם ועל־
צבאו אלישמע בן־עמיהוד: ועל־
ט"ח בתורה צבא מטה בני מנשה גמליאל בן־
פדהצור: ועל־צבא מטה בני
ג' ומל' בנימן אבידן בן־גדעוני: ונסע
ד' ג' חס' דגל מחנה בני־דן מאסף לכל־
המחנות לצבאתם ועל־צבאו אחיעזר
בן־עמישדי: ועל־צבא מטה בני
אשר פגעיאל בן־עכרן: ועל־צבא
מטה בני נפתלי אחירע בן־עינן:
אלה מסעי בני־ישראל לצבאתם
ויסעו: ס ויאמר משה
ג' חד ר"ש וחד כ"פ וחד ויסעו ב' בספר' לחבב בן־רעואל המדיני חתן משה
נסעים אנחנו אל־המקום אשר
ב' וחס' ג' על המלך • אמר יהוה אתו אתן לכם לכה אתנו
ל' ושאר כי אל ישראל: והטבנו לך כי־יהוה דבר־טוב על־
יש מליל לאיתאה טבא על־ישראל:
ל ויאמר אליו לא אלך כי אם
אל־ארצי ואל־מולדתי אלך: ויאמר
ל' וחס' אל־נא תעזב אתנו כי על־כן ידעת
חנתנו במדבר והיית לנו לעינים:
והיה
דבר טוב על ב'יסי'על ישרא' • על המלך • לעיני'א"ב מן חד חד מלרע למד'בריש תיבות'יסי'במס'רבת'

ועל צבאו • ד'בעינין יהוד' ראוכן מחנים מן והם ראשי דגלים ובתר שמשם וסי' אדיל' במדרש •

צבא • ל' בפעמים זקף גדול ושאר יעל נצח בזקף קטן בל בכל ומנסח ז' בעינין ואיל שמ"ן זגולן אחר בכיתם שמעון מנשה נפתלי •

למסעיהם • כמשפט המפורש למסע דגליהם מי ראשון ומי אחרון: במדבר פארן קברות התאוה במדבר פארן היה ושם חנו ממסע זה: והורד המשכן • כיון שנוסע דגל יהודה נכנסו אהרן ובניו ופרקו את הפרכת וכסו בה את הארון אהרן ובניו בנסוע המחנה ובני גרשון ובני מררי פורקין המשכן ונוטעים אותו בעגלות והארון וכלי הקדש של משא בני קהת עומדים מכוסין ונתונין על המוטות על שנסע דגל מחנה ראובן וא"ח כך ונסעו הקהתי': נושאי המקדש • נושאי דבריס המקודשים: והקימו את המשכן • בני גרשון ובני מררי שהיו קודמים להם מסע שני דגלים היו מקימין את המשכן כשהיה הענן שוכן וסימן המנייה נראה בדגל מחנה יהוד' והם חונים ועדיין בני קהת באי' מאחריהם עם שני דגלים האחרונים היו בני גרשון ובני מררי מקימין את המקדש וכשבאים בני קהת מוצאי' אותו על מכונו ומכניסין בו הארון והשלחן והמנורה והמזבחו' וזהו ונסעו המקרא: והקימו • מקימי המשכן אותו עד טרם בואם של בני קהת: מאסף לכל המחנות תלמוד ירושלמי לפי שהיה שבטו של דן מרובה באוכלוסין היה נוסע באחרונה וכל מי שהיה מאבד דבר היה מחזירו לו אחיו כמאן דאמר כתיבה היא מהלכין ומפיק לה מן כשאר יחנו כן יסעו ואית דאמרי בקורה היו מהלכים כה ומפיק לה מן מאסף לכל המחנו': אלה מסעי • זה סדר מסעיהם: ויסעו • ביום ההוא נסעו: חובב • הוא יתרו שנ' ומבני חובב' חתן משה ומה תלמוד לומר ותבאנה אל רעואל אביהן תלמוד שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא ושמות הרבה היו לו יתרו' על שם שייתר פרש' אחת בתור' חובב על שחבב את התור' כו': נוסעי' אנחנו אל המקו' מיד על שלשה ימי' אנו נכנסין לארץ שבמסע זה הראשון נסעו על מנת ליכנס לארץ ישראל אלא שחטאו במחאונים ומפני מה שתף משה עצמו עמהן עדין לא נגזרה גזרה עליו וכסבור שהוא נכנס: אל ארצי ואל מולדתי • אם בשביל נכסי אם בשביל משפחתי: אל נא תעזוב • אין נא אלא לשון בקשה שלא יאמרו לא כתגייר יחרו מחבה סבור היה שיש לגרי' חלק באר' עכשו שריה שאין להם חלק הניחם והלך לו: כי על כן ידעת חנותנו במדבר • כי נאה לך לעשות זאת על אשר ידעת חנותנו במדבר וראית נסים וגבורות שנעשו לנו: כי על כן ידעת • כמו על אשר ידעת • כמו כי על כן נתתיה לשלה בני כי על כן בחו כי על ראיתי פניך: והיית לנו לעיניים • לשון עבר כתרגומו • דבר אחר לשון עתיד כל דבר ודבר שיתעלם מעיניו תהיה מאיר עיניו • דבר אחר שתהא חביב עליו כגלגל עיניו שנאמר ואהבתם את הגר: והיה

רלבג

תריעו והיה התקיעו' הוא קול המשך ומתדבק והתרועה הוא קול בלתי מתדבק נשבר • ואם בראחת יתקעו • ר"ל לבדה לא הוא סימן שמשה ע"ה היה קורא הנשיאים לבדם והנה זה התקיעה בלא תרועה • ותקעתם תרועה ונסעו המחנות ונומר • ר"ל בשתקעו בחצוצרות והריעו אחר התקיעה' ויתבאר שכבר היו תוקעים עוד אחר התרועה תמה שאחר תרועה יתקעו לחסעיהם • לחדבו שפשוטה לפניה ופשוטה לאחריה ואין לאומר שיאמר שהרמון בחומו • ותקעתם תרועה שיתקעו בחצוצרות בלופן שיעשו תרועה אך לא יעשו זולת תרועה וכן הענין בחומו תרועה יתקעו לפי שכבר אחר אחר זה • ובהקהילו את הקהל תתקעו • ולא תריעו ביאר שההבדל היה בין ענין המסע ובין מקרא העדה שבמקרא העדה תהיה שם תקיעה לבד בזולת תרועה אחריה ואחנם בענין המסע היתה תרועה אחריה ואלו היה הראשון שתהיה התרועה לבד הנה היה ההבדל מבואר בין ב' הענינים' ולזה לא היה צריך לומר ובהקהיל את העדה תתקעו • ואין לאומר שיאמר שהתקיעה הראשונה שהיתה לנסע המחנות היתה תקיעה ותרועה לאחריה והאחרונה היתה תרוע' ותקיעה לאחריה שהרי כבר נאמר ותקעתם תרועה שנית וגו' • ולחדמו מזה שכלם הו בסגנון אחד ר"ל התקיעות אשר היו לנסע המחנות • ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות והו לכם לחקת עולם לדורותיכם • ר"ל כי בזה שיעשו החצוצרות שיהיה לחקת עולם לדורות והם הדברים המכוונים אחר זה צריך לדקדק שיהיו התוקעים בני אהרן הכהנים ר"ל הראוים לשמש בכהונה פרט לבעלי מומין ואולם הדברים הקודמים שהם לתקיעה ולנסע לא דקדקה התורה מי יהיה התוקע ומהם התוקעים דקדקו שיהיה מותר להקהיל את הקהל בפרשת הקהל לתקוע בחצוצרות כמן בעל תוקע וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר וגו': ר"ל אם תבאו לחלחמה בארצכם שהיה ר"י והוא ידוע כי המלחמה

המלחמה תהיה עם האויב לא עם האויב ולזה לא היה צ"ל על הצר הצורר אתכם אלא להודיע שבאי זה צר שיצור ישראל יעשו כן להריע בחצוצרות ע"י הכהנים כמו שזכרנו ויזכרו בזה הפעל לפני השם יתעלה • ר"ל במקדש וזה שבזה הפעל יהיה לבם נשבר ונדכה וישובו אל השם יתעלה וירחמם בהתפללם אליו כי התפלה עם זאת התרועה היא סבת היותם מזכרים לפניה שזכרנו כי הקול המרעיד יחריד לב האנשים כמו שאחר אם יתקע שופר בעיר ואם לא יחרדו וזה האופן תהיה תשובתם ותפלתם שלמה וכבר יתבאר שהתפלה היתה שם עם זה ושכבר היה זה על כל נדה כדי שלא תבא עליהם כמו שביארנו שכבר זכר שלמה בהנגף עמך ישראל לפני אויב אשר יחטאו לך ושבו אליך והודו את שמך והתפללו והתחננו אליך בבית הזה וגו' • בהעצר שמים וגו' • רעב כי יהיה בארץ וגו' • דבר כי יהיה שדפון ירקון ארבה חסיל כי יהיה וגו' • והנה שתקה התורה בזה המקום מהתשובה והתפלה לפי שכבר אמרה על כל התנאי ומזכרתם ר"ל עשו בדרך שתהיו מזכרים וזה לחנכם יהיה בתשובה ותפלה כי הם סבת ההשגחה האלהית בהם ולפי שאחר לפני ה' אלהיכם לחדנו שענין החצוצרות לא היה נעשה כי אם במקדש כי היא עבודה מן העבודות כי התור דקדק שתהיה ע"י בני אהרן הכהני' ואולם התשובה והתפלה אין מקו' מובדל כמו שאחר שלמה והתפללו אליך דרך ארצם וגו' • ונתבאר עוד שזאת התרועה לא היתה נהגת אלא במקדש מה שאחר דוד עליו השלום בחצוצרות ובקול שופר הריעו לפני המלך השם • ואחר שכאשר יעשו זה יהיו נושעים מאויביהם ואיו שתדע שענין הזכירה הזאת יכלול גם כן ההתענות וזה שכבר לאיזו מכול התורה מהתשובה והכפרה השלמה תהיה אחר הענני התרועה ולזה כאשר רצה השם יתעלה שתהי הכפר בעשור לחדש השביעי הקדים התרועה מראש החדש כדי שיכנע לבם מחטאיהם ישובו להם תשוב שלמה ובסוף הענין יענו בפשעותיהם ביום העשירי ולזה תכלול ג"כ זאת התרועה ההתענות ואיו שתדע שאחר שהגיע הריוק מהלחמה ההוא לא יתריעו בצר הצורר אתכם ולא שבכר נדר ולזה ג"כ הוא מבואר שאין ראוי להתפלל על הנדה שבכר ענדה כי מה שהיה אין להשיב • ואיו שתדע שבכר היה שם ג"כ שופר בזאת התרועה ובתרועת ראש השנה היו ג"כ חצוצרות שב"חצוצרו" וקול שופר הריעו לפני המלך השם • למדנו מזה שהיו שם יחד חצוצרות וקול שופר ואמנם מזכרו בכאן חצוצרות להודות שהמלה בחצוצרות ומזכר בר"ה שופר להודות שהמלה בשופר • וביום שמחתכם ומועדיכם וגו' • ראוי שתדע שכל אלו הדברים שזכרנו שיתקעו עליהם בחצוצרות במקדש הם כשהיו כוללים כמו ימי השמחה והמועדים ראשי חדשים שהם כוללים ולזה יחוייב שיהיו אלו העולות עולות נדבה והשלמים זבחי שלמי נדבה ואולם על עולת יחיד ושלמי יחיד לא יהיה זה וכן ראוי שבכאן הענין בענין התרועה על הנדות שלא יבאו על הנבור • והיו לכם לזכרון לפני יי' אלהיכ' • מגיד שזאת התקיעה היתה מעבדת ענין הקרבנות האלו שבכר נרמו בזולת זה לבל תהיה זאת ההערה להיות לכם לזכרון ר"ל לישראל כי זה ישיגם מושגחים מהשם יתעלה וידוע כי בעת הזאת היו הלוים משוררים שירו ליי' לזאת הכונה בעינה כי הכונה באלו הקרבנות כבר נשלמה בזולת זה לאחר בספר עזרא השיר משורר וחצוצרות מחצצרים למדנו שבעת התקיעה בחצוצרות היא זה השיר והלוים היו משוררים שבאמ' ושרת בשם ה' אלהיו והנה השירות הוא בשם יתעלה הוא השיר אשר בפה • והקימו את המשכן על באם • וכר שלזאת הסבה היו קודמים ליעשת בני גרשון ובני מרדי כדי שיקימו המשכן קודם שיבאו בני קהת כדי שיתלו בני קהת המשכן מוקם ולא יתעכב בידם לרון העדות אך יושם תכף במקומו • ואחר משה לחובב בן רעואל • חובב הוא יתרו • ונלחמנו מזה שבכר נתעכב שם יתרו עד העת שנסעו מחדבר סיני ומה שאחר נוסעים ונחנו אל המקום אשר אמ' ה' אותו אתן לכם והם לא נכנסו לארץ כי אם בימי יהושע כך עלה במחשבה שיירשו ישראל את הארץ אחר שקבלו התורה בשנת הבנית לנתם מארץ מצרים אלא שגרם החטא ע"י המרגלים ונתאחרו ישראל במדבר עד שלמות מ' שנה מעת יציאת מצרים כמו שנזכר בפרשת שלח לך • לכה אתנו והטבנו לך וגו' • אחר זה להודיע יתרו שעתידין ישראל לירש הארץ והודיעו שבכר יטיבו לו מהטוב ההוא וענה יתרו שלא ילך עמהם בעבור ירושת הארץ אבל ילך אל ארצו ואל מולדתו וידמה שיתרו נפרד מע"ז ולזה מצאנו בניו שהיו יושבים בא"י כמו שנזכר בספר שופטים ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים את בני יהודה מדבר יהודה אשר בנגב ערד וילך ויבא את העם ונזכר עם עוד ותבר הקני נפרד מקין מבני חובב חותן משה ויט אהלו עד אילון בצענים אשר את קדש וזה מורה שהם היו כלוים לישראל ואחר בספר ירמיה הלוך אל בית הרכבים והשקות אותם יין לחדנו משם שהם היו מישראל וידענו שהרכבים היו מבני יתרו שבאמ' ומשפחת סופרים יושבי יעבץ תרעתים שמעתים סוכתים הם הקינים הבאים מחמת אבי בית רכב ולזה הוא מבואר שכב' נתגייל יתרו ולזה היה אמרו כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך לאשוך לב כל בני ארצו אל השם יתעלה אם יוכל ואם לא יוכל על זה ימשוך לב אנשי משפחתו • אל נא תעזוב אותנו • הראה משה מדבריו כאלו ישראל צריכין ליתרו להעיר על מעלתו • על כן ידעת חנותנו במדבר והיית לנו לעינים • ר"ל שאם לא תעזוב אותנו תדע ענייני חנייתנו במדבר ותהיה לנו לעינים לתת העצה הנכונה בחנותך כמו שעשית בענין מנוי השופטים והנה אחר משה זה על נד העמוה כי לא נטתך ליתרו בזה • ויסעו מהר יי' דרך ג' ימים • הר יי' הוא סיני והנה זכר שהחסע הראשון שנסע האדון נסע לפניהם דרך ג' ימים לתור להם מנוחה והנה חנו אז בקבורת התאוה לפי מה שנזכר בפרשת מסעי לפניהם דרך ג' ימים לתור להם מנוחה והולכים בדרך היה ענן יי' עליהם יומם :

ויהי בנסוע הארון • הנה נזכר בכאן כי מתנהג משה היה שבעת שהיה נוסע הארון היה מתפלל משה שיקום השם יתעלה ויפוצו הנה והנה מפחדו אויבי ישראל בראותם הפלא העצום שהשם יתעלה עושה לישראל ולזה ימנו משנאי ישראל מפני השם יתעלה והנה קראם אויבי השם יתעלה ומשנאי השם יתעלה כי אויבי ישראל ושונאיו הם אויבי השם יתעלה ושונאיו ואמ' זה משה כי לולי יד השם יתעלה לא הגיע העת עדין שינצחו ישראל את אויביהם כי לא הגיע הקץ עדיין כמו שביארנו בספר ואלה שמות והנה חשב משה שיגחלו ישראל את הארץ תכף כמו שאחר ליתרו אלא שגרם החטא ונתעכבו במדבר עד תום מ' שנה • ובנתה יאמר • ובמות הארון היה אומר אלא השם שובה רבבות אלפי ישראל אל הארץ אשר נשבעת לאבותיה' והנה אחר שוב בעבו' האבות הקדושים שישבו בא"י לו יהיה הרצון בזה שישיב השם יתעלה אלפי ישרא לרבבות כשיוסף עליהם כשם ר' פעמים והנה היה בשני אלו הפסוקי' נקוד מלמעלה ומלמטה להעיר אלא על ענין זה המסע וההכנית הפרטית היתה התפילה הזאת לאשה אבל היתה על התכלית שהיה מכוון מעת נתנה ממצרים והוא כדי שיירשו ישראל את הארץ וזה כי מפני שבכר קבלו ישרא את התורה ונהיו לשם יתעלה לעם קדוש הנה כתיישרו לדם הארץ לו • ויהי העם כמתאוננים • כמוצאים תואנה רעה על השם יתעלה כשהיו אומרים אינם שומע את הדברים אשר בכאן ואינו יודע אותם ואם אחרו שהיו מתאוננים רע באזני השם והנה חרה אף השם יתעלה בזה והראה להם כי הוא שומע הדברים האלה וידעם וזה היה כשהביא עליהם אש גדולה ואכלה בקצה המחנה והם הית' רחוקי' מחנה שכינה וידמה שבפחוזים שבהם אכלה אש והם היו אומרים הרע בעיני ה' אז יהיה אחרו כמתאוננים רע באזני השם שהיו חושבים מחשבות רעות בינן לבין עצמן ולא היה שומע כי אם השם יתעלה לבדו ולא נתבאר מה היו אלו הרעות וידמה מהעונש שהביא עליהם השם שיהיו אלו התוקות בעניני האמונה ונראה זה ג"כ מה שאחר בספר ואלה הדברי' ובתבערה ובמסה וגו' • מחרים הייתם עם ה' ושמע העם על משה שיתפלל בעבורם אל השם יתעלה ותשקע האש ולפרסם עניין זה המופת קרא שם המקום ההוא תבערה כי בערה בם אש ה' • והאספסוף אשר בקרבו זה ערב רב שעלה עמם מצרים • התאוו תאוה • מגיד שלא נתאוו על דבר הכרחי להם אם לא לדליקת התאוה כי האן היה מספיק להם והנה אלו הפחותים היו סבה שלחדו מהם ישראל ובכו ואחרו שהם מתאוי' מאד לאכל בשר ואע"פ שבכר היה להם מקנה רב הנה רצו למלא תואנה אם יוכל השם יתעלה לתת להם בשר • זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם יתכן לפי הפשט שלרבוי הדגים שם יהיו בזול גדול ולזה אחר חנם ואחר להודות על פתיחותם שבכר נתן להם השם יתע' מזון ערב מאד בחרבותו ובטעמו ובתכלית הנקיות כי היה יורד הטל תחלה ואח' ירד המן עליו והנה כתרעם משה על השם השם יתע' חטא כל העם עליו ועל שאלתם מחמו שהיה בתכלית הקושי ר"ל כמה ששאלו לתת להם בשר ואכלו ועל הדבר הראשון ענהו השם יתע' שיאסוף לו שבעים איש

מזקני ישראל הראויין למעלה ויעדו השם ית' שעל דרך המופת ישפיעו השם ית' שפע נבואה בדרך שישתתפו עם משה בהנהגת העם • ועל דבר שני ענהו השם שיאחר אל העם שיהיו מוכנים לאחר כי לא ימלא ה' יתע' תאותם עד שיתאסו במה שהתאוו בו וזהו הגמול שהי' ראוי להם כי הם התאוו תאוה שלא לצורך למאסם עבודת השם יתע' וענשו בשיתאסו במה שהתאוו בו ועמה משה ואחר הנה העם הזה רב מאד ואיך תמצא להם בשר לאכל חדש ימים האם צאן ובקר ישחט להם או האם כל דגי הים יאסף להם הישפיק להם והנה אחר בצאן ובקר שחיטה ובדגי הים אסיפה להורות שהבהמה תהיה השחיטה מתרת אותה ואולם הדגים הנה אסיפתם היא המתרת אותם כי תכף שיצאו מהמים יחותו ולפי שהעוף הוא כמו מחוצה בין הדגים והבהמה הנה עניינו מחוצה בזה ביניהם ולזה לחדנו רבותינו ז"ל שהעוף הוא כתר בשחיטת סימן אחד יש לחספק איך לא נגה השם יתע' משה על זה המאחר שידמה בלתי מאמין במה שייעד לו הש"י ואל תצאנו שנחשב זה לעון לחשה ומצאנו שנחשב לעון לו עניין מי מריבה עם היותו לפי מה שאחשוב מזה הענייין ואחר שכבר אחרו בהיתר זה הספק כי עניין מי מריבה היה בפרהסיא וזה המאחר היה בין הקב"ה ובין משה אלא שזה ג"כ לא יספיק כי איך ידעו העם שחטא משה כאשר הנה בחטאו על הסלע הלא יחשבו כי כן נזוה מהשם יתעלה ובבר התירו זה הספק באופן אחר ואחרו שלא ר"ל משה שלא יהיה כח בשם יתעלה לתת להם רבוי הבשר הצריך לזה אבל דלה כי חפצי רוע תכונתם לא יתפייחו לזה וזה אחרו ומצא להם אלא שלפי הפשט לא יקשר לפי זאת הכונה מה שאחר תחלה ו' מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו והראיה לזו בהיתר זה הספק שיש מיעודי הנבואה הטובים אשר בכתב תנאי ואם לא מזכר ולזה מצאנו שלא כעס השם יתע' על אהרהם כשאחר במה אדע כי אירשנה כי בזאת הירושה היה תנאי כמו שביארנו והוא שיהיו זרעו באופן מהשלמות שתדבק בהם ההשגחה האלהית בזה האופן הנפלא הצריך להם בענייו ירושת הארץ ולזה הראה לאברהם בזה ולא כחשב לו לעון וכך מצאנו שהראה משה במה שאחר לו השם יתעלה שיהיה עם פיו ולא כעגם על זה לפי שזה הייעוד לא יחוייב שלא יהיה בו תנאי כמו שביארנו בפרשת ואלה שמות וכן אפשר שנאמ' בזה הייעוד שהיה שיש בו תנאי והוא שהיה הכניס מוכן אל שיעשה על ידו מופת כזה כי נראה כי כל מה שהיתה מעלת הנביא יותר גבוהה אפשר שיעשו על ידו מופתים יות' גבוהי' ולזה אחר ולא קם נביא עוד בישראל כמשה וגו' • ולכל האותות והמופתים וגו' • ומזה הצד היה אפשר שהראה משה כזה המופת עם ראותו שמצד ההשגחה על ישראל לא יתכן שיעשה זה המופת כי זאת השאלה היתה מהם בסבת מרי כמו שזכרנו ועוד כי המופת יעשה לתועלת מה וזה המופת לא היה תכליתו להועיל לישראל אבל היה הענייו בהפך באופן מה ולאלו הסבות כלם היה חושב משה שהוא ראוק שיעשה על ידו כמו זה המופת הנפלא וענהו השם יתעלה כי ידו לא תקצר מעשו זה ואע"פ שאין המקבלים ראויים • ויאסוף ע' איש וגו' • ידמה מהם שראינו מספורי התורה שלא הטילה קצבה בין השבטים שבלו ו' לכל שבט ועלה חשבון ע"ב זקנים כדי שלא תהיה שם קנא' ולזה חוייב שיפילו הגורל מי הם השבטים שנשאר מזה המניין ולזה היו הכתובים ע"ב ונשתיירו מהם ב' והם אלדד ומידד כן אחר בספרי ולפי הפשט נראה שאלדד ומידד היו מהשבעי' זקנים ונשארו במחנה על נד העמוה שהיו בודחים מן הארבה • ויתנבאו ולא יספו • ר"ל שלא יספו עוד להתנבאו' רק הפעם ההיא וכן ידמה שיהיה אחרו שלדד ומידד מת. בלתים במחנה שאז היו מתנבאי' לפי שעה' אדני משה כלאם • אחר זה יהושע לחשבו שיהיה זה הענייו מהם אפקרותה כנגד משה וענה לו שזה יאר בעיניו שיהיו אלו נביאים כדי שיעלו עמו באותה העת וידמה שבהם נעזר משה עזר מעט בזה המופת ולזה אחר ויאסף משה אל המחנה הוא וזקני ישראל • ורוח נסע מאת ה' וגו' • והנה היה תועלת לישראל בענייו נבואתם וזה האופן היה זה הספע הנבואי שהגיע להם אז מיעיר אותם אל שיעלו עם משה בחשת העם • וכאחתים על פני הארץ • זה מורה על רבוי העופות הם עד שמחזוק רחיית הרוח אותם היה מהם אחת על אחת כאמתים ואפשר שילה בזה שיהיו בורחים בספל לא גבוה על הארץ יותר מב' אמות וכן פירשו בספרי והוא נאות מאד אלא שמה שאחר אח"כ שהמעיט אכף ר' תחרים מורה שהיו העופות הם אחת אחת על הארץ באופן שהיו בגובה זה על זה תתחיים שניים ושליש' וכן בזה הדרך עד ב' אמות • הנסר עודנו בין שיניהם טרם יכרת • ר"ל שלא נשלם עכולו בפה וחזה המקום למדנו שהוא נקרא נסר עד שישלם עכולו בפה • ותבנר מרים ואהרן במשה וגו' • ממה שאחר אחר זה הענין והוא שכבר פי' משה מן האשה ואמרו מרים ואהרן אם בשביל הכבואה פי' וכי לו לבדו דבר הקב"ה הלא גם בנו דבר ואין אנו פורשים מפריה ורביה והנה קראה כושית מצד יפיה וכמו זה נקרא שאול כוש בן ימיני מצד יפיו כי המנהג לתאר הדבר בהפכו ולזה נקרא העור סגי נהור • והאיש משה ענו מאד וגו' • אחר זה להודות שלא היו' מתרעמים על משה מפני גאוה והשתדל מפני דבור השם יתעלה עמו ולא היה ראוי שיקנאו בו מזה הצד • ראו שלשתכם • לכל אחד ואחד בפני עצמו כאחר בנבואה שיצא אל אהל מועד או אחר לאשה והוא אחר הענייו לאהרן ומרים כי לא יתכן שהיתה הנבואה אחת באשה יחד לדבים • ויקרא אהרן ומרים • לכל אחת ואחד קרא בדרך הנבואה או היתה הנבואה בדרך מופת בקול מורגש ואחר להם השם יתעלה מה אתם מתפארים בנבואה כמשה אם יהיה נביאים השם הנה אתודע אליו בעת השינה במראה הנבואה או אדבר בו בחלום בזולת השתתם החושים על מהביה' ולזה תגיע להם הנבואה על המעט ואולם עבדי משה אינו כן כי הוא עם השתמשו בחושיו תגיע לו הנבואה בשירלה ובמה שירלה כמו שאחר עמדו ואשמעה וגו' • ולזה הוא נאמן וקיים בכל ביתי והנה זה הבדל אחד בין נבואת משה לנבואת שאר הנביאים וההבדל השני הוא שאני מדבר בו פה אל פה בזולת אמצעי שאחר בסוף וזאת הברכה אשר ידעו יי' פני' אל פנים • ר"ל שלא היה אמצעי ביניהם ואמנם אחר זה לפי שכל הנביאים יאמר למדמה בהם רוסם בהנעת הנבואה מצד היות מושגיהם דברים פרטיים אשר אין שם כח יתכן בו ליורים זולת הדמיון כמו שביארנו בב' מספר מלחמות ה' ואולם השגות משה הנבואות אשר ניחיד בהם מבין שאר הנביאים היו השגות כוללות וניחוסים כוללים כמו הענין במצות התורה ובמה שנ' במעשה הראשית ולזה לא היה שם נביא תור' זולת משה • וההבדל הג' הוא שמה שהיה רואה מהדברים הפרטיים היה מגיע לו בלשון מבואר לא בחידות וזה יורה על שלמות השגתו בנבואה ואולם שאר הנביאים היה מגיע להם בחידות וכל מה שהיתה נבואתו יותר תלושה היו החידות יותר עמוקה עמוקות ויותר סתומות כי כל מה שהיתי' החידה יותר עמוקה היתה הידיעה המגעת ממנה בענין הנראה יותר חבויה וכבר ביארנו זה בב' מספר מלחמות ה' וההבדל הד' הוא מה שאחר ותמונת ה' יביט והנה ההבדל בזה הוא לפי מה שאחשוב שאחר הנביאים מפני דבקותם לאחר יקרה להם שלא ישיגו מציאות המצאות וסדרם אשר אצל השם יתעלה כי אם החלק שתטה אליו מחשבתם ואולם משה היה משיג יאר מה שאפשר שיגיע לאדם מזה הציאות המוסכל ובזאת ההשגה הנפלאה היה דבק בשם יתעלה ומשיג תמונתו הנפלאה באופן מה והיה זה כן לקלות התבודדות שבלו מבין שאר הכחות הנפשית על שכבר היה תמיד עם הש"י ולא היה יכול להפריד הדבקו ההוא כי אם בקושי נפלא כמו שביארנו בראש ספר ואלה שמות אשרי יולד אשה שזכה לזאת המעלה הנפלאה והנה במה שזכרנו בזה המקום מזה הענייו יש עומק נפלא יתבאר למי שראה דבריו בב' ובה' מח"י ולו באמו להרחיב הביאור בזה יאריך יותר מן הראוי עם שכבר יצערך להקדמות רבות לא יכילם זה הספר • ומחדוש לא יראתם לדבר בעבדי במשה • ר"ל שהיה לכם לירא מהשות נבואתכם לנבואת משה וזה כי משה להיותו תמיד עם השם יתעל' חוייב לו שיהיה פורש מן האשה והוא מה שדברו עליו מרים ואהרן והנה זכר שחרה אף השם יתעלה בם ונסתלקה הנבואה מהם ואז סר הענן הענן מעל האהל ונגלה שכבר כשאחה מרים מצורעת כשלג וזה לאות כי מרים לבדה דברה כנגד משה זה המאחר המזכר ואולם אהרן נתנגה על שלא הוכיח אחותו על זה וחזק את דבריה ועל זה הקדים מרים לאהרן במה שאח' ויתבר מרים ואהרן ביאשה והנה נקש אהרן מחילה ממשה על מה שהשיחו דברים כנגדו הוא ואחותו ואחר לו שלא ישית עליהם חטאת מה שמוצלו בו וחטאו והנה התפלל משה לשם יתעלה בעבור אחותו בחלות קצרות מאד לפי שלא נטתרך יותר מזה כזאת התפלה כי השם יתעלה עשה זה לכבוד משה וכבר מחל להם משה על מה שחטאו לו כמו שנקש ממנו אהרן והנה הרא' שמחל להם

קומה יי׳ · כדרך בני אדם לעמוד להלחם וטעם ויפולו כאשר ירלו שקמת לעשות מלחמה מיד יפולו לוויבך · מלת משנאיך מהבנין הכבד הנוסף והנון קל להקל על הלשון : ויפולו וינוסו · כדרך כל הנבואה · לכפול במלות משונות כאשר אפרש בפרשת בלעם : ובמחה · בנוח האחרון ונכתב בהא כמו הא אהלה כי לותיות אהו״י מתחלפים : שובה יי׳ · אמר רבי יהודה המדקדק הראשון כי כל שב שטעמו מגזרת תשובה הוא פועל עומד ולא יצא בבנין הקל רק אסהיה טעמו בשלוה והשקט כמו בשוב ונחת תושעון וכן שובה יי׳ רבבות אלפי ישראל שיניחם ולא ירגזו מלוויב · ודע כי רבבה מגזרת רב והטע׳ כמו רבבה בלמת השדה כאתיך ויתכן שנקרא עשרת אלפים כן בעבור היותה מספר רב על כן נסמכה מלת רבבות לאלפי׳ ומפ׳ התפלל שיניח וישקוט הטס כל ישראל ואם הס רבים : ויהי העם · כסמכה זו הפרשה כי אחר שנסע הארון מהר סיני חנו בקברות התאוה והנה ספר מה שאירע שם : כמתאוננים · מגזרת און וכן מחשבו אונך וטעם וישמע יי׳ שדברו דברי און : ותאכל · תלעיל כמו ויאמר ובמוכרת מלרע הפך הלשון רק כן מלאנו: וילעק העם אל משה · בפיום : ותשקע האש · כטעם ותכבה ואין לו אחר : תבערה · עוד הפרשנו : והאספסוף · שנאספו אל ישראל ואינם מהם והם ערב רב והמלה כפולה כמו סחרחר חמרמרו : וישבו ויבכו · אחר התאוה : גם בני ישראל · עתה : הדגה · שם המין : חנם · בזול כאילו היא חנם : הקשואים · בחלף תחת ה״ח המקשה כמו ועמי תלואים ורבי׳ כן · אבטיחים ידוע מלשון קדר ואין לו ריע במקרא · חציר · הירקות שהם עשב השדה וכן המלמית הריס חציר והנה הוא שם כלל והמתרגם ארמית אמר שהוא שם פרט גם הוא נכון : והבצלים והשומים · ידועים והם קרובים בלשון קדר : נפשנו יבשה · היא הנפש המתאוה הנטוע בכבד : אין כל · ספרנו כל דבר: עינינו · כי מן השמים ירד : והמן · ספר הכתוב חסרון דעת המתאוים כי המן היה כזרע גד והוא קל ללקוט והיה נראה כי הוא לבן ועוד כי יוכלו לאכלו כאשר היה גם לטחנו ברחים ולעשות עוגות או לדלותו ולבשלו בפרור ויש לו טעם ככבד כמו לשד השמן ועוד היה יורד על מקום נקי אחר שירחץ הטל את המקום : כזרע גד · סמוך כמו נטע שעשועיו · גד יש אומרים כסברתא ויש אומרים חרדל מגזרת גדין ואנכי לא ידעתי : שטו

ויהי אדני־תיזל עמנא ויהי · טבא דהוא ד׳ יוטיב יי עמנא ונוטיב לך : ונטלו מטורא דאתגלי עלוהי יקרא־דיי מהלך תלתא יומין וארון קיימא־ד׳ ז׳ד פיסון דיי נטל קדמיהון מהלך תלתא יומין לאתקנא להון אתר־ביתר־מישרי : ועננן יקרא־דיי עליהון ביומא־במיטלהון מן־משריתא : והוה במיטל ארונא ואמר משה אתגלי יי ויתבדרון שנאך ויערקון בעלי־דבבך מן־קדמך : ובמשרוהי אמר תוב יי שרי־ביקרך בגו־רבות אלפיא דישראל : והוה עמא כד־מסתקפין ביש קדם יי ושמיע קדם יי ותקיף רוגזיה ודליקת בהון אשתא מן־קדם־יי ושיצאת בסיפי משריתא : וצוח עמא על־משה וצלי משה קדם־יי ואשתקעת אשתא : וקרא שמא דאתרא־ההוא דליקתא ארי־דליקת בהון אשתא מן־קדם־יי : וערבבין די ביניהון שאילו שאילתא וחבו ובכו אף בני ישראל ואמרו מן ייכלינא בשרא : דכירין אנחנא ית־נוניא דהוינא אכלין במצרים מגן־ית בוצינאיות אבטיחיא וכרתי ובוצלי והומי : וכען נפשנא תאיבא לית כל־מדעם אלהין למנא עינגא : ומנא כבר־זרע־גיתא הוא וחזויה כחזיו בדולחא :

שיטין

וארן ברית יי׳ ב׳ וסי׳ נסע לפניהם · לא משו מקרב · ט׳ פסוקי׳ אית בהון הדין סי׳ נ׳ ון הפוכה וסי׳ ויהי בנסע הארן · ויהי העם כמתאננים · יורדי הים באניו · המה ראו מעשי יי׳ · ויאמר ויעמר רוח · יעלו שמי׳ ירדו · יחני וינעו בשכור · ויצעקו אל יי׳ בתר׳ · שופך בוז על נדיבים · ומקרין אכין ורקין שבתורה : קומה ב׳ בטעם מלרע וסי׳ קום׳ יי׳ ויפיצו · קימה יי׳ אלהי׳ לנוחך · וכל תהילו׳ דכוו׳ ב׳ מא מלעיל וסי׳ החזק מגן ויצנ׳ · שובה ה׳ בטעם מלרע וסי׳ ובנהה יאמר שובה · מחיתי כעב פשעיך · שובה יי׳ חלצה נפשי · והנחם על עבדיך · כאפיקים בנגב · ואתה ועתה יי׳ ה בטע׳ תבריון וסי׳ ואתה הבוא אל אבתיך בשלום · ועתה ישבו נא עבדיך בארץ גשן · ועתה נפשנו יבשה אין כל · אם רע בעיניך אשובה לי · צודה את נפשי · ברח מן הארץ מעל אבשלום · אדוני המלך · יושב ירושלם · תבקש לך גדלות · את נבלותה · יאכלם חדש את חלקיהם · נאספו עליה עמים · ועתה חלו נא · ועתה מה נאמר אלהינו דעזרא · ועתה יש תקוה לישראל · בחליים רבים · ואתה תעלה אותם ירושלם · קח נא ברכה

והיה הטוב ההוא · מה טובה הטיבו לו אמרו כשהיו ישראל מחלקין את הארץ היה דושנה של יריחו ממש מאות אמה על חמש מאות אמה והניחוהו מלחלוק אמרו מי שיבנה בית המקדש בחלקו הוא יטלנו וכן כך ובן כך נתנוהו לבני יתרו ליוכבד בן רכב : דרך שלשת ימים · מהלך שלשת ימים הכ״ה הקב״ה חפץ להכניסם לארץ מיד: וארון ברי׳ יי׳ נוסע לפניהם דרך · שלשת ימים · זה הארון היולך עמהם למלחמה וכו׳ שברי לוחות מונחי׳ ומקדים לפניהם דרך · שלשת ימים לתקן להם חנויה : ועכן יי׳ עליהם יומם · שבעה ענני׳ כתוכים במסעיהם ארבעה מארבע רוחות ואחד למעלה ואחד למטה ואחד לפניהם ממי׳ את הגבוה ומגביה את הנמוך והולג נחשי׳ ועקרבים : ויהי בנסוע הארון · עשה לו סימניו׳ מלפניו ומאחריו לומר שאין זה מקומו ולמה נכתב כאן כדי להפסיק בין פורענות לפורענו׳ וכו׳ כדאיתא בבל כתבי הקדש : קומה יי׳ · לפי שהיה תקדים לפניהם מהלך שלשה ימים היה משה אומר עמוד והמתן לנו ואל תתרחק יותר תנחומ׳ בויקהל : ויפולו לוויבך · המכונסין: וינסו משנאיך · אלו הרודפי׳: משנאיך · אלו שונאי ישראל שכל השונא את ישראל שונא את מי שאמר והיה העולם שנא׳ ומשנאיך כשאו ראש ומי הם על עמך יעריתו סול : שוב׳ יי׳ · מנחם תרגמו לשון מרגוע וכן בשוב׳ ונחת תושעו׳ : רבבות אלפי ישראל · מגיד שאין השכינה שורה בישראל פחות׳ משני אלפים ושתי רבבות : ויהי העם כמתאוננים · אין הטעם כמתאוננים אלא לשון עלילה מבקשים עלילה ליחד לפרוש מאחרי המקום וכן הוא אומר בשמשון כי תואנה הוא מבקש : רע באזני יי׳ · תואנה שהיה רעה באזני יי׳ שמתאוננים שתבא באזניו וינקום לוי לכן כמה ליבטנו בדרך הזה שלשה ימים שלא נחנו מענוי הדרך : ויחר אפו · אני הייתי מתכוין לטובתכם שתכנסו לארץ מיד : בקנה המחנה · במוקצין שבהם לשפלות או ערב רב ר׳ שמעון בן מנסיא או׳ בקציים שבהן ובגדולים : ויצעק העם אל משה · משל מלך בשר ודם שכעס על בנו והלך הבן אצל אוהבו של אביו ואמ׳ לו צא ובקש עלי מחבא : ותשקע האש · שקעה במקומ׳ שאילו חזרה לאחת הרוחות היתה מקפלת והולכת כל אותו הרוח : והאספסף · אלו ערב רב שנאספו עליהם בלאחם ממצרים : ויסובו · גם בני ישראל ויבכו עמהם : מי יאכילנו בשר · וכי לא היה להם בשר והלא כבר נאמר וגם ערב רב עלה אתם ולאן ובקר וגומר ואם תאמר אכלום והלא בכניסתן לארץ נאמר ומקנה רב היה לבני ראובן וגומר אלא שמבקשים עלילה : אשר נאכל במצרים חנם · ואם תאמר שמצרים נותנים להם דגים חנם והלא כבר נאמר ותבן לא יתן להם אם תבן לא היו נותנים להם חנם דגים היו נותנים להם חנם ומהו אומר חנם חנם מן המצות : את הקישואים · אמר רבי שמעון מפני מה המן משתנה לכל דבר חוץ מאלו מפני שהן קשים למעיקות אומרים לאשה אל תאכלי שום ובצל מפני התיבוק מצל למלך כו׳ כדאיתא בספרי : הקשואים · הם קונומב״רוס בלע״ז : האבטיחים · בורי״קס : החציר · כרישין פור״לים ית בוציליא וכו׳ : אל המן עינינו · מן בשחר מן בערב : והמן כזרע גד · מי שאומר זו לא אמר זו ישראל אומרים בלתי אל המן עינינו והק״בה הכתיב בתורה והמן כזרע גד וגו׳ כלומר ראו באי עולם על מה מתלוננים בני והמן כך וכך הוא חשוב : כזרע גד · עגול כגילה זרע קוליינדר״ו : בדולח · שם אבן טובה קרי״סטל : שטו

חזקוני

אשר ייסד יי׳ עמנו · לשון סיף על שנשה פעמים כדכתיב ופרשנתי את נבולך : והשבנו לך מלאותם הסוב וי״מ שנדרו לו ארץ הקיני הוא שכתוב באברהם אבינו אם הקיני ואם הקיני׳ שמו קיני נשרב׳ מקומו׳ כדכתי׳ ויראו את הקיני ואחר שאול אל הקיני׳ · ויסעו מהר יי׳ · אלו הר סיני היו עד עכשיו : דרך שלשת ימים · אינו אומר שלשת ימים דרך ג׳ ימים כלומר משכנם מסיני עשו נסייה ראשונה קודם שאכלו הקלוי׳ משיור מהלך שלשת ימים הם עשרים בלי׳ וכ״ת בו׳ וארון ברית יי׳ · מ׳ משה היה נוסעו׳ בכתבי׳ בתרי עשר ואמרו לאחיך לא תעשה נגלאל הקדש בלתנא הדגלים · ועכן יי׳ עליהם יומ׳ · מה שעשה ענני כתוכים במסעיהם לאו דבר׳ שמעשה ענני׳ עליהם יומם דהכ׳ ועכן יי׳ עליהם יומם ונעשו׳ מכן לתת שוחד עליהם הולך לפניה׳ יומ׳ דבר׳ שלא ובהאריך שמנן כבר׳ זו ובהשלמת הענן ואם לא יעלה הענן כי עכן יי׳ על המשכן דפרשת פקודי ר׳ יהודה אומר י״ג היו שכים לכל רוח ושכים לעולה ושכים לחטאה ולא לפניהם הנבוה מנחיכו והכשיוך מנכים ר׳ יאשיה אומר אחרבה ר׳ אומ׳ שני׳ : ויהי בנסוע הארון · אני׳ רבן שמעון בן גמליאל אומ׳ עתיד׳ פרשה זו שמעקר מכאן ומכאן בקונו׳ ואמר נכתבה כאן כדי להפסי׳ בין ויהי העם כמתאוני׳ לויסעו מהר יי׳ שמניה׳ מורעמות ויכון מקומה אמר ר׳ יוסי נדגלים כל׳ תכף אחר ונסעו הקדמים נוסעי המקדש וגו׳ ויהי בנסוע הארון וגו׳ ויאחר מקומה קומה יי׳ · ע״ש שהמכון היה מכתל׳ מעל המשכן בשמת המסעות : ובנסוע בתיב ובנוסעו קרי׳ · ובנסוע יאחר שוכה · על מה שהיה שוכן רבנות אלפי ישראל : רבבות · מעינות מכירות כי״ם כמו כי דעת׳ ושב יי׳ אלם שבותך ביש אלהיכם : כמתאוננים · ל׳ און ומעל כמו מעשנות אונך : ויעמע יי׳ · שדברו דברי און : ומכבר בם אם · מדה כנגד מדה לפי שעשו והלינו במדבר לכך שכיבה משאל כאלם אוכלים והזהרו בסיני בם נשבעו כאן בלשם כמו שפרש״י כפ׳ משפטים בני ויראו את אלהי ישראל ואחכל בקנה שמשכה : לפיכך ויעמע העם אל משה ירלים היו פן מפשעם בכל המשכנ׳ המלוה : והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה וגו׳ ועל ויאכיל משה כמו ויאכיל אל׳ ולא קרי : ויסובו ויבכו גם בני ישראל · אלו הם שבשבים יומ׳ בשלשה ימים בעשרים בלי׳ וכ״ת בו׳ : והאספסוף · כמיב אלף ולא קרי : ויסובו ויבכו גם בני ישראל · אשר נשלמנו בכבר לבדם מזרו ובמרמו עם האספסוף וכבו על מלאת הבשר : מי יאכילנו בשר · כי הנלו מסם מעטה לשמוכה מכוחו זה מלמדנו שבמלאכנו אל אכילת הבשר : וכרנו את הדגה · כשנלוה מעשנה כמבנה ואשר כך מוזר לאמרו הדגים בשלות בנוחות בעיין ובשמיהן מוזאות מלאתן מסיפין והדגים נכנסין בכליסם אם : בלא מורם ובלא דמים : את הקשואים ואת האבטחים ואכול בקנוה מעודה : ואת הבצל ואת הבצלים · לעשות הקדרה עם הבשר : לנבל הבשר והדגים : ועתה נפשנו יבשה · אשרו עתיד הבן ליפקד בעוד כרסנו לחרנו כלום ר׳ יש לך לעשה עלינו מוכיח מה שהוא אוכל אמרנו לו לר׳ שמעון ונמה אתה מקיים ויפד לך על אוכיך אמר לפם מה שמנני אינו יוצא מהם לעולם כדכתיב לעם אכיריים אכל אים : ל״ת לאחר שבשרו היו מוכיחים : והמן כזרע גד · הכ״ל כפי״ן רק והזי״ן בשב״ת ואים יהודה נטע שמשונים :

שמו

ויהי בנסוע הארון · ב׳ דמתיל׳ העם מתאוננים

ששי יא

ודאספסף · ל׳ אחס׳ ויל׳ והוא חד מ״ת מלין בלאמרי׳ ל׳ בלאמרי׳ הוסל ולא קריין.

בזרע · ל׳ וחד כזרע חנם׳ ·

אשרי נוטל · קום׳ ה׳ ושל אתיך יתאספו ליהלתם אם יתאספו כפ׳ ה׳ ולא יעבר׳ כפ׳ כם אל יחל ואסרנו יכנוסו לו תקופה ה׳ תפלת הדרך ובנסוע הארון כשהיה נסע ה׳ ל׳ תפלה ה׳ ל׳ ה׳ ל׳ ה׳ ל׳

שטו׳ לין שייט אלא לשון טייול מיסבניי״ר בלא עמל׳: ומחנו ברחים וגומר׳ לא ירד ברחים ולא בקדרה ולא במדוכה אלא משחק׳ היה טעמו לנטחני׳ ולגדוכים ולמבוטלי׳: בפרור׳ קדר׳: לשד השמן׳ לחלוח של שמן כך פרשו דונש ודומה לו נהפך לשדי בחרבוני קין והלמ״ד יסוד נהפך לחלוחי בחרבוני קין ורבותי׳ פי׳ לשון שדים אך אין ענין שדים אלא שמן ואי אפשר לומר לשד השמן לשון ויאמן ישורון שאם כן היה המ״ם נקו׳ קמץ ומעמו למטה תחת המ״ם עכשיו שהמ״ם נקוד בפתח קטן והטעם תחת הש״ין לשון שמן הוא והש״ין הנקודה בקמץ גדול ואינה נקודה בפתח קטן מפני שהוא סוף פסוק׳ דבר אחר לשד לשון מוטריקון ליש שמן דבש כעסה הנלוש בשמן וקטופ׳ בדבש ותרגום של אנקלוס דמתרגם דליש במשחה נוטה לפתרונו של דונש שהנעסה הנלושה בשמן לחלוחית שמן יש בה: בוכה למשפחותיו׳ משפחות משפחות נאספי׳ ובוכי׳ לפרסם תרעומתן בגלוי ורבותי׳ אמרו למשפחותיו על עסקי משפחות על עדיות הנאסרות להם: כי תאמר אי׳ שאתה אומר אלי שהוא בחיקך והיכן אמר לו כן לך נחה את העם ואומ׳ וינוס אל בני יש׳ על מנת שיהיו סוקלי׳ אתכם ומחרפים אתכם: על האדמה׳ אשר נשבעת לאבותיו׳ אומר לי לשאת בחקי: ואם כן עשה לי׳ תשב כמו של משה כנקבה כשהראהו הקב״ה הפורענות שהוא עתיד להביא עליהם על זאת אמר לפניו אם כן הרגני אתה׳ אלא מראה ברעתי׳ ראה מן ״ח מלין תיקון סופרים׳ ואל מראה ברעתי׳ אל תביט אלא בשם תבערה מתי׳ ורלוי׳ היו לך מסיני לכתיב ויחזו את האלהים שנהגו קלות ראש כנוסך פתו ומלבר בפני המלך וזהו ויאכלו וישתו ולא רצה הקב״ה ליתן אכלות במתן תורה ופרע להם כאן: אשר ידעת כי הם וגו׳ אותם שאתה מכיר שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת פרך והיו רחמים עליהם ומכים על ידם שנאמר ויכו שוטרי בני ישראל עתה יתמנו בגדולתן כדרך שנעשו בגרתן: ולקחת אותם קחם בדברים אשריכם שנתמניתם פרנסים על בניו של מקום: והתיצבו שם עמך׳ כדי שירחו ישראל ויהנהגו בהם גדולה וכבוד ויאמרו חביבין אלו שנכנסו עם משה לשמוע דבור מפי הק״בה: וירדתי׳ זו אחת מעשר ירידות הכתובות בתורה: ודברתי עמך׳ ולא עמהם: ואצלתי׳ כתרגו ואחרבי כמו ואל אצילי בני ישראל: ושמתי עליהם׳ לחה משה דומה באותה שעה לגר שמונח על גבי ממרה והכל מדליקין ממנו ומין אורו נחסר כלום: ונשאו אתך׳ התנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם טורח בני שהם טרחני׳ וסרבנין: ולא תשא אתה לבדך׳ הרי תשובה למה שאחרת לא אוכל אני לבדי: התקדשו׳ הזמינו עצמכם לפורענות וכן הוא אומר הקדישם ליום הריגה: עד

שטו העם׳ מנזרת משיטו בארץ וזה יורה כי לא היה נופל זה עם זה רק מפוזר ומפורד ברחים של היד ולא יתכן להפריד זה הדס כי מצנים יהיו הרחים: במדוכה עץ או אבן שידוכו בה גם יתכן שיעשו עונות מאשר ידוכו: עונות׳ כמו ועשי עונות: לשד׳ יש אומרים כי הלמד נוסף כלמד שלאחן ושלו והיה ראוי להיות השמן מלרע בעבור שהוא תאר הדס והנכון בעיני שלמד לשד שורש כמו נהפך לשדי והוא הלחה הנכנס׳ בחרבוני קין והוא הלחה הנכנס׳ העולה למעלה מכל שמן ויהיה השמן מלעיל כמשמעו: בוכה למשפחותיו שהתחברו המשפחות׳ לבכות כאשר יעשו בבכותם על מת: אים לפתח אהלו בפרהסי׳: ובעיני משה רע׳ פעל עבר אז תחסר מלת היה: למה הרעות לעבדך׳ הכתוב דבר על הבא במהרה: ולמה לא מצאתי חן בעיניך׳ כאשר אמרתי שלא כא ביד תשלח ולמה מצאתי חסרת מ״לף ורבים כמוה כי אין תימה לחסרות המלך יהו״ת: הריתי׳ אני אמ״ם׳ ילדתיהו׳ אז אני לחבים כמו ילד את שלח שאהו׳ עד בואו אל האדמה: מאין׳ בא״ם שם מקום ובלא מ״ם כמו לא ונמצא מלה הן את׳ מאין׳ כי כבד׳ פעל עבר כמו כי זקן יצחק אז יחסר הוא: את׳ לשון זכר ונקבה כמו לך נס בך׳ ועמך ואחך ואת׳ לשון זכר לבדו: הלבני׳ כמו המיתני זה עשה לי בלדקתך ובעבו׳ פיוסי וזה טעם ואם מצאתי חן בעיניך׳ ואל ארא׳ עוד ברעה שאני בה ואין צורך לתקון הסופרים׳ אספה לי מלה זרה ויתכן שהיה כן בעבור אות הגרון וכן ערבה לפני התיבה׳ ושוטרים׳ כי יש זקנים שבהו בימים ואינם ראויים להיותם שוטרים גם יש שוטרים ואינם זקנים׳ וירדתי׳ הכבוד ירד בתוך הענן׳ ודברתי אתך שם׳ וכאשר תשמע את הקול ישמיעו גם הם׳ והצלתי׳ כעבד אתה מאשר אצלך ודע כי הרוח כמו המכמה ואם תכתן מחכמת ראובן לשמעון לא תאסר חכמת ראובן רק נשארה כאשר היא והמשל בגר׳ התקדשו׳ נמצא לשבת ולבגדי לשון התקדש וכן היקדש שהוא לשון טומאה׳ ולא

בכה ובכה ז׳וסי׳ צמסר בסדר שמות׳ למשפחותיו ד׳וסימ׳ צמסר בסדר במדבר סיני׳ ובעיני י׳וסי׳ ובעיני שכם בן׳ בעיני פרעה׳ ובעיני׳ וקול נשמע בית׳ ירא יי׳ עליכם׳ גם האיש משה׳ ובעיני משה רע׳ ובעיני הסרני׳ ווידב׳ גם אנגר׳ ויש׳ הדב בעיני דמלכים׳ וחברו דד״ה׳ עבדך לעבדך ז׳פתחי׳ וסי׳ למה הרעת לעבדך׳ היסנרוני בעלי קעילה׳ ועשית חסד על עבדך׳ ולי אני עבדך ולצדוק׳ ויאמר המלך שלום דאבשלום׳ כי אתה הבדלתם לך׳ גם מזרים חשוך עבדך וכל אתנחתא וסוף פסוקים דכו׳ב״מא טוב עשי׳ עם עבדך׳ האנכי ב׳וסי׳ הריתי׳ לאד שחי׳ לשא׳כ״ד נמסר כד״ה א׳ריש סי׳ט׳: את ג׳ בליש׳ זכר וסי׳ ואת תדב׳ אליני׳ ואם כך׳ את עש׳לי׳ ממש׳הסיכר: הרג ג׳ ותם׳ וסי׳ ואם ככה את עשה לי׳ כי הרג תהרגנו׳ ידך תהי׳ בו׳ והנ׳ ששון ושמח׳ הרג׳ וחד והרג בשנאיה׳: ולא אראה ברעתי חד מן י״ח מלין תיקון ס פרי׳וסי׳ נמס׳ בריש סיפרא דמדבר סיני׳ ויאמ׳יי׳ל משה ט׳כטעמ׳ נמסר בסדר במדב׳סיני׳ ולא תשא ג׳וסי׳ ולא תשא למקו׳ בעבורם׳ ולא תשא עליו חטא׳ ולא תשא אתה לבדך׳ ונמס׳ גם בסד׳ וארא׳:

רלבג

זה בהתפללו לה׳ית׳ שירפא מרים לאחותו ובאהרו המענה על זה שאלו היתה מרים מוסה מאבי׳ היה בלוי שתכלס ז׳ימים ונאסף הסגה לגה הדס ית׳ שתסגר ז׳ימים ואחר למחנה כמשפט המצורע ביו׳ טהרתו והנה לכבוד מרים לא נסע העם עד האספה זה אמנם היה שסבב ה׳ ית׳ שלא נסע עמוד הענן מעל המשכן באותם ז׳ימים ואחר זה נעלה הענן מעל המשכן ונסעו ישראל מחנותם ותנו במדבר פארן ואולם התועלות המגיעות מזאת הפרשה הם ר״ע:

התועלת הראשון הוא ליסד עניין קדושת הלוים והכפרה עליהם בזה האופן הכפלא קודם שיקרבו לעבודת אהל מועד כי זה ממה שייסד יותר בלבנו ידאת המקדש והיה זה ג״כ מעיר הלוים לנהוג בענייני אהל מועד בתכלית הקדוש׳ והנה הלוים שיהיו הפני׳ פוסלין בהם מה שאין כן בכהנים לב׳ סבות האחת כי עבודת הכפפלים לה בהאתה למעלה מכ׳ שנה היא עבודת משא ולמעלה מכ׳ שנה אינם ראויים לזאת העבודה וכן לזאת הסגה ג״כ אינן ראויים לה עד שלשים שנה כי אין האדם שלם בכח עד היותו בן ל׳ שנה וזה מפורסם אמרו רז״ל בן ל׳ לכח ועוד שאם לא היו שנים פשלין בהם לא יתנו מעלה גדולה לכפם לזאת העבודה הנכבדת שהיו מעבדים באופן שיתנו לה מהמעלה בראותן שאין לוי ראוי עד היותו בן ל׳ שנה ואולם הכהנים מגד ראותם שהם

חזקוני

פסו׳ כמו מקרו כמו משוש כאין כמנגל כנגדה שמו העם ונקשו אלו הנדיקים שהיו אוכלים אותו כמו שהיה יורד: ושפכו כריפים לו דכו במדוכה׳ אלו הבינוכים׳ ובשלו בפרור׳ אל הרשפים שהיו מבשלים אותו וזהו שנאמר ויבשלו אותו׳ מקושש עצים למה היה לו לקושש אלא תפני שהיה רשע ורוצה לבטל את המן׳ ונאסף לא מצאתי מן׳ מן הביבו׳ מסרו אל״ף בתחרית יסוד שלהם׳ האנכי הריתי׳ אם אני אמם שהריתי אות׳ ואם אנכי ילדתיהו אם אני אביהם ל׳ ילד את שלח׳ על האדמה׳ אל האדמה כמו על נוזי נאלו נאלו נשא ידך על הצמים׳ לא אוכל אני לבדי לאחר שענדה האם נקבו׳ים שנשאנה אחר מעשה כך בהיותם עיים היו נוסאים עמו בשאת העם׳ ואם ככה את עושה לי׳ פרש״י תעשה כאו של מעשה כנקבה׳ שרוי בכעס היה ולא היה יכול לדבור הדבר ולאחר אמר אם ואחר את כאדם המעלאנה שבאמנם אגאמנו אינו יכול לדבור כשיעמדו ו״ל מיבנת את לך אמר ל׳ וכר׳ ל׳ נקבה׳ ואל אראה ברעתי׳ אל אראה עוד ברעה שאני בה׳ אספה לי מבעים אים׳ כנגד שבעים נפש ירדו לאוהל מועד ובנעים וקנים׳ נתתן מורה ובנעים מעמסות המכנות׳ נפר׳ שבעים ואילך היקה סגדלדי גדולה שבעים׳ ואצלתי מן הרוח אשר עליך׳ וכי לא היה להק״בה רוח אחר׳ לשבעי׳ נקנים אם לא לנקבה ממשה אלא כך אמר לו הק״בה אני אומר לך אתה עדין את עמי ונתתי לך מכמה לדוב׳ ואת רוחי בתתי עליך ואתה אחרת לא אוכל אני לבדי׳ ויתן יתן לכם מרוחן׳ התקדשו׳ לאמר כ״ג נאייר׳ מר מקרא יעים׳ מר ונא מר בכלל כלומר כ״ם יעים והוא לה׳ מעדין ופרין בכיון כדאים׳ והיה

בסכת תעניה׳

בעל הטורים

הכריות׳ ומחזיק בפלך בור שאין בו הכמה׳ ונופל בחרב קצר יתי׳ והפר להם זה עוני תחת העוים׳ כמו׳ שהאדיק ווכה לבניו בחמש׳ דברי׳ והחייב מחייב לבניו בחמש׳ דברי׳ חילופים׳ אחכה לי שנפי׳ חים כנגד ע׳ נפש שירדו למצרים וכנגד ע׳ לומו׳ וכנגד ע׳ שמות שים להב״ה ואלו הן אל אליס יו׳ אחד׳ אחון׳ אחיר׳ אהיה׳ אמיץ׳ אמת׳ ארך אפים׳ אחרון׳ אחין מוכן׳ מלכותו לאחר׳ אמונה׳ אשכול הכפר׳ ברוך׳ בורא׳ גדול׳ גאה׳ גואל׳ גבור׳ דגול׳ הודע׳ ועד׳ זוכר׳ חי חכיל׳ חנון׳ חוקר׳ חכין׳ חכם׳ טוב׳ טהור עינים׳ יפר׳ יושב כתר׳ כבוד מבחתר׳ כורא׳ כסגב׳ כלתי׳ מלר׳ חסד׳ נוטה עון נוכח פשע׳ נוטה חטא׳ נוקם׳ נופר׳ סלה׳ יוסב קדם סלה׳ סלח׳ עליון׳ עוסר׳ עוזו פוחה׳ צור׳ צדי׳ צנחות׳ קדוש׳ קנא׳ קרוב׳ רחום׳ רם׳ ראשון׳ שלא קבל חלטהו׳ מאחר׳ רב חסד׳ שמור׳ שומר׳ שלמון׳ שר׳ שוכן עד׳ תמי׳ חקיף׳ ושנעי׳ שמות׳ כל ישראל׳ ואלו הן׳ אשת נעוליס׳ אחי הלבן׳ אלופי׳ אחים׳ אוהביס׳ אוש׳ אש׳ אישים׳ אפרים׳ אדירים׳ אגוליס׳ אגוז׳ אויח׳ אגוזה׳ בניס׳ בני אל חי׳ בכור׳ בחירים׳ בחי׳ ברה׳ בעולה׳ גוי׳ גדול׳ גן נעול׳ גל עמל׳ יגפן יהעמוכי׳ ונשוא׳ זרע קדש׳ הכמים עוכיי׳ יחידי׳ יקרים׳ ישראל׳ ישורון׳ יעקב׳ יוסף׳ יהודים׳ ילדי׳ ידידי׳ כנה׳ כנה׳ כרם׳ מהני׳ מישרתי׳ מלכים׳ מעין תהום׳ נחלה׳ נדיבי׳ נאוה׳ נער׳ נעם׳ סגולה׳ עם׳ ני׳ עמים׳ עדה׳ עברי׳ עבדים׳ עמי׳ פדוים׳ פרזי׳ לאן׳ צדיקים׳ קדוש׳ קנוים׳ רבים׳ רבים׳ רכוס׳ שבעי יה׳ התימים ע״כ׳ ושבעים שמות לירושלי׳: הגין על ה״ת דאסרה לומר לך שיהיו בקיא׳ ונהירי׳ בחמש׳ חומשי חור׳: עמך בני׳ יהו דומין׳ והצלתי מן הרוח אשר עליך׳ ושמתי עליהם כי אני לא אחרים ולא אחן מרוחי עליהם׳ פ׳ אני אוריתי כי אתה לבדך הש״ת אוחם ואתה אחרת לא אוכל לשאת משא כל העם הזה׳ באר

מ״ע ספורנו

לתה הרשות לבנך׳ לבלתי בטל כרתי להוניה׳ סמם הש״ת מפנרים׳ ולפה לא מצאתי מן בעיניך׳ כשאמרתי אלא בא׳ ביל תשלח׳ ולשון אל אשת כל העם כזה אלי׳ וזה מעיד בדי לשים את משא כלם אלי׳ כאלו לא היה לך מרגיע ואלתי לעתות לשתפו עמי׳ שיהיה סוב להם׳ האנכי הריתי׳ הנה האב יוכל להגיע את בניו אף אל אי׳ שהם אלוקי הלעות׳ אם כי אלם חוטבי׳ מיתו לאוהב׳ שיתמל בכל כמו להגיע להם אבל אלה מינם בוסמים׳ כי כלל ומוסדים ומנסים לראות׳ מה מעשה בעדם׳ מאין לי בשר׳ הנה אין בפקק אנלם שאין לי בשר לתת להם׳ ומ״כ כשהם בוכים אלי׳ ואומרי׳ תנה לנו בשר׳ כאלו יש לאל ידי׳ ושאל ידו בביתם אשאה׳ רגונם אין זם אלא לנסות׳ אם שהנתתי בתוכתך׳ ומה אשיב אתתך בעדם׳ לא אוכל אנכי לבדי׳ ובריך שתתף׳ עמי׳ אחרים׳ שיבמה׳ הם׳ הם׳ ואם אתה׳ ל׳ ואם אתה׳ בכה׳ את משה׳ לי׳ נתנם׳ אמרתי׳ אל׳ אמר׳ אל׳ אמר׳ אל׳ אמר

לא יום ואחד תאכלון ולא חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום עד חדש ימים עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא יען כי מאסתם את יהוה אשר בקרבכם ותבכו לפניו לאמר למה זה יצאנו ממצרים: ויאמר משה ששה־מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חדש ימים: הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את־כל־דגי הים יאסף להם ומצא להם: ויאמר יהוה אל־משה היד יהוה תקצר עתה תראה הייקרך דברי אם לא: ויצא משה וידבר אל־העם את דברי יהוה ויאסף שבעים איש מזקני העם ויעמד אתם סביבת האהל: וירד יהוה בענן וידבר אליו ויאצל מן־הרוח אשר עליו ויתן על־שבעים איש הזקנים ויהי כנוח עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו: וישארו שני אנשים במחנה שם האחד אלדד ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בכתבים ולא יצאו האהלה ויתנבאו במחנה: וירץ הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד מתנבאים במחנה: ויען יהושע בן־נון משרת משה מבחריו ויאמר אדני משה כלאם:

ויאמר

לא יום אחד תאכלון וגו' חמשה ימים. כנגד אצבעות היד האוכלים: עשרה כפל בשתי ידיו גם עשרים כמשל האומרים יאכל כל מה שיאכל באצבעות ידיו ורגליו: חדש ימים. פירשתיו שיסוב ערך הגבה בחורה כאשר היתה וכן שתים ימים וכעס מאפכם כי הרוח באף ויצא הריח ממנו ולא יתנה: לזרא. במ"לף תחת ה"ח כמו קרמן לי מרא כי אותיות אה"ו מתחלפין וטעם לזרא הוא דבר זר נתעב לתולדת שלא הרגיל אדם בו: שש מאות אלף רגלי. ואין צורך להזכיר הפחותים ורבים פירשו זאת הפרשה לטעמים רבים יש אומרים כי משה אחר מה שיאמרו לו ישראל בעת שישאלו מה הוא הבשר והתשובה שיאחר להם אין לכם צורך לשאול: היד יי' תקצר. ולא אדע למה הגדה הזאת רק הדבר כמשמעו כי משה לא ידע כי הש"ת יחדש לחם מן השמים ומה נכבד דרש קדמונינו במלת ישחט על הבהמה ויאסף על הלב: היקרך. כמו ויקר מקרה: ויצא משה. מאהל מועד: ויאצל. על דעתי מהבנין מכבד הגוסף: וי"ן ויתנבאו לפ"ח רפה בלשון ישמעאל: ולא יספו. פעם שנית וכן קול גדול ולא יסף ולא יסף עוד לדעתה ואין מדקדוק הלשון להיותו מן זרה פן תסופו בכל מצותיה אמרו חכמים ז"ל שלקח משה מכל שבט ששה והנה שנים ושבעים ובעבור שאמר לו הש"ת שבעים איש הניח השנים וזה כוון: והמה בכתובים. בתחלה: ולא יצאו. ממחנה ישראל אל האהל מועד: וירץ הנער. בה"א הוא הנודע לשרת משה מזן מיהושע כי שרות יהושע מיוצא בשרות כל נער: מבחוריו. יש מוכרים שפירשו מבחורותו והטעם שלא אחר כדברי זקן ויש מדבקים מבחוריו עם משרת משה והטעם שרות אותו מיום שהיה בחור וזה מיעוט כוון כי זה המעשה היה בשנה השני והכוון בעיני שהוא מבחוריו הוא מהמובחרים לשרת משה כי אחרים יש עמו ודע כי מל' בחור בלשון רבים פעם תשתנה ופעם לא תשתנה וכן מלת פרים אולי הם שני משקלים: כלאם. נפתח הלמד בעבור אות הגרון הפה אחריו: ונפתחה

לא יום אחד תאכלון ולא חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום: עד יחדש ימים עד אשר־יצא מאפכם והיה לכם לזרא יען כי־מאסתם את־יהוה אשר בקרבכם ותבכו לפניו לאמר למה זה יצאנו ממצרים: ויאמר משה ששה־מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חדש ימים: הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את־כל־דגי הים יאסף להם ומצא להם: ויאמר יהוה אל־משה היד יהוה תקצר עתה תראה הייקרך דברי אם לא: ויצא משה וידבר אל־העם את דברי יהוה ויאסף שבעים איש מזקני העם ויעמד אתם סביבת האהל: וירד יהוה בענן וידבר אליו ויאצל מן־הרוח אשר עליו ויתן על־שבעים איש הזקנים ויהי כנוח עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו: וישארו שני אנשים במחנה שם האחד אלדד ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בכתבים ולא יצאו האהלה ויתנבאו במחנה: וירץ הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד מתנבאים במחנה: ויען יהושע בן־נון משרת משה מבחריו ויאמר אדני משה כלאם:

ויאמר

לא יום אחר תאכלון חד מן ג' פסי' רמיין אית בהון לא ולא ולא ולא ולא וסי' לא יום אחד תאכלון ולא. לא תאכה לא ולא תשמע אין. והיה כי תרבו ופריתם: ויאמ' משה ב' בטע' ורקא וסי' שש מאות אלף רגלי. בזאת תדעון כי יי' שלחני: להם ה' דסבירין לכם ומטעין בהו ספרי וסימ' בשר אתן להם. ומדתם מחוץ לעיר. יגיח יי' לאחיכם דאוריתא והכרו דיהושע. ועתה הגיח יי': היד ב' וסימ' היד יי' תקצר. היד יואב היה: דברי י"ג זסימ' היד יי תקצר. ומרוע הקליתני. ויען איש ישראל את איש. הבית הזה אשר אתה בונה. ויאמר אליהו התשבי. כן יהיה דברי אשר יצא מפי. ואת כל אלה ידי עשתה. ויאמר יי' אלי היטבת. הלא כה דברי כאש נאם יי': הגביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר של אחריו בפסוק שני. כי כה אמר יי' לפי מלאת לבבל. ויתפלל אל יי' ויאמר אנא יי' דיונה. אחרי דברי לא ישנו: אם לא ז"ס"פ וסימ' נמס' בסר' חיי שרה: כנוח ב' וסימ' כנוח עליהם הרוח. בפות רגלי הכהנים. עליהם י"ג חס' נמסר בסדר וינש. האהלה ח' וסימ' נמסר בשפטים סימן ד' בני יעל וסיסרא:

לא יום אחר תאכלון חד מן ג' פסי' רמיין אית בהון לא ולא ולא ולא ולא וסי' לא יום אחד תאכלון ולא. לא תאכה לא ולא תשמע אין. והיה כי תרבו ופריתם: ויאמ' משה ב' בטע' ורקא וסי' שש מאות אלף רגלי. בזאת תדעון כי יי' שלחני: להם ה' דסבירין לכם ומטעין בהו ספרי וסימ' בשר אתן להם. ומדתם מחוץ לעיר. יגיח יי' לאחיכם דאוריתא והכרו דיהושע. ועתה הגיח יי': היד ב' וסימ' היד יי' תקצר. היד יואב היה: דברי י"ג זסימ' היד יי תקצר. ומרוע הקליתני. ויען איש ישראל את איש. הבית הזה אשר אתה בונה. ויאמר אליהו התשבי. כן יהיה דברי אשר יצא מפי. ואת כל אלה ידי עשתה. ויאמר יי' אלי היטבת. הלא כה דברי כאש נאם יי': הנביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר של אחריו בפסוק שני. כי כה אמר יי' לפי מלאת לבבל. ויתפלל אל יי' ויאמר אנא יי' דיונה. אחרי דברי לא ישנו: אם לא ז"ס"פ וסימ' נמס' בסר' חיי שרה: כנוח ב' וסימ' כנוח עליהם הרוח. בפות רגלי הכהנים. עליהם י"ג חס' נמסר בסדר וינש. האהלה ח' וסימ' נמסר בשפטים סימן ד' בני יעל וסיסרא:

בעל המאורות

אחר לך. מי שיגיה עמוד אחרון מרחוק פ"ה. לכן כתיב ויאכל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש. אכל אלדד מידד כ"ח היו מכלל השבעים ואחר כתם ותנח עליהם הרוח. פירוש הרוח מחת הש"ת ולא מעל משה. וכשאחר לו יהושע כלאם יאחר מי יתן כל עם יי' נביאים כלאו הנבי' בחת יי' את רוחו עליהם. ולא כשבעים הקודמים: לזרא. בחל"ף ומתנו עליהם: לזרא. בחל"ף מתנה בו כל מיני מעשים חון מת' והשאמו מל עיתן: לזרא. בגיהי' לאחי חטיים: חס את כל דני הים לאכף להם פי' יחת הם לבון ויגוב ומת ויאלף. הה הוא באחרים בע"מ' סני לה: בגמת. ב' המס' ויהי בגיה עליהם הרוח. ואיך כמה בכות רגלי הכהנים. לאחר לך מכתה עליהם המגיה כמו על הארון: ותנח. ב' המסור' בפרשת נח: מתנבאים קרי ביה מת בכיאם. סהיו אחורי' משה מת ויהושע מכנים ישראל לארץ. מתנבאים כונעריקו' מש"ה תליה נפ"ש בגיין אלה"ים יהוש"ע מכנים: ולא

מ"ע ספורנו

והיה לכם לזרא. מתאוה שמנו עד שיולד בכם מוסר מעלת כמו שהעיד בסמרו מבחורי ישראל מכרים: לאה זה ינאמו מעברים. שהיו לנו מה מיני מאכל רבים לא מן הלבד: שש מאות אלף רגלי. ויאמרו רב כבר לבשיבם: ואתה אמרת בשר אתן להם ואכלו חדש ימים. וחס כן יהיה בשר אתנו לכם רב עמד כאמרו ויפסר עליהם לשפר מאר וכאמר ימים עוף בגף מבל מקום: הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם. איך יאמיק זה לשיר מלונותם מחת שהיום מאמרי בשר אלא כדי לנסות בשמרו ויבנו אל בלבבם אלא אין מקום אבמו פנו: בזה יבנה בשמלבים לאמר: זה לאין מבלית ומתה לא מבו אמרי' מת בחירמים בחמר' ז"ל מבל בידי מתים מזן מרחת מתים: שיר ה' מקבר. בלבנים דרך שיעמאמו כל מקבל מקום בחמרו עד מאר לא מתבכם: מתה תראה מיקרך דברי. תראה מיקרה זה שיאכלו מן מבשר בשמשכם בנבואתם אחר המתנה על מרחת ישמרו מידי קרה ואין יכולת בידי לעלות מאלתם:

קומץ מנחה

הלב"ה היד ה' הקצר אני אתן להם עופו' והוא כולל שניה כמ"ש ז"ל שעוף נבשר בסיפן אחר פפני שנברא בחרקק כולם יש ויבשה בשר ודגים: חנם מצות שעכשיו אם אין אנו מקיימי' מצות כתי' ועבר את השפו' ביידי' דעב: בזרע נר שהוא דק מאוד ויש טורח גדול באסיפתו: כמש"ל שלא השמן הפך מה שאמרו ונשמנו יבשה אדרבה תחלתן בוכה לשפחותיו שהיו בוכי' הרבה כאדם הבוכה על מיתת משפחותיו: איש פתח אהלו בפרהסיא שהכל ירקו ויבכו עמהם: עתה תראה ולא בכיבוש ארץ כנען: ויאסף שבעי' איש משה בעצמו ולא צר עינו שיחול הנבואה גם על הזקני': אלדד ומידד מצאתי כי חבם אחר מא"י כתב לרב עשרים ולבצל שראה קברם ונתנה עליהם אלדד ומידד אחי אהרן מן האב ולא מן האם ואלדד זה אינו בן יוכבד דודתו ומידד נוסדיקון מי היא דודתו שאחרי מתן תורה נאסירה על עברם ולקח אשה אחרת והוליד ב' בנים אלו: והרבה

רלבג

שהם בלתי יכולי' לעבוד עבודתם אם לא בלבם בגדי כהונה יתנו מעלה גדולה בנפש לעבוד האלהות ולא לעבוד בהם שיהיו השרים פוסלין בהם והסבה השנית כי הלוים הם משוררי שיר כמו שהתבאר במחלה ואין ראוי לכמו זה השיר מי שיהיו שלם בדעותיו ולזה נבחר להם הזמן שיאות להם כי השלמות הראוי לזאת העבודה והנה זכר בעבודת הלוים שמירת המקדש כי זה ממה שיתן גדולה ומעלה בנפש למקדש ראוה לומר כשיהיו בו מזמרים ושוערים:

התועלת

דזקוני

והיה לכם לזרא. ג"לף בפקוס ס"ל מנעמל קרמן לי מרה ומי' לזרא לבשיב כמו כמרו לאור ורה שלאה כלומר תיהכלו מלאמו בסר יסופו יסיה לכם רם ונמשב עד שמשיבו ומרשיקוהו מכם: לאחר לשה זה יגאנו מעברים ומאמרתם וזכרנו את הדגה וגו': ויאמר שם מאות אלף רגלי. רבע"ם לאמרת לי אמסה לי מעבים איש ונמלו אמר ואל שמם מאמר נמן. לכם בסר ע"י מבשים איש אלו וכי יש יכולת כיד מבשים איש לתת בסר לשם מאות אלף רגלי הנעבים לבד מטף: הצאן ובקר. מאחרו מי יאכילנו בסר ואם לא דני סיס. מאמרו זכרנו את הדגה: ישחט לכם ויאסף לכם ע"י. לבשים מעשה בשבעי' כמם: ומצא לכם. לשם מאות אלף רגלי הנעבים לבד מטף מל מדבר ישים: ויאמר יי' אל משה היד יי' תקצר. אין דעתי ליתן לכם ע"י הבשים איש אלא מל ידי לא מקצר: עתה תראה מיקרך דברי. מאמן להם אחל לא ע"י הבשים איש: ויאצל. אל"ף כתיב ולא קרי: ויתנבאו ולא יספו. ולא חוסיפו מל משה דונמל ויסף מחיתו עוד: ויתאחרו שני אנשים. מיקרים על הבשים: מאמר אלדד ומידד מן הזקני' נבחרים ולא נתנבאו מיקרה מל אלדד ומידד ומה שהיו מתנבאים אמרו מל מלחמת גוג ומגוג ומל בית המקדש ומל ירושלים ומל ישראל ומל מלכות בית דוד ומל מלכות בית אפרים ומל מלכות בית יהודה ומל מלכות בית אדום ומל מלכות בית ישמעאל ומל מלכות בית עמון ומל מלכות בית מואב ומל מלכות בית פלשת ומל מלכות בית צור ומל מלכות בית צידון ומל מלכות בית יון ומל מלכות בית מדי ומל מלכות בית פרס ומל מלכות בית יון ומל מלכות בית רומי

המקנא אתה לי · הקנאתי את מקנא: לי · כמו בשבילי כל לשון קנא לדם המוחן לב על הדבר או לנקום לו לעזור לאפר מאמר בלע"ז מומן בעובי המשא: ויאסף מסה · מפתח אהל מועד: אל המחנה · נכנסו אים לאהלו: ויאסף · לשון כניסה אל הבית כמו ואם אתו אל תוך ביתך ואב לכלם יכבוד ולא ידע מי אוספם מלמד שלא הביא עליה' פורענו' עד שנכנסו הלדיקים אים לאהלו: ויגז · ויפרוש וכן כי גז אים וכן נגוזו ועבר: ויטוש · ויפסק כמו והנה נטושים על פני כל הארץ ל ונטשתיך המדברה: וכאמתי · פורחו' בגוב' עד שהן כנגד לבו של אדם כדי שלא יהא טורח באסיפתם לא להגביה ולא לשמו: המחני · מי שאוסף פחות מכלם העגלים והחגרים אסף עשרה ממריס: ויטמו · עשו אותן משמיחין משטיחין: פרס יכרת · כתרגו' עד לא פסק דבר אחר אינו מספיק לפוסקו בשניו עד שנשמתו יוצ': ותדבר · אין דבר בכל מקום אלא לשון קשה וכן הוא אומר דבר האים אדוני הארץ אתנו קשות אין אמיר בכל מקום אלא לשון תחנונים וכן הוא אומ' ויאמ' אל נא אחי תרעו ויאמר שמעו נא דברי כל נא לשון בקשה: ותדב' מריס ואהרן · היא פתחה בדבר תחלה לפיכך הקדימה הכתו' תחלה ומנין שהית יודע' מריס שפירש משה מן האש' רבי נתן לומר מרי' הית' בלד לפורה בשעה שנאמר למשה אלדד ומיד' מתנבאי' במחנ' כי' שמעו לפור' אמרה אוי לנשותיהן של אלו אם הם נזקקים לנבואה שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך שפירש בעלי אמתי ומשם ידעה מריס והגידה לאהרן ומה מריס שלא נתכוונה לגנותו כך נענשה קל וחומר למספר בגנותו של חבירו: האשה הכושית · מגיד שהכל מודי בשחרותו של כושי: כושית · בגימטריא יפת מראה: על אודו האשה · על אודות גירוש: כי אשה כושית לקח · מה תלמו' לומר אלא יש לך אש' נאה ביופיה ואין נאה במעשיה במעשי' ולא ביופיה אבל זאת נאה בכל: האש' הכושית · על שם צויה מריס והגידה כושית כאד' הקור' את בנו נאה כושי כדי שלא תשלוט בו עין רעה: כי אשה כושית לקח · ועתה נרשה: הרק · אך עמו לבדו דבר יי': הלא גם בנו דבר · ולא פירשו מדרך ארץ: ענו · שפל וסבלן: פתאם · בגלה עליהם פתאם והם עמאי' בדרך ארץ והיו צועקים מיש מיש להודיעם שיפה עשה משה שפירש מן האשה שנגלית עליו שכינה תדיר ואין עת קבועה לדבור: לאו שלשתכם · מגיד שבשלשתן נקראו בדבר אחד מאי שאי אפשר לפה לומר ולאזן לשמוע: בעמוד ענן · יצא יחידי שלא במדת בשר ודם מלך בשר ודם כשיוצא למלחמה יוצא באוכלוסין וכשיוצא לשלו' יוצא במועטין אמדת הקב"ה יוצא למלחמה יחידי שנאמר יי' איש מלחמה ויוצא לשלום באוכלוסין שנאמר רכב אלהים רבותים אלפי שנאן: ויקרא אהרן ומריס · שיהיו נמשכין ויוצאין מן האהל לקראת הדבר: ויצאו

ומי יתן · כי נבעס מאבור' את אנשיאלך ·

שביעי

ויאספו · ו' נקרי מתהין ומיין מנין סלוה אלאו ואלה מלוחיהי ברמוי דאלבה אלאחיהין אמר' וכספה ·

יב

ויאמרו · לינעס' בתור'

ויאסף יי' אל מסה · ויאמר יי' אל מסה ואל אהרן ומריס ויצאו שלשתם אל אהל מועד ויצאו אהרן ומריס ויקרא אהרן ומריס ונפקו

ויגז ג' מסור' ויגז שלוים · ואיתיך ויגז ראשו באחי' · וזה הו' שים נמדרש יותר מזה שהרג בהם השלו ע"י מלאה הרג בהם על אי' יריח' כמלה שנפל על ראשם · כשם שנא' באיוב ויגז ראשו והי' מתאבל על בניו שנפל עליהם הבית · כך בכאן היו מתאבלים על אותם שמתו מגזירת השלו · כאיש בגדים וקרי' שלו' לגדיקי' ושלו' לרשעי' שהיה להם לקוים: המתאוים · שנים כי שם קברו את העם המתאוים · הני המתאוים · למה כי שם קברו את העם המתאוים: הכשות · בגימ' יפת מראה: ויאמר יי' · ומאמר ליה: אתה ומשה · שדברו לי בימו לבדי' ולא שמע אותו אדם אחר: ענו · ענו כתיב שהיה תשבון ע"נו ימים בהר · ויבשהו הענן בשת ימים ואחר כך ג' פעמים ח': ענו · בני' בעדן שנאחל גן עדן: נמרלה

מ"ע ספורנו

כי יתן ה' את רוחו עליהם · בלתי מגילות מאתי: מן הים · מים סוף שהיה דרומי להם וזה כי סבבו השלוים את הים מקצות הדרום: המתעים אסף מעבר הדרום · כי כלם היו תאבים לאכול מבשר סרנה מאד: הבשר עודנו בין שניהם · שלא הגיע עדין לגבול שימאסו בו סרס יכרת · שלא הגיע עדין זמן שבעם · בתתאים מהם שנאלו הבשר לנשות ולקו בנשיהם כי לא אחר ואכלו מדם ימים אלא על הכוכים בלתי מתאים שאמרו לפה זה יאלנו מתאים והם בכו בחלי יהם באמרו והיה לכם לזרא: ויהיו בחברות שהו שם חיה זמן כמו ויהיו שם בעבר שנים · ויהיו שם כאבר נוני ב' · אמר כי באותו הזמן שהתעכבו שם קרה שהבדרה מרים בעשה ובכיות מן שהל מועד ויקם הוצאין בהל ית' אותם לנמ' מתהליהם אל אהל מועד: הרק אך בעבו' דבר ה': האמנם משה לבדו זכה לזה שיהיה דבר יי' מיוחד אליו לבדו מלבד שה שוכה שם כל העדה ישראל בנתן תורה: ויאמר ס' · כאמרים ז"ל שאני נורלא דדבנן דקודשא ברין הוא תנא ביקריה: נאו שלשתכם · רבש שיעש משה מרעתו היתה מעצמו ואח"כ הסכים הק"בה על ידו: והענן

קומץ מנחה

והדבר מרים ואהרן הקריש אוחה לפי שהנשי' דברניה הם והיא החזיקה בדבר יותר: מה אל מה אדבר בו דברתי בו לפרוש מן האשה והא דא"ל ג' דברים עשה משה מרעתו וכו' וי"ל שהפרישה היתה מעצמו ואח"כ הסכים הק"בה על ידו: והענן

ונפתחה ה"א המקנא והיה רצוי להיותו בשוא ובפתח ובעבו' היות תחת המים שוא בע ושניים שוואים נעו' לא יתחברו לעולם: ומלת מי יתן כשואל חפץ בדבר כאומר מי יתן לי זאת האמלה והחפץ: ויאסף משה · הלך בלוי עם הזקני' לחלוק להם כבוד: ורוח נסע · יוסי: וינו · כרת כמו גזי נזרך ומנזרתו גז נאלך · וטעם ויגז שהיו בשפת יס רבי' פחול והנה גזו מהם ומלת ויגז מפעלי הכפל כמו ויחס כשר הילד: ויטוש · כמו ויפרוש והטעם כדבר כטוש אין כח בו לסור וכן והנה כטושים על פני כל הארץ: סביבות המחנה · בלבד גם הטעם שהיה כאמתי בכל מקום גבוה או שפל: ויפרשו וכן שבחתי אליך כפי ואם הם שני בגיים: מכה רבה · דבר היה: ויקרא · הקורא לו מש': קברו · הקוברי' כמו ויאמר ליוסף: נסעו העם חלרות · אל חלרות דרך קצרה · ומעם ויהיו בחלרות דבק עם ותדב' מרים כי בעבורה יסעו עם כי כן כתוב: ותדבר מריס · היא דברה גם אהרן הסכי' לו החרים על כן בענש · וטעם ותדבר עם בי"ת דרך גנאי כמו וידבר העם באלהים גם יאמלה לשבח גם בדרך גבוה' אומרי' כי משה מלך על כוש ולקח כושי' והמתרגם אמר שפירתא וטעמו לשון כבוד כאשר יקראו היפמעאלים לזפת הלבן גם אנחנו נקרא העור שני נהור והנה לא יתכן שנקרא שם שהוא לשבח להפכו לגנאי וים אומרים כי כוש בן ימיני הוא שאול וכן הלא כבני כושיי' וכבר פירשתיו והיפר בעיני שזו הכושית היא צפורה כי היא מדינית ומדיני הם ישמעאלי' והם דרי' באהלי' וכן כתוב ידגזון יריעו' ארץ מדין וכעבור מוס השמש אין להם לזבן כלל וצפורה היתה שחורה ודומה לכושית · וטעם כי אשה כושית לקח זה הדבור שדברה מרים אמה נכב' דברי קדמונינו שאחרו שאמרה על הזקנים אשריהם וזאו לנשיהם והנה חשדו משה כי לא נמנע לשכב עם צפורה רק בעבור שאינה יפה: ויאמרו הרק אך במשה · הביאה ראיה כי לא עש' זה לקדושת השם כי הם היו נביאי' אין המשכב אסור להם: הרק אך · והאחד יספק רק הוא דרך נאות כמו המבלי אין קבלים: ושמע יי' · ואם דברו בסתר: ענו מאד · במשקל שלו והטעם שלא בקש גדולה על אחיו: פתאום · ה"מס נוסיף כמ"ס שלשום והוא מגזרת פתי דבר שלא עלה על לב: לאו שלשתם ויצאו שלשתם · כל אחד מאהלו והנה דרך כלל ואחר כן פרט וירד יי' בעמוד ענן ויקרא אהרן ומרי' ומשה שומע: שמעו

רלבג

התועלת השני הוא בחמלת והוא מה שלמדנו בזה מענין פסח שני לאשר בחזו לו מפני עוחאה לו מפני הרוחק בדרך לרחוקה בחם י"ל · והנה התועלת בו הוא התועלת בעינו שזכרנו בענין פסח ראשון:

התועלת הג' הוא לפרסם עוזם ופלאות השם ית' על ידי משה בכיאו שתכף שהוקן המשכן כפהו ענן השם ית' ביום ומעמוד אש לילה על שילאה השם ית' שיסעו ונסע לו הענן עמהם לנחותם הדרך וכאשר ישכן שם הענן שם יחנו בני ישראל ובזה האופן היו נוסעים וחונים על פי ה' והנה אחר נסוף זה הענין על פי יי' ביד משה לב' סבות האחת כי זה המופ' עשה השם יתע' ע"י משה בניאו והשני כי עם כל זה לא היו נוסעים כי אם ע"פ משה מפי הגבור' כאשר יצוה לתקוע בחצוצרות בחסע המחנות:

התועלת הרביעי הוא להודיע שראוי לחנהיג לסדר עניניו באופן שבאשר ירצ' שיבאו לפניו ראשי העם או העם בכללו יסבב שיריגיש יחד בעת אחת כדי שלא תפול קנאה בעיניהם אם יקרא קנאתם קודם קנא ושיוכלו להרגיש זה תכף שיצלה וזה לאחם יהיה בכמו אלו הקולות

הזקוני

ומי יתן כל עם יי' נביאים · הן בחמכם הן באהל מועד להקל מעלי': כי יתן יי' את רוחו עליהם · ולא מרוחי שמה שאחר הק"בה לתת מרוחי היינו על מעטים וזקנים אבל יותר לאין מתנבאין מרוחי אלא מרוחו של הקב"ה הלוחי שיהיו כלם מתנבאים בענין זה: ויאסף משה אל המחנה · נתלוה עם הזקנים לאלוק לאם בכבוד: ורוח נסע · בכ"ג נאייר: וינו שלוים מן הים · כנגד מה שאחרו מי יאכילנו בשר וזכרנו את הדגה שנו לאם שוטות מן הים לעשות מעשה בשר ודגים: אל המחנה · אל המחנה כמו וסכות אל אחרון ונתת אל המערכת: ונאספים על פני הארץ · ר"ל שהיו מתוקפים מכורים על גבי מכורה עד שהיה עניין אחים: ויאספו את השלו · אסף ה': מעלה · עשרה חמרים יש בחמר שלשים סלין הרי מעשרה חמרים מחזיקים שלש מאות סלים הרי בכל יום עשר סלין לאחמיש: הנשר מורבא כין שכיחה · לאחר שהכפיק בשר לכולם כדי שלא יאחרו לא בנפש אלא מחני שלא היה כידו יכולת להכפיק בשר לכולם: ויקרא שם המקום · אסר שם המקום · כמו ויאמרו ליוסף: מקברות התאוה · נשאו בכ"ב נסיון: ויהיו נחברות · היה לו לכתו' ויהיו נחברו' כתו בשאר מקומות אלא כיון שנכשלו מחברות לא הכפיקו לאלוך עד שנשאר שדב' מרים בשבע שנגשרה ושבו לאחריהם בחברות עד אחרי אשר מרים ואין מוקדם ומאוחר: ותדבר מרים ואהרן בשבע · מניין היה יודעת שפירש משה מן אשתו אלא ראתה את צפורה שלא היתה מתקשטת מתקשטי בנים אחרת לא הין אחיך מקפיד בדבר ע"י כך ידעה מרים ואחרת לאשים וסניפה דברו בו: על אודות האשה הכושית · אחרו לזה בירים שאשתו אלא אם לא ע"י שהיה כושי והלא אשה כושי' לקח משה בשעת הנשואין כלו' כצורה היפה מבשאו מאשתו אלא הכיר' כשכיל כיאור מבה ולאה הניפה שבשל כיאור שבה · ר"ל על אודות האשה הכושית · מלבה כושית כמו שכתיב בדברי הימים דשבה והוא לא נזקק לה ואין לפרשו על צפורה לא"כ מאי דכתיב כי אשה כושית לקח וכי עד עתה לא היינו יודעים שלקח הוא אם צפורה ואור הרי צפורה לא היתה כושית כי כוש מבני חם ומדין מבני חם מישוט אחר מישוט אחר לרבות והרבוי אלא נם בנו דבר קודם שנדבר עם משה כיבר בדברים כמו שדברו רבותינו שנתנבאה בשוד שהיתה לאחות אהרן ולא לאחות משה ובאהרן הנגלה בנלאי: ויאמר יי' אל מרים ואהרן · אל"ם שדברו בסתר תבע מנגנו: ויאמר יי' פתאום אלא יאמרו שמעה קבל מלינו נאמרי הקוש: ויקרא אהרן ומרים · אבל עשה לא קרא אשה שלא יאמרו ישראל אף משה עמהם בכלל מכשם:

בעל הטורים

פרשת שלח

שלח לך מאנשים. סמך מרגלים לחטא העגל בשביל לתת הרע שפיר שלח לך מאנשים. ס"מ חכם ס"ה מאנשים חכמים ומליצים. שלח לך. רמז לחנין של"ח שרי יפתלתו ויפלו בגלו. סבב מלאכים ושל"ח שרי חרב הבית וגם שלח מעל סכי ויצלו: וישלח

מ"ע ספורנו

אמרי נועם

קומץ מנחה

אבן עזרא

שלח לך. כתוב שהם אמר לישראל עלה רש והם אמרו כשלחה האנשים לו אמר האם שלח לך אנשים. וטעם אנשים שהם ידועים גבורים וכן כלם אנשים וחזקת והיית לאיש כי איש היה: ויקורו. ויחקשו וכן לא תתורו: כל נשיא בהם. כל אחד היא נשיא בהם לו תהיה מלת אחד מושכת עצמה ואחרת עמהוכן שנים אנשים שרי גדודים היו בין שאול ודויד כן: וטעם

ומליל. יעם מ"שה למימר: שלח לך גוברין ויאלון ית ארעא דכנען די אנא יהיב לבני ישראל גברא חד גברא חד לשבטא דאבהתהון תשלחון כל רבא דבהון: וישלח

פרשה

וידבר יהוה אל משה לאמר: שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו כל נשיא בהם: וישלח

יראתם ג'וסי'ומדוע לא יראתם. אנכי עם'בין יי' חרב יראתם. וסי'בלשון ארמי חרבא דמשה אישתא' וא'יראתם. יראתם את יי'דיהושע: וילך ז'פתחין וסי'נמסר בסוף חיי שרה: ירק ג'ב'חס'וא'מלא וסי' נמסר בסדר מצורע: אבתיו לאבותיו ז'חס'בסיפרא נמסר בסדר במדבר:

חזקוני

רלב"ג

רש"י

ויצאו שניהם: ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם יהוה במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו: לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא: פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת יהוה יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה: ויחר אף יהוה בם וילך: והענן סר מעל האהל והנה מרים מצרעת כשלג ויפן אהרן אל מרים והנה מצרעת: ויאמר אהרן אל משה בי ארני אל נא תשת עלינו חטאה אשר נואלנו ואשר חטאנו: אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו: ויצעק משה אל יהוה לאמר אל נא רפא נא לה: ויאמר יהוה אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים תסגר מרים מחוץ למחנה ואחר תאסף: ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים: ואחרי נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן:

קל"ו. מהלל"אל. סימן:

פרשה

ומליל יעם מ"שה למימר: שלח לך גוברין ויאלון ית ארעא דכנען די אנא יהיב לבני ישראל גברא חד גברא חד לשבטא דאבהתהון כל רבא דבהון: וישלח

יראתם ג'וסי'ומדוע לא יראתם. אנכי עם'בין יי' חרב יראתם. וסי'בלשון ארמי חרבא דמשה אישתא' וא'יראתם. יראתם את יי'דיהושע: וילך ז'פתחין וסי'נמסר בסוף חיי שרה: ירק ג'ב'חס'וא'מלא וסי' נמסר בסדר מצורע: אבתיו לאבותיו ז'חס'בסיפרא נמסר בסדר במדבר:

חזקוני

רלב"ג

רש"י

ותפקו הדרויהון: ואמר שמעון כען פתגמי אם יהון לכון נביאין אנא יי בחזיון אנא מתגלי ליה בחלם מן אנא ממלל עמהון: לא כן עבדי משה בכל ביתי מהימן הוא: ממלל עם סמלל מלילנא עמיה בחזיון ולא בחידן ובדמות יקרא דיי משתכל ומא דין לא דחילתון למלל בעבדי במשה: ותקיף רוגזא דיי בהון ואסתלק: וענגא אסתלק מעילוי משכנא והא מרים חורא כתלגא ואתפני אהרן למרים והא סגירא: ואמר אהרן למשה בבעו רבוני לא כען תשוי חלא דנן דעמלנא חובא דאיטפשנא ודיסרחנא: לא כען הוה כמיתא דא מבטנא ארי אחתנא הוא צלי כען על משרא מיתא דדין ודבה ויתסי: וצלי משה קדם יי למימר אלהא בבעו אסי כען יתה: ואמר יי למשה ואילו אבוהא מנזף נזף בה הלא תתכלם שבעא יומין תסתגר שבעא יומין מברא למשריתא ובתר כן תתכנש: ואסתגרת מרים מברא למשריתא שבעא יומין ועמא לא נטל עד דאתכנשת מרים ובתר כן נטלו עמא מחצרות ושרו במדבר פארן:

פרשה

וידבר יהוה אל משה לאמר: שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו כל נשיא בהם: וישלח

יראתם ג'וסי'ומדוע לא יראתם. אנכי עם'בין יי' חרב יראתם. וסי'בלשון ארמי חרבא דמשה אישתא' וא'יראתם. יראתם את יי'דיהושע: וילך ז'פתחין וסי'נמסר בסוף חיי שרה: ירק ג'ב'חס'וא'מלא וסי' נמסר בסדר מצורע: אבתיו לאבותיו ז'חס'בסיפרא נמסר בסדר במדבר:

חזקוני

רלב"ג

רש"י

ויצאו שניהם: ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם יהוה במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו: לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא: פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת יהוה יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה: ויחר אף יהוה בם וילך: והענן סר מעל האהל והנה מרים מצרעת כשלג ויפן אהרן אל מרים והנה מצרעת: ויאמר אהרן אל משה בי ארני אל נא תשת עלינו חטאה אשר נואלנו ואשר חטאנו: אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו: ויצעק משה אל יהוה לאמר אל נא רפא נא לה: ויאמר יהוה אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים תסגר מרים מחוץ למחנה ואחר תאסף: ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים: ואחרי נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן:

קל"ו. מהלל"אל. סימן:

חזקוני

רלב"ג

רש"י

ותפקו הדרויהון: ואמר שמעון כען פתגמי אם יהון לכון נביאין אנא יי בחזיון אנא מתגלי ליה בחלם מן אנא ממלל עמהון: לא כן עבדי משה בכל ביתי מהימן הוא: ממלל עם סמלל מלילנא עמיה בחזיון ולא בחידן ובדמות יקרא דיי משתכל ומא דין לא דחילתון למלל בעבדי במשה: ותקיף רוגזא דיי בהון ואסתלק: וענגא אסתלק מעילוי משכנא והא מרים חורא כתלגא ואתפני אהרן למרים והא סגירא: ואמר אהרן למשה בבעו רבוני לא כען תשוי חלא דנן דעמלנא חובא דאיטפשנא ודיסרחנא: לא כען הוה כמיתא דא מבטנא ארי אחתנא הוא צלי כען על משרא מיתא דדין ודבה ויתסי: וצלי משה קדם יי למימר אלהא בבעו אסי כען יתה: ואמר יי למשה ואילו אבוהא מנזף נזף בה הלא תתכלם שבעא יומין תסתגר שבעא יומין מברא למשריתא ובתר כן תתכנש: ואסתגרת מרים מברא למשריתא שבעא יומין ועמא לא נטל עד דאתכנשת מרים ובתר כן נטלו עמא מחצרות ושרו במדבר פארן:

חזקוני

רלב"ג

רש"י

ויצאו שניהם: ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם יהוה במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו: לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא: פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת יהוה יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה: ויחר אף יהוה בם וילך: והענן סר מעל האהל והנה מרים מצרעת כשלג ויפן אהרן אל מרים והנה מצרעת: ויאמר אהרן אל משה בי ארני אל נא תשת עלינו חטאה אשר נואלנו ואשר חטאנו: אל נא תהי כמת אשר בצאתו מרחם אמו ויאכל חצי בשרו: ויצעק משה אל יהוה לאמר אל נא רפא נא לה: ויאמר יהוה אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים תסגר מרים מחוץ למחנה ואחר תאסף: ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים: ואחרי נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פאר

לנס זה שנעת תפילתם על זה והתעצמתם יתקעו בחצוצרו להעיר לב המלאכים בשופן שיבנעו לנס
ושאבו לה' ית' כי זה מהם שישרים אל שתהיה תפילתם נשמעת והיו נזכרים לפני יי':

התועלת סו' הוא בחלות והוא שיתקעו בחצוצרות על הקרבנות כדי שיתנו הכהנים לנס
בדבר הקודם וידענו מה שהו' מעיר עליו ולזאת הסבה בעינה היו הלוי'ם משוררי'
לא נפה לת שיל יי' כמו שלמבאר בעתרא ובמלא בתורה במה שאמר ושרת בשם אלהיו כי השירות
בנשמו זה הטיל השלם הוא שלמות נפש יתעלה כמו שאמרו רז"ל ודומה שיהיה זה הענין מצו' לאחרת
ולת ההלעה בחצוצרות על הלר הנורל ולמנס מה שהיו משתמשי' בחצוצרות לחקרא העדה ולמסע
המחנות היה לפי שעה ושתי אלו המצות האחרונות היו לדורות והנה הפלא מהר"ם ז"ל שמנה כל
זה מצוה אחת והנה יתבאר מהסיקלים שזכר בזה שהם שתי מצות ואין זה מקום החקירה בזה אבל
בחקירים תהיה בב"ה בספר המצות אשר למו:

התועלת הח' הוא שראוי לכל אדם להעיר האנשי' אל הטוב כפי היכולת ולזה מצאנו שלא
היה מספיק לאשה מה שידע מטוב לב חותנו והאמינו ביי' כי היה יראת שאם יטוב לאדנו ישאירו
בניו באמונה' המשבר' ולזה נקם משה שישאר יתרו אתם כדי שיבואו אליו בנו ויתנהגו
בנס לפי משפטי האורה וכדי שיתפיים בזה יותר הבטיחו שיטיבו לו מהטוב אשר ייטיב ה'
ית' לישראל ולא שהיו יתרו לעצתם כי היה נשען שיעתיק בניו אל האמונה האמתית כמו שבגלה
מעניינם לפי מה שספרנו:

התועלת הט' הוא לפרסם שהשם יתעל' יודע מחשבות האנשים ושופט אותם על כל נעלם
לתת לאיש כדרכיו ולזה ספר שתקף שהיו העם מוצאים תואנה רעה להסיר
מעליהם עבודת השם יתעלה במה שהיו חושבים כי השם יתעלה לא יראה ולא ישמע אלו הדברי'
אשר בכאן שמע יי' והגיע להם ממנו עונש נפלא על זה ולפרסם זה הענין נקרא שם המקום
ההוא תבערה:

התועלת הי' הוא להודיע שראוי להשמר מחבר רע וזה כי בהתחבר ישראל אל האספסוף
אשר עלה עמהם נכשלו כשנמשכו אחר תאותם והתאוו לאכילת הבשר עמה' עם
היות להם הערב שבחומות בולת עמהם ובוזה ואז אחרו והאספסוף אשר נקרבו התאוו תאוה
ושובו ובכו גם בני ישראל:

התועלת הי"א הוא להודיע שאין ראוי לאדם שיהיה רודף אחר התאוות הלא תראה מה
שקרה לאלו בעבור רדפם אחר התאוות שאמו מהם רבים ואמנם רצה ה' יתע'
לתלות שלתם להראות לעם כי יד יי' לא תקצר כדי שיתחזק אמונתם בש' ית' ונגלה להם שהביא
להם בשר לרוב לאחד ימים כי המחמיע אסף עשרה חמרים והנה לא נעשם הש' יתע' כשאלו בשר
ולחם בחדבר סין כי אז לא היה להם מן והיה ראוי שיבקשו להם חזון ואולם עתה שיהיה להם המן
הורה זה על רדיפת התאוות אז שהיתה כוונתם לנסות השם יתעלה אם תוכל לתת להם בשר בכאן
זה הרבוי: **התועלת** הי"ב הוא להודיע שכאשר יגיע ההכרח לעשו' מופת השתדל השם
יתעלה שיהיה בו היותר מעט מן הזרות ולזה אחר השם יתעלה לאשה שיאסף מתקני
העדה שהם החכמים להגיע להם הנבואה ולזה גם כן רצה שיהיו שוטריו שיהיה להם כח להגיע
העם בהנהגים המדיניים להיות עניו אלו הדברים מתבאר הכנתי כי האנשים שזה דרכם יתקן יותר
בהם שתגיע להם הנבואה ולזה לא היה מהורות בהנבואה הנבואה להם מה שהיה מהזרות בהגעת
הנבואה לאשר אינם חכמים ואם הוא מבואר שלא היו אלו ראויים לנבואה מצד עצמם לפי מה
שנתבאר מזה הספור: **התועלת** הי"ג הוא להודיע זה המופת הנפלא שהיה בהגעת
הנבואה לזקנים ונקיים ובנתינת השלו לישראל בזה הרבוי הנפלא כי זה כלו מתה שיעשה לקיום
הפנות התוריות:

התועלת הי"ד הוא להודיע שהאיש השלם מאד לא יהיה תשוקתיו רק לעבודת השם יתע'
ויגיע כל הענייניים הגופיי' לפי מה שאפשר וכ"ש המשגל שאינו לאדם בתה
שהוא אדם ולזה ביאר שמשה פירש מן האשה מצד מה שנמנהו על זה מרים ואהרן ואחרו כי מצד
הנבואה לא יצטרך לפרוש מתנה כי גם בהם דבר יי' עם התעסקם בצרכי החומר בעת הראוי:

התועלת הט"ו הוא להודיע שראוי לאדם שיהיה מן האשה פירש מן האשה מצד מה שנמנהו על זה מרים ואהרן ואחרו כי מצד
הנבואה לא יצטרך לפרוש מתנה כי גם בהם דבר יי' עם התעסקם בצרכי החומר בעת הראוי:

התועלת הט"ו הוא להודיע שראוי לאדם לאשר בעתרא בתורה שאחר ושרת בשם אלהיו כי השירות
בנשמו זה הטיל השלם הוא שלמות נפש יתעלה כמו שאמרו רז"ל ודומה שיהיה זה הענין מצו' לאחרת
ולת ההלעה בחצוצרות על הלר הנורל ולמנס מה שהיו משתמשי' בחצוצרות לחקרא העדה ולמסע
המחנות היה לפי שעה ושתי אלו המצות האחרונות היו לדורות והנה הפלא מהר"ם ז"ל שמנה כל
זה מצוה אחת והנה יתבאר מהסיקלים שזכר בזה שהם שתי מצות ואין זה מקום החקירה בזה אבל
בחקירים תהיה בב"ה בספר המצות אשר למו:

התועלת הח' הוא שראוי לכל אדם להעיר האנשי' אל הטוב כפי היכולת ולזה מצאנו שלא
היה מספיק לאשה מה שידע מטוב לב חותנו והאמינו ביי' כי היה יראת שאם יטוב לאדנו ישאירו
בניו באמונה' המשבר' ולזה נקם משה שישאר יתרו אתם כדי שיבואו אליו בנו ויתנהגו
בנס לפי משפטי האורה וכדי שיתפיים בזה יותר הבטיחו שיטיבו לו מהטוב אשר ייטיב ה'
ית' לישראל ולא שהיו יתרו לעצתם כי היה נשען שיעתיק בניו אל האמונה האמתית כמו שבגלה
מעניינם לפי מה שספרנו:

התועלת הט' הוא לפרסם שהשם יתעל' יודע מחשבות האנשים ושופט אותם על כל נעלם
לתת לאיש כדרכיו ולזה ספר שתקף שהיו העם מוצאים תואנה רעה להסיר
מעליהם עבודת השם יתעלה במה שהיו חושבים כי השם יתעלה לא יראה ולא ישמע אלו הדברי'
אשר בכאן שמע יי' והגיע להם ממנו עונש נפלא על זה ולפרסם זה הענין נקרא שם המקום
ההוא תבערה:

התועלת הי' הוא להודיע שראוי להשמר מחבר רע וזה כי בהתחבר ישראל אל האספסוף
אשר עלה עמהם נכשלו כשנמשכו אחר תאותם והתאוו לאכילת הבשר עמה' עם
היות להם הערב שבחומות בולת עמהם ובוזה ואז אחרו והאספסוף אשר נקרבו התאוו תאוה
ושובו ובכו גם בני ישראל:

התועלת הי"א הוא להודיע שאין ראוי לאדם שיהיה רודף אחר התאוות הלא תראה מה
שקרה לאלו בעבור רדפם אחר התאוות שאמו מהם רבים ואמנם רצה ה' יתע'
לתלות שלתם להראות לעם כי יד יי' לא תקצר כדי שיתחזק אמונתם בש' ית' ונגלה להם שהביא
להם בשר לרוב לאחד ימים כי המחמיע אסף עשרה חמרים והנה לא נעשם הש' יתע' כשאלו בשר
ולחם בחדבר סין כי אז לא היה להם מן והיה ראוי שיבקשו להם חזון ואולם עתה שיהיה להם המן
הורה זה על רדיפת התאוות אז שהיתה כוונתם לנסות השם יתעלה אם תוכל לתת להם בשר בכאן
זה הרבוי: **התועלת** הי"ב הוא להודיע שכאשר יגיע ההכרח לעשו' מופת השתדל השם
יתעלה שיהיה בו היותר מעט מן הזרות ולזה אחר השם יתעלה לאשה שיאסף מתקני
העדה שהם החכמים להגיע להם הנבואה ולזה גם כן רצה שיהיו שוטריו שיהיה להם כח להגיע
העם בהנהגים המדיניים להיות עניו אלו הדברים מתבאר הכנתי כי האנשים שזה דרכם יתקן יותר
בהם שתגיע להם הנבואה ולזה לא היה מהזרות בהגעת הנבואה להם מה שהיה מהזרות בהגעת
הנבואה לאשר אינם חכמים ואם הוא מבואר שלא היו אלו ראויים לנבואה מצד עצמם לפי מה
שנתבאר מזה הספור: **התועלת** הי"ג הוא להודיע זה המופת הנפלא שהיה בהגעת
הנבואה לזקנים ונקיים ובנתינת השלו לישראל בזה הרבוי הנפלא כי זה כלו מתה שיעשה לקיום
הפנות התוריות:

התועלת הי"ד הוא להודיע שהאיש השלם מאד לא יהיה תשוקתיו רק לעבודת השם יתע'
ויגיע כל הענייניים הגופיי' לפי מה שאפשר וכ"ש המשגל שאינו לאדם בתה
שהוא אדם ולזה ביאר שמשה פירש מן האשה מצד מה שנמנהו על זה מרים ואהרן ואחרו כי מצד
הנבואה לא יצטרך לפרוש מתנה כי גם בהם דבר יי' עם התעסקם בצרכי החומר בעת הראוי:

התועלת הט"ו הוא להודיע שראוי לאדם לאשר בעתרא בתורה שאחר ושרת בשם אלהיו כי השירות
בנשמו זה הטיל השלם הוא שלמות נפש יתעלה כמו שאמרו רז"ל ודומה שיהיה זה הענין מצו' לאחרת
ולת ההלעה בחצוצרות על הלר הנורל ולמנס מה שהיו משתמשי' בחצוצרות לחקרא העדה ולמסע
המחנות היה לפי שעה ושתי אלו המצות האחרונות היו לדורות והנה הפלא מהר"ם ז"ל שמנה כל
זה מצוה אחת והנה יתבאר מהסיקלים שזכר בזה שהם שתי מצות ואין זה מקום החקירה בזה אבל
בחקירים תהיה בב"ה בספר המצות אשר למו:

התועלת הח' הוא שראוי לכל אדם להעיר האנשי' אל הטוב כפי היכולת ולזה מצאנו שלא
היה מספיק לאשה מה שידע מטוב לב חותנו והאמינו ביי' כי היה יראת שאם יטוב לאדנו ישאירו
בניו באמונה' המשבר' ולזה נקם משה שישאר יתרו אתם כדי שיבואו אליו בנו ויתנהגו
בנס לפי משפטי האורה וכדי שיתפיים בזה יותר הבטיחו שיטיבו לו מהטוב אשר ייטיב ה'
ית' לישראל ולא שהיו יתרו לעצתם כי היה נשען שיעתיק בניו אל האמונה האמתית כמו שבגלה
מעניינם לפי מה שספרנו:

התועלת הט' הוא לפרסם שהשם יתעל' יודע מחשבות האנשים ושופט אותם על כל נעלם
לתת לאיש כדרכיו ולזה ספר שתקף שהיו העם מוצאים תואנה רעה להסיר
מעליהם עבודת השם יתעלה במה שהיו חושבים כי השם יתעלה לא יראה ולא ישמע אלו הדברי'
אשר בכאן שמע יי' והגיע להם ממנו עונש נפלא על זה ולפרסם זה הענין נקרא שם המקום
ההוא תבערה:

התועלת הי' הוא להודיע שראוי להשמר מחבר רע וזה כי בהתחבר ישראל אל האספסוף
אשר עלה עמהם נכשלו כשנמשכו אחר תאותם והתאוו לאכילת הבשר עמה' עם
היות להם הערב שבחומות בולת עמהם ובוזה ואז אחרו והאספסוף אשר נקרבו התאוו תאוה
ושובו ובכו גם בני ישראל:

התועלת הי"א הוא להודיע שאין ראוי לאדם שיהיה רודף אחר התאוות הלא תראה מה
שקרה לאלו בעבור רדפם אחר התאוות שאמו מהם רבים ואמנם רצה ה' יתע'
לתלות שלתם להראות לעם כי יד יי' לא תקצר כדי שיתחזק אמונתם בש' ית' ונגלה להם שהביא
להם בשר לרוב לאחד ימים כי המחמיע אסף עשרה חמרים והנה לא נעשם הש' יתע' כשאלו בשר
ולחם בחדבר סין כי אז לא היה להם מן והיה ראוי שיבקשו להם חזון ואולם עתה שיהיה להם המן
הורה זה על רדיפת התאוות אז שהיתה כוונתם לנסות השם יתעלה אם תוכל לתת להם בשר בכאן
זה הרבוי: **התועלת** הי"ב הוא להודיע שכאשר יגיע ההכרח לעשו' מופת השתדל השם
יתעלה שיהיה בו היותר מעט מן הזרות ולזה אחר השם יתעלה לאשה שיאסף מתקני
העדה שהם החכמים להגיע להם הנבואה ולזה גם כן רצה שיהיו שוטריו שיהיה להם כח להגיע
העם בהנהגים המדיניים להיות עניו אלו הדברים מתבאר הכנתי כי האנשים שזה דרכם יתקן יותר
בהם שתגיע להם הנבואה ולזה לא היה מהזרות בהגעת הנבואה להם מה שהיה מהזרות בהגעת
הנבואה לאשר אינם חכמים ואם הוא מבואר שלא היו אלו ראויים לנבואה מצד עצמם לפי מה
שנתבאר מזה הספור: **התועלת** הי"ג הוא להודיע זה המופת הנפלא שהיה בהגעת
הנבואה לזקנים ונקיים ובנתינת השלו לישראל בזה הרבוי הנפלא כי זה כלו מתה שיעשה לקיום
הפנות התוריות:

התועלת הי"ד הוא להודיע שהאיש השלם מאד לא יהיה תשוקתיו רק לעבודת השם יתע'
ויגיע כל הענייניים הגופיי' לפי מה שאפשר וכ"ש המשגל שאינו לאדם בתה
שהוא אדם ולזה ביאר שמשה פירש מן האשה מצד מה שנמנהו על זה מרים ואהרן ואחרו כי מצד
הנבואה לא יצטרך לפרוש מתנה כי גם בהם דבר יי' עם התעסקם בצרכי החומר בעת הראוי:

התועלת הט"ו הוא להודיע שראוי לאדם לאשר בעתרא בתורה שאחר ושרת בשם אלהיו כי השירות
בנשמו זה הטיל השלם הוא שלמות נפש יתעלה כמו שאמרו רז"ל ודומה שיהיה זה הענין מצו' לאחרת
ולת ההלעה בחצוצרות על הלר הנורל ולמנס מה שהיו משתמשי' בחצוצרות לחקרא העדה ולמסע
המחנות היה לפי שעה ושתי אלו המצות האחרונות היו לדורות והנה הפלא מהר"ם ז"ל שמנה כל
זה מצוה אחת והנה יתבאר מהסיקלים שזכר בזה שהם שתי מצות ואין זה מקום החקירה בזה אבל
בחקירים תהיה בב"ה בספר המצות אשר למו:

פרשת שלח לך

שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל וגו' יתבאר ממה שמכר
בפרשת ואלה הדברים שישראל שאלו למשה לשלוח שיהם מרגלים שבאחר ותקרבון
אלי כלכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ונחלך אתם דרך ונשיבו אתנו דבר ישראל אל העם ולזה אמר כלם
בשאלו החטות כי לשלמותם יתכן בהם יותר שלא יאמרו דבר ישראל בו לב העם ולזה אמר כלם
אנשים ראשי אלפי ישראל המה להודות שהיו אנשים חשובים וכאלו השתדל השם יתעלה לברות
במה שנפלה בו עם שכבר היה ראוי שיבטחו בהש' יתעלה שכבר יוריש את הארץ מצד ראותם
עונם נפלאותיו בחצרים ועל הים ובכל המקומות אשר באו שם עם שבחצרות ראו מופתים רבים
מה' כמו שמבאר בזה הספור ולזה לא היה ראוי שיהיה תורם את הארץ כי אם לראות טובה ויפיה
ומאי זה לד יתכן להם יותר לבבשה עם יד השם הטובה עליהם אך לא היה ראוי שיירא שתקבר יד
השם יתעלה מלתתה אליהם ואם היה שיחקרו מאי זה לד יקל יותר לבבשה כי השם יתעלה כשיגיע
הצורך לשעיית המופתי' יתבר להם הסבות אשר יהיה בהם יותר מעט מהזרות במופתי' ההם כמו
שביארנו בשני מספר מלחמות יי' ויקרא משה להושע בן נון יהושע וידמה שהוסיף אות על
שמו לסבה כמו שמצאנו בשרה ה' ית' לשמות דבר לברהם ושרה אל שיהיה להם זרע ששיהה שמם
וידמה שבבר נגלה למשה סוף דבר המרגלים יהיה להגיע לבם ולזה שנה שם הושע בן נון כדי
שיעמוד כנגדם ויבאיחם וזה יהיה סבה אל שיגלו בני ישראל מהגלות לבם על יד המרגלים וכל זה
לא האמין והנה הגיע ישראל אל כל זה הדבר מיעוט האמונה בהש' ית' עד שבקשו לשלוח שם מרגלים
לחקור אם יתכן להם לבבוש את הארץ. אולי יספק מספק ויאמ' שלא חטאו ישראל בזאת השאלה
לפי שאמנם מצאנו ביהושע בן נון ששלח מרגלים לירחו ולעי אלא שהיתר זה הספק לא יקשה עם
מה שאבאר מזה כי זה דינגול ראיתו לא היה כי אם לחקור אם נמצאו יושבי הארץ מבריהם כמו
שביארנו שם ודינגול הבי היה לחקור מאי זה מקום יתכן להם לבבשם בקלות ואיך. לא שתהיה
בוטחים שאם יהיו חזקים ישמרו אלהיהם בהם. ולאיתם את הארץ מה היא. ר"ל אם היא ארץ
הרים ונקעים או היא ארץ מישור. ואת העם היושב עליה. ר"ל שיחקרו אם הם גבורי' או חלושים
ואם הם רבי המספר או מיעוטי המספר. ומה הארץ אשר הוא יושב בה הטוב היא אם
רעה. ר"ל אם אורחה טוב שיעמדו האנשים שם בדרכי' או העניין בהפך. הם המחנות

הבלתי מוקפים חומה. אם במבצרי'. הם המקומות המוקפי' חומה. וחזרון שבע שנים בנבתה לפני
נתן מצרים. אחשוד שיהיה זה המאמר להודות על תשובת המקום הזה כי נתן היה מקום חשוב
מאד בארץ מצרים ועם כל זה היה יותר חשוב חברון כי כשנפולו על פני כל הארץ בזוי החגדל ופרו
ורבו מעט עד שמלאו הארץ הנה בלי ספק כשהיו בוכים במקום אחד היו בנוס בחקו' היותר חשוב
אשר בו ובאשר היה נר להם המקום היו בוכים בחקו' אחר שם ואם הוא לחשה מהלאשון בחשיבות
ולזה הוא מבואר שלא נבנתה חברון קודם נתן מצרים אלא מפני היותה חשובה ממנה. ושאוהו
בחוש בשנים. הנה לפי הפשט ירצה שבשנים כשלו החוש שהיה בו אשכול האחד מן הרגלים האחד
והאחד מן הרגלים השני הרגה בזה שהחוש היה בשנים חוזקות והיו מושלים אותו ד' והביאוהו
הרגלים מרגלה יותר לפי הפשט ואולם לדבריו' ז"ל מל לד ההפלגה והגזומה שהיו טורטני שורטני
דטורטני. ויבאו אל משה ואל אהרן ואל כל עדת בני ישראל וגו'. הנה אחר זה כי אלו היו
מספרי' זה תחלה למשה ולאהרן כמו שהיה ראוי לא היה מתחדש מפני דבתם מה שאירע מן הרע
כי כבר היה נקל למשה ולאהרן לישב לבם שיסמכו בשם יתעלה עם שיהושע וכלב היו מחזיקי' את
ידיהם אבל הם השיבו אותם ואת כל העדה ובזה המילו את לב העם בדרך שלא יוכלו לתקן בותתם
והנה אחרו למשה בפני כל העם שהארץ ההיא היה זבת חלב ודבש מחב דשנה ורעננותה לטוב
המרעה אשר שם לאלף ולדבורים לא יהיה הדבש לבש תחרים כמו שאמרו רז"ל ואמנם העם אשר
שם הם גבורים מאד ויש להם עוז ותוקף גדול והמה באמרו כי עז העם העידו גבורתם והיותם
רבי המספר כי הענ יהיה לעם משה אלא הנדדים והזרו עוד על דבור העם במספר מה שספרו
בערים שהם גדולות מאד כי הערים תהיינה גדולות כשהיו העם אשר בה רבי המספר ובאחרים
שהערים בגורות הורו שהם חזקות ומוקפות חומה וספרו עוד להגדיל העם שבבר ראו שם ילדי
הענק והנפילים עוד במה שספרו להם שעמלק היה יושב בארץ הנגב כי כבר ראו מלחמת עמלק
והכירו שעמלק היו מכלחים אותם באשר משה מניח ידו וזה מתה שהוא ראוי שיפול איתה עליהם
כשירצו שיעטרכו ללכת להלחם עם עם עמלק באלהם שהם בה יותר חזקים מאד מחזקים חוץ לאדל'
כשנלחם בהם יהושע וספרו להם עם זה רבוי האומות שהיו בהר שהיה קשה מאד ללכת להלחם
עמהם שם. והכנעני ג"כ היה במקום חזק כי היה יושב אצל הים ואצל יד הירדן ויקשה ללכת שם
להלחם עמו ועדין לא ספרו מאויב הארץ אם הוא טוב לבריות אם לא ומזכרו זה לא' זה במה שאמרו
ארץ אוכלת יושביה ר"ל שהיא משחתת יושביה ומכלה אותם מצד רוב אוירה. ויהם כלב את העם
אל משה. ידמה שתקף ששמעו העם זה הענין מפי מרגלים היו מתלוננים ואומרים שלא יעלו
שם כמו שנגלה אחר זה והנה שתק כלב את העם בעבור משה ואחר עלה נעלה וירשנו אותה כי
יכול נוכל לה ר"ל לפי מה שמתפרסם לנו מהפלאות הש' יתעלה ע"י משה. אנשי מדות. ר"ל רבי
הקומה. ויבכו העם בלילה ההוא. ר"ל שלא סרו מלבכות ולהתאונן על זה הענין עד בבור
הלילה שאחר היום ההוא ואחרו איש אל אחיו כתנה ראש ונשובה מצרים בכאן בגלית הסבה אשר
בעבורה סבב ה' ית' שיילאו מלשוב למצרים וזה שעם כל מה שסבב הש' ית' לחנעם מלשוב למצרי'
היו נכשלים בזה לאלה מה היו מושים לולי הסבות ההם ואולם הסבות שסבב הש' ית' לחנעם מזה
הנה הראשונה התגלה לת מצרים. ר"ל שלקחו משכיניהם שם כלי כסף וכלי זהב ושמלות כי זה
מתה שהיה ראוי בעבודו שיילאו מלשוב למצרים. והשנית היתה שביעת פרעה וחילו בים סוף כי
מפני זה ראוי שיילאו מלשוב בידם פן יקיחו מהם נקמתם. והסבה השלישית הוא מה שהנתה הש'
יתע' לת ישראל דרך המדבר ולא רצה לנחותם דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא ויקל לעם לשוב
למצרים. קהל עדת בני ישראל. ר"ל קבון העדות כי כל שבט ושבט היה עדה לתת מיוחדת.
כי לחמנו הם. ר"ל בידנו הם לאכלם כמו הלחם אשר הוא בידנו. סר צלם מעליהם. לפי שאמרו
המרגלים ארץ אוכלת יושביה היא להודות על שהארץ היתה בלתי טובה לעמוד בה בבריאות
ואמרו זה לפי שראו שמתו רבים שם ושהיו שם חולים רבי הנה אמרו יהושע וכלב שזה הדבר ובבוי
החולאים לא היה בהם מפני היותו אויר הארץ הבריא בלתי זך אך היה לפי שבא קץ האומות ההם
לשוב כי סר מהם המגן והמחסה שהיה מגין עליהם ולרוע מזל האומות ההם היה זה לא לרוע
הארץ ולזה יתבאר שזה הענין אינו מה שראוי שיפול מורך בלב ישראל מהלחם עם הגוים ההם
אבל הוא מה שראוי שיחזק לבב בראותם רוע מזל האומות ההם והיות הש' יתע' עם ישראל והנה
הגיע מרוע ישראל אל אחרו כל העדה לרגוש יהושע וכלב בבגדים והוא אפשר שגם כנגד משה
ואהרן אחרו כי הם היו רוצים לבחור ראש אחד במה שאמרו כתנה ראש ונשובה מצרים ולמנעם
מזה נראה תכף כבוד יי' באהל מועד אל כל בני ישראל באופן שהיו מרגישי' בגלת דבר ה' יתעלה
למשה. אבנו בדבר ואוריאשנו. ר"ל לתן לחוש מפני כלותי את העם הזה שתופר בריתי עם האבות
במה שבשבעתי להם מעניין ירושת הארץ כי כבר אעשה אותך לגוי גדול ועצום מהמו ובזרעך
יתקיים הברית ההוא והוא מבואר שאין כלותו אותם אותי שיעשה לו שיעשה אותו לגוי גדול
ועצום ולזה נתקיים למשה זה שייעוד אף על פי שלא כלה הש' יתע' את ישראל כמו שדקדקו רז"ל
מתה שאמר ובני ראכיה רבו למעלה. ויאמר משה אל יי'. שאין ראוי שיעשה זה פן יגיעו זה אל
שיחשבו הגוים שמפני שלא היה להש' ית' כח לנצח האומות האלו באופן שיירשו ישראל ארצם קם
והרגם במדבר והנה בעניין הענל אחר משה למה יאמרו מצרים לאחר ברעה הוציאם ובזאת
התפלה אחר כי כל הגוים אשר שמעו את שמע הש' ית' יאמרו זה ולהשלים ביאור בזה אחר משה
ושמעו מצרים את הדבר הזה אשר תעשה לישראל עתה מהבלעין החרון ושתק מלספר מה שיאמרו
על זה עד סוף הענין שאחר בכלל שומעי שמע הש' יתע' יאמרו שחבלי יכולת הש' יתעלה
להוריש הארץ כלה אותם במדבר וזה שכבר הוצאת בכחך את ישראל מקרבנו ויספרו המצריים אל
יושבי הארץ הזאת להודות על חוזק השגחתך בישראל ויושבי הארץ הזאת שמעו ונתפרסם להם כי
עין בעין נראה אתה לישראל במעמד הר סיני ובזולת שהיו רואים ישראל בבא ה' לדבר עם משה
ועננך עומד אצלם בעת הגעת הנבואה למשה ובעמוד ענן הולך לפניהם יומם ובעמוד אש לילה
וזה כלו מורה על יתרון השגחתך בהם בחזקת היד ואחר שכן הוא הנה יאמרו כלם אלו היה יכול
הש' יתע' להוריש הארץ לא היה נמנע מזה שהרי הוא מראה שהוא אוהב אותו' להבה יתרה לך
מפני שלא יכול על זה קם והרגם במדבר ועתה יתבאר לכל נודע כחך שהבטת כי לתתן סבר שמך
בכל הארץ עשית נפלאות בארץ מצרים ולזה ראוי שתשמר מלעשות מה שיביא לחשוד האנשי' שיבך
תקצר מעשות אשר יעדת מהטוב לעמך. אתה הש' שהוא ארך אפים. ר"ל הלא שהוא מצד
ההשגחה הכללית במקרה והלא שהוא מצד ההשגחה הפרטית על דרך התוכחת והוא מצד מה
שהוא טוב כי הש' יתע' לא יעשה רע כי אם מהצד שהוא טוב והנה הש' יתע' מאריך כל אחד משל
הלא המגיע במקרה מצד ההשגחה הכללית מה שיגיע מהרעות בחצעות הגדרים השמיחיים
אשר שמם הש' יתע' להשגיח בין האנשי' בכללות כמו שביארנו במאמר הש' ואה' מספר מ"י
והנה השתדל הש' יתע' להרחיק הרעות ההם בחזקת היד מצד השכל אשר נתן לאדם אשר הוא
כלי להגילו מהם ולאמנם הרע הוא אשר על דרך התוכחת יאריכהו ג"כ הש' יתעלה כשיוכיח תחלה
בתוכחת קל ואחר כך בקשה מחנו לו בשילא הש' לחוטאים ההם ע"י נביאיו אשם לא ישובו אלא
יחול עליהם הרע ולזה ראוי שלא תמהר להביא עליהם זה הרע הנפלא. ודב חסד. ר"ל אתה
אשר מדלכך להשפיע רבוי הטוב לא זולת זה וזה מבואר' ונגלה מזה שהפלגת להשגיח ביניר'
הבעלי חיים וזולתם בזאת ההשגחה הנפלאה אשר ילאו השכלים האנושיים להשיג ומחנה כי אם
שיעור מעט ביחס אל מה שבהם בכללות מיתרון ההשגחה ולזה ג"כ ראוי שלא יגיע מחך זה הרע
הנפלא. נשא עון ופשע. ר"ל אתה הש' אשר מדלכך לשאת עון ופשע כשישובו החוטאים אליך
לא כאשר יגיע צער נפלא לחושבים מחך ברעה אשר תמצא אותם כמו שביארנו בפרשת כי תשא
ולזה ראוי שלא תגיע לישראל זה הרע הנפלא בעבור להבתך אותי שאנצר מאד בזה. ונקה לא
ינקה. ר"ל שאין מדלכו להגיע מהרע על דרך התוכחת שיכרת בהם הנוכח מכל וכל שאם יהיה הענין
כן לא יהיה התוכחת ההיא לטוב והמשל שהי שילנה להוכיח בנו לא יהרגנו כדי שיקבל תוכחת אבל
יכנו לא יתפרנו אבר וכן הענין בחי שיבל' להוכיח עם אחר כאחד הנה יתכן להוכיח העם שיחזיקו
קצתם ונגפרו הנשארים אך לא יחיתם כלם להוכיח את העם ולזה ג"כ ראוי שלא תכלה זה העם
בזה האופן. פוקד עון אבות על בנים. ר"ל אתה ה' ית' פערנית שתשלם התוכחת בוקד עון אבו'
חה

מלא מפני שהוא ראוי לכן
ובכן היה לכם לירא מלבבר
בחיים כזה ואם אולי תסבתם
שאיני מכיר בפעסיו ואתם
מכירי' כו יותר מפני שתסבתי
שהוא ראוי לכך ואינו כן הנכם
יותר חוטאים אל ה' תועה
כאמרם ז"ל זו קשה מן
הראשונה: ויחר אף ה' בם.
שלא נכנסו תכף כמו שעשה
דוד כאמרם אל נתן חטאתי:
וילך והנבן סר. כמדרש
הענורעת כדי שיעלמוה אל
פתון לעתנה לבייסה: אל
נא תשי בעת אשר בחטאתו
פרעה אמר ויאכל חני בשרו.
הנה כעובר שהוא עת בחוקן
זה שנבנתו תרם' אמו נאכל
ונתאלקל חני בשרו אף על פי
שנראה שהוא מוסיף שלמות
בלידה על מה שהיה לו בבטן
אמו בנתתו עמם אל מקום
חיים השלמות הוא חענה
מוסיף גרעון בחיות נאכל
חני בשרו בתוקה הלידה. כן
אתה היונה מן המדבר ונכנס
לארץ הכתרת וכזה תיטיב
מכון לשבתן אל נא תשי
כאותו בעת שתכיים חני בשרך
במדבר: אל נא רפא נא לה.
בבקשה חני שאל שתרפא
אתה לה ולא נצטרך לביאה
להוניאה חוץ לאמנה: הלא
תכלם. ראויה היא לזאת
הבושה: והעם לא נסע. אף
על פי שהעבן סר מעל האהל
וכתיב ובהעלות העבן מעל
האהל יסעו בני ישראל בכל
מסעיהם מכל מקום לא נסעו
שהכירו שלא נעלה אז אלא
להריחק הענורעת: ויחנו
במדבר פארן. בעקום מן
המדבר שלא היה לו שם כלל
אבל היה מול קדש ברנע
וקרוב לה כדי לסדר מיחנים
ולהכנס שם שהיא העיר
הראשונה מחרן ישראל שפנעו
בתוכה הדרן כמו שהעיד
בעברו ובנה מזבח קדש ברנע
ואומר אליכם בתוכם עד כה
התעוררו אשר ה אלהינו נותן
לנו עלה רם וכו' וקרא
אותו המקום רתעה כמבאר
בתלה עקבי:

שלח לך

וידבר ה' אל משה.
שלח לך אנשי'.
אל תניח שיעלו הם כמו
שאמרו לעשות באמרם נשלחה
אנשי' לפנינו ואת יעלו
הדיוטות נלתי מכירים שבת
הארץ ויספרו בנבואה בתוכן
שיחבנו ישראל על ה' תועה
ולא יאמנו בתשובה כמו שבנו
אחר כך באמרם מטאנו לה'
וזה כי המרגלים שלא הגיעו אף
אף על פי שהרגיעו להגיעו לב
העם מתחסדין לאמונתם בחל
שדי מכל מקום הכירו וספרו
טובת הארץ באמרם וגם זבת
חלב ודבש היא וכן העיד
בתורו ויקחו מפרי
הארץ ויאמרו טובה הארץ אלא
שאמרו שהיה נמנע לכנעם
ובאשר הכירו ישראל חטאתם
על שלא נסתו ביאשונה הלל
יתעלה ונגאמנו אחר שעשה
עמהם לבלתי שבו בתשובה
ואמרו חטאנו לה' אנחנו
נעלה ונלחמנו והתפללו
באמרו ותשובו ותבכו לפני ה'
אלא שלא קבל האל ית'
תפלתם מפני אלו ה' שעשו
שאינו מתכפר אלא בתיתה
וכמו שהעיד בהם באמרו
ובי יום פקדי ופקדתי כו': כל
נשיא בהם. כל מי שהוא
הפעולה שבכל נשאו להכיר
ענין הארץ: כלם

ושלח יהוה משה ממדבר פארן
על־מיצרא דיי כולהון גוברין רישי
בני־ישראל אינון: ואילין שמהתהון
לשבטא דראובן שמוע בר־זכור:
לשבטא דשמעון שפט בר־חורי:
לשבטא דיהודה כלב בר־יפנה:
לשבטא דיששכר יגאל בר־יוסף:
לשבטא דאפרים הושע בר־נון:
לשבטא דבנימן פלטי בר־רפוא:
לשבטא דזבולן גדיאל בר־סודי:
לשבטא דיוסף לשבטא דמנשה גדי
בר־סוסי: לשבטא דדן עמיאל בר־
גמלי: לשבטא דאשר סתור בר־
מיכאל: לשבטא דנפתלי נחבי בר־
ופסי: לשבטא דגד גואואל בר־מכי:
אילין שמהת גוברייא די שלח משה
לאללא ית־ארעא וקרא משה
להושע בר־נון יהושע: ושלח יתהון
משה לאללא ית־ארעא דכנען ואמר
להון סקו דא בדרומא ותסקון
לטורא: ותחזון ית־ארעא מה היא ית
עמא דיתיב עלה התקיף הוא אם
חלש הזעיר הוא אם סגי: ומה
ארעא די־הוא יתיב בה המבא היא
אם־בישא ומה קירוניא די־הוא יתיב
בהין הבפצחין אם־בכרכין: ומה
ארעא העתירא היא אם־מסכינא
היא ית בה אילן אם־לא ותתקפון
ותסבון מאבא דארעא ויומיא יומי
בכורי ענבין: וסליקו ואלילו ית
ארעא מדברא רצין עד־רחוב
למטי חמת: וסליקו בדרומא ואתא
עד־חברון ותמן אחימן ששי ותלמי
בני גבריא וחברון שבע שנין
אתבניאת קדם טנס דמצרים: ואתו
עד־נחלא דארתכליא וקצו מתמן
עוברתא

ויישלח אתם משה ממדבר פארן על־
פי יהוה כלם אנשים ראשי בני־
ישראל המה: ואלה שמותם למטה
ראובן שמוע בן־זכור: למטה
שמעון שפט בן־חורי: למטה יהודה
כלב בן־יפנה: למטה יששכר יגאל
בן־יוסף: למטה אפרים הושע בן־
נון: למטה בנימן פלטי בן־רפוא:
למטה זבולן גדיאל בן־סודי: למטה
יוסף למטה מנשה גדי בן־סוסי:
למטה דן עמיאל בן־גמלי: למטה
אשר סתור בן־מיכאל: למטה
נפתלי נחבי בן־ופסי: למטה גד
גואואל בן־מכי: אלה שמות האנשים
אשר־שלח משה לתור את־הארץ
ויקרא משה להושע בן־נון יהושע:
וישלח אתם משה לתור את־ארץ
כנען ויאמר אלהם עלו זה בנגב
ועליתם את־ההר: וראיתם
את־הארץ מה־הוא ואת־העם הישב
עליה החזק הוא הרפה המעט הוא
אם־רב: ומה הארץ אשר־
הוא ישב בה הטובה הוא אם־רעה
ומה הערים אשר־הוא יושב בהנה
הבמחנים אם במבצרים:
ומה הארץ השמנה
הוא אם־רזה היש בה עץ אם־אין
והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ
והימים ימי בכורי ענבים: ויעלו
ויתרו את־הארץ ממדבר־צן עד־
רחבלבא חמת: ויעלו בנגבה ויבא
עד־חברון ושם אחימן ששי ותלמי
ילידי הענק וחברון שבע שנים
נבנתה לפני צען מצרים:
ויבאו עד־נחל אשכל ויכרתו משם
זמורה

אפרי׳ד׳קמצין וסימ׳למטה אפרי׳הושע בן נון · ויהי איש את׳מהר אפרים · חבור עצבים אפרים הנח לו · צרור עון אפרי׳צפונ׳הטאתו וסי׳בלשון תרגו׳חוסר׳רגבר׳צריר ומתקן: רפוא חד מן י״ב מלין כתי׳אל״ף בסוף ולא קרינ׳וסי׳רפוא · למטה בנימן פלטי בן · ההלבוא ויהי בהוציאם את המלכים · הקליא · ויאמר ישי לדוד בנו · אבוא זאת המנוחה · רצוא · והחיות רצוא ושוב · ואת יקיהא · ומרד ארך הבנין · נקיא ול׳ תתן עלינו דיונה · נקניא מצרי׳לשמה תהיה · נגוא · ומני שים טעם די כל · ושיציא בית׳דנא עד יום · יפוא · ויתנו כסף לחצבים · ארעא · ובתרך תקים מלכו: מה חיא ד׳וסי׳נמסר בסדר חיי שרה: ואת העם י״ב וסי׳וישב את כל הרכוש · ואת העם העביר · וראיתם את הארץ · ואת העם צו לאמר · ואת העם צוה יהושע · ואבימלך נלחם בעיר · לבשר בית עצביהם ואת העם · וחבירו דד״ה · ואחרי כן נאם יי׳אתן את צרקיהו · ואת העם אשר בה · וחבירו דד״ה · ויתן אל חי אל לבי: השמנה ב׳וסימ׳ ומה הארץ השמנה היא אם · האבדת אבקש · וא׳והשמנה וסימ׳והם במלכותם: בהנה ג׳וסימ׳לחטא אשר הוא יושב · אשר אתה בוטח: אם אין ד׳וסי׳נמסר בסדר בשלח: ויבא ח׳סבירי׳לשון רבי׳וסי׳ ויעלו בנגב ויבא · ויבא אלי אנשי׳ · ויבא אלה כבא אל · ויבא אל הגוים אשר · והנה עבדי דוד ויואב כא · יבוא וברותי מכם המורדי׳ · אך ביי׳לי אמר · יבואו ירננו על בבל: אשכל כל ליש׳מלאים במ״ה חס׳וסימ׳בלעדי רק אשר אכלו הנערים · ויבא הפליט ויגד לאברם העברי · ויבאו עד נחל אשכל · ויפנו ויעלו ההרה · אשכל הבופר דודי לי:

ועתה אלה שמות האנשים אחר שאחר ואלה שמותם להודיע כי כן היה שמותם לעולם ולא השתנו כמו הוסע · עלו זה בנגב · וידוע כי מצרים הוא נגב ארץ ישראל כאשר פירשתי בספר דניאל והראיה כי רוח מצרים פחות משלשים מעלות ורוחב ירושלים שלשים ושלש ומדבר פארן בנגב ארץ מצרים והנה פי׳ בנגב אינו נגב המחנה רק פירושו נגב׳של ארץ כנען והע׳ בחברון שהוא ליהודה והכתוב אמר יהודה יעמוד על גבולו מנגב: ורואיתם את הארץ מה היא · ומה העם: החזק · לא לחמה ואחר כן פיר׳מה הארץ הטובה היא שהאויר שלה והמים שלה טובים: הבמחני׳ · במו הקדרי׳ שחוני׳באהלים: השמן היא · לחת חטה אמרו חז׳ל כי טעם ויבא על כלב בן יפונה כי כל אחד הלך לגד אחד: לענן מצרים · שם מדינה סמוכה ל מצרים וכן מצית לחם יהוד ויש חומרים שפירושו מגזרת הכל כל יצען בדרך רחוקה: וטעם להזכיר חברון להודיע שהיא קדמונית: עד נחל אשכול · דברי משה ויתכן להיות כמו וירדוף עד דן להיות שם אחר: קרח

חזקוני

כלם אנשי׳ · פרש״י אחקה שמה כשרי׳ היו כלו׳ נשמה שנשארו אחל מכאן ואילך הקפינו כמו ספר״מ נכי ולכו ויבאו: ראשי בני ישראל המה · שרי אלפים: כלב בן יפונה הוא כלב בן אנרון ונקר׳ שוא יפונה על שפנה מעמת הפרנלי: נעמה יוסף נעמה מנשה׳ אח״כ מנשה׳ מקומות אחרים נקר׳ יוסף ע״ם אחרים כאן כלו׳ על שנו מנשה לפי שנשיהם הוניאו דנה יוסף על אחיו ונשיא מנשה על אחרון ומהלי פעם׳ נפ׳ שכמי ונכפר יהושם נקר׳ עוד יוסף על שנו מנשה מעשה דשם מעמעי בשלוקח אחרון ואל אחרון שיש בנה הפרי׳ים כאן זה מעשה: אלה שמות אחרים · מעמנו הפרנלים אחרים לא שנשיא אלה׳ים · מעמנו לפי לא נפתלו מרגל לפי שלא סיר לו שנן אחרון: ויקרא משה להושע בן נון יהושע · לא מקרא עמה יהושע הוא כך ספרים הוא שקרא אלה׳ים לא יהושע · לא יהושע לא מעמנו לא יהושע בן נון יהושע · אמר לו אל׳ים לא מעמנו לא יהושע · אמר לו אל׳ים לא מעמנו לא יהושע · אמר לו אל׳ים לא מעמנו לא

זמורה · שוכת גפן ואשכול של ענבים תלוי בה ממשמע שנ׳ במוט אינו יודע שהוא בשנים מה תלמוד לומר בשנים בשני מוטות הא כיצד שמנה נטלו אשכול אחד נטל תאנה ואחד רמון יהושע וכלב לא נטלו כלום לפי שכל עצמן להוציא דבה בתכוונו כשם שפריה משונה כך עמו משונה ואם חפץ אתה לידע כמה משקלו אחד מהם

ומן ל״נ פסק׳ למיין אית בהון ב׳ מלין דמיין בסכין וי״ל ומלה חדא ביניהון

זמורה ואשכול בשנים מה תלמוד לומר בשנים בשני מוטות הא כיצד שמנה נטלו אשכול אחד נטל תאנה ואחד רמון יהושע וכלב לא נטלו כלום לפי שכל עצמן להוציא דבה בתכוונו כשם שפריה משונה כך עמו משונה ואם חפץ אתה לידע כמה משקלו אחד מהם לא ולמד מאבני שהקימו בגלגל הרימו להם איש אבן אחד מן הירדן על שכמו והקימו בגלגל ושקלום רבותינו משקל כל א׳ ארבעים סאה וגמירי טונא דמילתא איכא על כתפיה אינו אלא שלש משאוי במשאו שמטייענין אותו להריס: ויסובו מתוך הארץ מקץ ארבעים יום · והלא ד׳ מאות פרסה על ד׳ מאות פרסה היא והלך אדם ביומי ר׳פרסאת ליום הרי מהלך מ׳ יום מן המזרח למערב והם הלכו ארכו ורחבה אלא שנגלו לפני הקב״ה שיגזר עליהם יום לשנה קצר לפניהם את הדרך: וילכו ויבאו · מה וילכו להקים הליכתן לביאתן מה ביאתן בעצה רעה אף הליכתן בעצה רעה: ויסיבו אותם דבר · את משה ואת אהרן: זבת חלב ודבש היא · כל דבר שקר שאין אומרים בו קצת אמת בתחלתו אין מתקיים בסופו: בלורות · לשון חוזק ותרגומו כריכן לשון בירכיות עגולות ובלשון ארמי כריך עגול: ל עמלק יוסב וגו׳ · לפי שנכוו בעמלק כבר הזכירוהו מרגלים כדי ליירא: על יד הירדן · יד כמשמעו אצל הירדן ולא תוכלו לעבור: ויהס כלב · השתיק את כלם: אל משה · לשמוע מה שידבר במשה לוחש ואמר וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם השומע היה סבור שבא לספר בגנותו ומתוך שהיה בלב׳ על משה בשביל דברי המרגלים שתקו כלם לשמוע גנותו אמר והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגיז לנו את השליו. עלה נעלה · אפי׳ בשמי׳ והו׳ אומר עשו סולמות ועלו אם נגליח בכל דבריו: ויהס · לשון שתיק׳ וכן הס כי לא להזכי׳ כן דרך בני אדם הרוצה לשתק לגוזלת אנשים אומר שיט: חזק הו׳ ממנו · כביכול כלפי מעלה אמרו: אוכלת יושביה · בכל מקום שעברנו מצאנוס קוברי מתים והקב״ה עשה לטובה כדי לטרדם בחבלם ולא יתנו לב לאלו: אנשי מדות · גדולים וגבוהים וצריך לתת להם מדה כגון גלית גבהו שש אמות וזרת כן הים מדון אי׳מדה: הנפילי · ענקי׳מבני שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש: וכן היינו בעיניהם · שמענו אומרי׳ זה לזה נמלים יש בכרמים כאנשים: ענק · שמעניקים אמה בקומתן: לו מתנו · הלוהי ומתנו:

ד׳ חס׳ בלים׳ ד׳ וחס׳

ל׳ ומל׳ ב׳ חס׳

ל׳ ומל׳ ב׳ חס׳

ל׳ ומל׳ ב׳ ח

ולמה יי מעיל יתנא לארעא הדא למיפל בחרבא נשנא וטפלנא ידון לביזא הלא טב לנא דינתוב למצרים: ואמרו גבר לאחוהי נמני ר׳ישאו ונתוב למצרים: ונפל משה ואהרן על־אפיהון קדם כל־קהל כנשתא דבני ישראל: ויהושע בר־נון וכלב בר־יפנה מן־מצלליית־ארעא בזעו לבושיהון: ואמרו לכל־בני ישראל למימר ארעא די עברנא בה לאללא יתה טבא ארעא לחדא לחדא: אם־רעוא בנא קדם־יי ויעיל יתנא לארעא הדא ויתנה לנא ארעא די היא עברא חלב ודבש: ברם במימרא דיי לא תמרדון ואתון לא תדחלון מן־ית־עמא דארעא ארי בידנא מסירין אינון עדא תוקפהון מנהון ומימרא־דיי בסעדנא לא תדחלון מנהון: ואמרו כל־כנישתא למרגם יתהון באבניא ויקרא דיי אתגלי במשכן זמנא לכל־בני ישראל:

ואמר יי למשה עד־אימתי יהון מרגזין קדמי עמא הדין ועד־אימתי לא־יהימנון במימרי בכל אתיא די עברית ביניהון: אמחינון במותא ואשצינון ואעביד יתך לעם־רב ותקיף מנהון: ואמר משה קדם־יי וישמעון מצראי ארי־אסיקתא בחילך ית־עמא הדין מבינהון: וימרון ליתיב ארעא הדא דשמעו ארי־אתי יי דשכינתך שריא בגו־עמא הדין די בעינהון חזין שכינת יקרא דיי ועננך מתקיף עליהון ובעמוד אש מנהלהון בליליא: והן קטיל ית־עמא הדין כגברא חד ויימרון עממיא די־שמעו ית־שמע גבורתך למימר: מדלית יוכלא קדם־יי לארעא דקיים להון וקטילינון במדברא: וכען סגי־נא חסד־נשא עון פשע כען חילא מן־קדם־יי כמא די מליתא למימר: יי מרחיק רגז ומסגי לטעבד־טבון וקשוט שביק לעינין ולמרוד ולחוביין סלח לדתיבין לאוריתיה ודלא תיבין לא מזכי מסער חובי אבהן על־בנין מרדין על־דר תל־תאיו על־דר רביעאי:

ולמה יי מביא אותנו אל־הארץ הזאת לנפל בחרב נשינו וטפנו יהיו לבז הלוא טוב לנו שוב מצרימה: ויאמרו איש אל־אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה: ויפל משה ואהרן על־פניהם לפני כל־קהל עדת בני ישראל: ויהושע בן־נון וכלב בן־יפנה מן־התרים את־הארץ קרעו בגדיהם: ויאמרו אל־כל־עדת בני־ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה טובה הארץ מאד מאד: אם־חפץ בנו יהוה והביא אתנו אל־הארץ הזאת ונתנה לנו ארץ אשר־הוא זבת חלב ודבש: אך ביהוה אל־תמרדו ואתם אל־תיראו את־עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם ויהוה אתנו אל־תיראם: ויאמרו כל־העדה לרגום אתם באבנים וכבוד יהוה נראה באהל מועד אל־כל־בני ישראל: פ ויאמר יהוה אל־משה עד־אנה ינאצני העם הזה ועד־אנה לא־יאמינו בי בכל האתות אשר עשיתי בקרבו: אכנו בדבר ואורשנו ואעשה אתך לגוי־גדול ועצום ממנו: ויאמר משה אל־יהוה ושמעו מצרים כי־העלית בכחך את־העם הזה מקרבו: ואמרו אל־יושב הארץ הזאת שמעו כי־אתה יהוה בקרב העם הזה אשר עין בעין נראה יהוה עננך עמד עליהם ובעמוד אש לילה: והמתה את־העם הזה כאיש אחד ואמרו הגוים אשר־שמעו את־שמעך לאמר: מבלתי יכלת יהוה להביא את־העם הזה אל־הארץ אשר־נשבע להם וישחטם במדבר: ועתה יגדל־נא כח אדני כאשר דברת לאמר: יהוה ארך אפים ורב־חסד נשא עון ופשע כעון חילא מן־קדם־יי כמא די מליתא למימר: יי מרחיק רגז ומסגי לטעבד־טבון וקשוט שביק לעינין ולמרוד ולחוביין סלח לדתיבין לאוריתיה ודלא תיבין לא מזכי מסער חובי אבהן על־בנין מרדין על־דר תל־תאיו על־דר רביעאי: שבוק

נתנה ראש · כתרגומו נמני ריאש כשיש עלינו מלך ודבותינו פירשו לשון מ״מ: אל תמרדו · ושוב ואתם אל תיראו: כי לחמנו הם · נאכלם כלחם: סר צלם · מגיהם וחזקם כשרים שבהם מתו ליום שהיה מגין עליהם · דבר אחר צלו של המקום סר מעליהם: לרגום אותם · את יהושע וכלב: וכבוד יי · העגן ירד שם: עד אנה ינאצוני · ירגיזוני: בכל האותות · בשביל כל הנסים שעשיתי להם היה להם להאמין שהיכולת בידי לקיים הבטחתי: והורישם · כתרגומו תרוכין ואם תאמר שזה מעט לשבועת אבו מעשה אותך לגוי גדול שאת׳ מארע: ושמעו מצרים · ושמעו את אשר תהרגם: כי העלית · כי ושמ׳ בלשון אשר והם רמו אשר בכחך הגדול אותם מקרבם וכשישמעו שאתה הורגם לא יאמרו שחטאו לך אלא יאמרו שכנגדם יכולת להלחם אבל כנגד יושבי הארץ לא יכול להלם וזו היא ואמרו אל יושבי הארץ הזאת כמו על יושב הארץ הזאת מה יאמרו עליהם מה שאתה בסוף הענין: מבלתי יכול׳ יי׳ - בשביל שמע כי אתה יי׳ שוכן בקרבם ועין בעין אתה נראה להם והכל בדרך חבה ולא הכית בך שנתקה מהבתך מהם עד הנה: והמתה את העם הזה כאיש אחד · פתאום ומתיך כך יאמרו הגויים אשר שמעו שמעך וגו׳ · מבלתי יכולת וגו׳ · לפי שיושבי הארץ חזקי׳ וגבורי׳ ואינו דומ׳ פרעה לשלשים ואחר מלכי׳ זאת יאמרו על יושבי הארץ הזאת׳ מבלתי יכולת מתוך שלא היה יכולת בידו להביאם שחטם יכולת · שם דבר הוא: כאשר דברת לאמר · ומהו הדבור יי׳ ארך אפים לגדיקים ורשעים כשעלה משה למרום מלאו משה להקדוש ברוך הו׳ שהיה יושב וכוחב יי׳ ארך אפים אחר לו לגדיקים אמר לו הקדוש ברוך הוא אף לרשעים אמ׳ לו רשעי׳ יאבדו אמר לו חייך שאתה ברוך לדבר כשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים נתפלל משה לפני׳ בארך אפים אמר לו הקדוש ברוך הוא והלא אמר׳ לי לגדיקי׳ אמר לו והלא אמרת לי אף לרשעים: יגדל נא כח יי׳ לעשות דבורך: ונקה · לשבים: לא ינקה · לשאינן שבים כדברך

חזקוני

הלא טוב לנו טוב מנריפה · כשייבא בשבילם אם מת אחד מאתנו היה מביא בכסיו לקרוביו לו לשכניו אבל עכשיו הכל לנו: אם אפן בנו יי׳ · שלא בחוט במדבר: כי נשאתם · כדבריה׳ וחכלת את כל העמים: סר צלם · מעליהם · כל דבר שמגן על האדם הוא כל צלו: אבינו בדבר ואורישנו שלא יפלא שמי לעבר׳ ביד אויב: כי העלית · אשר העלים שגרים אל יושב הארץ ומה יאמרו מבלתי יכולת יי׳ ונו׳ · יגדל נא כח יי׳ מדת הרחמים

מ״ע ספורנו

ולמה ה׳ מביא אותנו · מה חסרונו לו שהשתדל על ידכם להביאנו לכן כי חשבו שהיה כל אלה בתחבולה אחתו מעכתו אותם · בשביל גלוייהם בתמרים או לשנה אחרת כאשר הביל בחמרו אתאתרו בשנאת ה׳ אותנו הוציאנו מארץ מצרי׳ לתת אותנו ביד האמורי להשמידנו: ויעול פשר ואהרן על פניה׳ בראותם הפעולות לא יוכל לתקון כענין בשנהדרי׳ שכשנו פניה׳ בקרה׳ בשלא ידעו מה לעשות פחיות השלך (סנהדרין פ׳ כ״ג): האמרן אשר עברנו בה לתור אותה · לתור שתקר׳ ויוצאנו כאשר ו׳ אמרת׳ את הארץ הוא היא ואת העם היושב עליה: טובה הארץ · הנה בענין הארץ הוא היא תמנו תמיד שהיא פקום טוב פאד בלי דופי לא כמו שהטילו חברינו בתמרים שעם היותה זבת חלב ודבש היא אוכלת יושביה · ובענין את העם הישב עליה אמנו תמיד כי עז העם: אם חפץ בנו · אפנם כי סובתה עד מאד היא בתנאי שיחפץ בנו ה׳ כאמרו אחר אשר אלהיך דורש אותה והיה אם שמוע תשמעו וכו׳: והביא אותנו אל הארץ הזאת · הנך מה שהעידו חבריו באמרם לא יוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו ולדעתם לבדות: ארץ אשר היא מלאה בלתי אכולת אנשיה · ונתנה לנו · כי ראינו שלא קמה רוח בחיים מעינינ

כדברך · בשביל מה שאמרת פן יאמרו מבלי יכולת יי׳ : ואולם · כמו אבל זאת מעשה להם : מי תני · לשון שבועה כמשמ שתני מי וכבודי ימלא את כל הארץ כך אקיים להם כי כל האנשים הרואים וגו׳ : אם יראו את הארץ · הרי זה מקרא מסורס מי תני כי כל האנשים אם יראו את הארץ שלא יתחלל שמי בנפשה הזאת לאמר מבלי יכולת יי׳ להביאם שלא אמיתם פתאום כאיש אחד אלא באחיור ארבעי׳ שנה מעט מעט : וינסו · כמשמעו : זה עשר פעמי׳ · שנים בשני ושני׳ במן ושני׳ בשלו כו׳ כדאיתא במסכת ערכין : אם יראו · אלא יראו : רוח אחרת · שתי רוחות אחת בפה ואחת בלב למרגלי׳ אמר אני עמכם בעצה ולבו היה לומר האמת ועל ידי כן היה בו כח להשתיקם כמו שנא׳ ויהם כלב שהיו שבורי׳ שיאמר כמותם זהו שנאמר בספר יהושע ואשיב אותו דבר כאשר עם לבבי ואלא כאשר עם פי : וימלא · את לבו אחרי · וזה מקרא קצר : אשר בא שמה · חברון תנתן לו : יורישנה · כתרגומו יתרכינה יוריש את הענקי׳ואת העם אשר בה ואין לתרגמו ירתינה אלא במקום ירשנה : והעמלקי וגו׳ · אם תלכו עם יהרגו אתכם מאחר שאינו עמכם : מחר פנו · לאחוריכם וסעו לכם וגו׳ : לעדה הרעה וגו׳ · שלא המרגלי׳ מכלון לעדה שהיא עשרה : אשר המה מלינים · את ישראל עלי : את תלונות בני ישראל אשר המה מלינים · המרגלי׳מלינים אותם עלי שמעתי : אי אני · לשון שבועה : אם לא כן אעשה כדיבור שדברתם · שבקשתם ממני או במדבר הזה לו מתנו : וכל פקודיכם לכל מספרכי · כל הנמנ׳לכל מספר שאתם נמנין בו כגון לגאת ולבד׳ לצבא ולתת שקלים כל המנויים לכל אותן מספרות ימותו ואלו הן מבן עשרים שנה ומעלה שבטו של לוי שאין פקודיה׳ מבן עשרים : ופגריכם אתם · כתרגו׳לפי שדבר על הבנים להכניסם לארץ ודבק לומר ואת׳ תמותו כופל לשון זה כאן לומר אתם : מרבעים שנה · לא מת א׳ מהם פחות׳מבן ס׳ לכך נגזר מרבעי׳ כדי שהיו אותם של בני עשרים מגיעין לכלל ס׳ושנה ראשונה היתה בכלל ואע״פ שקדמה לשלוח המרגלים לפי שמשעשו את העגל עלתה גזרה זו במחשבה אלא שהמתין להם עד שתתמלא סאתם וזהו שנא׳ וביום פקדי במרגלים ופקדתי עליהם חטאת זו ואף כאן נאמר תשאו את עונותיכם שתי עונות של עגל ושל תלונה וחשב להם במנין חייהם מקלת שנה ככולה וכשנכנסו לשנת ששים מתו אותם של בני עשרים : וגשאו את זנותיכם · כתרגומו יסבלון את חטאתכם : את תלונתי

סלח נ״פ׳ נהורה ר״ישנון כמ״ד פרו מהר שיג.

ג׳ זרוע שבוק־כעין לחובי עמא הדין

ג׳ כתיב ה״מ כסגיאות טבותך וכמא די־שבקת

ד׳ לעמא הדין ממצרים ועד־כען: ואמר

ה׳ יי׳ חס׳ ה׳ ר״מ׳ ב׳ יי׳ שבקית כפתגמך : וברם קיים אנא

ו׳ ומליא יקרא דיי׳ית כל־ארעא: ארי

כול׳ כ״ב כל־גוברייא דחזו ית־יקרי וית־אתותי

די־עבדית במצרים ובמדברא

ז׳ ונסיאו קדמי דנן עסר זמנין ולא

נ׳מל׳נהורה ז׳ ר״פ נסיפר׳ קבילו למימרי: אם־יראו את־

די קיימית לאבהתהון וכל־דארגיזו

קדמי לא יחזונה: ועבדי כלב עקב

ט׳ דנס דהוה רוח אחרת עמו וימלא אחרי

בתר דחלתי ואעיליניה לארעא די

י׳ כ׳ וכ׳ כ׳ על לתמן ובנוהי יתרכונה: ועמלקאה

כה ל׳ מל׳נהורה וכנענאה יתיב במישרא מחר אתפנו

וטולו לכון למדברא אורח ימא־

יא׳ דסוף: ומליל יי׳ עם־משה ולאהרן

למימר: עד־מתי לעדה הרעה הזאת

ב׳מל׳נפסוק אשר המה מלינים עלי את־תלנות

ב׳ מ׳ בישתא הדא די אינון מתרעמין עלי

בני ישראל אשר המה מלינים עלי

ג׳ נהורה ית־תורעמת בני ישראל די אינון

מתרעמין עלי שמיע קדמי: אמר

ח׳ קיצ׳ אמר אנא אמר יי׳ אם־לא כאשר

דברתם באזני

ל׳מל׳תסרי׳ ו״ל׳ כן׳ במדברא הדין יפלון פגריכון וכל־

מבן עשרים שנה ומעלה אשר

ל׳ כל׳ כ׳ ב׳מ׳ בלים׳ אם־אתם תבאו אל־

הארץ אשר נשאתי את־ידי לשכן

אתכם בה כי אם־כלב בן־יפנה

ויהושע בן־נון: וטפכם אשר

אמרתם לבז יהיה והביאתי אתם

ל׳ כל׳ כ׳ ב׳מ׳ בלים׳ ויודעו את־הארץ אשר מאסתם בה :

ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה :

ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים

כל׳חס׳ יי׳ ל׳ במ״ל שנה ונשאו את־זנותיכם עד־תם

פגריכם במדבר: במספר הימים

אשר־תרתם את־הארץ ארבעים

יום יום לשנה יום לשנה תשאו את־

ג׳ ל׳כלית׳ אלה עונותיכם ארבעים שנה וידעתם

את

ואולם ה׳ ר״פ וסי׳ נמסר בסדר וארא : וימלא ט׳ דגשים וסי׳ ויעש יעקב כן · וימלא אותו רוח · ויקרב את המנח׳ · את יד אחד מבניו · ועבדי כלב עקב · וימל׳ מיכה את יד הלוי · וימלא את ירושל׳ דם נקי · וימלא מקומם עצמות · וימלא טרף חוריו · וא׳ וימלא קדים בשנו : וזרעו ז׳ וסי׳ נמסר בויארא בלק : וידבר יי׳אל משה ואל אהרן י״ב דסמי׳וסי׳ נמסר בריש סדר חקת התורה :באזני ח׳ קמצין וסי׳מצוין במסורה רבתא : אם לא ח׳ בתורה ז׳ מנהון ס״פ וסימ׳ בסדר חיי שרה וגם במסורה רבתא ודין מצעות פסו׳ · אם לא כאשר דברתם באזני · וטפכם אשר אמרתם והביאתי כתי׳ · והבאתיו אל הארץ והביאתיו כתיב ושארא והבאתי כתיב : תם ד׳ והס׳ וסימ׳ נמסר בסדר בהר סיני :

אבן עזרא

סלח נא · אחר שמלאנו שאמר אם יראו את הארץ אחר שלחתי כדברך ידענו כי מלת סלח נא אריכות אף וכן ונסלח לו עד שיעשה תשובה שלימה : כגודל חסדך · בעבור חסדך הגדול : וכאשר נשאת · כטעם נושא עון : ועד הנה · עד המקום הזה לו מיום שיצאו ממצרים ועד זה היום כי יש הנה אם המקום כמו בזאו הנה הלילה גם סימן זמן כמו ולא ראיתיו עד הנה וכבר פירשתיו : מי תני · טעמו כאשר אני חי כן יהיה דברי קיים : וימלא · וכאשר מלא כבודי את כל האר׳והקרוב שהוא לעתיד וטעמו זה מעשה כדי שיודע כבודי בעולם : זה עשר פעמים · הטעם רבים והזכיר עשר בעבור היותו סך תשבון כי הוא סוף האחדי׳ורא״ש העשרות שהם במחבר׳השנית : וכל מנאתי · מבניהם : ועבדי כלב · הזכירו לבדו בעבור ויהם והלוים והכהנים אינם בכלל השבועה כי לא הלך מהם בשיא מרגל ועוד לכל פקודיכם לכל מספרכם אף על פי שלא היו הכהנים גם הלוים הם רבים : רוח אחרת · כנגד התרים : וימלא אחרי · רק אחרי דברי ומלא אותו שהארץ טובה מאד ואין דבה : והעמלקי והכנעני · הוא האמורי כי כל אמורי הוא כנעני ולא חשש הכתוב להפריסו בעבור העמלקי שהוא מבני שם וכנען שהוא אבי האמורי מבני חם וכן וירד העמלקי והכנעני והעד ואלא האמורי ולא הזכיר העמלקי כי האמורי הוא העק׳ : יושב בעמק · מתרוב לכם ויש אומרים אף על פי שהעמלקי והכנעני יושבי׳ בעמק פנו דרך יס סוף ולא תפחדו והנה ישראל לא עשו תשוב׳על כן דבר השם : פגריכם · הנופות : הליניתם · מנזרת וילונו על משה : נשאתי את ידי · כלשון בני אדם כי השמים למעלה · הקדי׳כלב כי הוא הקדים ויהם : ופגריכם · שהם אתם : יהיו רועים · כי מנהג הרועה שלא יעמוד ויכוח במקו׳והע׳כהל רעי : זנותיכ׳ · שזנו מאחרי ואמרו נתנה ראש : אשר תרתם · בלוי : את

רלבג

הכהנה וכמו שמצאנו בלויים כשנכנסו לקדושת הלויה · ולפי שכבר מצאנו בלויים שהקריבו תשלת ועולה וכהנים שהקריבו תשלת ועולה ושלמים וישראל שהקריבו עולת ושלמים לאדנו מזה שלא יחוייב בכמו זה הענין כי אם עולה כי מה שנשתתפו בו אלו כלם הוא העולה ולזה הוא מבואר שראוי שנדע שלא יחוייב הגר כי אם בעולה וכלמד שהוא מחוייב בתפילה ממה שראינו גם כן בישראל בעת מתן תורה וכהנים והלויים ולמד שהוא מחוייב בתפילה ממה שנזכר בסו׳ פרשת לך לך אלא שהתפילה אינה מעכבת הגרות כי כבר מצאנו שאפילו ישראל יתכן שיחכנו מהתפילה כאשר היתה שם סבה כמו שנזכר בספר יהושע שלא אנו העם הנמצאים ממצרים · ועוד שכבר מצאנו מה שהוא משותף בגלו הדברים שזכרנו הוא התפילה והקרבן ולזה הוא מבואר שהתפילה הי׳ מעכבת לא המילה · הקהל חקה אחת לכם ולגר הגר · לאדנו מזה שהגר לא יתכן שיתחייב כדי לקיים קצת מצות התורה אבל ראוי שיקיימם כלם כשיתחייב · וזה כי התורה הוא נימוס אח׳ שלם מכוונ׳לכלי׳ אחת לא אפשר בו התוספת ולא הגרעון ולזה לא יתכן שיקבל קצת הנימוס ההוא לבד · ולפי שאחר לכם ולגר הגר לאדנו שהוא מדבר בגר בעת היותו מתחייב כי זה הלשון מסכים אל מה שאח׳ תחל׳ וכי יגור אתכם גר ואחר ככם כגר יהיה לפני יי׳ ר״ל במה שהוא מהקרבנות לפני יי׳ והוא העולה כי השלמים אינם לפני יי׳ כי אם מה שהוא מהם כליל לאישים · דבר אל בני ישראל ואחרת אליהם בבאכם אל הארץ · והיה באכלכם מלחם הארץ · לאדנו מזה שתכף שנכנסו ישראל לארץ ואכלו מלחם הארץ כתמיד׳ו בחלה ולפי שלא יאמר אחר לחם לפי הנהוג לפי מה שיולה עליו הגדר אלא על מה שהוא מחמשת המינים לאדנו מזה שחלה אינו מהנת אלא בחמשת המינים · ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה · מאשר אחר ראשית עריסותיכם במוחלט לאדנו מזה שאיך שיעשו בארץ עים׳ הנה היא חייבת בחלה ואף על פי שהיא מתבואת חוצה לארץ ועניין החלה הוא שיריחו מהעסה חלה אחת תהיה תרומה והיא נתנת לכהן שיתנה לו בחה שיבא והוא מבואר שאין ראוי שתהיה כל

הזקוני

ס״ת נא לשון העם הזה · אל שרגלים : וכאשר נשא׳ לעם הזה ממצרים ועד הנה · בתעשה המעל : כלאתי כדברך · פעם אחת בחטאה המעל ויתרתי להם אבל עכשיו לא אכלה להם אבל אסרע מהם · ר״ל כלאתי שלא אני כמו ונתתי ככף הריעותי ידי : כדברך · כמו שאמרת שים עלי לעשו׳ ולא אפיל דבר אמרת ארץ אויס הריני מאדרי׳ אפי עתה׳ ולא אכלם עתה : כדברך · אסר יוד אחרת נושא עון הריני תולה על עונם אמרת ונקה לא ינקה ודאי אין אני מנק׳ להם כמו שנא׳ ואולם חי אני ויפלא כבוד יי׳ ונוסר כבודי יפעוד בתקופו ולא יאמרו מבלתי יכולת יי׳ כי אני׳ את בניה לארץ לארץ אחרת פוקד עון אבות אל בנים כן לעשה ואנים אל בניהם במדבר מ׳ שנה עם אבותיהם ונשאו הבנים את עון אביה׳ שלא יכנסו הבנים עיד לארץ· ויכסו · ויכעיסו כמו והא אינון נסיכין ולכך הס״מך דנוסה : ועבדי כלב · לא הזוקק לזהיר יהושע לפי שהיה עתיד הוא להנחיל לארץ· ר״ל לא הזכירו לפי שלא היו לו בני׳אלין לא׳עלי׳ וזרעו ורישנה : ויפלא לאחרי · נתר את הדבר לאחרי משה שלאחי כדי להעזיקו דונמא ואני אבא לאחריך ומלאתי את דבריך : וזרעו ורישנה · לשון ירושה פי׳ ולזרעו ינאלי וזרעו ירישנה לבנים הבאים לאחריהם : והעמלקי · בעודה שהפסידום המרגלים בעמלק בה הפסידום הק״בה והכנעני הוא האמורי הוא כנעני · יושב בעמק ולקמן כתיב וירד העמלק והכנעני בהר ההוא אבל יש לומר רובם היו יושבים בעמק ומיעוטם בהר ואותו מיעוט נלקח בהם ודאיה לדבר מדכתיב היושב בהר ההוא אבל שם מהם יושבים במקום אחר אז אמת בעמק היו יושבים וכשמתו מבני ישראל באים לקראתם עלו בהר ואחרו להם שם ומתינו ל׳ ישיבה בני מאחרב כדכתיב ישב במאחרב פנרי׳ · מקר פנו ושבו לכם יפקר זה לאחר ומן הוא שהרי ישבו להם בקדש ימים רבים קודם שהתפילו לסבוב את הר שעי׳ והוא דונמא כי ישלוח בנך מקר : המדברה דרך יס סוף · לסבוב את הר שעיר כמו שפנינו בפרשת דברים כדי להגל׳ נזרת ובניכם יהיו רועים במדבר ארבעים שנה : מבן עשרים שנה ומעלה · כנגד שהם בני חיל והיה להם לנאת נגנא לכבוש את הארץ והם נאלאני ואתנו כתף קורר : ופגריכם אתם · סרסה׳ואתם פגריכם והוא ספר״מי כתרגום ופגריכם דלכון וכגריכם שלכם : יהיו רועים · רועים מתם בגלון ופעמים כאן ופעמים כאן ובניכם יעשו בניכם יגועו הנה והנה עד פגם פגריכ׳ · בכפ׳ הימי׳ בב״ית : וידעתם את תנואתי · לאחרתם שביאנתי להפילכם בארב כדי שלא להביא דברים אשאיר׳ לבניכם׳ והבנים לאחתם לארץ עכשו תבינו ותכירו אותה תנואה שתשנתסי

אלי מדה כנגד מדה :

לס

אמרי נועם

הזכיר תבני שהם שקרו מנדר חסד לא הזכיר דנדר חסד עשתע תבדי אחות ואחרהם חסד כיצוות הארז שאחר נתה מדע : אם ירחו האנשי׳ האלה כחייהם אבל לאחר מיתתם לאה״ר רואים · וכל מנאתי אלו המרגלים לא ירחוהו אמילו לעתיד לבוא : יום לשנה תיהם מ״כ יודע פורענות שה לאדה טובה דכתיב ואותי· יום יום ירחוקן ומקצ׳ וכי בין׳ דורמין אותו ובלילה אין דורמין אותו אלא בל הלילה יום אחד בשנה כאלו לאד כל השנה כולה · וכ״ל ה״מ לענין תפלות שכר לו מדה טובה מדוכה אבל לענין עשייה שניה׳ שוב׳ :

בעל הטורים

בגי׳ל · ב׳ בוים׳ בגוד׳ל הסדר בגודל זרועך הוצר׳ בי המוחה · זה שאמרו בני כרגלי׳ עוזים עמדו ליבחל משה ודוד שידעו להתכלל עליהם : יורישנה · ב׳ ורעו יורישנה · הנה יי׳ יורישנה · אלא היה יכול הורישם אלמלא בוי׳ הורישם מפניו : והביאתי · יי׳יד יהיר׳ בתניא אחר׳ אל הארץ שהקדשה בעשרה קדושות · ופגריכם אתם · פירוש כאשר אתם בגריאותיכם כן הבניו עמכם ותמותו : חיו

מ״ע ספורנו

סלחתי כדבריך · כשאמרתי אבנו בדבר כבר סלחתי כזה האופן שאתה אומר כי לא היתה הכונה שאחיית את כלם יחדו אבל שאחיית את כלם מעט פעם בעבור ולא יכנס אים מהם לארץ: ואולם חי אני וימלא כבוד יי׳ את כל הארץ· אמנם אני נשבע שכמו שהוא אחת אמרי חי ונימלא כבודי את כל הארץ כן יהיה אמת כי כל האנשים והם בני עשרים: אם ירחו את הארץ · אלא ירחו את הארץ כלשון כל אם שאין אחריו תנאי כפול כמו אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך׳ חי יי׳ אם יומת ודומיהם: וכל מנאתי לא ירחוה · וגם בבניהם שאינם בזאתם הנורה אלא הגיעו לכ׳ שנה כל אות׳ שיתמנו לעתיד לא ירחוה כמו שהיה אמתים על דבר קרח ועל דבר פעור ובנאתים ובעדפים: ורעו יורישנה · הוא יורישנה לזרעו לא כענין אחר דור העבר שאף על פי שבניהם ירשו אותם לא היו הם הפוריסי׳ אבל הוריסם אדר האל ית׳ בעצותו לאבותי׳ הארץ כמו שיעד באברהם ומוריסנו: עד אתי לעדה הרעה הזאת· אף על פי שסלחתי כדברך להאריך להם אלא להמיתם תכף ולא כלם יחדו אבל אקום לא סלחתי לעדת המרגלים: אשר הם מלינים עלי · שהם המתחיל׳ ואחרא הרגים תלוי בהם ולא אחריך להם אלא אם יש זה אחת תלונות בני ישראל אשר המה מלינים עלי׳ אמרתי לעדת המרגלים: אם לא כאשר דברתם בזאת אם לא הגיעו לכ׳ שנה כל אות׳ שיתמנו לעתיד לא ירחוה כמו שהיה אמתים על דבר קרח ועל דבר פעור ובנאתים ובעדפים: ורעו יורישנה · הנה יי׳ יורישנה · אלא היה יכול הורישם אלמלא בוי׳ הורישם מפניו : והביאתי · יי׳יד יהיר׳ בתניא אחר׳ אל הארץ שהקדשה בעשרה קדושות · ופגריכם אתם · פירוש כאשר אתם בגריאותיכם כן הבניו עמכם ותמותו : חיו

רלבג

אבל לבני אהרן ולוי כאשר עם פי : ויאמר · את לבו אחרי · וזה מקרא קצר : אשר בא שמה · חברון תנתן לו : יורישנה · כתרגומו יתרכינה יוריש את הענקי׳ואת העם אשר בה ואין לתרגמו ירתינה אלא במקום ירשנה : והעמלקי וגו׳ · אם תלכו עם יהרגו אתכם מאחר שאינו עמכם : מחר פנו · לאחוריכם וסעו לכם וגו׳ : לעדה הרעה וגו׳ · אין המרגלי׳ מכלון לעדה שהיא עשרה : אשר המה מלינים · את ישראל עלי : את תלונות בני ישראל אשר המה מלינים · המרגלי׳מלינים אותם עלי שמעתי : חי אני · לשון שבועה : אם לא כן אעשה כדיבור שדברתם · שבקשתם ממני אז במדבר הזה לו מתנו : וכל פקודיכם לכל מספרכי · כל הנמנ׳לכל מספר שאתם נמנין בו כגון לגאת ולבד׳ לצבא ולתת שקלים כל המנויים לכל אותן מספרות ימותו ואלו הן מבן עשרים שנה ומעלה שבטו של לוי שאין פקודיה׳ מבן עשרים : ופגריכם אתם · כתרגו׳לפי שדבר על הבנים להכניסם לארץ ודבק לומר ואת׳ תמותו כופל לשון זה כאן לומר אתם : מרבעים שנה · לא מת א׳ מהם פחות׳מבן ס׳ לכך נגזר מרבעי׳ כדי שהיו אותם של בני עשרים מגיעין לכלל ס׳ושנה ראשונה היתה בכלל ואע״פ שקדמה לשלוח המרגלים לפי שמשעשו את העגל עלתה גזרה זו במחשבה אלא שהמתין להם עד שתתמלא סאתם וזהו שנא׳ וביום פקדי במרגלים ופקדתי עליהם חטאת זו ואף כאן נאמר תשאו את עונותיכם שתי עונות של עגל ושל תלונה וחשב להם במנין חייהם מקלת שנה ככולה וכשנכנסו לשנת ששים מתו אותם של בני עשרים : וגשאו את זנותיכם · כתרגומו יסבלון את חטאתכם : את תלונתי

ית דאתרעמתין עלי: אנא ייָ גזרית במימרי אם לא דא אעביד לכל כנשתא כישתא הדא דאזדמנו עלי במדברא הדין יסופון ותמן ימותון: וגברייא די שלח משה לאללא ית ארעא ותבו וארעימו עלוהי ית כל כנישתא לאפקא שום ביש על ארעא: ומיתו גברייא דאפיקו שום ביש על ארעא במותנא קדם ייָ: ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן גברייא האינון דאזלו לאללא ית ארעא: ומליל משה ית פתגמיא האילין לכל בני ישראל ואתאבלו עמא לחדא: ואקדימו בצפרא וסליקו לריש טורא למימר הא אנחנא סלקין לאתרא די אמר ייָ ארי חבנא: ואמר משה למה דנן אתון עברין על גזירת מימרא דייָ והיא לא תצלח: לא תסקון ארי לית שכינתא דייָ ביניכון ולא תתברון קדם בעלי דבביכון: ארי עמלקאה וכנענאה תמן קדמיכון ותתפלון בחרבא ארי על כן תבתון מבתר די פולחנא דייָ ולא יהי מימרא דייָ בסעדכון: וארשעו למיסק לריש טורא וארון קיימא דייָ ומשה לא עדו מגו משריתא: ונחת עמלקאה וכנענאה דיתיב בטורא והוא ומחונון וטרדינון עד חרמה:

ומליל ייָ עם משה למימר: מליל עם בני ישראל ותימר להון ארי תעלון לארע מותבניכון די אנא יהיב לכון: ותעבדון קורבנא קדם ייָ עלתא או נכסת קורשיא לאפרשא נידרא או בנדבתא או במועדיכון למעבד לאתקבלא ברעוא קדם ייָ מן תורי או מן ענא: ויקריב דמקריב קורבניה קדם ייָ מנחתא סולתא עשרונא דפילא ברבעות הינא משחא: וחמרא לנסכא רבעות הינא תעביד על עלתא או לנכסת קורשיא לאימרא חד: תרין עשרונין דפילא במשח את תנותי: אני יהוה דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימותו: והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו וילונו עליו את כל העדה להוציא דבה על הארץ: וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ רעה במגפה לפני יהוה: ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ההלכים לתור את הארץ: וידבר משה את הדברים האלה אל כל בני ישראל ויתאבלו העם מאד: וישכמו בבקר ויעלו אל ראש ההר לאמר הננו ועלינו אל המקום אשר אמר יהוה כי חטאנו: ויאמר משה למה זה אתם עברים את פי יהוה והוא לא תצלח: אל תעלו כי אין יהוה בקרבכם ולא תנגפו לפני איביכם: כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב כי על כן שבתם מאחרי יהוה ולא יהיה יהוה עמכם: ויעפלו לעלות אל ראש ההר וארון ברית יהוה ומשה לא משו מקרב המחנה: וירד העמלקי והכנעני הישב בהר ההוא ויכום ויכתום עד החרמה: פ וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם כי תבאו אל ארץ מושבתיכם אשר אני נתן לכם: ועשיתם אשה ליהוה עלה או זבח לפלא נדר או בנדבה או במעדיכם לעשות ריח ניחח ליהוה מן הבקר או מן הצאן: והקריב המקריב קרבנו ליהוה מנחה סלת עשרון בלול ברבעית ההין שמן: ויין לנסך רביעית ההין תעשה על העלה או לזבח לכבש האחד: או לאיל תעשה מנחה סלת שני עשרנים בלולה בשמן שלשית או לדיברא תעביר מנחתא סולתא תלתות

לת תנותי. אניא דברי לו מי יניחני והטעם שיסבור את שבועתי כמו ואם הניח: הנועדים עלי. שאמרו לרגום באבנים עבדי המס בעבור שאמרו כבוד המס: במדבר הזה. יתום קן כל אחד ששם קן כל אחד: ושם יתומו. כלם קרוב מהקן: וילינו עליו. פועל יוצא לשניים פעולים: וימותו. כמו מתו במגפה כלם יחד: ויהושע בן נון. דברי משה קודם כלב: והיא. העליה אל ראש ההר לא תצלח. לא העברת פי המס אין בה הצלחה: כי על כן שבתם. הוא"ל ושבתם כמו כי על כן לא נתתיה: ויעפלו. מגזרת עפל ובאן והטעם שעלו אל העפל: ויכתום. אמר רבי משה הכהן הסברדי ז"ל כי היה ראוי להיותו ויכתוהו וכן וידבקו גם המה והנכון בעיני שהוא מפעלי הכפל והיא מלה ארה: עד החרימה. שם מקום ויש אומ' עד שהחרימום: כי תבא אל ארץ מושבותיכם. נסמכה זאת הפרשה בעבור שנתאבלו ויתאבלו לנתם הכניס להודיע כי יבאו אל הארץ והנכון בעבור שנשאו קול כל העדה וחטאו ונשלח להם בעבור תפל משה אמ' וכי תשבו והעד ונשלח להם והולך להזכיר משפט מנחות כל עולה וזבח ובסוף והנפש אשר תעשה כיד רמה רמז למעשיהם. והזכיר דבר המקושש כי עשה ביד רמה ומרוב חמלת המס על ישראל שם הגילות לזכר שלא יעשה האדם ביד רמה או שלא יבכח לפלא

מסרה

והאנשים ח' ראשי פסוקים וסי' נמסר בויגש. מוצאי ל' חס' ואין מיחדים חס' יו"ד בלשון יציאה מוצאי דבת הארץ. והוצא עליה שם רע. בידם יצאו. ותעלה ותצא מרכבה דמלכים. ויצאו דמצבות. הוצא דלקרוא דרור. להוצאהו אל הבית דירמיה. ואוצא אש מתוכך דיחזקאל. ותעלומה יוצא אור. ומלבם יוצאו מלין. ומוצא רבה הוא בסיל. ויהושע בן נון חר מן י"א זוגין מתחלפין בטעם קרמא רביע תניין זקף וסימ' נמסר בסדר צו. וישכמו ג' דסרים וסימן וישכמו בבקר ויעלו. בעלית יהושע. וחברו. הננו ג' דגשים וסימ' הננו עברים. לך לעברים. הננו ועלינו. ונמסר גם בסדר מקץ. וארון ברית יי' ב' וסי' נסע לפניהם. וארון ברית יי' ומשה לא משו. ויכום י"א וסימן וירד העמלקי והכנעני. ויכו מהם אנשי העי. ואת מלכה ואת כל. ויתנם יי' ביד ישראל ויכום ב' כו' בתרא דפסו' הס' ויעל יהודה ויתן יי' את ואבימלך והראשים אשר. ויתן יי' אלהי ישראל את סיחן. ואיש ישראל שבו אל בני בנימין. ויצאו אנשי ישראל מן העיר. ויהי בכלתו לעשות העלה. בלול ד' וסימן בסדר תצוה.

חזקוני

אם לא ואם לעשה. שלשה פסוקים קצרים מענין ג' ים בפרש"ו ואילו הם אם ירשו את הארץ אשר נשבעתי אם אתם עבאו אל הארץ אם לא ואם לעשה לכל העדה כאדם שאומר אם לא תעשה דבר זה כך וכך ילדה לי אלא שנא רבה לפרש שפכי כבוד שכינה: הנועדים עלי. שאחרו לרגום עבדי שאחרו כבודי: והאנשים אשר שלח משה ויעמיתו שמם שניה: וילונו כתיב וילינו קרי. אם פי יי'. שאמר אמר פנו וסעו לכם המדבר דרך ים: כי על כן שבתם. שהרי נשבע לך שהמרגלים הפחידו אתכם מן הכנעני והעמלקי שיושבים שם שבתם שאחרי יי' ויריאים אתם ליכנס לארץ ואין אתם בוטחים בו ובשביל כן לא יהיה עמכם אם תענו את פיו ללכת להלחם עד נאחד לרגעים שנם: ל"א כרשה על כי כן שבתם: ויכום. שעמלקים: ויכתום. הכנעני: ל"א הרגו אתם אמנו אתם: דבר אל בני ישראל. כשראה שאחרו בחטאם ונתאבלו על מה שעשו הודיעם שיתישבו הם בניהם ודבר עמהם על עסקי הקרבנות שיקבלם ברצון אתם: אל ארץ מושבותיכם. אבל בהדבר לא תקריבו כי אתם בחוץ ואין קרבן כפרה נמוד: והקריב המקריב. ר' נתן אומר זה בנין אב לכל המתנדב בנדבה שלא יפקו' מעשרון ולוג שמן: מעשה על העולה. עם העולה דונמא על שדה הארץ יעשה: על העולה או לזבח. לזה נאמר אלא לפי מאמר לעולה ועשיתם אשה עולה או זבח שאם לאחר הרי עלי עולה הרי עלי מנחה הרי עלי שלמים יביא נכון לאחד לשנים ת"ל על העולה או לזבח אלמד שמביא לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו: והקריב על כן נקבר. אם בן נקבר. ככה יעשה לשור לאחד. כן הוא שלא אלקה הכורה כין נסכי שור לנסכי אמר: לו לאיל אחד. לזה נאמר סד"א כיון שמביאו שלקה לאיל כין נסכי בני שנה לנסכי בני שתים אם שלקה כין הכורה שנה לנסכי רשל ע"ל לו לאיל:

בעל הטורים

תיו ב"ת ב"ם שמ"ף שהוא בגיא בתלקס ס זיו בתלקס: עין בעין. ג' במסו' אחר עין בעין כר' אחה יי'. כי עין בעין יראו. בשוב יי' ציון ואחיך עין בעין שן בשן בעולם הזה מי שיסתר לראות בשכינה כדכתיב כי לא יראני האדם וחי. וזה הוא שכתוב כאן כי עין בעין כר' וסמיך ליה והמה. אבל לעתיד לבא יראו ושהידין לומר זה יי' קוינו לו. וכן רמז למה שדרשו עין בעין ממון כדכתי' הנה עין בעין. וכתיב ליה והמתה פי' אם יהיה עין בעין ממש שמא ימית. על כן פירשו ממון: ויעפילו. בני' גלגחר לחיכא לגל"ל מן המעפילים היה: ומשיחם אמה ליי'. סמך פרשת נסכים למלחמה. וכן בשמתם אשר יצא לפניהם. סמך מיד פרשת קרבנות: תלה

מ"ע ספורנו

תנותי. תכירו מהרע בסול המכון שלי בסורנם מפנו בחטאו ונגלתם בחרב כי על כן שבתם מאחרי יי': ונשאו את זנותיכם. שתרבתם בי בחטרנם נתנה רמס והאנשי' אשר שלח משה. שהיו נתנים מגלו ונהפכו לו לגויים: וישובו וילינו עליו את כל העדה. שה' הסנהדרי' ולאשי הטם כשאמרו כי חזק הוא מתנו והמשו להוציא דבה על הארץ כדי שבעוד שהיו בוכים עשיקים בתלונות' יוציאום אל הסתון דבה בעלונם לעשות בפני הזקנים כידועים ומכירים בשקרם: ויעותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה בעגפה. נאותה מגפ' שאמרו הם שתקר' בארץ אוכלת יושביה והנה פעלת מוריד בארץ היתה לכם לזרע ומתו תכף: לתה זה אתם מוכרים אתי יי' והיה לא תגלה. כי בחופן זה תהיו מוחים לא לתחנון והגאת עונכם אבל להכתים: ויעפילו. חזקו לבנם כפנין ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם: וירד העמלקי. ולא הסכימום לעלות: לעשות ריח ניחוח. והקריב המקריב. הנה עד הנגל היה הקרבן ריח ניחוח בזולת מנחה ונסכים כפנין בהכל וכנח ונחמרהם וכפנין ויעלו את בעדי כני ישראל ויעלו עולות ויזבחו שלמים ל"י' פרים לא עולת זה ובחטאת בעגל הנרין מנחה ונסכי' לעולת התמיד שהיה קרבן בבור ומאו שחטאו בפרגלי' הנרין מנחה ונסכי' לנסכיר גם קרבן יחיד: תלה

אמרי נועם

לעם נסמכו אלו הפלגם פרשיות ע"ז מקושש וציצית לפי שתפיסים על זה שלא עשה אלא שלקם מעשה מנים בשעת מתחייב סליקה ל"ם לפי שהקב"ה שאל לעשה מ"ע מילל זה שבת אחר מעשה לפי שכל יעות הבנות הי' מניח תפילין ונזכר בכל המצות אבל בשבת שאינו מניח תפילין שכח שב' מ"ל הקב"ה אני אתן לכם מנוח מחת שיבא נחול ובשבת ומצות ציצית שב' מניח בין המרכים וא"ת לתה מוכיר רק' אבל אחר המצות וי"ל לפי שאדם הנעבקיו בן יוצי' מב"ם בשם: תלת

רלבג

כל העשה חלה כמו שלא יהיה כל הכלי תרומה וכבר אחר כתרומת גורן כן תרומו אותה והוא מבואר מהפרשים הכוללים שקטן הסיעור שיהיה מהם לעשות ממנו עיסה יתחייב בחלה שנאחר עריסותיכם שיהיה הוג להעשות עיסה בכמו זה הסיעור וכבר כתבאר מלד הודלת הנגר שלא יפול זה הסם על פתות ממלא העומר כי כבר הוגבל זה הסיעור לאיש אחד בחס אחד בענין המן. והנה זה הסיעור הוא עשירי' האיפה כמו שמכר בתורה והעומר עשירית האיפה הוא והאיפה הי' ע"ב לוגין ולזה יהיה זה הסעור שעור ז' לוגין וחומש הלוג. והוא מבואר שבבר יקרא לפי הנהוג עשה מה שלא בשלמה הליפה בו כיון שהתחילו ללושו ומן לא יתחייב בחלה והנה לא הגבילה התורה סיעור לזאת התרומה וכבר בתבאר בתורה בחלות תודה שהתרומה תהיה אחד מעשרה וכן הענין בתרומת מעשר שנאחר והרמותם ממנו תרומת יי' מעשר מן המעשר ובחלקות השני בפרשת מדין מצאנו בחקוס אחד שהתרומה תהיה אחד מחמשי' ובחקוס אחד מצאנו שם שהתרומה תהיה אחד מחמש מאות ולפי שעם התרומה לא יפול על חלק מוגבל לפי הלשון הנה הוא מבואר שאי זה חלק שיריחו מהעשה שיתכן שיפול עליו שם חלה יסתיק לפי משפט התורה אחנם מדברי החכמי' היה שיתן בעל הבית אחד מכ"ל ובחתוס אחד ממ"ח לפי שהחתוס מדרכו שיאפה יותר בבת לא מבעל הבית לפי שהוא מוכר לאנשים רבים ואולם בתרומת גורן יסתיק אפי' חטה אחת לפי לשון התורה ואולם מדברי חכמים הוא אחד מחמשים והוא הסיעור הבינוני שנמצא בו לשון תרומה כמו שזכרנו כי הוא פחות מאחד מעשרה ויותר מאחד מחמש מאות ולפי שהענין רעה תתחלף בסיעור הדברי שיבואו בו אל לד האומר בחמשית הסעור ולזה לתה התורה שהבעלים יוסיפו חומש בדברי שמכר בהם בתורה הנה תהיה עין רעה פחות מזה החומש ועין יפה יותר על זה החומש ולזה אחרו עין יפה לא' מאלבעי' עין רעה אחד מששי' וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה. ולאי שתדע שאין הכונה בזה שתהיה השגגה בכל המצות שאם היה הענין כן היה מתחייב ממה שנתבאר בפרשת ויקרא שיתחייבו על כל מצוה ומצוה קרבן אם מעיני העדה נעשתה בשגגה ועוד שבבר מצאנו בסוף הענין מה שחרה בביאור שהעבירו הוא על מצוה אחת שחייבין על זרוקם כרת שנאמר והנפש אשר תעשה ביד רמה ונכרתה הנפש ההיא כי דבר יי' בזה ואת מצותו הפר ולא אחר ואת מצותו הפר. ובכלל הנה הוא מבואר מזה שלא היתה העבירה כי אם על מצוה אחת ולזה אמר אלא שהמצוה שהעובר עליה הוא מנדף את יי' כמו שאחר את יי' הוא מנדף ושהעובר עליה עובר על כל המצות שבתורה והנה המצוה מזה דרכה היא ע"ז שהעובר עליה כופר בכל התורה כי כשלא יאמין בשם יתעלה סרה ההשמה בחלותיו ומזה המקום למדנו שהמצות המכרת בפרשת ויקרא שיתחייבו על שגגתן חטאת הם אשר יתחייבו על זרוקם כרת כמו שזכרנו שם: והיה אם מעיני העדה

בעל הטורים

תיו ב"ת ב"ם שמ"ף שהוא בגיא בתלקס ס זיו בתלקס: עין בעין. ג' במסו' אחר עין בעין כר' אחה יי'. כי עין בעין יראו. בשוב יי' ציון ואחיך עין בעין שן בשן בעולם הזה מי שיסתר לראות בשכינה כדכתיב כי לא יראני האדם וחי. וזה הוא שכתוב כאן כי עין בעין כר' וסמיך ליה והמה. אבל לעתיד לבא יראו ושהידין לומר זה יי' קוינו לו. וכן רמז למה שדרשו עין בעין ממון כדכתי' הנה עין בעין. וכתיב ליה והמתה פי' אם יהיה עין בעין ממש שמא ימית. על כן פירשו ממון: ויעפילו. בני' גלגחר לחיכא לגל"ל מן המעפילים היה: ומשיחם אמה ליי'. סמך פרשת נסכים למלחמה. וכן בשמתם אשר יצא לפניהם. סמך מיד פרשת קרבנות: תלה

מ"ע ספורנו

תנותי. תכירו מהרע בסול המכון שלי בסורנם מפנו בחטאו ונגלתם בחרב כי על כן שבתם מאחרי יי': ונשאו את זנותיכם. שתרבתם בי בחטרנם נתנה רמס והאנשי' אשר שלח משה. שהיו נתנים מגלו ונהפכו לו לגויים: וישובו וילינו עליו את כל העדה. שה' הסנהדרי' ולאשי הטם כשאמרו כי חזק הוא מתנו והמשו להוציא דבה על הארץ כדי שבעוד שהיו בוכים עשיקים בתלונות' יוציאום אל הסתון דבה בעלונם לעשות בפני הזקנים כידועים ומכירים בשקרם: ויעותו האנשים מוציאי דבת הארץ רעה בעגפה. נאותה מגפ' שאמרו הם שתקר' בארץ אוכלת יושביה והנה פעלת מוריד בארץ היתה לכם לזרע ומתו תכף: לתה זה אתם מוכרים אתי יי' והיה לא תגלה. כי בחופן זה תהיו מוחים לא לתחנון והגאת עונכם אבל להכתים: ויעפילו. חזקו לבנם כפנין ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם: וירד העמלקי. ולא הסכימום לעלות: לעשות ריח ניחוח. והקריב המקריב. הנה עד הנגל היה הקרבן ריח ניחוח בזולת מנחה ונסכים כפנין בהכל וכנח ונחמרהם וכפנין ויעלו את בעדי כני ישראל ויעלו עולות ויזבחו שלמים ל"י' פרים לא עולת זה ובחטאת בעגל הנרין מנחה ונסכי' לעולת התמיד שהיה קרבן בבור ומאו שחטאו בפרגלי' הנרין מנחה ונסכי' לנסכיר גם קרבן יחיד: תלה

אמרי נועם

לעם נסמכו אלו הפלגם פרשיות ע"ז מקושש וציצית לפי שתפיסים על זה שלא עשה אלא שלקם מעשה מנים בשעת מתחייב סליקה ל"ם לפי שהקב"ה שאל לעשה מ"ע מילל זה שבת אחר מעשה לפי שכל יעות הבנות הי' מניח תפילין ונזכר בכל המצות אבל בשבת שאינו מניח תפילין שכח שב' מ"ל הקב"ה אני אתן לכם מנוח מחת שיבא נחול ובשבת ומצות ציצית שב' מניח בין המרכים וא"ת לתה מוכיר רק' אבל אחר המצות וי"ל לפי שאדם הנעבקיו בן יוצי' מב"ם בשם: תלת

מסרה

והאנשים ח' ראשי פסוקים וסי' נמסר בויגש. מוצאי ל' חס' ואין מיחדים חס' יו"ד בלשון יציאה מוצאי דבת הארץ. והוצא עליה שם רע. בידם יצאו. ותעלה ותצא מרכבה דמלכים. ויצאו דמצבות. הוצא דלקרוא דרור. להוצאהו אל הבית דירמיה. ואוצא אש מתוכך דיחזקאל. ותעלומה יוצא אור. ומלבם יוצאו מלין. ומוצא רבה הוא בסיל. ויהושע בן נון חר מן י"א זוגין מתחלפין בטעם קרמא רביע תניין זקף וסימ' נמסר בסדר צו. וישכמו ג' דסרים וסימן וישכמו בבקר ויעלו. בעלית יהושע. וחברו. הננו ג' דגשים וסימ' הננו עברים. לך לעברים. הננו ועלינו. ונמסר גם בסדר מקץ. וארון ברית יי' ב' וסי' נסע לפניהם. וארון ברית יי' ומשה לא משו. ויכום י"א וסימן וירד העמלקי והכנעני. ויכו מהם אנשי העי. ואת מלכה ואת כל. ויתנם יי' ביד ישראל ויכום ב' כו' בתרא דפסו' הס' ויעל יהודה ויתן יי' את ואבימלך והראשים אשר. ויתן יי' אלהי ישראל את סיחן. ואיש ישראל שבו אל בני בנימין. ויצאו אנשי ישראל מן העיר. ויהי בכלתו לעשות העלה. בלול ד' וסימן בסדר תצוה.

חזקוני

אם לא ואם לעשה. שלשה פסוקים קצרים מענין ג' ים בפרש"ו ואילו הם אם ירשו את הארץ אשר נשבעתי אם אתם עבאו אל הארץ אם לא ואם לעשה לכל העדה כאדם שאומר אם לא תעשה דבר זה כך וכך ילדה לי אלא שנא רבה לפרש שפכי כבוד שכינה: הנועדים עלי. שאחרו לרגום עבדי שאחרו כבודי: והאנשים אשר שלח משה ויעמיתו שמם שניה: וילונו כתיב וילינו קרי. אם פי יי'. שאמר אמר פנו וסעו לכם המדבר דרך ים: כי על כן שבתם. שהרי נשבע לך שהמרגלים הפחידו אתכם מן הכנעני והעמלקי שיושבים שם שבתם שאחרי יי' ויריאים אתם ליכנס לארץ ואין אתם בוטחים בו ובשביל כן לא יהיה עמכם אם תענו את פיו ללכת להלחם עד נאחד לרגעים שנם: ל"א כרשה על כי כן שבתם: ויכום. שעמלקים: ויכתום. הכנעני: ל"א הרגו אתם אמנו אתם: דבר אל בני ישראל. כשראה שאחרו בחטאם ונתאבלו על מה שעשו הודיעם שיתישבו הם בניהם ודבר עמהם על עסקי הקרבנות שיקבלם ברצון אתם: אל ארץ מושבותיכם. אבל בהדבר לא תקריבו כי אתם בחוץ ואין קרבן כפרה נמוד: והקריב המקריב. ר' נתן אומר זה בנין אב לכל המתנדב בנדבה שלא יפקו' מעשרון ולוג שמן: מעשה על העולה. עם העולה דונמא על שדה הארץ יעשה: על העולה או לזבח. לזה נאמר אלא לפי מאמר לעולה ועשיתם אשה עולה או זבח שאם לאחר הרי עלי עולה הרי עלי מנחה הרי עלי שלמים יביא נכון לאחד לשנים ת"ל על העולה או לזבח אלמד שמביא לזה בפני עצמו ולזה בפני עצמו: והקריב על כן נקבר. אם בן נקבר. ככה יעשה לשור לאחד. כן הוא שלא אלקה הכורה כין נסכי שור לנסכי אמר: לו לאיל אחד. לזה נאמר סד"א כיון שמביאו שלקה לאיל כין נסכי בני שנה לנסכי בני שתים אם שלקה כין הכורה שנה לנסכי רשל ע"ל לו לאיל:

רלבג

כל העשה חלה כמו שלא יהיה כל הכלי תרומה וכבר אחר כתרומת גורן כן תרומו אותה והוא מבואר מהפרשים הכוללים שקטן הסיעור שיהיה מהם לעשות ממנו עיסה יתחייב בחלה שנאחר עריסותיכם שיהיה הוג להעשות עיסה בכמו זה הסיעור וכבר כתבאר מלד הודלת הנגר שלא יפול זה הסם על פתות ממלא העומר כי כבר הוגבל זה הסיעור לאיש אחד בחס אחד בענין המן. והנה זה הסיעור הוא עשירי' האיפה כמו שמכר בתורה והעומר עשירית האיפה הוא והאיפה הי' ע"ב לוגין ולזה יהיה זה הסעור שעור ז' לוגין וחומש הלוג. והוא מבואר שבבר יקרא לפי הנהוג עשה מה שלא בשלמה הליפה בו כיון שהתחילו ללושו ומן לא יתחייב בחלה והנה לא הגבילה התורה סיעור לזאת התרומה וכבר בתבאר בתורה בחלות תודה שהתרומה תהיה אחד מעשרה וכן הענין בתרומת מעשר שנאחר והרמותם ממנו תרומת יי' מעשר מן המעשר ובחלקות השני בפרשת מדין מצאנו בחקוס אחד שהתרומה תהיה אחד מחמשי' ובחקוס אחד מצאנו שם שהתרומה תהיה אחד מחמש מאות ולפי שעם התרומה לא יפול על חלק מוגבל לפי הלשון הנה הוא מבואר שאי זה חלק שיריחו מהעשה שיתכן שיפול עליו שם חלה יסתיק לפי משפט התורה אחנם מדברי החכמי' היה שיתן בעל הבית אחד מכ"ל ובחתוס אחד ממ"ח לפי שהחתוס מדרכו שיאפה יותר בבת לא מבעל הבית לפי שהוא מוכר לאנשים רבים ואולם בתרומת גורן יסתיק אפי' חטה אחת לפי לשון התורה ואולם מדברי חכמים הוא אחד מחמשים והוא הסיעור הבינוני שנמצא בו לשון תרומה כמו שזכרנו כי הוא פחות מאחד מעשרה ויותר מאחד מחמש מאות ולפי שהענין רעה תתחלף בסיעור הדברי שיבואו בו אל לד האומר בחמשית הסעור ולזה לתה התורה שהבעלים יוסיפו חומש בדברי שמכר בהם בתורה הנה תהיה עין רעה פחות מזה החומש ועין יפה יותר על זה החומש ולזה אחרו עין יפה לא' מאלבעי' עין רעה אחד מששי' וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה. ולאי שתדע שאין הכונה בזה שתהיה השגגה בכל המצות שאם היה הענין כן היה מתחייב ממה שנתבאר בפרשת ויקרא שיתחייבו על כל מצוה ומצוה קרבן אם מעיני העדה נעשתה בשגגה ועוד שבבר מצאנו בסוף הענין מה שחרה בביאור שהעבירו הוא על מצוה אחת שחייבין על זרוקם כרת שנאמר והנפש אשר תעשה ביד רמה ונכרתה הנפש ההיא כי דבר יי' בזה ואת מצותו הפר ולא אחר ואת מצותו הפר. ובכלל הנה הוא מבואר מזה שלא היתה העבירה כי אם על מצוה אחת ולזה אמר אלא שהמצוה שהעובר עליה הוא מנדף את יי' כמו שאחר את יי' הוא מנדף ושהעובר עליה עובר על כל המצות שבתורה והנה המצוה מזה דרכה היא ע"ז שהעובר עליה כופר בכל התורה כי כשלא יאמין בשם יתעלה סרה ההשמה בחלותיו ומזה המקום למדנו שהמצות המכרת בפרשת ויקרא שיתחייבו על שגגתן חטאת הם אשר יתחייבו על זרוקם כרת כמו שזכרנו שם: והיה אם מעיני העדה

והאנשים קדמ' והאנשי' אחר עלו שמם תכי' והאנשים אחר שלח משה ומשכיל בעצמו' והי' עלו ברמם

ויהושע בן נון יי"ח זוגין מתחלפין בטעם קדמא רביע תניין זקף

אשה לי לסמיכה לחי"ד בגי' בקודות

אשה ריח. אינו מוסב אלא על המנחה והשמן אבל היין אינו אשה שאינו ניתן על האש: מו לאשה. בין שהוא בבכורי בין שהוא בעוי בכבש ושה קרויים בתוך שנתם: איל. בין שלשה עשר חדש ויום אחד: כמספר אשר תעשו. כמספר הבהמות אשר תקריבו לקרבן ככה תעשו נסכים לכל אחד מהם: כמספרם. שלבהמות מספרם של נסכים: ככם כגר. כמותכם כן גר וכן דרך לשון עברית כגן יי' בארץ מצרי' כן ארץ מצרי' כמוני כמוך כעמי כעמך: בנוהכם אל הארץ. תשוב כיאה זו מכל ביאו' שבתור' שבכולן נאמר כי תבא כי תבאו לפי' כלן למדנו זו מזו וכיון שפרט לך באחד מהן שאינו אלא לאחר ירושה וישיבה אף כולן כן אבל זו נאמר בה בבואכם משבנכנסו בה ואכלו מלחמ' נתחייבו בחלה: ראשית עריסותיכ'. בשתלושו כדי עסיתכ' שאתה רגילין ללוש במדבר וכמה היא ויאמרו בעומר עוות' לגולגלת תרימו מראשיתה בלומר קודם שתאכלו ממנו ראשית חלקו חלה אחת תרימו תרומה לכהן יי': חלה מורמי"ל בלע"ז: כתרומ' גורן אלא נאמ' בה שיעור ולא בתרומת מעשר שנא' בה שיעור אבל חכמים נתנו שיעור לבעל הבית אחד מכ"ד ולנחתום אחד ממ"ח: תראשית עריסותיכם. למה נאמר לפי שב' ראשית עריסותיכם שומע אני ראשון שבעיסו ת"ל מראשי' מקצתה ולא כולה: תתנו ליי' תרומה. לפי שלא שמענו שיעור חלה נאמ' תתנו שיהא בה כדי נתינ': וכי תשגו ולא תעשו. ע"א הית' בכלל כל המצו' שהצבור מביאין עליה פר והרי הכתו' מזכיר כאן מכללה ב לידן בפר לעולה ושעי' לחטאת: וכי תשגו וגו'. בע"א הכתוב מדבר אם אינו אלא בחא' מכל המצות ת"ל את כל המצו' האלה מצוה אחת שהיא ככל המצו' מה העובר על כל המצות פורק עול ומפר ברית ומגלה פני' אף מצו' זו פורק בה עול ומפר ברית ומגלה פנים ואי' זו זו ע"א: אשר דבר יי' אל משה. מכאן אנא יהיה לך אפי הגבורה שמעבוס אחת דבר אליהם שתים זו שמענו: את כל אשר צוה יי' אליכם ביד משה וגו'. מצות ת"ל את כל המצו' האלה מצוה אחת שהיא ככל המצו' מה העובר על כל המצות פורק עול ומפר ברית ומגלה פני' אף מצו' זו פורק בה עול ומפר ברית ומגלה פנים ואי' זו זו ע"א: אשר דבר יי' אל משה. מכאן אנא יהיה לך אפי הגבורה שמעבוס אחת דבר אליהם שתים זו שמענו: את כל אשר צוה יי' אליכם ביד משה מיום אשר צוה יי' והלאה לדרתיכם: והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כל העדה פר בן בקר אחד לעלה לריח ניחח ליהוה ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר עזים אחד לחטאת וכפר הכהן על כל עדת בני ישראל ונסלח להם כי שגגה הוא והם

לדרתיכם מקומות דחסר' מחיינא לסוף פסו' נתיכון

שלשית הדחת ת"ל חמישי

שלשית. ה' ר"ש
ת' ר"ש
ג'
ג' לחתא לך
ג' ושמחו לחת בן הבקר
ה' ר"ש
ד' ר"ש
ד' ר"ש
ד' ר"ש
ה
ד' ר"ש
ד' ר"ש
ד' ר"ש

וְאִינוֹן אִתְיְאוּ יַת קוּרְבַּנְהוֹן קוּרְבָּנָא
קֳדָם יְיָ וְחוֹבַתְהוֹן קֳדָם יְיָ עַל־
שְׁלוּתְהוֹן: וְיִשְׁתְּבֵק לְכָל כְּנִישְׁתָּא
דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְגִיּוֹרָיָא דְּיִתְגַּיְּרוּן
בֵּינֵיהוֹן אֲרֵי לְכָל עַמָּא בְּשְׁלוּתָא:
וְאִם־אֲנָשׁ חַד יֶחֱוֹב בְּשְׁלוּ וְיַקְרֵיב
עִזָּא בַּת שַׁתָּהּ לְחַטָּאתָא: וִיכַפַּר
כַּהֲנָא עַל־אֲנָשׁ דְּאִשְׁתְּלִי בְּמַחֲבֵיהּ
בְּשְׁלוּ קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי וְיִשְׁתְּבֵק
לֵיהּ: יַצִּיבָא בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְגִיּוֹרָיָא
דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיהוֹן אוֹרַיְתָא חֲדָא תְּהֵי
לְכוֹן לְדַיְעֵבַד בְּשְׁלוּ: וְאֲנָשׁ דְּיַעְבִּיד
בְּרִישׁ גְּלִי מִן־יַצִּיבָא וּמִן־גִּיּוֹרָיָא
קֳדָם יְיָ הוּא מְרַגֵּז וְיִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא
הַהִוּא מִגּוֹ עַמֵּיהּ: אֲרֵי פִּתְגָמָא דַּיְיָ
בְּסַר וַיַּת פִּיקוּדוֹהִי אַשְׁגַּח אִשְׁתֵּיצָאָה
יִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא הַהִוּא חוֹבֵיהּ בֵּיהּ:
וַהֲווֹ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמַדְבְּרָא וְאַשְׁכְּחוּ
גַּבְרָא כַּד מְגַבֵּב אָעִין בְּיוֹמָא דְּשַׁבְּתָא:
וְקָרִיבוּ יָתֵיהּ דְּאַשְׁכְּחוּ יָתֵיהּ כַּד
מְגַבֵּב אָעִין לְוָת־מֹשֶׁה וּלְוָת־אַהֲרֹן
וּלְוָת כָּל כְּנִישְׁתָּא: וְאַפְרִישׁוּ יָתֵיהּ בְּבֵית
מַטְרָא אֲרֵי לָא אִתְפְּרַשׁ לְהוֹן מַה־
דְּיַעְבְּדוּן לֵיהּ: וַאֲמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה
אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל גַּבְרָא רְגוֹמוּ יָתֵיהּ
בְּאַבְנַיָּא כָּל־כְּנִשְׁתָּא מִבָּרָא
לְמַשְׁרִיתָא: וְאַפִּיקוּ יָתֵיהּ כָּל־כְּנִשְׁתָּא
לְמִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא וּרְגָמוּ יָתֵיהּ
בְּאַבְנַיָּא וּמִית כְּמָא דְּפַקִּיד יְיָ יַת־
מֹשֶׁה: וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמֵימָר:
מַלֵּיל עַם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן
וְיַעְבְּדוּן לְהוֹן כְּרוּסְפְּדִין עַל־כַּנְפֵי
כְּסוּתְהוֹן לְדָרֵיהוֹן וְיִתְּנוּן עַל־
כְּרוּסְפְּדָא דְּכַנְפָא חוּטָא דְתְכֵלְתָּא:
וִיהֵוֹן לְכוֹן לְכְרוּסְפְּדִין וְתֶחֱזוּן יָתֵיהּ
וְתִדְכְּרוּן יַת כָּל פִּקּוּדַיָּא דַיְיָ וַעֲבַדְתּוּן
יָתְהוֹן וְלָא

וְהֵם הֵבִיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם אִשֶּׁה לַיהוָה
וְחַטָּאתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שִׁגְגָתָם:
וְנִסְלַח לְכָל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר
הַגָּר בְּתוֹכָם כִּי לְכָל־הָעָם בִּשְׁגָגָה:
ס
וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא
בִּשְׁגָגָה וְהִקְרִיבָה עֵז בַּת־שְׁנָתָהּ
לְחַטָּאת: וְכִפֶּר הַכֹּהֵן עַל הַנֶּפֶשׁ
הַשֹּׁגֶגֶת בְּחֶטְאָהּ בִּשְׁגָגָה לִפְנֵי יְהוָה
לְכַפֵּר עָלָיו וְנִסְלַח לוֹ: הָאֶזְרָח
בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם תּוֹרָה
אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לָעֹשֶׂה בִּשְׁגָגָה:
וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְיָד רָמָה מִן־
הָאֶזְרָח וּמִן־הַגֵּר אֶת־יְהוָה הוּא
מְגַדֵּף וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב
עַמָּהּ: כִּי דְבַר יְהוָה בָּזָה וְאֶת־
מִצְוָתוֹ הֵפֵר הִכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא עֲוֹנָהּ בָּהּ: פ
וַיִּהְיוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ
אִישׁ מְקֹשֵׁשׁ עֵצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת:
וַיַּקְרִיבוּ אֹתוֹ הַמֹּצְאִים אֹתוֹ מְקֹשֵׁשׁ
עֵצִים אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל כָּל־
הָעֵדָה: וַיַּנִּיחוּ אֹתוֹ בַּמִּשְׁמָר כִּי לֹא
פֹרַשׁ מַה־יֵּעָשֶׂה לוֹ: ס
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מוֹת יוּמַת
הָאִישׁ רָגוֹם אֹתוֹ בָאֲבָנִים כָּל־הָעֵדָה
מִחוּץ לַמַּחֲנֶה: וַיֹּצִיאוּ אֹתוֹ
כָּל־הָעֵדָה אֶל־מִחוּץ לַמַّחֲנֶה וַיִּרְגְּמוּ
אֹתוֹ בָאֲבָנִים וַיָּמֹת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: פ
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי
בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל־
צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־
כָּל־מִצְוֹת יְהוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם
וְלֹא

לכפר עליו ה׳וסי׳ושחט את בן הבקר׳ ויקח משה מן הדם׳ ואם דל הוא ואין׳ והנותר מן השמן והשעיר
אשר עלה׳ וכפר אהרן על קרנתיו׳ ביד רמה ג׳וסי׳וכני ישראל יוצאים ביד רמה׳והנפש אשר תעשה׳
יצאו בני ישראל ביד רמה׳ומסר גם בסדר בשלח׳ בזה ח׳ וסי׳ כי דבר יי׳ בזה את מצות׳ הפר׳ בזה לך
לענה לך דמלכים׳ וחברו דישעיה׳ אשר בזה את אלהי׳ אם לא אלתו אשר בזה׳ כי לא בזה ולא שקץ
ענות עני׳ ואת אסיריו לא בזה׳ את תפלתם׳ ויציאו׳ ״ב וסי׳וידבר משה אל בני ישרא׳ ויציאו אתו כל
העדה ויבאו הנערים המרגלי׳ ויעשו כן ויציאו אליו׳ כאשר בא יעקב מצרים׳ ויצאו את מצבות׳ ויראו
ארם כי נגפו׳ דד״ה׳ ויבאו הכהני׳לפנימה׳ ויעלו ויצאו מרכב׳ ממצרי׳׳ ויצאו את בן המלך ד״ה׳
המקלל׳אוריהו׳ וכתיביא ויוציאו כתי׳׳ ישאר׳ויציאו כתי׳׳ ונמסר׳גם בסוף אמור׳ציצת
ר׳וכתיב כן חסר יו״ד תניין וסי׳ועשו להם ציצת׳ ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת׳ והיו לכם לציצת׳
ויקחני בציצת ראשי׳ את כל מצות יי׳ ג׳וסי׳והיה לכם לציצת׳ ויעזבו את כל מצות יי׳ ולשמור ולעשות

הביאו את קרבן׳ לפני יי׳׳ זה האומר בפרשה הזאת פר העולה שנאמר אשה ליי׳׳ ו
וחטאתם׳ זה השעיר׳ חטאת בשגגה׳ בע״ח׳ עז בת שנתה׳ מאחר שעבירות
יחיד מביא כשבה או שעיר׳ וכזו קבע לה שעירה׳ ביד רמה׳ במזיד׳ מנדף׳
מחרף כמו והיתה חרפה וגדופ׳ אפר גדפו נערי מלך אשור׳ ועוד דרשו רמ״ו מ״ן
לחברך את הפסח שהוא בכורת
דבר יי׳׳ מחוורת ע״פ מפי
הגבורה והשאר מפי משה׳ שאלה
בה׳ בזמן שעונה בה שלא עשה
תשובה׳ ויהיו במדבר׳ ויוציאו׳
בגנותן של ישראל דבר בבהוד
שלא שמרו אלא שבת ראשונה
ובשנייה כח זה וחללה׳ הרשאה
אותו מקושש׳ שהתרו בו ולא
הניח מלקושש אף מקושש
והתרו בו׳ כי לא פורש מה
יעשה לו׳ כאו זו מיתה ימות
אבל יודעים היו שהמחלל שבת
במיתה׳ ויוציאו אותו׳ מכאן
שבי׳ הסקילה חוץ ומחוץ מלת
דין׳ רגוס׳ פסל״ט מלע״ז וכן
הלוך אלג״ט וכן זכור ושמור׳
ועשו להם ציצית׳ אל שם
הפתילים התלויים מה כמו ואתקני
בציצית ראשי׳ דבר אחר לציצת
על שם ודראיתם אותו׳
מן הארבים׳ תכלת׳ נביא יאיר
של חלזון׳ וזכרתם את כל מצות
יי׳׳ שמכון גימטריא של ציצית
שם תחות ושמנה חומין ומחוטה
קשרים הרי תר״יג׳ ולא

שביעי

בחטאה
ל״ת תלין על
הלת כשם
תיכוחתו לו
מקרבן׳

בזה
ת׳ וחד הוה
חלבה לאבר
כרת׳

רלבג

התור׳ היה נכנה על האחיות הרודים
כי זה ייסד לנו שני עבדים כוללי
גדולים האחד שם ״ית׳ הו׳ נאמר
והשני שהוא חדש העולם וכשנאמרים
זה יבחינו זה להאחיז מה שנאמר
בתורה ולהודות על שני אלו הסדרים
בזה מצות שבת ולזה יהיה האחד
שבת כאלו פורק מעליו עול מלוכת
התורה בכללם והמה הרגלן בחקשמה
שיהיה תולם את העלים והחזיר
מהתלוש לגודה לו שהיה מלאכת
העלים הנתלשי׳ והמתיקן לאחים
מחקוש לחקוש והנה היה זה הלאל׳
חלד ההעתקה מחקוש לחקוש שלא
שנאר כפרשת ויהי בשלח בחה שלא
אל ינא לים ממקומו בחם הנשיאי׳
כי לא פורש מה יעשה לו׳ ר״ל שלא
כתפרש עדיין באי זו מיתה ימות וכל
החלולה התור׳ בזאת המיתה שנאמר׳
בסקילה מלך מעלת מצות שבת והאם
מבוא׳ שזאת הפרשה נכתבת בזאת
מקומה לפי הזמן שהיה בו זה המקום׳
חה שבבר יתבאר מפה שנאמר והנשי
בני ישראל במדבר מקום שהיה
ישראל במדבר ומלו זה ר״ל לאחר
שנתן להם השבת והנה היה זה
בהכלה בשבת הסמיה כי השבת
הראשון לא היה מתנאר להם חיובם
כזה שבאלמו שם ואם לא יהיה
הפירוש כן מה בא ללמדנו לאחרי
ויהיו בני ישראל במדבר הלא ידעת
שבבר עמדו שם לדבעים שבה ולא יתבאר מזה באי זה זמן היה ולזה הו׳ מבואר שזה בלא
ללמדנו שתקף שהיו ישראל במדבר נהיה זה הענין׳ לבוש ירגמו אותו באבני׳ ״ כבר
התבאר בפרשת יתרו כי הסקילה והיוייה דינם אחד כי אין הבדל בין שיהו מהאדם על האדם לא
מהאדם על האבן ולפי שהוא ראוי בענין הסלת העונשין שנהגו בהם בתתי קל שלפם עם שהיה
מצות התורה כמו שהתבאר בפרשים הכוללים והיה מבואר שהמיתה ביריו הי׳ אחת קלה מהמיתה
בהשלמת האבנים עליו הנה היו חרים אותו ממקום גבוה שיתכן שיוות מהאפילה הראשון שלאחר
יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו והנה שעדו חכמים שזה היה לאסר בשיעור בית הסקילה
גבוה שתי קומות ואם לא מת בזה הנה אין ראוי שיפילוהו שנית בשפיכותו שם אבל ראוי שיהיה
העד השני עליו אבן שתהיה בה כדי להמית שבאחר יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו ושמה
היה זה החשפט נעשה מחוץ למחנה לפי שזה החוטא ראוי שיצא מחוץ למחל׳ כמו שיצא המלודע
מחוץ למחנה לשחוד לנשי המחנה מהתגאל בחלא׳ החט׳ העלום אשר עליו שנותה התורה להמיתו׳
ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורות׳ אחר שבבר זכר העבירות שבהם רושם מה לשמר מכל
מצות התורה זכר המצוה אשר יש לה רושם בקיום מצות התורה בכללם כמו שאחר ואחיתם אותה
חכרתם את כל מצות יי׳ מה יחסך בכלל מצות הציצית לפי מה שהחשוב לפתי סבות האחד הוא כי
הלבוש ילבשהו האדם תמיד והיו עינו בו וכאשר יראה בו מצוה אחד ממצות הם יתעלה יזכור
את בוראו ואיך מלשור מאחרי ה׳ יתע׳ לבלתי קיים מצותיו כמו שספרו רז״ל מאיש אחד היה רואה
להבשל בזמה עם אזנה אחת יפה מאד ובשעת מעשה ראה אדבע ציצותיו חבר את בוראו ונזכרה
מהתגאל בזאת העבירה המגונה והשנית היא כי זאת המצוה תמיד להזדות בחציאות הסם
יתעלה אשר ההודאה בו תמיד להחזיק בכל מצות התורה כמו שהכפרתה בו תהיה סבה לעמוד על כל
בכל מצות התורה חק כי אבדע כנפות יעירו על ענין היסודות אשר בעולם השכל והציצית מזהיר המחבר לאותם על הדברים המפתעים מהם וחוט התכלת הקושר הציצית ומזכיר לאותם על הדברים
השמימיים

בעל הטורים

בברית תכרת׳ כגי׳ שבברה
חוקה לשון בני אדם׳ סמך
תקושש למנדף׳ לזהר לך
שבזמן אחד היו בראיתה
בחול ן פ״ק׳ ומפני שבשת
חמור כמ״ש סמך להם פרשת
ציצית׳ שבילה גם כן בכל
המצות דכתיב וזכרתם את כל
מצות יי׳ כל מצות יהוה
עולה תרי״ג׳ לא יהיה לך
מפי הגבורה שמעתם׳ ועשו
להם ציצית׳ אמר הקדוש ב״ה
אני רואה שהיה מעשיהם
כמלאכים לבוש הבדי״ו׳ ובאמר
ראיתי אותו מעשה׳ לכן נזה
בתכלת שדומה לרקיע ולכפא
הכבוד׳ ציצית׳ אות בם בגי׳
מעלה כפתי׳ ציצית בגי׳
לדקות ונגעת׳ כסרים לזוהר
אי שהוא׳ שהיה מתות ציצית
זוכה ורואה פני שכינה דכתיב
אחר בלשון אחזה מפיך׳ ״ וזוכה
לאור פני׳ ואמר אחחם כל כ׳ פי
בשר ם׳ וראיתם׳ כגי׳ ציצ
ביום׳ וזכרתם אותו׳ כתיב
זכירה בציצית׳ לכן נזה לעשו
ד׳ ציצית בד׳ כנפות בגדיו
בכל מקום שיפנה יזכור׳ ובכל
אחד ה קשרים כדי שיזכור
לחמשה חומשי תורה׳ ויש
בכל אחד שמונה חוטי׳ שיתנע
מלעשות עבירה בשמונה
חיברים המרגילים לה האדם
לעבירה ואלו הן׳ אזנים׳
עינים׳ פה׳ חומם ידים׳
רגלים׳ הגרון׳ והלב׳ ואם
אחד עצמו מעביר זוכה לעלו׳
למעלה מה׳ רקיע׳ דכתיב
וה תה נפש אדוני צרור׳ בצרור
החיים׳ ואם עבר בהן עבירה
נידון בשמונה לילין בחבוט
הקבר׳ ובשבעה אדורות׳ של
ביהכם׳ ציצית עולה ת״ר׳
וח׳ חוטין וה׳ קשרים תרי״ג׳
לאמר לך שסקילה מצות ציצית
בכל התורה כולה׳ בכל עת
יהיו בגדיך לבנים׳ כגי׳ זה
ציצית לבגדיכם׳ ויקח

מ״ע ספורנו

לת יי׳ הוא מנדף׳ נתן לו
כפרה׳ בעולם הזה תמילו
בתשובה בעשת עירלת פנם
פר מיעות ונתינן לם מעיל
תשוב׳ ישראל בעבין הדרגלי׳
כמפרו ותשובו ותבכו לפני
יי׳ גלת שמע יי׳ בקולכם׳
ורמיתם אותו׳ וזכרתם את
כל מצות יי׳׳ תזכרו אותם
מצוה׳ ובשבוטה זה
ברחוקים בעבית שהוא כחותם
המלך בעבדיו ובזה תחלו
מתור מקרי לבנכם להזיב
עבירות לבכם בעומר וכבוד
מעלו בגזל׳
ומחרי

אמרי נועם

לת ה׳ הוא מנדף׳ ונכרתה
ונ״ת בכרת תעור בתיב
ונוקב שם ה׳ מות יומת יי״ל
דהתם נעבים והתרמה
והכל כלא עדי׳ והתרמה׳
שמונה חוטין בציצית לכפר
על שמונה מיבריס שבתרם
חטא בגם ואלו הם עין
לא יש לו רגל לב ונויים מי
נתי כדי שיזכור אלא יחטא
בא׳ אבריס אלו׳ שאלו
לריבונו כמי נמון לתה מתיון
מזי״ן על תזכרו והשיב לפי
מתו״ת עולה תרי״ג׳ ולפי
בשר ם׳ ורחיתם׳ כגי׳ ציצ
ביום׳ וזכרתם אותו׳ כתיב
זכירה בציצית׳ לכן נזה לעשו
ד׳ ציצית בד׳ כנפות בגדיו
בכל מקום שיפנה יזכור׳ ובכל
אחד ה קשרים כדי שיזכור
לחמשה חומשי תורה׳ ויש
בכל אחד שמונה חוטי׳ שיתנע
מלעשות עבירה בשמונה
חיברים המרגילים לה האדם
לעבירה ואלו הן׳ אזנים׳
עינים׳ פה׳ חומם ידים׳
רגלים׳ הגרון׳ והלב׳ ואם
אחד עצמו מעביר זוכה לעלו׳
למעלה מה׳ רקיע׳ דכתיב
וה תה נפש אדוני צרור׳ בצרור
החיים׳ ואם עבר בהן עבירה
נידון בשמונה לילין בחבוט
הקבר׳ ובשבעה אדורות׳ של
ביהכם׳ ציצית עולה ת״ר׳
וח׳ חוטין וה׳ קשרים תרי״ג׳
לאמר לך שסקילה מצות ציצית
בכל התורה כולה׳ בכל עת
יהיו בגדיך לבנים׳ כגי׳ זה
ציצית לבגדיכם׳ ויקח

חזקוני

ואם נפש אחת תחטא בשגגה׳ פ״ל
היתה בכלל כל הסבות שהיה אם שעיר
עליהם בשבה לו שעירה ואם עז שעיר
וכקנמשים וכ״ד פר הרי פרטן׳ מגיעה
מכללם להשעיר עליו ולידון בקטנה
שיבא יפיר ובשיל ושמים מביאין עליה
עז בת שנת׳ לשטאת לכן כאמרה
פרשה זו׳ עז בת שנתה זה בנין אב כל
מקום שנאמר עז בריך שתשה בת
שנתה׳ ובכרתה׳ אין הפרתה אלא
לשון קשקה׳ שונה כמ״ש ה״ל רפה׳
ויהיו בני יסר בתדבר שכן בנוי עליה׳
שלא יכבסו לאחרן בעמו׳ דלפיל כגון
בסכי׳ ופלה כפי׳ בכם וכי תבלו אל אחרן בכאלו׳ לנמד שאין בהנות בין כאלו׳
בין בע״ל ואפי׳ בתדברו׳ לסכי כתיב כיה בתיב׳ ויעשו לים מקשם מבי׳ פר״ט בנגותן של ישרא׳ דבר׳
הכתוב שלא שמרו אלא שבת ראשונה ובסכיי׳ כלא יש ושלא׳ נמנלא׳ לנמד שהמקום׳ היה בשבת ראשונה
ולא״ת הרי בפרש׳ אמור פרש״י שמקומם ומקולל היה׳ בפרש׳ ב׳ ובני מקולל שמתם שהיה בשבת
שניה כשסרגליס בקנסו שלא יל אף מקולל היה בשב׳ ראשונ׳ ואם״ם כן יגא מפוי׳ כמו שפי׳ כמ״ל אמור׳
מקום׳ מבים כיום השבת׳ פר אמר מעניר ל׳ אמום ברמו׳ שים ומר אמר פול׳ אמר מעמר
שים בפרק הארבע׳ ויצאלו׳ מלבד שבשב מעם מוקרים עליו׳ ומבלו אמנו מקומם׳ ויקריבו אותו
חוצלים מקום׳ לשם נל׳ עוד וסל׳ בכר נל׳ ויבלו לים מקום׳ מה ק״ל ויקרבו אותו מלבד מהמרו
בו ולא הושיע׳ כי לא אמרם מה יעשה לו׳ פרש״י פלוני מיקר יומם ול״ת׳ ביריביכים בשבת דבל
מיקה לאמרה בעור׳ מעם היא כמר׳ אלא י״ל מבוסם היה מעם אי ילמיכן אנוכ אלוכ מעל״ל ויהיה נדון
בבייס ולכך ויניחו אותו כמשמר׳ ול״ל אלים׳ דרכי ישראל׳ לאחר אינו נכרע עב׳ מיוד ישנהו בשבת
בתרלה בא׳ זו מיתה הוא נכרע מיאך דבנשו לנים׳ אלא׳ ״ל מעלה מתרו בו ל׳ מיפות ומתיר שבמו לנתיה
בבולן׳ ועשו להם ג׳ נת׳ לא בנים הק״כ דבר כמונם שלא נתן בו מנוס ליסרל׳ יבא לפרוש לא תקרו׳
בשור ומעור לגרוש לא תזרע כלאים לקמור׳ מקרי׳ לנוש רלאים׳ מרי׳ מים׳ מים׳ ומכן לכמן
הורות והלפי׳ והקנה קן בשור שלא תעלם בעיה בעוף בעיה׳ עשה׳ לת׳ במו׳ וכבשו בעבר בעם ובעלם׳
עדלמו ולדה׳ וכי יפול בם׳ מרלמו קבר לת בעת לא תקבלו׳ מנלא לא תקבלו׳ בנה בים ומים מעקה
ובעבם׳ על מזחות בבכסה נפלים׳ ועשו להם ציצית׳ על ציצת הכנף׳ פס ציצת הכנף דומם׳ על שלה
הארץ׳ פס ציצת הכנף שהוא לבן יפנו בפתיל תכלת וכן לאחרו רבותינו׳ וזכרתם את כל מצות יי׳׳
פר״ט בסנין ניפטרי׳ ציצת ת״ר ופ׳ קופין וס׳ קפרים הרי פרי״ג אלפי ששלם מיבות בל ציצית בסרין
יי״ל לאתרונה נכתב לציצת שהלמד מעלה ניפטרי׳ בל מלבת סמיבות בל ציצת לפיו׳ כל לאמת ולא׳
עולה בגניפטרי׳ פרי״ג׳ ולא

ואינון אתיאו ית קורבנהון קורבנא
קדם יי וחובתהון קדם יי על־
שלותהון׳ וישתבק לכל כנישתא
דבני ישראל ולגיוריא דיתגיירון
ביניהון ארי לכל עמא בשלותא׳
ואם־אנש חד יחוב בשלו ויקריב
עיזא בת שתה לחטאתא׳ ויכפר
כהנא על־אנש דאשתלי במחביה
בשלו קדם יי לכפרא עלוהי וישתבק
ליה׳ יציבא בבני ישראל ולגיוריא
דיתגיירון ביניהון אורייתא חדא תהי
לכון לדיעבד בשלו׳ ואנש דיעביד
ברישׁ גלי מן־יציבא ומן־גיוריא
קדם יי הוא מרגיז ישתיצי אנשא
ההוא מגו עמיה׳ ארי פתגמא דיי
בסר וית פיקודוהי אשגח אשתיצאה
ישתיצי אנשא ההוא חוביה ביה׳
והוו בני־ישראל במדברא ואשכחו
גברא כד מגבב אעין ביומא דשבתא׳
וקריבו יתיה דאשכחו יתיה כד
מגבב אעין לות־משה ולות־אהרן
ולות כל כנישתא׳ ואפרשו יתיה בבית
מטרא ארי לא אתפרש להון מה־
דיעבדון ליה׳ ואמר יהוה למשה
אתקטלא יתקטיל גברא רגומו יתיה
באבניא כל־כנשתא מברא
למשריתא׳ ואפיקו יתיה כל־כנשתא
למברא למשריתא ורגמו יתיה
באבניא ומית כמא דפקיד יי ית־
משה׳ ואמר יי למשה למימר׳
מליל עם־בני ישראל ותימר להון
ויעבדון להון כרוספדין על־כנפי
כסותהון לדריהון ויתנון על־
כרוספדא דכנפא חוטא דתכלתא׳
ויהון לכון לכרוספדין ותחזון יתיה
ותדכרון ית כל פקודיא דיי ותעבדון
יתהון ולא

והם הביאו את־קרבנם אשה ליהוה
וחטאתם לפני יהוה על־שגגתם׳
ונסלח לכל־עדת בני ישראל ולגר
הגר בתוכם כי לכל־העם בשגגה׳
ס
ואם־נפש אחת תחטא
בשגגה והקריבה עז בת־שנתה
לחטאת׳ וכפר הכהן על הנפש
השגגת בחטאה בשגגה לפני יהוה׳
לכפר עליו ונסלח לו׳ האזרח
בבני ישראל ולגר הגר בתוכם תורה
אחת יהיה לכם לעשה בשגגה׳
והנפש אשר תעשה׳ ביד רמה מן־
האזרח ומן־הגר׳ את יהוה הוא
מגדף׳ ונכרתה׳ הנפש ההוא מקרב
עמה׳ כי דבר יהוה בזה׳ ואת־
מצותו הפר׳ הכרת׳ תכרת׳ הנפש
ההוא עונה בה׳ פ
ויהיו בני־ישראל במדבר׳ וימצאו
איש מקשש עצים ביום השבת׳
ויקריבו אתו המצאים אתו מקשש
עצים אל־משה׳ ואל־אהרן׳ ואל כל־
העדה׳ ויניחו אתו במשמר׳ כי לא
פרש מה־יעשה לו׳ ס
ויאמר יהוה אל־משה מות יומת
האיש רגום אתו באבנים כל־העדה
מחוץ למחנה׳ ויוציאו אתו
כל־העדה אל־מחוץ למחנה׳ וירגמו
אתו באבנים׳ וימת כאשר צוה יהוה
את־משה׳ פ
ויאמר יהוה אל־משה לאמר׳
דבר אל־בני ישראל׳ ואמרת אלהם
ועשו להם׳ ציצת׳ על־כנפי׳ בגדיהם
לדרתם׳ ונתנו׳ על־ציצת הכנף׳
פתיל תכלת׳ והיה לכם
לציצת׳ וראיתם אתו׳ וזכרתם את־
כל־מצות יהוה׳ ועשיתם אתם
ולא

אם נפש אחת תחטא בשגגה׳ פ״ל
היתה בכלל כל הסבות שהיה אם שעיר עליהם
בשבה לו שעירה ואם עז שעיר
וכקנמשים וכ״ד פר הרי פרטן׳ מגיעה
מכללם להשעיר עליו ולידון בקטנה
שיבא יפיר ובשיל ושמים מביאין עליה
עז בת שנת׳ לשטאת לכן כאמרה
פרשה זו׳ עז בת שנתה׳ זה בנין אב כל מקום
שנאמר עז בריך שתשה בת שנתה׳ ובכרתה׳ אין הפרתה אלא
לשון קשקה׳ שונה כמ״ש ה״ל רפה׳ ויהיו בני יסר בתדבר שכן בנוי עליה׳
שלא יכבסו לאחרן בעמו׳ דלפיל כגון בסכי׳ ופלה כפי׳ בכם וכי תבלו אל אחרן בכאלו׳ לנמד שאין בהנות בין כאלו׳
בין בע״ל ואפי׳ בתדברו׳ לסכי כתיב כיה בתיב׳ ויעשו לים מקשם מבי׳ פר״ט בנגותן של ישרא׳ דבר׳
הכתוב שלא שמרו אלא שבת ראשונה ובסכיי׳ כלא יש ושלא׳ נמנלא׳ לנמד שהמקום׳ היה בשבת ראשונה
ולא״ת הרי בפרש׳ אמור פרש״י שמקומם ומקולל היה׳ בפרש׳ ב׳ ובני מקולל שמתם שהיה בשבת
שניה כשסרגליס בקנסו שלא יל אף מקולל היה בשב׳ ראשונ׳ ואם״ם כן יגא מפוי׳ כמו שפי׳ כמ״ל אמור׳
מקום׳ מבים כיום השבת׳ פר אמר מעניר ל׳ אמום ברמו׳ שים ומר אמר פול׳ אמר מעמר
שים בפרק הארבע׳ ויצאלו׳ מלבד שבשב מעם מוקרים עליו׳ ומבלו אמנו מקומם׳ ויקריבו אותו
חוצלים מקום׳ לשם נל׳ עוד וסל׳ בכר נל׳ ויבלו לים מקום׳ מה ק״ל ויקרבו אותו מלבד מהמרו
בו ולא הושיע׳ כי לא אמרם מה יעשה לו׳ פרש״י פלוני מיקר יומם ול״ת׳ ביריביכים בשבת דבל
מיקה לאמרה בעור׳ מעם היא כמר׳ אלא י״ל מבוסם היה מעם אי ילמיכן אנוכ אלוכ מעל״ל ויהיה נדון
בבייס ולכך ויניחו אותו כמשמר׳ ול״ל אלים׳ דרכי ישראל׳ לאחר אינו נכרע עב׳ מיוד ישנהו בשבת
בתרלה בא׳ זו מיתה הוא נכרע מיאך דבנשו לנים׳ אלא׳ ״ל מעלה מתרו בו ל׳ מיפות ומתיר שבמו לנתיה
בבולן׳ ועשו להם ג׳ נת׳ לא בנים הק״כ דבר כמונם שלא נתן בו מנוס ליסרל׳ יבא לפרוש לא תקרו׳
בשור ומעור לגרוש לא תזרע כלאים לקמור׳ מקרי׳ לנוש רלאים׳ מרי׳ מים׳ מים׳ ומכן לכמן
הורות והלפי׳ והקנה קן בשור שלא תעלם בעיה בעוף בעיה׳ עשה׳ לת׳ במו׳ וכבשו בעבר בעם ובעלם׳
עדלמו ולדה׳ וכי יפול בם׳ מרלמו קבר לת בעת לא תקבלו׳ מנלא לא תקבלו׳ בנה בים ומים מעקה
ובעבם׳ על מזחות בבכסה נפלים׳ ועשו להם ציצית׳ על ציצת הכנף דומם׳ על שלה
הארץ׳ פס ציצת הכנף שהוא לבן יפנו בפתיל תכלת וכן לאחרו רבותינו׳ וזכרתם את כל מצות יי׳׳
פר״ט בסנין ניפטרי׳ ציצת ת״ר ופ׳ קופין וס׳ קפרים הרי פרי״ג אלפי ששלם מיבות בל ציצת בסרין
יי״ל לאתרונה נכתב לציצת שהלמד מעלה ניפטרי׳ בל מלבת סמיבות בל ציצת לפיו׳ כל לאמת ולא׳
עולה בגניפטרי׳ פרי״ג׳ ולא

ולא תתורו אחרי לבבכם · כמו מתור הארץ הלב והעינים הם מרגלים לגוף מסרסרי׳ לו את העבירות העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירה : אני יי׳ · נאמן לשלם שכר : אלהיכם · נאמן ליפרע : אשר הוצאתי אתכם · על מנת כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם · עוד למה נאמר כדי שלא יאמרו ישראל מפני מה אמ׳ המקום לא שנעש׳ ונטול שכר לא עושין ולא נוטלין שכר על כראכם אני מלככם וכן הוא אומר אם לא ביד חזקה אמלוך עליכם · דבר אחר למה נאמר יציאת מצרים בין עפה של בכור לשמיטה של בכור אני הו׳ עתיד להבחין וליפרע מן התולה קלא תולן בבגדו ואומר תכלת היא · ומיסודו של ר׳ משה הדרשן העתקתי למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ע״ז לומר שהמחלל את השבת כעובד ע״ז שאף היא שקולה ככל המצות וכן הוא אומר בעזרא ועל הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה ומצות ואת שבת קדשך הודע׳ להם ואף פרשת ציצית לכך נסמכה לאלו לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצות שני׳ ועשיתם את כל מצותי : על כנפי בגדיהם כנג׳ ותשא אחב׳ על כנפי נשרי : על ארבע כנפו׳ ולא בעלת שלש ולא בעלת חמש כנגד ארבעה לשונו׳ של גאולה שנאמר במצרים והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי : פתיל תכלת · על שם שכול בכורות תרגומו של שכול תכלת וחכתם היתה בלילה וכן כבע התכלת דומה לרקיע המשחיר לעת ערב ושמונה חוטין שבה כנגד שמנה ימים ששהו ישראל משלאו ממצרי׳ עד שאמרו שירה אליהם :

חסלת שלח לך

ויקח קרח · פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא : ויקח קרח · לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה וזהו שתרגם אנקלוס ואתפליג נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת וכן מה יקחך לצד לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם · ל״מ ויקח קרח משל רשאי שנהדרלות שבהם בדברים כמו שנאמר קח את אהרן קחו עמכם דברים : בן יצהר בן קהת בן לוי · ולא הזכיר בן יעקב שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקת שנ׳ ובקהלם אל תחד כבודי והיכן נזכר שמו על קרח בהתיחסם על הדוכן בדברי הימים שנאמר בן אביאסף בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל : ודתן ואבירם · בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחניתם תימנה שכן לקהת וכניו המונים תימנה נשתתפו עם קרח במחלוקתו אוי לרשע אוי לשכנו ומה ראה קרח לחלוק עם משה נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמנהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבר אמר קרח אחי אבא ארבעה היו שנאמר ובני קהת וגו׳ עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה אחד מלך ואחד כהן גדול מי ראוי ליטול את השנייה לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם והוא מנה נשיא את בן אחיו והבטל את דבריו מה עשה עמד וכנס מאתים וחמשים ראשי סנהדרלות רובן מטבע ראובן שכיניו והם אליצור בן שדיאור וחביריו וביולא בו שנאמר נשיאי עדה קריאי מועד ולהלן הוא אומר אלה קריאי העדה והלבישן טליתות שכולן תכלת באו ועמדו לפני משה אמרו לו טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית אם פטורה אמר להם חייבת התחילו לשחק עליו אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה : בני ראובן · דתן ואבירם ואון בן פלת : רב לכם · הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם גדולה : כלם קדושים · כלם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה : ומדוע תתנשאו · אם לקחת אתה מלכות לא היה לך לברר להאיך כהונה לא אתם לבדכם שמעתם בסיני אנכי יי׳ אלהיך כל העדה שמעו : ויפל על פניו · מפני המחלוקת שכבר זה בידם סרחון רביעי חטאו בעגל ויחל משה במתאוננים ויתפלל משה במרגלים ויאמר ושמעו מצרים במחלקתו של קרח נתרשלו ידיו משל לבן מלך שסרח על אביו ופיים עליו אוהבו פעם ושתים ושלש כשסרח רביעית נתרשלו ידי האוהב ההוא אמר עד מתי אטריח על המלך שמא לא יקבל עוד ממני : בקר ויודע וגו׳ · עתה עת שכחות הוא לנו ולא נכון להרחות לפניו והוא היה מתכוון לרחות שמא יחזרו בהן : ויודע יי׳ את אשר לו · לעבודת לויה : ואת

ויקחו ה׳ רש

אני יי׳ ב׳בטעמ׳ר״פ וסי׳ואולך אתכם קוממיו׳· אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים·ודתן ואבירם נ׳וכי׳ ויקח קרח בן יצהר בן קהת · ויעלו מעל משכן קרח תניינא דפסוק וכני אליאב קדמ׳ דפסו׳ · ויקמו כלם הס׳במ״ט וסי׳ויאכלו וישתו · ויקומו שרי מואב קדמ׳ · וינוסו בנשף · ויקומו בני ישראל בבכר · ויקומו וילכו זיפה · ויקומו כל איש חיל · והברו דד״ה ויישאו גופת · ויקומו ראשי האבות · ויקומו על עמדם · ומדוע י׳וסימ׳ ומדוע לא יראתם לדבר · ומדוע תתנשאו על קהל יי׳ · ומדוע נעבדנו אנחנו · ומדוע באתם אל עתה · ומדוע לא הצלתם · ומדוע לא הכיתו שם · ומדוע יסתיר אבי ממני · ומדוע הקילתני · ומדוע מלך אדוניה· ומדוע לא שמרת את שבועת יי׳ · ושארא מדוע · וא׳חס׳מרע · לא נשא האב :

פרשה

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן : ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי שם : ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אלהם רב לכם כי כל העדה כלם קדשים ובתוכם יהוה ומדוע תתנשאו על קהל יהוה : וישמע משה ויפל על פניו : וידבר אל קרח ואל כל עדתו לאמר בקר וידע יהוה את אשר לו ואת

ב׳ובני יונתן פלת ר׳בקרי׳

ג׳ח׳מ׳ ו׳ח

חס׳לין רפ׳ע

ג׳ יחד ר׳ידע בחס

פרשה ואתפליג

קרח בר־יצהר בר־קהת בר־לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בר־פלת בני ראובן : וקמו לאפי משה ונברייא מבני־ישראל מאתן וחמשין רברבי כנשתא מערעי זמן אנשין דשמא : ואתכנשו על־משה ועל־אהרן ואמרו להון סגי־לכון ארי כל־כנשתא כולהון קדישין וביניהון שריא שכינתא דיי ומא־דין אתון מתרברבין על־קהלא דיי : ושמע משה ונפל על־אפוהי : ומליל עם־קרח ועם־כל־כנשתיה למימר בצפרא ויהודע יי׳ ית־דכשר־ליה וית

ל׳ ות׳ל

ג׳ר״פ בטעמ׳ בתורה

כ״ס ס״פ

ויקחו ה׳ רש

ויקחו קרח בר־יצהר בר־קהת בר־לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בר־פלת בני ראובן : ויקמו לאפי משה ומגברייא מבני־ישראל מאתן וחמשין רברבי כנשתא מערעי זמן אנשין דשמא : ואתכנשו על־משה ועל־אהרן ואמרו להון סגי־לכון ארי כל־כנשתא כולהון קדישין וביניהון שריא שכינתא דיי ומא־דין אתון מתרברבין על־קהלא דיי : ושמע משה ונפל על־אפוהי : ומליל עם־קרח ועם־כל־כנשתיה למימר בצפרא ויהודע יי׳ ית־דכשר־ליה וית

ויקח קרח · זה הדבר היה במדבר סיני כאשר נתחלפו הבכורים ונבדלו הלויים כי חשבו ישראל אמשה אדוניהו עשה זה מדעתו לתת גדולה לאחיו גם לבני קהת שהם קרובי׳ אין ולכל בני לוי שהם ממשפחתו והלויים קשרו עליו בעבו׳ היותם נתונים לאהרן ולבניו וקשר דתן ואבירם בעבור שהסיר הבכורה מראובן אביהם ונתנה ליוסף אולי חשדוהו בעבור יהוסע משרתו גם קרח בכור היה כי כן כתוב ודגל ראובן חונה בנגב וקרח בנגב המשכן כי הוא מבני קהת ואלה נשיאי העדה היו בכורים והם היו מקריבים את העולות על כן לקחו מחתות והראיה על זה הפירוש מופת המטה שראו כל ישראל כי הפם בחר שבט לוי תחת הבכורים על כן כתו׳ ותכל תלונת׳ כי התלונה על זה היתה גם אמר משה כי לא מלבי בעבור שחשדוהו כי מלבו עשה ועוד לא יי׳ שלחני בשליחות הזה כי כבר האמינו בו כל ישראל ועוד ראיה נמורה כי כל העדה כלם קדושים וזה רמז לבכורים שהם קדושים כי כן כתוב קדש לי כל בכור והם היו הכהנים הנגשים אל יי׳ והם עיקר כל העדה : ויקח קרח · לכשים · דרך קצרה כמו חמור לחם ורבים ככה ויאמר ר׳ יונה כי פירוש לקח לקוש על משה : לפני משה · שלא קמו בפתח ויש הפרש בין לפניו בין מפני : קריאי מועד · שהיו נקראים אל אהל מועד : אנשי שם · קודם לאתם ממאריס ומדקדק אמר כי נשיאי עדה הם הנשיאים העומדים על הפקודים והם פעולים לתלת לקח כאילו כתוב ויקח קרח ודתן ואבירם ואון נשיאי העדה לדבר אליהם וזה מעט רחוק : רב לכם · כמו די לכם והטעם שתפשתם החלק הרב : כי כל העדה כלם קדושים · כי כל העדה מיום מעמד הר סיני היו קדושים : ובתוכם יי׳ · כי הלויים נבחרו אחרי היות הכבוד בתוך בני ישראל ואם ידע משה כאשר היה בהר סיני כי נבחר שבט לוי לה ידעו ישראל : תתנשאו · להיות אהרן הכהן הגדול ומשה למעלה ממנו כי הוא למדו : ויפל על פניו · בדלונו ויש אומרים כדרך הגבוהות : את אשר לו · השבט הנבחר ואת תשובה לדתן ולאבירם ולנשיאי העדה שהיו הבכורים : ואת

רלבג

חזקוני

אבן עזרא

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר־אתם זנים אחריהם : למען תזכרו ועשיתם את־כל־מצותי והייתם קדשים לאלהיכם : אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה אלהיכם :

כ״ר״פ בטעמ׳ בתורה

כ״ס ס״פ

קי״ט פל״ט סימן

פרשה

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן : ויקמו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קראי מועד אנשי שם : ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אלהם רב לכם כי כל העדה כלם קדשים ובתוכם יהוה ומדוע תתנשאו על קהל יהוה : וישמע משה ויפל על פניו : וידבר אל קרח ואל כל עדתו לאמר בקר וידע יהוה את אשר לו ואת

ג׳ ות׳ל

ג׳ר״פ בטעמ׳ בתורה

כ״ס ס״פ

ויקח קרח · פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא : ויקח קרח · לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה וזהו שתרגם אנקלוס ואתפליג נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת וכן מה יקחך לצד לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם · ל״מ ויקח קרח משל רשאי שנהדרלות שבהם בדברים כמו שנאמר קח את אהרן קחו עמכם דברים : בן יצהר בן קהת בן לוי · ולא הזכיר בן יעקב שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקת שנ׳ ובקהלם אל תחד כבודי והיכן נזכר שמו על קרח בהתיחסם על הדוכן בדברי הימים שנאמר בן אביאסף בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל : ודתן ואבירם · בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחניתם תימנה שכן לקהת וכניו המונים תימנה נשתתפו עם קרח במחלוקתו אוי לרשע אוי לשכנו ומה ראה קרח לחלוק עם משה נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמנהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבר אמר קרח אחי אבא ארבעה היו שנאמר ובני קהת וגו׳ עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה אחד מלך ואחד כהן גדול מי ראוי ליטול את השנייה לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם והוא מנה נשיא את בן אחיו והבטל את דבריו מה עשה עמד וכנס מאתים וחמשים ראשי סנהדרלות רובן מטבע ראובן שכיניו והם אליצור בן שדיאור וחביריו וביולא בו שנאמר נשיאי עדה קריאי מועד ולהלן הוא אומר אלה קריאי העדה והלבישן טליתות שכולן תכלת באו ועמדו לפני משה אמרו לו טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית אם פטורה אמר להם חייבת התחילו לשחק עליו אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה : בני ראובן · דתן ואבירם ואון בן פלת : רב לכם · הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם גדולה : כלם קדושים · כלם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה : ומדוע תתנשאו · אם לקחת אתה מלכות לא היה לך לברר להאיך כהונה לא אתם לבדכם שמעתם בסיני אנכי יי׳ אלהיך כל העדה שמעו : ויפל על פניו · מפני המחלוקת שכבר זה בידם סרחון רביעי חטאו בעגל ויחל משה במתאוננים ויתפלל משה במרגלים ויאמר ושמעו מצרים במחלקתו של קרח נתרשלו ידיו משל לבן מלך שסרח על אביו ופיים עליו אוהבו פעם ושתים ושלש כשסרח רביעית נתרשלו ידי האוהב ההוא אמר עד מתי אטריח על המלך שמא לא יקבל עוד ממני : בקר ויודע וגו׳ · עתה עת שכחות הוא לנו ולא נכון להרחות לפניו והוא היה מתכוון לרחות שמא יחזרו בהן : ויודע יי׳ את אשר לו · לעבודת לויה : ואת

בעל הטורים

ויקח קרח

ויקח קרח בא״ד מחלוקת קרח לפרשת ציצית בעל מנין ציצי׳ חלק על משה : ויקח קרח · בגימ׳ זה מחקת רע · עובר סמוך לבעליו לרעתו בגימ׳ לעברו של קרח לרעתו היה : ויקומו · בגי׳ לחלק : חמשים ומאתים · נ״ר רשעים ידעך · קראי מו׳ר׳ יוד בעברו על י׳הדברו׳ : אנשי שם · בחכמה ובעושר ובתחיינו בדור המבול אנשי מעולם אנשי השם : ויפל על פניו · בגימ׳ מכלן שחשדוהו בתורה :

מ״ע ספורנו

ואחרי עיניכם · להשיג תאוו׳ שנתתם עיניכם בה : אשר אתם זונים אחריהם · פטי׳ נפשכם הטבלית בהן מדרכי מיי עולם לדרכי מבדלים ומו׳ : למען תזכרו · למען תהיו פנוים מתחבולות הבליהם ובזה תזכרו גודל המלו ומסדוו ובעשיתם את כל מצותי · ובזה תעשו כל מצותי מלבד ובירתה : והייתם קדושים לאלהיכם · ובזה תהיו קדושי׳ לפניו לחיי עולם כאשר כיון הוא באמרו ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש : אני יי׳ אלהיכם · אשר הוצאתי אתכם וזכו׳ · אני יי׳ שאנכי אלהיכם שאתם מבריחים שאני הוא הקדמון הראשו׳ שתעבדוהו ואלי תתפללו : הוצאתי אתכם מארץ מצרים · כדי שתזכו שתהיה התחדית מצוותיכם מתני כלתי אחנשי שמצוות בזה לא יעשה ולא יפסד בחוק אופן כמו שהוא הענין בשאר מצוות אשר הצטוים : אני יי׳ אלהיכם · אני עתה לזה התכלית בעצמו נתתי לכם זאת המצוה כדי שתזכו לזה שתהיו אתם קדושים לאלהיכם :

פרשת קרח

ויקח קרח שעור הכתו׳ ובדברו כאלו אמר ויקח קרח ודתן ואבירם ואון בן פלת חמשים ומאתים נשיאי עדה ויקומו לפני משה ואנשים מבני ישראל כל אחד ואחד מהם : קרח ודתן ואבירם נקראו לקרח ומשה ואהרן נקראו לאהרן · קרח ודתן ואבירם נקראו לקרח ומשה ואהרן בעבור מקרא ומשה ואהרן בעבור מקרא : אנשים ומאתים נשיאי עדה ויקומו לפני משה · אנשים מבני ישראל ואם כן מלבד על משה ועל אהרן · קרח ודתן ואבירם נקראו לקרח

אמרי נועם

ליצב כן אפר לבם קדם פק"כ אפר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים ח"כ כולם קדושים ראוי' לעיות כהנים ומלכים אפר תעה לקרות לדתן ואבירם לבוא לדין לפני המקו' ויאתרו לא נעלם לדין דענינו עליה נני דין הכתיב וקמת ועלית וגו' אפר תעה פק"כ כפה כסר כגיגית ורנה לבלוסם אם לא יקבלו התורה ומאחר שהם נדחים מן התורה יבא הפ"כ ויברח עה לאחרה לבלוע אותם כמו שעשה כיום מ"ת ולפי שאמרו אתם הפיתם עם ה' לפי שלא' לא עסרתם להם מחתות קדשים כמו מחתות שלכם מ"ל הפ"כ שיקחו מחות שאינם קדושים וירחו שעשה אהרן ומשה לפי שעליהם נעלם לא יפרח: ואנשים מבני ישראל תעשים ומאתים כתר קרח עכל שכם ושכם כ"ג אנשים שהם סנהדרי קטנה שלכל תשבט לוי לא נחר לפי שעליהם תלונתו וי"ל פעמים כ"ג סרי רב"ג ושלשה היתרים הם דתן ואכירם ואון בן פלת שלמו לקדר הרשעים: אחנס רש"י פירש דרוכם היו פשבע רלוכן:

ויאמר

שלח

שיהיה להולות אל שיש בכאן עליהם שבה תישרם אל זה והוא האלוה יתעלה: על ככפי בגדיהם: כבר נתבאר במשנה תורה שלא ינהג זה כי אם בבגד שיש לו ארבע כנפות שנאמר על ארבע כנפות כסיתך אשר תכסה בה והסבה מבוארת מתה שזכרנו ואם היו לעלית ארבע כנפיות אויתר יתוי' לעשות ציצית על ארבע כנפות לבד מהבגד ההוא אבל אם לא היו לו ארבע כנפיות אינו מחוייב בציצית ואם יתבאר שזה הציצית הוא עשוי בחוטים גדולים להיות על מה שיקשיר דבר הפעולות ושיהיה כלם בענין אחד: והנה התכלת הוא לפי הולאת הבגד נאר לבוע בדם תלמון ואחר ועשו להם ציצית להיות על שבעת העשיים ראוי שיהיה נעשה לשם ציצית כמו שבארנו קדות' לזה במעשה הפסח והחטאת: על ככפי בגדיהם: ר"ל אבל כנף בגדיהם והנה לא נתנה התיל שעור לאורך הציצית ולמספר חוטיו ואמנם מדברי חכמי' יש להם שיעור לכתף לה לאמנם שיהיו ובגדיהם בכל שהוא והנה הובבל מספר החוטי' להיותם שתנה במספר: רוצה לומר ששם ארבעה חוטים יכנסו בכנף הבגד ולזה יהיו שתנה כשהיה קצתם מעבר זה וקצתם מהבגד השני וזה בשביל להמנע התורה ששמה מספר הכנפות ארבעה לשבה שזכרנו ובפעל התכלת יתחברו כלם בחלות הנעשות מחמו על החוטין להעיר על ענין הגרם החמישי שיפעיל השם יתעלה בלאמעיה: אלו הפעלות: והיה לכם לציצית ביאר בזה עוד שהעשיים בתכלת יחוייב שתהיה לשם ציצית וזה כלו הוא כדי שיעמיקו יותר בכוונת זאת המצוה: וראיתם אותו: לחדמו מזה שלא תזכו זאת המצוה אלא ביום שהוא עת ראיית הדברים לפי הנהוג ועוד לחדמו מתה שאחר וראיתם אותו ולא אותו וחברו: רוצה לומר אין ראוי לאדם שיעשה יחד שני עליות מצוויים וכן לחדמו זה מתה שאחר אשר תכסה בה והנה מפני שהיא הוא זאת לבני ישראל לחדמו שאין הנעשי' בציצית וראוי היה להיות כן כי הענין אשר העיר עליו זאת המצוה הוא רב העמוק ולא יתכן שיגיע אליו שכל הנשים לקלות דעתן: וזכרתם את כל מצות יי': לפי שזאת המצוה מורה על מציאות השם יתעלה כמו שביארנו: ולא תתורו אחרי לבבכם: ר"ל שזה יסודכם אלהיר אחרי לבבכם אם יש שם אלוה אם לא ואלתור אחרי עיניכם אי זה מהדברים הנראים הוא ראוי שיהיה אלוה כי הענינים לא ישיגו אלא הנעשות כי זה יישרכם להשיג שיש שם אלוה הוא המנהיג עולם הנלבלים והעולם השפל והנה ידמה שאין לאו זה אזהרה תמנה מבלל המצות כמו שאין אמרו וזכרתם את כל מצות יי' מצות עשה אבל הגידה התורה התועלת המשך ממצות ציצית והתועלת המגיע מהמצוה לא יתנה מצוה: והייתם קדושים לאלהיכם רוצה לומר בעשותכם מצות התורה תהיו קדושים לש"ית כי כוונתם בכללם להיטיר לעבודת השם ית' ולהתקדש משומאת התאוות הגופיות: אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים וגו': ר"ל שכבר הוציאם מארץ מצרים באופן שיהיה להם לאלהים מצד עונש הנפלאות שעשו אז ישראל אבל הגידה התורה התועלת המשך ממצות ציצית והתועלת המגיע מהמצוה לא יתנה מצוה: והייתם קדושים לאלהיכם רוצה לומר בעשותכם מצות התורה תהיו קדושים לש"ית כי כוונתם בכללם להיטיר לעבודת השם ית' ולהתקדש משומאת התאוות הגופיות: אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים וגו': ר"ל שכבר הוציאם מארץ מצרים באופן שיהיה להם לאלהים מצד עונש הנפלאות שעשו אז ישראל אבל מה שביארנו בענין בדית בגדיהם והוא כי אברהם כשאל אות על ירושת הארץ לפי שזה הייעוד יחוייב שיהיה בו תנאי והוא שיהיה זרעו באופן מהשלמות שיתכן שידבק בו זאת ההשגחה הנפלאה מה' ית' ובאהבה המענה כי השם ית' ישגיח אל השלמות כשישאם גרים בארץ לא להם ובעבדות כפלא ואחר זה יהיה דן את הגוי ההוא אשר יעבודו ויוציאם ברכוש גדול ובאלו הדינין: המכות אשר דן הגוי ההוא הישיר ישראל אל השלמות באופן שהיו ראויים לקבל התורה שיהיה בהם השם ית' להם לאלהים והם לו לעם: ואולם התועלות המגיעות מזאת הפרשה הם י"א:

התועלת הראשון הוא לפרשם שכבר היה ידוע אצל ה' ית' פרי שלוח המרגלים ותכליתו לדע ולזה התחכם השם יתעלה לפי מה שאפשר להגיל ישראל מהרע ההו' ומפני זה בחר הנכבדים שבעם להיות מרגלים וזה אמרו כלם אנשי' ראשי בני ישראל המה כמו שביארנו כי השם יתעלה לא יקבל מעשיית הטוב לפי מה שאפשר ולזאת הסבה גם כן קלא משה ליהושע בן נון יהושע כמו שביארנו במה שקדם:

התועלת השני הוא להודיע שראוי לאד' שיעשים בה' מבטחו כ"ש כשנתבארו לו כי הוא עמו במה שהוא רוצה לעשות הלא תראה מה שקרה לישראל מהרע מפני שלא רצו להשען על יעוד השם ית' בירושת הארץ ובחרו לשלוח שם מרגלים עם עונש הנפלאות שעשה להם השם יתע' אשר היה ראוי שיעשו מהם כי יד ה' ית' לא תקצר מעשות כל אשר יחפוץ:

התועלת השלישי הוא לפרשם שהש"ית רוצה וחיו מן האנשים ההם וראו ירושת הארץ והיתה חברון לכלב כמו שיעד לו לפי מה שנזכר בספר יהושע ולזה גם כן מתו מוציאי דבת הארץ וכל העם שהיה רוצה ה' ית' להניחם שם מתו כלם במדבר מפני שלא בטחו בשם ית':

התועלת הרביעי הוא לפרשם רוע לב הדור ההוא שעם מה שהמציא השם יתעלה מהשבו יומעשים מלהתנשא בראותם מלחמה מלשוב מצרימה עם כל זה אמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה:

התועלת החמישי הוא להודיע שהוא ראוי למנהיג השלם שיהיה לו כח לשבול המוכנים מאמו פעמיהם כדי שיוכלם של השוב הלא תרא' כי משה לא די שלא כעס עליהם על מרדם בו בלאותם לתת ראש לשוב למצרים בעונם השובות שהשפיע להם השם יתעלה על ידו אבל התחנן להם ונפל על פניו לפניהם לבקש מהם בחזקת היד שלא יסבבו הם בעצמם השחתם על מרדן בשם ית' ולא השפיק לו זה אבל הרבה תחנונים לפני הש' יתע' שיסלח על פשעיהם עד שנעתר לו השם ית' ונתם על הרעה אשר דבר לעשות לעמו: ר"ל שלא כלה אותם בכללם אבל כשאלו בניהם לירש הארץ וגם הם לא מתו יחד:

התועלת השני הוא במלו והוא להודיע שכבר יתחייב שתבא עם העולה והשלמים מנחה ונסכים וכבר זכרנו התועלת המגיע מזה בספר ויקרא:

התועלת השביעי הוא להודיע שהנר בהתנהגו ראוי שיקריב ליי' עולה כמו שביאר' וכבר נתבאר במה שקדם התועלת המגיע מזה והוא כי לא יעלה בדמיון האדם שיתהפך עניינו מלא קדושה לקדושה מזולת דבר גדול כרשם בנפש ולזה הוצרך לגר עניין השבילה והרלאת הקרבן:

התועלת השמיני הוא במצות והוא להודיע ענין מצות החלה והתועלת המגיע מהמצוה הו' תחלה להעיר שכל הטובות באות לנו מש' יתע' ולזה לתת תרומה השם מראשית בריאותנו בארץ ישראל להודות על כי ה' ית' נתן לנו את הארץ הטובה ומהמנו גם כן ישפע בתיכם פריה: והתועלת השני המגיע מהמנו והוא כולל כל מתנות כהונה והוא כי השם יתע' רצה שיהיה לכהנים פנאי לעסוק בתורה ולעמוד על סודותיה כדי שיורו משפטיו ליעקב ותורתו לישראל ולזה רצה שיהא לחמם נתן ומיחיהם כלתנים:

התועלת העשירי הוא להודיע דין הולאת שגגת בית דין הגדול בע"ז אשר בהולאה בה יהיה ההתרחק מכל המצות והנה היה בקרבן הכפרת בא פר ושעיר ולא היה בשאר המצות כי אם פר כמו שהתבאר בפרשת ויקרא ולפי מה שאחשוב שכבר נסתבכו ישראל בדעות המגרים אשר נדלוה עליה: שהיו מוחרים האלהות לחזל שלא כמו שנתבאר בתורה ואחר ג"כ ולא יזכרו עוד את זבחיהם לשעירים וגו': וזה מורה שבזה הטעות היו מוכנים לטעות בו ובניו' עם זה עונש הטועה בע"ז בחזיק:

התועלת העשירי הוא להודיע ענין המחלל את השבת שהוא כדון בתורה שבמיתות ובא' מפני זה הסמיכו לע"ז שיש בחלול שבת דומה לעבור על כל מצות התורה כמו שביאר במה שקדם ולהודיע שחלול שבת בכרת אם לא היה שם עדים והתראה:

התועלת האחד עשר הוא במצות והוא מה שהוא לעשות ציצית על ארבע כנפות בגדינו וכבר ביאר התועלת המגיע מזאת המצוה בביאורינו לזאת הפרשה:

פרשת קרח

ויקח קרח הרצון בו ענין לקיחת הנפשות באופן שיחשך לב רבים מישראל אליו לקנאתו על גדולת משה ואהרן והנה לא ספרה התורה הפתורים אשר פתה בהן לב הר"ן

לים אשר היו מגדולי העם ומהנכבדים שבהם וכבר זכרו חזה רז"ל קצת ספורים בחדרשיהן והוא מבואר שכבר חשבו לבם כשאחרו שכל הגדולה בכל משה לעצמו ואחיו אהרן כי הוא היה מלך ואהרן כ"ג והיתה הכהונה לו ולזרעו אחריו ולא עבר זר בתוכם וידמה מזה הספור שלא היו מתרעמים על מלכות משה רק על כהונת אהרן ולזה אמר ובקשתם גם כהונה: בקר וידע ה' לאת אשר לו: ר"ל שהגדולה הזאת לא נתתי לאהרן מעצמי רק ה' יתע' בחרו וזה יתבאר בבקר היום הבא אחר זה והנה הודיעם בזה המאחר כי ה' יתע' לא יבחר כי אם באחד לבדו ולזה היה לריבה מהקריב הקטרת כי לא יבחר בכלן רק באחד לבד: ותנו בהן אש ושימו בהם קטר': אחשוב שהאש לקחו מהמזבח הנחשת שאם היה שם אש זרה לא יהיה שם לות מפני מיתתם שאינן ראויים לכהוב' כי גם בני אהרן עם היותם כהנים מתו בהקריבם אש זרה לפני יי' ולזאת הסבה בעיני אחשבה גם כן שלקחו מהקטרת שהיו מקטירים ממנה בחזבח הפנימי לא קטרת זרה שאם היו מקטירים שם קטרת זרה לא תהיה מיתתם: על זה מורה שלא בחר השם ית' בהם להיותם כהני' כי אפילו זרע אהרן היו מתים אם היו עושים כן: רב לכם בני לוי: אחר זה להאלם שלא יבקשו גדולות כי די להם במה שנתן השם ית' מהגדולה כי הוא היה חומל עליהם אף על פי שהיו חטאנים אותו וכאשר ראה שלא כתפיסו בזה אך היו מחזיקין בבקשתם אחר להן משה שמעון לא בני לוי החטא מכם מה שנתן לכם הש' ית' מהגדולה שהבדיל אתכם מעדת ישראל להקריב אתכם אליו יתע' יותר מאשר העם ושם אתכם עובדים עבודת משכן השם ית' באופן שקדם בראש זה הספר רוצה לומר לעבוד ולשמור ולשמור משמרת המשכן והבדיל אתכם לעמוד לפני העדה לשרתם ידמ' שזה השרות הוא הסיר שהיו הלוים אומרים בפה כמו שבתבאר בעזרת ולמדנו מזה שהשרות הוא בעמידה עם שזה דבר מבואר בעצמו כי הסיבה מורה לדומות ושרתה לא שירות: ויקרב אותך ואת כל אחיך בני לוי אתך: שהם מחשבתת קצת יותר מאשר משפחות הלוים בשם עבודתכם בקדש הקדשים ולא די לכם זה אלא שאתם מבקשים עוד כהנה ואחר שכן הוא שזה הענין היה כלו מה' יתע הנה אתה וכל עדתך מועדים לעשות כנגד השם יתעלה לא כנגד אהרן כי לא היה זה מצדו אך השם ית' בחר אותו להיות לו לכהן: ותתן לו מחלת שרה וכרם: רוצה לומר אלא די שלא הביאותם אל אהרן זאת תלב ודבש כמו מועדת לנו אפילו שרה וכרם לא נתת לנו ועם זה התחשב לעשותנו כעורים שלא נראי' כי הבטחתנו בדברי שקר: אל תפן אל מנחתם: אחשוב שאין זה בקשה ממשה כי זה בלי ספק לא היה צריך לזאת הבקשה כי הם היו עושים כנגד ה' ית' ואין ספק שהוא לא יפנה אל מנחתם ולזה ידמה שהיה עניינו כמו זכור מלחמה אל תיסף שאינו בקשה אך הוא ספור העניין ובזה אמ' משה הנה אין ספק שאתה אל תפן אל מנחתם כי לא עשיתי להם שום דבר שיהיה להם בעבודו מקום להתרעם על שרותי: ויקהל עליהם קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד: ידמה שחשך קרח בדבריו החמשים ואחתים איש לעשות זה כי אולי הם ירלאים מחה שאחר משה שאחר יבחר בו השם ית' הוא הקדוש כי זה מ' דה שכלם יחוצו אולת אחד מהם או יהיה אחרו כל העדה שב אל ישראל כשהיה מושך את לבבם להתרעם על משה על דבר זאת השרה: אל אלהי הרוחות לכל בשר הראון באחרו לכל בשר לכל איש האדם כעצם אחרו יבא כל בשר להשתחות לפני והנה הראון בזה אל שהוא שופט הרוחות אשר לכל בשר בשיודע לאיש ואיש מהם מלקו ולשעתו היהיה בכון שתקבוץ על העדה בעבור חטא איש אחד תלולה לך מעשו' זאת: בזאת תדעון כי השם שלחני וגו': נתן להם משה אות אשר ידעו בו כי זה פעל אלהי והוא שאלו לא ימותו כמות כל האנשים אך שהם יתעלה יברא בריאה בעבורן תתחדש ממנו פתיחת הארץ את פיה ותבלע אותם ואת כל אשר להם באופן שירדו חיי' בעומק הארץ והוא שקרא שאל והנה היתה זאת הבריאה מהשם יתעלה אז על דרך חופת בנין הארץ אשר תחתיהם מה שנתחדש ממנו בקיעת הארץ והנה היה ענין זה המופת שמה שיעשה על דרך הטבע בזמן ארוך ורוב נפלא עשה השם יתעלה על דרך המופת בזמן רגע וכן דרך שאר המופתים הנעשים על ידי נביא כמו שבארנו בשאר מספר מ"י וכן אחרו זה רז"ל אם נברא פה לנהם חשוב ואם לא יברא יי' ובסוף הענין אחרו שהיתה היה לקרובי פתחת אהלי יסבן מספר ויאחר כי עדיין היה אפשר שיהר הרו אחת היה משה יודע על דרך הנבואה כי המקו' ההוא שהיה בו הגיע עתו להבקע שם הארץ ולא יהיה מזה אם כן חופת על שזה הענין להם מפני מרדם אלא שהיתר זה הספק הוא מתה שיקל וזה כי לא יתכן שאחר שזה היה בחקר' ויסכים זה למקום שהיו בו אלו האנשים לבד כי מה שבמקרה בזה האופן הוא מעצי אבל שיסכי' לרבוי מה ויבחרם מבין האשר הנה זה בלתי אפשר שיחם אל המקרה עם שכבר נגלה להם שיחותו האנשים החטאי' ואתים אים מקריבי הקטרת ומה מתה שיורה שכל זה היה להם על לד העונש מהש"י כי החוטאי' לבד מתו לא זולתם והיותר נפלא מכל זה שבמקום בעינו שנבקע הארץ עשה השם יתע' שהשאיר מתנה המקום שהיו בני קרח כי הם לא מתו כמו שיבא בפרשת שיחתם והנה זה כן מפני שלא היו נמשכים לעצת אביהם והנה לחדו דבריהם בגנהם והנה מה שאחר ואת כל האדם אשר לקרח: רוצה לומר בני ביתו הנמשכים לעצתו: ואת הלם זרע הלאה כי קדשו: ידמה מזה המקום שכלי שרת מתקדשי אפילו בזולת מעיתת כשיעשו בהם מה שהם משמשים בו תדע שאלו הכלים קדשו כי הקריבום לפני השם כשעמו בהם הקטרה אך עבודתם לא קדשה אותם כי היא לא היתה עבודה והנה הלה השם יתעלה שיקטום כפי לחזבח לפרשם זה הענין באופן שיראל מי שאינו מזרע אהרן להקטיר קטרת לפני יי' כן יקרה לו כמו מה שקרה לקרח ועדתו על עשותם כן כאשר דבר השם ביד משה: רוצה לומר אל תלעגו כי השם יתעלה דבר לו ביד משה: שיקח את המחתות ויעשה אותם רקיעי פחים כפוי לחזבח - קח את המחתות ותן עליה אש ושל המזבח: ר"ל מעל מזבח החילון כי כן הי' משפט בהקטרת הקטרת על מזבח הזהב שהיו לוקחים אש מעל מזבח החילון כמו שהתבאר במה שקדם וזה לאות שזה הקטרת היה קטרת הסמים שהיו מקטירי' על מזבח הזהב: ויעתר לו השם ית' עד שכבר כעצרה המגפה תכף שהקטיר הקטרת: ויקח מאתם מטה מטה לבית אב וגו': הנה עשה זה המופת הנפלא שהוציא מטה אהרן פרח ונתן נץ ונמל שקדים בזמן קצר מאד כדי שיתפרס לישראל כלם כי השם ית' בחר באהרן לבדו להיות לו לכהן הבא את מטה אהרן לפני העדות לשמירת כן מצאנו גם כן בנגלת התן שמטה אהרן לפני הדעות ולפי שהאהרן נקרא אהרן העדות מצד הלוחות שהיו בתוכו שהן עדות לעניין התורה ואחר לפני העדות ולא אחר לפני האהרן לחדבו מזה שבתיך האהרן היו שלש הם חוץ ממנה היה ראוי שיאחר לפני האהרן ולא לפני העדות עם שכבר יתכן יותר שהוא לחשמרת כשהיה תוך האהרן: אתה ובניך ובית אביך אתך תשאו את עון המקדש הרצון בזה שלא לירוא לישראל שיחוטו על דבר משכן ה' כמו שלאחר כל הקרב אל משכן ה' ימות הלם תמנו לגוע וזה כי אתה ובניך והם הכהני' ובית אביך אתך והם הלוים תשאו עליכם עון המקדש אם יקרב אחד מכם במקום אשר לו רשות להכנס כאלו אחאר אם יכנס כהן גדול לפני לכנים בזולת יום הכפורים או אם יבאו אל אהל מועד או אם יגשו אל המזבח הבלתי ראוים לזה וכן תעשה בלוים אם יקרבו במה אשר להם רשות בו מהמשכן אבל אים על עבודתו ועל משאו: ואתה ובניך אתך תשאו את עון כהונתכם: ר"ל מה שהיה מהשגגה בענין העבודות שיעשו הכהנים במקדש יהיה משא העון על אהרן ועל בניו: וגלו עליך ויצמדוך: ר"ל בעניין הכהונה וזה השרות הוא בעניין השיר שהיו משוררים הלוי' בשעה שהיו הכהני' עובדים עבודתם שלא שהלוי' לא יהיו לפני אהל העדות לעבוד עבודת הכהנה אבל יהיו הכהנים מכפים לפני אהל העדות והלוים מבחוץ ולמדנו גם כן מזה המאחר שאמר ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות שהוא ראוי שישמרו הכהני' בית המקדש תמיד ובזאת השמירה ילוו עליהם הלוים כמו שאחר שמרו את משמרתך ומשמרת כל האהל אבל יהיו בזאת השמירה הכהנים לפני אהל העדות והלוים מבחוץ וכבר למדנו שזה הלוות שהלוו הלוים לכהנים הוא ענין העבודה בשיר מאשר אחר אך אל כל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו והנה כלי הקדש הם המאוכרות שהכהנים היו תוקעים בהם בשעת העבודה: והמזבח היא העבודה הנעשית בענין הקרבנות ויתר הדברים הבאים בתחת המזבחות ומאשר לא הוציאם כי אם אלו הענינים למדנו שהם משתתפים להם בענין אינו בכל הקדש ואינו קרב למזבח וכבר נתפרשם עוד ענין שרות הלוי' בשיר בספר עזרא: ושמרו את משמרתך ומשמרת כל האהל הוא משמרת כל העבודה המיוחדת להן ומה שימנוס עליהם הכהנים בשמירתם כשיעשו להן נזדרים ואחרכלים

ואת הקדש׳ לכהונה: והקריב׳ אותם אליו תנחום׳ והתרגום׳ מוכיח ויקרב לקלמוהי יקריב לשמושיה׳ ומדבר׳ בקר אמ׳ לו מש׳ גבולו׳ חלק הקב״ה בעולמו יכולי׳ אתם להפוך בקר לערב כן תוכלו לבטל את זו שכ׳ ויהי ערב ויהי בקר ויבדל כך ויבדל אהרן להקדישו וגו׳: זאת עשו קחו לכם מחתות׳ מה ראה לומ׳ להם כך א״ל בדרכי הגויים יש נימוסי׳ הרבה וכומרי׳ הרב׳ וכולם מתקבצי׳ בבית׳ אחד אבל אנו אין לנו אלא יי׳ אח׳ אחרו׳ אחד ותורה אח׳ ומזבח אח׳ וכהן גדול אחד ואתם חמשה׳ ומחתי׳ אים מבקשי׳ כהונה גדולה אף אני רואה בכך הא׳ לכ׳ תשמים חביב מכל היה הקטרת החביב׳ מכל הקרבנו׳ וסם המות נתן בתוכו שבי נשרפו נדב ואביהו לפיכך התרה בהם והיה האיש אשר יבחר הוא הקדוש כבר הוא בקדושתו וכי אין אנו יודעים שמי שיבחר הוא הקדוש אלא א״ל משה הריני אומר לכם שלא תתחייבו מי שיבחר בו ילא מי וכלב׳ אובדין: רב לכם בני לוי׳ דבר גדול אמרתי לכם ולא נפשי היו שכך התרה בה׳ וקבלו עליה׳ לקרב הם חטאו על נפשותם שנא׳ את מחתות החטאים האלה בנפשותם וקרח שפקח היה מה ראה לשטו׳ זה עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה יוצא׳ ממנו שמו׳ שעקול כנגד משה ואהרן אמר בשבילו אני נמל׳ ועשרי׳ ארבעי׳ מסמרות עומדו׳ לבני בניו כלם מתנבאים ברוח הקדש שנאמר כל אלה בנים להימן אמר אפשר כל הגדולה הזאת עתיד׳ לעמוד ממני ואני אדוש לכך נשתתף לבא לאותה חזקה ששמע מפי מש׳ שכולם אובדי׳ ואחד נמלט: אשר יבחר הוא הקדו׳ טעה ותל׳ בעצמו ולא ראה יפה לפי שבניו עשו תשובה ומשה היה רואה תנחומא: מחתות׳ כלי׳ שחותין בהם גחלים ויש להם בית יד: רב לכם׳ דבר גדול נטלתם בעצמכם לחלוק על הקב״ה: ויאמר משה אל קרח שמעו נא בני לוי׳ התחיל לדבר עמו דברים רבים כיון שראהו קשה עורף אמר עד שלא ישתתפו אחר השבטים ויאבדו עמו אדבר גם אל כלם התחיל לזרז בהם שמעו נא בני לוי: ולעמו׳ לפני העדה׳ לשיר על הדוכן: ויקרב אותך׳ לאותו שירות שהרחיק ממנו אחר עדת ישראל: לכן׳ בשביל כך אתה וכל עדתך הנועדים אתך על יי׳ כי בשליחותו עשיתי לתת כהונה לאהרן ולא לנו הוא המחלוקת הזה: ושאלה משה וגו׳ מכאן שאין מחזיקין במחלוקת שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי שלום: לא נעלה׳ פיהם הכשילם אין להם אלא ירידה: ותתן לנו׳ הדבר מוסב על לשון האמור למעלה כלומר לא הביאותנו ולא נתת לנו נחלת שדה וכרם ואמרת לנו מעלה אתכם ארץ טובה וגומר משם הוצאתנו ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו אלא גזרת עליונו להמיתנו במדבר שאמרת לנו במדבר הזה יפלו פגריכם׳ העיני האנשים ההם תנקר׳ וגו׳: אפילו אתה שולח לנקר את עינינו אם לא נעלה אליך לא נעלה׳ לפי פשוטו הקשורת שהם מקריבין לפניך מחר אל תפן אליהם והמדרש אומר יודע אני שיש להם חלק בתמידי לבור אף חלקם לא יקובל לפניך לרצון תביאנו האש ולא תאכלנו׳ לא חמור אחד מהם נשאתי׳ לא חמור של אחד מהם נטלתי אפילו כשהלכתי ממדין למצרים והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור והיה לי ליטול אותו החמור משלהם לא נטלתי אלא משלי שחרית לשון ארמי כך נקראת אגגריא׳ של מלך שחור׳ והם׳ עדתך׳:

רלב״ג

אלוהים לשמירת הדברים אשר בבית׳ ומשמרת כל האהל כשיהיו מהם שוערים ביום לשמור הבית ובלילה אלא יאבו קצתם כדי שישלם לו השמירה תמיד ולא ימותו גם הם גם אתם׳ ולומדו מזה שהלוים שנכנסו בעבודת הכהנים חייבי׳ מיתה ולזה אמר גם הם ואמר גם אתם להודות שאם לא הקריבו הכהנים אליהם הלוים לעבוד עבודתם המיוחד׳ להם אבל עבדו הכהנים אות׳ העבודו׳ הנה הכהנים חייבים מיתה ומזה המקום למדנו שכל מי שנכנס בעבוד׳ חברו כאלו תאחר שעבדו בני קהת עבודת בני גרשון או הפך׳ וכלו עליך ושמרו ונזהר׳ לחשוב שהרצון בעבודת האהל פירוקו והקמתו׳ ומשאו על האופן הקדש׳ ל״ל שהכהנים היו ומשיחין הלוים אים על עבודתם ועל משאם׳ וזר לא יקרב אליכם׳ זו אזהרה כוללת לכל העבודות המיוחסות לכהנים וכבר ביאר בסוף זאת הפרשה הענוש והוא אחרו והזר הקרב יומת׳ וזה׳ המית׳ היא תכן לפי מה שהתבאר מהשרשי׳ הכוללים׳ ושמרו את משמרת הקדש׳ ואת משמר המזבח׳ וזה׳ האזהרה שלא להתעלל בשמירתן׳ כדי שלא יקרה כון בעניני שמיר׳ המקדש׳ ובעניני העבוד׳ שתעשה במזבח׳ וזה האופן יהיו ישראל נשמרים מה שהיו ראוי׳ באחרים׳ כל הקרב הקרב אל המשכן׳ יומת׳ כי הכהנים והלוים ישמרום אל הכנס במקדש ובעבודה באופן המוכר אחר זה׳ ואני הנה לקחתי את אחיכם הלוים מתוך בני ישראל׳ ל״ל שקרבתי אותם לי ובחרתי בהם לעבודתי ולזאת הסבה לא היה ללוי חלק ונחלה בתוך בני

חזקוני

קמו לכם מאתו׳ ולא עלה בדעתו׳ של אחר שיכניסו בדבר שהרי ידוע שכל מקריבי קטרת זרם במיתה כמו שמצינו בנדב ואביהו אלא כנגד שנאתם עלו אתם בדברי ריבות׳ ויאחר משה אל קרח׳ הדבור הראשון היה עם קרח וכל עדתו׳ וזה עם הלוים׳ ויקר׳ אותך׳ ואחריך׳ את כל בני לוי׳ אתך׳ בהרי קרח בן׳ בנו׳ של קהת׳ שהיו נושאין את הארון׳ כתף׳ משה בנשא׳ לוים שלא היו נושאי׳ קדוש׳ כזאת ושוב שהיה דאגם העזורים כמו שתכוב׳ בדברי הימים׳ ונקשתם גם כהונה׳ מתוך תשוכתו׳ של משה אתה לחם׳ שהיה מערע׳ על כהונה׳ לכן׳ שנקשתם גם כהונה׳ המעוטים על יי׳ ליום כונד׳ לחקר׳ לראות׳ ההכמה׳ כי תלונו׳ כאי׳ תלינו׳ קרי׳: לא נעלה׳ נבי דין נופל׳ ל׳ עליה׳ כמו ונעלה׳ ינשתו׳ הטמר׳ ויעלה׳ אליה׳ לחשבם׳ וכמו עלה׳ הטמר׳ כי תשתרר׳ עלינו׳ גם׳ השתרר׳ יש׳ בתורה׳ נמין הפוכין׳ והוא׳ כמו׳ כי גם׳ תשתרר׳ עלינו׳ השתרר׳ דונתא׳ ונרכתם׳ גם׳ אותי׳ כי׳ גם׳ אותך׳ הרגתי׳ ל״ל׳ כי׳ תשתרר׳ עלינו׳ אתם׳ גם׳ השתרר׳ אהרן׳ אליך׳: העיני׳ האנשים׳ ההם׳ תנקר׳ בתמיה׳ וכי׳ כנור׳ אתה׳ לנקר׳ עיניהם׳ של׳ קרח׳ וכל׳ עדתו׳ וכי׳ אין להם׳ עינים׳ לראות׳ ולהכין׳ הסכסול׳ הזה׳ שמאלן׳ מקרי׳ שהיא׳ טובה׳ הסליחה׳ ולא׳ שלמת׳ לנו׳ מה׳ שהשנית׳ להביאנו׳ אל׳ ארץ׳ זבת׳ חלב׳ ודבש׳ אך׳ אחרת׳ בדבר׳ הזה׳ יתמו׳ וגם׳ יותר׳ ועוד׳ שהעוית׳ עינינו׳ את׳ הדין׳ ולכך׳ לא׳ נעלה׳ אליך׳ שאין׳ אנו׳ מאמינים׳ לאותך׳ בגזרה׳ הזאת׳: אל׳ תפן׳ אל׳ מנחתם׳: מה׳ שקבל׳ משה׳ לדחן׳ ולאבירם׳ הייני׳ שיעמ׳ שכשלא׳ משה׳ לקרח׳ להם׳ אחרו׳ לא׳ נעלה׳ לא׳ היתה׳ כוונתם׳ לגזור׳ בגזרה׳ יאמר׳ הקב״ה׳ בא׳ בחרתי׳ באהרן׳ אין׳ מתרעמים׳ על׳ הכהונה׳ אבל׳ קרח׳ ומשה׳ ומאתים׳ איש׳ שקבלו׳ עליהם׳ לקחת׳ אים׳ מקרש׳ קודש׳ והוא׳ הנכון׳ בעבור׳ גלת׳ בקר׳:

אבן עזרא

ואת הקדוש׳ בשבטו׳ להיותו׳ כהן׳ גדול׳: זאת׳ הבחינה׳: רב לכם׳ בני לוי׳ וזה פירושו׳ שאמר׳ להם׳ המעט׳ ואמר׳ הכתוב׳ ויאמר׳ משה׳ אל׳ קרח׳ כי הדבו׳ הראשון׳ עם קרח׳ ועם כל עדתו׳ וזה עם הלוים׳: המעט׳ הדבר׳ מעט׳ הוא׳ מלכם׳: לפני׳ העדה׳ לשרתם׳ בהביאם׳ את עולותיהם׳ ואת זבחיהם׳: ויקרב׳ אותך׳ וכאשר׳ הקריב׳ אותך׳ ואחיך׳ בקשתם׳ גם׳ כהונה׳: לכן׳ על כן קשרת׳ אתה׳ וכל עדתך׳ כאש׳ שנועדים׳ על׳ הש׳ והטעם׳ כיון׳ ורוזנים׳ נוסדו׳ יחד׳ על׳ יי׳ ועל׳ משיחו׳ שעשו׳ ועד׳ להריב׳ עם׳ הש׳ וכן׳ בהלינתם׳ על׳ יי׳ ויש׳ אומרים׳ כי׳ ה״א׳ הנועדים׳ נוסף׳: ואהרן׳ מה׳ הוא׳: מה׳ פשעו׳ מה׳ הוא׳ עושה׳: לא׳ נעלה׳: יתכן׳ שהיה׳ אהל׳ מועד׳ בתוך׳ המחנה׳ במקום׳ גבו׳ על כן׳ מלת׳ העלו׳ מסביב׳ לו׳ מי׳ שילך׳ לעבודת׳ הש׳ אם׳ לא׳ המקום׳ הנבחר׳ יקרא׳ עולה׳: המעט׳: הדבר׳ קל׳ כי׳ העליתנו׳ מארץ׳ זבת׳ חלב׳ ודבש׳ כי׳ מצרים׳ בנגב׳ ארץ׳ ישראל׳ והבא׳ ממצרים׳ לארץ׳ כנען׳ בהמת׳ הוא׳ עולה׳: כי׳ תשתרר׳ עלינו׳: העליתנו׳ ממצרים׳ כדי׳ שתשתרר׳ עלינו׳: גם׳ השתרר׳: גם׳ שררות׳ רבות׳ אתה׳ ואחיך׳: אף׳ לא׳ אל׳ ארץ׳ זבת׳ חלב׳ ודבש׳: והטעם׳ שהוצאתנו׳ ממקום׳ טוב׳ והלו׳ הביאותנו׳ למקום׳ טוב׳ כמוהו׳ ונתת׳ לנו׳ שדה׳ וכרם׳ כאשר׳ היה׳ לנו׳ במצרי׳ ותבקש׳ שררה׳ היינו׳ סובלים׳ רק׳ הסילותנו׳ ממקום׳ טוב׳ משדותינו׳ וכרמנו׳ ולא׳ הביאותנו׳ אל׳ מקום׳ כמוהו׳ ולמה׳ תבקש׳ שררה׳: העיני׳ האנשים׳ ההם׳: טעמו׳ תרגה׳ לנקר׳ עיני׳ האנשים׳ ההם׳ ירמז׳ ליוצאים׳ ממצרי׳ כאלו׳ אמר׳ תרגה׳ לנקר׳ העינים׳ שלא׳ תראנה׳ כי׳ זה׳ שעשית׳ לנו׳ נראה׳ הוא׳ לעינים׳ והרך׳ משל׳ לומ׳ סגורות׳ הן׳ עיני׳ פלוני׳ על׳ כן׳ לא׳ יראה׳ על׳ כן׳ לא׳ נעלה׳ ויש׳ אומרים׳ התרגה׳ להחשיך׳ העיני׳ שלא׳ תראינה׳ כלומר׳ אחיזת׳ עינים׳ אתה׳ עושה׳ לנו׳ לא׳ נעלה׳ ויש׳ אומרים׳ אילו׳ היית׳ מנקר׳ עינינו׳ לא׳ נעלה׳ ואמר׳ האנשים׳ ההם׳ ירמז׳ ליוצאים׳ ממצרי׳ כאלו׳ אמר׳ תרגה׳ לנקר׳ העינים׳ שלא׳ תראנה׳ כי׳ זה׳ שעשית׳ לנו׳ נראה׳ הוא׳ לעינים׳ ולכו׳ לאחריו׳ זקני׳ ישראל׳: ויאמר׳: זה׳ הדבור׳ כבר׳ פירשתיו׳ כי׳ העולה׳ והמנחה׳ מארכת׳ אף׳ על׳ הרשעים׳ ידעו׳ והבירם׳ היו׳ אנשים׳ גדולים׳ והקריבו׳ מנחה׳ קודש׳ זה׳ המעשה׳ וזה׳ כעס׳ אל׳ תפן׳ אל׳ מנחתם׳ ופנה׳ אלי׳ כי׳ לא׳ נשאתי׳ חמור׳ אחד׳ מהם׳ ופי׳ נשאתי׳ שמיתי׳ משה׳ עליו׳: ולא׳ הרעותי׳ בשום׳ דבר׳: ויאמר׳ משה׳ אל׳ קרח׳: וכבר׳ אי׳ כן׳ רק׳ הטעם׳ כאשר׳ אמר׳ משה׳ לקרח׳ היו׳ לפני׳ יי׳ לקחו׳ אים׳ מחתתו׳: מחר׳: והוא׳ היום׳ שקרח׳ משה׳ לדתן׳ ואבירם׳ ויחכו׳ שקרחם׳ קודש׳ והוא׳ הנכון׳ בעבור׳ גלת׳ בקר׳: ומשה׳

בעל הטורים

ונקשתם׳ שלשה׳ ונקשתם׳ גם׳ כהונה׳ ונקשתם׳ גם׳ את׳ יי׳ אלהיך׳ ונקשתם׳ אי׳ מש׳ כירחיה׳ על׳ הבנין׳ כשתקבלו׳ אותי׳ בגלו׳ בתשובה׳ והגאלו׳ אז׳ ונקשתם׳ גם׳ כהונה׳ שה׳ בשלה׳ מגם׳ כל׳ זמן׳ שאתם׳ בגלות׳: הלינו׳ עליו׳: הלונו׳ כתיב׳ ווי׳ לגם׳ שהרהרו׳ על׳ הגם׳: אל׳ תפן׳ ב׳ נמשכו׳ אל׳ תפן׳ ל׳ ויכתתם׳ ואל׳ תפן׳ אל׳ קשי׳ העם׳ הזה׳ אל׳ תפן׳ אל׳ אזן׳: כי׳ הם׳ קשי׳ עם׳ ו׳ כריחם׳ דבר׳ אזן׳ לפיכך׳ אל׳ תפן׳ אל׳ מנחתם׳: אחד׳ מהם׳: ד׳ ולא׳ הרעותי׳ את׳ אחד׳ מהם׳: ואיך׳ כי׳ ישנו׳ אים׳ יהיו׳ ומה׳ אחד׳ מהם׳: יהי׳ דברך׳ בדבר׳ אחד׳ מהם׳ לעונה׳: אם׳ לא׳ נכון׳ מאחד׳ אים׳ את׳ נקשר׳ נכנס׳ אחד׳ מהם׳ באל׳ הו׳: כי׳ ממשה׳ כיוצו׳ נקרת׳ שיבנר׳ עונה׳ ויחזור׳ בם׳: וכיון׳ שלא׳ נגה׳ רמז׳ לו׳ שימות׳ בעת׳ מחר׳: הביני׳: ב׳ בשם׳ העיני׳ האנשים׳ ההם׳: ואיך׳ הביני׳ בשר׳ לך׳: ולמד׳ שהן׳ ואבירם׳ הביאו׳ דברי׳ כלפי׳ מעלה׳ אלא׳ שבינה׳ הכתיב׳ עליהם׳: ולפי׳ הפשט׳ העיני׳ האנשים׳ ההם׳ תנקר׳: שאתה׳ רואה׳ לעשות׳ אותנו׳ עורים׳ ועיניים׳ לנו׳ שנכר׳ אמרת׳ להביא׳ אותנו׳ אל׳ ארץ׳ זבת׳ חלב׳ ודבש׳: ומהם׳ אתה׳ אומר׳ להמיתנו׳ במדבר׳: ויקרב׳

מ״ע ספורנו

ואת הקדוש׳ ואקריב׳ אליו׳: ואת׳ הבחינה׳ ויוציא׳ מי׳ הוא׳ הקדוש׳ שבחרו׳ שיקריב׳ לפניו׳ קרבנות׳: ואת׳ אשר יבחר׳ בו׳ יקריב׳ אליו׳: אותו׳ לבדו׳ יקריב׳ ה׳ לו׳ מתי׳ ההכנה׳ שתהיה׳ בשאר׳ כהנים׳ הבדלו׳ מתוך׳ העדה׳: הוא׳ הקדוש׳: הוא׳ לבדו׳ אלא׳ יזכה׳ לזה׳ אלא׳ אחד׳ בלבד׳ וזה׳ אחר׳ לעמוד׳ יירחו׳ ויעמוד׳ בעבודה׳ ולא׳ יתבדו׳ כי׳ לא׳ יתפון׳ בחל׳ המת׳: רב׳ לכם׳ בני׳ לוי׳: אתה׳ האחד׳ אשר׳ לקרח׳ דבר׳ בדול׳ אתה׳ מגדל׳ עליכם׳ כי׳ יותר׳ יקנוף׳ ה׳ עליכם׳ בהיותכם׳ כבר׳ נבחרים׳ לעבודתו׳: ולעמוד׳ לפני׳ העדה׳ לשרתם׳: לשרת׳ את׳ כחל׳ יתעלה׳ בשיר׳ ואת׳ משכנו׳ בעבוד׳ משא׳: וזולתו׳ והלם׳ שתעשה׳ זה׳ הבדרות׳ לפני׳ העדה׳ לבודיעם׳ חסדונם׳ שנעשלו׳ הם׳ מן׳ העבודה׳ ואתם׳ אתה׳ אומר׳ להמיתנו׳ במדבר׳: ויקרב׳

רש״י

ל׳ מל׳ — ויאת־הַקֹּדֶשׁ וְהַקְרֵיב אֵלָיו וְאֶת אֲשֶׁר יִבְחַר־בּוֹ יַקְרִיב אֵלָיו׃ זֹאת עֲשׂוּ קְחוּ־לָכֶם מַחְתּוֹת קֹרַח וְכָל־עֲדָתוֹ׃ וּתְנוּ בָהֶן אֵשׁ וְשִׂימוּ עֲלֵיהֶן קְטֹרֶת לִפְנֵי יְהוָה מָחָר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקָּדוֹשׁ רַב־לָכֶם בְּנֵי לֵוִי׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קֹרַח שִׁמְעוּ־נָא בְּנֵי לֵוִי׃ הַמְעַט מִכֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעֲדַת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת מִשְׁכַּן יְהוָה וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה לְשָׁרְתָם׃ וַיַּקְרֵב אֹתְךָ וְאֶת־כָּל־אַחֶיךָ בְּנֵי־לֵוִי אִתָּךְ וּבַקַּשְׁתֶּם גַּם־כְּהֻנָּה׃ לָכֵן אַתָּה וְכָל־עֲדָתְךָ הַנֹּעָדִים עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן מַה־הוּא כִּי תַלִּינוּ עָלָיו׃ וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה׃ הַמְעַט כִּי הֶעֱלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ לַהֲמִיתֵנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׂתָּרֵר עָלֵינוּ גַּם־הִשְׂתָּרֵר׃ אַף לֹא אֶל־אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הֱבִיאֹתָנוּ וַתִּתֶּן־לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וָכָרֶם הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תְּנַקֵּר לֹא נַעֲלֶה׃ וַיִּחַר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־יְהוָה אַל־תֵּפֶן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נָשָׂאתִי וְלֹא הֲרֵעֹתִי אֶת־אַחַד מֵהֶם׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קֹרַח אַתָּה וְכָל־עֲדָתְךָ הְיוּ לִפְנֵי יְהוָה אַתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מָחָר׃ וְקַחוּ

ל׳ מל׳ — וַיַּת־דַּקֹּדֶשׁ וַיַּקְרֵב לְקָדְמוֹהִי וַיַּת דִּי יִתְרְעֵי־בֵיהּ יְקָרֵיב לְשַׁמּוֹשֵׁיהּ׃ דָּא

ג׳ מל׳ — עֲבִידוּ סָבוּ־לְכוֹן מַחְתָּיָן קֹרַח וְכָל־כְּנִשְׁתֵּיהּ׃ וְהַבוּ בְהֹון אֶשְׁתָּא וְשַׁוּוּ

ע״ו קמצ״ז — עֲלֵיהֹון קְטֹרֶת בּוּסְמִין קֳדָם יְיָ מְחַר

ד׳ מל׳ — וַיְהֵי גַּבְרָא דִּיתְרְעֵי יְיָ הוּא קַדִּישׁ סַגִּי־לְכוֹן בְּנֵי לֵוִי׃ וַאֲמַר מֹשֶׁה לְקֹרַח שְׁמַעוּ־כְעַן בְּנֵי לֵוִי׃ הַזְעֵיר לְכוֹן אַרֵי־אַפְרִישׁ אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל אִתְכֹּם מִבְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל לְקָרְבָא יַתְכוֹן לְקָדְמוֹהִי לְמִפְלַח יַת־פּוּלְחַן מַשְׁכְּנָא דַיְיָ וּלְמֵיקַם קֳדָם כְּנִשְׁתָּא לְשַׁמָּשׁוּתְהוֹן׃ וְקָרִיבְיָתָךְ וַיַּת־כָּל־אֲחָךְ בְּנֵי־לֵוִי עִמָּךְ וְכְעַן אַתּוּן בָּעֵן אַף כְּהוּנְתָּא רַבְּתָא׃ כְּכֵן אַתְּ וְכָל־כְּנִשְׁתָּךְ דְּאִזְדַּמְּנָתוּן עַל־יְיָ וְאַהֲרֹן מָה־הוּא אֲרֵי אַתְרַעֲמָתוּן עָלוֹהִי׃ וּשְׁלַח מֹשֶׁה לְמִקְרֵי לְדָתָן וְלַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וַאֲמַרוּ לָא נְסָק׃ הַזְעֵיר אֲרֵי אַסְקְתָּנָא מֵאַרְעָא עַבְדָא חֲלָב וּדְבַשׁ לְקַטְלוּתָנָא בְּמַדְבְּרָא אֲרֵי־אַתְרַבְרֵבְתָּ עָלָנָא אַף־אַתְרַבְרְבָא׃ בְּרַם לָא לְאַרְעָא עַבְדָא חֲלָב וּדְבַשׁ אַעֲלֵתָנָא וְיַהֲבְתָּא לָנָא אַחֲסָנַת חַקְלִין וְכַרְמִין הַעֵינֵי גַּבְרַיָּא הָאִינּוּן תְּשֵׁלַח לְעַוְרָא לָא נְסָק׃ וְתַקִּיף לְמֹשֶׁה לַחֲדָא וַאֲמַר קֳדָם יְיָ לָא תְקַבֵּיל בְּרַעְוָא קוּרְבְּנְהוֹן לָא חֲמָרָא דְחַד מִנְּהוֹן שְׁחָרִית וְלָא אַבְאֵישִׁית יַת־חַד מִנְּהוֹן׃ וַאֲמַר מֹשֶׁה לְקֹרַח אַתְּ וְכָל־כְּנִשְׁתָּךְ הֱוֹן זְמִינִין לְקֳדָם יְיָ אַתְּ וְאִינּוּן וְאַהֲרֹן מָחָר׃ וְסַבּוּ

הקדוש ד׳מלאים וסימ׳ וידבר אל קרח ואל כל׳ ותנו בהן אש ושימו׳ ויאמרו אנשי בית שמש דשמואל ויגבה יי׳ צבאות׳ מחתות ג׳ מלאי׳ וסי׳ קחו לכם מחתות׳ את מחתות החטאי׳׳ ויקח אלעזר הכהן׳ בהן י״ח ט״ו קמצין וג׳ פתחין וסי׳ נמסר בסדר והיה כי תבא׳ ולעמד ג׳ וחם׳ וסי׳ המעט מכם כי הבדיל אלהי ישראל אתכם׳ ולעמד בבקר בבקר׳ להקהל ולעמד על נפשם׳ ובקשתם ג׳ וסי׳ גם כהנה׳ את יי׳׳ אתי ומצאתם כי׳ וא׳ בקשתם וסי׳ הנחלות לא הזקתם׳ על יי׳ל״א וסי׳ במסר׳ רבת׳ אל הפן ג׳ וסי׳ אל הפן אל קשי העם׳ אל תפן אל מנחתם׳ אל תפן אל און׳

אמרי נועם

ויאמר׳ משה׳ אל קרח׳ אתה׳ וגו׳ תיעה׳ לעם׳ אחר׳ אתה׳ והם׳ אלא׳ מלשון׳ משה׳ אתה׳ לעד׳ תשובתו׳ של קרח׳ כשאמ׳ לו׳ משה׳ אתה׳ וכל׳ עדתך׳ וגו׳ בסיב׳ קרח׳ מדוע׳ מי׳ אמרתי׳ אל׳ תלונתי׳ אל׳ ולא׳ עוד׳ אלא׳ גם׳ תשתרר׳ עלינו׳ הלא׳ אל׳ ארץ׳ זבת׳ חלב׳ ודבש׳ הביאתנו׳ אל׳ אמר׳ לו׳ משה׳ גם׳ אהרן׳ אלך׳ לשם׳ זה׳ אתה׳ והם׳ ואהרן׳ כך׳ פירש׳ הר״ם׳ כשם׳ רבותינו׳: כי׳ תלינו׳ עליו׳ אי׳ כלומר׳ על׳ יי׳ אתם׳ מרבדים׳ משה׳ ואהרן׳ אלעזר׳ מיתתר׳ נאמנון׳ אלעזר׳ כי׳ תשתרר׳ עלינו׳ ולא׳ עוד׳ אלא׳ גם׳ תשתרר׳ עלינו׳ אתרים׳ ל״ל׳ נשתרר׳ עלינו׳ נמנרים׳ כשאמר׳ לדתן׳ ואבירם׳ לאתם׳ תכה׳ רשיע׳ אין׳ תשתרר׳ עלינו׳ אלא׳ אם׳ אתה׳ תשתרר׳ עלינו׳ בעבור׳ שנשתרר׳ עלינו׳ אתה׳ ואם׳ אתה׳ תשתרר׳ עלינו׳ אתה׳ אין׳ לך׳ אלא׳ א

ויקהל · עליהם קרח · כמו שנעשה לאהרן כאמתם ואת כל העדה הקהל : כרגע · כ׳ בתי׳ כהתי׳ פרשה ואידך איך היו לשתה כרגע · רמז למ״ל עדת קרח אין נהם חלק לעוה״ב הבא · והימנו דכתיב היו לשתה כרגע כפו תמו · ספו בעולם הזה · תמו בעולם הבא : תספנו · ב׳ בתי׳ כן הספו בכל חטאתם · ואם הרגו תרגו גם אתם גם מלכיכם תמכו · פלא״ז לפי שאם לא יחזרו בה׳ יחזרו בה׳ שיחותם הם וקרח בגלוס · יחותן · ב׳ כמבו׳ כמות כל האדם יחותן · והאחר כנגד תבלה ויובני׳ כמו כן יחותן · פי׳ אח׳ שבלה ויובניה יחותן שיבלעו הם תחתם : ופקדת · ג׳ במסורת ופקודת כל האדם · ופקודת משמרת · ופקודת אלעזר בן אהרן · בשביל שהלה ליכנס בפקודת אלעזר שנקבעו בהוג׳ על כן ופקודת כל האדם וגומ׳ · ופקודת כל האדם יפקד אמר משה אם הקדוש ב״ה יעשה לאלו כמו שעושה לכל אדם פשוט עון אבות על בני׳ ועל שלשי׳ ועל רבעים אלא שיענישם מיד : ברוחה · ג׳ במסור׳ מתרי ליבני ואם בר׳ אה · ואחלנו ברוחה · שהאיבל קרח לעדתו עד שהמשיכם אחריו · בהאיחת בפרק ד׳ מיחות ב״ד : תת

מ״ע ספורנו

הבדלו · אלא תנין ובותכם עליהם בענין יפלגו מי נהי : אחים אחד יחטא · שהוא עשה שנקהלה עליהו העדה כאמרו ויקהל עליהם קרח את כל העדה : דבר אל העדה לאמר העלו מסביב · פירש שהה שאתר הבדלו תתון העדה לא אמר אלא על עדת קרח · כן תספו · שאינכם רחוים להגאל אם תהיו עמהם בשלקו . וידעתם כי נאמנו שאינם רחוים ליקרא לשכני עלהקבר עם אחר העם : ותפתח הארץ את פיה · הרמיזה את הבקיעה עד מקום בתיהם : וכל האדם אשר לקרח · ואת כל האדם אשר לקרח הנמשכים אחריו בפתלותו · ולכן לא אתו בניו אלא נגרו אחריו בזה : ואת כל הרכוש · אלא יוצו מיהנו ומנכסי בעולם שאינו בענין נפלה אלא מתיקו ומנאת פני ונתפרנס בה : ותכס

אמרי נועם

הבדלו מתוך העדה ונסתוך אחר סורו מי״ל קורס פרעות קרח היו כל האמנו מעורבי׳ ארץ לומר הבדלו אבל אחר הבדרם היו בדליס מהם אחר סורו : אם בריאה כפי״רש״ר ור״ת פירש בריאה לשון נקב כמו וברא אותם נחרבותם בלומר אם יבקוב ה׳ נקב בארץ ובלעם ואין לפרש בריאה מעם סברי כבר היה בברית בשמת יפי ברתיים :

חזקוני

לא אמור אחד מהם בשאחי · מוכב לאחדות מתכשלו: אמור אחד · לפי הנקוד פי׳ כאמתו אבל לפי פרש״י היה לו להנקד כמו אחד העם: בשאתי · לשון נפילה כמו יפלו דבלם תאכים ויפלו דוד ואכשיו: ולא הרעותי את אחד מהם · על שהלשיבו על הדינת המנרי : ואבלה אותם כרגע · וא״ת הא קיים לן לא שנם אלא אם כן הזהיר אלא משה אחר לו בשם הק״בה היו לפני י״ אתה ואהרן אמר והו׳ לא עשה כן אלא ויקהל עליהם את כל העם לפיכך כעם עליה׳ מיד אבל לאמה נבי הרומו מתוך העדה הוהרו כבר : אלהי הרוחות לכל בשר · יודע רוח של כל אחד ואחד מהם אחר לו הק״בה יפה אמרת יודע אני מי חטא ומי לא חטא דבר אל העדה לאמר וגו׳ : אחים אחד יפלו · הם מקונה לנאמרך כי אין נכון

רלבג

בני ישראל והיו נתונים להם המעשרות כדי שיחיו בהם בזולת עמל ויהיה להם פנאי בתורה ובתורה לעבודת ה׳ · לכם מתנה נתונים להם · אחר שהלוים הם מתנה לכהנים אלא לא שיעבדו הלוים הכהנים אלא בדברים שהם לה׳ והם העבודות המכוונות שהיו מיוחדין ללוים והיו הכהני׳ משימין אותן עליהם לעבודת אהל מועד · ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתם וגו׳ ל״ל שאהרן ובניו לבדם יתעסקו בעבודת הקרבנות והעלוה עליהם ובקטורת ובמה שהיא מבית לפרכת יתעסק בו אהרן לבדו אחת בשנה כמו שקדם · עבודת מתנה אתן את כהונתכם · ל״ל שאלת העבודה הוא לכם מתנה ואין המנהג כמנהג העבודות שיעבדו על העובד אבל הנני נותן לכם מתנה נפלאה בזאת הכהונה אם תגד עצמותם לפי מה שהתנאר ודברינו בענין הקדבנות אם תגד המתנות הנתנות לכם מישראל בשבת הכהונה כמו שזכרנו בסמוך · והזר הקרב יומת מפני שסמך זה המאחל לענין העבודה למדנו שלא יתחייב זר מיתה כי אם על העבוד ודבר העבוד הוא מה שהוא מכוון בעצמותו כמו נתני׳ האש על המזבח ועריכת הנר׳ ומה שידמ׳ לזה ואולם מה שאינו מכוון בעצמותו כמו הדמת הדשן ומה שידמה לו לא יתחייב מיתה עליו הזר וכבר ביארנו זה ל״ל מדוע שאחר עבודת מתנה אחרת עבודת מתנה ולא עבודת סלוק · וידבר השם אל אהרן ראוי שלא יעלם ממנו שזה המאחר היה לחשה בעבור אהרן וכן המעין בכל מה שדומה לזה כי התורה בכללה נתנה לנו ע״פ משה מפי הגבורה · ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי · בעבור שמלאנו בזה המקום לך נתתים למשחה ולבניך לחק עולם ומה שכלל בזאת הפרשה מענין אלו התרומות אחר נתתי לך ולבניך ולבנותיך אתך יעמוד שאין הכוונה לזכרי כהנה לבד ומה שזכר נתנו לזכרים ולנקבות ולפי שמלאנו מה שהוא לזכרי כהנה לבד הוא קדש הקדשים ולפי שהתרומה אשר בקדש הקדשים בזה הפסוק ולזה המשיך הספור אחריו בענין קדש הקדשים ולפי שהתרומה אשר בקדש הקדשים היו לשם יתע׳ והמותר הוא לכהנים ולא תכו הכהנים במותר אם לא זכה המזבח תחלה בחלו התרומות אחר שכבר נתתי לך את משמר׳ תרומותי שתעשה מהם מה שצויתי להקטיר על המזבח גם בן חלק הכהנים בקדשים קלים כי הם לא תכו בו גם כן כי אם אחר שזכה המזבח במורם מה׳ להשם ואחר ולבניך לבד לפי שזה דבר כולל לכל חלק הכהנים מן הכהנים היו קדשים היו קדשים הקדשים

ויקחו · אנשים מחתתו ונתתם עליהם קטרת ותקרבתם לפני יהוה איש מחתתו חמשים ומאתים מחתת ואתה ואהרן גבר מחתתיה: ויקחו איש מחתתו ויתנו עליהם אש וישימו עליהם קטרת ויעמדו פתח אהל מועד ומשה ואהרן: ויקהל עליהם קרח את כל העדה אל פתח אהל מועד וייראו כבוד יהוה אל כל העדה: ס וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר: הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע: ויפלו על פניהם ויאמרו אל אלהי הרוחת לכל בשר האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף: ס וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר אל העדה לאמר העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם: ויקם משה וילך אל דתן ואבירם וילכו אחריו זקני ישראל: וידבר אל העדה לאמר סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל חטאתם: ויעלו מעל משכן קרח דתן ואבירם מסביב ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם: ויאמר משה בזאת תדעון כי יהוה שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי: אם כמות כל האדם ימתון אלה ופקדת כל האדם יפקד עליהם לא יהוה שלחני: ואם בריאה יברא יהוה ופצתה האדמה את פיה ובלעה אתם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאלה וידעתם כי נאצו האנשים האלה את יהוה: ויהי ככלתו לדבר את כל הדברים האלה ותבקע האדמה אשר תחתיהם: ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש: וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלה

ויקחו · איש מחתתו · החמשים ומאתים איש שבכם : ויקהל עליהם קרח · בדברי לילנות כל הלילה ההוא הלך אלל השבטים ופתה אותן סבורים אחם שעלי לבדי אני מקפיד איני מקפיד אלא בשביל כלכם אלו באין ונוטלין כל הגדולות לו המלכות ולאחיו הכהונה על שנתפתו כלם : וירא כבוד יי׳ · בא בעמוד ענן : אל אלהי הרוחות · יודע מחשבות איש מדתך כמד׳ בשר ודם מלך בשר ודם שסרחה מקלת מדינה איכו יודע מי החוטא לפיכך כשהוא כועס נפרע מכלם אבל אחה לפניך גלויות כל מחשבות ויודע אתה מי החוטא · האיש אחד הוא החוטא ואתה על כל העדה תקצוף · אמר הק״בה יפה אמרתם אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא : העלו · הסתלקו מסביבות משכן קרח : ויקם משה · עבור שיאה לו פנים ולא עשו : יצאו נצבים · בקומ׳ זקופה לאחרן ולנדף כמו ויתיצב אחרבעים יום דגלית : ונשיהם ובניהם וטפם · בא ודאה כמה קשה המחלוקת שהרי בית דין של מטה אין עונשין עד שיבית שתי שערות ובית דין של מעלה עד עשרים שנה וכאן אבדו אלף יונקי שדים : לעשות את כל המעשים האלה · שעשיתי על פי הדבר לתת לאהרן כהונה גדול׳ ובניו סגני כהונה והליכפן נשיא לא יי׳ שלחני · אלא אני עשיתי הכל מדעתי ובדין הוא חולק עלי : ואם בריאה חדשה יברא יי׳ · להמית אותם במיתה שלא מת בה אדם עד הנה ומה היא הבריאה ופצתה האדמה את פיה ותבלעם אז וידעתם כי נאצו האנשים האלה ואני מפי הגבורה אמרתי ודבותיכו פירשו אם בריאה פה לארץ תעשה ימי בראשית מוטב ואם לאו יברא יי׳ : נסו

רלבג

בני ישראל והיו נתונים להם המעשרות כדי שיחיו בהם בזולת עמל ויהיה להם פנאי בתורה ובתורה לעבודת ה׳ · לכם מתנה נתונים להם · אחר שהלוים הם מתנה לכהנים אלא לא שיעבדו הלוים הכהנים אלא בדברים שהם לה׳ והם העבודות המכוונות שהיו מיוחדין ללוים והיו הכהני׳ משימין אותן עליהם לעבודת אהל מועד · ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתם וגו׳ ל״ל שאהרן ובניו לבדם יתעסקו בעבודת הקרבנות והעלוה עליהם ובקטורת ובמה שהיא מבית לפרכת יתעסק בו אהרן לבדו אחת בשנה כמו שקדם · עבודת מתנה אתן את כהונתכם · ל״ל שאלת העבודה הוא לכם מתנה ואין המנהג כמנהג העבודות שיעבדו על העובד אבל הנני נותן לכם מתנה נפלאה בזאת הכהונה אם תגד עצמותם לפי מה שהתנאר ודברינו בענין הקדבנות אם תגד המתנות הנתנות לכם מישראל בשבת הכהונה כמו שזכרנו בסמוך · והזר הקרב יומת מפני שסמך זה המאחל לענין העבודה למדנו שלא יתחייב זר מיתה כי אם על העבוד ודבר העבוד הוא מה שהוא מכוון בעצמותו כמו נתני׳ האש על המזבח ועריכת הנר׳ ומה שידמ׳ לזה ואולם מה שאינו מכוון בעצמותו כמו הדמת הדשן ומה שידמה לו לא יתחייב מיתה עליו הזר וכבר ביארנו זה ל״ל מדוע שאחר עבודת מתנה אחרת עבודת מתנה ולא עבודת סלוק · וידבר השם אל אהרן ראוי שלא יעלם ממנו שזה המאחר היה לחשה בעבור אהרן וכן המעין בכל מה שדומה לזה כי התורה בכללה נתנה לנו ע״פ משה מפי הגבורה · ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי · בעבור שמלאנו בזה המקום לך נתתים למשחה ולבניך לחק עולם ומה שכלל בזאת הפרשה מענין אלו התרומות אחר נתתי לך ולבניך ולבנותיך אתך יעמוד שאין הכוונה לזכרי כהנה לבד ומה שזכר נתנו לזכרים ולנקבות ולפי שמלאנו מה שהוא לזכרי כהנה לבד הוא קדש הקדשים ולפי שהתרומה אשר בקדש הקדשים היו לשם יתע׳ והמותר הוא לכהנים ולא תכו הכהנים במותר אם לא זכה המזבח תחלה בחלו התרומות אחר שכבר נתתי לך את משמר׳ תרומותי שתעשה מהם מה שצויתי להקטיר על המזבח גם כן חלק הכהנים בקדשים קלים כי הם לא תכו בו גם כן כי אם אחר שזכה המזבח במורם מה׳ להשם ואחר ולבניך לבד לפי שזה דבר כולל לכל חלק הכהנים מן הכהנים היו קדשים הקדשים

ויקחו · קדמ׳ ויקחו חיים בב׳ מוכתים ובגרמיה · חנין ויקחו חיים בשני גרשי׳ על ויקחו חיים בחוכה והוא חד מן כ׳ זוגין בסמכות מתהלפין ·

שלישי

ויעלו · ב׳ ותיל מלעם יעלו מתעדים

בריאה · ב׳ ל׳ חל ומה תם שיתאלכת בריאה תמי

ויאמר משה בזאת תדעון כי יהוה שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי: אם כמות כל האדם ימתון אלה ופקדת כל האדם יפקד עליהם לא יהוה שלחני: ואם בריאה יברא יהוה ופצתה האדמה את פיה ובלעה אתם ואת כל אשר להם וירדו חיים שאלה וידעתם כי נאצו האנשים האלה את יהוה: ויהי ככלתו לדבר את כל הדברים האלה ותבקע האדמה אשר תחתיהם: ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש: וירדו הם וכל אשר להם חיים שאלה

ויישימו בלהון מלאים במ״ר חס׳ וסי׳ נמסר בסדר מקץ · אל ב׳ בטעמ׳ זקף גדול וסי׳ ויפלו על פניה׳ ויאמרו · אל נא רפא נא לה · הרוחת ב׳ כתיב כן חס׳ וי״ו בתר׳ וסי׳ ויפלו על פניהם יפקד יי׳ אלהי הרוחות · תספו ב׳ וסי׳ פן תספו בכל חטאתם · גם אתם גם מלכיכם · חטאתם ג׳ וסי׳ וידבר אל העדה לאמר · קרא בגרון אל תחשך · ישוב ירחמנו יכבש עונותינו · וכל יזכר יפקד וכל פרשת אחרי מות דבוו׳ חטאתם · תדעון ד׳ וסי׳ ויאמר משה בזאת תדעון · ולכל בני ישראל לא יהרג · ויאמר יהושע בזאת · גורו לכם מפני חרב כמות ג׳ ומלאים וסי׳ אם כמות כל האדם · כמות זה כן מות זה · והיה כמות אחאב · בריאה · ב׳ ומב׳ לישני וסי׳ ואם בריא יברא יי׳ דין מלא · וא״ח׳ ומאכלו בראה · וירדו ז׳ וסי׳ בל עבדיך אלה אלי · ואם בריאה יברא יי׳ ופצתה האדמה · וירדו ראמים עמם · וירדו מעל כסאותם · ויאמר אלי המים האלה · והפכתי כסא ממלכות · אתבקע ד׳ וסי׳ ותבקע האדמה אשר תחתיהם · ותבקע הארץ לקולם · ותבקע העיר דמלכים · וחברו דירמיה : שאלה ט״ח׳ וסימ׳ נמסר בסדר וישב :

ין

וַתִּכַּס עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֹּאבְדוּ מִתּוֹךְ
הַקָּהָל׃ וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
סְבִיבֹתֵיהֶם נָסוּ לְקֹלָם כִּי אָמְרוּ פֶּן־
תִּבְלָעֵנוּ הָאָרֶץ׃ וְאֵשׁ יָצְאָה מֵאֵת
יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת הַחֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם
אִישׁ מַקְרִיבֵי הַקְּטֹרֶת׃ ס
א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
אֱמֹר אֶל־אֶלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן
וְיָרֵם אֶת־הַמַּחְתֹּת מִבֵּין הַשְּׂרֵפָה
וְאֶת־הָאֵשׁ זְרֵה־הָלְאָה כִּי קָדְשׁוּ׃ אֶת
מַחְתּוֹת הַחַטָּאִים הָאֵלֶּה בְּנַפְשֹׁתָם
וְעָשׂוּם אֹתָם רִקְעֵי פַחִים צִפּוּי לַמִּזְבֵּחַ
כִּי־הִקְרִבָם לִפְנֵי יְהוָה וַיִּקְדָּשׁוּ וַיִּהְיוּ
לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וַיִּקַּח אֶלְעָזָר
הַכֹּהֵן אֶת מַחְתּוֹת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר
הִקְרִיבוּ הַשְּׂרֻפִים וַיִּרְקָעוּם צִפּוּי
ה לַמִּזְבֵּחַ׃ זִכָּרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן
אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא
מִזֶּרַע אַהֲרֹן הוּא לְהַקְטִיר קְטֹרֶת
לִפְנֵי יְהוָה וְלֹא יִהְיֶה כְקֹרַח וְכַעֲדָתוֹ
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה לוֹ׃
פ וַיַּלִּינוּ כָל־עֲדַת בְּנֵי־
יִשְׂרָאֵל מִמָּחֳרָת עַל־מֹשֶׁה וְעַל־
אַהֲרֹן לֵאמֹר אַתֶּם הֲמִתֶּם אֶת־עַם
יְהוָה׃ וַיְהִי בְּהִקָּהֵל הָעֵדָה עַל־מֹשֶׁה
וְעַל־אַהֲרֹן וַיִּפְנוּ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
וְהִנֵּה כִסָּהוּ הֶעָנָן וַיֵּרָא כְּבוֹד יְהוָה׃
וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־פְּנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד׃ ס וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ הָרִמוּ מִתּוֹךְ
הָעֵדָה הַזֹּאת וַאֲכַלֶּה אֹתָם כְּרָגַע
וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֶל־אַהֲרֹן קַח אֶת־הַמַּחְתָּה וְתֵן־
עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קְטֹרֶת
וְהוֹלֵךְ מְהֵרָה אֶל־הָעֵדָה וְכַפֶּר
עֲלֵיהֶם כִּי־יָצָא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה
הֵחֵל הַנָّגֶף׃ וַיִּקַּח אַהֲרֹן
כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיָּרָץ אֶל־תּוֹךְ
הַקָּהָל וְהִנֵּה הֵחֵל הַנֶּגֶף בָּעָם וַיִּתֵּן
אֶת־הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר עַל־הָעָם׃
ויעמד

ותכס עליהם · הארץ בעלמה : ויאבדו · בעבור מות בניהם העומדים תחתם : לקולם · בעבור קולם ה"א החמשים מוסב' עלמה ואחר' עמה י"מ כי קרח מהבלעים היה והרחיה ותבלע אותם ואת קרח ויש אומרים כי נשרף והעד ואת קרח במות העדה באכול האש וחז"ל אמרו כי נשרף ונבלע ולפי דעתי שלא נקבע רק מקום דתן ואבירם כי לא נזכר וקרח היה עומד עם מחתתו עם אהרן ועם נשיאי העד' מקריבי הקטרת ופי' הפסוק ואת קרח אינו' דבק עם ותבלע אותם רק עם במות העד' ואש יטעון טוען ויאמר למה לא הזכי' קרח עם השרופים התשובה כי אחר שהזכיר הכתוב שנשרפה עדתו שבאה לעזרה אין צורך להזכיר קרח כי מקל ואומר יודע הדבר וכמוהו מרכבות פרעה ואילו ולא הזכיר בשירה פרעה שטבע ובאמת טבע כי כן כתוב ונער פרע' ואילו והעד הנאמן כי קרח היה מהשרופים ולא היה בקרח ובעדתו : זרה הלאה · מהמזבח : כי קדשו · כי אחר שהקריבוס לשם הנם קדושים : את מחתות החטאים · פי' המחתות : ועשו אותם · המוכנים : רקועי פחים · כמו וירקעו את פחי הזהב · ופי' כי קדשו כי הקריבוס לפני יי' : ויהיו לאות · לזכר ולסימן : וירקעוס · המרקעים : כאשר דבר יי' ביד משה לו · להארן ויש אומרים כי לו שב אל קרח והוא רחוק בעיני : ממחרת · זה היום כי לעולם הוא סמוך : אתם המיתם · הטעם מה ראיה היתה זאת שסבב לוי הוא הנבחר ונבחר אהרן לכהן גדול ויתכן שבתפלתכם לו בחכמה שידעת שרפתם הקריבים : בהקהל העדה · כל קהלה והחריה על היה לחריב' : ויבא משה ואהרן · בעבור שראו שנראה הכבוד הרומו · שיסבו במקום המרומס במחנה הלוי' והוא האהל כאשר פירשתי במלת העלו : ויפלו על פניהם · להתפלל : את המחתה הידועה : ושים קטרת · ולא אמר הקטורת והמשכיל יבין : והולך · לשון צווי כמו הוסב את אביך ושרשו כמו הוליכי וטעמו הובילי כמו ילך עמך :
וטעם

רלבג

הקדשים לו קדשים קלים ואין הענין כן בבמות כי לא יאכלו מקדשי הקדשים · לך נתתים למשחה ר"ל לגדולה ולזה ראוי שלא יקל בהם לאכלם כמנהג מאכל הפחותים אבל ראוי שיהיו באכילתם בכבוד לכבוד השם יתעלה · ולבניך לחק עולם · ידמה שרמז בה לקדשי הקדשים שאינם נאכלים כי אם לזכרי כהונה שמהם הולם להשם כמו שביארנו והמתר הוא לאהרן ולבניו ואחר תרומותי לפי מה שיריחו בהם בזה מתחלף לחה שיריחו להם' והמשל כי המורם מהמנחה היא זולת מה שמורם מהחטאת ואם הוכן זה לפי הכוב' השנית שזכר יהיה יותר מבואר ההבדל באלו התרומות בין קנאתם קדש וקנאתם קדש קדשים ואין לאוי לספק עליהו איך יקראל הכתוב קדשי בני ישראל מה שהוא קדש הקדשים וזה כי כל קדשי הקדשים קודש ואין כל קדש קדש קדשים ועוד על כל פנים צריך להודות שבכר בכלל בזה המאחר קדש קדשי' אחר שזכרה התורה בפרט זה הכלל · יהיה לך בקדש הקדשים מן האש · לפי שאחר זאת תחלה באופן כולל שב לבאר הבדל אלו התרומות במה שיוחדו קנאתם מן קנאת ואחר מן האש להעיר שמן האש יזכו בו הכהנים ל"ל כי אחר שזכה המזבח בחלקם וזה יורה על האמתת הביאור שביארנו במה שאחר ואחי הנה עזיאלו עזרה לקרח : ההעלים הלה · ב' נתם הרעלי' האלה בנפשותם · התעלי' את עמלם · לומר לך כמו באלו חטאו בנפשותם כך הנה עמלם בנפשו ברחה כל הנכים שנעבו לישראל · ונזדווג להם בדחים' בחזרם ומכל אמי שריה הנכבדי רוחם וקבץ בתיכה · ויפלו על פניהם · ולא התפלל' כמו למעלה שלא היתה תפלה שנור' בפניהם · ועל כן אחר רבי חנינא בן דוסא כשאמר רבי חנינא בן דוסא כשהיה מתפלל על החולים אם אין הפלתי שגורה בפי אני יודע שהוא מעורף : וירן · בלת בם' לאותיות מגפ' שרן להעצר המגפ' :
יפרת

מ"ע ספורנו

ותכס עליהם הארץ · הגיד שלא הרה באותה הפתיחה כמו שיקר' בפתיחת הרעם שהיה לא תבנר תבף בפיתה אמנם זולת נבנר' תבף בפיתה פיו לבלוע דבר ויבנירנו מחר הבליעה : ואת האש זרה הלאה · לא אל שבן הדשן מפני שהיתה קטרת זרה : כי קדשו · ואין ראוי להניחם בנויון : כי הקריבוס לפני ה' ויקדשו · שהקדישום להיות כלי שרת גם בשאר שבולות מלבד שבולותם הפסולה ובזה הם ראויות לעשות נפוי בקדש · אתם בפת' · בשמרת' להם שיבשו בשרת שאין ראוי שיקטירו' אלא המקריב עולת התמיד והיה לכם לנפות בזבחים הראוים להקריב רבים יחד :
ויעמוד

בעל הטורים

את מחתות ההעלים הלה בנפשותם · שנתחייבו על עסקי נפשות' כדרים לקיים דאמר רים נקיים מחי דבריה בחכמי לבני מעון חרוב עליו שניתו · בסבול חנופ' מהחיים' קרח על עסקי לגיה הוק עליה' בר בל גיהנם שנימו · הרק אותו' קרח : והבקע · ד' בחס' והבקע האדמ' ואיך והבקע האדמ' בקולם · והבקע העיר דירחיים והחלבי' על ירושלם · והבקע הארי' לקולם ואיינו דבריה ולא יבר' חבר סניבותיה' נסו לקולם ונחוז לה' הרחי' ועיר' בפתחה של גיהנם בירושלם · והבקע העיר פי' בירושלם · סם והבקע הלדמה ירדו שלולה · ויאכלו · ב' נמסור' הלה ואיך ויאכלו כלי מלחמה · כיון שנלבנו · נהגד כלי מלחמה : כי נאנו הנמצי' הלה ראשי הרעות הכהן · על שבקשו כהונה : האדם אשר לקרח · בוכי הרעות חרם · ולאחר שנשרן חרם על שבתחברו לקרח : ההעלים הלה · ב' נתם הרעלי' הלה בנפשותם · התעלי' את עמלם · לומר לך כמו באלו חטאו בנפשותם כך הנה עמלם בנפשו ברחה כל הנכים שנעבו לישראל · ונזדווג להם בדחים' בחזרם ומכל אמי שריה הנכבדי רוחם וקבץ בתיכה · ויפלו על פניהם · ולא התפלל' כמו למעלה שלא היתה תפלה שגור' בפניהם · ועל כן אחר רבי חנינא בן דוסא כשאמר רבי חנינא בן דוסא כשהיה מתפלל על החולים אם אין הפלתי שגורה בפי אני יודע שהוא מעורף : וירן · בלת בם' לאותיות מגפ' שרן להעצר המגפ' :
יפרת

חזקוני

נסו לקולם · שלא נבלעים דומה לקול שפיתן רעשה כל הארץ · לאמר לא לעזר · לא רצה לשמוע לת אהרן הוא ל והיה מן המקריבים · הפסלים הלה בנפשותם · דשם נראשם משה התרה בהם ויכיר הלים אשר יבאר בו הוא לבדו יצא מ' וכולם אובדים והם נכנסו לאותה שכנה : ועשו אותם · האומנים מקרא זה מסר דומה ואחר ליוכף ויגד ליעקב · ויקיא אלעזר · לפי הנראה אין כאן מקומן · שלא עקרא זה היה לו לכתוב וזכרון לבני ישראל תכף אשר ויהיו לאות לבני ישראל אלא נקבע כאן להפסיק בכתיב לבדך שמרא הפרש' עד ויהיו לאות לבני ישראל כאמר למשה שיאמר לאלעזר ויקח וכזרון לבני ישראל עד ביד משה כאמר למשה שיאמר' לאהרן והיה רחיים מספרי וידבר י"י אל אהרן הנה נתתי לך כו' שומע אני דבר אל אהרן מ"ל וזכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר הא לבדנו שהדבר לשם' שיאמר' לאהרן : נכפי למזבח · עד עתה לא היה לו נב : וזכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר · הא למדנו שהדבר למשה שיאמר לאהרן שיהא הרוח' שואל הרי כפיב מזבח לדשה מעשה לי שהיו מחלקין את אלו עבר מ"כ מה שיהיו לו נב מבשמים והבשאל תשיב נב זה נעשה מעשות קרש ומדתו שהיו מערערין על הכהונה וכל העם ישמעו ויירא לעבר עוד : ביד משה לו · נקרא זפירושו על קרש דומה' כי לא תעזבן עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך עפי' שדברתי עליך · ד"מ לו לאהרן : אתם המתם את עם י"י על ידיכם נשרדו מעשים ומאתים בכורים העוקדים לעבודה מיני אם מצרים ולא היה לכם לפטל הבכורות ולהכנים הלוים בתקומם : אם מעל המזבח · הזהירו שלא ישמש מחוץ בהלם להקריב אם ורק כמו שעשו נדב ואביהוא ולא : ושים קטרת · להודיעם שאתה כאן והקטרת הפתיחה כשלינה ביד כהן הוא בותנת קיים ביד הכהנים : וכפר עליהם · עשן הקטרת תוכן כפני המנפה :
וקם

ותכס עליהם הארץ בעלמה : ויאבדו · בעבור מות בניהם העומדים תחתם : לקולם · בעבור קולם ה"א החמשים מוסב' עלמה ואחר' עמה י"מ כי קרח מהבלעים היה והרחיה ותבלע אותם ואת קרח ויש אומרים כי נשרף והעד ואת קרח במות העדה באכול האש וחז"ל אמרו כי נשרף ונבלע ולפי דעתי שלא נקבע רק מקום דתן ואבירם כי לא נזכר וקרח היה עומד עם מחתתו עם אהרן ועם נשיאי העד' מקריבי הקטרת ופי' הפסוק ואת קרח אינו' דבק עם ותבלע אותם רק עם במות העד' ואש יטעון טוען ויאמר למה לא הזכי' קרח עם השרופים התשובה כי אחר שהזכיר הכתוב שנשרפה עדתו שבאה לעזרה אין צורך להזכיר קרח כי מקל ואומר יודע הדבר וכמוהו מרכבות פרעה ואילו ולא הזכיר בשירה פרעה שטבע ובאמת טבע כי כן כתוב ונער פרע' ואילו והעד הנאמן כי קרח היה מהשרופים ולא היה בקרח ובעדתו : זרה הלאה · מהמזבח : כי קדשו · כי אחר שהקריבוס לשם הנם קדושים : את מחתות החטאים · פי' המחתות : ועשו אותם · המוכנים : רקועי פחים · כמו וירקעו את פחי הזהב · ופי' כי קדשו כי הקריבוס לפני יי' : ויהיו לאות · לזכר ולסימן : וירקעוס · המרקעים : כאשר דבר יי' ביד משה לו · להארן ויש אומרים כי לו שב אל קרח והוא רחוק בעיני : ממחרת · זה היום כי לעולם הוא סמוך : אתם המיתם · הטעם מה ראיה היתה זאת שסבב לוי הוא הנבחר ונבחר אהרן לכהן גדול ויתכן שבתפלתכם לו בחכמה שידעת שרפתם הקריבים : בהקהל העדה · כל קהלה והחריה על היה לחריב' : ויבא משה ואהרן · בעבור שראו שנראה הכבוד הרומו · שיסבו במקום המרומס במחנה הלוי' והוא האהל כאשר פירשתי במלת העלו : ויפלו על פניהם · להתפלל : את המחתה הידועה : ושים קטרת · ולא אמר הקטורת והמשכיל יבין : והולך · לשון צווי כמו הוסב את אביך ושרשו כמו הוליכי וטעמו הובילי כמו ילך עמך :
וטעם

רבינו

הקדשים לו קדשים קלים ואין הענין כן בבמות כי לא יאכלו מקדשי הקדשים · לך נתתים למשחה ר"ל לגדולה ולזה ראוי שלא יקל בהם לאכלם כמנהג מאכל הפחותים אבל ראוי שיהיו באכילתם בכבוד לכבוד השם יתעלה · ולבניך לחק עולם · ידמה שרמז בה לקדשי הקדשים שאינם נאכלים כי אם לזכרי כהונה שמהם הולם להשם כמו שביארנו והמתר הוא לאהרן ולבניו ואחר תרומותי לפי מה שיריחו בהם בזה מתחלף לחה שיריחו להם' והמשל כי המורם מהמנחה היא זולת מה שמורם מהחטאת ואם הוכן זה לפי הכוב' השנית שזכר יהיה יותר מבואר ההבדל באלו התרומות בין קנאתם קדש וקנאתם קדש קדשים ואין לאוי לספק עליהו איך יקראל הכתוב קדשי בני ישראל מה שהוא קדש הקדשים וזה כי כל קדשי הקדשים קודש ואין כל קדש קדש קדשים ועוד על כל פנים צריך להודות שבכר בכלל בזה המאחר קדש קדשי' אחר שזכרה התורה בפרט זה הכלל · יהיה לך בקדש הקדשים מן האש · לפי שאחר זאת תחלה באופן כולל שב לבאר הבדל אלו התרומות במה שיוחדו קנאתם מן קנאת ואחר מן האש להעיר שמן האש יזכו בו הכהנים ל"ל כי אחר שזכה המזבח בחלקם וזה יורה על האמתת הביאור שביארנו במה שאחר ואחי הנה עזיאלו עזרה לקרח : ההעלים הלה · ב' נתם הרעלי' הלה בנפשותם · התעלי' את עמלם · לומר לך כמו באלו חטאו בנפשותם כך הנה עמלם בנפשו ברחה כל הנכים שנעבו לישראל · ונזדווג להם בדחים' בחזרם ומכל אמי שריה הנכבדי רוחם וקבץ בתיכה · ויפלו על פניהם · ולא התפלל' כמו למעלה שלא היתה תפלה שגור' בפניהם · ועל כן אחר רבי חנינא בן דוסא כשאמר רבי חנינא בן דוסא כשהיה מתפלל על החולים אם אין הפלתי שגורה בפי אני יודע שהוא מעורף : וירן · בלת בם' לאותיות מגפ' שרן להעצר המגפ' :
יפרת

מ"ע ספורנו

ותכס עליהם הארץ · הגיד שלא הרה באותה הפתיחה כמו שיקר' בפתיחת הרעם שהיה לא תבנר תבף בפיתה אמנם זולת נבנר' תבף בפיתה פיו לבלוע דבר ויבנירנו מחר הבליעה : ואת האש זרה הלאה · לא אל שבן הדשן מפני שהיתה קטרת זרה : כי קדשו · ואין ראוי להניחם בנויון : כי הקריבוס לפני ה' ויקדשו · שהקדישום להיות כלי שרת גם בשאר שבולות מלבד שבולותם הפסולה ובזה הם ראויות לעשות נפוי בקדש · אתם בפת' · בשמרת' להם שיבשו בשרת שאין ראוי שיקטירו' אלא המקריב עולת התמיד והיה לכם לנפות בזבחים הראוים להקריב רבים יחד :
ויעמוד

רלבג

הקדשים לו קדשים קלים ואין הענין כן בבמות כי לא יאכלו מקדשי הקדשים · לך נתתים למשחה ר"ל לגדולה ולזה ראוי שלא יקל בהם לאכלם כמנהג מאכל הפחותים אבל ראוי שיהיו באכילתם בכבוד לכבוד השם יתעלה · ולבניך לחק עולם · ידמה שרמז בה לקדשי הקדשים שאינם נאכלים כי אם לזכרי כהונה שמהם הולם להשם כמו שביארנו והמתר הוא לאהרן ולבניו ואחר תרומותי לפי מה שיריחו בהם בזה מתחלף לחה שיריחו להם' והמשל כי המורם מהמנחה היא זולת מה שמורם מהחטאת ואם הוכן זה לפי הכוב' השנית שזכר יהיה יותר מבואר ההבדל באלו התרומות בין קנאתם קדש וקנאתם קדש קדשים ואין לאוי לספק עליהו איך יקראל הכתוב קדשי בני ישראל מה שהוא קדש הקדשים וזה כי כל קדשי הקדשים קודש ואין כל קדש קדש קדשים ועוד על כל פנים צריך להודות שבכר בכלל בזה המאחר קדש קדשי' אחר שזכרה התורה בפרט זה הכלל · יהיה לך בקדש הקדשים מן האש · לפי שאחר זאת תחלה באופן כולל שב לבאר הבדל אלו התרומות במה שיוחדו קנאתם מן קנאת ואחר מן האש להעיר שמן האש יזכו בו הכהנים ל"ל כי אחר שזכה המזבח בחלקם וזה יורה על האמתת הביאור שביארנו במה שאחר ואחי הנה עזיאלו עזרה לקרח : ההעלים הלה · ב' נתם הרעלי' הלה בנפשותם · התעלי' את עמלם · לומר לך כמו באלו חטאו בנפשותם כך הנה עמלם בנפשו ברחה כל הנכים שנעבו לישראל · ונזדווג להם בדחים' בחזרם ומכל אמי שריה הנכבדי רוחם וקבץ בתיכה · ויפלו על פניהם · ולא התפלל' כמו למעלה שלא היתה תפלה שגור' בפניהם · ועל כן אחר רבי חנינא בן דוסא כשאמר רבי חנינא בן דוסא כשהיה מתפלל על החולים אם אין הפלתי שגורה בפי אני יודע שהוא מעורף : וירן · בלת בם' לאותיות מגפ' שרן להעצר המגפ' :
יפרת

מ"ע ספורנו

ותכס עליהם הארץ · הגיד שלא הרה באותה הפתיחה כמו שיקר' בפתיחת הרעם שהיה לא תבנר תבף בפיתה אמנם זולת נבנר' תבף בפיתה פיו לבלוע דבר ויבנירנו מחר הבליעה : ואת האש זרה הלאה · לא אל שבן הדשן מפני שהיתה קטרת זרה : כי קדשו · ואין ראוי להניחם בנויון : כי הקריבוס לפני ה' ויקדשו · שהקדישום להיות כלי שרת גם בשאר שבולות מלבד שבולותם הפסולה ובזה הם ראויות לעשות נפוי בקדש · אתם בפת' · בשמרת' להם שיבשו בשרת שאין ראוי שיקטירו' אלא המקריב עולת התמיד והיה לכם לנפות בזבחים הראוים להקריב רבים יחד :
ויעמוד

חזקוני

נסו לקולם · שלא נבלעים דומה לקול שפיתן רעשה כל הארץ · לאמר לא לעזר · לא רצה לשמוע לת אהרן הוא ל והיה מן המקריבים · הפסלים הלה בנפשותם · דשם נראשם משה התרה בהם ויכיר הלים אשר יבאר בו הוא לבדו יצא מ' וכולם אובדים והם נכנסו לאותה שכנה : ועשו אותם · האומנים מקרא זה מסר דומה ואחר ליוכף ויגד ליעקב · ויקיא אלעזר · לפי הנראה אין כאן מקומן · שלא עקרא זה היה לו לכתוב וזכרון לבני ישראל תכף אשר ויהיו לאות לבני ישראל אלא נקבע כאן להפסיק בכתיב לבדך שמרא הפרש' עד ויהיו לאות לבני ישראל כאמר למשה שיאמר לאלעזר ויקח וכזרון לבני ישראל עד ביד משה כאמר למשה שיאמר' לאהרן והיה רחיים מספרי וידבר י"י אל אהרן הנה נתתי לך כו' שומע אני דבר אל אהרן מ"ל וזכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר הא לבדנו שהדבר לשם' שיאמר' לאהרן : נכפי למזבח · עד עתה לא היה לו נב : וזכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר · הא למדנו שהדבר למשה שיאמר לאהרן שיהא הרוח' שואל הרי כפיב מזבח לדשה מעשה לי שהיו מחלקין את אלו עבר מ"כ מה שיהיו לו נב מבשמים והבשאל תשיב נב זה נעשה מעשות קרש ומדתו שהיו מערערין על הכהונה וכל העם ישמעו ויירא לעבר עוד : ביד משה לו · נקרא זפירושו על קרש דומה' כי לא תעזבן עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך עפי' שדברתי עליך · ד"מ לו לאהרן : אתם המתם את עם י"י על ידיכם נשרדו מעשים ומאתים בכורים העוקדים לעבודה מיני אם מצרים ולא היה לכם לפטל הבכורות ולהכנים הלוים בתקומם : אם מעל המזבח · הזהירו שלא ישמש מחוץ בהלם להקריב אם ורק כמו שעשו נדב ואביהוא ולא : ושים קטרת · להודיעם שאתה כאן והקטרת הפתיחה כשלינה ביד כהן הוא בותנת קיים ביד הכהנים : וכפר עליהם · עשן הקטרת תוכן כפני המנפה :
וקם

בעל הטורים

ותכס עליהם הארץ · הגיד שלא הרה באותה הפתיחה כמו שיקר' בפתיחת הרעם שהיה לא תבנר תבף בפיתה אמנם זולת נבנר' תבף בפיתה פיו לבלוע דבר ויבנירנו מחר הבליעה : ואת האש זרה הלאה · לא אל שבן הדשן מפני שהיתה קטרת זרה : כי קדשו · ואין ראוי להניחם בנויון : כי הקריבוס לפני ה' ויקדשו · שהקדישום להיות כלי שרת גם בשאר שבולות מלבד שבולותם הפסולה ובזה הם ראויות לעשות נפוי בקדש · אתם בפת' · בשמרת' להם שיבשו בשרת שאין ראוי שיקטירו' אלא המקריב עולת התמיד והיה לכם לנפות בזבחים הראוים להקריב רבים יחד :
ויעמוד

חזקוני

נסו לקולם · שלא נבלעים דומה לקול שפיתן רעשה כל הארץ · לאמר לא לעזר · לא רצה לשמוע לת אהרן הוא ל והיה מן המקריבים · הפסלים הלה בנפשותם · דשם נראשם משה התרה בהם ויכיר הלים אשר יבאר בו הוא לבדו יצא מ' וכולם אובדים והם נכנסו לאותה שכנה : ועשו אותם · האומנים מקרא זה מסר דומה ואחר ליוכף ויגד ליעקב · ויקיא אלעזר · לפי הנראה אין כאן מקומן · שלא עקרא זה היה לו לכתוב וזכרון לבני ישראל תכף אשר ויהיו לאות לבני ישראל אלא נקבע כאן להפסיק בכתיב לבדך שמרא הפרש' עד ויהיו לאות לבני ישראל כאמר למשה שיאמר לאלעזר ויקח וכזרון לבני ישראל עד ביד משה כאמר למשה שיאמר' לאהרן והיה רחיים מספרי וידבר י"י אל אהרן הנה נתתי לך כו' שומע אני דבר אל אהרן מ"ל וזכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר הא לבדנו שהדבר לשם' שיאמר' לאהרן : נכפי למזבח · עד עתה לא היה לו נב : וזכרון לבני ישראל למען אשר לא יקרב איש זר · הא למדנו שהדבר למשה שיאמר לאהרן שיהא הרוח' שואל הרי כפיב מזבח לדשה מעשה לי שהיו מחלקין את אלו עבר מ"כ מה שיהיו לו נב מבשמים והבשאל תשיב נב זה נעשה מעשות קרש ומדתו שהיו מערערין על הכהונה וכל העם ישמעו ויירא לעבר עוד : ביד משה לו · נקרא זפירושו על קרש דומה' כי לא תעזבן עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך עפי' שדברתי עליך · ד"מ לו לאהרן : אתם המתם את עם י"י על ידיכם נשרדו מעשים ומאתים בכורים העוקדים לעבודה מיני אם מצרים ולא היה לכם לפטל הבכורות ולהכנים הלוים בתקומם : אם מעל המזבח · הזהירו שלא ישמש מחוץ בהלם להקריב אם ורק כמו שעשו נדב ואביהוא ולא : ושים קטרת · להודיעם שאתה כאן והקטרת הפתיחה כשלינה ביד כהן הוא בותנת קיים ביד הכהנים : וכפר עליהם · עשן הקטרת תוכן כפני המנפה :
וקם

דנן

וקם בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה: ויהיו המתים במגפה ארבעה עשר אלף ושבע מאות מלבד המתים על דבר קרח: וישב אהרן אל משה אל פתח אהל מועד והמגפה נעצרה: פ וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל וקח מאתם מטה מטה לבית אב מאת כל נשיאיהם לבית אבתם שנים עשר מטות איש את שמו תכתב על מטהו: ואת שם אהרן תכתב על מטה לוי כי מטה אחד לראש בית אבתם: והנחתם באהל מועד לפני העדות אשר אועד לכם שמה: והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח והשכתי מעלי את תלונות בני ישראל אשר הם מלינים עליכם: וידבר משה אל בני ישראל ויתנו אליו כל נשיאיהם מטה לנשיא אחד מטה לנשיא אחד לבית אבתם שנים עשר מטות ומטה אהרן בתוך מטותם: וינח משה את המטות לפני יהוה באהל העדת: ויהי ביומא דמחרתי ועל משה למשכנא דסהדותא והנה פרח מטה אהרן לבית לוי ויצא פרח ויציץ ציץ ויגמל שקדים: ויצא משה מן הקדם אל כל בני ישראל ויראו ויקחו איש מטהו: פ ואמר יהוה אל משה השב את מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני מרי ותכל תלונתם מעלי ולא ימותו: ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו כן עשה: פ ויאמרו בני ישראל אל משה לאמר הן גועינו אבדנו כלנו אבדנו: כל

ל׳ ב׳ ל׳ ג׳ ל׳ ד׳ ל׳ ה׳ ל׳ ו׳ ל׳ ז׳ ל׳ ח׳ ל׳ ט׳ ל׳ י׳ ל׳ יא׳ ל׳ יב׳ ל׳ יג׳ ל׳ יד׳ ל׳ טו׳ ל׳ טז׳ ל׳ יז׳ ל׳ יח׳ ל׳ יט׳ ל׳ כ׳ ל׳ כא׳ ל׳ כב׳ ל׳ כג׳ ל׳ כד׳ ל׳ כה׳ ל׳ כו׳ ל׳ כז׳ ל׳ כח׳ ל׳ כט׳ ל׳ ל׳

ומעמל בין המתים עמו · לקח את המלאך והעמידו על כלחו אחר לו הכה לי לפנות שליחותי אחר לו משה טוי לעבוד על ידך אחר לו מאי שלוחו של מקום ואתה שלוחו של משה אחר לו אין משה אומר כלום מלבו אלא מפי הגבורה לא אין לאתה מלאכין הרי הקב״ה ומשה הל פתח אהל מועד בא עמי ושמל וזהו שנאמר ושב אהרן אל משה · דבר אחר למה בא אהרן לפי שהיו ישראל מלוים אחר הקטרת לאחר שם המות הוא על ידו מתו כדי שיביאו על ידו כפרו מתפיס ומתפיס אים אחר אמר הקב״ה ומשה אמר מנגף הוא והמתת הוא בזמנית: כי מטה אחד · אעל״פ שהלוים לפני מטפחות מטפחת בשמה לבד ולויה לבד מכל מקום אחד הוא: והשמתי כתו המיש וחמת המלך שכלה בתוך מכותם · הביאו בחלוקה שלא יאמרו מפני שהלוים בלי שכינה פרח: ואמר פרח כמשמעו: כין יאמר תפארת שבו בשהפרח נופל! ויגמל שקדים · כשהוכר הפרי הוסר שם שקדים לשון ויגמל הילד ויגמל אלקנה זה מלוי בפרי האילן בשלמות גומל יהיה כלה ומתם שלריש הוא שפרי המתהר להשליח מכל הפירו אף המעורר על הכהנים פורענותו המהרים לבוא כמו שחלינו עטויים ושגרש זרחם במלחו תרגומו וכפית שבדין כמו תאכול שקדים יחל לשוני זה על זה: ותכל תלונתם · אמר וחכלה תלונתם לשון נקבה כתו תלונתם מרמוז לים בלע״ז ולא חלוק בין תלונתם לתלונתיהם תלונתם תלונה אחת תלונתם עם לבר בלשון יחיד ואמר הם תלונו הרבה: למשמרת לאות · לזכרון שנתרחי בהרון הכלון ולא ילונו עוד על הפרשה

בעל הטורים

יפרח · ל׳ נמשל והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח · ולריך בדיק כאמר יפרח · יפרח כשושנה · יפרח ביתיו בדיק · מטהו יפרח · זהו בדיק כאמר יפרח שכיון שמטהו יפרח יצא בדיק בדיקו · וזהו יפרח כשושנה ויהי כזאת הודו · תהו כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן · וכן יפרח ביתיו בדיק מטה על המלך המשיח שביתיו החזור הכהנו׳ ויפרח מטה אהרן: פרח ציץ שקדים · נגנד מלשה שבנרות על הכהנו׳ קית וירכפס ועגולו: שקדים · בג׳ חמשים · רמז לחמותי׳ שהם מרגע אהרן יחקדים הכהנו׳ בדים: ויצא מטה כל המטות · אמר ריש שהיו יכנסים כתו שהכניסם: לבני מרי · מבלון לאמר מטה שקראם מחרים: ונלוו

מ״ע ספורנו

ויעמוד בין המתים · ובין המתים · אחר שכבר הקטיבם שם והתפכבר לבניו על המולי׳ אלא יפותו על הפגר הבדלו מתון הבדה: ותעצר המגפה · אלא אחר עוד שם אחר מהם בחולי מגפה: והמגפה נעצרה · אמרתו אלו המולים המגפה · ורדפו ויקחו איש מטהו · לבניו מתמנים בנביים ומלאכים לשון מלאך ותכל תלונות · וחלת המספר · וחמות תכלה את תלונות · אלא יוסיפו לתלונו: אמר

אמרי נועם

ואת שם אהרן תכתוב על מטה לוי תיקה בדין יש תרשומת לפר אלו הוא כתב על מטה אהרן שם לוי ג״כ היה פורח ופרח לתה לא מיס הטה זה קודם מתלוקת קרח ולא היה בחים לידי מחלוקו׳ א״כם אמר לוי בכן לא מיס אהרן דוקא בכן לא מגיד בה״ב ניכמ״ל שהר׳ נמשל׳ שם מחרים רמוי׳ לכן והוא כותב שם אהרן · ועל הטמיה י״ל דבה״כ מתן הנמרה נמדה בתעודו וחם היה נותן על כל דבר אות ומופת היה הוא הבכרים המלה לטוב וח״כ נטלה הכחירה ופיי׳ נמנה רוח תי׳ אחר:

אמר

מסרה

וקח י״ג ופי׳ לך נא אל הצאן וקח לי משם · קום לך פרנה ארם ביתה בתואל · עם אשר תמצא את אלהיך · ויאמר יי׳ אל משה עבר · דבר אל בני ישראל וקח מאתם ויאמר אליו האיש קסר · וקח אתו אלי כי כן מות · ויאמר לו אבנר נטה לך · ויאמר לגחזי חגור מתניך · ואלישע הנביא קרא · ויהי מקץ ימים רבים · קחו עמכם דברים · שמע בני וקח אמרי · ונמסר גם כמשלי סימן ד׳: נשיארם ב׳ ובענינא קרמ׳ הס׳ י״ד תנינא תנינא מ״ל דמ״ל: ואת שם ד׳ וסימ׳ ואת שם השני קרא · ואת שם אהרן תכתב · ואת שם קדשי לא תהללו עוד · העדות ח׳ מ״ל וסימ׳ נמסר בסדר אחרי מות: יפרח ד׳ וסימ׳ והיה האיש אשר אבחר בו · יפרח בשושנה · יפרח בימיו צדיק · צדיק כתמר יפרח: מטותם ב׳ מ״ל וסימ׳ ויכלע מטה אהרן את מטותם · ומטה אהרן כתוב: וינח ז׳ רש״ו וסי׳ משה את המטה · וינח יי׳ את הגיים · ויכתב בספר · וינח שלמה את כל הכלים · וינח אדם נבלתו · וינח את נעורו שם · ויעש שלחנות: ויצא י״ג חס׳ וסי׳ ויהי ממחרת ויבא משה אל אהל מועד · ויצא משה את כל המטה · ולא אבו האנשים דפלגש בגבעה · וישלח הדרעור דשמואל · ועליה כתנת פסים · ויצא למרחב אתי · ויצא מנחם את הכסף · ויצא את האשה · ויאמר לאשר על המלתחה · ויהי ממחרת ויצא פשחור · אויל מרדך ויהי בשלשים ושבע · ויצא אסא נסף דברי הימים · מגלה עמקות מני חשך · וחד וירמיהו בא ויצא · המטה ג׳ חס׳ וסי׳ נמסר בסדר נשא: מרי ד׳ וסי׳ השב את מטה אהרן לפני העדות · כי המאת קסם מרי · אל תהי מרי בבית המרי · ואמרת אל מרי אל בית ישראל.

רלבג

ויעמוד בין המתים · אמר הרלב״ג ז״ל אמר לו אל תמות אמר לו אל תמות אמר לו אל תמות

הקרב ל׳ פסק

יח

כל הקרב הקרב וגו׳ · אין אתם יכולין להיות זהירין בכל כולנו רשאין להכנס לאהל מועד ואחד שיקריב עצמו יותר מחבריו ויכנס לתוך אהל מועד ימות : האיש תמנו לגוע · שמא הופקרנו למיתה : ויאמר יי׳ אל אהרן למשה אמר שיאמר לאהרן להזהירו על תקנת ישראל שלא יכנסו למקדש : אתה ובניך ובית אביך · הם בני קהת אבי עמרם : תשאו את עון המקדש · עליכם אני מטיל עונש הזרים שיטמאו בעסקי הדברים המקודשים המסורים לכם הוא האהל והארון והשלחן וכלי הקדש אתם תשבו ותזהירו על כל זר הבא לגעת : ואתה ובניך · הכהנים תשאו את עון כהונתכם שאינה מסורה ללויים ותזהירו הלויים השונגים שלא יגעו אליכם בעבודתכם . וגם את אחי׳ בני גרשון בני מררי : וילוו · ויתחברו עליכם להזהיר גם את הזרים מלקרב אליהם : ושרתוך · בשמירת השעריים ולמנות מהם גזברי׳ואמרכלין : וזר לא יקרב אליכ׳ · אתכם אני מזהיר על כך : ולא יהיה עוד קצף · כמו שהיה כבר שג׳ כי יצא הקצף : לכם מתנה נתוניס · יכול לעבודתכם של הדיוט ת״ל ליי׳ כמו שמפורש למעלה : לשמור משמרת · גזברין ואמרכלין : עבודת מתנה · במתנה נתתיה לכם · ואני הנה נתתי לך · בשמחה לשון שמחה הוא זה כמו הנה הו׳ יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו· משל למלך שנתן שדה לאוהבו ולא כתב ולא חתם ולא העלה בערכאין בא אחר וערער עליו ועל השדה אמ׳לו המלך כל מי שירצה יבא ויערע׳לנגדך הריני כות וחות׳ לך ומעלה בערכאין אף כאן לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה בא הכתו׳ונתן לו עשרי׳ואר׳ מתנו׳ כהו׳כברית מלח עולם ולכך נסמכה פרשה זו לכאן : משמרת תרומותי · שאתה צריך לשמרן בטהרה : למשחה · לגדולה : מן האש · לאחר הקטרת האימורים : לכל קרבנם · כגון זבחי שלמי צבור מנחתם חטאת׳ ואשם כמשמעו : אשר ישיבו לי · זה נזל הגר : בקדש הקדשי׳ תאכלנו וגו׳ · למד על קדשי קדשים שאין נאכלין אלא בעזרה ולזכרי כהונה : תרומת מתנם · המורם מן התודה ומהשלמים ומחיל נזיר : לכל תנופת · שהרי אלו טעונין תנופה : כל טהור · ולא טמאים · ר״ח כל טהור לרבות אשתו :

רשיתים

רלבג

גו כי פיהם על מה שזכרה מזה בשם שקדש עם שלא היה זה הדבר הכרחי שיגיע הפדיון לכהן כמו הענין בשג׳ התנות הבעלים ולא יהיה בזה תועלת ידמזהו הבעלים ולא יהיה בזה תועלת לכהן אבל יערוף פטר חמור אם ירצה ולא ידמה כמו שאמר ואם לא תפדה וערפתו ולזה לא הקפידה התורה מאד בזכירת הדבר שיפדה בזה המקום שזכר בו מתנות כהונה · והנה התנית התורה בבכור אדם שיפדה אחר היותו בן חדש לפי שהבכור ראוי שיתבאר מעמיד שיהיה שלם ההויה כראוי כי היותו מהראוי לפי הנהוג ובאופן השלם לא יהיה כי אם בזה האופן ולזה יהיה הנפל פטור מהבכורה כי לא בשלמה הויתו ואי אפשר בו גם שיהיה והנה לא נתבאר מהולד שלא יהיה נפל אם לא אחר היותו בן חדש כי כבר נתלמת בנסיון כי לא יהיה הנפל ל׳ יום ועוד יתבאר זה מהדבר שעליו בתה זאת המלוה והיא מכת בכורות והמתתם וזה לא יתכן שיאחר בנפל כי הו׳ כמו מת ולא יתכן לומר שהמית האש ית׳ המת ומזה בעצמו יתבאר שלא ינהג דין בכורה בבהמה טמאה בנפל כי בכלם נאחר פטר רחם כמו שביארנו והנה למדו רבותינו ז״ל מזה המקו׳ שהבעלים מטפלין בבכור בהמה טמאה שלשים יום אחר שמקיש אדם לבהמה במה שאחר באדם ובבהמה וזה בבכור אדם מטפל בו שלשים יום אף בבכור בהמה מטפל שלשים יום ולמדנו מזה גם כן שהגויים פטורים מבכור בהמה שנאחר באדם ובבהמה את שם לך בו באדם יש לך בו בבהמה יצאו הגויים שאין להם באדם לא יהיה להם בבהמה וזה מבואר בזולת בהאור מהמקו׳ שלמדנו ממנו שהגויים פטורים מבכור אדם לפי שהן פטרו את בכורת ישראל כמו שנזכר בפרשת במדבר סיני כ״ש שיהיו פטורי׳ בכוריהן ובזה יתבאר שבהמות שלהן פטורות מן הבכורה כי הם פטרו בכורות בהמתם של ישראל כ״ש שיפטרו בכורות בהמותיהם בעצמם · אך בכור שור או כבש או עז לא תפדה קדש הם · זהו להודיע שלא יפדה בכור בהמה טהורה ואגיד שאם פדאו אינו פדוי לפי שהוא קדש וקדוש קדושת הגוף וכן מצאנו במעשר בהמה בתוך פרשת אם בחקותי ותמיר שם יותר והוא שאם ימירנו והיה הוא ותמורתו קודש והנה היה לו לומר קודש הוא אך קדש הם לפי מה שזכרו רז״ל להעיר שזה הדין ינהג בכל מה שקדוש קדושת הגוף כמו הפסח והמעשר וכן מה שאמר את דמם תזרק על המזבח ואת חלבם תקטיר ויקשה לפי הפשט לפי זה הביאור ומה שאחר אחר זה ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין כי זה נלתי אפשר שיעוב כי אם לבכור ולזה כאחר אנחנו אם לבשלמה מיגיעים מבכור רוצה לומר בכור שור וכבש ועז · ואת דמם תזרוק על המזבח : לפי שלא אחר על קרבנות אלמדנו שאין שעון שלא זריקה אחת זה דבר לא ימנע ממנו אחד מהקרבנות כמו שאמר בפרשת ראה אבכי ודם זבחיך ישפך על מזבח

הקרב ז׳ וסי׳ כל הקרב הקרב כ׳ בו · ובנסוע המשכן יורידו · ואת אהרן ואת בניו תפרק · והחני׳ לפני המשכן · אתן את כהנתכם · וכלכלו הנצבים האלה : האם ב׳ וסי׳ האם תמנו לגוע · האם אין עזרתי בי : ואתה ובניך אתך · ג׳ דסמיכי וסי׳ תשמרו את כהנתכם · תשאו את עון כהנתכם · לפני אהל העדות · ונלוו ד׳ וסי׳ עליך ושמרו את משמרת · באו ונלוו אל יי׳ · וגלוו עליהם רבים בחלקלקות : וידבר יי׳ אל אהרן ב׳ בטעם׳ זרקא וסי׳ ויאמר יי׳ דעל יין ושכר אל תשת אתה · ודעלם ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי : לך י״ד זקפין וסי׳ נמסר בסדר בראשית : לך נתתיך ג׳ וסי׳ למשחה · וזה לך תרומת מתנם · כל חלב יצהר כל חלב : סימ׳ הדמ׳ כל זכר יאכל בביתך יאכל אתו · תליתא׳ כל טהור בביתך יאכלנו : בקדש ג׳ רפין וסי׳ ונתת את הכפרת על · ופקדת אלעזר בן אהרן הכהן · בקדש הקדשים תאכלנו כל זכר :

כָּל־הַקָּרֵב׳ הַקָּרֵב אֶל־מִשְׁכַּן יְהוָה׳ יָמוּת הֵאָם תַּמְנוּ לִגְוֹעַ׳: ס

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבֵית־אָבִיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ תִּשְׂאוּ אֶת־עֲוֹן כְּהֻנַּתְכֶם: וְגַם אֶת־אַחֶיךָ מַטֵּה לֵוִי שֵׁבֶט אָבִיךָ הַקְרֵב אִתָּךְ וְיִלָּווּ עָלֶיךָ וִישָׁרְתוּךָ וְאַתָּה׳ וּבָנֶיךָ אִתָּךְ לִפְנֵי אֹהֶל הָעֵדֻת: וְשָׁמְרוּ מִשְׁמַרְתֶּךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֹהֶל אַךְ אֶל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרָבוּ וְלֹא־יָמֻתוּ גַם־הֵם גַּם־אַתֶּם: וְנִלְווּ עָלֶיךָ וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד לְכֹל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־יִקְרַב אֲלֵיכֶם: ה וְשָׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַאֲנִי הִנֵּה לָקַחְתִּי אֶת־אַחֵיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מַתָּנָה נְתֻנִים לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: וְאַתָּה וּבָנֶיךָ אִתְּךָ תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וּלְמִבֵּית לַפָּרֹכֶת וַעֲבַדְתֶּם עֲבֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת: פ

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת־מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְךָ נָתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחֹק־עוֹלָם: זֶה יִהְיֶה לְךָ מִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים מִן־הָאֵשׁ כָּל־קָרְבָּנָם לְכָל־מִנְחָתָם וּלְכָל־חַטָּאתָם וּלְכָל־אֲשָׁמָם אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים לְךָ הוּא וּלְבָנֶיךָ: בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים תֹּאכְלֶנּוּ כָּל־זָכָר יֹאכַל אֹתוֹ קֹדֶשׁ יִהְיֶה־לָּךְ: וְזֶה־לְּךָ תְּרוּמַת מַתָּנָם לְכָל־תְּנוּפֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נָתַתִּים וּלְבָנֶיךָ וּלְבִנְתֶּךָ עִמָּךְ לְחֹק עוֹלָם כָּל־טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכַל אֹתוֹ:

כָּל־דְּקָרֵב מִקָּרֵב לְמִשְׁכְּנָא דַיְיָ מָאִית הָא אֲנַחְנָא סַיְּפִין לְמִמַּת:

וַאֲמַר יְיָ לְאַהֲרֹן אַתְּ וּבְנָךְ וּבְית־אָבוּךְ עִמָּךְ תְּסַלְּחוּן עַל־חוֹבֵי מַקְדְּשָׁא וְאַתְּ וּבְנָךְ עִמָּךְ תְּסַלְּחוּן עַל־חוֹבֵי כְּהוּנַתְכוֹן: וְאַף יַת־אָחָךְ שִׁבְטָא דְּלֵוִי שִׁבְטָא דְּאָבוּךְ קָרֵיב לְוָתָךְ וְיִתְוַסְּפוּן עָלָךְ וִישַׁמְּשׁוּנָךְ וְאַתְּ וּבְנָךְ עִמָּךְ קֳדָם מַשְׁכְּנָא דְסַהֲדוּתָא: וְיִטְּרוּן מַטְּרָתָךְ וּמַטְּרַת כָּל־מַשְׁכְּנָא בְּרַם לְכֻלֵּי קוּדְשָׁא וּלְמַדְבְּחָא לָא יִקְרְבוּן וְלָא־יְמוּתוּן אַף־אִינּוּן אַף־אַתּוּן: וְיִתְוַסְּפוּן עָלָךְ וְיִטְּרוּן יַת־מַטְּרַת מַשְׁכַּן זִמְנָא לְכָל פּוּלְחַן מַשְׁכְּנָא וְחֵילוֹנֵי לָא־יִקְרַב לְוָתְכוֹן: וְיִטְּרוּן יַת מַטְּרַת קוּדְשָׁא וְיַת מַטְּרַת מַדְבְּחָא וְלָא־יְהֵי עוֹד רוּגְזָא עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַאֲנָא הָא קָרֵיבִית יַת־אַחֵיכוֹן לֵוָאֵי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכוֹן מַתְּנָא יְדִיבִין קֳדָם יְיָ לְמִפְלַח יַת־פּוּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא: וְאַתְּ וּבְנָךְ עִמָּךְ תִּטְּרוּן יַת־כְּהֻנַּתְכוֹן לְכָל־פִּתְגָם מַדְבְּחָא וּלְמִגּוֹ לְפָרוֹכְתָא וּתְפַלְּחוּן פּוּלְחָן מַתְּנָא אֶתֵּן יַת־כְּהוּנַתְכוֹן וְחֵילוֹנֵי דְיִקְרַב יִתְקְטֵיל: וּמַלֵּיל יְיָ לְאַהֲרֹן וַאֲנָא הָא יְהַבִּית לָךְ יַת־מַטְּרַת אַפְרָשׁוּתִי לְכָל־קוּדְשֵׁי דְבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לָךְ יְהַבְתִּינוּן לְרִבּוּ וּלְבַנָךְ לְקִים עָלָם: דֵּין יְהֵי לָךְ מִקּוּדַשׁ קוּדְשַׁיָּא מִוַּתַּר מִן־אִשְׁתָּא כָּל־קֻרְבָּנְהוֹן לְכָל־מִנְחָתְהוֹן וּלְכָל־חַטָּוָתְהוֹן וּלְכָל־אֲשָׁמֵיהוֹן דִּי יְתִיבוּן קָדְמַי קֻדַּשׁ קוּדְשִׁין דִּילָךְ הוּא וּלְבַנָךְ: בְּקֻדַּשׁ קוּדְשִׁין תֵּיכְלוּנֵיהּ כָּל־דְּכוּרָא יֵיכוּל יְהֵי קוּדְשָׁא יְהֵי לָךְ: וְדֵין לָךְ אַפְרָשׁוּת מַתְּנָתְהוֹן לְכָל אֲרִמּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ יְהַבְתִּינוּן וּלְבַנָךְ וּלְבִנְתָּךְ עִמָּךְ לְקִים עָלָם כָּל־דְּדַכִּי בְּבֵיתָךְ יֵיכוּל יְהֵי: כל

אבן עזרא

כל הקרב ז׳ וחד הקרב ג׳ בלים׳ ג׳ לאין עזותי׳ ל׳ ל׳

ל׳ ל׳

ל׳ · ל׳ · ג׳

ל׳ · ל׳ · ג׳

ל׳ · ל׳ · ג

כָּל טוּב מִשֶּׁן וְכָל־טוּב חֵלֶב וְעָבוֹר
רֵאשִׁיתָם אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לַיהוָה לְךָ
נָתַתִּים: בִּכּוּרֵי כָל־אֲשֶׁר בְּאַרְצָם
אֲשֶׁר־יָבִיאוּ לַיהוָה לְךָ יִהְיֶה כָּל־
טָהוֹר בְּבֵיתְךָ יֹאכֵלֶנּוּ: כָּל־חֶרֶם
בְּיִשְׂרָאֵל לְךָ יִהְיֶה: כָּל־פֶּטֶר רֶחֶם
לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַיהוָה
בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה לָּךְ אַךְ פָּדֹה
תִפְדֶּה אֶת־בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת־בְּכוֹר
הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה: וּפְדוּיָו
מִבֶּן־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף
חֲמִשֶּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא: אַךְ בְּכוֹר־שׁוֹר
אוֹ־בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ־בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה
קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ
וְאֶת־חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ
לַיהוָה: וּבְשָׂרָם יִהְיֶה לָּךְ כַּחֲזֵה
הַתְּנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין לְךָ יִהְיֶה:
כָּל־תְּרוּמֹת הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נָתַתִּי לְךָ וּלְבָנֶיךָ
וּלְבִתֶּךָ אִתָּךְ לְחֻקַּת עוֹלָם בְּרִית
מֶלַח עוֹלָם הוּא לְפָנַי יְהוָה לְךָ
וּלְזַרְעֲךָ אִתָּךְ: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
אַהֲרֹן בְּאַרְצָם לֹא תִנְחָל וְחֵלֶק לֹא־
יִהְיֶה לָּךְ בְּתוֹכָם אֲנִי חֶלְקְךָ וְנַחֲלָתְךָ
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ס
וְלִבְנֵי לֵוִי הִנֵּה נָתַתִּי כָל־מַעֲשֵׂר
בְּיִשְׂרָאֵל לְנַחֲלָה חֵלֶף עֲבֹדָתָם
אֲשֶׁר־הֵם עֹבְדִים אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל
מוֹעֵד: וְלֹא־יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לָשֵׂאת חֵטְא לָמוּת:
וְעָבַד הַלֵּוִי הוּא אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל
מוֹעֵד וְהֵם יִשְׂאוּ עֲוֹנָם חֻקַּת עוֹלָם
לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא
יִנְחָלוּ נַחֲלָה: כִּי אֶת־מַעֲשַׂר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה
נָתַתִּי לַלְוִיִּם לְנַחֲלָה עַל־כֵּן אָמַרְתִּי
לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ
נַחֲלָה: פ
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כה
וְאֶל־הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם
כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־
מַעֲשֵׂר

חלב יצהר · הנכבד והמובחר שהוא כחלב כי יצהר מעניין נהיר ושרשו כהר והוא חלב שמן זית: בכורי כל אשר בארצכם · בכורי כל פרי האדמה · ובעבור כל טהור בביתך יאכלנו להזהיר על אלה החלבים כי כל טהור בביתך יאכל חיתו על חזה התנופה ועל שוק התרומה ומה שיחרים הישראלי שלא יאכלנו כי הוא לבעל ואתה תאכלנו: אך פדה תפדה · פי׳ חקת פדיונו וכן בכור הבהמה הטמאה תפדה: ופדויו · שב אל בכור האדם לבדו: לא תפדה כי קדש הם · לא תקח פדיונם ורבים פירשו תפדה ליעדו והפך זה כל הבכור שתמר תאכלנו והסימן לכהן מי שהוא חייב לאכלו: ברית מלח · ברית כרותה מגזר ארץ פרי למלחה ומקיים המלח כמו נכרת שלא יעלה בו נמח כלל וכן בפסרית ומלח: חלף · כמו תמורה: ולא יקריבו עוד · בעבור עדת קרח: ועבד הלוי הוא · בעצמו ויש אומרים כי הוא פועל ואינו נכון כי את עבודת אהל מועד הוא הפעול: והם ישאו את עונם · אם לא ישמרו והנה המעשר נחלתם על כן אמרתי: וידבר יי׳ אל משה · ולא אל אהרן בעבור תתם מעשר מן המעשר לאהרן: וכמלאה

הזקוני

כל פשר רשם לכל בשר · פרשה זו בשלמות בשביל ערך פדיון בכור בהמ׳ טמאה: אשר יקריבו ליי׳ · להוציא את הם הם שאינה קרבה אלין בה דין בכור: קדש הם · להביא את המעשר שיעשון עלבים שלא שמעונו בכל התורה כולה ובשרם יהיה לך · להביא את הבכור בעל מום שמתנה לכהן שלא שיעונו כן בכל התורה כולה · ברית מלח עולם היא · כמלח שאינו נפסד ולא יפסד לעולם ולא יקרבו עוד לאהל מועד · כי אם המלוכה לדוד ולזרעו ברית מלח · אמר אלקיך · כמרגלית מתקן דיהכים לך וכו׳ · כך פרים פנוי לשמור משמרתי שלא תעשה לשום פרקטיקא ולא לחוס עבודה לחרת: ולבני לוי וגו׳ · בספרי דרשו יי׳ מוסיף על ראשון לומר שגם ללוים ולזרעם נכריעה בדרי מלח ע״ל: ולא יקרבו עוד בני ישראל · אין תלחוד לומר עוד שלא שבבר קרבו: כי את מעשר בני ישראל · עדות דנין שפירושו מעשר של בני ישראל נקוד הוא נפת״ם: כנקלתכם

מסרה

תירוש ג׳ מלאים וסי׳ כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן ואכל פרי בהמתך ופרי אדמתך · אל ארץ דגן ותירוש · יביא ט׳ וסי׳ נמסר בסדר שמיני: לכל בשר ז׳ וסי׳ אל אלהי הרוחות · כל פטר רחם · יפקד יי׳ · והיו דראין נותן לחם · אין שלום לכל בשר: בא שאון עד קצה: כשכ״ד כתורה וסי׳ בסדר ויקרא: לריח י״ו וסי׳ נמסר בסדר ויקרא: תרומת ג׳ ב׳ מלאים וא׳ חס׳ וסי׳ כל תרומת הקדשים · הרי בגלבע אל · מלך במשפט יעמיד הרמא׳ חס׳ וחד׳ לאוצרות לתרומת: אתך ט״ו בתורה וסי׳ נמסר בסדר שמיני: ויאמר יי׳ אל אהרן ג׳ בטעמא וסי׳ דעלם לך לקראת משה המדברה · ודעלם אתה ובניך ובית אביך אתך · ודעלם בארצם לא תנחל · ונמסר גם בסדר שמות: מעשר ג׳ רפין וסי׳ ויתן לו מעשר מכל מעשר מן המעשר · ולבני לוי הנה נתתי · וכל המעשר דכוו׳: לנחלה ט״ו וסי׳ ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה · אשר ירימו בני ישראל · ונתנה לנחלה · וישבע משה ביום ההוא · על כן היתה הברו׳ לכלב · ויברכהו יהושע ויתן את חברון לכלב · ואת עצמת יוסף אשר העלו בני ישראל · ויקח יהושע את כל הארץ · כי תורם את הדרך הטובה דמלכים · ותברו דר״ה כי תורם אל הדרך הטוב · כי אתה הבדלתם לך · והלכתי עליכם אדם · והיתה להם לנחלה · אשרי הגוי שיי׳ אלהיו · ונתן ארצם לנחלה:

רלבג

הם אלהיך וגומ׳ · וכבר אמר תחלה רק קדשיך אשר יהיו לך וגו׳ · וזה יכלול בלי ספק הפסח והמעשר · רוצה לומר מעשר בהמה ועליהם גם כן יתכן יות׳ שיאמר והנשר תאכל כי הנשר כלו הוא לבעלים ולזה למדנו מזה שהפסח והמעשר טעונין שמירה אחת · ולזה גם כן דקדקה התורה בפרשת ראה בזביחת הפסח שתהיה במקום אשר יבחר יי׳ שיהיה הדם למזבח וכבר נלחד מזה המקום שפסח והמעשר הם גם כן טעונין הקטר חלבי׳ כמו הענין בבכור כי לזאת הסבה היו קודש לש׳ חלק החלק שאוכל מהם המזבח והדברים כ גם כן קל וחומר אם הכהנים שזכו בבכור והוא ממונם הוכרחו מפני היותו קדש שיהיה המזבח אוכל חלק ממנו כ״ש בקדשי ישראל שיחוייב להם שיהיה המזבח אוכל ממנו אם לא יהיה בכאן גד יהיה בו קדש והמעל כי הבעלים היו קדש כי חלק מהם נאכל למזבח וחלק אחר נאכל לכהנים אבל הפסח והמעשר לזה זה יהיו קדש כי הם כלם לבעלים ולא יהי׳ מהם חלק למזבח ולא לכהנים ואם אמ׳ אומר שמעשר שני בקדש קדש אף על פי שאין בו חלק לבעל יתע׳ ולא לכהנים אמרנו שהבכור אמרנו שהבכור מבדל בין קדושת מעשר בהמה ובין קדושת מעשר שני כי מעשר שני יש רשות לבעלים לגאול אותו ואין הענין כן במעשר בהמה כי היא בעצמה קדש כמו שהתבאר בסוף פרשת אם בחקותי ולזה לא אפשר במעשר בהמה שיגאל כי בו חלק לגבוה ובכור בלחד זה גם כן ממה שאמר בפרשת ראה אבל שכלל בו אלו הקדשים כמו שזכרנו כי תחלה שפתק שם מזכירת החלב בעולה ואחר ועשית עולותיך הבשר והדם על מזבח ה׳ אלהיך והנה היה החלב גם כן קרב למזבח ואח״כ אחר ודם זבחיך יישפך על מזבח ה׳ אלהיך והדם תאכל לאדמו אין הבעלי זוכיך אלא בבשר ונשאר כשלא זכה החלב להשמעו שזה ידוע שחלבי הקדשים הם כולם למזבח ולזה לא חלק ההבדל בין העולה והזבחים כי אם בבשר שבשר העולה הוא למזבח ובשר הזבחים הוא לבעלים · ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וגומר · לחלמו מזה שהבכור נאכל לב׳ ימים ולילה אחד כמו הענין בחזה ושוק של שלמים ואין לאומר שיאמר שיהי׳ לגן התורה בזה בחזה ושוק של תודה שאינם נאכלים כי אם לחם ולילה אחד וזה כי מצאנו בשפיכת הדם שהשלמים הם לחעלה מהבכור כי הם עמונין שתי מתנות שהם אדבע והבכור אינו טעון כי אם מתנה אחת ולזה לאוי שבתפש בזמנו זמן השלמים לא זמן התודה ולזאת הסבה גם כן יתבאר שזמן אכילת מעשר בהמה הוא ב׳ ימים ולילה אחד כשלמים כי הוא זמן הנתן לאכילה היותר קל שבקדשי׳ · כל תרומות הקדשי׳ אשר יריחו בני ישראל לה׳ לך נתתים ולבניך ולבנותיך אתך לחוק עולם · ר״ל שהחומרה משלמים ותודה ואיל מזיר אחר שזכה המזבח בחלקו כי אלו נאכלי׳ לזכרים ולנקבות ושב להזכיר בזה המקום זה הענין דרך כלל · ברית מלח עולם הוא לפני ה׳ · הנה המלח ייחוד שאינו נפסד גם שוחר מהנפסד הדברים שיוחלטו בו ולזה אחר להורות על הקיום לזה הברית מלח ולזה סמך לו לעולם להורות על הנצחיות ואחר לפני יי׳ להעיר שזה הברית יתקיים מה שיתחיל הש׳ יתעלה להיות קיי׳ כטעם לו ישמעל יהיה לפניך לפי מה שבאירנו שם וכבה כונת יהי׳ לעולם לפני שמש ולפני ירח דור דורים · בלדעם לא תאכל וגו׳ · זה אמנם היה מיושר התורה כי די להם באלו המתמת לחה שיצטרך להם למחיתם וכן הענין בלוים לזה לומר שדי להם במעשר שמתנים להם ישראל מכל תבואותיהם למחיתם והיתה כונת התורה בזה שלא יהיו אלו טרודי׳ בחזומתיהם ויהיה להם פנאי לעסוק בתורה ולהזכיר את בוראם ואמנם היו להם עדים לשבת כי בזולת זה לא אפשר להן ועם שבענין נתינת המעשר הערה להשית הטם ויעלה זהנה היה בעניינו מהיושר בנתינת זה הטבור ישראל ללוים כי הוא חלק קדוש למה שהיה ראוי להם מנחלת הארץ לפי מספר השבטים ומזה יתבאר שאתה לישראל לתת המעשר מפלחתיהם ללוים שלא תאמר שאי זה מישראל שיקרים מעשר הוא ללוי׳ ואם רצה לא יפרים ואם לא רצה לא יפרים כאמרו כל חרם בישראל לך יהיה שאם רצה מחרים ומזה שאם היה הדבר כן אולי לא יהיה שם מי שיקרים מעש׳ ויעבר מזון הלוי׳ ולא יהיה זה נמולים הראוי להם על עבודת ה׳ ית׳ · ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר בישראל לנחלה חלף עבודתם · מגיד שאם עבד ישול זאם לא עבד לא ישול מכאן אחר כן לוי שקבל עליו עבודת הלוי׳ חזן מדבר אחד שאין לו חלק בלוויה וכבר התבארו אופני עבודת הלוים בהם שקדם · ולא יקרבו עוד בני ישראל אל אהל מועד · ר״ל לעבוד עבודה חו היא אזהרה שלא יקרב זר · לשאת חטא למות · מגיד שזר שעבד חייב מיתה בידי שמים ובזה יהיו ישראל נצולים ממה שפחדו ממנו באחרב כל הקרב הקרב אל המשכן הם יומת ובומר · זה כי כבר בחר הש׳ ת׳ באהרן ובזרעו בזאת העבודה ובלוי׳ בעבודה המיוחדת להם · ועבד הלוי הוא עבוד׳ אהל מועד · זו היא מלאת עשה שיעבדו הלוים העבודה המיוחדת להם · והם ישאו את עונם · ר״ל בחטא שיחטאו בזאת העבודה וישראל יהיו נקיים מזה החטא · ובתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה · רוצה לומר שלא יהיה להם חלק בארץ לפי שיש להן מעשר פירות בכל תבואותם שאלו השבטים כמו

שוכר

אשה ב׳ בטעם בכל יחת הכנס השני

שביע

חסלת פרשת קרח

ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן · תרומת מעשר שלכם אסורה לזרים ולממאים וחייבין עליה מיתה וחומש כתרומה גדולה שנקרא ראשית : כדגן מן הגורן וכמלא מן היקב · תרומת תירוש ויצהר הניטלת מן היקבים: מלאה · לשון ביטול תבואה שנתמלאת : יקב · הוא הבור שלפני הגת שהיין יורד לתוכו וכל לשון יקב חפירות קרקע הוא וכן יקבי המלך הוא יס אוקיינוס חפירה שחפר מלכו של עולם : כן תרימו גם אתם · כמו שישראל תרימים מגרנם ומיקביהם תרימו אתם ממעשר שלכם כי הוא נחלתכם : מכל מתנותיכ' תרימו את כל תרומת יי' · בתרומה גדולה הכתוב מדבר שאם הקדים לוי את כהן בכרי וקבל מעשרותיו קודם שיטול כהן תרומה גדולה מן הכרי צריך להפרים הלוי מן המעשר תחילה אחד מחמשים לתרומה גדולה ויחזור ויפרים תרומת מעשר : בהרימכם את חלבו ממנו · לאח' שתרימו תרומ' מעשר ממנו : ונחשב · המותר ללויים חולין גמורין : כתבואת גרן · לישראל שלא תאמר הואיל וקרלו הכתוב תרומה שג' כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה יכול יהא כולו אסור ת"ל ונחשב ללויים כתבואת גרן מה של ישראל חולין אף של לוי חולין : בכל מקום · אפי' בבית הקברות : ולא תשאו עליו חט' וגו' · הא אם לא תרימו תשאו חטא : ולא תמותו · הא אם תחללו תמותו :

ממנו
ע' פסוקים בענין קדמאה והרמותם מחנו תרומת יי' תגיע' גם אתם תרומת יי' תליתא' את תרומה יי' לאהרן רביע' תרימו את כל תרומת יי' מכל

תסלת ויקח קרח

זאת חקת התורה · לפי שהשטן ומומות העולם מוכין את ישראל לומר מה המצו' הזאת ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה חקה גזירה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה : ויקחו אליך · לעולם היא נקרא' על שמך פרה שעשה' מש' במדבר : אדמה תמימה · שתהא תמימה באדמות שאם היו בה ב' שערות שחורות פסולה: אלעזר · מלותה בשנן : אל מחוץ למחנה · חוץ לשלש מחנו': ושחט אותה לפניו · זר שוחט ואלעזר רואה : אל נכח פני אהל מועד · עומד במזרחו של ירושלים ומתכוין ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם : אל המחנה · למחנה שכינה שאין טמא משולח חוץ לשתי מחנות אלא זב וצבעל קרי ומצורע : וטמא

רלבג

מזכר בפסוק אחר זה · אשר ירימו לי תרומה · ל"ל מעשר פירות אשר תרימו מהם תרומה גדולה נתתי ללוי' לנחלה · לפי שזאת הנחלה היא תחומת חלק נחלתם בארץ ונחלת הארץ מוהנת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית כן לקיחת הלוי' מעשר ראשון מישראל מפירות הארץ מוהנת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית חה חבואר חיובו · והרמותם ממנו תרומת יי' · הנה יתבא' מיוה שאתם מחנו שלא יתרום מחין על שאינו מינו ולפי שבמעשר ראשון דקדקה התורה שלא יעשרו מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש שבאחר עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה הוא מבואר שיותר ראוי לדקדק בזה בתרומות מעשר וזה גם כן יתבאר מאחרו מחנו ויתבאר גם כן שהמעש' אינו מהג אלא בפירות הארץ מה שאחר נסוף פרשת אם בחקותי וכל מעשר הארץ מזרע הארץ ולזה גם כן יתבאר האחרו ממנו שאין מעשרין מפירות חוצה לארץ על פירות הארץ · והנה קבל אותם תרומה ה' להורות שהוא קדש · ונחשב לכם תרומתכם כדגן הגרן וכמלאה מן היקב · ר"ל שהם דברים שנגמרה מלאכתן אבל לא יתרומו שבלים על החטים ותיתים על שמן פמו העניין בתרומת שמפרישין ישראל לתת לכהנים כי הוא בדבר שנגמרה מלאכתו ולפי שכבר נזה אותם בזה האחר להפרים תרומת מעשר אחר שנגמרה מלאכתו והיה לחושב שיחשוב שאם לקח הלוי מישראל מעשר ראשון קודם שנגמרה מלאכתו שלא נתן עדיין הישראל תרומה גדולה לכהן שכבר יפטר הלוי כשיתן לכהן תרומה מעשר לבד ויפטר מתרומה גדולה אחר כן תרימו גם אתם תרומת יי' ונומר ר"ל שלא תחשבו שאינכם מחויבים בתרומה גדולה לפי שאתם לוויים ולא חייבה אתכם התורה כי כן בזולתי גם כן מחויבים להפרישה אחר שלא הופרשה ביד ישראל ונגמרה מלאכת הפירות הכם בידיכם

פרשה

וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר: **זאת** חקת התורה אשר צוה יהוה לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על ונתתם אתה אל אלעזר הכהן והוציא אתה אל מחוץ למחנה ושחט אתה לפניו: ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה אל נכח פני אהל מועד מדמה שבע פעמים: ושרף את הפרה לעיניו את עורה ואת בשרה ואת דמה על פרשה ישרף: ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל תוך שרפת הפרה: וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל המחנה וטמא

פרשה

ומליל יי עם משה ולאהרן למימר: דא גזירת אוריתא די פקיד יי למימר מליל עם בני ישראל ויסבון לך תורתא סמוקתא שלמתא די ליית בה מומא די לא סליק עלה נירא: ותתנון יתה לאלעזר כהנא ויפיק יתה למברא למשריתא ויכוס יתה קדמוהי: ויסב אלעזר כהנא מדמה באצבעיה ויזי לקבל אפי משכן זמנא מדמה שבע זימנין: ויוקיד ית תורתא לעינוהי ית משכה וית בשרה וית דמה על אוכלה יוקיד: ויסב כהנא אעא דארזא ואיזובא וצבע זהורי ורמילגוניקידת תורתא: ויצבע לבושוהי כהנא ויסחי בשריה במיא ובתר כן ייעול למשריתא

ויהי

מהנתיב' ד'ב'חס'וב'מלאי'וסי' נמסר בסדר אמור · קדמא'תרומ'יי'תנינא את תרומת יי'הליתא'את כל תרומת יי' : מקדשו ל'ומשמיש א"ב מן א"א כתובין וי"ו בסוף תיבותא · וסי'במסרא רבתא : ו'פסוקי'ולא לא ולא וסי'ולא תשא עליו חטא דסיף סדר קרח · והיה כעין שתול על מים · ולא תסורו כי אחרי התהו · ולא אמרו איה יי' · ולא יהיו כאבותם דור · ואיש שכב ולא יקום : תמותו ז'מלאי'וסי'נמסר בסדר מקץ : וידבר יי'ל משה ול אהרן י"ב וסי'ויצום ל בני ישראל · דברו אל כל דשרצים · ארם כי יהיה בעור · כי תבאי ל ארץ · איש איש כי יהיה זב · איש על רגלו באתת · נשא את ראש דקנת · ל תכריתו את · עד מתי לעדה הרעה · הבדלו מתיך העדה · זאת חקת התורה : דבר ל בני ישראל ו'חס'לאמר וסי'נמס'בסדר בשלח : מדמה ז'וסי'נמסר בסדר ויקרא : לעיניו ה'וסי'ושרף את הפרה לעיניו · והלך תמר בית אמנון · ואת בני צדקיהו שחטו דמלכים · וישחט מלך בבל דירמיה וחברו :

אבן עזרא

וכמלאה · פירשתיו : מכל חלבו · מהטוב שבו וכן ואכלו את כל חלב הארץ : את מקדשו · כי המעשר הוא הקדש · וטעם בהרימכם את חלבו וכבר הזכיר הכתוב זה לדבק אחריו ואכלתם אותו והטעם שהוא אסור לכם לאכול ממנו על שתרימו חלבו ממנו ואחר שיחשב לכם אז תאכלוהו בכל מקום טהור : ולא תשאו עליו חטא · טעמו כאשר תרימו חלבו לא תשאו חטא ובתתכ' מקדשו ממנו יהיו קדשי בני ישראל שמורים ואם לא תעשו כן תשאו חטא שעברת על המצו' וחללתם קדשי בני ישראל בעבור שאכלתם אתם מקדשו :

חסלת ויקח קרח

זאת חקת · גם זאת הפר' במדבר סיני נאמרה כאשר צוה הש ויעלחו מן המחנה ובפסח היו טמאי מת ונסמכה זאת הפרשה בעבור שהיא לכהן: פרה אדומה תמימה · שלא תהיה קטנה · אמר הנאון כי מי נדה כמו הדבש שיזיק לבעל המרה האדומה ויועיל לבעל הלח' ואין צורך : והוציא אותה · המולי' אז בלווי וכן ושם' כי הוא לא ישחטנ' והעד לפניו : ושרף את הפרה · השורף והעד לעיניו : עץ ארז · כמו למצורע ושם רמזתי סוד : וכבס בגדיו · הכהן השורף : טמא

הזקוני

בגאלתכם · בחקוק גאלתכם ולפיכך צריכין אתם לעשר כאילו נא לכם מן הגאלה: וכמלאה מן היקב · לשון אין קורא מלאה לפי שאין הכלי מפוזק מהם אלא כדי מלאו: כן תרימו · כמו שישראל עושים כן תרימו גם אתם : מכל מעשרותיכם · מכל שאר מעשרות שאתם מקוייבים מכל שאר נדולי קרקע שאתם מקוייבים בשבט' : מכל מתנותיכם תרימו · ללמד שאפי' מן התנאה הגדלה בשדה מגרש ערי הלוים חייבין ליתן לכהנים שלא יאמר הלוי שתנאה הגדלה בתוך שלי אני מקוייב להפרים מק"ו בשל חברים אני חוזרה בשלי לא כ"ם נכון נאחר מכל מתנותיכם ומנינו שדה מגרש שנקר' מתל כלכתי' ומגרש לערים כגינתיהם מקנו לגויים: מכל מלבו את מקדשו ממנו · מכל המובחר ומכל היפה שבו תפרישו מקנו את מקדשו דהייבו התרומה : אתם וביתכם · ובית אב שלכם כי מעשה אחד לראש בית אביכם : ואת קדשי בני ישראל לא תטמאו · מאחר שמעשרו כך אין כאן אלא קדשים שהרי חולין נמורין הם עשרים ואחרבע מתנות כהונה נתנו לכהני' ל"כ בירושלם וי"ב בנבולין ומה אלו י"ב שבירושלם מעט' אשם ובשי שלמי נבור עורות קדשים לאם הכנים שתי הלחם עופר שיר מנחות מותר לנו שתן של מנורע תרומת תודה תרומת שלמים ותרומת אילו נזיר ומה אלו י"ב שבנבולים תרומה גדולה תרומה מעשר מלה בכורים ראשי' הנו ורוע לחיים קיבה : בכור אדם בכור בהמה טהורה פטר חמור מרמים שדה אחוה נזל הנר אלו כ"ד מתנות כהונה :

שלישית כ' ברא דפרשת קרח

זאת חקת התורה · חוק של הוראות טומאה ונאמר בניסן ביום שהוקם המשכן נאחרה לפי שביום המקרת בערבה הפרה להיות נטהרין לפסיחין וקודם לכן לא יכלו לעשותן דבשינן והזה אל נוכח פני אהל מועד ולילה ואף ע"פ כן נכתב כה כאן לפי שהיו מהם עתאי מתים מטמאת מת של קרח : אשר נזה י"י : לא מצינו סיכן בתורה' מנה זו בחקות אחר כמו שפירש לפעלה נפר' כא: ויקחו אליך · לפי שאחר אתה ובניך אתך תשאו את עון כהונתכם מניד בכתוב שבגלגן היא כלה מעלכם וכן כתיב ונתתם אותה אל אלעזר הכהן מתנה היא לו מגל נגור : ונקחם אותה אל אלעזר הכהן · זו נעשית בלעזר כמו שפרש"י ושאר פרות נעשית בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט ו"מ לפי הפשט לפי שמטמאה כל העסוקין בה לא רצה הק"ב שישתמש בה כהן גדול כאן פרש"י דמנותה בשבן בלעזר הכהן היה בניך וחמה בכל עניניה ו"מ נריכה שנשה בכהנים לשבעה עניינים שנה והוציא ושפט ולקח עדמה ושרף את הפרה ולקח עץ ארז ואזוב ושני תולעת ושפט ושרף ואסף וכביס : אל מחוץ למחנה : והוציא אותה · מקרא קצר הוא לא פירש המוציא וכן ושפט ושרף ואסף וכביס : ושפט אותה לפני אלעזר · כאן פרש"י זר שוחט ואלעזר רואה בלעזר אין נריך הכן לשחטה וכהן הדיוט שחטה הוא זר בני כהה מבודות המשלות על הכהן ודונאת זו מצינו בפרק יש נוחלין הוא סבר ר"מ מתה וזהו אינו יודע עבודה שהיא ורק לו ומיינו אלינא דר' יוסף דאחר בפרק טרף בקלפי שמיטת פרה בזר פסולה : ולקח אלעזר הכהן והזה · לפי שהאחר בראיית מעבר הנהה לפיכך הכה נסגן : ושרף את הפרה לעיניו · אחר שרף ואלעזר רואה היינו לעיני הכהן : את עורה · לרבות מעור שלה : ואת בשרה · לרבות העצמות : ואת דמה · לרבות הקרנים והטלפים : על פרשה · עם פרשה דנגאה ראשו על כרעיו ועל קרנו : אל תוך · אל נקוב בי"ם דונאת אל הארון אל כלי : וכבס בגדיו הכהן · הפלנך אל תוך שרפת הפרה :

רכב

בעל הטורים

והרמותם ממנו · קרי ביה ממינו · לון תרומון ממין על שחינו מינו · ולא מחדש כל הישן :

זאת חקת

זאת חקת התורה כמין חק'התור'לכהרימכם את חלבו ממנו·רמז שלא ניחנ' הלא לאוכלי המן · שניה לה לאוכלי תרומה · ועוד רמז המחזיקי' בתורת יי' יש להם מנה שאין נותנין תרומה לכהן עם הארץ · לא תהלנו וסמיך ליה חקת כתורה · שתלויה חכם שלומה הוא חילול הש · ולא תיתו והמיך ליה חוקת התור'דכתיב עץ חיים היא למחזיקים בה : פיה תמה · ג"ר' זה על עון עגל : לא עלה עליה עול · על הגיע חסר שאפילו לא מיבה בעול אלא עלה עליה ל"ה פסולה : וסרף את הפר' לעיניו· הפסיק מהחיל ומסיי' בסריפה לומר מרגיה עניים בסריפה : ואסף

מ"ע ספורנו

ונחשב לכם תרומתכם · להניח ברכ' אל ביתכם מע"פ שנעדר ואמרו (ברכו' פ' הרואה) מדד ואמר כן בירך הרי זו תפלת שוא מכל מקום תרומ' מעשר תתן ברכת טוב בשאר המעשר שהוא חולין ביד הלוי :

חקת התורה

זאת חקת התורה אשר צוה ה' · באפרו הוה עליכם מי חטאת והנה בכר אמרו ז"ל לכן כתב כם מחקה גזרה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה ומשלמה אם' עליה אמרתי מחכמה ובינה רחוקה מעני ומעקרי הטעלם בשם הוא שהיא מעמתה את הסהורים ומעהרת את הטמאים · אמנם בהבינו אל כל המצוה אולי דבר יבונה ונקח שם מנהו · וזה כי מנמנו ראשונים שכל העוסקים בה מעת שרפתה ואילך טמאים והם הסורף והמשלנך עץ ארז ואזוב ושני תולע' בפרפת' והאוסף והנוגע והנושא · אמנם המזה והמקדש הם שהורים · שנית שמקרי הפרה הוא שתהיה תרופה בשלמות וכבר באר הנביא שהחטא נמשל לחלוה באמרו אם יהיו חטאיכם כשני' כשלג ילבינו · ולכן אמרו ז"ל (פ"ק דיומא) שהיו קושרין לשון זהורי' על פתחו של היכל כלבין היו שפתי' לא כלבין היו ענבים · שלשי' ראוי להתבונן שלשית כל אפרת אלוף נרופה היא כלי ספק מיטרת הפשעים אל המעוע כי כל מ' פעמי הקנאות נעשה כאחרו ונעבר דרכיו יעול באחת · רביעית ראוי להתבונן שאין דרך נאות להיטיר את הנעבר דרכים ולהשיבו אל המנוע זולתי בהשותו אל קנה הפנו כמו שיקרה בחלי הנוף כאמרו חנוכות פנע תתרוקב הפ אף על פי שאותה הפשיה אל הקנה היא בעצמ' נאמנת ותשחי ענין מי שתהיה דרכו מעונעת בענין התרופה המשלנת שתעיל לחולה ותיק לבריא · חמשית ראוי להתבונן שאין ענין לאפר הפרה בפסר' שום מין תפיני הטמאו' זולתי בסהר' מטמאת מת · וכבר נודע שענין התורה והמצות חייבים הם לתוכיהם ולעשוקי' גם באמרו כי היא חייבים והנוש' מהם אל הכלי הנפסדות הולך לאות לו כוח מת בעור כאמרם (ברכות פרק מי שהתה) רשבי' אפילו בחייה' קרוביה מתים · שמית ראוי להתבונן מה שאמרו ז"ל שעון אחרו על הנאום והחזוב יורה על הפנה והיות שני בתולעת עם שניה' יורה שעניהם חטא כאמרם בשמתא לחית ביה ובשמתא לחית ביה בפרס בני שיטרך לנהוג נשימו לתועלת הרבים · ובכר

זאת חקת התורה כמין חק'התור'לכהרימכם את חלבו ממנו·רמז שלא ניחנ' הלא לאוכלי המן · שניה לה לאוכלי תרומה · ועוד רמז המחזיקי' בתורת יי' יש להם מנה שאין נותנין תרומה לכהן עם הארץ · לא תהלנו וסמיך ליה חקת כתורה · שתלויה חכם שלומה הוא חילול הש · ולא תיתו והמיך ליה חוקת התור'דכתיב עץ חיים היא למחזיקים בה : פיה תמה · ג"ר' זה על עון עגל : לא עלה עליה עול · על הגיע חסר שאפילו לא מיבה בעול אלא עלה עליה ל"ה פסולה : וסרף את הפר' לעיניו· הפסיק מהחיל ומסיי' בסריפה לומר מרגיה עניים בסריפה : ואסף

מ"ע ספורנו

ונחשב לכם תרומתכם · להניח ברכ' אל ביתכם מע"פ שנעדר ואמרו (ברכו' פ' הרואה) מדד ואמר כן בירך הרי זו תפלת שוא מכל מקום תרומ' מעשר תתן ברכת טוב בשאר המעשר שהוא חולין ביד הלוי :

חקת התורה

זאת חקת התורה אשר צוה ה' · באפרו הוה עליכם מי חטאת והנה בכר אמרו ז"ל לכן כתב כם מחקה גזרה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה ומשלמה אם' עליה אמרתי מחכמה ובינה רחוקה מעני ומעקרי הטעלם בשם הוא שהיא מעמתה את הסהורים ומעהרת את הטמאים · אמנם בהבינו אל כל המצוה אולי דבר יבונה ונקח שם מנהו · וזה כי מנמנו ראשונים שכל העוסקים בה מעת שרפתה ואילך טמאים והם הסורף והמשלנך עץ ארז ואזוב ושני תולע' בפרפת' והאוסף והנוגע והנושא · אמנם המזה והמקדש הם שהורים · שנית שמקרי הפרה הוא שתהיה תרופה בשלמות וכבר באר הנביא שהחטא נמשל לחלוה באמרם אם יהיו חטאיכם כשני' כשלג ילבינו · ולכן אמרו ז"ל (פ"ק דיומא) שהיו קושרין לשון זהורי' על פתחו של היכל כלבין היו שפתי' לא כלבין היו ענבים · שלשי' ראוי להתבונן שלשית כל אפרת אלוף נרופה היא כלי ספק מיטרת הפשעים אל המעוע כי כל מ' פעמי הקנאות נעשה כאחרו ונעבר דרכיו יעול באחת · רביעית ראוי להתבונן שאין דרך נאות להיטיר את הנעבר דרכים ולהשיבו אל המנוע זולתי בהשותו אל קנה הפנו כמו שיקרה בחלי הנוף כאמרו חנוכות פנע תתרוקב הפ אף על פי שאותה הפשיה אל הקנה היא בעצמ' נאמנת ותשחי ענין מי שתהיה דרכו מעונעת בענין התרופה המשלנת שתעיל לחולה ותיק לבריא · חמשית ראוי להתבונן שאין ענין לאפר הפרה בפסר' שום מין תפיני הטמאו' זולתי בסהר' מטמאת מת · וכבר נודע שענין התורה והמצות חייבים הם לתוכיהם ולעשוקי' גם באמרו כי היא חייבים והנוש' מהם אל הכלי הנפסדות הולך לאות לו כוח מת בעור כאמרם (ברכות פרק מי שהתה) רשבי' אפילו בחייה' קרוביה מתים · שמית ראוי להתבונן מה שאמרו ז"ל שעון אחרו על הנאום והחזוב יורה על הפנה והיות שני בתולעת עם שניה' יורה שעניהם חטא כאמרם בשמתא לחית ביה ובשמתא לחית ביה בפרס בני שיטרך לנהוג נשימו לתועלת הרבים · ובכר

וכבר אמרו ז"ל (ערכין ט"ז) שנאמר שאול על
שלא הקפיד על כבודו כאחרונה
ויבואהו ולא הביאו לו מנחה
ויהי כמחרישים וכן תמצא עוד
הבנים באחרונה אלא אם קטן
אתה בעיניך הלא שבטי
ישראל אתה. נאמר אם כן
שמם היות המעשה מקה ואין
להיות אחריה ולא להיות
בסופה אם היא הגונה ואם
לאו כי כל אחרית אלוה ברוכ'
ולה שמם נאצה בלי ספק
מודע לעלך שבוה אותה
ואולי גם לעשה רבינו
והדומים לו. הנה יש בה
איזה רמז לדרך התשובה
שבריבה לכל מוסא שבאיה
פתנם שיסה אל קנא הפן
מעשיו בתמתמי כל לב
מהור לפעמן ישיב דרך בתשובה
ויסבר זה הדרך שם היותו
טוב ופשה לאומה הוא מתנ'
פגונה ורע ותשתה כל לב
מהור כאתרים וכי בחיה נפש
חטא זה אלא שנער מנמו מן
היין: אמנם אי חטאת
המרכבים מעפר מרפה
ומעפ' שהם שני קנאות אבר
מהם יתחדש מנוע יורה
שמנוע תהיה תקנת החוטא
הנקראת מהרה כאתרו מכל
חטאתיכם לפני ה' תטהרו.
ומפה מרמי להתבונן מה
שנור אות' שהנגע בעת
מטמאת את מעכן ה' והבא אל
הוא מטמא את מקדש ה'
זה כי אמנם כל הקרב הקרב
אל הכלי הנמצאות מין ספק
שהוא מטמא לב מטר שהוא
מטמא אל מקדש ה' שהוא
הנקרא בלם אלהי ותהיה
מתחתו בשעות הבוקר.
והבא אל אהל העת בעבור
שוכנו בתי מושר אשר מין
לפניהם בלתי אם נוייתם
לאיי שעה הרעופה הנליה
יורדות עות הוא כלי ספק
מטמא את מקדש ה' הנזכר
אשר בו יהיה פשם והאיש
קדוש לאלהיו כאתריו והיוסף
עם קדוש לה' אלהיך פרח וחז
מטמא בטמאת קניני הפני
לתבונן ולהיה מין רחי מישמא
בחבל ולתי העת הישראלי
כי אמנם מעורו בלבד הוא
הנגאר ומרמן אבל זולתו
לעבודת האל ית' הוא לבדו
החוטא בנגבר אמנם הכמני
המוריים הטאים בדרך שהם
בתו הזוה והמקדש לא תחול
עליהם בזה מעמה כלל.
ובכן יהיה בערבי שמירת
המנוה הזאת בכתבה וכתו
שנא נקבלה רמז לכל בלי
שפק שבעונו התורה בלי ספק:
וירב

בתיכם ותתמו התרומה לאהרן הכהן ולפי שהתרומות הם בכללם לאהרן ולבניו כמו שנתבאר בתיה
שקדם הנה אין ראוי שבבין מזה המקום שלא יתנו הלוים זאת התרומה כי אם לכהן גדול אבל
בבין מזה המקום שהוא קודם לבניו כמו שבארנו בתיה שקדם וכבר למדו' רבותי' ז"ל מזה שאין
ראוי לתת כי אם לכהן חבר כמו הענין באהרן לא לכהן עם הארץ וזה בתיה' דבר ראוי לכל המתבו'
כאחרו לתת מנה לכהנים למען יחזקו בתורת ה' ויתבאר מזה שהמחזיקים בתורת השם הם אשר
יש להם כמו שאל"ז ל' מכל מתנותיכם תרימו תרומה וגו'. אחר שביאר שאם הקדים הלוי לקחת
המעשר קודם שנגמרה מלאכת הפירות הנה שהוא חייב לתת לכהן תרומה גדולה מלבד תרומת
מעשר ביאר שם שאם היה שיתנו להם ישראל מפירותיהם קודם שנגמרה מלאכתם מלבד המעשר
הנה גם מהמתנות ההם יחוייב ללוים לתת כל תרומה ה' הראויה להם אחר שנגמר מלאכתם כי
אין הנתנ' ללוים פוטר הפירות ההם מתרומה גדולה והנה הוסיף לבאר זה כי אולי יחשוב חושב כי
מה שנתחייבו בו בתרומת מעשר יתחייבו גם כן בתרומה גדולה אחר שהעבירם הלוי והקדים לקח'
המעשר בשבולים אבל מה שנתן ללוים שלימו מעשר יפטר מתרומה גדולה כי התורה לא צותה זה
כי אם לישראל ולזה באר שגם בזה חייב הלוי לתת תרומה גדולה והו' הביאור שנראה לנו בזה והוא
נאות מאד לפי מה שנחשוב להמלט שלא יהיה בזאת הפרשה כפל דברים ולא תועלת. אבל חלבו
לת מקדשו. הנה קרא חלבו הפרי שנגמרה מלאכתו שהוא נקי מהפסולת והוא מקדשי הקדש שיש
בו שלימות ומקדש אותו והכוונה בזה מבוארת ממה שקדם. ואחרת אליהם בהרימכם את חלבו
וגו'. זה שב אל המעשר ראשון שזכר תחלה והו' אמרו אחר זה כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם
והראוי בזה שבאשר תרימו ממנו מעשר כשנגמר מלאכתו אז יחשב הנשאר ללוים כתבואת גורן
וכתבואת יקב לישראל שאין בו שום קדוש אך קודש זה לא יותר להם לאכל ממנו כי הוא בלתי
מתוקן ומקדשו הוא בתוכו והו' אמרו ואכלתם אותו בכל מקום ר"ל אפילו חוץ לירושלם ואפילו
במקום טמא כי אין בו שום קדושה. ולא תשאו עליו חטא באכלם אותו בטבלו והיו חייבים מיתה בידי שמים כי הם
מחללים קדשי בני ישראל בגנם בהם מנהג חולין ולזה הוא מבואר שלף על פי שלקחו המעשר
הם חייבים להפרים ממנו תרומת מעשר כדי שלא ישאו עליו חטא. ובכאן נשלם הביאור בזאת
הפרשה ואולם התועלות המצויות ממנה הנה הם כ"ו:

התועלת הראשון הוא בדעות והוא שאין ראוי לחלוק עם הגדולים ממנו הלא תראה מה
שקרה לקרח מפני מחלקתו עם משה רבינו אדון הנביאים:

התועלת השני הוא במדות והוא שאין ראוי שיקנא האדם בכבוד ומעלה שיש לחלתו יותר
ממנו אבל ראוי שיסתפק לו מה שחננו השם יתעלה מזה מה כי קרח מפני קנאתו
במעלה והכבוד שנתן השם יתעלה לאהרן היה שבא אל שפתה אנשים רבים מישראל ומשכם אליו
בזה המחלוקת וגרם זה האבוד לו ולהם:

התועלת השלישי הוא במדות והוא להודיע שהוא ראוי להנהיג כי כשיראה שהמונהגים
ממנו מתיצבים על דרך לא טוב שישתדל בחכמתו להשיבם לטוב ולא יכעס
עליהם וגם אם הם בועטים בו אלא תראה איך השתדל משה לפיים קרח ובדברים ברוחים ביושר
ובזולת כעס במה שהראה לו מדבריו שחננו השם יתעלה מהכבוד והמעלה בעבור אשר נתנה ללוים
בעבודת אהל מועד ולשבח השם יתע' בשיריהם עם שכבר נתעלה משפחתו בזאת העבודה על שאר
משפחות הלוים עלוי רב להיות עבודת בני קהת בקדש הקדשים ואין הענין כן בבני גרשון ובני
מרארי וכבר הראה לו עם זה ב"כ כי זה לא היה בבחירת אהרן כי מהשם יתעלה נתנה לו הכהונה
ולזה היה ראוי שלא יחזיקו עוד בזה המחלוקת ולזאת הסבה' בעיניה תמצא שקרא משה לדתן ואבירם
לפייסם מפני ידיעתו כי הם היו סבת חזקה לזה המחלוקת ואולי אם יתפייסו הם יהיו זה סבה
שיתפיים קרח ויבלו כלם מהעונש:

התועלת הרביעי הוא במדות והוא להודיע שראוי לאדם בשראה רצון האנשים ברע
שיתעתק' מהרע ההוא מעט כי אם רצה להעתיקם יחד ממנו הנה הם לא ישמעו
לו לחזק השתבכם ברצון ההוא ולזה תמצא שבאשר רצה משה להעתיק קרח ועדתו מהרע שבחרו
בו הקדים להם ממה שהיה באשר אצלם שישיגו מבוקשם בו והוא אמרו שהשם יתע' יבחר מי
הוא הקדוש הראוי להכנה עם מה שהיתה מהחכמה בזה המאמר כי הוא הראה להם שמהשם
יתעלה נהיה הדבר הזה ולזה יהיה לשון חלקם עלא וזה היה מיתרון מעלת משה וחכמתו שבבר
כלל זה המאמר מה שיתפייסו בו תחלה לפי שלא התיאשו מבוקשם וא"כ יתבאר להם מהדברי'
ההם בעצמם עם מה שהמשיך להם מהמאמרים שיהיה בהם מהפיום מאד מה שהיה ראוי
שיעתיקם בשלחות מהרצון הרע שנשקטו בו ולזאת הסבה נפל משה על פניו לפני קרח לנקש
ממנו שלא יחזיק בזה הענין:

התועלת החמישי הוא בדעות והוא להודיע שלא תועיל התפילה והקרבת המנחה ליי'
להשיג מה שאין ראוי שיושג לפי היושר כי כל דרכיו משפט ולזה תמצא שמשה
משה שהשם יתעלה לא יפנה אל מנחת האנשים האלה כי הם מתרעמים ממשה על מה שאין ראוי
להתרעם בו כי הוא לא הרע להם בגד מהנדרים ולזה לא היה להם לבעוט בו כ"ש שבבר הטי'
להן מאד השם יתעלה על ידו:

התועלת השני הוא בדעות והוא להודיע ענין כפלא בדבר ההשגחה האלהית והו' שהע'
המתאחד והיו לאגדה אחת שדבקה בהן ההשגחה הפרטית מהשם יקרה להם
כשיחטא איש אחד מהם אז אנשים מעטי המספר שיחוקו כלם כשתסור ההשגחה מהם וזה כבר
ראוי והמשל שלם היה אלך אחד אוהב שר אחד והיה השר ההוא כלחם עם אדון מה והנשיחו
המלך לעזרו במלחמתו ונקשר עם השר ההוא איש אח' שונאו לזה המלך הנה יסור עזר המלך הו'
מזה השר בעבור האיש ההוא שהוא שונאו ולזאת הסבה תמצא שעכן לבדו מעל בחרם ועל כל
העדה היה קצף ולזאת הסבה תמצא בזה המקום שבעבור חטא קרח היה השם יתעלה דוגה לכלות
ישראל אולם תפלת משה ואהרן:

התועלת השביעי הוא בדעות והוא להודיע כי תפלת הנביא הדבק בשם יתעלה תפיר הרע
מחזלתו כשיקשה בעיניו זה כי בעבור השגחת השם יתעלה בו ישמרהו מזה הצער
שיצער אם ישא הרע לאיש ההוא לו לאנשים ההם ולזה תמצא שתכף שהתפללו משה ואהרן על
ישראל שב חרון אף השם יתעלה מהם:

התועלת השמיני הוא בדעות והוא להודיע שהשם יתעלה משגיח ומנהיג נפשות כל אחד
מהאנשים ואין השגחתו בתלית בכללות המין לבד כמו שחשב הפילוסוף וזה הוא
שאחר אל אלהי הרוחות לכל בשר ויהיה הראון בזה הנה אתה השם יתעל' אשר השגחתך באיש איש
בפרט מגד רוחו ושכלו היתכן שבעבור הכללות והשתתפו' יעיב רע לכל העדה בעבור חטא איש
אחד ולפי שהיה בלתי אפשר אלא זולת זה כמו שקד' אם לא יסור השתתפות והתאחדות חלו החטאי'
עם ישראל לקח השם יתעלה ענה בזה בשיסתלקו ישראל מסביב משכן אלו האנשים ויסור מפני זה
השתתפותם והתאחדותם עמהם עם שזה יהיה סבה שלא יפותו להמשך לעצתם הרעה:

התועלת התשיעי הוא לפרסם ענין זה המופת הנפלא שיהיה בפתיחת הארץ את פיה
לבלוע אלו החטאים תכף שהשלים משה אלו הדברים שיתאחת בהם כי מהשם
היתה זאת כי בהאמנת המופתים קיום אמונת התורה בכללה ויותר נפלא מזה שוב הארץ תכף
לעמידה הראשון ד"ל שכסת עליהם הארץ כי פתיחת הארץ פיה כשתי' על דרך הטבע ישאר הפתח
ההוא זמן ארוך מאד אך בכאן היו שני מופתים האחד בהמצאת הפתיחה ברגע מה שלא ישלם על
דרך הטבע כי אם בזמן ארוך מאד והשני בסלוק זה המציאות וזה דומה לשאר מופתים כהנה זה
המנהג כמו שוב המטה כחש ואחר זה שב הנחש משה ושוב היד מצורעת ואחר זה שבה תכף כבשרו
והנה זה התועלת בעינו הוא כמה שזכר מהמופת ביציאת אש מאת ה' לאכול את חמשים ומאתים
איש מקריבי הקטרת ובמשה אהרן ואין צרך ותמול שקדים:

התועלת השתיני הוא להודיע שמי שיראה לאחוק על ענין המעלה והכבוד שנתן השם
יתעלה לאיש מהאנשים כל מה שישתדל לאחוק ענין המעלה עלא יוסף לו שלוטת

וקיום הלא תראה כי הערעור שערער קרח על הכהונה היה סבה אל שתהיה הכהונה ביותר שלם
ממה שהיתה לאהרן ולבניו כי זה הי' סבה לבאר לכל ישראל שהזר הקרב יומת בידי שמי' ושהכהונה
היא לאהרן מהשם יתעלה לא מבחיר' משה באופן שאי אפשר שיפול ספק לאיש מהאנשים ולזה
היתה המנוה מהשם יתעלה לעשות המחתות מהאנשים החטאים ההם רקועי פחים לפני לחזקת
להשאיר זכר זה הענין לדורות למען אשר לא יקרב איש זר אשר לא מזרע אהרן הוא להקטיר
קטרת לפני השם פן יקרה לו דמיון מה שקרה לאלו החטאים ולזה השם גם כן מטה אהרן שהאנ'
פרח ולן לץ וגמל שקדים לפני העדות למשמרת לדורות להשאיר זכר זה הענין:

התועלת הי"ל הוא במדות והוא להודיע כי ראוי למהנהיג השל' להשתדל בשמיר שמוגהני'
מחמו בתכלית מה שאפשר ואף על פי שהם בועטים בו לא יתרשל מאצלתם הלא
תראה כי היה מדוע תכונת ישראל להתרעם על משה ועל אהרן מהרע שקרה לחטאים שקמו
כנגדם שהיו הם בעצמ' סבה להגעתו ועם זה גם כן השתדל משה להצילם ממנו ולהגתיקם מהרגון
הרע ההוא לפי היכלות וזה מחה שהיה ראוי שיתנעם מהתרעם על משה מזה הענין ומם כל זה
כשראה משה שנעיותם בו היתה סבה אל שיצא הקצף מלפני השם לכלותם מהר להשתדל בהצלת'
ולזה צוה אהרן להקטיר קטרת מהרה להסיר הנגף מהעם:

התועלת הי"ב הוא להסיר החשד שאפשר לישראל שיחשדו שיהיה טבע הקטרת להמית
המקטירים אותו עד שאולי היו תולים בזה מיתת החמשים ומאתים איש מקריבי
הקטרת ולא יחדו שיהיה על דרך המופת מהשם יתעלה ולזה שם הכלי בהצלתם הקטר' כדי שיתאמ'
להם שלא היה זה הענין מטבע הקטרת אך מהשם יתעלה היתה סבה בעבור חטאם ההקרבה:

התועלת הי"ג הוא לבאר לישראל עוצם ההבדל שיהיה בין האיש הנבחר שנבחר בו השם
יתעלה להיות כהן ובין האנשים האלו שהתקרבו מעצמם לדבר כהונה כי אלו
המיתו עצמם בהקטרת הקטרת ואהרן הניל מהמות כל ישראל והקטרתו הקטורת וזה היה סבה
להוסיף אמות בלב ישראל כי מהשם היתה הכהונה לאהרן ולבניו:

התועלת הי"ד הוא במצות והוא המצוה בשמירת המקדש והתועלת בזאת המצוה מבואר
להוסיף מעלה וחשיבות לבית המקדש בלב ישראל וזה היה סבה אל שלא יקלו
בו ויירלו ממנו וזה יהיה מבלא להעמידנו על אופן החכמה שהיה בעבייני זה הבית הנכבד אשר
יתנהגו בו בזה הכבוד והקדושה עם שזה יהיה כלי לשמירת ישראל שיירלו מהכשל בענין המקדש
והעבודות הנעשית בו:

התועלת הט"ו הוא במצות והוא מה שהזהיר התורה שלא יקרבו זרים לעבודת בי' המקד'
ושאם יקרב לה ישיגהו עונש המות והנה היה התועלת בזאת המצו' כי העבודה'
הלוים היו מעידות על עניינים עמוקים מאד והוא המכוון כמו שביאלמו בספר ויקרא וכאש' תוכת
לאלו העבודות משפחה מיוחדת לזאת העבודה והיה לאחם כתן ומיוחסים לאחיהם בדרך שיהי' להן
פנאי בעיון ותהיה מגמת פניהם להשתדל בענין השלמות האנושי כמו הענין במשפחת בני אהרן
היה בזה הישרה אל שיעמדו על סודות זאת העבודה הנכבדת עם מה שהשיגו בזה קנאתם אם
קנאת כ"ש כשהיה הראשון מהם באופן מהשלמות שהיה בו והיו אבותיו כלם אנשים גדולים מאד כי
זה יהיה סבה ליתרון ההכנה אבל השלמות בזה הענין אהרן כי טבע המקור הוא נמצא במה שבאבנ
אמנו ואלו היה קרב לזאת העבודה כל מי שילה היה סבה להחטיא כוונת התורה בענין זאת
העבודה הנכבדת עד שבבר יעשו אותה ולא יעמדו על סודה ויהיה זה גם כן סבה אל שיקלו בה
ויקרה בזה מהפסד בה מה שלא יעלם:

התועלת הי"ו הוא במצות והוא מה שצותה התורה שיעבדו הלוים בחקדש העבודה
המיוחדת להם לא זולתם והנה התועלת בזאת המצוה הוא מסוג התועלת המצוה
אשר לפניה:

התועלת הי"ז הוא במצות והוא האזהרה שלא להתעצל משמירת המקדש ותועלת זאת
המצוה מבואר ממה שקדם עם שבו תועלת לשמור ישראל מהכשל בענייני המקדש
כמו שהתבאר מזה המקום:

התועלת הי"ח הוא להודיע מה שסדרה התור' מהמתנו' לכהנים ולוים כדי שיהיה להם
פנאי לעסוק בתורה ולעמוד על סודות המציאות לפי מה שאפשר ולזאת הסבה
בעינה גם כן לא רצתה התורה שיהיה להם חלק ונחל בארץ כדי שלא יהיו טרודים בעבודת האדמה'
ויהיה זה סבה להעדר השלמות מהם וגם היה תועלת בענין העבודות שהיו עובדים כמו שזכרנו
ועוד בו תועלת להשאיר השלמות בזה העם הנבחר עד שלא ימצא בזה החלק ממנו כאמרו לא
תאבד תורה מכהן ואחר יורו משפטיך ליעקב תורתך לישראל. ואחר כי שפתי כהן ישמרו דעת
ותורה יבקשו מפיהו:

התועלת הי"ט הוא במצות והוא מה שהזהירה התורה שלא יקרבו הלוים לעבודת הכהנים
ולא זה לעבודת זה והנה התועלת בזאת המצוה בטעם עין מה שזכרנו בתועלת
הט"ו מקלו התועלות:

התועלת הכ' היא במצות והוא האזהרה שהוזהרנו מלפדות בכור בהמה טהורה והנה
התועלת בזאת המצוה הוא כי התורה רצתה שיהיה קדוש קדושת הגוף להשאיר
זכר המופת הנפלא שעשה השם יתעלה בעניין מכת בכורות ולו היה אפשר שיפדה היה הבא לכהן
איננו בכור ויחלש מפני זה זה הזכרון עם שזה יהיה סבה אל שיקלו בנתינתו לכהן ויעבבוה
לעצמם לחשבם שזה הענין הוא לדמים לבד ושעמו שבעת מה יפלעוהו לכהנים כאשר תמצא ידם
כי הדבה יקלו האנשים בענין המחזן שנתחייבו בו כ"ש כשלא היו לו תובעין כמו הענין במתכת
כהונה ואולם בבכור פטר חמור לא היה אפשר בו זולת זה כי לא יתכן שיהיה קדושתו קדושת הגוף
עם שהתורה התחכמה שעכ"פ יפדוהו הבעלים לפי שאסור להן ליהנו' בפטר חמור אם לא יפדוהו
אבל יחוייב להם לערפו אם יש בעניינו מהזרות מה שיביאו הבעלים לפדותו ואולם בבכור אדם
לא היה אפשר בו יותר כי אי אפשר שיהיה קדוש קדושת הגוף ואינו כזן שתצוה התורה בהמתתו
כמו שצותה בהמתה בפטר חמור:

התועלת הכ"א הוא במצות והוא מה שנצטוו הלוים להפרים תרומה מעשר והיא מעשר
מן המעשר והנה התועלת בזאת המצוה מבואר בכללות מהה שזכרנו בתחלת
כהונה ובה עוד תועלת להעי' על מה שיעיר עליו ענין המעשר וכב' ביאורנו זה התועל' בס' שקד':

פרשת זאת חקת

זאת חקת התורה וגו' עד ויבואו בני ישראל כל העדה מדבר צין:

דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול
והנה הראשון באמרו אדום' תמימה הוא שתהי' תמימה ושלמה באדום ומפני זה לחדמו
שלם היה בה שער לבן או שחור שהיא פסולה וכבר התבאר מהשרשים הכוללים שלא יפסול בה
פחות משתי שערות כי החלק הראשון בשער הוא שתי שערות ואי אפשר שלא' שיהיה הראשון בחיורו
תמימה שלא יהיה בה מום שהרי אמר אחר זה אשר אין בה מום ויהיה אם כן אמרו תמימה לבטלה
ולזה הוא מבואר שאמרו תמימה שב אל האדמימות והנה בתבאר מצד הולדת הגדר כי פרה תקרא
כשהיא בת ג' שנים ולאחר שתהיה פרה כשיקחו אותה שנאמר ויקחו אליך פרה. אשר לא עלה
עליה עול. ביאר זה שאף על פי שלא משכה בעול כאין שעלה עול עליה נפסלה מה שאין כן
בעגלה ערופה שנאמר בה אשר לא עבד בה ולא משכה בעול ולזה היתה פרה אדומה בזה יותר
חמור מעגלה ערופה ולאו שתדע שהמלאכה פוסלת בה גם כן כמו הענין בעגלה ערופה אך
שקקה התורה מזה כי כבר הגידה שאף על פי שעלה עליה עול בזולת שמשכה בו היא נפסלת כ"ש
אם נעשה בה מלאכה ועוד שהמום פוסל בה שאין כן בעגלה ערופה ולזה ראוי שיהיה בה זה הדין
המזהב בעגלה ערופה והוא מבואר שלא יפסול בה כי אם מה שהוא להנאת הבעלים כמו הענין
כמשיכת

וטמא הכהן עד הערב · סרסהו ודרשהו וטמא עד הערב ואחר יבא אל המחנה · והביא מחוץ למחנה · לשלשה חלקים מתחלקה אחד נתן בהר המשחה ואחד מתחלק לכל המשמרות ואחד נתן בחיל זה של משמרות היה חוץ לעזרה ליטול ממנו בני העיירות וכל הצריכין ליטהר וזה שבהר המשחה כהני גדולים לפרות אחרו מקדשין הימנה וזה שבחיל נתנו למשמרת מגזרת הכתוב של והיתה לעדת בני ישראל למשמרת · למי נדה · למי הזייה כמו וידו הרים לידו את קרנות הגיר בשון זריקה · חטאת הוא · לשון חטוי כפשוטו ולפי הלכותיו קרא הכתוב חטאת לומר שהיא כקדשים ליאסר בהנאה · הוא יתחטא בו · באפר הזה · במת בנפש · ואי זה מת של נפש האדם להוציא נפש בהמה שאין טומאת אריכה הזאה · ד"א בנפש זו רביעית דם · את משכן יי' טמא · אם נכנס לעזרה אפילו בטבילה בלא הזאת שלישי ושביעי · עוד טומאתו בו · אף על פי שטבל · כל הבא אל האהל · בעוד שהמת בתוכו · וכל כלי פתוח · בכלי חרס הכתוב מדבר שאין מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו לפיכך אם אין מגופו למידתו פחולה עליו יפה בחבור טמא הוא הא אם יש למיד פתיל עליו טהור · פתיל לשון מחובר כלשון עברי וכן נפתולי אלהים נפתלתי נתחברתי עם אחותי · על פני הסדה · רבותינו דרשו לרבות גולל ודופק ופשוטו על פני הסדה שאין שם אהל מטמא המת שם בגיעה · ואחטאו ביום הז' הוא גמר טהרתו · ואיש אשר יטמא הוא גמר · אם נאמר מקדש למה נאמר משכן כו' כלומר בשבועות · ומזה מי הנדה · רבותינו אמרו שהמזה טהור וזה בא ללמד שהנוגע מי חטאת טומאה חמורה לטמא בגדים שעליו מה שאין כן בנוגע וזה שהוציאו בלשון מזה לומר לך שאינן מטמאין עד שיהא בהן שיעור הזאה · והנוגע יטמא · ואין טעון כבוס בגדיו · וכל

מסרה

ורחץ בשרו ד' הס' את בליש' וסי' נמסר בסדר מצורע · ואסף ג' וסי' ואסף איש טהור · ואסף דמצורע · ואסף נדחי ישר' באהל ח' חטפי' וסי' ויבא לבן באהל כ'בו · אד'כי ימות באהל · ואהיה מתהלך באהל · והוכן בחסר כסא וימאס באהל יוסף · אם אבא באהל ביתי · באהל בת ציון · באהל ו' קמצין וסי' ויאמרו איש איה שרה אשתך · כל הבא אל האהל וכל אשר באהל · וירא יי' באהל בעמו' ענן · תבורך מנשי'יעל · ויעלו את ארון יי' · ויעלו הארון דד"ה · פתוח ד' וסי' וכל כלי פתוח אש'אי'צמיד פתיל · שרשי פתוח אי מים · אשפתו כקב' פתוח · קבר פתוח נרונם · וסי'בלשון ארמי מתי'בקבריהון משתעין : אזוב ג'מל'בתורה וסי'ולקח הכהן עץ ארז ואזוב · ולקח אזוב וטבל במי'איש טהו' · ולקחת'אגדת אזוב · ונמסר גם בסדר באיאל כלי ב'וסימ'מים חיים · לא הורק : בקבר ג'דגשים וסי' ולקח אזוב וטבל במי' · בקבר אשר איש האלהים · היסופר בקבר חסרך · קדמ'קמין : הטהר ה'הס בתורה וסי'נמס'בסוף שמיני : וכבס ט' וסי' נמסר בסדר תזריע : מקדש יי' ג'וסי'מקדש יי'טמא · והיה מקד'יי'בתוכו · ועתה תנו לבבכם · וב'במקדש וסי' במקד'יי'כהן ונביא · אשר במקדש יי': במי'ה'וסימ'והנגע במי הנדה · כל דבר אשר יבא באש · במי מדיכת קדש · נטבלו במי הירדן · אם התרחצתי במי שלג · במו כתיב :

וטמא הכהן עד הערב: וְהַשֹּׁרֵף אֹתָהּ יְכַבֵּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב: וְאָסַף אִישׁ טָהוֹר אֵת אֵפֶר הַפָּרָה וְהִנִּיחַ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהָיְתָה לַעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמֵי נִדָּה חַטָּאת הוּא: וְכִבֶּס הָאֹסֵף אֶת־אֵפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב וְהָיְתָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם: הַנֹּגֵעַ בְּמֵת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים: הוּא יִתְחַטָּא־בוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִטְהָר וְאִם־לֹא יִתְחַטָּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטְהָר: כָּל־הַנֹּגֵעַ בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא יִתְחַטָּא אֶת־מִשְׁכַּן יְהוָה טִמֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מֵי נִדָּה לֹא־זֹרַק עָלָיו טָמֵא יִהְיֶה עוֹד טֻמְאָתוֹ בוֹ: זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בָּאֹהֶל כָּל הַבָּא אֶל־הָאֹהֶל וְכָל־אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: וְכָל כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין צָמִיד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא: וְכֹל אֲשֶׁר יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחַלְלֵי־חָרֶב אוֹ בְמֵת אוֹ־בְעֶצֶם אָדָם אוֹ בְקֶבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעַפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל־כֶּלִי: וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזֶּה עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנְّפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ בָּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר: וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר בָּעָרֶב: וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת־מִקְדַּשׁ יְהוָה טִמֵּא מֵי נִדָּה לֹא־זֹרַק עָלָיו טָמֵא הוּא: וְהָיְתָה לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וְהַנֹּגֵעַ בְּמֵי הַנִּדָּה יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְהַנֹּגֵעַ בְּמֵי הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעָרֶב: וכל אֲדָיוֹתָא יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וּדִיקְרַב בְּמֵי אֲדָיוֹתָא יְהֵי־מְסָאֵב עַד־רַמְשָׁא: וטמא הכהן · וכב' יסב טמא ויש אומ' שיהיה טמא עד הערב שלא יאכל מן הקדשים · מים טהור · מינגנו הכהן הטורף · למי נדה · פירושו רחוק כמו מנדיכם · וטמא עד הערב · ואחר שאמר שיכבס את בגדיו אין צורך להזכיר שירחץ במים · ולגר הגר בתוכם · בעבור היות ארץ ישראל קדושה כי הכבוד שם · לכל נפש אדם · יהודי או גוי · אדם · ולא בהמה · וטמא יהיה טמא והוא פועל עתיד כי הוי' הסיבו ועל דעתי שהוא פועל עבר · יתחטא בו · יסור חטאו בו או כמו תחטאני באזוב וואטהר וידוע כי בסוד החשבון השלישי כמו הז' · כי מי נדה · יש מפרשים כמו אך במי נדה יתחטא · לא זורק עליו · על המים · עוד · תמיד כמו עוד כל ימי הארץ · באהל · והבית באהל רק הזכיר הכתוב האהל בעבור היות ישראל באהלים וכן אשר יטמא שור או כבש ועז במחנה · וכל אשר באהל מבגד · למיד פתיל · שניים פתילים · או בקבר · של אדם · ולקחו לטמא · הנה פירוש איך יתחטא · איש טהור · והקרוב להיותו כהן · ואיש אשר יטמא · וכבר הזכיר כל הנוגע במת בנפש ונכרתה ועתה הזהיר על העצם ועל הקבר · יטמא עד הערב · ולא יטהר עד אשר ירחץ · וכל

חזקוני

הטורף אותה יכנס בגדיו · לפי הפשט אין שמונן כביס בגדים כל השוכחין בה קודם שרפה שמדין אין סיבה ביכר משאר זבחים שהרי כמו כן כולם שעוסקין שם ובזה והקדים הכתוב טהרתו של משליך לטהרתו של טורף לפי שנאר עבודתו של משליך קודם נאר עבודתו של טורף · ולכן אינם טהור · לפי הפשט סל"ת לפי שכבר נטמ' הטורף הוא עצמו יאכוף את אפר הפר' ולפה בגיא כהן אחר לאכוף ויהיה גם הוא טמא לכן אחר ואכוף אינם טהור שצריך לחזור אחר אינם שהור לאכוף: והכיא מקום לאכנה · ברש"י וזה שבהר המשחה כהנים גדולים מטהרים שמנו לפרות אחרות כלומר לאותן המטמאין בטרפת פרות אחרות · וכנס האוסף · לפי הפשט האוסף טעון כבוס בגדים אבל המניח באחר מקום לאכנה אינו שטעון כבוס בגדים לפי שקודם לו נגעה אלאחר ולפי שלי אחר לאסוף שלא יפרק מאנו על הנגב של האוסף והאחר קדוש ומשום שמא יולכנו בתקוס שאל נריך כבוס בגדים כדכתיב בביאור' ואחר יזה מדמם על הנגב תכנס וגו' · וכן בני פר ושעיר הנשרפין וכן משליך ושורף אפלי שעתה וכן בגדי ומשלח וזה נריכים כבוס שמא הזה מן המים עליו אל על בגדיו: וכנס האוסף · לפה כאלו אם המשליך את האוזב מטמא בגדים האוסף את האחר לא כל שכן אלא אם אמרת כן שבשת מן הדין לכן נאמר וכנס האוסף בלמדך שאין עונשין מן הדין: ד"א בא ולמד על האוסף שמטמא בגדים ואע"פ שבשאר קדשי מבשבשו אחר אין בהן קדושה הייבו טבילה לפי שאין תוכלת בספר אבל כאן כל המקר בספר הוא ומטמא לעולם כדי שיתרפקו מאנו: וכנס האוסף את בגדיו · וכ"ש בגדי אהרן ובניו הכתוב מוכיח שטעון כבוס בגדים שבשר הבגדים ושבר בערב הבגדים כמה לאחר אם מטמא בגדי אהרן אינו דין שטעון כבוס בגדים לפי שקודם לו בגדים אחר ולפי שלי אחר לאסוף שלא יפרק מאנו על הנגב של האוסף והאחר קדוש ומשום שמא יולכנו בתקוס שאל נריך כבוס בגדים כדכתיב בביאור' ואחר יזה מדמם על הנגב תכנס וגו' · וכן בני פר ושעיר הכ

וְכָל דִּי־יִקְרַב־בֵּיהּ מְסַאֲבָא יְהֵי־מְסַאֲב עַד־
מְסַאֲב וְאַנָּשׁ דִּי־יִקְרַב יְהֵי־מְסַאֲב עַד־
רַמְשָׁא׃ וַאֲתוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־
כְּנִישְׁתָּא לְמַדְבְּרָא־דְצִן בִּירְחָא
קַדְמָאָה וִיתִיב עַמָּא בְּרָקָם וּמִיתַת
תַּמָּן מְרְיָם וְאִתְקְבְרַת תַּמָּן׃ וְלָא־
הֲוָה מַיָּא לְכְנִישְׁתָּא וְאִתְכַּנְּשׁוּ עַל־
מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן׃ וּנְצָא עַמָּא עִם־
מֹשֶׁה וְאָמְרוּ לְמֵימַר וּלְוֵי דְּמִתְנָא
בְּמוֹתָא דְּאַחֲנָא קָדָם יְיָ׃ וּלְמָה
אֵעֵילְתּוּן יָת קְהָלָא דַיְיָ לְמַדְבְּרָא
הָדֵין לְמֵמַת תַּמָּן אֲנַחְנָא וּבְעִירְנָא׃
וּלְמָא אַסְקְתּוּנָא מִמִּצְרַיִם לְאַיְתָאָה
יָתָנָא לְאַתְרָא בִישָׁא הָדֵין לָא אַתַר
כְּשַׁר לְבֵית־זַרְע וְאֵה־לָא תְּאֵינִין
וְגוּפְנִין וְרִמּוֹנִין וּמַיָּא לֵית לְמִשְׁתֵּי׃
וְעָל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִן־קֳדָם קְהָלָא
לְתַרְעָא מַשְׁכַּן זִמְנָא וּנְפָלוּ עַל־אַפֵּיהוֹן
וְאִתְגְּלִי יְקָרָא דַיְיָ לְהוֹן׃ וּמַלִּיל יְיָ
עִם־מֹשֶׁה לְמֵימָר׃ טוֹל יָת חוּטְרָא
וְאַכְנֵישׁ יָת כְּנִשְׁתָּא אַתְּ וְאַהֲרֹן אָחוּךְ
וּתְמַלְּלוּן עִם־כֵּיפָא לְעֵינֵיהוֹן וְיִתֵּן
מֵימוֹהִי וְתַפֵּיק לְהוֹן מַיָּא מִן־כֵּיפָא
וְתַשְׁקִי יָת כְּנִשְׁתָּא וְיָת בְּעִירְהוֹן׃
וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת־חוּטְרָא מִן־קֳדָם יְיָ
כְּמָא־דִי פַקְדֵיהּ׃ וְאַכְנִישׁוּ מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן יָת קְהָלָא לְקֳדָם כֵּיפָא וַאֲמַר
לְהוֹן שְׁמָעוּ־כְעַן סָרְבָנַיָּא המן

וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַטָּמֵא יִטְמָא
וְהַנֶּפֶשׁ הַנֹּגַעַת תִּטְמָא עַד־הָעָרֶב׃ פ
וַיָּבֹאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־
עֲדַת מִדְבַּר־צִן בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן
וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקָדֵשׁ וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם
וַתִּקָּבֵר שָׁם׃ וְלֹא־הָיָה מַיִם לָעֵדָה
וַיִּקָּהֲלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן׃ וַיָּרֶב
הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְלוּ
גָוַעְנוּ בְּגוַע אַחֵינוּ לִפְנֵי יְהוָה׃
וְלָמָּה הֲבֵאתֶם אֶת־קְהַל יְהוָה אֶל־
הַמִּדְבָּר הַזֶּה לָמוּת שָׁם אֲנַחְנוּ
וּבְעִירֵנוּ׃ וְלָמָּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם
לְהָבִיא אֹתָנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הָרָע הַזֶּה
לֹא מְקוֹם זֶרַע וּתְאֵנָה וְגֶפֶן וְרִמּוֹן
וּמַיִם אֵין לִשְׁתּוֹת׃ וַיָּבֹא מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקָּהָל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֵּרָא כְבוֹד־
יְהוָה אֲלֵיהֶם׃ פ
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר׃ קַח
אֶת־הַמַּטֶּה וְהַקְהֵל אֶת־הָעֵדָה אַתָּה
וְאַהֲרֹן אָחִיךָ וְדִבַּרְתֶּם אֶל־הַסֶּלַע
לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מֵימָיו וְהוֹצֵאתָ לָהֶם
מַיִם מִן־הַסֶּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת־הָעֵדָה
וְאֶת־בְּעִירָם׃ וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמַּטֶּה
מִלִּפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ׃ וַיַּקְהִלוּ
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת־הַקָּהָל אֶל־פְּנֵי
הַסֶּלַע וַיֹּאמֶר לָהֶם שִׁמְעוּ־נָא הַמֹּרִים
המן

ב

צן
כל לן חס׳ אל
סין מלי

ג׳ וחס׳ וג׳ בגלים׳
מלין בטעמ׳ לחלא ומהכך׳
ג׳ · כ״ב
ג׳ · כ״ב
ג׳ ר״פ רפין
ג׳ ובכפ׳ ויבכר הכס בלהים׳
ג׳ לחרן הסר׳
ג׳
ג׳ ר״ז מל׳ בהור׳
ג׳ ב ר״פ
ג׳
ג׳ וחס׳
ג׳
ג׳ · כ״ב · ד׳

ד

ד׳ ה׳ · יורו המורים אל עבריך המוראים כתיב: ודאוריתא המרים חס׳ ושארא המורים מלא:

העדה ו׳מלין בטע׳ אולא ומהפך וסי׳ נמסר בסיף סדר בהר סיני: ותקבר ג׳וסי׳ אלון בכות · ותקבר בדרך אפרתה · ותמת שם מרים ותקבר שם: ולמה ג׳ רפין ר״פ וסימ׳ ולמה הבאתם את קהל יי׳ · ולמה העליתנו ממצרים · ולמה יי׳מביא אתנו אל הארץ הזאת: הבאתם ג׳וסי׳ ולמה הבאתם את קהל יי׳ · חסר משנעי׳ אנכי · ומהמדי הטובים: קח י״ב ר״פ נמסר בסדר במדבר סיני: לעיניה׳ כ״ר וסי׳ במסרא רבתא: על פני ט׳וסי׳ נמסר בסדר משפטים: המרים ד׳ וסי׳ שמעו נא המרים · וימצאו המורים דשמואל · וחברו

וכל אשר יגע בו הטמא יטמא · שהוא טמא מת או עגם לו קבר: תטמא עד הערב · בחדש הראשון · בשנת הארבעים והנה אין בתורה כלל שום מעשה לו נכוהה רק בשנה הראשונה ובשנת הארבעים · ועשו וידאו בני ישראל כל העדה בעבור שמתו דור המדבר ועתה באו הבאים ל ארץ כנען: ויסב העם בקדש · בעבור שישבו שם ימים רבי׳ כי כן כתוב: ולא היה מים לעדה · ספר הכתוב שנים מאורעי׳ האח׳ מות מרים והשני מות אהרן והחל לספר הסב׳: ויכנסו לארץ והחל לספר הסב׳: וירב · מבנין הפעיל: בגוע אחינו · שם הפעל כמו כשכב אחיני המלך: אחינו · הם דור המדבר שמתו והם עבדי הש׳: ולמה הבאתם · ידבר למשה ולאהרן כי כתוב ויקהלו על משה ועל אהרן · ועשה וירב העם עם משה שהמריבה היתה עם משה חזקה: העליתנו · מלה זרה: ויבא משה ואהרן מפני הקהל · כדמות בורחים: ויפלו על פניהם · להתפלל וי״ל לדרו׳ את הש׳ בנבואה: קח את המטה · יש בכאן פירושים רבי׳ יש בדברי יחיד בעבור שאמר לישראל שמעו נא המורים והש׳ בני אברהם יצחק ויעקב ואילו היה כן למה אמ׳ להם עוד ממרי׳ הייתם ואחרים אמרו כי מלת ודברתם כמו והביתם וכמוהו ותדבר את כל זרע המלוכה ואין זה נכון כי המלה מגזרת דבר לו מן ידבר עמים תחתנו והנה פי׳ ותדבר כמו ותאכל וכן בספ׳ הסני והנה פי׳ ודברתם ל הסלע ואבדתם ועוד אם כן הפי׳ למה נענש משה גם הש׳ הביאו בעבור שהכה פעמים אם כן למה נענש אהרן ויאמר רבי משה הכהן ז״ל הספרדי יש לאותות נעשו בדבור ויש כפועל ודבו׳ כמו מלת שיעש והש׳ נזה שיקח המטה להכות בסלע כמשפט הצור והוסיף מלת ודברתם להוציא המים במכה ובדבור ובעבור שהכעיסו ישראל אמר להם המן הסלע הזה מוציא לכם מים והיתה דעתו כי אין יכולת בנו להוציא מים מהסלע כי אם בכח הש׳ והנה לא פירש דבורו היטב וחשבו אנשים בלבם כי דבור שלא יוכל הש׳ להוציא מים מן הסלע וזה טעם אשר לא קדשתם אותי והביאו מדברי המשורר שאמר כי המרו את רוחו ויבטא בשפתיו והנה החטא היה בבטוחו לא במכה גם זה איננו נכון כי משה אמר זה ולמה נענש אהרן ועוד כי אין במעשה זכר דבור והראיה שהבי׳ איננה ראיה כי אין פי׳ כי המרו את רוחו כי אם אל הש׳ וכן כתוב והמה מרו ועצבו את רוח קדשו וזה פירוש ויקציפו על מי מריבה והטעם שהקציפו הש׳ וכן כתוב המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל על יי׳ וירע למשה בעבורם כי המרו את רוח הש׳ ויגזור על משה שלא יכנס לארץ ואחרים אמרו כי הדבור אל הסלע שאיננו שומע איננה כי אם במכה ואם כן למה נענש משה ואחרים אמרו בעבור שלא אמרו שירה כמו עלי באר ענו לה וזה טעם אשר לא קדשתם והאחרים אמרו כי הש׳ לזה דברו רק הכה משה על כן נענשו שניהם ונאמר להם מעלתם מריתם לא האמנתם לא קדשתם ואנשי שקול הדעת אמרו שלא יתכן שיהיה שליח הש׳ שיאמר דבור נכונה כי אילו היה מחליף במלה מיד היה נענש כי הנה נענש על דבר שאינו מלה תורה לישראל ולא נעשה בזלזול רק בשגגה בעבור שהכעיסוהו ישראל וכן אמר גם בי התאנף יי׳ בגללכם ואחרים אמרו כי ישראל אמרו שיוציא מסלע אחר ואחרית׳ המן הסלע הזה ומש׳ פחד להחליף דבור הש׳ ובעבור שלא האמין להוציא מים מן הסלע שאמרו על כן נענש וזה טעם לא האמנתם בי גם זה הפירוש איננו נכון כי הכתוב אמר מריתם את פי והנה לא מרו והפירוש הנכון בעיני אנשנו ברמיזות דע כי כאשר ידע החלק את הכל יבקר בכל ויחדש בכל אותות ומופתים ואמת כי הש׳ אמר למשה ולאהרן ולא דברתם ולא דברו בעבור מריבת העם עם משה והנה החלק חלק והכה הסלע ולא יצאו מים עד שהכהו פעם שנית והנה לא קדשו הש׳ ומרו ומעלו בשגגה גם יוכל המפרש לפרש ויבטא בשפתיו על משה כי על כן נענש כי לא היה ראוי שידבר דבר על שלא שליחות הש׳ גם יהיה הדרש קדמונינו ז״ל כי החטא היה בעבור שאמר אם המורים ורמזו זה הסוד: אל הסלע · שהודעתיך או הנמצא סמוך למחנה: ונתן מימיו · בעבור מימיו טעו רבים ואמרו כי זה הסלע הוא הצור ואלה עורי לב כי הצור הוא בחורב · וזה הסלע היה בקצה ארץ אדום כי בקדש היה גם יתכן לפרש מימיו המים שתתן בו: את המטה מלפני יי׳ · הוא מטה האלהים והוא המונח לפני העדות:

בעל הטורים

בתרגם הראשון סמך זה לפרש׳ פרה · בתרגום ראשון נפרקה הפרה׳ נגם כמו שדרשו חז״ל שמיתת צדיקי מכפרת כמו פרה: פרה אדומה · בגימ׳ מכפר: ותמת שם מרים ותקבר שם · שם בגי׳ מכפר · שם · בגימטריי׳ לשון בהגאה הוא: וירב · ב׳ בחסור׳ וירב העם ואיכ׳ וירב בגמל׳ · לומר שעשו מריבה על עסקי נחל שפסק מהם דהיינו בחר שהיה מושך בנחל: העליתנו · חסר יו״ד שעיקר התרעומת היה על משה · ותאנה וגפן ורמון · ולהלן הקדים גפן דכתיב ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנ׳ ורמון: אלא בכל מקום מקדים גפן כדכתיב אין תחת גפנו ותחת תאנתו · ובלהן הקדים התאנה מפני שסליק מפרה · רמז למה שחטאו בדרו מפני עני תאנה: והקהל את הקהל · אלו הפחות׳ · הגדולים שבעדה · והו׳ לא עשה כן אלא ויקהלו משה ואהרן את הקהל גדולים וקטנים: פני הסלע · פני בני׳ כפולה · מלאך שהיו כל ישראל פני הסלע פניה אל פניה והיה המועם מחזיק את המרובה: המן

מ״ע ספורנו

וירב העם׳ עם משה · הנה הפריבה עם משה היתה בחפרם ולמה הבאתם את קהל ה׳ אל המדבר הזה · אחנם פיתה גם על אל יתי׳ בחטר הפיל בחטרו אשר רבו בני ישראל את ה׳ וזה היה בחפרם לפה פעליתנו מפצרים: קח אתי המטה והנחתם אל הסלע · כבר רבו הדעות בענין מטה מי מריבה והיה הפקר אבל רבים אמרו חטאו משה ואהרן שבכתב עליה׳ לא האמנתם פעלתם ותריתם ואם היתה כונת אל יתי׳ שיכרו הנבד אל הסלע מה ענין לקיחת המטה ואם היה המטה אל הסלע מה עשה את הסלע אלא בעבור שאלחו בתה אהרן · אמנם כשנתבונן בענין המריבה לאור שנחשוב שהיה מנות אל בזה אל אוכן שיכירו רשעת מריבתם ונתנו את המטה ושבו ורצה לעורכי לא יחפוץ בעות המת ובכן נכון שבזה המטה אמר משה ואהרן אל יתי׳ את המטה ונכנס המטה אל ידי מנהיג העדה · אין מנהיג עם בקדש · אמר תמוה מפורסת מתנו כבני׳ הפליבהו מרינה הרס את מטה והכית בנור ירה ויור ויוצאם · וכו׳ הוא אין מן הנסי׳ אלא יוכל הסכם לעשותו בשום אופן וזה הענין יעשה אל יתעלה על ידי מנהיג בדבר נגד טבע פעלה שלית ויותר נכבדת מאחר תנועותיו הנעשיו׳ כמו שהיה הענין בתחילת אי אהרן כאמרו ביסי בכלותו לבד׳ ותנקש בהרפה וכן בענין פעילת המטה ליהושע נאמר מו׳ ידבר יהושע · והנה

בענין

אמרי נועם

קח את המטה וגו׳ אי׳ להבות את הסל׳ ע״ל אזה הוא מעשה של כשלא דבתי׳ כיס והכית בנור אלא שלשם אמרם אין מרגם את ישראל בזן ומים ואם״כ כתב כל אחד ואחד בנקודו דהא כתיב

חזקוני

על המשכן לא יחלל אייב לכך כא׳ משכן ומקדש: ומזה מי הנדה יכנס בנדיו וגו׳: מקרא מסורס וה״ק ומזה מי הנדה והכונע במי הנדה · יכנס בגדיו ונגע ישמא עד הערב: והכונע במי הנדה ישמא · תשעה לביים מה מסרה מטמא: כל המסוקים כה היינו מטמא לפי שהיא נעשית מפון לפשנה ואם לא תטמא כל המסוקים בה שייטיכן שמא יבאו בני אדם העוסים מעמה פרוסים ויקחו מעפר׳ ויזו על מעמם שלא לנרוך ויאמרו רוכים אנו לחיות שהורים ולכך נזה הכתוב שכל הטהורים הנוגעים בה יהיו שמאים וא״ל אם מזה טמא הנוגע לא כ״ב והכונע במי הנדה לא יטמא לפי שאין מוכנים מן הדין כתב לך והכונע במי הנדה ישמא לא לבדי בנות׳ כי כולל אמא לא מעם מקבל קלל של מטלא ומביאין זכר של רשלים וקופרין מכל בין קרבין וקוטרים מקל ומסנך בראשו של מכל ומרקם לאמורין לפון בקלל ומכה אם מזכר ומרקם לאמורין ומטל ומקדש כדי שיראה הקליר בפ׳ פרה אדומה ביבשה בראשי מכל ומזה ישמא · נטומאת מנורין הכתוב מדבר מי׳ כעוד שהוא מטומאת מטמא מנשה: והנגע הנוגע · אלא נטומאת מנורין לא יטמא: ובכל הנוגע · הוא מי · על ישמא נומר שומן טומאתו עד הערב: ויבאו בני ישראל · נשבע מארבעים שתם כאן מה שסבבו כר שעיר מקדש ברבע עד קדש מדבר בין ומכלל כאן בכם אמא וסם היו שמנה עשרה מסעות הכתובות בפרשת מסעי מרפסה עד מדבר בין ושל זה כאמר בפרשת דברים ונסן ונסע המדבר דרך יום סוף ונסב את הר שעיר ימים רבים ונעבר עד אעבר מלא אמינו בני עשו מאילת ומעציון גבר ומשם באו לקדש שבאדון אדום בכתיב בפרש׳ מקצי יסמו מעציון גבר ויבאו במדבר בין היא קדש אבר כאן האחרים שבוהרו שלא להתנרות בבני עשו ומי׳ בפר׳ דברים: ויסב כמס נקדש · מעדו מס מרבעה מדבים עד שדם לא שבו באו להר שבר ומס מס אהרן אלו ומקדש אל אל אהרן ונקרא קדש ברבע ומשבו כשבלבו שמרבלים וקדש זה שבא׳ ויסב כמס נקדש הוא במדבר בין בנגל ארץ אדום: ומשם מס מרים · לפי שבשם׳ כבר נמצי מדבר סמך לו מיתת מרים ואהרן: ויקהלו על משה ועל אהרן · לא לקח שבשו כמו שלקח בשאר מלחמות כי אדון מעשה מלאר מלא היה לכם מים: קח את המטה · זה המטה של אהרן דהא כתיב כאן ויקח משה את המטה מלפני יי׳ וזהו מקלו של אהרן כדכתיב בפר׳ קרח הביא את מטה אהרן לפני העדות לשמרה לאות לבני מרי והיינו דאמר משה שמעו נא המורים ולא אמר לבני מרי: ודברתם אל הסלע · הוא שנקר׳ כאבר מל מרים וזוכין היפכו מי׳ וכיה מקבלו׳ לאמר שלא היה רוגש לשבור ומעשה כשבילו בשביל מעשה מרים ואהרן כמו שסירשו רבותינו בתענית שנא׳ ודברתם אל הסלע ל״ד׳ כשלא ולא מי׳ל׳ סיל שהרי מעשה הצור היה בשורת ומעשה הסלע הוה היה נקדש בקדש אהרן אדו׳: ונתן מימיו · ל״מ יפן מיפיו · ל״מ דבור: וסולת לפה מים · רבים ע״ל אמר׳ כה לא הקדשתם אם בשבה ומקיון כסיתו לא נזכר נדבר אל׳ מ׳ל׳ סמן

ובכל מקום היה לו להכותו ועוד כי הסלע סלע בין הסלעים:

מתם ויקרא שם מקום מעשה ומריבה בתיב אשר ניסיתו נמעשה תריבנו על מי מריבת קדש מדבר בין והתם נמי כתיב ויסבו מעבר בין ומה שלא מריבה כאן הרבה שם:

סמן

וכל אשר יגע בו הטמא יטמא · שהוא טמא מת או עגם לו קבר: תטמא עד הערב · בחדש הראשון · בשנת הארבעים והנה אין בתורה כלל שום מעשה לו נכוהה רק בשנה הראשונה ובשנת הארבעים · ועשו וידאו בני ישראל כל העדה בעבור שמתו דור המדבר ועתה באו הבאים ל ארץ כנען: ויסב העם בקדש · בעבור שישבו שם ימים רבי׳ כי כן כתוב: ולא היה מים לעדה · ספר הכתוב שנים מאורעי׳ האח׳ מות מרים והשני מות אהרן והחל לספר הסב׳: ויכנסו לארץ והחל לספר הסב׳: וירב · מבנין הפעיל: בגוע אחינו · שם הפעל כמו כשכב אחיני המלך: אחינו · הם דור המדבר שמתו והם עבדי הש׳: ולמה הבאתם · ידבר למשה ולאהרן כי כתוב ויקהלו על משה ועל אהרן · ועשה וירב העם עם משה שהמריבה היתה עם משה חזקה: העליתנו · מלה זרה: ויבא משה ואהרן מפני הקהל · כדמות בורחים: ויפלו על פניהם · להתפלל וי״ל לדרו׳ את הש׳ בנבואה: קח את המטה · יש בכאן פירושים רבי׳ יש בדברי יחיד בעבור שאמר לישראל שמעו נא המורים והש׳ בני אברהם יצחק ויעקב ואילו היה כן למה אמ׳ להם עוד ממרי׳ הייתם ואחרים אמרו כי מלת ודברתם כמו והביתם וכמוהו ותדבר את כל זרע המלוכה ואין זה נכון כי המלה מגזרת דבר לו מן ידבר עמים תחתנו והנה פי׳ ותדבר כמו ותאכל וכן בספ׳ הסני והנה פי׳ ודברתם ל הסלע ואבדתם ועוד אם כן הפי׳ למה נענש משה גם הש׳ הביאו בעבור שהכה פעמים אם כן למה נענש אהרן ויאמר רבי משה הכהן ז״ל הספרדי יש לאותות נעשו בדבור ויש כפועל ודבו׳ כמו מלת שיעש והש׳ נזה שיקח המטה להכות בסלע כמשפט הצור והוסיף מלת ודברתם להוציא המים במכה ובדבור ובעבור שהכעיסו ישראל אמר להם המן הסלע הזה מוציא לכם מים והיתה דעתו כי אין יכולת בנו להוציא מים מהסלע כי אם בכח הש׳ והנה לא פירש דבורו היטב וחשבו אנשים בלבם כי דבור שלא יוכל הש׳ להוציא מים מן הסלע וזה טעם אשר לא קדשתם אותי והביאו מדברי המשורר שאמר כי המרו את רוחו ויבטא בשפתיו והנה החטא היה בבטוחו לא במכה גם זה איננו נכון כי משה אמר זה ולמה נענש אהרן ועוד כי אין במעשה זכר דבור והראיה שהבי׳ איננה ראיה כי אין פי׳ כי המרו את רוחו כי אם אל הש׳ וכן כתוב והמה מרו ועצבו את רוח קדשו וזה פירוש ויקציפו על מי מריבה והטעם שהקציפו הש׳ וכן כתוב המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל על יי׳ וירע למשה בעבורם כי המרו את רוח הש׳ ויגזור על משה שלא יכנס לארץ ואחרים אמרו כי הדבור אל הסלע שאיננו שומע איננה כי אם במכה ואם כן למה נענש משה ואחרים אמרו בעבור שלא אמרו שירה כמו עלי באר ענו לה וזה טעם אשר לא קדשתם והאחרים אמרו כי הש׳ לזה דברו רק הכה משה על כן נענשו שניהם ונאמר להם מעלתם מריתם לא האמנתם לא קדשתם ואנשי שקול הדעת אמרו שלא יתכן שיהיה שליח הש׳ שיאמר דבור נכונה כי אילו היה מחליף במלה מיד היה נענש כי הנה נענש על דבר שאינו מלה תורה לישראל ולא נעשה בזלזול רק בשגגה בעבור שהכעיסוהו ישראל וכן אמר גם בי התאנף יי׳ בגללכם ואחרים אמרו כי ישראל אמרו שיוציא מסלע אחר ואחרית׳ המן הסלע הזה ומש׳ פחד להחליף דבור הש׳ ובעבור שלא האמין להוציא מים מן הסלע שאמרו על כן נענש וזה טעם לא האמנתם בי גם זה הפירוש איננו נכון כי הכתוב אמר מריתם את פי והנה לא מרו והפירוש הנכון בעיני אנשנו ברמיזות דע כי כאשר ידע החלק את הכל יבקר בכל ויחדש בכל אותות ומופתים ואמת כי הש׳ אמר למשה ולאהרן ולא דברתם ולא דברו בעבור מריבת העם עם משה והנה החלק חלק והכה הסלע ולא יצאו מים עד שהכהו פעם שנית והנה לא קדשו הש׳ ומרו ומעלו בשגגה גם יוכל המפרש לפרש ויבטא בשפתיו על משה כי על כן נענש כי לא היה ראוי שידבר דבר על שלא שליחות הש׳ גם יהיה הדרש קדמונינו ז״ל כי החטא היה בעבור שאמר אם המורים ורמזו זה הסוד: אל הסלע · שהודעתיך או הנמצא סמוך למחנה: ונתן מימיו · בעבור מימיו טעו רבים ואמרו כי זה הסלע הוא הצור ואלה עורי לב כי הצור הוא בחורב · וזה הסלע היה בקצה ארץ אדום כי בקדש היה גם יתכן לפרש מימיו המים שתתן בו: את המטה מלפני יי׳ · הוא מטה האלהים והוא המונח לפני העדות:

רש״י

ב

צן
כל לן חס׳ אל
סין מלי

ג׳ וחס׳ וג׳ בגלים׳
מלין בטעמ׳ לחלא ומהכך׳
ג׳ · כ״ב
ג׳ · כ״ב
ג׳ ר״פ רפין
ג׳ ובכפ׳ ויבכר הכס בלהים׳
ג׳ לחרן הסר׳
ג׳
ג׳ ר״ז מל׳ בהור׳
ג׳ ב ר״פ
ג׳
ג׳ וחס׳
ג׳
ג׳ · כ״ב · ד׳

ד

ד׳ ה׳ · יורו המורים אל עבריך המוראים כתיב: ודאוריתא המרים חס׳ ושארא המורים מלא:

העדה ו׳מלין בטע׳ אולא ומהפך וסי׳ נמסר בסיף סדר בהר סיני: ותקבר ג׳וסי׳ אלון בכות · ותקבר בדרך אפרתה · ותמת שם מרים ותקבר שם: ולמה ג׳ רפין ר״פ וסימ׳ ולמה הבאתם את קהל יי׳ · ולמה העליתנו ממצרים · ולמה יי׳מביא אתנו אל הארץ הזאת: הבאתם ג׳וסי׳ ולמה הבאתם את קהל יי׳ · חסר משנעי׳ אנכי · ומהמדי הטובים: קח י״ב ר״פ נמסר בסדר במדבר סיני: לעיניה׳ כ״ר וסי׳ במסרא רבתא: על פני ט׳וסי׳ נמסר בסדר משפטים: המרים ד׳ וסי׳ שמעו נא המרים · וימצאו המורים דשמואל · וחברו

דד״ה · יורו המורים אל עבריך המוראים כתיב: ודאוריתא המרים חס׳ ושארא המורים מלא:

הבאר בזכות מרים: ולו גוענו · הלואי גוענו: בגוע אחינו · במיתת אחינו בדבר למד שמיתת למה מגוע׳ ממנה: בגוע · שם דבר הוא כמו במיתת אחינו ולא יתכן לפרשו כשמתו אחינו שאם כן היה לו לינקד בגוע: ולא בעיר׳ · מכאן שאם הקב״ה על ממונ׳ של ישראל · ויקהלו וגו׳ · זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה:

המן

המן הסלע הזה נוציא • לפי שלא היו מכירין אותו לפי שהלך הסלע ויצא לו בין הסלעים כשנסתלק הבאר והיו ישראל אומרין מה לכם מאי זה סלע תוציאו לנו מיס לכך אמר להם: המורי • שרביטים לשון יוני שוטי' מוריס את מוריהם: המן הסלע הזה • שלא נצטוינו עליו נוציא לכם מים: פעמים • לפי שברהשונה לא הוציא אלא טיפין לפי שלא צוה המקום להכות אלא הסלע והם דברו לסלע אחר ולא הוציא אמרו שמא צריך להכות כברהשונה על והכית בצור ונזדמן להם אותו סלע והכהו: יען לא האמנתם בי • גלה הכתוב שאהלוי חטא זה בלבד היו נכנסין לארץ כדי שלא יאמרו עליהם בעון דור המדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו כך היה עון משה ואהרן והלא הלאן ובקר יש חטא קשה מזו הלא לפי שבסתר חשך עליו הכתוב ואילו לבו שבמעמד כל ישראל לא חסך עליו הכתוב מפני קדוש השם: להקדישני • שאילו דברתם אל הסלע הייתי מקודש לעיני העדה ואומרי' מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה ונקיים דברו של מקום ק"ו אנו: לכן לא תביאו • בשבועה כמו לכן נשבעתי לבית עלי נשבע בקפידה שלא ירבו בתפילה כ"כ: המה מי מריבה • הם הנזכרים במקום אחר הם לו ראו הלעגניני פרעה שמושיען של ישראל לוקה במים לכך נזרו כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו: ויקדש בם • שמתו משה ואהרן על ידם שנשהקב"ה עושה דין במקודשיו הוא ירוא ומתקדש על הבריות וכן הוא אומר מורא אהי' ממקדשיך וכן הוא אומר בקרובי אקדש: אחיך ישראל • מה ראה להזכיר כאן אחוה אלא אמר לו אחי אנחנו • בני אברהם שנ' לו כי גר יהיה זרעך ועל שניהם היה החוב לפרעו • אתה ידעת את כל התלאה • לפיכך פירש אביהם מעל אחיהם וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו מפני השטר חוב המוטל עליה' והטילו על יעקב: וירעו לנו • שבלנו צרות רבות: ולאבותינו • מכאן שהאבות מלטעריס בקב' כשפרענו בהם על ישראל: ושמע קולינו • בברכה שברכנו אבינו הקול קול יעקב שאנו נועקים ונעניס: מלאך • זה משה' מכאן שהנביאים קרוין מלאכים ואומר ויהיו מלעיבים במלאכי אלהי': נעברה נא בארצך • אין לך לעורר על הירוש' של ארץ ישראל כשם שלא פרעת המוב עשה לנו עזר מעט לעביר דרך ארצך: לא נעבור בשדה • מי בהר • מי בורות היה צריך לומר שלא כך אמר משה אף על פי שיש בידינו מן לאכול ובאר לשתו' לא נשתה ממנו אלא נקח מכם אוכל ומי' להנאתכם מכאן לאכסנאי שיש בידו לאכול יקנה מן החנוני כדי ליהנות את אושפיזו: דרך המלך נלך • אנו חוסמין' את בהמתנו ולא יטו לכאן ולכאן לאכול: פן בחר אנא לקראתך • אתם מתגאי' בקול שהוריסכם אביכם ואומרים ונלעק וישמע קולנו ואני אנא עליכם במה שהוריסני אבי על חרבך תחיה: רק אין דבר • אין שום דבר מזיק • בהבטחת זקנו והידים ידי עשו: כל העדה • כלם שלמים ועומדים ליכנס לארץ שלא היה בהן אחד מאותן שנגזרה גזירה עליהם שכבר כלו מתי מדבר ואלו מאותן שכתוב בהן הייתם כלכם היום: יהוש

רבי'עי וישל' משה חליף בעבו' קד' ויעלם ישרא' ולאבו' ושלח בו' משה מלאכי' בדרגה מלאכי' בדבר הניין וישלח ישרא' מלאכי' וישלח נוהגך ישרא' בעבו' מלאכי' בדרך אלהים לא יעבר ישראל:

חמישי שלישי כשהן מחברים

רלב"ג

במשיכת העול ויתר העבודות אשר יעשו בו דומות' לזה שהם שלא לצרכה וכרצון הבעלים אבל מה שהוא לצרכה לבד כשרה ולזה אם עלה עליה זכר פסולה שתכלית זה הפועל הוא שלא לצרכה והיא היותה מתעבדת • ונתתם אותה אל אלעזר הכהן • לפי שלא היה אלעזר כהן גדול כי כבר היה אהרן קיים לאחמו מזה שהפרה הנעשית בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט ולזה אחר אחר זה ונקח הכהן וכבס בגדיו ולא אחר אהרן להודות כי לא הקפידה התורה אלא שיהיה כהן ולא דקדקה שיהיה כהן גדול או סגן אך לפי שעה נעשית זאת ע"י אלעזר והנה הקדים לומר ונתתם אותה אל אלעזר הכהן להודות שכל מעשיה בכהן • והוציא אותה אל מחוץ למחנה • לאחמו מזה שאין מוציאין אותה וחבירת' יחד מכאן אחדו ז"ל לא היה פרה רוצה לצאת אין מוציאין עמה שחורה שמא יאחזו שהורה שחטו ולא אדומה שמא יאחזו אדומה שחטו ובכלל הנה כמו שהעבודה פוסלת בה כדי שיבוא זה לאחזו שלא בכרצת זאת הפרה כי אם לזה התכלית כן דקדק' התורה בהוצאתה ובשחיטת' ובשריפתה שלא תהיה בהם כוונה לאחדת ולזה אחדה התורה והוציא אותה ושחט אותה ושרף את הפרה שכל מעשיה צריך שיהיו מכוונים לזה לבד וגם במי הנדה דקדקה שלא תהיה נעשית בהם מלאכה שבאחר מים חיים אל כלי וזה מהה שיגלה מחמו שהמלאכה פוסלת בפרה ובכל מעשיה והנה היה מוציא אותה במקום שריפת פרים הנשרפים • ושחט אותה לפניו • מגיד שאין שוחטין פנים יחד וסבת זה כי הוא יהיה מתעסק במלאכה אחרת עמה ולאחמו מזה שצריך שישחט אותה לשמה כדי שתהיה מחשבתו בה כי אז יתכן שיאחר בו שהוא שוחט אותה לאחמו מאחרו ושחט אות' לפניו שיהיה השוחט שוחט אותה לפני אלעזר אשר לו נתנה הפר' כדי שיהיה אלעזר רואה כשאחר שוחט והטעם בזה שיתן אל לבו לכוין דעתו בעניין הפרה שהוא עמוק ונפלא מאד ולפי שאחר ושחט הוא מבואר שאם נתנבלה בידו היא פסולה שהרי אינה שחוטה • ולקח אלעזר הכהן ודמה באצבעו • לאחמו מזה שצריך שיהי' בכהונה ר"ל שיהיה בגדי כהונה והם בגדי לבן לבן כי הוא היה כהן הדיוט ואולם אפני זה הקדק בזה המקום שתהיה נעשית ע"י אלעזר להעיר שאפילו כהן גדול אם יעשה אותה יעשה בבגדי לבן לא בבגדי זהב וזה יתבאר עוד משלשה לדברים האחד שלא מצאנו שיעשה כהן גדול אם לפני לפנים ביום הכפורים והיה זה כן כדי שיכון לבו

אבן עזרא

המן הסלע • יש לנו כח להוציא לכם מי' ממנו: יען לא האמנתם בי • הוא הסוד שרמזתי שלא נקדש השם על ידם: ויקדש בם • במו' ואהרן כשעם בקרובי מקדש: מקדש • שם מקום עיר והיונו קדש ברנע כי אותו הוא מדבר וכן הכתוב אומר ויחל יי' מדבר קדש: התלאה • פרשתיו: לנו מצרים ולאבותינו • שמתו והטעם שארך זמן רעתם: וישלח מלאך • כמשמעו וכן הכתו' אומר ומלאך פניו הושיעם ורבי' פירשוהו על משה כי מלאו ויאמר חני מלאך יי' ואין זאת דעתי: בשדה וכרם • שלא יפחיתו ואפילו מי הבארות שלכ' לא נשתה: דרך המלך נלך • אם הדרך שהמלך הולך בה או פירושו הדרך שיצוה המלך שהוא מלך אדום נלך: במסלה נעלה • מה יזיקכם שנעלה במסלה ואם הולרכנו למים תמכרוס לנו וזה טעם מכרם כמו דניה' • וטעם בני ישראל כל העדה בעבור שיצא אדום להלחם בם הגיד הכתוב שלא נפקד איש מבני ישראל בבואם מעיר אדו' אל הר ההר: יאסף

מסרה

המן ג'יסי' המן העין' המן הסלע דזה' המן הגרן או מן היקב: ויר' ה'יסי' ויע'כן משה ואהרן • וירם משה את ידו ויך את הסלע. וירם הטבח את השוק • וירבעם בן נבט אפרתי • וירם את אדרת איהו • וירם קרן לעמו תהלה • וירם ימינו ושמאלו • וירם יאשיהו • ונמסר גם בתהלים סי' קמ"ח והמה י"ם ראשי פסו' וסי' גמס' בתהלים סימן מ"ח: התלאה ג' נמסר בסדר וישמע יתרו: קולנו בקולנו ד' ג' מלאים וא' חס' וסי' ונצעק אל יי' וישמע קלנו • בגנו זה סורר וירא את עניינו • דברנו אליו ולא שמע בקולנו דשמיאל • קדמ' חס' • ויצאני

ג' ומשניין בכותבהון וסי' וישלח מלאך ויצאנו חס' דחס' • ואמרת דבנך עבדים ויצאנו כתיב חסר וי"ו • ארמי אבד אבי ויוציאני כתיב מל' וי"ו והס' יו"ד: בשד' ה' רפין וסי' נעברה נא בארצך • אעברה בארצך • הוי מגיעי בית בבית • ותאמיר נעמי אל רות • ויאמר בועז אל רות לקראתך ד' וסי' וגם הנה הוא יוצא לקראתך • פן בחרב אצא לקראתך • כאשר הפך איש • על כן יצאתי • ונמסר גם בסדר שמות: מימיך ג' ומלאי' וסי' ועבדת' את יי' אלהיכם וברך את לחמך ואת מימיך • ויאמרו אין בני ישראל במסלה נעלה • כספם נשיהם וגרך אשר בשעריך • וחד ומימיך • בן אדם לחמך ברעש • ונמסר גם בסדר משפטי': מכרם ג' ימי' ונתתי מכרם • על מכרם בכסף צדיק • ביום מכרם ציד • אכ"ך:

בעל הטורים

המן • ג' בזכו' המן הכלוג המן הכנ' • המו שלכם הנר השוני גם כלן מוי הכר הלוני • ואיזהו המן הנאמן הו מן היקב כמו כהו' שם דעב גם נתן הרק ניה בלא מים ומיך לא ל' כן אחל לו מינו אדם הנה הרבון העה היה • זהו המן הכנ' המן הנורן • ולמלן זאמר תשכול היה בחתי' או מן היקב: ויך הסלע • הוא הסוד לבלע אחל ונקבו כל הנורי' שבמדבר שנאמ' יבקע מרים במדבר: לכן בגו' תנה בחנה: נעברה נא בארצך • ו סיחון אמר מעברה נא ולא אמר זכור הה שלחו עמו נעבעה ונלכה • ולכן אמר אחר אחרך • ישראל: ויאמרו • חסר י"ו ל' מכות הוויאנו מסה • פן בחרב אצא לקראתך • והיינו דכתיב אני שלום וכי אדבר המה למלחמה: מכרם • ב' וחס מימיך בשתה ונתתי מכרם • והעיד ביום מכרם ציד • על מכרם בכסף צדיק • בשביל שחברו בכסף צדיק ונדו אח חביהם ביום מכרם בפיהם ואמרו לו היה רעה תגלהו ע"כ ואהתי מכרם והוערבו לשתות מימיהם בכסף: והעל

מ"ע ספורנו

בענין זאת המריבה היה מן הכהרח להעביר את רעת תלונות ישראל שיהיה הנעשה מעבר תעלת המלך המעלה ולרבי מיכאל גם כן מעלת הבלים ומוכרי ושהוא מוכן אל שיהיה המלך על ידו לבמתו • ותתבאר מעלת המעלה בתין הנ' מן הכנ' אחר לא יוכל הנעשה בלל עליו בשום אופן ולא בשום זמן ותתבא' מעלת הבליה בתין הנ' מן הנכי' הנעשה בתנועת הבלים הרחוי לזה: ובכן מה הלל את' שיהפך הבלע לתים בתמרו ונתן מימיו ובלוא' שיהיו המים מן הסלע לא נמצאים מעקום מחר אליו זה היה נענע אולתי בהיותו נהפך מצורת סלע ל' לצורת מים כיאר העיר מתי כך בלתמרו המוניא לן מיכ מכוח המלאים כי אם היה המים מוכנים מעקו' אחר אם בנגם לא יהיה הבלל בין מור מתים לזולתו • וזה המין הנכים לא יוכל עשותו בשום אופן ולא בשום זמן ומה שהיה יהיה על ידי הנער ענדיו כאתרו והנרתם אל הבלע לאמר ישראל שהיה זה הנכם מן המין הנ' כאמור לא שיהיו מים בגרים אם מעקו' אחר וזה יהיו נולל וטוב המעלה ושיהיו אל לנכם אחר על פי שהוניאם מעבדים אל המדבר אין זה רשה כלל בהיותו עתהם אחר שים בידו לעיל מדבר לאנם מים ואלת זה מתה אלא יוכל הנעם עליו ואם הוא מן הכל כאן כאתרו המדבר' הייתי לישראל ונה עם זה מאחר ם הפך הבלע לתים ויהיו מעבו אות' המים לא

בצור וינסו פמנו פיס כי לא בסחו שיקים האל ית' את דברו לעבות ליראל הפין כ"ן הנסי' בחבבתם את ישראל אז מפריס פלה על פיהו בלתי רצונם אלו ושיגמס' על סבוכה. וכבן עבו את דרך מין הכ"ן הנסי' בסמה אבר בו הודיעו עבלת הבלים ולא עבו את דרך הפין הנ' אבר בו יודיעו ליראל מפלת המבלת ושובו ולזה נבתב עליסם לא הבחנתם כי שהרגון בו לא נסחתם כי שמעב' מם מחפרתי ומבלתם כי שחללתם בבודי ולא הרחיתם לעריבים אתם בלותם ופריתם פי' בבלא שמרתם פבותי: ויקרא בם. בשותם הפיס מבתם נקדם אחר בן בענין נחל מרגון שהרחה אז ליראל שאותם הפיס היו בלתי מבעוי בתו שהורו אז בשירת' בחפרים ומבל ראל בחות שהיו הפיס עוליס יותר מתקום עליס הבן הרחוי לעיס הסבעיים: דרך המלך בחות' הדרך שיבוס המלך שבלך בה כמנהג בל מלך הנותן תעבר לבבא מבני מלותו לבלות מתמה מורה בדרך לעמן לא יוציו חבני הבבא אז קנתם בעברם ליושבי הארץ: כן בחרב חבא לקרחתן. כי המן עם אדום אבני דפיס ובסבה מופבת מעריבם אז זולתה שתפול בין מבני הארץ והעם הבובר יתעוררו חבני הארץ בחרב נגד הפולבי: בפקלה בעלה. הבה זה חולי יקרה אם נמבור בעריס אבל מנחנו נמבור בחפלה בלבד ולא תקרה אם הבה שתעורר את עמן בחרב לקרחתנו רק אין דב' ברגלי אין אותנו שום דבר מוכן לחרחר ריב: תעבורה. פחא שאינן מפמן להניחנו לעבור אלא בסבל זה שחמרת הבה נוכל לעבור שאין לאום לזה בלל: ויבא אדום לקראתו. על הגבול:

והפעם

בגוף ולזה יתבאר שמנע בית הסתרים אימו מטמא כאלו תאמר שתחד הטומאה בכוס והכיסים בגרמו וכבר יתבאר זה גם כן מתה שאמר בסוף פרשת ויהי ביום השמיני המונע בכבלתה ישמא עד הערב והאוכל מבבלתה יכבס בגדיו והוא מבואר שאי אפשר באוכל אלא יגע בדבר הבאכל מונע בית הסתרים אלא שזה אימו מגע ולזה שם דימו כדין המשא ולפי שאמר בגפש האדם והיה האדם נקרא נפש כמו שאמר כי האדם הוא הנפש למדנו שהאדם היוצא מהמת שאפשר שתחלה בו הנפש הוא מטמא כמת ושעדו חכמים שהוא הבינעית דם. ולא יתחטא את משכן יי' וגו'. ר"ל אלא על פי שטבל כיון שלא הזו עליו ממי הנדה באופן המזכר אם נכנס למקדש הרי הוא בכרת כי עדין הוא בטמאתו כיון שלא זורק עליו מי נדה באופן המזכר. זאת התורה אדם כי ימות באהל. למדנו מזה שהמת מטמא באהל. כל הבא אל האהל ואל אשר באהל ישמא שבעת ימים. לפי שלא גזר בזה החקוק טמאה על האהל אבל על מה שבתוכו ואמר בזה שאמר זה והזה על האהל למדנו שיש מן האהלים שאינו מטמא ומן האהלים שמטמא וכולם משתתפים בהבאת הטומאה לכל מה שתחתיהם. והנה האהל שאינו מטמא הוא מגיל מה שעליו והאהל המטמא אינו חוצן כי הטומאה תעבירהו ולזה ישמא כל מה שהוא על הטומאה לפי שהוא מאהיל עליה עד שתגיע העניין לאהל בלתי מקבל טומאה והנה האהל המקבל טומאה הוא נעשה מלרוב לו עור כמו העניין באהל המשכן והוא ישמא משום אהל והאהל שאינו מטמא משום אהל כמו הבית ומה שידמה לו ולאור שתדע שלא יקרא אהל לפי הולאת הנדר אם לא יהיה בו חלל טפח על טפח ברוס טפח ולזה לא יהיה חוצן בפני הטומאה אם לא היה בזה התואר ולאור שתדע כי מה שנתבאר בזה המקום באהל הטהור שהוא חוצן בפני הטומאה שלא תגע ותעבור חוצה לו יחוייב גם כן שלא תכנס בו הטומאה אם היתה חוצה לו ר"ל למעלה לו למעה ולאור שתדע שמגדר האהל שיהיה מתקיים וקיים במקום אחד ולזה אם היה מתנועע כמו הספינה לו שלא היה לו קיום כמו עלי הילק ומה שידמה להם לא יכנס בגדר האהל להביא הטומאה לתת שתתיו לו לחוץ בפני הטומאה: כל הבא אל האהל ולאור שתדע שכיון שבא אם מקצת אם הכלי לו הכלי נטמא כלו כמו הענין בגניעת שאינו מתגלה שגע הטומאה בכל הכלי אבל כיון שגע אותה בחלק ממנו נטמא כלו וזה בלתי צריך אל ביאור ולפי שאמר כל הבא אל האהל ולא אמר המונע באהל כמו שאמר בקבר למדנו שאהל פתוח אינו מטמא אלא דרך פתחו ואם לא היה פתוח היה מטמא בכל הצדדין בדמיון הקבר. וכל אשר באהל למדנו מזה כי כל מה שתחת האהל מטמא כמת עד התחום אלא שאם היה שם אהל אחד ילד על מה שתחתיו כמו הענין במה שיזכור בכאן בצמיד פתיל לפי מה שבאר אחר זה ולפי שהתורה תדבר דברים בעצמות מדרך מה הוא למדנו שבגד אחר לא ישמא המת מה שבביתו אלא על ידי אהל או קבר שהוא בדמיון אהל כמו שבתבאר אחר זה. ולאור שתדע שאף על פי שאמר כל אשר באהל ישמא הנה לא יהיה הדלון בזה שישמא בזאת הטומאה כי אם מה שדרכו לקבל זאת הטמאה והם אדם וכלים כי אוכלין ומשקין לא ישמאו טמאת שבעה ולזה אחר אחר זה והזה על האהל ועל כל הכלים ועל הנפשות אשר היו שם ללמד שלא תתפשט זאת הטומאה בזולת אדם וכלים. וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמאה הוא. לפי שלא מצאנו רומס בצמיד כי אם בכלי חרס כמו שנתבאר בפרשת ויהי ביום השמיני והיתה הסבה בזה להיותו בלתי מטמא אלא מאוירו למדנו כי בכלי חרס דבר הכתוב כי שאר הכלים לא יועיל להם צמיד כי הם משמאין מוגבן ואולם כלי חרס כיון שאינו מקבל טמאה אלא מאוירו הרי הוא טהור כיון שיש צמיד פתיל עליו ולזה הוא מבואר שאם היו כלים בתוכו שהם גם כן טהורים שאם היו משמאין מפני האהל היו הם מטמאים הכלי חרס כי הם מאוירו והתורה הגידה מכח דבריה שאם יש שם צמיד פתיל עליו הרי הוא טהור ולא הבדיל בזה בין שיהיו בתוכו כלי' ובין שלא יהיו בתוכו כלים ולזה הוא מבואר שהוא מגיל על כלים שבתוכו ולפי שאמר תחלה כל אשר באהל ישמא שהיה כולל לפילו הכלים הבלועים ואחר כך הוציא מזה הבלועים שבצמיד פתיל למדנו מזה שאין הבלועים בכלים נגלים אלא בצמיד פתיל. וכל אשר יגע על פני השדה. ר"ל במקום שאין דבר מאהיל עליו הנה אם נגע באחד מאלו המינים שיזכור מן המת ישמא שבעת ימים. באלל חרב או בת מת או בעצם אדם או בקבר לפי שהתורה לא תדבר דבריה לבטלה ראוי שבאין זה המאמר בדרך אלא יהיה בדברי תורה דבר אלא ענין וכלים הסבה עם זה לזה לא היה הסדור אחר זה בזכירה לו המינים כמו הסדור שבזה המקום אחר וכל המונע בעצם או באלל או בת מת או בקבר והוא ידוע שאם האלל יפול על האב' האחד אחר לבי אלל בקדבי ולפי שהנהוג על הרוב מציאת האבר האחד הוא שיהיה זה באמצעות החרב קרא האבר ההוא אלל חרב ואחר אחר כן או בת מת להמשיל האבר למת ולף על פי שהוא לקוח מן המי ולולי זה היה אומרו באלל חרב לבטלה כי מת יקרא המת מעצמו על יד אולתו אמר יותר המת והנה זה ע"י בית דין ועוד כי אין זה הבדל ראיה בזה העניין בין המת באדם ובין המת באבן או באמרוף אב בזולת זה ואיך יעלה על הדעת שיהיה הבדל בזה שתלטרך בעבורו התורה לזכור זה ולזה הסכימו שיהיה הביאור בזה שב אל האבר שפלטתו החרב ומזה המקום יתבאר שאבר מן המת ישמא גם כן במגע טמאת שבעה והנה באיבריה אשר מדרך החרב לפלטן כיש בהם בשר גידים ועצמו' ולזה לא יהיה באבר דין המת אם לא היה בו בשר גידים ועצמות. או בעצם אדם. ביאר שאפילו העצם בזולת בשר מטמא כשיוכר בו שהוא עצם אדם או כשאבשר בו שיקרא עצם אדם וזה אמנם יהיה בעצם הגולגלות השלמה כי הוא יוכר בו בין גולגולת אדם וזולתו וכן הענין בשדרה השלמה והנה רוב בנינו של אדם יקרא עצם אדם והמשל שבנינו הוא על אלו העצמות השוקים והירכים והצלעות והשדרה ורבם יקרא עצם אדם וכן רב עצמותיו בכללם וזה שכל עצמות האדם יקראו יחד עצם אדם ולזה יקראו רובם עצם אדם ולאור שלא יעלם מאמו אחלק מבשר המת ישמא טומאת מת וזה יתבאר מענין בבלה ושדרי' שנאחר בהם מובלתם ואשר יפול עליו מהם וקל וחומ' בטמאת מת החמור ועוד שאם העצמות מטמאין טומאת מת שאין בהם חיות ולא הרגש כ"ם שיטמא הבשר שהחיו' והרגש הוא בו בעצמות ולאשורה ולזה יתבאר שחלק מהבשר ישמא טומאת מת וזה החלק ראוי שיהיה החלק הראשון שיהיה בו החיות והוא כוח שעלו חכמים כי האדם בתחלת בריאתו הוא כוח. לו בקבר למדנו מענין הקבר שהוא מטמא אם נגעו בו מסביביו לפי שהוא סתום ואולם אם הוא פתוח אינו מטמא כי אם דרך פתחו כמו הענין באהל ולאור שיתבאר מזה שאם היה בקבר לאהל והיה האהל בלתי מקבל טומאה כמו נסרי' הנה הוא חוצן בפני הטומאה ויהיה מה שעליו טהור. ולפי שהקבר יקרא קבר גם לאחר שהריקב המת למדנו מזה שאין הבדל בטמאת מת בין לא בין יבש ולאור שיתבאר מזה שכל אלו מטמאין באהל שהרי אחר תחלה וכל אשר יגע על פני השדה ביאר בזה שאם היו באהל הנה הם מטמאים באהל ולאור שתדע שהמת כמו שמטמא במגע כן מטמא במשא ואמנם שתקה התורה לפי שהיא באה בפרשת ויהי ביום השמיני בטמאת נבלה שטומאת משא חמורה מטומאת מגע כי היא עטוה כבוס בגדים מה שאין כן בטמאת מגע והסבה בזה כי המונע אינו כי אם בשטח הגוף השמא ואמנם המשא נושא עצם הגוף המת' והנה' הענין כן והיה בלתי אפשר בטומאת מת להמיר יותר בטמאת משא מטמאה מגע כי טמאת מגע טעונה כבוס בגדים כאמרו וחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב הנה שתקה התורה מהמשא לפי שהוא מבואר שאי אפשר בטמאתה שתהיה למטה מטומאת מגע ולזה הוא מבואר שהמת מטמא במשא מן התורה. ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי'. לפי שדקדקה התורה שיהיו המים בהיותם נתנים אל כלי למדנו שלא יעשה במי' הלאכה למדנו ג"כ שהוא חוייב שלא יתעסק במלאכה אחרת בנתינתו המים אל הכלי כדי שתהיה כוונתו לתת המים אל כלי בעבור עפר שריפת החטאת כי אמרו ונתן עליו אי אפשר שיהיה הדלון בו שיתן העפר בכלי ואחר יתן אל העפר מים חיים וזה כי מפני שהעקר הגדול בזה הוא עפר שריפת החטאת הנה ראוי שיתן האבר על המים כדי שיוכר ויתערב במים כמו הענין במי סוטה שבאדם התורה בפרשת נשא שמעפר הוא שנתן על המים כי בזולת זה יאמר למשה לבבדותו ולא יוכל העפר במים ההם ולזה יהיה הדלון באמרו ונתן עליו ונתן בעבורו כטעם על שאול ועל בית הדמי' ומזה יתחייב שתהיה נתינתו המים החיים אל הכלי בעבור תכלית שיתן בהם עפר שריפת החטאת ולזה הוא מבואר שאם נתעסק במלאכה אחרת עם אלו הכלי הנה אותם המים פסולין למי חטאת כי אי אפשר שיכוין אדם לבו בשני מלאכות מתחלפות יחד ולריך שיהיה כלי מה שיתן בו המים

חיים

הר ההר · הר על גבי הר כתפוח קטן על גבי תפוח גדול ואף על פי שהענן הולך לפניהם ומשוה את ההרים שלשה נשאלו בהן הר סיני לתורה והר נבו לקבורת משה והר ההר לקבורת אהרן: על גבול ארץ אדום · מגיד שתפני שנתחברו כאן להתקר' לעשו הרשע נפרלו מעשיה' וחסרו הגדיק הזה וכן הגביא אומר ליהושפט בהתחבר' לרשע פרץ ה' את מעשיך: קח את אהרן · בדברי' של נחומים אמ' לו אשריך שתרא' כתרך כתון לבנך מה שמין אני זכאי לכך: את בגדיו · את בגדי כהונה הלביש והפשיט מעליו לתתם על בנו בפניו אחר לו הכנס למערה ונכנס רמה מטה וגוטע' ונר דולק אמר לו עלה למטה כה ועלה פשוט ידיך ופשט קמץ פיך וקמץ עצום עיניך ועצם מיד חמד משה לאותה מיתה והו' שלו לו כאשר מת אהרן אמרך מיתה שנתאוותה לה: ויעש משה · אף על פי שהדבר קשה לו לא עכב: וירא כל העדה · כשראו משה ואלעזר יורדים ואהרן לא ירד אמרו היכן הוא אהרן אמר להם מת אמרו אפשר מי שעמד כנגד המלאך ועצר את המגפה ישלוט בו מלאך המות מיד בקש משה א רחמים והראהו מלאכי השרת להם מוטל במטה ראו והאמינו: כל בית ישראל · האנשים והנשי' לפי שהיה אהרן רודף שלו' ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין בעלי לאשתו: כי גוע · אומר אני שהמתרגם דהא מית טועה הוא אלא הם כן מתרג' וירא ואתחזיאו שלא אמרו רבותינו כי זה משמש בלשון דהא אלא על מדרש שנשתלקו ענני כבוד וכדאמר ר' אבהו דאמר רבי אבהו א תקרי וירא אלא ויראו ועל לשון זה נופל לשון דהא לפי שהיא נתינת טעם למה שלמעלה הימנו למה וראו לפי שהרי מת אהרן אבל על כשמתם אין לשון דהא נופל אלא לשון אשר שהוא מגזרת שמוש לו שמלינו אם משמש בלשון אשר כמו אם תקצר רוחי והלבה מפורשים מזה אם חרולים ימין: ויבכו · שמע שמת אהרן ונשתלקו ענני כבוד כו' כדאיתא בראש השנה ועמלק מעולם רגועת מרדות לישראל מזומן בכל עת לפורענות: יושב הנגב · זה עמלק שנאמר עמלק יושב בארץ הנגב ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען כדי שיהיו ישראל מתפללים להקדוש ברוך הוא לתת כנעניים בידם והם אינם כנעניים ומרגלים אמרו ויעלו בנגב · דבר אחר דרך האתרים · דרך הנגב שהלכו בה מרגלים שנאמר דרך התייר הגדול הנוסע אם נתון תתן את העם הזה בידי: דרך האתרים · דרך הנגב · ויבא ממנו שבי · אינה אלא שפחה אחת: והחרמתי · אקדיש שלשם לגבוה: ויחרם אתהם · בהרינה: ואת לפניהם שנאמר דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה: ויקרא שם המקום · כיון שמת אהרן ובאת עליהם מלחמה זו חזרו לאחוריהם דרך יס סוף הוא הדרך שחזרו להם כשנגזר עליהם גזירת מרגלים שנא' וכשנו עריהם · חרמי גבוה: דרך יס סוף · כיון שמת אהרן ובאת עליהם מלחמה זו חזרו לאחוריהם שבע מסעות שנאמר וכני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן וכי במוסרה מת והלא בהר ההר מת אלא שם חזרו המדברה דרך יס סוף וכאן חזרו לאחוריהם שבע מסעות שנאמר ומוסרה עד הר ההר: לסבוב את ארץ אדום · שלא נתנם לעבור בארצו: ותקצר נפש העם בדרך · בעורת הדרך שהוקשה להם אמרו עכשיו היינו קרובים לכנען ואנו חוזרים לאחורינו כך חזרו אבותינו ונשתהו ל"ח שנה עד היום לפיכך קצרה נפשם בעניי הדרך ובלשון לע"ז אנקרו"טלוד ולא יתכן לומר ותקצר נפש העם בדרך בהיותם בדרך ולא פי' בו בתה קצרה שכל מקו' שתתלא קצור נפש במקרא מפורש שם בתה קצרה כנון ותקצר נפשי בחיי וכנון ותקצר נפשו בעמל ישראל וכל דבר קשה על האדם נופל בו לשון קצר נפש כאדם שהטורח בא עליו ואין דעתו רחבה לקבל אותו הדבר ואין לו מקום בתוך לבו לגור שם אותו הדבר ובדבר המטריח נופל לשון גדול שנגדול הוא וכבד על האדם כנון וגם נפשם בחלה בי גדלה עלי ויגאלה כשחל תלודני בלנו של פי' כל לשון קצור נפש בדבר לשון שאין יכול לסבלו הוא שאין הדעת סובלתו: בהלהיס

רלבג

חיים ואם לא ידבק בו נגד הכלי אם יתבן שיש תחשו בו בתיבת המים הנה אותם המים הם פסולי' והנה קדשה התורה זה האפר עפר להורות שאם נפתנה האפר לעפר מפני רוב הזמן שעמוד הנה הוא כפר אחי נדה ולפי שלא דקדקה התורה במתן המים חיים אל כלי שיהיה כהן למדנו מזה שכל בן דעת כפר לחלא ולפי שאין זה הענין עבודה יהיה המלאה כפר אפי' בלילה ולפי שלא באה התורה שיהיה עפר שריפת החטאת נתן על הכלי הראשון שמלא אותו מים חיים בעבורו למדנו מזה שאותר לערות המים מהכלי ההו' אל כלי אחר לשום בו עפר שריפת החטאת אלא שהוא ראוי גם כן שיתנו המים האלו בכלי השני בעבור עפר שרפת החטאת כי מן השקר שתדקדק התורה בזאת הכונה במלות הכלי הראשון ולא תדקדק בכונה הזאת בכלי השני אשר בו יתנו האפר שהוא השרש והעיקר בזאת הטהרה ובכלל הנה יתבאר ממה שזכרנו שראוי שלא יתעסק במלאכה אחרת על נתינתו האפר על המים שאם היה עושה כן לא יתאחת שנתן בעבור האפר חיים אל כלי כי הוא מניח המים ומוסק במלאכה אחרת קוד' נתינתו העפר והתורה דקדקה שיהיה זה הענין מלאכה אחת יכוין מראשיתה זה התכלית ואיזו שלא יעלם ממנו כי עם זה לא יחוש שתהיה זאת המלאכה נעשית על יד שנים זה אחר זה כי המלאכה האחת כבר יקרה בה זה ולזה אפשר אחר שנתן המים אל כלי שיטוש המים אל יד שומר ויוכל הוא לעשות מלאכה כיון שהשומר אינו עושה מלאכה ולא תקרא מלאכה אחרת מה שהוא מהכרח הולכת המים לקדשן בעפר בעבור שריפת החטאת ובריך המקדש שיכוין ויתן האפר בידו על המים לטהר החטאת שנאמר ולקחו לטחא ולזה צריך שיכוין לקדש המים ולהזות מהם על הטחא אלא שלא יחוייב שתהיה הכונה לטהר זה הטחא שהרי לא הקפיד הכתוב אלא שיזרקו על הטחא מי כלה מכל המקום וכבר מצאנו גם כן שהתורה ביארה שהמים אשר קדשם זה מהם על דברי' רבים וזה ממה שיורה שלא יחוייב שיכוין בקדשו המים כאשר לכל הטחאי' אשר יטהרו בהלו המים ולזה גם כן כיאר שההזאת אשר שתהיה על יד אחר

חזקוני

ואהרן יאסף · לפיכ אחר יאסף אהרן אל עמיו לא ידענו היכן עד שנא פסוק זה ואחר ואהרן יאסף ומת שם: וירא כל העדה · בתרגום ירושלמי מפרש שראוהו לאמה יורד מן ההר ונגליו קרושים ואחר על ראשו בוכה ואומר אוי עליך אהרן אחי: ל"ל מגיגו לשון ידיעה קרייאה ראיה וירא שר האומים ויראו יעקב כי יש שכר ונבי ראה הרבה קבמה ודעת וראיתי אני בלבי: יושב הנגב · הוא עמלק כדכתיב שמלק יושב בארץ הנגב ואם עמלק אחר הקב"ה שמור ובלשון עם ישראל פעם שניה אחר הקב"ה אינו אסור לכם בנני עמון שאמרתי לכם אל תתגרו בם אלא הרי הוא לכם כבנעני שנאמר בהם כי בהרים תפריחם ולכן נקרא כנעני כאן פרש"י ראו ישראל לבניהם כלבוש שמלקים לא נקרא ליה אלינא דרבי אלעזר הקליר דאמר בברכת זכור בכות ולשון שבא היה מלך ערד · ויש מפרשים שפסוק זה מן הפסוקים אחרי תיבה וכן פירש ויבא הכנעני מלך ערד ושמלק יושב בארץ הנגב ונו' ומביאו במקום אחר שבאים בשבוה אחת וכדכתיב והשמלקי והכנעני יושב בשמק כי העמלקי והכנעני שם בעמק וירד העמלקי והכנעני: דרך האתרים · פתיבות הפיכות כמו כבשים כשנים שמלה שלמה אף כאן האתרים כמו הפתרים לשון כבוש כמו ותאר הנגב כשמע שבא ישראל דרך הכנוים של ארץ אדום מנפון לדרו' כדכתיב וישבו מאדר הר דרך ים כוף לסבוב את ארץ אדום בסבוב אליו הם נאים שבדי בדרו' של אדום הוא דכתיב יושב הנגב לפיכך וילאם בישראל: ויקרא שם המקום חרמה · על שם הפרם ואינו אומר שנאמר אליו ויכות ויכות על הפרמה: ויסעו מהר ההר · שוב לאינו הראשון אין נסו ישראל מעל מלך אדום אלא שהשביח בכתי' בתיקם אהרן ובמלאתם שמלק שבאת להם ע"י תיקם אהרן: מהר ההר דרך ים סוף · מנפון לדרום לסבוב את אדום סבוב זה אינו של הר שעיר האמור בפ' דברים ונסב את הר שעיר ימים רבים שהדי הוא היה בשנת כ"ל נגאלו ממצרים לאחר כי"ם שנה שיצאו בקדש ברנע שנשתלחו המרגלים וסבבו הר שעיר מקדש ברנע עד קדש מדבר צין וסבוב זה היה בשנה הפ' לנאתם ממצרים בשנה אחר מקדש מדבר צין שנקצה נגמל ארץ אדום ע"י שלא נתנה לו ילך אדום לעבור ושוב מהר ההר מנפון לדרו' וילאו לכי מארץ אדום מה שנסבבו בה וזהו שב' לסבוב אם ארץ אדום וסובבו משם את כל דרומה לארץ מואב שהרי גם הם לא נתנום לעבור כדכתי' ונם אל מלך מואב שלח ולא אבה וכשהגיעו לאוכות שנמקנוע דרומי' מזרחי' של ארץ מואב הסבו סביבם לנפון ונדדו נשמלאם כל מזרחה עד נאל ארנון כדכתיב וילך במדבר ויסב אם ארץ אדום ואת ארץ מואב ולא מזרחה שמש לארץ מואב: ויחנו

פ א 80 1

בא

ויאמר יהוה אל־משה ואל־אהרן בהר טורא על־תחום ארעא דאדום למימר: יתכנש אהרן לעמיה ארי לא יעול לארעא די יהבית לבני ישראל על די סריבתון על־מימרי למי מצותא: דבר ית־אהרן וית־אלעזר בריה ואסיק יתהון להור טורא: ואשלח ית־אהרן ית־לבושוהי ואלבש יתהון ית־אלעזר בריה ואהרן יתכנש וימות תמן: ועבד משה כמא די־פקיד יי וסליקו להור טורא לעיני כל־כנשתא: ואשלח משה ית־אהרן ית־לבושוהי ואלבש יתהון ית־אלעזר בריה ומית אהרן תמן בריש טוראונחת משה ואלעזר מן־טורא: וחזו כל כנשתא ארי מית אהרן ובכו ית־אהרן תלתין יומין כל בית ישראל: ושמע כנענאה מלכא־דערד יתיב דרומא ארי אתא ישראל אורח מאללין ואנח קרבא בישראל ושבא מינה שבי: ונקיים ישראל קיים קדם יי ואמר אם־מסר תמסר ית־עמא הדין בידי ואנמר ית־קרויהון: ונקביל יי צלותיה דישראל ומסר ית־כנענאה ונמר ית־קרויהון וקרא שמא דאתרא חרמה: ונטלו מהור טורא אורח ימא דסוף לאקפא ית־ארעא דאדום ועקרת נפשא דעמא באורחא: ואתרעם

יאסף אהרן · כמו ונוות בהר שיתקן עצמו למות ויעלה אל ההר: מריתם · פירשתיו: למי מריבה · כמו במי מריבה שם המקום אז בעבור מי מריבה: והפשט והלבשתם · יוצאים לשנים פעולים · ואעם ואהרן יאסף כי בעת שתפשוט בגדיו מיד ימות: ויאסף אהרן אל עמיו · פירשתיו: וירא כל העדה · כאשר ראו זה המאורע שאהרן בכו שלשים יום: מלת נויעה פירשתיו: ויבא הכנעני מלך ערד · אמרו הקדמונים שהוא סיחון ונקרא הכנעני כי כל אמורי כנעני ורבי' אמרו כי זאת הפרש' יהושע כתבה והראיה מלך ערד האחד ומלאו שבני יהודה קראו שם המקום חרמה ולא אמרו כלום כי אותו המקום יקרא בתחלה לפת וזה מלך ערד והאמת שני מקומו' ורבים במקרא כמו הם זמלך ערד על פשוטו הוא מעבר לירדן מזרחה ונסמכה זאת הפרשה למות אהרן כי הכתוב ספר מה שאחרע בהר ההר קודם נסעם משם והעד ויבא הכנעני מלך ערד ואחריו ויסעו מהר ההר ואם תבקש מה שמע הנה מפור': כי בא ישראל דרך האתרים · האתרים יש אומ' כי הא"לף נוסף והטע' התרי' את הארץ וכן אל"לף אזרועך: לסבוב את ארץ אדום · כלמונה ופונון כי כן כתוב: הקלוקל

מסרה

ויאמר יי' אל משה ואל אהרן' בטעם דרגא תביר וסימ' בסדר וארא: על גבול ח' וסימ' ויאמר יי' אל משה ואל אהרן · וישמע בלק כי בא בלעם · ושב משריד קדמה · בחרב תפלו על גבול ישראל · והנותר לנשיא הנינא דפסוק: והעל ב' וסימ' ויאמר יי' אל משה דצפרדעים · והעל אתם הר ההר: יאכף ט' וסימ' שלח הנה את מקנך והצאנובקר ישחט יאכף אהרן אל עמיו ואהרן יאכף ומת שם · האסף יאכף · ואם אל עיר יאסף · וישראל לא יאסף · לא יבא עוד שמשך · עשיר ישכב ולא: בית ישראל כ' וסימ' ויקראו

מ"ע ספורנו

והפשט את אהרן את בגדיו · אותם בגדים הרמוים לכ"ג יותר על כהן הדיוט: והלבשתם את אלעזר שהיה לבוש ל' בגדי כהן הדיוט ובכן נשאר אהרן בד' בגדי כהן הדיוט לבוש הבדים כמו שהיה פנינו בהכנס לפני ולפנים וכמבין הרמות מלאכי אלהים לעבדיו: ויאסף אהרן · ולא הזכיר אים: ויחרם אתהם ואת עריהם · נלרו לו לעשותם חרם בהכנסם לארץ וכן עשו בפנות בתחל' ספר שופטים: עשה

אמרי נועם

ויתן את הכנעני ויחר' אתהם תימה לפה לא כתיב ניסים ו"ל שהקב"ה שלח פרינה בין כנעניים ופתלקים והרגו זה את זה ופי' כ' כנאה ישראל הכרכים: מנחת

רבה

ויאמר יי' אל משה ואל אהרן · בדברי' של נחומים אמ' לו אשריך שתרא' כתרך כתון לבנך מה שמין אני זכאי לכך: את בגדיו · את בגדי כהונה הלביש והפשיט מעליו לתתם על בנו בפניו אחר לו הכנס למערה ונכנס רמה מטה וגוטע' ונר דולק אמר לו עלה למטה כה ועלה פשוט ידיך ופשט קמץ פיך וקמץ עצום עיניך ועצם מיד חמד משה לאותה מיתה והו' שלו לו כאשר מת אהרן אמרך מיתה שנתאוותה לה: ויעש משה · אף על פי שהדבר קשה לו לא עכב: וירא כל העדה · כשראו משה ואלעזר יורדים ואהרן לא ירד אמרו היכן הוא אהרן אמר להם מת אמרו אפשר מי שעמד כנגד המלאך ועצר את המגפה ישלוט בו מלאך המות מיד בקש משה א רחמים והראהו מלאכי השרת להם מוטל במטה ראו והאמינו: כל בית ישראל · האנשים והנשי' לפי שהיה אהרן רודף שלו' ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין בעלי לאשתו: כי גוע · אומר אני שהמתרגם דהא מית טועה הוא אלא הם כן מתרג' וירא ואתחזיאו שלא אמרו רבותינו כי זה משמש בלשון דהא אלא על מדרש שנשתלקו ענני כבוד וכדאמר ר' אבהו דאמר רבי אבהו א תקרי וירא אלא ויראו ועל לשון זה נופל לשון דהא לפי שהיא נתינת טעם למה שלמעלה הימנו למה וראו לפי שהרי מת אהרן אבל על כשמתם אין לשון דהא נופל אלא לשון אשר שהוא מגזרת שמוש לו שמלינו אם משמש בלשון אשר כמו אם תקצר רוחי והלבה מפורשים מזה אם חרולים ימין: ויבכו · שמע שמת אהרן ונשתלקו ענני כבוד כו' כדאיתא בראש השנה ועמלק מעולם רגועת מרדות לישראל מזומן בכל עת לפורענות: יושב הנגב · זה עמלק שנאמר עמלק יושב בארץ הנגב ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען כדי שיהיו ישראל מתפללים להקדוש ברוך הוא לתת כנעניים בידם והם אינם כנעניים ומרגלים אמרו ויעלו בנגב · דבר אחר דרך האתרים · דרך הנגב שהלכו בה מרגלים שנאמר ויעלו בנגב · דרך האתרים · דרך הנגב שהלכו בה מרגלים שנאמר דרך התייר הגדול הנוסע אם נתון תתן את העם הזה בידי: והחרמתי · אקדיש שלשם לגבוה: ויחרם אתהם · בהרינה: ואת לפניהם שנאמר דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה: ויקרא שם המקום · כיון שמת אהרן ובאת עליהם מלחמה זו חזרו לאחוריהם דרך יס סוף הוא הדרך שחזרו להם כשנגזר עליהם גזירת מרגלים שנא' וכשנו עריהם · חרמי גבוה: דרך יס סוף · כיון שמת אהרן ובאת עליהם מלחמה זו חזרו לאחוריהם שבע מסעות שנאמר וכני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת אהרן וכי במוסרה מת והלא בהר ההר מת אלא שם חזרו המדברה דרך יס סוף וכאן חזרו לאחוריהם שבע מסעות ותמצאם שבע מסעות מן מוסרה עד הר ההר: לסבוב את ארץ אדום · שלא נתנם לעבור בארצו: ותקצר נפש העם בדרך · בעורת הדרך שהוקשה להם אמרו עכשיו היינו קרובים לכנען ואנו חוזרים לאחורינו כך חזרו אבותינו ונשתהו ל"ח שנה עד היום לפיכך קצרה נפשם בעניי הדרך ובלשון לע"ז אנקרו"טלוד ולא יתכן לומר ותקצר נפש העם בדרך בהיותם בדרך ולא פי' בו בתה קצרה שכל מקו' שתתלא קצור נפש במקרא מפורש שם בתה קצרה כנון ותקצר נפשי בחיי וכנון ותקצר נפשו בעמל ישראל וכל דבר קשה על האדם נופל בו לשון קצר נפש כאדם שהטורח בא עליו ואין דעתו רחבה לקבל אותו הדבר ואין לו מקום בתוך לבו לגור שם אותו הדבר ובדבר המטריח נופל לשון גדול שנגדול הוא וכבד על האדם כנון וגם נפשם בחלה בי גדלה עלי ויגאלה כשחל תלודני בלנו של פי' כל לשון קצור נפש בדבר לשון שאין יכול לסבלו הוא שאין הדעת סובלתו: בהלהיס

הקלוקל · כמו קל הקל והמלה כפולה ורבים כמו הס : ויעלה הסרפים · סם תמר הנחשים וארך דרש הס יסך הנחש ולא לחש ואין יתרון לבעל הלשון והם שלחו לשונם לגשוך כן שולח בהם : עשה לך · כדמות נחש שרף מנחשת כי כן כתוב על כם שיהיה גבוה וירחו לזותו הכל ורבים השתבשו ואמרו כי זאת הצורה לקבל כח עליונים וחלילה חלילה כי הדב׳ נעשה בלוי הסם ואין לנו לחפש למה לירת נחש והם לא כן ירחנו הים עץ שיתי המים המרים אפילו הדבש לא יתמתיק ומה טעם לעוס דבלת תאנים על השחין ואין בתולדת הדבלה להסיר השחין והאמת כי נסגבה ממנו דעת עליון: ויסעו בני ישראל · מאין אדום כי כן כתוב לסבוב ואחרית גבול פיגון ומפיגון נסעו אל אובות כי כן כתוב יחנו בנחל זרד במקו׳ אחר יקרא דיבון גד כי הרגון גבול מואב היה בתחלה : בספר מלחמות יי׳ · ספר היה בפני עצמו וסם כתוב מלחמות יי׳ בעבור יריאתו ויתכן שהיה מיומו׳ אברהם כי ספרים רבים אבדו ואינם נמצאים׳ אמלנו כדברי נתן ועלי ודברי הימים למלכי ישראל שירוה שלמה ומשלין: את והב בסופה · מלחמות היו בימים הקדמונים במקומות המזכרים ומס והב אינם לשון הקדש וכן ופסי ומתי ויזתא גם ומני לו פי׳ ומני הו׳ו לחבור וכל זה למה שלא נמצ׳ וי׳ו סרס ברשם המלה רק מלת ווי העמודים רק תמצא תחת יו׳ד כמו ולד ופירוש המתרגם אחרמי ידוע: ואשר הנחליש יש אומרים שהו׳ בלשון ארמית וסוף דבר כל זה שמות מקומות : אשר נטה · הטעם על ישראל כי על ער עברו : ונסעו לגבול מואב · זהו והוא יום׳ המולי ומסע נסעו ישראל אל המקום הנקרא באר כי ה׳א באר תחת אל בה׳א מגרימה וזאת הבא׳ גם היא היתה פלא ואינה הבאר הנקרא באר מרים לפי דעתי רק היה המקום שלה משה ומפרוהו שרי ישראל במשענותם מיד נבקעו מים : עלי

ויסעו בני ישראל ויחנו בעבות׳ ויסעו מעבות׳ ויחנו בעיי העברים׳ ויסעו מגי׳ ויחנו בנחל זרד׳ ויסעו מנחל זרד׳ ויחנו בעבר ארנון׳ ויסעו מעבר ארנון׳ ויחנו במדבר׳ ויסעו מבאר׳ ויחנו בנחליאל׳ ויסעו מנחליאל׳ ויחנו במתנה׳ ויסעו ממתנה׳ ויחנו בגתות׳ ויסעו מגתות׳ ויחנו בהר׳ ויסעו מהר׳ ויחנו בגבעות׳ ויסעו מגבעות׳ ויחנו בבקעת׳ ויסעו מבקעת׳ ויחנו בהר׳ ויסעו מהר׳ ויחנו בעבר׳ ויסעו מעבר׳ ויחנו בערבות׳ ויסעו מערבות׳ ויחנו בנבו׳ ויסעו מנבו׳ ויחנו בעלמון׳ ויסעו מעלמון׳ ויחנו בהר׳ ויסעו מהר׳ ויחנו בערבות׳ ויסעו מערבות׳ ויחנו בשטים׳ ויסעו משטים׳ ויחנו בעבר׳ ויסעו מעבר׳ ויחנו בעבר׳ ויסעו מעבר׳ ויחנו בעבר׳ ויסעו מעבר

רשי

עלי באר · מתוך הנחל והעלי מה שאת מעלה ומנין שהבאר הודיעה להם שג' ומשם
באר וכי משם היתה והלא מתחלת ארבעים שנה היתה עמהם אלא שירדה לפרסם
את הנסים וכן אז ישיר השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים והבאר כתנה להם
מתחלת ארבעים מה ראה ליכתב כאן אלא הענין הזה נדרש למעלה הימנו זאת היא
הבאר אשר חפרוה שרים · משה
ואהרן: במטענותם · במטה:
ומתדבר מתנה · להם: וממתנה
נחליאל · כתרגומו ומבמות הגיא
אשר בשדי מואב כי שם מת משה
ושם בעלה הבאר · דבר אחר
כרוה נדיבי העם כל נסיא ונסיא
כשהיו חונים מוטל מקלו ומושך
אגל דגלו ומחנהו ומי הבאר
נמשכין דרך אותו סימן ובאים
לפני חניתם כל שבט ושבט:
במחוקק · על פי משה שנקרא
מחוקק שכא' כי שם חלקת כה
מחוקק שפון ולמה לא נזכר משה
בשירה זו לפי שלקה על ידי
הבאר וכיון שלא נזכר שמו של
משה לא נזכר שמו של הקב"ה
משל למלך שהיו מזמנין אותו
לסעוד אמר אם אוהבי שם אני
שם ואם לאו איני הולך: ראש
הפסגה · כתרגומו ריש רמתא:
פסגה · לשון גובה וכן פסגו
ארמנותיה הגביהו ארמנותיה:
ונשקפה · אותה הפסגה על פני
מקום שעמו ישימון והוא לשון
מדבר שהוא שמם · דבר אחר
ונשקפה הבאר על פני הישימון
שנגזה בימה של טבריא והעומ'
על הישימון מביט ורואה כמין
כברה בים והיא הבאר כך דרש
רבי תנחומא: וישלח ישראל
מלאכים · ובמקום אחר תולה
השליחות במשה שנאמר ואשלח
מלאכים ממדבר קדמות וכן
וישלח משה מלאכים אל מלך
אדום ובוודאי הוא אומר וישלח
ישראל מלאכים אל מלך אדום
וגו' הכתובים הללו נראים זה
לזה זה מועל וזה פותח שמשה
הוא ישראל ויאמר' הם משה לומר
לך שנשיא הדור הוא ככל הדור
כי הנשיא הוא הכל: אעברה
בארצך · אע"פ שלא נצטוו
לפתוח להם בשלום בקשו שלום:
ולא נתן סיחון · לפי שכל מלכי
כנען היו מעלין לו מס שהיה
שומרם שלא יעברו עליהם
גייסות כיון שאמרו לו ישראל
נעבורה נא בארצך אמר להם
כל עצמי איני יושב כאן אלא
לשמרה מפניכם ואתם אומרים
כך: ויצא לקראת ישראל · מילו
היתה חשבון מלאה יתושין מין
כל בריה יכולה לכבשם ואם היה
סיחון בכפר חלש אין כל אדם יכול לכבשו וכל שכן אילו היה בחשבון אמר הקב"ה מה אני מטריח על בני כל זאת לצור על כל עיר ועיר נתן בלב כל אנשי המלחמה לצאת מן
העיירות ונתקבצו כולם למקום אחד ושם נפלו ומשם הלכו ישראל אל העריס ואין עומד לנגדם כי אין שם אלא נשים וטף: כי עז · ומהו חזקו התרעתו של הקב"ה שאמר
להם אל תצורם וגו': בנותיה · כפרים הסמוכים לה: והוא נלחם · למה הוצרך ליכתב לפי שנא' אל תצר את מואב היתה כתב לנו שסיחון לקחה מהם
ועל ידו טהרה לישראל: מידו · מרשותו: על כן · ועל אותה מלחמה שנלחם סיחון במואב: יאמרו המושלים · בלעם שנ' בו וישא משלו המושלים בלעם ובעור והם אמרו
בזו חשבון שלא היה סיחון יכול לכבשה והלך וזכר את בלעם לקללו וזהו שאמר לו בלק כי ידעתי את אשר תברך מבורך וגו': תבנה ותכונן · חשבון בשם סיחון להיות עירו:
כי אש יצאה מחשבון · שם אותה המדינה קרוי ער בלשון עברי ולמיית בלשון ארמי: ער מואב · שם של מואב: אוי לך מואב · שקללו את
מואב שימסרו בידו: כמוש · שם אלהי מואב: כתן · הנותן את בניו של מואב: פלטי · נסים ופלטו' מחרב ואת בנותיו בשבית וגו': וגירס

חקת

אז ישיר ישראל · ב'משה ובני ישראל' ל' · ב' ל' אל' בתורה · ל' ליחס' · ל' ליחס' · ל' ליחס' · ל' · ל' · ל'
עלי באר · מתוך הנחל והעלי מה שאת מעלה ומנין שהבאר הודיעה להם שג' ומשם
באר וכי משם היתה והלא מתחלת ארבעים שנה היתה עמהם אלא שירדה לפרסם
את הנסים וכן אז ישיר השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים והבאר כתנה להם
מתחלת ארבעים מה ראה ליכתב כאן אלא הענין הזה נדרש למעלה הימנו זאת היא
הבאר אשר חפרוה שרים · משה
ואהרן: במטענותם · במטה:
ומתדבר מתנה · להם: וממתנה
נחליאל · כתרגומו ומבמות הגיא
אשר בשדי מואב כי שם מת משה
ושם בעלה הבאר · דבר אחר
כרוה נדיבי העם כל נסיא ונסיא
כשהיו חונים מוטל מקלו ומושך
אגל דגלו ומחנהו ומי הבאר
נמשכין דרך אותו סימן ובאים
לפני חניתם כל שבט ושבט:
במחוקק · על פי משה שנקרא
מחוקק שכא' כי שם חלקת כה
מחוקק שפון ולמה לא נזכר משה
בשירה זו לפי שלקה על ידי
הבאר וכיון שלא נזכר שמו של
משה לא נזכר שמו של הקב"ה
משל למלך שהיו מזמנין אותו
לסעוד אמר אם אוהבי שם אני
שם ואם לאו איני הולך: ראש
הפסגה · כתרגומו ריש רמתא:
פסגה · לשון גובה וכן פסגו
ארמנותיה הגביהו ארמנותיה:
ונשקפה · אותה הפסגה על פני
מקום שעמו ישימון והוא לשון
מדבר שהוא שמם · דבר אחר
ונשקפה הבאר על פני הישימון
שנגנזה בימה של טבריא והעומ'
על הישימון מביט ורואה כמין
כברה בים והיא הבאר כך דרש
רבי תנחומא: וישלח ישראל
מלאכים · ובמקום אחר תולה
השליחות במשה שנאמר ואשלח
מלאכים ממדבר קדמות וכן
וישלח משה מלאכים אל מלך
אדום ובוודאי הוא אומר וישלח
ישראל מלאכים אל מלך אדום
וגו' הכתובים הללו נראים זה
לזה זה מועל וזה פותח שמשה
הוא ישראל ויאמר' הם משה לומר
לך שנשיא הדור הוא ככל הדור
כי הנשיא הוא הכל: אעברה
בארצך · אע"פ שלא נצטוו
לפתוח להם בשלום בקשו שלום:
ולא נתן סיחון · לפי שכל מלכי
כנען היו מעלין לו מס שהיה
שומרם שלא יעברו עליהם
גייסות כיון שאמרו לו ישראל
נעבורה נא בארצך אמר להם
כל עצמי איני יושב כאן אלא
לשמרה מפניכם ואתם אומרים
כך: ויצא לקראת ישראל · מילו
היתה חשבון מלאה יתושין מין
כל בריה יכולה לכבשם ואם היה
סיחון בכפר חלש אין כל אדם יכול לכבשו וכל שכן אילו היה בחשבון אמר הקב"ה מה אני מטריח על בני כל זאת לצור על כל עיר ועיר נתן בלב כל אנשי המלחמה לצאת מן
העיירות ונתקבצו כולם למקום אחד ושם נפלו ומשם הלכו ישראל אל העריס ואין עומד לנגדם כי אין שם אלא נשים וטף: כי עז · ומהו חזקו התרעתו של הקב"ה שאמר
להם אל תצורם וגו': בנותיה · כפרים הסמוכים לה: והוא נלחם · למה הוצרך ליכתב לפי שנא' אל תצר את מואב היתה כתב לנו שסיחון לקחה מהם
ועל ידו טהרה לישראל: מידו · מרשותו: על כן · ועל אותה מלחמה שנלחם סיחון במואב: יאמרו המושלים · בלעם שנ' בו וישא משלו המושלים בלעם ובעור והם אמרו
בזו חשבון שלא היה סיחון יכול לכבשה והלך וזכר את בלעם לקללו וזהו שאמר לו בלק כי ידעתי את אשר תברך מבורך וגו': תבנה ותכונן · חשבון בשם סיחון להיות עירו:
כי אש יצאה מחשבון · שם אותה המדינה קרוי ער בלשון עברי ולמיית בלשון ארמי: ער מואב · שם של מואב: אוי לך מואב · שקללו את
מואב שימסרו בידו: כמוש · שם אלהי מואב: כתן · הנותן את בניו של מואב: פלטי · נסים ופלטו' מחרב ואת בנותיו בשבית וגו': וגירס

אבן עזרא

עלי באר · תחלת השירה ולא נכתבה כלה · עמו לה · לשון לווי והנה פי' איך עלתה:
כרוה נדיבי העם · כפול במשפט: במחוקק · על ידי מחוקקים כמו לבני לחוקקי
ישראל וזו הבאר היתה במדבר רחוק מהישוב ומזה המדבר נסעו אל מתנה ומשם
אל נחליאל ודע כי אשל הנחלים והמדבר הנקרא באר ומתנה ונחליאל כולם מקומות
ויש להם שם כלל והוא עלמון
דבלתימה כי כן כתוב בפרשת
אלה מסעי אז אלה שמו מקומות
עברו עליהם במסע אחר והרי
העבריס לפני נבו הוא הבמות
והגיא אשר בשדה מואב והעל
שאמר הכתו' כי מהגיא נסעו אל
ערבות מואב מעבר לירדן ירחו
וכתוב כי מהר העברי נסעו אל
ערבו' מואב על ירדן ירחו ועוד
ונשב בגיא אזל בית פעור עת
שהתחננתי ובמקום אחר עלה
אל הר העברי הר נבו גם ויקבור
אותו בגיא ושם כתוב ויעל משה
מערבות מואב אל הר נבו והנה
הגיא הוא ראש הפסגה ושם מת
משה ואין צורך להוליכו אחר
מותו: ונשקפה · לשון נקבה
על הגיא: הישימון מקום שממה
והעד ובתהו אליל ישימון וכתתו
במדבר כישימון דרך: יהלה ·
אל יהן: מהרמון שלקח ממואב:
ועד בני עמון · כי כתוב כי חלי
ארץ בני עמון היתה לישראל כי
לקחוהו מיד האמורי שלקחו
בתחלה מיד בני עמון והכתוב
אמר על מואב ועמון שלא יתן
השם מארצם לישראל עד מדרך
כף רגל והבטיח הארץ שהיתה
בידם בעת ההיא על כן הוצרך
הכתוב לאמר דברי המושלים
בעבור חשבון שישבו שם ישראל
כי כן כתוב וישב ישראל בכל
ערי האמורי בחשבון: ובכל
בנותיה · חשבון כאשר והכפרים
כבנות: כי חשבון עיר סיחון ·
שבה כי הוא נלחם במלך מואב
הראשון והוא דבר ידוע:
המושלים · הבודאים משלים
מלבם · וטעם בואו חשבון
לאמורי' יאמרו: ותבנה · יוחד
ממה שהיא ותכונן להיותה עיר
סיחון: כי אש יצאה מחשבון ·
רמז לאנשים שקשרו בחשבון על
מלכה: להבה · הטעם כפול
במשפט: מקרית סיחון · מקרית
שהוא היום לסיחון: ער מואב ·
שם מקום שמוך כמו מבית לחם
יהודה: במות · מקומות
גבוהים: כמוש · שם אלהי
אלהי מואב: פלטים · פליטי
חרב בורחים · וגירס

רכו

בעל הטורים

עלי באר עמו לה · כשחזרו
מן המלחמה חנו על הבאר
ואחרו שירה במקום שהרים
דכתיב בין מחנה' שם יהנו
ונקות יי': עמו לה · ג' מרמיר'
עלי באר עמו לה · עמו לי'
בתורה · שעל הבאר עמו לי'
בתורה ואחרו שירה: ומבמות
הגיא · קרי בא מת בגיא
דכתי' ויקבור אותו בגיא ·
חשבה באמרך · ולא אמר
בא כדרך שאמר באדום שלא
רצה לפייסו כל כך ולא בלא
לו אלא כדי לפתוח לו בשלום ·
ועל כן לא הסיב לו השובה
כמו בעבר אלך אדום אלא
מיד יצא לקראתו לחלחמ' ·
על כן יאמרו המושלים בגימ'
אלה המה המושלים בגרים:
אשר

מ"ע ספורנו

באר חפרוה שרים · אלא בית'
בבאר אלא' בפשטם נוגע
ממקום נבוה · ומפלגר
פתנה · ובזה בתבאר שנתן
מציאותו מאותו הכלא
במדבר: ומפתנה נחליאל ·
ומם זה לא הוסיף ולא חסר
בעלותו וברדתו כמו שהיה
ראוי כפי טבע המים אם היה
נובע ממקום אחר: בגבל ערי
האמורי בחשבון ובכל
בנותיה · שבל בערי שבכם
סיחון פם כל אחר ערי
מלכותו היו בנות לחשבון
שהיתה עיר מלכותו חקרם
על דרך ונתתי אותם לך
לבנות: כי חשבון עיר סיחון
מלך האמורי היא · וכטעם
שאחרנו שכל ערי האמורי הן
בנו לחשבון הוא מפני שחשבון
היתה עיר מלכות לסיחון
מלך האמורי קודם שכבש ערי
מואב: על כן יאמרו
המושלים · המבפרים באור
משלים שראו בחלוש חזיון
כתו שעשה בלעם כאמרו וישא
משלו · בואו חשבון · אתם
יושבי ערי מואב בואו חשבון
והכינו לסיחון כי הוא ונצח
ויפלון עליכם:
וגירס

אמרי נועם

מלכת שם כמוש בשביל כמוש
הוא דמות אשה שחורה
והיתה אבן מסגת ימי
בראשית עומדת במדבר
מואב ונקרא שמי כמוש וכלבו
רבים פחותים לטמות ואין
חוזרין אחר מלך ולבסוף
ביאי סיחון לא נלכדו בו אלא
עומדי: וגירס

חזקוני

לו · כשבאו להם לישראל לא הבאר שרו ושירה זו לא הוזכר בשעת מעשה לפי שעליה נעשו אשה ואהרן וכשבא להזכיר נס את הבאר הזכיר נס את השירה · ד"ל בספר מלחמות י"י כמו ספר דבר היתים שהיו
כותבים בו המלחמות והנצחונות סדנן אומה לאומה: לת והב · תיבה אחת והוא כמו לתיבה שהי' ומתפלכת בי"ד כמו בהמולה יוסף שהוא מן ידע הוה נביר כמו היה והוא לשון כתיבה וכפו כי לא נתן
להם בגלה דמתרגמינן מרי לא לתיהב להון לאסגא וכן היה כתיב בספר לת והב בספר כלומר כתב לת מלך מואב בספר ונכתבה שהיה נגוף שלקח סיחון את כל
ארנו עד נבל ארנון: ומשם באה · מלאתו אשר הנבלים ומניעתן היתה הבאר נוכעת ויוצאה מן הכלע: מפרוה שרים · משה ואהרן כדכתיב ודברתם אל הכלע: במשוקק כמשענותם · כשהכה במשה
עשה רושם בסלע ונקע ג' משוקק על הקיר: ומהמדבר מתנה מוסב למעלה ויסבו במדבר ארנון אשר במדבר וגו' ומלאותו עבר שנמדבר שהוא עלמון דבלתימ' כאן אלא כתב כאן ויסבו
הוא שנאמר להלן ויסעו מעלמון דבלתימה ויחנו בעבי האבדים נפני נבו שם מקום בנפונו של נבל ארנון בתחלת ארץ סיחון ונקרא מתנה ע"ש שבו התפילה לישראל מתנת הארץ ומה שלא כתב כאן ויסעו
ויחנו לפי שעדיין היו עומדין בעבר ארנון שנמדבר כדכתיב נפ' דברים ואשנא מלאכים ממדבר קדמו' אל סיחון מי' מדבר שנמזרח ולא ממדבר שבדרום ובאותו פר' היה בנוס ארץ סיחון ומזה נראה
והתפיל לכתוב הפסעות שסקדם ע"כ הולך וגו' ומזכיר כולל' עד האמרנו': ומתתנה באו לשם לנחליאל ג' נאל ונקעה הוא שנא' בפרשת מסעי ויסעו מעבי האבדים ויחנו בערבו' מואב היא אחרונה
ומנחליאל כתפשטו לבמו' הוא הנקרא בית הישימו' כפר' מכעי ל' שעשה כמו שעשו רבותי' היו קורין לאותם בית נגיא ולא רצו לקרות אותם בית הישימון ומזה נראה שהיה אחרונה
בפ' מסעי אבל הסעי' ניא ואבל ל' בקעה ובדבר: אשר בשדה מואב לשם לנחליאל ג' נאל ונקעה כולו בית מלך פני כלב עין כל מין קוץ ומבמות כפפשטו אל הגיא הנקרא
אשר בשדה מואב · לפי שמתחלה היה שנו הקרא לאותו על שמו וכן ערבות מואב · ל"ל ומדבר מתנה שבגבול גדולה יש באותה באר כי מדבר מקום נמלאים מים כתנה לשם שמתנה: ומתתנה נחליאל ·
לא היתה כשאר באר' שבמקומן אלא מסמתן לשם כתנב' ויהיה נבל גדול וה"ל יפרה בו כמו ביוסני כשיש המנביה המסשיל · ואיל ל' שוק כמו נאם אילי הארץ לקח וכן כתיב ויצאו מים רבים ·
ומנחליאל נאות · ומשנעשה נחל מרוב מים היה הנחל נמשך ומפשט אחר הבמות ומהבמות שבשדה מואב שהוא שדה אשר הסנה הנמשקה על פני היסימון היה כאל הבאר יורד אל הגיא: וישלח ישראל
מלאכים · וכתוב אחר אומר בפרשת דברים ואשלח מלאכים רבותינו אמרו שנים אנרות כתבו אחת של מעשה לשלו' ואחת של ישראל למלאמה: לקראת ישראל המדברה · שהיו שם מוכנים כדכתיב ואיל
ויסבו מעבר מארנון אשר במדבר מארנון ועד יבוק ארץ ואין בני עמון במזרחה של ארץ ואין בני עמון ואין סיחון בין שסיחון ומעמו שלקח סיחון את ארץ מואב מיד דרוש מן הירדן על נבל ארנון כך לקח הוא מיד
נכון את ארץ בני עמון עד יבוק וע"י כך הותרה לישראל הוא שאמרו רבותינו עמון ומואב טהרו בסיחון: כי מן נבול בני עמון · אבל מיבוק ואיל' לא כבש כי מן ויבוק היה נהר יבוק שהוא נבול בני עמון והיה
מסיחון בין עמון עד יבוק ובין בני עמון: על כן יאמרו המושלים · בלעם ובעור אבי שבשרם סיחון לקלל את מואב מנאם מנאם: בנו מסבון · בנותו לדור בתוך מסבון · כי אש יצאה מחשבון · כי אם מהמשל: אבנת
מסבון שהיתה כיל מלך מואב היו ירדים לדור בתוכה לפי שבי' מלך מלם: תבנה ותכונן · יותר מהשיתה כבר · עיר סיחון · עיר' שהי' עתה משל סיחון: כי אם מהמשל · כל זה מהמשל: אבנת
מואב מלכם: להבה מקרית סיחון · מן הקרי' שהיא עתה לסיחון: בעלי במות ארנון · לשון מיסור כמו מבעלי יהודה כלומר כל סביבות אותן במות היו מיסור: אוי לך מואב · כל זה מהמשל: אבנת
עם כמוש · שהרי אבנת מן הבור' אחה מואב עמו של כמוש בנלות סיחון ואל תתמה על תיבת אבנת כי פירושו כמו אבנ מן הארץ שפירושו בעבל: נתן בניו פלטים · בנים כמו אלא
נתן סיחון פירש שאר בניו הקטנים כל מואב שהיו פליטי חרבו ובנותיו שאין דרכם להלקח בשבים לאמורי סיחון שלא יבול לבנילה מידו: וגירס

וגירש אבל • מלכו שלהם: אבל חשבון עד דיבון • מלכות ועול שהיה למואב בחשבון אבל משה וכן עד דיבון מדבון של סר עד כלומ' פר ניר מדיבון ניר לשון מלכות ועול וממשלת היה כמו למען היות ניר לדוד עבדי: וגפ' • שי"ן דגושה לשון שמחה כך יאמרו המושלים וגפ' אותם: עד נפח • הנשמנו עד נפח: וישלח משה לרגל את יעזר • המרגלים לכדוה אמרו לא נעשה כראשונים בטוחים אנו בכח תפלתו של משה להלחם: אל תירא אותו • שהיה משה ירא להלחם שמא תעמוד לו זכותו של אברהם שב' ויבא הפליט הוא עוג שפלט מן הרפאים שהכו כדר לעומר וחביריו בעשתרות קרניים של' רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים: ויבא אותו • משה הרגו כדאיתא בברכות בהרואה עקר טורא בר תלתא פרסי וגו':

אבן עזרא

וגירש • דברי משה והמס סימן מלך אמורי וגדוליו ולו שני פירושי' האחד מגזרת ניר ותהיה מלת וגירש מושכת עצמ' והחרת עמה כמו והנבואה עודך הנביא וכן הוא וגירש אבל ניר חשבון ותהיה מלת וגירש כמו בתוך האהלי הערבך וכן היא והגיר שלהם אבל שהוא ניר חשבון והפירוש השני שתהיה מלת וגירש מגזרת ירה ויוד אם יריתי והטעם כאשר יריבו אותם אבל חשבון: וגפ' • מפעלי הכפל והחרק תחת קמץ קטן כמו ויסב אלהים את העם ויאמר ר' משה הכהן כי הדגשות לחסרון הא"לף כא"לף מלפנו מבהמות ארץ מגזר תאסם שומרון ויש אומרי' כי חשבון היתה עיר סיחון לעול' וטעם בולמו חשבון דברי המושלי' למואביים הבאים בשבי אל חשבון כי אם ילחם מחשבון משל למחנו' סיחון וכאשר ירגוס דברי המושלים על לשון המואביים חשבנו כי תאבד חשבון ונעשה שמ' כל הארץ עד נופח לו אם דברי משה: ויפנו • פירשתיו: אל אדרעי דרך קצר': השאיר לו • אחד מישראל:

לאמורי בקמלות הלמד והפעם לידוע שהוא סיחון ועוג ולא היה במלכי כנען גדולים כאלה והעל אשר כגובה ארזים גבהו: ויגר מואב • כמו ויירא וכן גורו לכם: ויקץ • כמו הפוך וכמוהו נעלה ביהודה ונקיצנה: אל זקני מדין יתכן שהיו החמשה מלכי זקנים: ילחכו כלחוך • שנים בנינים: פתורה • כמו מצריהם אל פתור: ארץ בני עמו • והם הרמים וכן מפתור אל הרס נהרים ובדרש שבלעם הוא בלע כי זה ארמי ואם בעבור בעור אביו הנה בן אחשורוש קודם אחשורוש רק הם שנים: אשר על הנהר • פי' אל הרס נהרים: עין הארץ • פירשתיו: אדרה

ומלכו פסקת מחשבון עד דיבון מדיבון וצריאו עד נופח דסמיך עד־מידבא: ויתיב ישראל בארע אמוראה: ושלח משה לאלל־אית־יעזר וכבשו כפרנהא והריך ית־אמוראה די־תמן: ואתפניאו וסליקו לאורח מתגן ונפק עוג מלכא דרמתגן לקדמותהון הוא וכל־עמיה לאגחא קרבא לאדרעי: ואמר יי־לי משה לא־תדחל מיניה ארי בידך מסרית יתיה וית כל־עמיה וית־ארעיה ותעביד ליה כמא די־עבדת לסיחון מלכא דאמוראה די־יתיב בחשבון: ומחו יתיה וית־בנוהי וית כל־עמיה עד־דלא אישתארו ליה משיזיב ויריתו ית־ארעיה: ונטלו בני ישראל ושרו במישרא דמואב מעיברא לירדנא דיריחו:

ס ס ס

וחזא בלק בר־צפור ית כל־די־עבד ישראל לאמוראי: ודחיל מואב מן קדם עמא לחדא ארי־סגיו הוא ועקת למואב מן קדם בני ישראל: ואמר מואב לסבי מדין כען ישיצון קהלא ית כל־סחרנא כמא דמלי חיך תורא ית ירוקא דחקלא ובלק בר־צפור מלכא למואב בעידנא ההיא: ושלח אזגדין לות בלעם בר־בעור לפתור ארם דעל־פרת ארע בני עמיה למקריה לה למימר הא עמא נפק ממצרים הא חפא ית־עין־שמשא דארעא והוא שרי מלקבלי: וכען

ונירם אבד חשבון ועד־נופח אשר־מידבא: ויתישב ישראל בארץ האמרי: וישלח משה לרגל את־יעזר ויילכדו בנתיה ויירש את־האמרי אשר־שם: ויפנו וילכו דרך הבשן ויצא עוג מלך־הבשן לקראתם הוא וכל־עמו למלחמה אדרעי: ויאמר יהוה אל־משה אל־תירא אתו כי בידך נתתי אתו ואת כל־עמו ואת־ארצו ועשית לו כאשר עשית לסיחן מלך האמרי אשר יושב בחשבון: ויכו אתו ואת־בניו ואת־כל־עמו עד־בלתי השאיר לו שריד וירשו את־ארצו: ויסעו בני ישראל ויחנו בערבות מואב מעבר לירדן ירחו:

פ"ן • למידבא סימן • ימואל סימן • עזי סימן • ותיבות אלף תנ"ר:

ס ס ס

וירא בלק בן־צפור את כל־אשר עשה ישראל לאמרי: ויגר מואב מפני העם מאד כי רב־הוא ויקץ מואב מפני בני ישראל: ויאמר מואב אל־זקני מדין עתה ילחכו הקהל את כל־סביבתינו כלחך השור את־ירק השדה ובלק בן־צפור מלך למואב בעת ההוא: וישלח מלאכים אל־בלעם בן־בעור פתורה אשר על־הנהר ארץ בני עמו לקרא־לו לאמר הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את־עין הארץ והוא ישב ממלי:

ועתה

אשר עד מרבא חד מן י' נקידו' בתורה וסי' נמסר בסדר מדבר סיני: בנתיה ה' חס' וי"ו וסי' כל אורית' תענך • עקרון דיהושע • יבלעם רשפטים • באש תצתנה וכל כתובים דכוו' מלאים במ"ו וסי' מגדו דאר' ביתא • שוכו • תמנה: ואת ארצו ה' וסי' ויאמר יי' אל משה אל תירא • ויאמר יי' אלי אל • קומו וסעו ועברו • ויאמר יי' אלי ראה • ויאמר יי' אל יהושע: ויגר ב' בליש' רחילה וסי' מואב • ויגר מפניו ס"פ: הנה ד' סבירין והנה וסי' נמסר בסדר כי תשא:

חזקוני

וגירש אבל משבון עד דיבון • עיר משבון אבדה ירדה שלא מעל כל הארץ עד דיבון שלא יירשנה עוד ירדם מעל מואב • ניר ג' ירדם כמו לעשן סיחון ניר לדוד עבדי • ד"ת וגירש ל' פסלכה כמו ירש כ"ס ופי' ונסלכה מלרבים ואם באת לפרשו כפרנשו היה לו ליקרא וגירש ו' נשמע • ד"ת וגירש ל' ניר ופרישה כמו גירו לכם ניר ורעו יניר עליו: וכשיש לשון שמעשה כלשון פרשו והשיבוהו אם פריכם: וגירש • על כתיבה ידיעלנו להוציאנו ובכרנו וכן הרבה: וכשיש על נופח אשר עד מידבא • נקוד עליו לעמד שלא להלן היה כן: וירש אם האמורי כמיב וירש קרי: ויפנו ויעלו • נגד נסון ע"ם שכל ההולך מדרום לכפון הוא עולה דרך הבשן סכין ארץ בני עמון וסירדן: ויפנו ויעלו • מאו שכל ארצו מארץ ככנען לא קראו לשלום לו משום שבאשר כם לא תשיה כל נפש' אבל סיחון שקנא ארצו שבל מואב ומעון היתה קראו לו לשלום: ויגר עוג וגו' • כבר פירש בפרשת לך לך מפני מה וכה מפלריך ימים כל כך מבא ומה מעה: אל תירא אותו • פרש"י שהיה משה ירא לשלום שלא משמוד לו זכותו וכו' ע"ש לאחר היה משה רבינו ירא הרי בפרשת לך לך פרש"י שנמצא היה מתכוון מוב שיהרג אברהם ושלא אם שרה אשתו שלא י"ל ואם"ה וכוא הוא לו דהכי אמרי בחסכת הוריות פרק כהן משיח אמר רב יהודה אמר רב לעולם יבוקש אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שהרי בזכות ע"ב קרבנות שהקריב בלק מלך מואב וכה וינתה מתנו רות בתו של מלכו בן בנו של בלק מלך מואב היה אבל כמי היה עשה רבינו שלא תעשוד לו הזכות שהגיד לאברהם שבאר כי בשבה אמיו מלא אל תירא אותו: ויפנו בני ישראל • לאחר בנסון שבמדבר ויפנו בדרכם מואב הנבאים ומלאכים ומשם שבו ומלכים:

מעבר אברון שבמדבר ויפנו בדרכם מואב מעאברון ומעל יבק:

שליחא סדרא דפרשת ספק

וירא בלק • ויפחד בלק כמו וכל העם רואים את הקולות: ויגר מואב • בשראה שלא הפוירו ישראל למואב את מה שבכם סיחון מהם אחר בלבו ים לבם כמ לישראל ורשו לפנות ידם עלינו והם לא ידעו כי קנאו ישראל ע"י סיחון: ויגר מואב • ולא סיחון כמו שפרש"י בפר' דברים נבי אל תפגר בם מלחמה: ויאמר מואב אל זקני מדין • שהיו שבנים ונבי נדיתם כדבריה שמכה אם מדין בשדה מואב שבאו בני מדין לעזור אם מואב והכם בן מדד: עתה ילחכו • עתה שבנשו סיחון ובנוסיה עיירות מבלבם מואב מעשה ינקבו ויעשו כליה בכל הנוסר: כלשון השור • בלעזו שהוא בשבר בקרקע אפי שאין לו שיניים נמעלה כמו בהשות שבורות: מדין בני עמו • כמרגנו בני עמו מל נלעם: מוני

דלב"ג

אחר וזה כלו מחה שיורה שלא יחוייב שתהיה כוונתו אלא לטהר המים אשר יקדש איזה טמא אשר הזמן וזה יתבאר ביאור יותר שלא כשנתן הסבות בכל אלו הענינים שזכרה התורה בזה • ולקח אזוב וטבל במים אים טהרי לפי שלא התנה באזוב שלא יהיה בו אלאכה נעשית כמו שהתנה במים למלמו שאחר זה לא תהי' המלאכה שיעשו הבעלי פוסלת מי נדה אפי' בנוף האזוב לא תהיה המלאכה פוסלת וג"כ לפי שהגדיל זאת המלאכה מהאחרת למדנו שאחר שנתקדשו המים באפר אין המלאכה שיעשו הבעלים קודם ההזאת פוסלת המים ההם אלא שהוא מבואר שהוא צריך שלא יעשה המלאכה בנוף המים ההם כי הכתוב קראם מי נדה אלא שתתם בהם אלא לזה התכלית כדי שלא יסור שם נדה מהם וצריך ג"כ שיהיו מי נדה נשמרים שבאחר למשמרת לפי נדה וזה שאם היה האפר צריך שמור בעבור תכלית שיהיו מחמנו מי נדה כ"ש שתי נדה צריכין שימור ועוד שהרי יש בהם אפר שהוא צריך שימור וזה המקום יתבאר שאם לא הוצאו מי נדה במקום טהור הרי הן פסולין ואמ"פ שהת בתוך כלי חרס מוקף נאחר פתיל פמו העמין באפר והנה האזוב הוא הנקרא אזוב בלי מום לוזר לא אזוב יון ולא אזוב מדברי והדומה להם וזה שהתנה שיהיה הטובל האזוב בתי' אים טהור הנה אחר זה להוציא את האשה שבבלה בתעטי' הקודמים ולפי שלא בא להוציא את הקטן מב לאחר אותו שנית בזולת מלת אים ואחר וזה הטהור על הטמא ולזה צריך בקטן שיהיה בן דעת בעת הזאת בעבור שיהיה כוונה בעבור הטמא וזאת לא תשלם בקטן שאינו בן דעת וכבר בארנו פעמים טהור תאחר בעניני הפרה בתי שהוא טהור לתעטר מני אע"פ שהוא טמא לתרומה והנה הוצרכו התורה להזכיר בזה המקום זה התנאי כי אולי יחשב מושב שלא יצטרך זה לפי שתי חטאת אין מטמאין כמו שחכור אחר זה ומוד שלולי זה התנאי היינו אומרים שהטהור שהזה הוא טמא ולזה לחדנו התורה שהנוגע בתי חטאת לצורך הזאת אינו טמא שבאחר ולקח אזוב וטבל במים אים טהר ואחר וזה הטהור על הטמא לחדנו שמפני הזאתו על הטמא לא נטמא ולאוי שתעבר שלא יחוייב בחקדש המים באפר שיהיה הוא המזה כי התורה שמה זה הענין מלאכה אחרת ולזה אחר ולקח אזוב וטבל במים אים טהור והזה על האהל ועל כל הכלי ועל הנפשות אשר היו שם לחדנו מזה שלא על פי שיטמא האהל הנה הוא מביא הטומאה בכל מה שתתיו ולא על פי שאינו חוזן בכלי הטומאה ולחדנו מזה שאינו צריך על כל הזאה שבילה אבל בטבילה אחת יזה על דברים רבים שם אחר זה מה שהתחיל האזוב להיות בו מים לחזות ולחדנו מזה גם כן שהזאה אחת יוכל להזות על דברים רבים אם בהזאה בקנת שבגלה משמת הטמא לא תבית הסתרים שבאתיך על האהל ועל כל הנפשות אשר היו שם כי גם הקטנים יטמאו בזאת הטומאה ולחדנו גם כן שנריך

שנריך

בעל הטורים

אחר פרי מיזלא ר"ש נקודה ואחר לא כי ברשה נחש ויסל רגל אלה: ויורש כתיב ויירש קרי אלא הוא רמז לאמרים אלא ברחו מעצמם:

פרשת בלק

וירא בלק בן לעיר דמן של ישראל: כן כתוב עליהם בכתוב בלקלס והו בכתוב בודדת מן קרה כן קלנת חנם לא חנה: וירא • שראה שעמד לו חמה אמשה • מצינו רחייה לשון הבנה כמו כי אחנע חסד וכן לשון שמיפה כמו וכל העם רואים: ויגר • כי אמסו' ויגר פחוד אחר הוא אבל אל אחר ויגר מפניו • לא כאן בשביל ברית' מיסר' מצליח ומשבי' בכל ירא מפניהם: ילחכו • כמבורות ילחכו הקהל • ילחכו עפר בחתם בחרי עפר בפרסת דעה עמך בשבתך אמדבר מפנין הגאולה והייני דכתי' כשבע לעלמי' יחילו לשמע אור לוח' כאשר בכל פחדם על כל החמ' כן יהיה לעתיד: ויגר מואב • והינו דכתיב אלי מואב יתחזמו רעד: ויאבד אחלי • שיאבד מגנדי ורוחה אחי ואני אינו יכול לרחוקו מפני העונים שמקיפין אותו: אל בעבר בן בעור פתורה • בגימ' זהו פותר חלומות: הנה עם יצא • הנה עולם ס' לומר כ' דבוחות יצא:

נגה

מע ספורנו

וגירש אבל • ניר ופלכות סיחון ומגו ולבכתו שם ארי לבעותי יאבל כי אחר שספרו בגבוהו של סיחון ספרו כמו כן אבדן מלכותו על ידי ישראל: ויגר ישראל בארץ אחמורי • ובכל זה שספר בתבאר שישראל מן לא יכנו בארץ אחר אבל יכנו בארץ אחמורי כמו שבאר יתפתח בשמרו לא לקח ישראל את ארץ מואב ואת ארץ בני עמון: ולבדו בנותיה • מלאי בנותיה • כי רב הוא • לא עפני תחנולת מלחמתם: ויקץ מואב • בעון מואב קנו בחיים מפני בני ישראל שאלים אותם: עתה • שבבנו ארץ סיחון ועוג: ילחכו אכלה את כל סביבותינו • לשרשיב נבלים מלהכמיהו: ובלק בן בעור • שבנה לנבור • ומים מלחמה: מלך לאומה בעת ההיא. ובכל מקום לא מלאו לנו לכלתם בישראל בחמרו הרוג עם ישראל גם אלוה נלאים נם • ומה שאמר יהושע ויקם בלק בן בעור מלך מואב וילחם בישראל אחר זה מל שבר בחמרו בחמרו ויעלה ויקרא לבלעם: אמלי

אמרי נועם

ניר • עיר • לשון מלכו' ופקה לה"ל תרגום בעות ולא בבתיה לבן כ"ל שהוא לשון הלכה כמו ירד כ' אל מעשה תרדמה אמרו ר"ל שהיה ירא מיסר' זכות לבת ופקה והרי לא נתכוון אלא לרשה שישראל אבדנם ויעלו אלה לרשה בדפנינו אבי בלק שהקדיב ע"ב קרבנות ואם"פי שהיתם כוונתו לרשה זכה ויצא מעמו רות כיון שהקריבו לבנות בק"נה:

מצד שיכוין להזות על הטמאים שהוא מזה עליהם כי לא אמרה והזה על הטמאים אבל אמרה והזה על האהל לבאר שצריך שיכוין להזות על האהל ועל כל דבר שיזה עליו ומזה יתבאר שצריך שתהיה ההזאה במי שמזה עליו מכח המזה לא מכח כחו ולזה אם הזה על האהל ונטפו המים על השני הזאתו פסולה וצריך גם כן שתהיה ההזאה מהאזוב לא מיד המזה ולא מחוט הארגמן בו · ועל הנגע בעצם או בחלל או במת או בקבר · הנה הקדים העצם לחלל כי העצם אינו אבר והחלל הוא אבר שלם שיש בו בשר גידין ועצמות ואחר כן זכר המת שהוא כלל הגוף והנה עלה בזה בהדגה מהקטן אל הגדול ולפי שבעיין הנגיעה בקבר הוא בלתי מתיחסת לנגיעה בעצם או בחלל או במת כי היא אינה נגיעה במת ולא בחלל מתמו אבל נגיעה באהל סתום אשר בו כלל המת הנה לזאת הסבה לא זכר אותו קודם המת :

והזה הטהור על הטמא ביום השלישי · למדנו מזה שההזאת לא תהיה אלא ביום וחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים · למדנו מזה שההזאת קודם לטבילה לא טבילה להזאת כשהיתה ההזאה ביום השביעי אבל אם לא היו אלו הימים הנה יהו עליו ביום אחר אם קודם טבילה או אחריה אך צריך שתהיה הזאת ביום אין שתהיה הקפידה בזה · ואיש אשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה ונומר · רומה לומר אם נכנס למקדש כמו שבאר ואמר כי את מקדש ה' טמא ומזה מי הנדה יכבס בגדיו · לי אפשר שנבין מזה שיהיה המזה טמא שהרי בארה התורה שטהור כי התנית בהזאה שתהיה על ידי טהור ואמרה שהוא יזה על האהל ועל כל הכלים ועל הנפשות ואם היה המזה טמא הנה אחר שהזה על האהל לא יוכל להזות על האדם ולזה יהיה הראוי בו אם היה אפשר בו להזות במי הנדה שהוא מונע בזה לומר שהיה הנה הוא טעון כבוס בגדים אם לא היה בהן כדי הזאה ונגע בהם ישמא עד הערב וטעון כבוס בגדים · וכל אשר יגע בו הטמא ישמא ונאמר רומה לומר במי שנטמא במת ונגע באחר הנה זה שנגע בו הוא גם כן טמא ולזה הוא מבואר שהטמא מת הוא אב הטומאה לטמא אדם וכלים · והנפש המגעת תטמא עד הערב · למדנו מזה שהנוגע בטמא מת אינו טמא בטומאת שבעה אבל טומאת ערב ·

זה ביאור דברי זאת הפרשה

מצד עצם הדברים שנזכרו בה ועוד יתבאר זה ביאור יותר שלם בזה המקום אם נזכירתמו הסבות בכל מה שנכלל בזאת הפרש' והנה להעמיד על סבות כל אלו הדברים ר"ל למה היו מעשי הפרה ומי הנדה בזה האופן ולמה היתה טומאת מת בזה האופן מהטומאה לתעלה משאר הטומאו' לאנשים מקדימים תחלה מה שבארנו בפרשת ויהי ביום השמיני שכל מה שהיה הנ"ת יותר נכבד היתה טומאתו יותר חמורה להורות על מציאות התורה ושהיא בו נכבדת כי מה שנפקד ממנו דבר יותר נכבד הי' ראוי שנתשבחו ביותר חסר מגד המשקפה אל מה שנעדר ממנו זהיות הענין כן והיה מורת האדם יותר נכבדת לאין שעור מצורת שאר הב"ה הנה מן הראוי היה שתהיה טומאת המת ממנו יותר חמורה כמו שבארנו בפרשת שמיני ולפי שבמות האדם נפקדה מחזוק הצורה האנושית ונפקדה גם כן מהצורה האנושית מלאכתה המיוחדת בה מאשר היא כח בגוף והוא קנין השגת המושכלות תדשות אשר מלרכם שיושגו באמצעו' החוש והדמיון והכח הזכ' כי אחר הפרדה מהחומ' לא אפשר שתשתם בזאת המלאכה כי אין לה כלים שיעמידוהו על זה אבל תשאר לו על מה שהשיגה מהמושכלות בעת הדבקותה בחומר הנה להעיר הנפלא אשר הטעות בו מרחיק האדם מן השלמות האנושי התחכמה התורה להרחיק עניין המלאך' מהפל' בלנו העידה בזה שנפקד מזה הנ"ת תכליתו מגד מה כי הנ"ת נברלו לעבודת האדם כמו שהתבאר בתקומותיו וכמו זה הענין נכפל זה הענין בענלה ערופה שהיתה באה גם כן על מיתת האדם ולזה שם גם כן לזאת הכונה שהתקוים שתערף בו לא יעבד בו ולא יזרע ולא רמה שתשחט אבל שתערף כדי להרחיק שלא ישתחשו בה כלל לתועלת האדם אשר הוא בגד מה מה תכלית המכוון בו' שתהיה זאת הפרה שלמה באדם והיה זה בא בגד מן הארז והאזוב לאזוב אדום לזה הסבה והנה היתה נעשית חוץ לשלשה המחנות להעיר על הטומאת' מת כי היא תטמא כמו שזכר באמרו והיה לך למשמרת לחי כדה תטמא היא ומשפט החטאת שהיתה נקבה ולזאת הסבה התנה שלא יהיה בה מום כמו הענין בשאר החטאות ולזאת הסבה גם כן היתה באה נקבה בענין החלב שנאמר באדמה כי הוא כמו חטאת ולפי שסבת המות לא תהיה כי אם בעבור הזכר אבל לתועלת האדם אשר הוא בגד מה מה תכלית המכוון בו' שתערף כדי להרחיק שלא ישתחשו בה כלל לתועלת האדם אשר הוא בגד מה מה תכלית המכוון בו' ולזה נתבאר מזאת הכונה שהענלה ערופה אמורה בהזאה ולזאת הכונה בעינה היתה המלאכה פוסלת בכל מעשי הפרה וגם במים שיושם בהם האפר דקדקה התורה בזה כדי להעמידנו על זאת הכונ' הנפלאה מגד לאותינו ההכמל בהקפדת התורה בזה בכל מעשי הפרה כי זה מה שיפקח עינינו בזה בהכרת והנה היתה הוא ענלה ודאת פרה להעיר על שאשר המיתו היתה סבה אל שמת בלא עתו ר"ל החלל שנמצא באדמה ולא מודע מי הכהו כי כבר יטענו בזה רבים שיתשבו שאי אפשר זה · וזה ממה שיתשך ממנו הפסד גדול בדעות התוריות ובעיון ובענייניים המדיניים ובטל טבע האפשר לין זה מקום החקירה בזה והנה היתה נקבה זאת הבאה על טומאת מת כי היא תטמא כמו שזכר באמרו והיה לך למשמרת לחי כדה תטמא היא ומשפט נקבה ולזאת הסבה התנה שלא יהיה בה מום כמו הענין בשאר החטאות ולזאת הסבה גם כן היתה באה נקבה בענין החלב שנאמר באדמה כי הוא כמו חטאת ולפי שסבת המות לא תהיה כי אם בעבור הזכר אבל לתועלת האדם אשר הוא בגד מה מה תכלית המכוון בו' שתערף כדי להרחיק שלא ישתחשו בה כלל לתועלת האדם אשר הוא בגד מה מה תכלית המכוון בו' ולזה נתבאר מזאת הכונה שהענלה ערופה אמורה בהזאה ולזאת הכונה בעינה היתה המלאכה פוסלת בכל מעשי הפרה וגם במים שיושם בהם האפר דקדקה התורה בזה כדי להעמידנו על זאת הכונ' הנפלאה מגד לאותינו ההכמל בהקפדת התורה בזה בכל מעשי הפרה כי זה מה שיפקח עינינו בזה בהכרת והנה היתה הוא ענלה ודאת פרה להעיר על שאשר המיתו היתה סבה אל שמת בלא עתו ר"ל החלל שנמצא באדמה ולא מודע מי הכהו כי כבר יטענו בזה רבים שיתשבו שאי אפשר זה · וזה ממה שיתשך ממנו הפסד גדול בדעות התוריות ובעיון ובענייניים המדיניים ובטל טבע האפשר לין זה מקום החקירה בזה והנה היתה נקבה זאת הבאה על טומאת מת כי היא תטמא כמו שזכר באמרו והיה לך למשמרת לחי כדה

לאחר לעתיד לך להשמיע שהשם ית' יקים את דבריו · אשר דבר בני ישראל את י' ויקדש בם · ר"ל שנקדש בם לגזור מיתה על משה ואהרן כשע' בקרובי אקדש או יהיה שב אמרו בם אל משה ואהרן שזכר בפשוק הקודם עם היות ביד ישראל ומעוט אמונה בשם ית' · סבה לזה כי בעבור מופתי זה שיקדשו מהשם משה ואהרן כדי שלא תהיה להם ירושת הארץ באופן שלא היו דואגים לזה מצד מדים כמו שזכרנו · ושלא מלאך ויוציאנו מהמצרים · ומזה בזה למשה כי הבניין יקרא מלאך וכבר אחר לאיש ישראל כי את עשו לתעקב ועשו הוא אבי אדום · לא בשבור בשדה ובכרם להשחית הפירות ולא נשתה מי באר שלא יחסרו המים הרבים לאנשי המדבר אך ישתו מהי הנהרות והאגמים הם ומקניהם כי בזה לא יגיע מזק באנשי המדבר כאמ' ראו ישראל שלא נתרבה בזה חשבו כי אולי ירבה שיגיע להם תועלת מהמים שישתו שם ישראל ומקניהם ולזה שלחו להם שנית שאם ישתו מימיהם ישראל ומקניהם יתנו מכרם וספר שאחר זה כשנסעו מקדש באו הר ההר ושם רל"ה שם יתע' שימות אהרן ומתקדש שעזר להיות כהן גדול בלבישת בגדי אהרן ומזה המקום אפס ללחמנו שבזולת משיחה יתקדש כהן גדול בלבישת בגדי כהונה לבד וכבר כתבתי זה ג"כ בחה שקדם והנה היה זה לפי הגראה בזולת אלי קדש לאהרן אך שראה ה' ית' שיאסף אל עמיו אהרן בעבור מי מריבה אחת המיתה היתה כשנפקד ממנו אך הוא עלה במדרגה גבוה מהחיים האמיתיי' בהפרד נפשו מהחומר · וראוי כל העדה כי נוע אהרן · אפשר שיראה בזה כי מפני שהיה מותו בראש ההר שהיה מקום נראה מרחוק ראו זה כל העדה אז וראה בזה והוא היותר נכון · כי כלם הבינו וראו מה שנפקד מהשם במותו כי הוא היה משתדל בחריצות בהנהגת ישראל והיה מיעיר אותם אל הטוב ומרחיק מהרע בתכלית מה שאפשר ולזה בכו אותו כל בית ישראל ל' יום · ושמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב · סמך ספור זה המקרה לספור מיתת אהרן ללחמנו שני דברים האחד שמיתת מריים עושה רושם ולזה הגיעם תכף מהמחק שנלחם הכנעני בישראל ושבו ממנו שבי והשני שנתן ה' ית' שכרם ליעד' על ספדם אהרן בזה האופן הנפלא ולזה נלחו הכנעני ההוא והחריבו אותו ואת עריו באלו ההתלונו התורה בזה שלא נתרשל בהספדו שלא נדיק · כי בא ישראל דרך האתרים · ר"ל דרך התרים האלו ומרגלים אותה מהיכן היתה מותה ליכנס ולזה חשב שיבאו להלחם עמו והכין עצמו להלחם עם ישראל · והחרמתי את עריהם · הנ' זה החרם הוא לחשם כמו הענין בחרם עכן ועניינו לכלות ולהחרים הערים האלה · ויקרא המקום בחרמה · הנה אלו נתרעמו בזולת סבה כי לא היו לחוים ולזה לא תמצא שישתדל משה לתת להם חיים והם גם כן לא שאלו אלא להסיר מעליהם הנחשים השרפים ולזה יהיה הלמן באמרו אין לחם ואין מים כי אין מדרך המדבר להמצא בו לחם ולא מים כי היא ארץ ציה וכמו שהיה אחרו אין לחם בלתי מחוייב שיהיו חסרים לחם כי בבר היה להם לחם והוא החן כאחרים ונפשינו קצה בלחם הקלוקל כן אחרים ואין מים לא יחויב שיהיו חסרים מים ולפי שהיו מתרעמים על הש"י ועל משה בזולת סבה הביאם על זה שלח השם יתע' בהם הנחשים השרפים המשכים ומזיקים בזולת שיצטרכו אל זה לאחיתם וזה כי הנ"ח השורפים משחיתים אותם בעבור השנה שרפם אבל הנחש מעשיתיהו ולזה תהיה השחתתו אותו מפני רוע טבעו כי אין שם סבה תביאהו אל זה · עשה לך שרף ושים אותו על נס וגו' · אחשוב שכבר הגה הש"י שישאל רושם מזה העניין לישראל להיותם להם לזכרון לנחשים שלא יספרו לשון הרע הלא תראה כי נחש הנחשת היה נשאר עד ימי חזקיהו והוא כתת אותם כמו שנזכר בספר דברי הימים ועל נד הפלא הנה הש"י שבאשר יביט אל נחש הנחשת כל מי שהוא נשוך יחלה מהמות וכדי שיוכלו להביט בו כלם הושם על נס והנה היה בקרוי' מציאות נחש הנחשת תועלת לישר' אלשון הרע ולישב בלבם ענין המופתי' אשר האמינה בהם הוא הגדולה שבמנות התוריות · כי אמנון בגדול מואב · ר"ל שהעיר ההיא הוא גבול מואב בין מואב ובין האמורי וזה שהעיר ההיא היתה מואב ומשם ואילך היתה מהאמורי ולזה נקרא גבול מואב ואחר ג"כ שהוא יצא מגבול האמורי · בספר מלחמות ה' · אחשוב שהיה זה הספר נכתבו בו כל ספורי מלחמות יי · את והב בסופה ואת הנחלים ארנון · ר"ל שעיר את והב · היתה בסופה והוא הסוף שיגדל ממוך להרות וארנון היה את הנחלים וכלן היו מגבול מואב והגרכו ישראל לשבור גבול מואב · שלא יבאנו בארץ מואב כי לא רצה הש"י שיסבנו להתנגדות בה · מלחמה כמו שלחם אל תגר את מואב ואל תתגר בם מלחמה וכן היה מגבול מואב מה שהיה מתקבץ מהמלי' שיו נספרים יחד · לחקום אחד והיה המקובץ נחל גדול והיה נקרא אשד הנחלים · זה הנחל היה כוטה בתכונתו לשבת ער ר"ל לשבת ער שם מקום וכן ער והנה אשד הנחלים הי' סמוך לגבול מואב ולזה בתבאר מזה שאלו המקומות כלם הם בגבול מואב · וזהו אחרו על כן יאמר בספר מלחמות השם וגו' · להביא עדות שארנון היה גבול מואב ומזה המקום יתבאר שישראל היו הולכי' סביב ארץ מואב ולא רצו עבור בגבולו ולזה אחר בלק והוא יושב המולי · ומשם באר · ר"ל כי מעבר ארנון נסעו וחנו אל מקום הבאר והוא במדבר כמו שאחר אחר זה ומדבר מתנה והוא המקום שנתן השם יתע' שיחפרו בו באר ויתן להם מים ואפשר כי בזאת הסבה נקרא המקום שחנו בו באר ולפי שהיה המקום ההוא בלתי ראוי שיצאו ממנו מים שרו ישראל על הבלא שעשה להם השם יתעלה בנתינתו להם מים מהבאר ההוא והנה דבר השירה הזאת עלי באר ענו לה · ר"ל באלו היה לאחר זה לזה שורדו בעבור הבאר זה השיר והוא אחר באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחוקק במשענתם ואת' תחלה עלי באר ענו לה כאלו דברו עם הבאר שיעלה ר"ל מי הבאר להעיר על עליית המים בגבורה מהמקום ההוא שלא היה ראוי לזה · באר חפרוה שרים ונאור · ר"ל כי להיות העפר ההוא עפר תיחות לא הוצרך למי שיתעמל בחפירתו אבל השרים ונדיבי העם כרוהו וחפרוהו במשענותם והוא המטה אשר בידם כמו המחוקק שיכתוב בעט הסופר בזולת עמל כן חפרוה וכרוה בקלות במשענותם ומעפר כזה לא היה ראוי שיצאו להם מים ועם זה הם עולים מים רבים ממנו שהספיק לכל העדה · ומהמדבר נסעו ובאו אל מתנה ומתנה לנחליאל ומנחליאל לבמות ומבמות לגיא אשר בשדה מואב בראש שם היה מביט אל פני הישימון והו' ארץ שמחה והנה אלו כלם הם שמות מקומות והנה לכל אלו המקומות שמות אחרים בפרשת אלה מסעי · ושלח ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמורי ואמר · וירא את ארצו מארנון ועד יבוק ועד בני עמון כי עז גבול בני עמון · לאחשוב שארמון היה לאמואב או כמו שספר בפרשה הקודמת ויהיה הגבול בלחמו מארנון כי משם יתחיל גבול האמורי מהצד הזה וכאלו אחר שלח בשאל לסיחון דבר מהצד הזה שלא תעשהו ישראל ולמה ממנו עד יבוק ועד בני עמון והוא הארץ שירש סיחון מבני עמון בהלחמו' וספר כי לא יהיו הארץ היא פי עז גבול בני עמון וחזק מאד ולמה זה אחר בספר יהושע כי לא להורישם את יושבי הענק כי רבב גדול להם ויש לספק בזה מדוע לא לקחו ג"כ ישראל לו מידו ארץ בני עמון והנה ידע השם לא תקצר והנה אע"פ שהיה חזק היה יכולת ביד הש"י לסבב שיצאהו ישראל והנה היתר זה הספק הוא כי הש"י אע"פ שיש בידו לעשות כל אשר חפץ הנה לא יעשה הש"י המופתים רק בעת הצורך ולרחוים להם ויחבר אליהם עם זה כל הסבות הראותות לפי מה שאפשר כמו שזכרנו פעמים רבות ואולי זה לא היו מדיבים ישראל למלחמה אבל היה אפשר שישלח השם מלאכו ומיתתם כמו הענין בחיל סנחריב ולזה היה רצון הש"י שיהיה זה דרך מלחמה ולזה נחלטו מהם המקומות החזקים מאד כמו שחכר בזה המקום ובספר יהושע עם שישראל לא היו רואים כמו זאת ההשגחה הנפלאה כמו שזכרנו בזאת הפרשה ולפי שהתורה החיבתנו שלא נקרב לארץ עמון ולארץ מואב כי לא יתן לנו מארצם ראלה שום דבר הוצרך להזכי' בכאן שהמקומות שישבו בהם ישראל שהיה מפורסם היותה מואב מקדם כבר לקחום מסיחון לא מאמאב ומזה לא שהיה התורה את יסר' כי אחר שירש את האמורי הארץ ההיא לא היתה הארץ מואב ולזאת הסבה ג"כ אתרה להן ארץ בני עמון אשר בגבול מואב ומזה המקום יתבאר שישראל היו הולכי' מעבר לארנון ולא רצו עבור בגבולו ולזה אחר בלק והוא יושב המולי · ומשם באר · ר"ל כי מעבר לארנון נסעו וחנו אל מקום הבאר והוא במדבר כמו שאחר אחר זה ומדבר מתנה והוא המקום שנתן השם יתע' שיחפרו בו באר ויתן להם מים ואפשר כי בזאת הסבה נקרא המקום שחנו בו באר ולפי שהיה המקום ההוא בלתי ראוי שיצאו ממנו מים שרו ישראל על הבלא שעשה להם השם יתעלה בנתינתו להם מים מהבאר ההוא והנה דבר השירה הזאת עלי באר ענו לה · ר"ל באלו היה לאחר זה לזה שורדו בעבור הבאר זה השיר והוא אחר באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחוקק במשענתם ואת' תחלה עלי באר ענו לה כאלו דברו עם הבאר שיעלה ר"ל מי הבאר להעיר על עליית המים בגבורה מהמקום ההוא שלא היה ראוי לזה · באר חפרוה שרים ונאור · ר"ל כי להיות העפר ההוא עפר תיחות לא הוצרך למי שיתעמל בחפירתו אבל השרים ונדיבי העם כרוהו וחפרוהו במשענתם והוא המטה אשר בידם כמו המחוקק שיכתוב בעט הסופר בזולת עמל כן חפרוה וכרוה בקלות במשענתם ומעפר כזה לא היה ראוי שיצאו להם מים ועם זה הם עולים מים רבים ממנו שהספיק לכל העדה · ומהמדבר נסעו ובאו אל מתנה ומתנה לנחליאל ומנחליאל לבמות ומבמות לגיא אשר בשדה מואב בראש שם היה מביט אל פני הישימון והו' ארץ שמחה והנה אלו כלם הם שמות מקומות והנה לכל אלו המקומות שמות אחרים בפרשת אלה מסעי · ושלח ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמורי ואמר · וירא את ארצו מארנון ועד יבוק ועד בני עמון כי עז גבול בני עמון · לאחשוב שארמון היה למואב או כמו שספר בפרשה הקודמת ויהיה הגבול בלחמו מארנון כי משם יתחיל גבול האמורי מהצד הזה וכאלו אחר שלח בשאל לסיחון דבר מהצד הזה שלא תעשהו ישראל ולמה ממנו עד יבוק ועד בני עמון והוא הארץ שירש סיחון מבני עמון בהלחמו' וספר כי לא יהיו הארץ היא פי עז גבול בני עמון וחזק מאד ולמה זה אחר בספר יהושע כי לא להורישם את יושבי הענק כי רבב גדול להם ויש לספק בזה מדוע לא לקחו ג"כ ישראל מידו ארץ בני עמון והנה הש"ית יכולת ביד הש"י לסבב שיצאהו ישראל והנה היתר זה הספק הוא כי הש"י אע"פ שיש בידו לעשות כל אשר חפץ הנה לא יעשה הש"י המופתים רק בעת הצורך ולרחוים להם ויחבר אליהם עם זה כל הסבות הראותות לפי מה שאפשר כמו שזכרנו פעמים רבות ואולי זה לא היו מדיבים ישראל למלחמה אבל היה אפשר שישלח השם מלאכו ומיתתם כמו הענין בחיל סנחריב ולזה היה רצון הש"י שיהיה זה דרך מלחמה ולזה נחלטו מהם המקומות החזקים מאד כמו שחכר בזה המקום ובספר יהושע עם שישראל לא היו רואים כמו זאת ההשגחה הנפלאה כמו שזכרנו בזאת הפרשה ולפי שהתורה החיבתנו שלא נקרב לארץ עמון ולארץ מואב כי לא יתן לנו מארצם ראלה שום דבר הוצרך להזכי' בכאן שהמקומות שישבו בהם ישראל שהיה מפורסם היותה מואב מקדם כבר לקחום מסיחון לא מאמאב ומזה לא שהיה התורה את יסר' כי אחר שירש את האמורי הארץ ההיא לא היתה הארץ מואב ולזאת הסבה ג"כ אתרה להן ארץ בני עמון אשר בגבול מואב ומזה המקום יתבאר שישראל היו הולכי' סביב ארץ מואב

רש"י — בלק — אבן עזרא — רמב"ן — בעל הטורים

רש"י

נכה בו. אני ועמי נכה בהם. דבר אחר לשון מתנה הוא מכנה לו מן הדמיס לאחר מהם מעט: כי ידעתי וגו'. על ידי מלאכת סיחון שעזרתו להכות את מואב: וקסמיס בידם. כל מיני קסמים שלא יאמר אין כלי תשמישי עמי. דבר אחר קסם זה נטלו בידם וקני מדין אמרו אם יבא עמנו בפעם הזאת יש בו ממש ואם ידאגנו אין בו תועל לפי כשאמר להם לינו פה הלילה אמרו אין בו תקון הניחוהו והלכו להם שנא' ויבאו שרי מואב עם בלעם' ואבל זקני מדין הלכו להם: לינו פה הלילה. אין רוח הקדש שורה עליו אלא בלילה וכן לכל נביאי אומות העולם שנ' ויאמר יי' אל לבן הארמי בחלום הלילה כאדם' ההולך אצל פילגשו בחבר': כאשר ידבר יי' אלי. אם ימלוכני ללכת עם בני אדם כמותכם אלך שמא אין כבודו לתתי להלוך אלא עם שרים גדולים: ויבאו. לשון עכבה: מי האנשים האלה עמך. להטעותו בא את פעמי שאין הכל גלוי לפניו אין דעתו שוה עליו אף אני ארא עת שאוכל לקלל ולא יכין: בלק בן צפור. אע"פ שאינו חשוב בעיניך חשוב אני בעיני המלכים: קבה לי. זו קשה מארר לי שהוא נוקב ומפרש: וגרשתיו. מן העולם ובלק לא אמר אלא ואגרשנו מן הארץ אינו מבין' אלא להסיע' מעלי ובלעם היה שונאם יותר מבלק: לא תלך עמהם. אמר לו אם כן אקללם במקומי אמר לו לא תאור את העם אמר לו אם כן מברכם אמר לו אינם צריכים לברכתך כי ברוך הוא משל אומרים לגרע' לא מדבשך ולא מעוקצך: להלוך עמכם. אלא עם שרי גדולי מכם למדנו שרוחו גבוהה ולא רצה לגלות שהוא ברשותו של מקום אלא בלשון גסות לפיכך ויוסף עוד בלק: כי כבד מכבדך מאד. יותר ממה שהיית נוטל לשעבר אני נותן לך: מלא ביתו כסף וזהב. למדנו שנפשו רחב' ומתמד ממון אחרים אמר ראוי לו ליתן לי כל כסף וזהב שלו שהרי צריך לשכור מיילות רבות ספק נולח ספק אינו נולח ואני ודאי נולח: לא אוכל לעבור. על ברחו גלה שהוא ברשות אחרים ונתנב' כאן שאינו יכול לבטל הברכות שנתברכו האבות מפי השכינה:

גס

רלבג

התועלת הי"א הוא להודיע יד השם יתעלה השונה על ישראל על ידי נביא על שנאתו שני מלכי האמורי שהיו בתכלית הגבורה לפי מה שיתבאר מהם שזכר ממלחמת סיחון עם מלך מואב הראשון שלקח את כל ארצו מידו עד ארנון ומהם שזכר מגוגל עוג מלך הבשן שהיה כגובה ארזים גובהו:

התועלת התשע עשרה הוא להודיע כי השם יתעלה ישלח מדה כנגד מדה וזה עדות חזק על שזה הענין מכוון מהם יתעלה על כל העובדים לא שיהיה על כל הקרי כמו שיחשבו אנשים וזה ילקח חוכחת על השגחת השם יתע' בחיי האמורי ופקדו אותו על כל מעשיו ולזה תחלה כי סיחון השחית האמורים אשר בעיירות ההם שלקח מהם עד בלתי השאיר להם שריד וכן שלם לו אלהים על ידי ישראל וכן אחר שמואל לנגב כאשר שכלה כשים חרבך כן תשכל מנשים אחך ואחר אחרי בזק שבעים מלכים מקוצצי בוהנות ידיהם ורגליהם היו מלקטים תחת שלחני כאשר עשיתי כן שלם לי אלהים:

התועלת הכ' הוא להודיע בזה שהגיע לישראל מאדם מואב הגיע להם על ידי סיחון כי השם ית' לא רצה שיקחו מאדם מואב מדרך כף רגל אך היה היתה לסיחון בעת שלקחו ולזה הגידה התורה המעשי ההם המגידים על אחתת זה:

התועלת הכ"ג והוא מקוף בכל הספורי' שנזכרו בענין מסעי בני ישראל במדבר הוא לישב בלבנו אחתת כל אלו הדברים הנפלאים שבאו באלה הסיפורים ולזה הארכיה בספורי המקרים שקרו להם במדבר בחיקום מקום מהמקומות ההם וזכרה באריכות תואר המקומות שקרה להם זה בהם כדי שתתישב אחזת כל אלו הדברים בלבנו:

אבן עזרא

ארה לי. לשון לוי מפעלי הכפל בחסרון אות הכפל וכן קבה לי והנה כתוב על משקל שמו' וקבה לי בחסרון הה"ה על דרך משקל שכב רכב לשון: נכה בו. שם הכולל ואין טענה בעבור היותו בה"ה כי הנה כמוהו לכלה הפעל: יואר. הוי"ו הנח הנעלם תחת הדגש שהוא תחת אות הכפל כמו על כמון יסב ולא היה כמוהו מלותו בנין בעבור אות הגרון כמשפט: זקני. מושב חכמים: וקסמים בידם. אמר רבי שמואל הנגיד הספרדי ז"ל שטעמו ודתי הקסמי' ורמיתו מבידם ולא אמר כלום רק הוא כמשמעו וספר דכתוב שבלת הל קוסם קוסמי' כמוהו ועוד שלא יוכל להתעכב להאחר לא אמלא יום כבחר ושעה כבחרת ללכת ולקוב כי הם מנסי אומנתו והעד שפירושו כאשר הוא שאמו הכתו' בימינו היה הקסם: והסיבותי אתכם דבר. אחר פתלינו: ויבא אלהים. לבבוד ישראל כי הכם ידע דבר בעל פעור ואילו היה בלעם מקלל אותם היו כל העולם אומרים כי בעבור קללת בלעם בזה המנפה: מי האנשים האלה. פתחון ותחלת דבור כמו מי הבל אחיך והנ' הוא כחם והכם אמ' לו קול דמי אחיך: כי ברוך הוא. הטעם כי לא תוכל לקלל אותו כי אני ברכתיו: שרי בלק. ולא הזכיר זקני מדין כי בלק הוא העיקר והוא הגדולה אליו אמר ר' משה הכהן הספרדי ז"ל כי אף ע"פ שסימן הפעול בין"ד לא יתכן להיותו כי אם בנו"ן כמו הלהרגני לא יאמר הלהרגני והנה שכח לתתי להלוך עמכ' לא אבה יבמי ור' יונה המדקדק אמר כי היו"ד נוסף ואינו נכון: ויעמס. הלוך עמנו ממקומו: רבים. כמשמעו הו גדולים כמו על כל רב ביתו קרית מלך רב והו' דוד כי כן תקרא קרית חנה דוד: כי כבד אכבדך. בתמון: וכל אשר תאמר. שים לבך כדי שתקללם והעד כי כבד אכבדך כן אמר בלעם: ובעון אתא. בעון לוט ליית עמא הדין ארי תקיף הוא מיני מאים אכול לאגחא ביה קרב ואיתריכיניה מן ארעא ארי ידענא ית די תברך מברך ודי תלוט ליט: ואזלו סבי מואב וסבי מדין וקסמיא בידיהון ואתו לות בלעם ומלילו עמיה פתגמי בלק: ואמר להון ביתו הכא בליליא ואתיב יתכון פתגמא כמא די ממליל יי עמי ואוריכו רברבי מואב עם בלעם: ואתא מימר מן קדם יי לות בלעם ואמר מן גברייא האילין דעמך: ואמר בלעם קדם יי בלק בר צפור מלכא דמואב שלח לי: הנה העם היצא ממצרים ויכס את עין הארץ עתה לכה קבה לי אתו אולי אוכל להלחם ביה ואגרשתיו: ואמר אלהים אל בלעם לא תלך עמהם לא תארר את העם כי ברוך הוא: ויקם בלעם בבקר ויאמר אל שרי בלק לכו אל ארצכם כי מאן יהוה לתתי להלך עמכם: ויקומו שרי מואב ויבאו אל בלק ויאמרו מאן בלעם הלך עמנו: ויסף עוד בלק שלח שרים רבים ונכבדים מאלה: ויבאו אל בלעם ויאמרו לו כה אמר בלק בן צפור אל נא תמנע מהלך אלי: כי כבד אכבדך מאד וכל אשר תאמר אלי אעשה ולכה נא קבה לי את העם הזה: ויען בלעם ויאמר אל עבדי בלק אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את פי יהוה אלהי לעשות קטנה או גדולה: ועתה לכה נא אראה לי את העם הזה. כי כבד אכבדך מאד. מן ארם ינהני בלק מלך מואב כ' בו. לכה נא אקחך. לכה נא איעצך: ממני י' בתורה וסימ' ויאמר אליו אל תשלח ידך אל הנער. וידבר אל עפרון. ויאמר צרקה ממני. איננה גדול בבית הזה ממני כ' בפסו' ויקרא פרעה למשה. לא אוכל אנכי לברי. ועתה לכה נא ארה לי. הרף ממני ואשמידם. כי תאמר בלבבך רבים. מברך ג' וחס' וסימ' ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה. יהי שם יי מברך מעת' ועד עולם. ערום יצתי מבטן אמי: תאר ג' והס' וסי' כי ידעתי את אשר תברך מברך. לא תאר את העם. ונשיא בעמך לא תאר. ונמסר גם בסדר משפטים: להלך ד' הס' וסימ' נמסר בסדר שמות: ויקומו ט' מלאים וסימ' נמסר בריש קרח: אלהי ה' קמצין וסי' ויען בלע' ויאמר אל עבדי בלק. ככל אשר שאלת מעם יי' אלהיך בהורב. לא אכלתי באני ממנו. ועתה יי' אלהי אתה המלכת. ויקרא אל יי' ויאמר יי' אלהי הגם. ויתמידד על הילד שלש פעמי'. הנה אני בנה בית לשם. שפטני כצדקך יי' אלהי. וכל אס"ף דכתו' במ"ב פתחי' וסי' בחרתי הסתופף. שמר. נפשי כי: גדולה ד' מלאים בתורה וסימ' לעשות קטנה או גדולה. את אשר הגדולה. לא יהיה לך בכיסך בביתך:

רמב"ן

ארה לי. לשון לוי מפעלי הכפל בחסרון אות הכפל וכן קבה לי והנה כתוב על משקל שמו' וקבה לי בחסרון הה"ה על דרך משקל שכב רכב לשון: נכה בו. שם הכולל ואין טענה בעבור היותו בה"ה כי הנה כמוהו לכלה הפעל: יואר. הוי"ו הנח הנעלם תחת הדגש שהוא תחת אות הכפל כמו על כמון יסב ולא היה כמוהו מלותו בנין בעבור אות הגרון כמשפט: זקני. מושב חכמים: וקסמים בידם. אמר רבי שמואל הנגיד הספרדי ז"ל שטעמו ודתי הקסמי' ורמיתו מבידם ולא אמר כלום רק הוא כמשמעו וספר דכתוב שבלת הל קוסם קוסמי' כמוהו ועוד שלא יוכל להתעכב להאחר לא אמלא יום כבחר ושעה כבחרת ללכת ולקוב כי הם מנסי אומנתו והעד שפירושו כאשר הוא שאמו הכתו' בימינו היה הקסם: והסיבותי אתכם דבר. אחר פתלינו: ויבא אלהים. לכבוד ישראל כי הכם ידע דבר בעל פעור ואילו היה בלעם מקלל אותם היו כל העולם אומרים כי בעבור קללת בלעם בזה המנפה: מי האנשים האלה. פתחון ותחלת דבור כמו מי הבל אחיך והנ' הוא כחם והכם אמ' לו קול דמי אחיך: כי ברוך הוא. הטעם כי לא תוכל לקלל אותו כי אני ברכתיו: שרי בלק. ולא הזכיר זקני מדין כי בלק הוא העיקר והוא הגדולה אליו אמר ר' משה הכהן הספרדי ז"ל כי אף ע"פ שסימן הפעול בין"ד לא יתכן להיותו כי אם בנו"ן כמו הלהרגני לא יאמר הלהרגני והנה שכח לתתי להלוך עמכ' לא אבה יבמי ור' יונה המדקדק אמר כי היו"ד נוסף ואינו נכון: ויעמס. הלוך עמנו ממקומו: רבים. כמשמעו הו גדולים כמו על כל רב ביתו קרית מלך רב והו' דוד כי כן תקרא קרית חנה דוד: כי כבד אכבדך. בתמון: וכל אשר תאמר. שים לבך כדי שתקללם והעד כי כבד אכבדך כן אמר בלעם: ובעון אתא. בעון לוט ליית עמא הדין ארי תקיף הוא מיני מאים אכול לאגחא ביה קרב ואיתריכיניה מן ארעא ארי ידענא ית די תברך מברך ודי תלוט ליט: ואזלו סבי מואב וסבי מדין וקסמיא בידיהון ואתו לות בלעם ומלילו עמיה פתגמי בלק: ואמר להון ביתו הכא בליליא ואתיב יתכון פתגמא כמא די ממליל יי עמי ואוריכו רברבי מואב עם בלעם: ואתא מימר מן קדם יי לות בלעם ואמר מן גברייא האילין דעמך: ואמר בלעם קדם יי בלק בר צפור מלכא דמואב שלח לי: הנה העם היצא ממצרים וחפא ית עין שמשא דארעא כען איתא לוט לי ית היא מאים אכול לאגחא ביה קרב ואיתריכיניה: ואמר יי לבלעם לא תיזיל עמהון לא תלוט ית עמא ארי ברוך הוא: וקם בלעם בצפרא ואמר לרברבי בלק אזילו לארעכון ארי ליתי רעוא קדם יי למשבקי למיזל עמכון: וקמו רברבי מואב ואתו לות בלק ואמרו סריב בלעם למיתי עמנא: ואוסיף עוד בלק למשלח רברבין סגיאין ויקירין מאילין: ואתו לות בלעם ואמרו ליה כדנן אמר בלק בר צפור לא כען תתמנע מלמיתי לותי: ארי יקרא איקרינך לחדא וכל די תימר לי אעביד ואיתא כען לוט לי ית עמא הדין: ואתיב בלעם ואמר לעבדי בלק אם יתן לי בלק מלי ביתיה כסף וזהב לא אכל לעבר את פום יי אלהי למעבד זערתא או רבתא: וכען ועתה שבו נא בהכא אף אנון ליליא ואנדע מה יוסף יי עמי: ואתו רברבי מואב לות בלעם: ואמר להון בלעם אזלו לארעכון ארי סרב יי למיתן לי רעוא עמכון: ואוסיף עוד בלק שלח רברבין אחרנין ויקרין מן אלין: ואתו לות בלעם ואמרו כדנן אמר בלק בר צפור אל נא תתמנע מן אתי לות: ארי יקרא איקרינך לחדא וכל די תימר לי אעביד ואתא כען לוט לי ית עמא הדין: ואתיב בלעם ואמר לעבדי בלק אם יתן לי בלק מלי ביתיה כסף וזהב לא אכל לעבר ית פום יי אלהי למעבד זערתא או רבתא: וכען ועתה לכה נא אראה לי את העם הזה. כי כבד אכבדך מאד. מן ארם ינהני בלק מלך מואב כ' בו. לכה נא אקחך. לכה נא איעצך: ממני י' בתורה וסימ' ויאמר אליו אל תשלח ידך אל הנער. וידבר אל עפרון. ויאמר צרקה ממני. איננה גדול בבית הזה ממני כ' בפסו' ויקרא פרעה למשה. לא אוכל אנכי לברי. ועתה לכה נא ארה לי. הרף ממני ואשמידם. כי תאמר בלבבך רבים. מברך ג' וחס' וסימ' ועתה לכה נא ארה לי את העם הזה. יהי שם יי מברך מעת' ועד עולם. ערום יצתי מבטן אמי: תאר ג' והס' וסי' כי ידעתי את אשר תברך מברך. לא תאר את העם. ונשיא בעמך לא תאר. ונמסר גם בסדר משפטים: להלך ד' הס' וסימ' נמסר בסדר שמות: ויקומו ט' מלאים וסימ' נמסר בריש קרח: אלהי ה' קמצין וסי' ויען בלע' ויאמר אל עבדי בלק. ככל אשר שאלת מעם יי' אלהיך בהורב. לא אכלתי באני ממנו. ועתה יי' אלהי אתה המלכת. ויקרא אל יי' ויאמר יי' אלהי הגם. ויתמידד על הילד שלש פעמי'. הנה אני בנה בית לשם. שפטני כצדקך יי' אלהי. וכל אס"ף דכתו' במ"ב פתחי' וסי' בחרתי הסתופף. שמר. נפשי כי: גדולה ד' מלאים בתורה וסימ' לעשות קטנה או גדולה. את אשר הגדולה. לא יהיה לך בכיסך בביתך:

בעל הטורים

לכה נא. בה"א כי ה' דברים הם וערב רב יצאו אחריהם מזכה: אין לי. אין הכסילו שלבשון אלל אותו: מבורך. אל' אחר הנרן מבורך. יהי שם יי' מבורך. ונזיקך בחיוב. מלאך שהיה יודע לבנין הבנה. בהיות בועס בה. ויהי מקול ומלכך ביי' ויהו יהי שם יי' מבורך: אחור. ג'. ואחר אחר. לא אחור את העם. ונטיה בעיר לא אחור. ודומיון מיוה בם הדרין הוא הדין לכל אדם ע"ל. לא אחור. שאחור לקלל כל אדם: מאן. ג' מאן יי' לתתי. מאן בלעם הלוך עמנו. אבר מאן לתתי לך בכסף. אלהה שם כהו להרבו לי שבתו. והו. מאן כלי לתתי בכסף מדיוס לדברנו' שבדרו: ולשר אחר יותר. בגיות. מקללת את מואב: לא תאור את העם. בלעם אמר קבה לי והק"בה השיבו לא תאור אפילו חכמון כל דהוה: ואל

מ"ע ספורנו

אולי אוכל. אחר שתקללהו: נכה בו. אני בעלמה ואתה בקללה: אשר תברך מבורך. הנה כמו לא היה לנדך אבל היה לקלל בהזכיר שון מו בנינו שעה כדברי רבותינו ז"ל ולכן לא שאל תמנע שיברכהו לנגח או שיוכל להתיצב מנגד אבל אמר ידעתי אשר תברך מבורך לבנותו של בלעם להודות שלא תשב אותו למזיק בלבד: וקסמים בידם. בלי פקסם כי קוסם היה בלעם לכיון הנעה בחפרו ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב על חללי הם: כאשר יבבר יי'. אלי. כי אכין עצתי לבנותה: מי האנשים האלה עמך. מי הם אנלן שבכיות עמך לנבותה בעדם לדעת מה תעשה לבם: האמנם הם אנלן כשיאלי עתידות ותרבם לדעת הסוד. לאמן אנלן כמנקסים להזיב מזה הדין לכל אדם ע"ל. לא אחור. שאחור לקלל כל אדם: מאן. ג' מאן יי' לתתי. מאן בלעם הלוך עמנו. אבר מאן לתתי לך בכסף. אלהה שם כהו להרבו לי שבתו. והו. מאן כלי לתתי בכסף מדיוס לדברנו' שבדרו: ולשר אחר יותר בגיות. מקללת את מואב: לא תאור את העם. בלעם אמר קבה לי והק"בה השיבו לא תאור אפילו חכמון כל דהוה: ואל

אמרי נועם

ויגר מואב וגו' תימה לפה היה ירא והלא לא עליהם היו הולכים כמו שפי' רבי בפרשת בשלח נבי אולי מואב יחמאתו רעד. וי"ל שלא היו ירחים מלא מבלק מלך' שהיה ממדין: ויקסמים כיום וגו' פי' שכו' ים מפרשים קסמים מלשון לא יגנון קיסמים פי' ממון ומס: ויתן בלעם ויתאר אל עבדי בלק תיתה אלו היה שרי גדולי' ערמאוני' ולעיל קרמן שרים וכמן קורא אותן עבדי' וי"ל שם' אלו פסק לו פוחד ע"כ הסיב בלעם הם יתן לי בלק וגו' וזה לא בילה בלא כ"א לענייו הבאתנים אתנו ע"כ קרמן בבלי בלק:

חזקוני

אולי אוכל נכה בו. לשון הכאה ולא תתמה אם הוא לשון רבים שהרי מינו דונמת עשבני אריך נרוכה: ד"א נכה בו אני ואתה אני בעלמה ואתה בקללה ומינו קללה לשון הכאה בירמיה נכנו בלשון: ואנרשנו מן הארץ שלקחו מיד סיחון שהיתה מתפלה אלי כשלקח סיחון מיד מלך מואב הראשון: וקסמים בידם. ספרי קוסמים כמו ספרים' יוכן תרגום ירושל' ואנרין מתימין בידיהון אנרות מתימות מלת החלל וד נמא מינו בימינו היה הקסם קלקל בפנים שאל בתרפי' ראה בכנגד ד"א שכר הקוסמי' בידם כמו לא יגנון קסמת בירושלם: וישבו שרי מואב עם בלעם: לפי שלא היו שם מכירים במדין נתאכסנו עם בלעם אבל זקני מדין שהיו מתפדין נתאכסנו בעיר עם סנריסם: לא תאור את העם. בלוי וידוע לפני הק"ב מנפת דבר בעל פעור ואילו קללם בלעם היו העולם אומרים בשביל קללת בלעם כאה המנפ': ויאמר אל שרי בלק. לא הזכיר שרי מדין לפי שבלק היה העקר הסולם אליו שרים רבים: גדולים דונמת על כל רב ביתו רבי אלף בכל: ואדעה

רלבג

התועלת הי"ח הוא להודיע יד השם יתעלה השונה על ישראל על ידי נביא על שנאתו שני מלכי האמורי שהיו בתכלית הגבורה לפי מה שיתבאר מהם שזכר ממלחמת סיחון עם מלך מואב הראשון שלקח את כל ארצו מידו עד ארנון ומהם שזכר מגוגל עוג מלך הבשן שהיה כגובה ארזים גובהו:

התועלת התשע עשרה הוא להודיע כי השם יתעלה ישלח מדה כנגד מדה וזה עדות חזק על שזה הענין מכוון מהם יתעלה על כל העובדים לא שיהיה על כל הקרי כמו שיחשבו אנשים וזה ילקח חוכחת על השגחת השם יתע' בחיי האמורי ופקדו אותו על כל מעשיו ולזה תחלה כי סיחון השחית האמורים אשר בעיירות ההם שלקח מהם עד בלתי השאיר להם שריד וכן שלם לו אלהים על ידי ישראל וכן אחר שמואל לנגב כאשר שכלה כשים חרבך כן תשכל מנשים אחך ואחר אחרי בזק שבעים מלכים מקוצצי בוהנות ידיהם ורגליהם היו מלקטים תחת שלחני כאשר עשיתי כן שלם לי אלהים:

התועלת הכ' הוא להודיע בזה שהגיע לישראל מאדם מואב הגיע להם על ידי סיחון כי השם ית' לא רצה שיקחו מאדם מואב מדרך כף רגל אך היה היתה לסיחון בעת שלקחו ולזה הגידה התורה המעשי ההם המגידים על אחתת זה:

התועלת הכ"ג והוא מקוף בכל הספורי' שנזכרו בענין מסעי בני ישראל במדבר הוא לישב בלבנו אחתת כל אלו הדברים הנפלאים שבאו באלה הסיפורים ולזה הארכיה בספורי המקרים שקרו להם במדבר בחיקום מקום מהמקומות ההם וזכרה באריכות תואר המקומות שקרה להם זה בהם כדי שתתישב אחזת כל אלו הדברים בלבנו:

פרשת וירא בלק

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי. ויקר מואב מפני בני ישראל. ר"ל שהיה במצוקה גדולה ובירלה כן ישחיתוהו ישראל כמו שהשחיתו את האמורי. כלחוך השור את ירק השדה. אחר זה לפי שהשור הוא רב החזון וכאשר יגע אל עשב השדה יכלנו ויאכלנו בשלמות חוזלת מישאיר בו דבר והוצרך להזכיר שבלק בן צפור היה מלך למואב בעת ההיא בעבור מה שרצה להזכיר מדברי בלעם ובלק. והנה כסה את עין הארץ. ר"ל כי לרבוים יכסו את מראה הארץ שלא יוכל איש לראות את הארץ כי היא כלה מכוסה בהם. והוא יושב ממולו. אחר זה לפי שהם היו אז בערבות מואב ושם חנו אצל הירדן מבית הישימות על אבל השטים כמו שמוכר בפרשת ואלה מסעי. לבה נא ארה לי את העם וגו'. לאחשוב כי מבני שהיה בלעם קוסם כאחדו ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו לפי חרב ולזאת הסבה גם כן הנביאו לו קסמים הנה היה יודע בקסם העתיד לבא על איש ואיש ביותר שלא שאפשר שתגיע זאת הידיעה לקוסם ולזה נתיחד בזה הענין מבין שאר הקוסמים שבדברים רבים נתקיימו ומלך תחבולותו כאשר היה יודע מלך הקוסם שיגיע רע לאיש מה היה מקלל אותו וכאשר היה יודע העת הראוי שיגיע בו לאיש מהטוב היה מברך אותו והיה מביא זה האנשים להאחין כי מבורכיו הם ומקוללו הם מקוללי' ואפשר עוד שהיה עושה מעשים ממין הנחש והכשוף להזיק לאיש שירצה ולהוציל לאיש שירצה כמו שבאלו עם זכירתנו תועלות זאת הפרשה: וקסמים בידם. הם כלים מה יעורר בהם הקוסם את הדמיון להגיע אלו הקסם ולאיזו שתדע כי אלו הדברי' המזכרים מזאת הפרשה מבלעם הם נבואות לא

וּכְעַן אוֹרִיכוּ כְּעַן הָכָא אַף־אַתּוּן בְּלֵילְיָא וְאֵדַע מָה־יּוֹסִיף יְיָ לְמַלָּלָא עִמִּי: וַאֲתָא מֵימַר מִן־קֳדָם יְיָ לְבִלְעָם בְּלֵילְיָא וַאֲמַר לֵיהּ אִם־לְמִיקְרֵי לָךְ אֲתוֹ גֻּבְרַיָּא קוּם אֵיזֵיל עִמְּהוֹן וּבְרַם יַת־פִּתְגָמָא דִּי־אֲמַלֵּיל עִמָּךְ יָתִיהּ תַּעְבֵּיד: וְקָם בִּלְעָם בְּצַפְּרָא וְזַרִיז יַת אֲתָנֵיהּ וַאֲזַל עִם־רַבְרְבֵי מוֹאָב:

וּתְקִיף־רוּגְזָא דַיְיָ אֲרֵי אָזֵיל הוּא וְאִתְעַתַּד מַלְאָכָא דַיְיָ בְּאוֹרְחָא לְסָטָן לֵיהּ וְהוּא רָכֵיב עַל־אֲתָנֵיהּ וּתְרֵין עוֹלֵימוֹהִי עִמֵּיהּ: וַחֲזַת אֲתָנָא יַת־מַלְאָכָא דַיְיָ מְעַתַּד בְּאוֹרְחָא וְחַרְבֵּיהּ שְׁלִיפָא בִּידֵיהּ וְסָטַת אֲתָנָא מִן־אוֹרְחָא וְאָזְלַת בְּחַקְלָא וּמְחָא בִּלְעָם יַת אֲתָנָא לְאַסָּטוּתָהּ לְאוֹרְחָא: וְקָם מַלְאָכָא דַיְיָ בְּשְׁבִיל כַּרְמַיָּא אַתְרָא דְּגַדֵּירָא מִכָּא וּגְדֵירָא מִכָּא: וַחֲזַת אֲתָנָא יַת־מַלְאָכָא דַיְיָ וּדְחֵיקַת לְכֹתְלָא וּדְחֵיקַת יַת־רִיגְלָא דְּבִלְעָם לְכֹתְלָא וְאוֹסִיף לְמִמְחֵה: וְאוֹסִיף מַלְאָכָא דַיְיָ לְמֵעְבַּר וְקָם בַּאֲתַר עָק דִּי לֵית אֹרַח לְמִסְטֵי לִימִינָא וְלִסְמָלָא: וַחֲזַת אֲתָנָא יַת־מַלְאָכָא דַיְיָ וּרְבָעַת תְּחוֹת בִּלְעָם וּתְקִיף־רוּגְזָא דְּבִלְעָם וּמְחָא יַת־אֲתָנָא בְּחוּטְרָא: וּפְתַח יְיָ יַת־פּוּמָא דַאֲתָנָא וַאֲמַרַת לְבִלְעָם מָה־עֲבַדִית לָךְ אֲרֵי מְחֵיתָנִי דֵּנֵן תְּלָת זִמְנִין: וַאֲמַר בִּלְעָם לַאֲתָנָא אֲרֵי חַיְכַת כִּי אִילּוֹפִין אִית־חַרְבָּא בִּידִי אֲרֵי כְּעַן קְטַלְתִּיךְ: וַאֲמַרַת אֲתָנָא לְבִלְעָם הֲלָא אֲנָא אֲתָנָךְ דְּרַכְבַת עֲלַי מִדְּאִיתָךְ עַד־יוֹמָא הָדֵין הַמְיַלַּף אַלֵּיפְנָא לְמֵעְבַּד לָךְ כְּדֵין אֲמַר לָא: וּגְלָא יְיָ יַת עֵינֵי בִּלְעָם וַחֲזָא יַת־מַלְאָכָא דַיְיָ מְעַתַּד בְּאוֹרְחָא וְחַרְבֵּיהּ שְׁלִיפָא בִּידֵיהּ וְכָרַע וְאִתְכְּפַת לְאַפּוֹהִי: וַאֲמַר לֵיהּ מַלְאָכָא דַיְיָ עַל מָה הַכֵּיתָ יָת אֲתָנָךְ דְּנָן תְּלָת זִמְנִין הָא אֲנָא אֲרֵי אֲזַלְתָּא לְקָדָמַי אֲרֵי מְסָרֵב הֲוָא אָרְחָתָךְ קֳדָמַי: וְחָזַתְנִי אֲתָנָא וְאִתְרְחֵקַת מִן־קֳדָמַי הָא כְּעַן אֲרֵי לָא אִתְרְחֵקַת מִן־קֳדָמַי אֲרֵי אַף יָתָךְ הֲוָא קָטֵל וְיָתָהּ הֲוָא מְחַיֵּא: וַאֲמַר בִּלְעָם לְמַלְאָכָא דַיְיָ חָבֵית אֲרֵי לָא יְדַעְנָא דְּמִתְקַדֵּם הֲוָיתָ לְקָדָמַי וּכְעַן אִם־בִּישׁ בְּעֵינָךְ אֲנָא אֲתוּב לְבֵיתִי: וַאֲמַר מַלְאָכָא דַיְיָ לְבִלְעָם לֶךְ עִם־גֻּבְרַיָּא וּבְרַם יַת־פִּתְגָמָא דִּי־אֲמַלֵּיל עִמָּךְ יָתֵיהּ תַּעְבֵּיד: וְקָם בִּלְעָם בְּצַפְּרָא וְזַרִיז יַת אֲתָנֵיהּ וַאֲזַל עִם־רַבְרְבֵי מוֹאָב:

וְשָׁמַעוּ בְנֵי מוֹאָב אֲרֵי אָתָא בִּלְעָם וּנְפַק לְקָדָמוֹהִי לְקַרְתָּא דִּי־מוֹאָב דִּי עַל־תְּחוּם אַרְנוֹן דִּי בְּסוֹף תְּחוּמָא: וַאֲמַר בִּלְעָם לְמַלְאָכָא דַיְיָ הָא אֲתֵית לְוָתִי הַיְכָדֵין לָא יָכִילְנָא לְמִמְלַל מִדָּם לְמַלָּלָא מִדָּבָר דִּי יְשַׁוֵּי יְיָ בְּפֻמִּי הָדָא אֶתְכַּנַּשׁ: וַאֲזַל בִּלְעָם עִם־בָּלָק וַאֲתָאוּ לְקִרְיַת חֻצוֹת: וְזָבַח בָּלָק תּוֹרִין וְאִמְּרִין וְשַׁלַּח לְבִלְעָם וְלָרַבְרְבָנַיָּא דִּי עִמֵּהּ: וַהֲוָה בְּצַפְּרָא וּדְבַר בָּלָק יַת בִּלְעָם וְאַסְּקִנּוּן לְבָמוֹת בַּעַל וַחֲזָא מִתַּמָּן יַת סְיָפֵי עַמָּא:

וַאֲמַר בִּלְעָם לְבָלָק בְּנֵי לִי הָכָא שִׁבְעָה מַדְבְּחִין וְאַתְקֵן לִי הָכָא שִׁבְעָה תּוֹרִין וְאִמְּרִין: וַעֲבַד בָּלָק כְּמָא דְּמַלֵּיל בִּלְעָם וְאַסְּקַת בָּלָק תּוֹר וְאִמְּרָא בְּמַדְבְּחָא: וַאֲמַר בִּלְעָם לְבָלָק אֶתְיַצַּב עַל־עֹלָתָךְ וַאֲזַל אֲנָא אֲרַי יִתְגְּלֵי יְיָ לְקָדָמַי וּמִלָּה דִּי יַחֲוֵנִי אֲחַוֵּי לָךְ וַאֲזַל שְׁפַר: וַאֲזַל לְרָם: וַהֲוָה בְּמִתְגַּלְגֵּל יְיָ לְבִלְעָם וַאֲמַר לֵיהּ יָת שִׁבְעָה מַדְבְּחִין אַרְכֵּית וְאַסְּקֵת תּוֹר וְאִמְּרָא עַל מַדְבְּחָא: וְשָׁוִי יְיָ מִלָּה בְּפֻמֵּהּ וַאֲמַר תּוּב לְוָת בָּלָק וְכֵן תְּמַלֵּל: וַאֲתָא לְוָתֵהּ וְהָא קָאֵם עַל־עֹלָתֵהּ הוּא וְכָל רַבְרְבֵי מוֹאָב עִמֵּהּ: וְנָטַל מַתְלֵהּ וַאֲמַר מִן־אֲרָם אַיְתָנִי בָּלָק מַלְכָּא מִן־טוּרֵי קַדְמָתָא לְמֵימַר תָּא אָרֵי לִי יַעֲקֹב וְתָא זְעַף לִי יִשְׂרָאֵל: מָה אֶזְעוֹף דִּי לָא זְעַף אֵל וּמָה אֶזְעַם דִּי לָא זְעַם יְיָ: אֲרֵי מֵרֹאשׁ צְרִיחִין אֲחַזִּנֵּהּ וּמִגְּבָעוֹתָא אֶחְזִנֵּהּ הָא עַם לְבַד יִשְׁרֵי וּבְעַמְמַיָּא לָא יִתְחַשָּׁב: מַן מְנָא עַפְרָא דְיַעֲקֹב וּמִנְיָנָא דְּרֻבְעָא יִשְׂרָאֵל נְפַשִׁי תְּמוּת מוֹתָא יְקִירָא וּתְהֵי אַחֲרִיתִי כְּאַחֲרִיתֵהּ: וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם מָה עֲבַדְתָּ לִי לְמִלְוַט לְבָבַי דְּבָרַכְתָּ בָרֵכָא: וַעֲנָה וַאֲמַר הֲלָא מָה דִּי יְמַלֵּל יְיָ בְּפוּמִי אֶזְהַר לְמִמְלַל: וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם תָּא כְּעַן עִמִּי לְאָתַר אָחֳרָן דִּי תַחֲזֵנֵּהּ מִתַּמָּן בְּרַם אֲרוּם תְּרֵין מִלְּוָתָא לָא תַחֲזֵי כֻּלְּהוֹן וְלָא תְחַזֵּנֵּהּ מִתַּמָּן: וְדַבְּרֵהּ לִי בְּחַקְלָא דְצוֹפִים לְרֵישׁ פִּסְגָּה וּבְנָא תְּרֵין מַדְבְּחִין וְאַסְּקֵת תּוֹר וְאִמְּרָא עַל מַדְבְּחָא: וַאֲמַר לְבָלָק אֶתְיַצַּב עַל־עֹלָתָךְ וַאֲנָה אֶתְקַבַּל לְקָדָמָא הָכָא: וְעָנָה יְיָ לְבִלְעָם וְשַׁוִּי מִלָּה בְּפוּמֵהּ וַאֲמַר תּוּב לְוָת בָּלָק וְכֵן תְּמַלֵּל: וַאֲתָא לְוָתֵהּ וְהָא קָאֵם עַל־עֹלָתֵהּ הוּא וְכָל רַבְרְבֵי מוֹאָב עִמֵּהּ וַאֲמַר לֵיהּ בָּלָק מָה מַלֵּל יְיָ: וְנָטַל מַתְלֵהּ וַאֲמַר קוּם בָּלָק וְשָׁמַע הַאֲזִין עָדָי בְּרַם בְּנֵי אֱנָשׁ לָא כְּזִב וּבְרַם בְּנֵי אֱנָשׁ לָא מְתַנְּיָן הַלְּמָא אֲמַר וְלָא יַעְבֵּד וּמַלֵּל וְלָא יְקִים: הָא לְמִבְרַךְ קִבֵּלְתִּי וּבָרֵךְ וְלָא אֲתִיבְנָהּ: לָא חָזָה עֲוָתָא בְּיַעֲקֹב וְלָא חֲמָא עֲקַת בִּישׁוּתָא בְּיִשְׂרָאֵל יְיָ אֱלָהֵהּ עִמֵּהּ וְתֵרוּעַת מַלְכָּא בְּגַוֵּהּ: אֱלָהָא דְּאַפְּקֵהּ מִמִּצְרַיִם כְּתָקְפָא דְּרִים לֵהּ: אֲרֵי לָא נְחָשׁ בְּיַעֲקֹב וְלָא קְסָם בְּיִשְׂרָאֵל כְּעִדָּנָא הָדֵין יִתְאֲמַר לְיַעֲקֹב וְלְיִשְׂרָאֵל מָה עֲבַד אֱלָהּ: הָא עַם כְּלָבָיָא יְקוּם וְכַאֲרִיָא יִתְרָמָם לָא יִשְׁכַּב עַד דִּי יֵיכוֹל טְרַף וּדְמָא דְחַיָּוָתָא יִשְׁתֵּה: וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם לָא תְלוּט יָתֵהּ וְגַם לָא תְבָרְכִנּוּן יָתֵהּ: וַעֲנָה בִלְעָם וַאֲמַר לְבָלָק הֲלָא מַלֵּלְתִּי לְמֵימַר כָּל־דִּי־יְמַלֵּל יְיָ אֹתוֹתֵהּ אֶעְבֵּד: וַאֲמַר בָּלָק לְבִלְעָם תָּא כְּעַן אֶדְבְּרִנָּךְ לְאָתַר אָחֳרָן אוּלַי יִשְׁרֵי בְּעֵינֵי אֱלָהָא דִּי תְלוּט יָתֵהּ מִתַּמָּן: וַאֲחֵז בָּלָק יַת בִּלְעָם לְרֵישׁ פִּסְגָּה דִי עַל־אַנְפֵי יְשִׁימוֹן: וַאֲמַר לֵיהּ בְּנֵי לִי הָכָא שִׁבְעָה מַדְבְּחִין וְאַתְקֵן לִי הָכָא שִׁבְעָה תּוֹרִין וְאִמְּרִין: וַעֲבַד כְּמָא דְּמַלֵּל בִּלְעָם וְאַסְּקַת תּוֹר וְאִמְּרָא עַל מַדְבְּחָא:

וַחֲזָא בִלְעָם אֲרֵי שָׁפִר קֳדָם יְיָ לְמִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל וְלָא הֲלַךְ כְּזִמְנִין לְקָדָמַת נְחָשִׁין וְשַׁוִּי לְמִדְבְּרָא אַנְפּוֹהִי: וְנָטַל בִּלְעָם עֵינוֹהִי וַחֲזָא יַת יִשְׂרָאֵל שָׁרֵי לְמִשְׁרֵי לְשִׁבְטֵיהוֹן וּנְפַלַת עֲלוֹהִי רוּחַ יְקָרָא דַיְיָ: וַאֲמַר מָה־טָבוּ אָהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל: כְּנַחֲלִין נִטָּיוּ כְּגַנָּת עַל־נָהָר כַּאֲהָלִים נָטַע יְיָ כַּאֲרָזִים עַל־מָיִם: יִזַּל מַיִם מִדְּלָיו וְזַרְעוֹ בְּמַיִם רַבִּים וְיָרוּם מֵאֲגַג מַלְכּוֹ וְתִנָּשֵׂא מַלְכוּתוֹ: אֵל מוֹצִיאוֹ מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעַפַת רְאֵם לוֹ יֹאכַל גּוֹיִם צָרָיו וְעַצְמוֹתֵיהֶם יְגָרֶם וּבְצָרָיו יְמָחָץ: כָּרַע שָׁכַב כְּאַרְיֵה וּכְלָבִיא מִי יְקִימֶנּוּ מְבָרֲכֶיךָ בָרוּךְ וְאֹרְרֶיךָ אָרוּר: וַיִּחַר־אַף בָּלָק אֶל־בִּלְעָם וַיִּסְפֹּק כַּפָּיו וַיֹּאמֶר בָּלָק לְבִלְעָם לְקַלֵּל אֹיְבַי קָרָאתִיךָ וְהִנֵּה בֵּרַכְתָּ בָרֵךְ זֶה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים: וְעַתָּה בְּרַח־לְךָ אֶל־מְקוֹמֶךָ אָמַרְתִּי כַּבֵּד אֲכַבֶּדְךָ וְהִנֵּה מְנָעֲךָ יְיָ מִכָּבוֹד: וַאֲמַר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק הֲלֹא גַם אֶל־מַלְאָכֶיךָ אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּ אֵלַי דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר: אִם־יִתֶּן־לִי בָלָק מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוּכַל לַעֲבֹר אֶת־פִּי יְיָ לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלִּבִּי אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְיָ אֹתוֹ אֶדְבָּר: וְעַתָּה הִנֵּה אָנֹכִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לְכָה אִיעָצְךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים: וַיִּשָּׂא מָשָׁלוֹ וַיֹּאמַר נְאֻם בִּלְעָם בֶּן־בְּעוֹר וְנְאֻם הַגֶּבֶר שְׁתֻם הָעָיִן: נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי־אֵל אֲשֶׁר מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם: אֶרְאֶנּוּ וְלֹא עַתָּה אֲשׁוּרֶנּוּ וְלֹא קָרוֹב דָּרַךְ כוֹכָב מִיַּעֲקֹב וְקָם שֵׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל וּמָחַץ פַּאֲתֵי מוֹאָב וְקַרְקַר כָּל־בְּנֵי שֵׁת: וְהָיָה אֱדוֹם יְרֻשָׁה וְהָיָה יְרֻשָׁה שֵׂעִיר אֹיְבָיו וְיִשְׂרָאֵל עֹשֶׂה חָיִל: וּרְדָה מִיַּעֲקֹב וְהִשְׁמִיד שָׂרִיד מֵעִיר: וַיַּרְא אֶת־עֲמָלֵק וַיִּשָּׂא מָשָׁלוֹ וַיֹּאמַר רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמָלֵק וְאַחֲרִיתוֹ עָדֵי אֹבֵד: וַיַּרְא אֶת־הַקֵּנִי וַיִּשָּׂא מָשָׁלוֹ וַיֹּאמַר אֵיתָן מוֹשָׁבֶךָ וְשׂוּם בַּסֶּלַע קִנֶּךָ: כִּי אִם־יִהְיֶה לְבָעֵר קַיִן עַד־מָה אַשּׁוּר תַּשְׁבֶּךָּ: וַיִּשָּׂא מָשָׁלוֹ וַיֹּאמַר אוֹי מִי יִחְיֶה מִשָּׂמוֹ אֵל: וְצִים מִיַּד כִּתִּים וְעִנּוּ אַשּׁוּר וְעִנּוּ עֵבֶר וְגַם־הוּא עֲדֵי אֹבֵד: וַיָּקָם בִּלְעָם וַיֵּלֶךְ וַיָּשָׁב לִמְקֹמוֹ וְגַם בָּלָק הָלַךְ לְדַרְכּוֹ:

בעל הטורים

אלך את הדבר • יכול אם ירצו לקלל האומות יקלל ישראל עמהם או אם ירצה לברך ישראל יברך האומות • ה"ל אך תלך: ואם • במס' בחלי עגייתא תרי • ואך ואם תאמרו מני לארך • לזה אתם החתון בסגיל והם אמורך שבלעו נעה מני לארך שהי' חבן לקלס והק"בה רצה לברכם • ויך את החתון ולא קלל אותה לפי שהיה דעתו לקיל את ישראל ואין ב' קללות ביום א' דכתיב לא תוסיף לקלל • אי נמי מפני שלא הביע הרגע של הזעם • בדרך לבטן • מנהגן שכל הדרכים בחזקת סכנה: הלא אנכי אחיכם • מלא ו"ו שהה דברים אחרת לו לפשיטה בעלמא אקראי • בעלמא כלאיים בפ"ק דע"ז: רכבת עלי • בגימטריא רבעתני: אותכה יכתי בהא נה' דברי' חטאתה ואותה הייתי' מלא וי"ו שהביאה אותו ו' דברי' ובכרלת ביום ו' בין השמשות • הנה אנכי יצאתי לבטן • יצאתי ממהתי מחדת רחמי' ממלאך רחמים היה • מלא' יי' בדרך • בגימט' א' בגריאל המלאך • ז' פרים וז' אלים • וכן עשה לי כן מנהג בני בא לבקריב ז' ז' בגנב ז' מזבחות אלהים • על עלגך • תפר ו"ו כי לא חפץ בה הקב"ה שאחר לו ע"ב שם חרבה ושלוה בה • מבית מלא זבחי ריב • ר"ל מחזר • פי' מן' פרים יו' אלים שהקריבו תולאים שבאו מיתורות: יחני

מ"ע ספורנו

אם לקרות לך באו האנשים • אם להועז עפן בלבד כענין קריאי הסעדה וכאמרו אקרא לך לסעודתי מה אעשה: הוסיף לך אתם • להזהירם שלא יחשלו: כי הולך הוא • שלא היה פניהו בדרך בתי סיוליכומו מחרי' כענין ויקם וילך אחריה אבל היה הולך בה בכפל הדבר ובתשתדל בגד רצונו האל ית' כי לא בא לקרות לו לבנה בלבד: לבטן לו • ענין הסבה הוא התנגד לבעלת חיזה פועל בפו ויראינו גם עליה ויקר' אמם שמנו' והנה המלאך יוצא להתנגד לבלעם שיהיה דרכו בלתי נכון לפניו מולי ינחם בנהגו ולא יחזיק את הבעה זה לתמן לא יחסך ויאבד: ואבל בעריו אתי • ולפיכך לא ראה את המלאך כאחרים ר"ל (ברכות פרק קמא) שלשה פיגם רואים ואינם נוגעים: ותלך בשדה • ואז עוזב ב' נעריו ושרי מוחבונכן לא הרגיש עינו בעמדו בפשקי אתון: ויפתח יי' את פי האתון • נתן בה כח לדבר בענין יי' שפתח תפתח וכל זה היה כדי שיתעורר בלעם לשוב בתשובה בזכות כי פעמי' פעמים לשון גם לבלתי פוכן כל שכן שיוכל להשיבו מן בתוכן כרגונו וכל זה כדי שלא יאבד אים בפיהו: ההסכן הסכנתי • והיה ראוי לך לחשוב מאחר שאין זה פגהבי שלא הרג לך כל זה בזה הדרך אלא להורו' שלא יצלח אחף על פי שאין נחש יש סיגון: אל

אמרי נועם

אם לקרות לך אם אתה בכור לאמתר שי"ב קום לך אתם ואל תאמר אני הסעדתי את שכרי ל"ש אם לקרות לך אמה בלעם שהיה סבור שיתרגה הקב"ה לקללם ע"י שהקריב בלק קרבן ולקרות לשון זכיתה כדכתי' בשמואל כי זבח לעם היום בכפ' בו' כרחם הקרוב' ונו ולכן נתעסק מיד בזכיתה בשבת חבל בלק. מ"ב דה"ק אם לקרות לך לשאול מנה אמר קום לך אתם ומצינו לשון קריאה גבי מנה דכתי' ויקרא יעקב לרחל ולאה בשדה זה היי לשאול מנה בדאי' בגמ' דלתילין פיני' שאין יוצאין אלא בשדה: ויחר אף אלהי' כי הולך הוא אם' שנתן לו רשות מתשבתו כרמה תתון מעשיו שלא נתנה שלא נתנה מעשיתי לך כן: אל

חזקוני

אדעה מה יוסף יי' דבר אמי • אם ד"ב שבכר אמר לו הקב"ה לא תלך אתהם היה יוצא מעמו לבלעם לקלל כשבור שתעול קללתו אמר בלבו אם אינה מניח לי ללכת: אם לקרא לך • להזמינך לאכול אתהם לזכה השלמים לך אמם וא"ת מה בשתנה המעשה שבפעם אמר לו לך אתם ובתפילה אמר לו לא אלך אתהם אלא א"ל בתפילה לא אחר אלא לא תלך אתהם לקללם • ד"א אין זה שני אמרי שהוכיח לשלוח שרים אחרים רבים ונכבדים מן הראשונים • ד"א אם לקרא לך אם כל כך הם שוטים שבאו לקרות לך פעם שנייה אחרי שאחרתי לך לא תלך אתהם וירלו שלא יוסיל להם: וילך עם שרי מואב • לא עשה אמם אלא אם אמרתם: ויאר אף יי' כי הולך הוא • שהרי לא נתן לו רשות בפנים אחירות כדכתיב אם לקרא לך ונו' והיה לו להבין מפעם ראשונה שלא היה נרצה אל הקב"ה שילך הוא ולנעשה זו מלכו במרגלים שלא לך אנשים ונלוי ידוע נפנו שלא היה נרצה אל הקב"ה שישלחו ד"א ויאר אף יי' כי הולך הוא שהרי אחר אחר ואחר אמר לו הדבר אחר אלך אותו הדבר והוא מיהר מכמו מרוב שנאה ולא המתין בדבור נכתב פרשת בלעם להודיע לפה סלק הקב"ה רוח הקדש מאומות העולם מזה עמד מהם זכות לקללה אל לא אמם נכפם: ושני נעריו אמו • לבדם אנא יכא לו אמון אם לקללה אמר לו אמון לו אמר שמתנבלם ברוח אמם ובכל ואם לא הבין דרכו: ויחרכו אתונה בידו • אדה בגנבר אדה שאחר לו יש אדם בידו: נדר מזה ונדר מזה • י"מ אותו הנדר הוא הנל שהיה מר בין יעקב ללבן הארמי ואחרי' הוא בלעם הוא לבן הוא כיון רשעתו' והוא הולך עכשו ועבר על הנל לרמה לישראל לקללם לכך נא הנל בלעם אל הקיר הוא הקיר הוא הנדר ואל זה נעשה שבר שב' וילך שמי: ויוסף מלאך יי' מעבור • פרש"י סימני אכות הרלהו כלומר כשבא לקלל אמרכם אכיכו לא אמרכם אכיכו והיה לו לבלעם הדרך פתוח לבלון ולבלון בנגד ישמעאל ובני קטורה היינו ואלך בשדה ושוב כשאזר לבא לקלל לא אמר לאם בנגד עשו בן יעקב והיינו ואלמן אל הקיר וכשאזר אבא לקלל הומילה להם לישראל אומה של יעקב שעשתו סיעה שלשה והיינו אמר לון דרך לבשות ימין ושמאל: ואמרכן אמם בלעם ויאר אף בלעם: אמר מכשו כשהוזקתי ולון כי יכולת לעמוד על רגלי רבנת אמם: ויך את האתון בשבט • אמם ראשונה ובשנייה בחתם לו אמם ובפעם שלישית במקל בדרך שמאון לבפעם אמקשת שבשקיה רגיס: אם אמיתי לך • הלא"ד בשו"ת: אמר רבנת עלי • כמה אמיתים כלון פוסקת אמלם אמתי יש רגיש של אמרי נועם

רש"י

בעל הטורים

ואדעה ו' וסימ' נמסר בסדר מקץ: יוסף ה' חס' בליש' תוספת וסימ' בסדר שמות: ואך ג' וסימ' ואך את דמכם לנפשותיכם אדרש • ואך אם טמאה ארץ אחזתכם • ואך את הדבר אשר ארבר אליך אתו • ב' קדמ' ריש פסו' ונמסר גם בסדר נח: הולך ט' מלאים בתורה וסימ' נמסר בסדר תולדות • דבלע' נעריו עמו דאברהם נעריו אתו וסימ' אתיהון: ויוסף ז' מלאים וסימ' ויוסף מלאך יי' עביר • ויוסף עוד יפתח • ויוסף יהונתן להשביע • רד קעילה • ויוסף אתאב • דבר אל אחז קרמא • ויוסף יי' דבר • ויוסף למעול ביי' • ויוסף שאול לירא • ויאסף כתיב שארא ויסף כתיב: עבור י' מלאים בליש' וסי' ויוסף מלאך יי' עבור • וגם עבור תעבור • לא אוסיף עוד עבור עבור לו • וחברו • כי תעבור במים בעבור סופה ואין • סכותה בענן לך מעבור • וגם לא תעבורי מזה • ברתי מדי ופרס ולא יעבו' • וד' לעבור וסי' עד אשר תמו כל הגוי • ותנינ' ויהי כאשר תמו כל הגוי • ויהי כאשר תם כל העם • לעביר בך בליעל כלו נכרת • וג' אעבור וסי' ותאמרי לא אעבור • יחד אנכי עד אעביר • ולא אעבור: הלוא י"ג מלאי' בתור' וסי' נמס' בסד' שלח לך:

בתחלה ובסגנית הכה אותה בעץ קטן או כעור: רגלים • פירשתיו: התעללת • פירשתיו: מעודך • הטעם מיום שרכבת: ההסכן הסכנתי • ההרג' הרגלתי והטע' הכך היה מקי הסכנה עמו ושל': ויגל יי' • כגער אליעזר שהוסיף במלו' עינו או הכהו המלאך בסגנורי: ויפתחו

חזקוני

קסמי' וזה יתבאר במה שבארנו מסגולות הקסם והנבואה ומה שיוכר בו אחד מהם בב' מספר מ' ואתשוב כי ה' ית' השיבו בגיא בזה הזמן בעבור עונם הסגתתו על ישראל כי היה רואה שתשמרהו ואת המעלה מכתיבת העלה להכשיל ישראל בדברים מנוגים כמו הזמה וע"ז ועם כל זה לא נאמר מזה כי הוא נתן עצה למואבים להפקיר במתיהם לזנות עם ישר' כדי שיפתו אותם לעבוד ע"ז כמו שמתבאר בפרשת ראשי המטות אחר הן היו לבני ישראל למסור מעל בייי' על דבר פעור - מי הלגשים האלה עמך • אע"פ שהשם ית' יודע הכל הנה יבואו מתנו השאלות לדבר כלשון בני אדם

ויאמר קדמת ויאמר בלעם אל האלהי' מחרת ויאמר בלעם לאחרון

כי ירט הדרך לנגדי · רבותינו חכמי מסנה דרשוהו מוטריקון ירקה רחתה נטתה בשביל שהדרך לנגדי כלומר לקנאתי ולהקניטני ולפי משמעו כי חרד הדרך לנגדי לשון רטט כי רחיתי בעל הדרך שחרד ומהר הדרך שהוא לכעסני ולהמרותי ומקרא קצר הוא כמו ותכל דוד · ל״ל ירט לשון רצון וכן על ידי רשעי׳ ירטני מפיים ומנחש אותו על ידי רשעים שאינן אלא מקניטי׳ : אולי נטתה · כמו לולי פעמי׳ שאולי משמש בלשון לולא גם אותכה הרגתי הרי זה מקר׳ מסורס והו׳ כמו גם הרגת׳ אותך כלומר לא העכבה בלבד קרחתך על ידי כי גם ההריג׳ : ואותה החייתי · ועתה מפני שדברה והוכיחתך ולא יכולת לעמוד בתוכחתה כמו שכתוב ויאמר לא · הרגתיה שלא יאמרו זו היא שסלקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול להשיב שחס המקום על כבוד הבריות וכן והרגת את האשה ואת הבהמה וכן ואת הבהמה תהרוגו : כי לא ידעתי · גם זה גנותו ועל כרחו לה הודה הוא היה משתבח שיודע דעת עליון ופיו העי׳ לא ידעתי: אם רע בעיניך אשובה לי · להתרים נגד המקו׳ היא תשובה ו״ו אמר לו הוא בעצמו לוכי ללכת ואתה מלאך ומבטל את דבריו למוד הו׳ בכך שאומ׳ דבר ומלאך מחזירו אמר לאברה׳ קח נא את בנך וגומ׳ ועל ידי מלאך בטל את דברו אף אני אם רע בעיניך ריך אני לשוב: לך עם האנשי׳ · בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו : ואפס · על כרחך את הדב׳ אשר אדבר וגומ׳ : לך עם האנשים . כי חלקך עמהם וסופך לאבד מן העולם : עם שרי בלק · שמת לקללם כמותן : וישמע בלק · שלא שלוחים לבשרו: האמנם לא אוכל כבדך · נתבאר שסופו לגמ׳ מעמו בקלון: אל עיר מואב · אל מטרופולין שלו · עיר החשוב׳ שלו לומר רחת מה אלו מבקשים לעקור : קרי׳ חוצות · עיר גלאה שוקים אנשי׳ וטף בחוצותיה לומר רחה ורחם שלא יעקרו אלו : בקר ולאן · דבר מועט : במות בעל · כתרגומו לרמת דחלתי׳ שם ע״א: אולי

רלבנ

אדם ולהשיר השופטים שבתיישבו בידיעת אמתת הדבר קודם שישפטו בו · כי מאן יי׳ לתתי להלוך עמכם · לפי שהיה רצון בלעם ללכת שם לא רצה להגיד למלאכי בלק מה שאמר ה׳ לו לא תאור את העם כי הנה ית׳ כרוך הוא כי חשב שאם היה בלק יודע זה לא היה מושיב לשלוח לו אך אמר להם כי מאן יי׳ לתתי להלוך עמכם כאלו אמר כי לא היה רצון ה׳ לאנוע ממנו ההליכה עמהם אבל מכל מקום ההליכה עמהם והנה היה חושב בלעם כי אולי בעת אחר יאות השם יתע׳ להניחו ללכת שם לקוב את העם ולפי שהרגיש בלק בזה רצונו שזה המאור לא הי׳ מחייב שלא יתרצה ללכת לבלק אבל היה מחייב שלא יתרצה ללכת עם אלו לשולחו כי אולי חשב כי אולי ישלח לו רשות ללכת עם אלו ולא יתרצה לבקשת הכבוד ולזה הוסיף בלק לשלוח סרים רבי׳ ממספר ויותר ככבדי׳ מהראשונים׳ ושלח לו בדיוק כי כבד יכבדהו מאד כדי שיתרצה עכ״פ לבא ליקוב את העם · אולי ביתו · הרצון בו בית אולי כמו שפירש החכם אבן עזרא כי לא יהיה תועלת לבלעם אם יתן לו בלק פעל אולי הבית כסף וזהב · שבו נא בזה גם אתה הלילה · אמר זה לבאר להם כי לא אמר מה שאמר לשרים הראשונים לבקשת הכבוד כמו שחשב בלק אך אמר זה לפי שאינו יכול לעשות דבר אם לא יאמר בשבילה ואשר יאמר לו השם ית׳ יעשה ולזה אמר ישבו נא בזה הלילה כי אז בעת המינה יותר יכון לקבל כח עליון כמו שבארנו בב׳ מספר מ״י ואז יודיענו ה׳ מה נעשה · אם לקרא לך באו האנשים קום לך עמם · ר״ל אם הם רוצים לקרא לך שתבא אצל בלק קום לך אתם אך לא תלך שם לקוב את העם כמו ששאל בלק אך את הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה ואמנם אמר לו כך כי תחלה אמר שהשם ית׳ לא תלך עמהם לא תאור את העם כי ברוך הוא ואחשב בלעם מזה אחר שהשם ית׳ מנע ממנו ההליכה עמהם אע״פ שלא יאור את העם ולזה אמר אל שרי מואב כי מאן יי׳ לתתי להלוך עמכם ולזה אמר לו עתה שאינו מוצא ממנו ההליכה אל בלק אך מוצא ממנו מה ששאל ממנו לקוב את העם · ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו · יש בזה הספור שאלות קשות מאד הא׳ איך יתכן שתראה האתון את מלאך יי׳ והנה לא יראהו מי שאינו נביא כמו שבארנו שם בסוף דמילא והאנשים אשר היו עמו לא ראו את המראה אבל מראה גדולה כפלה עליהם ולא תשיגה בעיון המלאך שבראה לאמות ולאשתו כי הוא היה שם נביא כמו שבארנו שם ואם

אמרי נועם

נגד רצונו אף על פי שהמל׳ית׳ נתן לו רצו׳: לך אם האנשי׳ לא תלך בכבוד הדבר אבל שהולך עמם ולבקשתם שלא תאבד : ואם כל זה אני מושב שתעשה נגד רצוני כי אמנם לא תוכל לעשות אלא מה שאומר לך : ויתן לו רצו׳ :

יקרה · מגזרת לקראתי · ודבר · סמוך אל מה · וילך שפי · דברי המתרגם מרחיק ידועי · שהוא לבדו והנה שפי לבדו גם הוא כלי מה והחרים אמרו כי הוא נכאה לב מגזרת ושופו עצמותיו והנכון בעיני שהוה מגזרת קול על שפיי · וימלא ביו"ד גם בחל"ף כמלת פתאים והטעם שהלך אל שפי · ותחסר מלת אל כמו ויבא ירושלם וכן נסעו העם חגרות ורכיס כן והנה הוא מנחש בלבתו כי כן כתוב ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים והנה גם פה רמזתי לך סוד מתוס: ואעל פר ואיל במזבח · ויעל מזבח · בגוון: ויעל מזבח · המשל הוא כי מרחש צורים מרחקו: ומהרדי קדם · מזרח: לבה חרה לי יעקב · תחסר מלת ואמר וכסיר הסירי · כמוהו רבי והוא דרך קצרה: זועמה ישראל · הטעם כפול כמשפט שהו דרך לדבר בעם אחד בגלות משונו ויסכהו לחזו · והיתה רחויה מלת זועמה להיו · על מסקל זכרה לי שהי רק כחש · כפתח הנין בעבור היותו מן הגרון היה ביגון ובין הזי"ן חולם תחת קמץ חטף: מה הקיב לא קבה אל · כעעם קללה והה"ת תחת וי"ו כה"ת אהלל וכן הי"ת כי פרעה אהרן והמלה מפעלי הכפל והשלמה קבבו כמו שבבו אם היה מלה זה: ומה מזעום לא זעם יי · מגזר זעם והטע' כפול · כי מרחש צורי מרחקו · כי על הספי היה והוא גבוה והעד על הספי שהוא כפירוסי ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים ויסת אל המדבר פניו ולא אל שפי גם יתכן להיות מרחש צורים משל לגזרות היורדות מהעליונים כי רחה בחכמתו שתעמוד זאת האומה לבדה ולא תתערב עם אחרת מתגברת עליה לעזוב תורתה כאשר עשו כל האומות: ובגוי לא יתחש · אפרשנו בפסוק יצב גבולות עמים: מי מנה · והתימה שלא יתחשב עם הגוים והם עם רב כחול שיתכן שלא יתחש המעט: עפר יעקב · הטעם שהוא רב כעפר הארץ: ומספר את רובע ישראל · דגל אחד כמעט הפס קלהו תרחה וכלו לא תראה ויפה פירש המתרגם מרמית מלת ישרים והטעם לפי דעתי שהתלה למות ותהיה אחריתו כאחרית ישראל שהם הלק הפס ולא חלק כוכבים כי הוא היה קוסם ויש אומרים שמלת ותהי אחריתי כפולה בטעם והו"היה מתמלאה שימות מות ישרים כמו היפרי' של ישראל בעבור דעתו כי בחרב ימות והגלון אמר כי מנה הוא הפס והטעם אתה שתוכל למנות עפר יעקב תמת נפשי מות ישרי' אם כן מה טעם ומספר את רובע ישראל ולפי דעת רבים שפירושו כמו ארבעי זרית שהו' כענין רבני ויפרשו עפר יעקב על עת נסעו משפט הלשון להקדים שם הפועל בלשון עבר ועתיד ובגוי הדב' הפוך ויש מלו' זרות כמו ברכת ברך ובא בא אפס קלהו · רק קלהו: וקבנו · מלה זרה ולפי הדקדוק כי הגוי כעתיד ואין ביניהם רק הסימן ירדפהו ירדפנו ירדפהו חויב ירדפו ובאו זו המלה מורכבת עם נו"ן ובחלוש ולפי דעת רבי יהודה המדקדק הראשון שהוא מן שורש קבן אם כן לא יתכן להיותה גוי כי לא ימלא כן מהבנין הקל אולי תהי שם הפועל על משקל ומשמרו את ויעא

מאים יערע מימר־מן־קדם־יי׳ לקדמותי ופתגמא דיחזינני ואחוי־לך ואזל יחידי: ויערע מימר־מן־קדם־יי׳ לות־בלעם ואמר ליה ית־שבעא מדבחין סדרית ואסיקית תור ודכר על־כל־מדבחא: ושוי ייפתגמא בפומא דבלעם ואמר תוב לות־בלק וכדין תמליל: ותב לותיה והא מעתד על־עלתיה הוא וכל־רברבי מואב: ונטל מתליה ואמר מן־ארם דברני בלק מלכא דמואב מטורי מדינחא איתא לוט־לי יעקב ואיתא הרין־לי ישראל: מה אלוטיה דלא לטיה אל ומה אתרכיה דלא תרכיה יי׳: ארי־מרישׁ טוריא חזיתיה ומרמתא סכיתיה הא עמא בלחודיהון עתידין דיתחסנון עלמא ובעממיא לא יתדנון גמירא: מן ייכול למימני דעדקיא דבית־יעקב דאמיר עליהון סגון כעפרא דארעא או חדא מארבע משרית דישראל תמות נפשי מותא דקשיטוהי ותהי סופי כותהון: ואמר בלק לבלעם מה עבדת לי לטילט סנאי דברתיך והא ברכא מברכת להון: ואתיב ואמר הלא ית די שוי יי׳ בפומי יתיה אמר למללא: ואמר ליה בלק איתא כען עמי לאתר אוחרן דת יחזיניה מתמן לחוד קצתיה תחזי וכולה לא תחזי והלוטיה לי מתמן: וקבנה לי תמן אתר אוחרן דת יחזיניה מתמן לחוד קצתיה תחזי וכולה לא תחזי והלוטיה לי מתמן: סכותא לרישׁ רמתא ובנא שבעא מדבחין ואסיק תור ודכר על־כל־מדבחא: ואמר לבלק אתעתד הכא על־עלתך ואנא

אולי יקרה יהוה לקראתי ודבר מה־יראני והגדתי לך וילך שפי: ויקר אלהים אל־בלעם ויאמר אליו את־שבעת המזבחת ערכתי ואעל פר ואיל במזבח: וישם יהוה דבר בפי בלעם ויאמר שוב אל־בלק וכה תדבר: וישב אליו והנה נצב על־עלתו הוא וכל־שרי מואב: וישא משלו ויאמר מן־ארם ינחני בלק מלך־מואב מהרי־קדם לכה ארה־לי יעקב ולכה זעמה ישראל: מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם יהוה: כי־מראש צרים אראנו ומגבעות אשורנו הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב: מי מנה עפר יעקב ומספר את־רבע ישראל תמת נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמהו: ויאמר בלק אל־בלעם מה עשית לי לקב איבי לקחתיך והנה ברכת ברך: ויען ויאמר הלא את אשר ישים יהוה בפי אתו אשמר לדבר: ויאמר אליו בלק לך־נא אתי אל־מקום אחר אשר־תראנו משם אפס קצהו תראה וכלו לא תראה וקבנו־לי משם: ויקחהו שדה צפים אל־ראש הפסגה ויבן שבעה מזבחות ויעל פר ואיל במזבח: ויאמר אל־בלק התיצב כה על־עלתך ואנכי

ערכתי ג'וסימ'את שבעת המזבחות ערכתי · הנה נא ערכתי משפט: הן ה'פתחין וסי'הן עם לבד'ישכן · הן עם כלביא יקום יכארי יתנשא · הן הוא משוש דרכו · הן זאת לא צדק'אענך · הן תוי שדי · וכל כל אלה אל דכוו': לבדד ג'וסימ'כי מראש צורי'אראנו · רעה עמך בשבטך צאן · בשלו' יחדו אשכבה ואישן · תנ"ך ומספר ה'ר'פתחין וא'קמץ וסימ'מי מנה עפר יעקב ומספר · ומספ'חצורת ירושלם · ומספר חדשיו חצצו · ימיך רבים · ומספר שנים נצפנו לעריין · קדמ קמץ: תמת ג'חס'וסימ' תמ'נפשי מות ישרים · תמת נפשי עם פלישתים · תמת בנער נפשם · וא'ותמת כצמא: לך ג'חס'בליש' הליכה וסי'לך נא אתי אל מקום אחר · ויאמר לנערו לך ונקרבה · לך נתראה פנים דדברי הימים: וכלו ב'וסימן אפס קצהו תראה וכלו לא תראה · חכו ממתקים:

בעל הטורים

לפי כן בחי' זה שם לקלס · והקב"ה לא רצה לייחד שמו על קלקלתם · שבקללות כתיב ונתו עליך כל הקללות · ובברכות כתי' ונתו יי' אחך את הברכה בתמיך וכל משלח ידיך והיתך לקללה · כי מרחש צורים מרחקו · אני רואה שנברא קודם שנברא העולם והצורי': כי מרחש צורי' על הר המוריה: מרחש צורים · בני' מזבחות הבמות: מגבעו' · בגימ'הן המתהות: לבדד · ב' כ"פו' הן עם לבדד ישכן · שבני לבדד בחי' עשר בפרשת רעה עמך בשבטך בענין הגאולה · שבלעם היה מתנבא על הגאולה: כי אחה יי' לבדך לעשות תושיעני · אלא כעם כל אותם הימים על כן לבטח תושיעני · לבדד ישכון · שבעה תנין על שין ביישכון לומר לך שישכון בארץ שבעה עמתי: לבדד עולה לחשבון מ' ל"ל שישכון בא ז' ישראל שהיה מהלך מרבעים יום · לבדד ישכן עול'לחשבון ח"ב שרמז ליתי בית שני · לבדד ישכן · בגימ' ליתי חשית: מי מנה עפר יעקב · כמו עופר הת'לים על שם כי נפר ישראל וחנהו ובגימ' וכן הרגש אקלום מי מנה עפר יעקב מן יכול למחני דעדקי'ל זרית יעקב: עפר · בגימ' ערלה בחול'ומו למה שמיתנין ערלה בחול: תמות · ג' בחבורת תמות נפשי מות ישרי' · ואיתך המות נפשי עם פלשתים · ואיתך תמות בנוער נפשם · הוא בקש שתמו' נפשי עם הישרים ולא היה כן · אלא הברכה מתה מות פלשתים · כלומר מות רשעים וכנוער כלאיתה אנפשי דמים ואדום' לא יתנו ומיהם כבן לו' שנים היה כשהרגו פנחס · ישרים · בגימ'אבות העולם: ס"ת של שחות האמנת בגימ' בלעם וזהו ואחרי לאחרי לאחרו ב: וכלו · ל' ואיתך · וכלו מחלה'ל' והיינו ולאו' המסכ' נדה על דבר זה נמשיך עינו של בלעם שאמר הקב"ה שהו' קדוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדבר זה · והיינו וכלו לא תראה · בשביל פחד נגנד הבלה שכלו מחמ"ד כמשית עינו וכלו לא תראה לא

מ"ע ספורנו

ואנא לקראתך לנכנו שילא שהיה גם הוא כתו שבעיהו דבותיהו ז"ל: כנה בחתי מלין · אף על פי שבייתי בא מלין לא בהדרך מה שייתי פומיל לך וגם כן עתה · היכול אוכל דבר מלומה · בלום מני יכול לדבר במנהל על דבר רצוני: הדבר אשר ישים אלהים בפי אותו אדבר · בענין הוא אלהים דבר כי ובחופן זה לא תהיה אני המדבר: ויעלם לבלע · לאנחת כבוד אלבר תרחתו להשביע עין נאותו: ויקח אמש קנה הפס · כדי לאת עיניו הם כענין ויפן אחריו וירחם ויקללם והכפן וירחמו יי' את כל הארץ · כדי שיבין לפני מותו: בנה לי בזה שהוא מקום שתרחמו אמש: התיצב על עולתך · לכיון בהעלאת כל אלה אמנה כענין כי הם הוא בנפש יכפר: אולי יקרה יי' לקראתי · אולי בהתבודדי אף על פי שלא אשיג לעלות לאור פני אלך כתו שהיה הענין כמעשה כאת בכל בית' בזמן הוא יקרה לי אוכל יי' לקראתי כמו שהיה הענין בתשה בתחלת נבואתו קול שמלה אל הבלעות אחר כן כאמרו וילא יי' כי אר לראות ויקרא אלו אלהי: ויעש בנבאתו: ויאמר מן ארם · אחר שנסתר המשל אתר את עיניו ואת' כי הוללת המשל אתה אין לי מה מרוכה אל הנדולים כמה ידוע ואם הגד לו' נתנו רק מעשרים שנה ומעלה נמצא עפר יעקב הוא הטף מרובה על הנדולים כמה ידוע ואם הגד לו' מעלו הקסנים לא מעלו לכן אינו מפן בקלותו: ומספר את רובע ישראל · אמר מרבעיותיהן של ארבעם דגליהם כדכתיב אפס קצהו תראה וגו': תמות נפשי מות ישרים · רמה כאנסנכותו מעתיל ליפול בארב: לך נא אתי אל מקום אחר · בכ"ף כפולה אע"פ שהוא לשון הליכה: ואנכי

רש"י

אולי יקרה יי' לקראתי · אינו רגיל לדבר עמי ביום: וילך שפי · לתתנומו יחידי לשון שופי ושקט שאין עמו אלא שתיק: ויקר · לשון ערלה לשון גנאי לשון טומאת קרי כלומר בקושי ובזיון היה נגלה עליו ביום שלא בשביל להרמו מנחן של יכר: את ז' המזבחות שבעה מזבחות ערכתי אין כתיב כאן הלא את שבעת המזבחו' אמ' לפניו אבותיהם של שו בנו לפניך שבע' מזבחות והני ערכתי כנגד כולן אברה' בנה הרבעה ויבן שם מזבח ליי' הנרמה אין ויעתק משם ההרה ונומר ויהלל אברהם וגו' ואחל בהר המוריה · וינחק בנה אחל ויבן שם מזבח וגו' ויברו שם עבדי יצחק באר · ויעק בנה שתי' אחל בשכם ואחל בבית אל: ואעל פר ואיל במזבח · ואברה' לא העלה אלא איל אחד: ארה לי יעקב ולכה זועמה ישראל · בשני שמותיהם אמר לו לקללם שמא אח' מהם מובהק: מה אקב לא קבה אל · כשהיו רשויים להתקלל לא נתקללו כשהזכיר אביה' את עונם בהפס הרגו איש לא קלל אלא אפס שנאמר ארור כשנכנס אביהם במדמה אבל אבי' היה רשוי להתקלל מה נאמר שם גם בדוך יהיה במברכים נאמ' אל יעמדו לברך את העם בתקללי' לא נאמר אל יעמדו לקלל את העם אלא על הקללה לא רצה להזכיר עליהם שם קללה: לא זעם יי' · אני אין כחי אלא שאני יודע לכוין הטע' שהקב"ה כועס בה והוא לא כועס כל הימים הללו שבלתי אלך וזהו שנאמר עמי זכר נא מה יען וגומ' ומה ענה אותו בלעם וגו' למען דעת צדקות יי': כי מרחש צורים מרחקו · אני מסתכל ברחשיתם ובתחל' שרשיהם ואני רואה אותם מיושבי וחזקים כצורים וגבעות הללו על ידי אבו'ואמהות: הן עם · הוא אמר זכו לו אבותיו לשכון בדד כתרגומו: ובגויים לא יתחשב · כתרגומו לא יהיו נעשין כלה עם שאר האומו'שב' כי אעשה כלה בכל הגוי'ונומר אינן נמנין עם השאר · דבר אחר כשהן שמחין אין אומה שמחה עמהם שב"י'בדד יבחנו וכשהאומו'בטוב'הן אוכלי'עם כל אחד ואין עולה להם מן החשבון וזהו ובגוי'לא יתחשב: מי מנה עפר יעקב · כתרגומו מתרבע מסריתא ארבע דגלי' דבר אחר עפר יעקב אין חשבון במנו' שהן מקיימין בעפר לא תחרוש בשו' ובחמור לא תזרע כלאים אפר פרה ועפר סוטה וכיולא בהם · ומספר את רובע ישראל · רביעותיהן זרע היולא מן התשמיש שלה': תמות נפשי מות ישרים · שבהם: וקבנו לי · לשון קווי קללהו לי: שדה צופים · מקום גבוה היה שם הצופה עומד לשמור אם יבא חיל על העיר · ראש הפסגה · בלעם לא היה קוסם כבלק ראה בלק שעתידה פרצה להפרץ בישראל משם שם מת משה כשבור שם תחול עליהם הקללה וזהו היא הפרצה שהיי רוזה: אקרה

דזקוני

וילך שפי · מכופת ונשבר מלשינת הקיר ומרו' שנאתו אותם לא המתין מד שנתרפא: שפי · לי שפו שנחומיו: ויקר אלהים · הקי"ף בנקתה אל' מקרא דונעת וירא שהוא כמו וירא: וכה תדבר · לא הוצרך לפרש כאן הדבור שהרי בלעם פרשו בשעת הנבואה: שפרי קדם · כפל אלה הוא שהרי כתיב ארם מקדם: מה לקבו' ונו' · שהרי מראש טורים שאני עומד בראש כלכתיב ויעלהו בשום בעל ומנבאות לשורנו · שהם לבד מוכנים ואין בשום אומה יכולה להם שהרי מראש הנביאים לראותם לנשמה כדכתיב ושנתה לנעם עליה ושנתם בארצם: מי מנה עפר יעקב · מי יוכל לחנות עפרורית של יעקב שם הנגים רקים כלומר נם יש בשם נגים קשנים שאינן נכי מנין שהרי ישראל לא נתנו רק מעשרים שנה ומעלה נמצא עפר יעקב הוא הטף מרובה על הנדולים כמה ידוע ואם הגד לו' מעלו הקסנים לא מעלו לכן אינו מפן בקלותו: ומספר את רובע ישראל · אמר מרבעיותיהן של ארבעם דגליהם כדכתיב אפס קצהו תראה וגו': תמות נפשי מות ישרים · רמה כאנסנכותו מעתיל ליפול בארב: לך נא אתי אל מקום אחר · בכ"ף כפולה אע"פ שהוא לשון הליכה: ואנכי

עיין שקרה לבלעם במלאכה כמו הענין בספור לקיחת הושע גומר בת דבלים ושאר מה שנמשך בספור ההוא אשר הוא בהכרח דבר נראה לו במראה הנבואה לא דבר שקרה והנה כדמה לבלעם בחלומו של נבואה שכבר היה לילה כשבאתו דבר ה' ית' במה שאחר לו אם לקרא לך באו האנשים קום לך אתם ואחר זה נדמה לו בחלומו שהיה בקר ושהוא קם וחבש את אתונו והלך עם שרי מואב כי כן היה הסכמתו אם היה מקיץ לפי שאין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו ולזה תמצא כי תכונת האדם בחלומו הם מתיחסות לתכונותיו בהקיץ והנה סבב הפס יתעלה שיקרה בהלכתו מה שהוצרה לו אלא הסכימו מן השמים שילך שם לתכלית אשר הוא פונה אליו כי היה דעתו על"פ להשתדל להזיק לישראל לפי הרכולת ולזה ספר שקרה לו זה המקרה כי האתון נטתה מן הדרך ואלכה בשדה וכאשר הכה בלע' אותה להטותה הדרך ולאחר אל הקיר ולאחר רגל בלע' אל הקיר ושב להכותה תחתיו ושב להכותה ונדמה לו בחלומו כאלו פתח הם' יתעלה פי האתון ודברה עמו שתי פעמים והוא השית לה כדבר אים לאחר ואחר נראה לו המלאך בחלומו שנשיית האתון מן הדרך היתה מפני ראותה מלאך יי' והנה אחר אם

רלב"ג

ואם אחרמו שהש"י עשה זה על דרך המופת הנה ישאל שואל איזה תועלת היה בזה המופת והנה לא היה המכוון מזה אלא שיאחר המלאך לבלעם כי הוא יצא לשטן לו אם תהיה כונתו לקוב את העם ובהיות הענין כן איזה לא נראה לו המלאך לאשונה ואחרכו שלופה בידו ויגיע מזה התכלית המכוון מהשם ית' בזה לא נצטרך לחדוש זה המופת הנפלא · ר"ל שתראה האתון אל מלאך יי' ואם אחרמו שזה המלאך היה נביא · הנה יפול הספק עדיין לאי זה תועלת הולרך להתחדש לא על דרך המופת שתדבר האתון עם שלא יוכל לומר מי היה זה הנביא ועוד איך לא ראוהו שרי בלק ולא נערי בלעם כי לא מזכר פה שראוהו אחר זולתי האתון ובלעם לאחריה · והוא מבואר שהשם יתעלה לא יחדש המופתים ללא צורך אחר שלזה האלהים עשה שיראה מלאכיו והנה דעת רבותינו ז"ל הוא שזה הענין היה כפשוטו ולזה אחרו שפי האתון היה מהדברים שנבראו בין השמשות והנראה בעינינו לפי הנראים האמתיים הנראים מדברי הנביאים ומהענין שזה הספור היה

אם כן בחי' זה שם לקלס · והקב"ה לא רצה לייחד שמו על קלקלתם · שבקללות כתיב ונתו עליך כל הקללות · ובברכות כתי' ונתו יי' אחך את הברכה בתמיך וכל משלח ידיך והיתך לקללה · כי מרחש צורים מרחקו · אני רואה שנברא קודם שנברא העולם והצורי': כי מרחש צורי' על הר המוריה: מרחש צורים · בני' מזבחות הבמות: מגבעו' · בגימ'הן המתהות: לבדד · ב' כ"פו' הן עם לבדד ישכן · שבני לבדד בחי' עשר בפרשת רעה עמך בשבטך בענין הגאולה · שבלעם היה מתנבא על הגאולה: כי אחה יי' לבדך לעשות תושיעני · אלא כעם כל אותם הימים על כן לבטח תושיעני · לבדד ישכון · שבעה תנין על שין ביישכון לומר לך שישכון בארץ שבעה עמתי: לבדד עולה לחשבון מ' ל"ל שישכון בא ז' ישראל שהיה מהלך ארבעים יום · לבדד ישכן עול'לחשבון ח"ב שרמז ליתי בית שני · לבדד ישכן · בגימ' ליתי חשית: מי מנה עפר יעקב · כמו עופר הת'לים על שם כי נפר ישראל וחנהו ובגימ' וכן הרגש אקלום מי מנה עפר יעקב מן יכול למחני דעדקי'ל זרית יעקב: עפר · בגימ' ערלה בחול'ומו למה שמיתנין ערלה בחול: תמות · ג' בחבורת תמות נפשי מות ישרי' · ואיתך המות נפשי עם פלשתים · ואיתך תמות בנוער נפשם · הוא בקש שתמו' נפשי עם הישרים ולא היה כן · אלא הברכה מתה מות פלשתים · כלומר מות רשעים וכנוער כלאיתה אנפשי דמים ואדום' לא יתנו ומיהם כבן לו' שנים היה כשהרגו פנחס · ישרים · בגימ'אבות העולם: ס"ת של שחות האמנת בגימ' בלעם וזהו ואחרי לאחרי לאחרו ב: וכלו · ל' ואיתך · וכלו מחלה'ל' והיינו ולאו' המסכ' נדה על דבר זה נמשיך עינו של בלעם שאמר הקב"ה שהו' קדוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדבר זה · והיינו וכלו לא תראה · בשביל פחד נגנד הבלה שכלו מחמ"ד כמשית עינו וכלו לא תראה לא

מ"ע ספורנו

ואנא לקראתך לנכנו שילא שהיה גם הוא כתו שבעיהו דבותיהו ז"ל: כנה בחתי מלין · אף על פי שבייתי בא מלין לא בהדרך מה שייתי פומיל לך וגם כן עתה · היכול אוכל דבר מלומה · בלום מני יכול לדבר במנהל על דבר רצוני: הדבר אשר ישים אלהים בפי אותו אדבר · בענין הוא אלהים דבר כי ובחופן זה לא תהיה אני המדבר: ויעלם לבלע · לאנחת כבוד אלבר תרחתו להשביע עין נאותו: ויקח אמש קנה הפס · כדי לאת עיניו הם כענין ויפן אחריו וירחם ויקללם והכפן וירחמו יי' את כל הארץ · כדי שיבין לפני מותו: בנה לי בזה שהוא מקום שתרחמו אמש: התיצב על עולתך · לכיון בהעלאת כל אלה אמנה כענין כי הם הוא בנפש יכפר: אולי יקרה יי' לקראתי · אולי בהתבודדי אף על פי שלא אשיג לעלות לאור פני אלך כתו שהיה הענין כמעשה כאת בכל בית' בזמן הוא יקרה לי אוכל יי' לקראתי כמו שהיה הענין בתשה בתחלת נבואתו קול שמלה אל הבלעות אחר כן כאמרו וילא יי' כי אר לראות ויקרא אלו אלהי: ויעש בנבאתו: ויאמר מן ארם · אחר שנסתר המשל אתר את עיניו ואת' כי הוללת המשל אתה אין לי מה מרוכה אל הנדולים כמה ידוע אם הגד לו' מעלו הקסנים לא מעלו לכן אינו מפן בקלותו: ומספר את רובע ישראל · אמר מרבעיותיהן של ארבעם דגליהם כדכתיב אפס קצהו תראה וגו': תמות נפשי מות ישרים · רמה כאנסנכותו מעתיל ליפול בארב: לך נא אתי אל מקום אחר · בכ"ף כפולה אע"פ שהוא לשון הליכה: ואנכי

רש"י

אולי יקרה יי' לקראתי · אינו רגיל לדבר עמי ביום: וילך שפי · לתתנומו יחידי לשון שופי ושקט שאין עמו אלא שתיק: ויקר · לשון ערלה לשון גנאי לשון טומאת קרי כלומר בקושי ובזיון היה נגלה עליו ביום שלא בשביל להרמו מנחן של יכר: את ז' המזבחות שבעה מזבחות ערכתי אין כתיב כאן הלא את שבעת המזבחו' אמ' לפניו אבותיהם של שו בנו לפניך שבע' מזבחות והני ערכתי כנגד כולן אברה' בנה הרבעה ויבן שם מזבח ליי' הנרמה אין ויעתק משם ההרה ונומר ויהלל אברהם וגו' ואחל בהר המוריה · וינחק בנה אחל ויבן שם מזבח וגו' ויברו שם עבדי יצחק באר · ויעק בנה שתי' אחל בשכם ואחל בבית אל: ואעל פר ואיל במזבח · ואברה' לא העלה אלא איל אחד: ארה לי יעקב ולכה זועמה ישראל · בשני שמותיהם אמר לו לקללם שמא אח' מהם מובהק: מה אקב לא קבה אל · כשהיו רשויים להתקלל לא נתקללו כשהזכיר אביה' את עונם בהפס הרגו איש לא קלל אלא אפס שנאמר ארור כשנכנס אביהם במדמה אבל אבי' היה רשוי להתקלל מה נאמר שם גם בדוך יהיה במברכים נאמ' אל יעמדו לברך את העם בתקללי' לא נאמר אל יעמדו לקלל את העם אלא על הקללה לא רצה להזכיר עליהם שם קללה: לא זעם יי' · אני אין כחי אלא שאני יודע לכוין הטע' שהקב"ה כועס בה והוא לא כועס כל הימים הללו שבלתי אלך וזהו שנאמר עמי זכר נא מה יען וגומ' ומה ענה אותו בלעם וגו' למען דעת צדקות יי': כי מרחש צורים מרחקו · אני מסתכל ברחשיתם ובתחל' שרשיהם ואני רואה אותם מיושבי וחזקים כצורים וגבעות הללו על ידי אבו'ואמהות: הן עם · הוא אמר זכו לו אבותיו לשכון בדד כתרגומו: ובגויים לא יתחשב · כתרגומו לא יהיו נעשין כלה עם שאר האומו'שב' כי אעשה כלה בכל הגוי'ונומר אינן נמנין עם השאר · דבר אחר כשהן שמחין אין אומה שמחה עמהם שב"י'בדד יבחנו וכשהאומו'בטוב'הן אוכלי'עם כל אחד ואין עולה להם מן החשבון וזהו ובגוי'לא יתחשב: מי מנה עפר יעקב · כתרגומו מתרבע מסריתא ארבע דגלי' דבר אחר עפר יעקב אין חשבון במנו' שהן מקיימין בעפר לא תחרוש בשו' ובחמור לא תזרע כלאים אפר פרה ועפר סוטה וכיולא בהם · ומספר את רובע ישראל · רביעותיהן זרע היולא מן התשמיש שלה': תמות נפשי מות ישרים · שבהם: וקבנו לי · לשון קווי קללהו לי: שדה צופים · מקום גבוה היה שם הצופה עומד לשמור אם יבא חיל על העיר · ראש הפסגה · בלעם לא היה קוסם כבלק ראה בלק שעתידה פרצה להפרץ בישראל משם שם מת משה כשבור שם תחול עליהם הקללה וזהו היא הפרצה שהיי רוזה: אקרה

רלב"ג

ואם אחרמו שהש"י עשה זה על דרך המופת הנה ישאל שואל איזה תועלת היה בזה המופת והנה לא היה המכוון מזה אלא שיאחר המלאך לבלעם כי הוא יצא לשטן לו אם תהיה כונתו לקוב את העם ובהיות הענין כן איזה לא נראה לו המלאך לאשונה ואחרכו שלופה בידו ויגיע מזה התכלית המכוון מהשם ית' בזה לא נצטרך לחדוש זה המופת הנפלא · ר"ל שתראה האתון אל מלאך יי' ואם אחרמו שזה המלאך היה נביא · הנה יפול הספק עדיין לאי זה תועלת הולרך להתחדש לא על דרך המופת שתדבר האתון עם שלא יוכל לומר מי היה זה הנביא ועוד איך לא ראוהו שרי בלק ולא נערי בלעם כי לא מזכר פה שראוהו אחר זולתי האתון ובלעם לאחריה · והוא מבואר שהשם יתעלה לא יחדש המופתים ללא צורך אחר שלזה האלהים עשה שיראה מלאכיו והנה דעת רבותינו ז"ל הוא שזה הענין היה כפשוטו ולזה אחרו שפי האתון היה מהדברים שנבראו בין השמשות והנראה בעינינו לפי הנראים האמתיים הנראים מדברי הנביאים ומהענין שזה הספור היה

אולי יקרה יי' לקראתי · אינו רגיל לדבר עמי ביום: וילך שפי · לתתנומו יחידי לשון שופי ושקט שאין עמו אלא שתיק: ויקר · לשון ערלה לשון גנאי לשון טומאת קרי כלומר בקושי ובזיון היה נגלה עליו ביום שלא בשביל להרמו מנחן של יכר: את ז' המזבחות שבעה מזבחות ערכתי אין כתיב כאן הלא את שבעת המזבחו' אמ' לפניו אבותיהם של שו בנו לפניך שבע' מזבחות והני ערכתי כנגד כולן אברה' בנה הרבעה ויבן שם מזבח ליי' הנרמה אין ויעתק משם ההרה ונומר ויהלל אברהם וגו' ואחל בהר המוריה · וינחק בנה אחל ויבן שם מזבח וגו' ויברו שם עבדי יצחק באר · ויעק בנה שתי' אחל בשכם ואחל בבית אל: ואעל פר ואיל במזבח · ואברה' לא העלה אלא איל אחד: ארה לי יעקב ולכה זועמה ישראל · בשני שמותיהם אמר לו לקללם שמא אח' מהם מובהק: מה אקב לא קבה אל · כשהיו רשויים להתקלל לא נתקללו כשהזכיר אביה' את עונם בהפס הרגו איש לא קלל אלא אפס שנאמר ארור כשנכנס אביהם במדמה אבל אבי' היה רשוי להתקלל מה נאמר שם גם בדוך יהיה במברכים נאמ' אל יעמדו לברך את העם בתקללי' לא נאמר אל יעמדו לקלל את העם אלא על הקללה לא רצה להזכיר עליהם שם קללה: לא זעם יי' · אני אין כחי אלא שאני יודע לכוין הטע' שהקב"ה כועס בה והוא לא כועס כל הימים הללו שבלתי אלך וזהו שנאמר עמי זכר נא מה יען וגומ' ומה ענה אותו בלעם וגו' למען דעת צדקות יי': כי מרחש צורים מרחקו · אני מסתכל ברחשיתם ובתחל' שרשיהם ואני רואה אותם מיושבי וחזקים כצורים וגבעות הללו על ידי אבו'ואמהות: הן עם · הוא אמר זכו לו אבותיו לשכון בדד כתרגומו: ובגויים לא יתחשב · כתרגומו לא יהיו נעשין כלה עם שאר האומו'שב' כי אעשה כלה בכל הגוי'ונומר אינן נמנין עם השאר · דבר אחר כשהן שמחין אין אומה שמחה עמהם שב"י'בדד יבחנו וכשהאומו'בטוב'הן אוכלי'עם כל אחד ואין עולה להם מן החשבון וזהו ובגוי'לא יתחשב: מי מנה עפר יעקב · כתרגומו מתרבע מסריתא ארבע דגלי' דבר אחר עפר יעקב אין חשבון במנו' שהן מקיימין בעפר לא תחרוש בשו' ובחמור לא תזרע כלאים אפר פרה ועפר סוטה וכיולא בהם · ומספר את רובע ישראל · רביעותיהן זרע היולא מן התשמיש שלה': תמות נפשי מות ישרים · שבהם: וקבנו לי · לשון קווי קללהו לי: שדה צופים · מקום גבוה היה שם הצופה עומד לשמור אם יבא חיל על העיר · ראש הפסגה · בלעם לא היה קוסם כבלק ראה בלק שעתידה פרצה להפרץ בישראל משם שם מת משה כשבור שם תחול עליהם הקללה וזהו היא הפרצה שהיי רוזה: אקרה

ויישב · קדמ' וישב חלק והנה בגד על עלמו תכיין ויבא חלק · ויסר כגד על עלמו

צרים · כולהון חפרים ויש

לקראתך · ל' חנייך קראתי ויקר הפר הכרית ויקרא

חמישי

צופים · כולהון חפ' בת"ח אלא מלי מופים מכל חפרים

ויקר יי׳ קדמ׳ ויקר אלהים תניין ויקר יי׳ אחיכין חד מן ה׳ זוגין מתחלפין קדמת׳ אלהים הניין יי׳

לקבה בה · מלת הקב״ה · לקרה · לשון אתפעל: ויעס יי׳ דבר בפיו · מה היא השימה הזאת מה חסר המקרא באמרו שוב אל בלק וכה תדבר אלא כשהי׳ שומע שאינו כרשה לקלל אמר מה אני חוזר אל בלק לצערו ונתן לו הקב״ה רסן וחכה בפיו כאל הפוקס בהמה בחכה להוליכה אל אשר ירצה אמר לו על כרחך תשוב אל בלק: ושרי מוא׳ אתו ולמעלה הוא אומר וכל שרי מוא׳ כיון שראו שאין בו תקוה הלכו להם מקצתם ולא כשהרו אלא מקצתם: מה דבר יי׳ · לשון אחוק הוא זה כלומר איך ברשותך: קוס בלק · כיון שראהו מלחץ בו נתכוון לצערו עמוד על רגליך איך רשאי ליעב ואני שלוח אליך בשליחותו של מקום: בנו צפור · לשון מקרא הוא זה כמו חיתו יער וחיתו ארץ למעינו מי: לא איש וגו׳ · כבר נשבע להם להביאם ולהורישם ארץ שבע׳ אומות ואת׳ סבור להמיתם במדבר: ההוא אמ׳ וגו׳ · בלשון תימה ותרגומו תיבין ומתמלכין חוזרין ונמלכין לחזור בהם: הנה ברך לקחתי · אתה שואלני מה דבר יי׳ קבלתי ממנו לברך אותם: וברך ולא אשיבנה · הוא ברך אותם ואני לא אשיב את ברכתו: וברך · כמו וברך וכן היא נזדת ר״ש אויב חרף כמו חרף וכן ובונע ברך המהלל ומברך את הגוזל ואומר אל תירא כי לא תענש שלו׳ יהי׳ לך מרגיז הוא׳ להקב״ה ואין לומ׳ ברך שם דבר שאם כן היה נקוד בפתח קטן וטעמו למעל׳ אבל לפי שהוא׳ לשון פעל הוא נקוד קמץ קטן וטעמו למטה: לא הביט און ביעקב וגומר · כתרגומו · דבר אחר אחרי פשוטו הוא נדרש מדרש כאה: לא הביט · הקב״ה אין שביעק׳ כשהן עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות שלהם וכעמלן שהן עוברין על דתו: עמל · לשון עביר׳ כמו הרה עמל כי אתה עמל וכעס תביט לפי שהעביר׳ היא עמל לפני המקום: יי׳ אלהיו עמו · אפי׳ מכעיסין ומחרי׳ לפניו אינו זז מתוכן: ותרועת מלך בו · לשון חבה ורעיון׳ כמו רעה דוד אוהב דוד ויתנה למרעהו וכן תרגם אונקלוס ושכינת מלכהון ביניהון: אל מוציאם ממצרים · אתה אמרת הנה עם יצא ממצרים לא יצא מעצמו אלא האלהים הוציאם בתועפות ראם לו · כתוקף רוח וגובה שלו וכן וכסף תועפות לשון מעוז המה ואומר אני שהוא לשון עוף יעופף המעופף ברוח וגובה וחוקף רב הוא זה: ותועפות ראם · עפיפת גובה · דבר אחר תועפות ראם תוקף ראמים ואמרו רבותינו אלו הסנים: כי לא נחש ביעקב · כי רואה׳ הם לברכה שאין בהם מנחשים וקוסמים: כעת יאמר ליעקב וגו׳ · עוד עתיד להיות עת כעת הזאת אשר תגלה חבתן לעין כל שהן יושבין לפניו ולמדים תורה מפיו ומחיצתן לפני׳ ממלאכי השרת והם יאמרו להם מה פעל אל וזהו סל׳ והיו עיניך רואות את מוריך · דבר אחר יאמר ליעקב אינו לשון עתיד אלא לשון הווה אינן צריכין למנחש וקוסם כי בכל עת שצריך להאמר ליעקב וליסראל מה פעל הקב״ה ומה גזרותיו במרום אינן מנחשים וקוסמי׳ אלא נאמר על פי נביאיהם מה היא גזרת המקום או אורים ותומי׳ מגידי׳ להם תרגם כן: הן עם כלביא יקום וגו׳ · כשהן עומדין ומשנתן שחרית הן מתגברים כלביא וכארי לחטוף את המלות ללבוש טלית לקרא את שמע ולהניח תפלין לא ישכב בלילה על מטתו עד שיאכל ויחבל כל מזיק הבא לטרפו כיצד קורא את שמע על מטתו ומפקיד רוחו ביד המקום בא מחכה וגיים להזיקם הק״בה שומרם ונלחם מלחמותם ומכילם חלליה דבר אחר הן עם כלביא יקום וגו׳ כאריה ומו: ודם חלליה יאכל · נתנבא שאין משה מת עד שיפיל מלכי מדין חלליה ויהרג הוא עמהם שנ׳ ואת בלעם בן בעור הקיסם הרגו בני ישראל בחרב על חלליהם: גם קב לא תקבנו · גם רשעון מוסף על גם הסני וגם שני על גם ראשון וכן גם לי גם לך לא יהיה וכן גם נחור גם בתולה: וקבותו

ויקר יי׳ ה׳ זוגין מן ב״ב בענינא חד אלהים וחד יי׳ וסי׳ נמסר בסדר שמות: ודנו ל׳ וב׳ הנו וסי׳ מן השלשי׳ הנו נכבד דד״ה · ויאמר יי׳ א׳ השטן הנו בידך: ושמע ה׳ קמצין וסימ׳ קום בלק ושמע · קרב אתה ושמע · הטה יי׳ אזנך פקח · וחברו דישעיה: הטה אלהי אזנך ודניאל: ובן ארם ה׳ וסימ׳ לא איש א׳ ויכזב ובן אד׳ ויתנחם · אשרי אנוש יעשה זאת · אף כי אנוש רמה: כי תזכרנו · ויוכח לגבר עם אלוה: אלהיו עמו א׳ וסימ׳ ולא ראה עמל בישר׳ יי׳ אלהיו עמו · ויתחזק שלמה באלהיו · בראותם כי יי׳ אלהיו עמו · מיבכם מכל עמו · וחברו: ולישראל ז׳ וסימ׳ נמסר בריש סדר וישמע יתרו: מה פעל ב׳ וסי׳ ולישראל · צדיק מה׳ פעל: הן ה׳ פתחין נמסר לעיל בהאי סידרא: לבה ד׳ מלאים בסידרא נמסר בריש סידרא: יישר ג׳ מלאי׳ וסימ׳ אולי יישר בעיני האלהים · ויישר הדבר דאבשלום · ויישר הדבר בעיני כל דהזקיהו:

ב וְאָנֹכִי אֶקְרָה כֹּה׳: וַיִּקָּר יְהוָה אֶל־בִּלְעָם וַיָּשֶׂם דָּבָר בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה תְדַבֵּר: וַיָּבֹא אֵלָיו וְהִנֵּה נִצָּב עַל־עֹלָתוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אִתּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ בָּלָק מַה־דִּבֶּר יְהוָה: וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר קוּם בָּלָק וּשְׁמָע הַאֲזִינָה עָדַי בְּנוֹ צִפּוֹר: לֹא אִישׁ אֵל וִיכַזֵּב וּבֶן־אָדָם וְיִתְנֶחָם הַהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדִבֵּר וְלֹא יְקִימֶנָּה: הִנֵּה בָרֵךְ לָקָחְתִּי וּבֵרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה: לֹא־הִבִּיט אָוֹן בְּיַעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עָמָל בְּיִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ: אֵל מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעַפַת רְאֵם לוֹ: כִּי לֹא־נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא־קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה־פָּעַל אֵל: הֵן עָם כְּלָבִיא יָקוּם וְכַאֲרִי יִתְנַשָּׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד־יֹאכַל טֶרֶף וְדַם־חֲלָלִים יִשְׁתֶּה: וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם גַּם־קֹב לֹא תִקְּבֻנּוּ גַּם־בָּרֵךְ לֹא תְבָרְכֻנּוּ: וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־יְדַבֵּר יְהוָה אֹתוֹ אֶעֱשֶׂה: וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם לְכָה־נָּא אֶקָּחֲךָ אֶל־מָקוֹם אַחֵר אוּלַי יָשַׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקָבְתוֹ לִי מִשָּׁם: וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בִּלְעָם רֹאשׁ הַפְּעוֹר הַנִּשְׁקָף עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימֹן: וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם אַךְ־פֹּה לִי שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וְהָכֵן לִי פֹּה שִׁבְעָה פָרִים וְאֵילִים שִׁבְעָה: וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בָּלָק וַיַּעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לְבָלָק הִתְיַצֵּב עַל־עֹלָתֶךָ וְאֵלְכָה אוּלַי יִקָּרֶה יְהוָה לִקְרָאתִי וְדָבָר מַרְאֵהוּ אַגִּיד לָךְ וַיֵּלֶךְ שָׁפִי: וַיִּקָּר אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת־שִׁבְעַת הַמִّזְבְּחֹת עָרַכְתִּי וָאַעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ: וַיָּשֶׂם יְהוָה דָּבָר בְּפִי בִלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה תְדַבֵּר: וַיָּבֹא אֵלָיו וְהִנֵּה נִצָּב עַל־עֹלָתוֹ הוּא וְכָל־שָׂרֵי מוֹאָב: וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר מִן־אֲרָם יַנְחֵנִי בָלָק מֶלֶךְ־מוֹאָב מֵהַרְרֵי קֶדֶם לְכָה אָרָה־לִּי יַעֲקֹב וְלְכָה זְעֹם יִשְׂרָאֵל: מַה־אֶקֹּב לֹא קָבַב אֵל וּמַה־אֶזְעֹם לֹא זָעַם יְהוָה: כִּי מֵרֹאשׁ צֻרִים אֶרְאֶנּוּ וּמִגְּבָעוֹת אֲשׁוּרֶנּוּ הִנֵּה עָם לְבָדָד יִשְׁכֹּן וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשָּׁב: מִי מָנָה עֲפַר יַעֲקֹב וּמִסְפַּר אֶת־רֹבַע יִשְׂרָאֵל תָּמֹת נַפְשִׁי מוֹת יְשָׁרִים וְתִהִי אַחֲרִיתִי כָּמוֹהוּ: וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִי לְקֹב אֹיְבַי לָקַחְתִּיךָ וְהִנֵּה בֵּרַכְתָּ בָרֵךְ: וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלוֹא אֵת אֲשֶׁר יָשִׂים יְהוָה בְּפִי אֶת־זֶה אֶשְׁמֹר לְדַבֵּר: וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלָק לֶךְ־נָא אִתִּי אֶל־מָקוֹם אַחֵר אֲשֶׁר תִּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אַךְ־קָצֵהוּ תִרְאֶה וְכֻלּוֹ לֹא תִרְאֶה וְקָבְהוּ לִי מִשָּׁם: וַיִּקַּח אֹתוֹ שְׂדֵה צֹפִים אֶל־רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וַיִּבֶן שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הִתְיַצֵּב כֹּה עַל־עֹלָתֶךָ וְאָנֹכִי אֶקָּרֶה כֹּה: וַיִּקָּר יְהוָה אֶל־בִּלְעָם וַיָּשֶׂם דָּבָר בְּפִיו וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה תְדַבֵּר: וַיָּבֹא אֵלָיו וְהִנֵּה נִצָּב עַל־עֹלָתוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אִתּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ בָּלָק מַה־דִּבֶּר יְהוָה: וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר קוּם בָּלָק וּשְׁמָע הַאֲזִינָה עָדַי בְּנוֹ צִפּוֹר: לֹא אִישׁ אֵל וִיכַזֵּב וּבֶן־אָדָם וְיִתְנֶחָם הַהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדִבֵּר וְלֹא יְקִימֶנָּה: הִנֵּה בָרֵךְ לָקָחְתִּי וּבֵרַךְ וְלֹא אֲשִׁיבֶנָּה: לֹא־הִבִּיט אָוֹן בְּיַעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עָמָל בְּיִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהָיו עִמּוֹ וּתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ: אֵל מוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם כְּתוֹעַפַת רְאֵם לוֹ: כִּי לֹא־נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא־קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה־פָּעַל אֵל: הֵן עָם כְּלָבִיא יָקוּם וְכַאֲרִי יִתְנַשָּׂא לֹא יִשְׁכַּב עַד־יֹאכַל טֶרֶף וְדַם־חֲלָלִים יִשְׁתֶּה: וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם גַּם־קֹב לֹא תִקְּבֻנּוּ גַּם־בָּרֵךְ לֹא תְבָרְכֻנּוּ: וַיַּעַן בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־יְדַבֵּר יְהוָה אֹתוֹ אֶעֱשֶׂה: וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם לְכָה־נָּא אֶקָּחֲךָ אֶל־מָקוֹם אַחֵר אוּלַי יָשַׁר בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים וְקָבְתוֹ לִי מִשָּׁם: וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בִּלְעָם רֹאשׁ הַפְּעוֹר הַנִּשְׁקָף עַל־פְּנֵי הַיְשִׁימֹן: וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם אַךְ־פֹּה לִי שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וְהָכֵן לִי פֹּה שִׁבְעָה פָרִים וְאֵילִים שִׁבְעָה: וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בָּלָק וַיַּעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לְבָלָק הִתְיַצֵּב עַל־עֹלָתֶךָ וָאֵלֵךְ אוּלַי יִקָּרֶה יְהוָה לִקְרָאתִי וְדָבָר מַרְאֵהוּ אַגִּיד לָךְ וַיֵּלֶךְ שָׁפִי: וַיִּקָּר אֱלֹהִים אֶל־בִּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת־שִׁבְעַת הַמִּזְבְּחֹת עָרַכְתִּי וָאַעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ: וַיָּשֶׂם יְהוָה דָּבָר בְּפִי בִלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל־בָּלָק וְכֹה תְדַבֵּר: וַיָּבֹא אֵלָיו וְהִנֵּה נִצָּב עַל־עֹלָתוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אִתּוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ בָּלָק מַה־דִּבֶּר יְהוָה: וַיִּשָּׂא מְשָׁלוֹ וַיֹּאמַר מִן־אֲרָם יַנְחֵנִי בָלָק מֶלֶךְ־מוֹאָב מֵהַרְרֵי קֶדֶם לְכָה אָרָה־לִּי יַעֲקֹב וְלְכָה זְעֹם יִשְׂרָאֵל: מַה־אֶקֹּב לֹא קָבַב אֵל וּמַה־אֶזְעֹם לֹא זָעַם יְהוָה: כִּי מֵרֹאשׁ צֻרִים אֶרְאֶנּוּ וּמִגְּבָעוֹת אֲשׁוּרֶנּוּ הִנֵּה עָם לְבָדָד יִשְׁכֹּן וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשָּׁב: מִי מָנָה עֲפַר יַעֲקֹב וּמִסְפַּר אֶת־רֹבַע יִשְׂרָאֵל תָּמֹת נַפְשִׁי מוֹת יְשָׁרִים וְתִהִי אַחֲרִיתִי כָּמוֹהוּ: וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל־בִּלְעָם מַה־זֹּאת עָשִׂיתָ לִי לְקֹב אֹיְבַי לָקַחְתִּיךָ וְהִנֵּה בֵּרַכְתָּ בָרֵךְ: וַיַּעַן וַיֹּאמֶר הֲלוֹא אֵת אֲשֶׁר יָשִׂים יְהוָה בְּפִי אֶת־זֶה אֶשְׁמֹר לְדַבֵּר: וַיֹּאמֶר אֵלָיו בָּלָק לֶךְ־נָא אִתִּי אֶל־מָקוֹם אַחֵר אֲשֶׁר תִּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אַךְ־קָצֵהוּ תִרְאֶה וְכֻלּוֹ לֹא תִרְאֶה וְקָבְהוּ לִי מִשָּׁם: וַיִּקַּח אֹתוֹ שְׂדֵה צֹפִים אֶל־רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וַיִּבֶן שִׁבְעָה מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פָּר וָאַיִל בַּמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלָק הִתְיַצֵּב כֹּה עַל־עֹלָתֶךָ וְאָנֹכִי אֶקָּרֶה כֹּה: וַיִּקָּר יְהוָה אֶל־בִּלְעָם וַיָּשֶׂם דָּבָר בְּפִיו

בעל הטורים

אל מוציאיו ממצרים אומר זה ג' פעמים • ומפר כסם שהוציאם מ"מ ריש כן הוציאם לבחיר לגוים מבין האומות • עצותיהם • עין תלויה לומר לך כי יעקב שבעה עמודים • ולעתיד לבא ס ג אומות • וזה הוי' הכל ס"ג יחדו נאלחו כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו • ולמעלה אמר הן עם כלביא יקום כארי יתנשא • לאכול לטרף הקדים לבא כי כן דרך מתנה יתבר מעט כל לילה ומה' כך יתבשל והולך כמו האדי שהמחבר והולך • ונלון הקדי' ארי לבא שרוצ גם כן שכב כארי ביתי מבה • וכלביא ביתי יהושע • שכבי חבה כפני חמה ופני יהושע כפני לבנה • מברכיך ברוך ואורריך ארור • בלעם שהיה בלבו לקללם לכך סיים הקללה ויצחק סיים בברכותיו אל ייתן לך בברכך מברכך ברוך • ואורריך ארור • על כן לא אמר לו בלק לקללם יותר אלא אמר לו ברוך לך :

מנשך

מ"ע ספורנו

לקראת נחשים • אחל לבניו פעם מיוכנת לזה שתחול עליהם קללה מפני שראה כי סוב בעיני יי' לברכם ואין לקוות שיוכל הוא לקללם • ויסת אל המדבר פניו לברכם ברכות מוגבלות עם הזר בתוכן כאמרים ר"ל (פרק קצת דתבניות) יפה קללה שקלל אחיה הבלוני את ירבעם תגרבה שברכם בלעם: פה טובו אהליך יעקב • כתי מדרשת כענין יעקב אהליה וכתבי' ושכון באהלי שם וכן וזה כל מנחם יי' יפה אל אהל מועד: תשכנותיך בתי כנסיות ומקדשי אל המיוחדי' לזכר שלו שם ולאהל מקלת התפלליים: ואחר פה שהו כי לא בלבד הם מטיבים לעיסקי' גם אהל מטיבים לכל האמה כמו שורה שם יעקב אביו אשר בעקב הראשית פכל ולא יסוף וכתו שיהיה שם ישראל לבדו שם אהלים ונטע אהלים: כנחלים נטיו • כי אמנם בתי כנסיות ובתי מדרשות לאמון ישראל הם כמו הנחלים שנטיו אל הסדו להשקותם וכן יוצאי אהלים ונוסעי הטהרה דולים ומשקי מתוקתם לאמון וכמו כן המתפללי' הם כגנות עלי נהר אשר לא יאמיטו עפאז מרי כאמרים ר"ל פרק קמא דר"ה) ברית כרותה לי"ג מדות שלאין חוזרות ריקם: יאכל גוים צריו • לעתיד לבא כאמרו ונקם יבוא לצריו: וחציו ימחץ • כאמרו אשר חלי תדם • מברכיך ברוך • כמו שהיה בפנין באמרהם כי אמנם שריבי ישראל יהיו בתדרגת אברם אבינו כאמרו כי יטוב ה' לבוז עליך לטוב כאשר שם על אבותיך:

ויספוק

אמרי נועם

וירם מאגג מלכו ישראל ירום מאגג כל מלכי מעלך נקראים אגג כל מלכי אמרי' נקראי' ערעה וכל מלכותם מלכיהן: והוקם

כד

פרק

סימן ברוחי דיוסף פרוש דבלעם בזוי דמשלי בברוחי דקרלת קמי' ואל שלר פתחין במלאי קרן ומונע בר יקבנהו לחם ובמסו' אחריתי מוסר בחין חלמים חכום בר

נאם

קרתי נחש! שמע אחרי אל אשר מחזה שדי יחזה חזי' נחש שמע אחרי אל ירדת נשת אל ישראל שדי ומשולמין בעשות •

וקבותו לי • אין זה לשון ליווי כמו וקבני אלה לשון עתיד אולי ייסר בעיניו ותקבמו לי מפס מלדי' דס בלעז: ראש הפעו' קוסס היה בלק וראה שהן עתידין ללקות על ידי פעור ולא היה יודע במה אמר שמא הקללה תחול עליהם מפס וכן כל החוזי בכוכבי רוחיס ואין יודעין מה רואים: וירא בלעם כי טוב וגו' • אמר אינו צריך לנחש כבפעם ראשונה כי לא יחפון לקללם: ולא הלך כפעם בפעם • כאשר עשה שני פעמים: לקראת נחשים • לקראת אולי יקרא יי' לקראתי • כרלונו אמר רוצה ולא רוצה לקלל לחזיר עונותיהם והקללה על הזכרת עונותיהם תחול: ושת אל המדבר פניו • כתרגומו: ושת את עיניו בקש להכני בהם עין רעה ואני יש לך שלש מדותיו עין רעה ורוח גבוה ונפש רחבה האמורים למעלה: שוכן לשבטיו • ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין ראי' שאין פתח אחד מכוונין זה כנגד זה שלא יכין לחוץ אהל חבירו: ותהי עליו רוח אלהי' עלה בלבו שלא יקללם: נאם בעור בלעם למעינו מיס ומחדש אגדה שניהם גדולים מאבותיהם: בלק בנו לעור • אביו בנו הוא ממלכות ובלעם גדול מאביו בנביאו מלה בן פרס היה: שתום העין • עינו נקורה ומוצאת לחוץ ומור שלה נראה פתוח ולשון משנה הוא כלי שיאתום ויסתור ויגוב ורבותינו אמרו לפי שאת מספר את רובע ישראל שהקב"ה יושב ומוחה רביעותיהם של ישראל אתי תבלה טפה שנולד הלדיק ממנה אחר בלבו מי שהוא קדוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדברים הללו ועל דבר זה נסם עינו של בלעם ויש מפרשים שתו' העין פתוח העין כמו שתרגם אונקלוס דעל שאמר שתום העין ולא אמר שתום העינים למדנו שסומא באחת מעיניו היה: מפל ונגלי עינים • פשוטו כתרגומו שאין נראה עליו אלא בלילה כשהוא שוכב ומדרשו בשהיה נגלה עליו לא היה בו כח לעמוד על ברכיו ונופל על פניו לפי שהיה ערל ומאוס להיות נגלה עליו בקומה זקופה לפניו: מה טובו אהליך • על שראה פתחיה שאינן מכוונין זה מול זה: משכנותיך • חניותיך כתרגומו • דבר אחר מה טובו אהליך מה טובו אהל שילה ובית עולמי' בייסודין שמקריבין בהם קורבנו לכפר עליה': משכנותיך • אף כשהן חרבין לפי שהן משכון עליכם ומורכנן כפרה על הנפשות שנאמר כלה יי' את חמתו ובמה כלה וילת אש בציון: כנחלים נטיו • שנאחרכו ונמשכו לנטות למרחוק לאמדו רבותיכו מברכותיו של אותו רשע אמו אמרין מה היה בלבו לקלל כשאמר להשית אל המדבר פניו וכשהפך המקום את פיו ברכם מעין אותן קללות שבקש לומר כו' כאהלים • כתרגומו לשון מור ואהלות: נטע יי' כגן עדן • לשון אחר כאהלי' נטע יי' כשמים המתוחין כאהל: נטע יי' • נטיעה מצינו באהלים שנאחר ויטע אהלי אפדנו: מלין • מבאמרותיו ופירושו כתרגומו: וזרעו במים רבים • לשון הצלחה הוא זה כזרע הזרוע על פני מים: וירם מאגג מלכו • מלך ראשון שלהם יכבוש את אגג מלך עמלק: ותנשא מלכותו • של יעקב יותר ויותר שיבא אחריו דוד ושלמה: אל מוציאם ממצרים • מי גורם להם הגדולה הזאת אל המוציאם ממצרים בתוקף ורום שלו יאכל את הגוים שהם צריו • ועצמותיהם • שלו צרים • יגרם • מנחם פתר בו לשון שבירה וכן לא גרמו לבקר וכן את חרסיה תגרמי ואני אומר לשון עצם הוא שמגרר הבשר בשניו מסביב והמות שבפניהם ומעמיד העצם על ערמימותו: וחציו ימחץ • אנקלוס תרגם חציו של צרים חלוקה שלהם כמו בעלי חני' מדי פלגותא: ימחץ • לשון ומחצה וחלפה רקחו שיחלו את הרצם ויש לפתור לשון חני' ממש חציו של הקב"ה ימחץ בדמם של צרים יטבול ויצטבע בדמם כמו למען תמחץ רגלך ואינו זז מלשון מכה כמו מחצתי שהצבוע בדם נראה כשל מחון ונוגע: כרע שכב כארי • כתרגומו יתישבו בהרצם בכח ובגבורה:

ויספוק

חזקוני

ולא הלך כפעם בפעם • לא הלך לקראת נחשים ונכישות שמקום לפעם כפעם וז כעו שעשה בפעם לקראת כי ידע שלא יוציל לו כי לא ראה כמו כיעקב ונפרכון לברכם והקב"ה הכניס על ידו כדכתיב ונקבי עליו רוח אלהים: ושת אל המדבר פניו • הוא מרכות מואב שעם היו ישראל: אשר משה שדי יקוה • לשון נבואה כמו ודבר מה ראיתי והנבאתי לך: מה טובו אהליך יעקב • ברכן בלשון זה לפי שיעקב נקרא אים עם יושב אהלים: ונטעים מדליו • מצינו מים בלשון יפיד כמו עי נבלה לא זורק עניו: מדליו • וראו דלויתיו המים ונלו מפעפעי' על הארצים: וזרעו במים רבים • ומפיון כך שנראה הנבנים על הארצים: יהיה תדיר במים רבים ולא ידאג ולא יחיש מעשות פרי זהו התשל והמלוכה • וירום מאגג מלכו וגו': וקניו יפקן • ובקניו יפקן גויים צריו כאשר מיבוא מסירות ני"מ כמו שני אלמנה בית אביך כי עשה ימים עשה י"י את הטמים: מברכיך ברוך ואורריך ארור • שוטה הוא שנא לקללך שהרי הוא מקלל עצמו שנאמר ואברכה מברכיך ומקללך אאור וכתיב ואורך ארור ומברכיך ברוך:

ויספוק

רלבג

מזה המקום ומה שאחר אחר זה אחם קלהו תלאה ולא לא תראה ומה שאחר ושמ בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו שכבר היה מלקיק בלעם שיראה את ישראל בדי שיהיה זה כלי לקוב את ישראל • והנה יפול בזה ספק חזק לי' זה רושם היה בראותו ישראל להגיע להם קללה ועונם ואם אחרנו כי אולי בעין הרע היה מגיע הרוק לני שיביט בהם מלד איך אפשר מחלו הנה ידאה כי מחקום ראוק כ"כ לא היה אפשר שיגיע הפעלות לאובדים מפני האיר המרק מעשן בלעם כי הוא לא יפעל בלי זה מרחק הזמן ועוד איך לא היו מזוקים העומדי' לפנו ועוד אי זה רושם היה בזה אל שיהיו מבולבלים אשר יבלבם והנה מצאנו שאחר לו בלק נם קוב לא תקבמו גם ברוך לא תברכמו והגדלה בעיני שהוא היה רוצה לגלותם כדי שתתבודד מחשבתו בהם ויהיה זה סבה אל שיודע לו מה שראוי שיקרה לחלק חלק מהם מלא לו מטוב כי זה מתנאי הנבואה והקסם לחו שבאמרנו בב' מספר מ' והנה היה בחות בעל מקום גבוה אצל גבול מואב היה יכול בלעם לראות מהם קצה העם • ואחר החכם אחן עוזא כי הוא בעל בחות אמרנו ונכון הוא • בנה לי בזה ז' מזבחות והכן לי בזה שבעה פרים ושבעה אילי' • כבר ביאמרנו בפרשת נח כי העלאת העולה מישרת להנעת הנבואה, וכ"ש כאשר נכפל מעשיה זה ההכפל הנפלא והנה ספר שבלעם ובלק הנלו עולות אך כשהעלו אותן אחר בלעם לבלק שיתיצב על עולתו לשמירה לכבוד הם יתפל שהוא ירצה אם תקרה לו נבואה מצד זאת ההיסלה שהיתיר עלמו אליה • ולך שפי • רוצה לומר שהלך אל מקום גבוה לראות משם ישראל • את שבעת המזבחות ערכתי • ירמה שלהו הם יתעלה לעשות כן קודם זה כדי להמשיך אלו הנבואה ולזה אמר את שבעת המזבחות ערכתי ולא אמר שבעת מזבחות ערכתי • מהרדי קדם • רוצה לומר מהרים מזבחיים • לכה אמרה לי יעקב • רוצה לומר שלא לו שיקבל יעקב והראון בו בני ישראל כי כבר נקראו יעקב כמו שנקראו ישראל • ולכה ונזמה ישראל • רוצה לומר הביא הזעם והקללה על ישראל • מה אקוב • הנה הם יתעלה לא קללהו ומה מזמיל קללתי אותו • כי מראש צורים אראנו ונומר • אמר זה לפי שהוא היה רואה אותם לפקום גבוה מאד כמו שאמר מראש צורים ומגבעות ראותי הנה מלאתי שזה העם ישכן לבדד לדרת בבדל הפלאר האומות וקדוש מהם ולזה לא תתחשב בגוים שיהיה כמנה עם שאר הגוים והיה זה כן כי ההמונות ישיג הדברים מלד מה שהם מסכימים והמשל שלא יחנה המונה סוס והשחרות שרים ולא

לברך ט'וסי'ויהי כאש'כלה יצחק לברך את יעק' • וירא בלע'כי טוב בעיני יי' • ולא יעמדו לברך את העם • וכל ישרא'ו הקיניו • וישב דוד לברך את ביתו • ועת'הוצאת לברך דר"ה • ולאביגיל אשת נבל הגיד • וגם באו עבדי המלך לברך • וילכו כל העם איש לביתו ד"ה: ולא הלך ג'וסי'וירא בלע'כי טוב בעיני יי' • יהושפט עשה אניות • ויעזב את יי' דאמון: ויישת ז'וסי'נמסר בסדר ויצא • רוח אלהים ח'וסים נמסר בסד' ויקהל'משכנתך ג'חס'בליש'וסי'מה טובו אהליך • ומשכנתיו מלהה • קרבם בתימו לעולם • משכנתיך ג'וסי'מה טובו אהליך יעקב • מה ידידות משכנותיך • שלח אורך ואמתך • וזרעו ז'וסים'ור עו יהיה מלא הגוים • וזרעו במים רבים • ועברי כלב עקב היתה רוח אחרת • העצב נבזה נפוץ • כל היום חונן ומלוה • נפשו בטוב תלין • נער הייתי • במים ז'וסי'נמסר בסדר מצורע • מלכתי ג'חס'וסי'וירם מאגג מלכו • והכן מלכתו מאד דשלמה • בשנת מלכתו דירמיה • כארי ב'וסי'כרע שכב כארי • כארי ידי ורגלי • קדמא לקחתיך הניין קראתיך • קדמא אשר מחזה • תניין מחזה שדי יחזה •

וקבותו לי • מפעלי הכפל כמו וסבותי אני • ראש הפעו' ולא הלך לקראת נחשים על כן היתה עליו רוח אלהים וזה עשה בעבור שראה כי לא נחש ביעקב • ושת אל המדבר פניו • שסם ישראל בערבות מואב • שוכן לשבטיו • ראה כל הדגלים יש אומרים כי בלעם היה רע עין הנקראמרע ובערעת עינו היה עושה רעות ואבר הודעתיך דעתי: ויסלו מסלו • הטעם שנשא קול במשלו והמשל כנחלים נטיו • נהוס • דבר כמו וינהמו נמו' יש אומרים כי טעם שומע נס יחזה דבר הנחוש והקרוב אל הדעת שהוא דרך הנבואה בחלו כדברי הליפז תמונה לנגד עיני דממה וקול אשמע: שתום העין • אין לו אח רק פירוסו כני מקומו הפך שתום ויש אומרי' כי עין אחד היה לבלעם וזה לרך דרש: נופל • כמו תרדמה נפלה על אברם: וגלוי עינים • הע"פי שהוא יושוה רואה בעיניו כטע' ולבי ער: מה טובו • פעל עבר כמו כי אורו עיני: נטיו • דגשות הטי"ת להתבלע מן נסה כי יש נחלים שינטו כה וכה ועליהם אוכלים: כאהלים • כמו מר ואהלות והנ'דמה האהלי כנחלים נטיו: כארזים • כפול בטעם והזכיר הארזים כארז בלבנון יפנה: יזל מים • הנה מים לשון יחיד כמו מי נדה לא זורק עליו: מדליו • כמו מלוותיו • וזרעו במים רבים • כזרע שרוה במים והטעם שכל יום ינמח ויגדל: וירום מאגג מלכו • נבואה על שאול שהוא המלך הראשון כי קודם שאול היו שופטים ולא מלכים: אל מוציאם • והטעם כי האל המוציאו ממצרים שם כח לו כתועפות ראם ואל יטעון מוען בעבור מ"ם אל מוציאם ויחשוב כי מלת לו סימן לשם כי כן תשפט הלשון כמו תכו לרגלי' יאל מדברותיך עד אנה יגאלוני העם הזה ורבים כן: יאכל גויים צריו • מלכי כנען: ועצמותיהם יגרם • יפבר הגרם שהו' העצם וכן מלת עצמו וכבה מסעף פארה לא תפאר. וחציו ימחץ כל חץ מחציו ימחץ • וכן ולדיקים כצפיר יבטח בנות צעדה וכן מברכך ברוך כל אחד ממברכיך יהיה ברוך וכן אורריך • כרע שכב • הטעם שיירש ישראל ארץ כנען ואחר כך תשקוט הארץ: יקימנו • פירשתיו: ויספק

הנפשות שנאמר כלה יי' את חמתו ובמה כלה וילת אש בציון: כנחלים נטיו • שנאחרכו ונמשכו לנטות למרחוק לאמדו רבותיכו מברכותיו של אותו רשע אמו אמרין מה היה בלבו לקלל כשאמר להשית אל המדבר פניו וכשהפך המקום את פיו ברכם מעין אותן קללות שבקש לומר כו' כאהלים • כתרגומו לשון מור ואהלות: נטע יי' בגן עדן • לשון אחר כאהלי' נטע יי' כשמים המתוחין כאהל: נטע יי' • נטיעה מצינו באהלים שנאחר ויטע אהלי אפדנו: מלין • מבאמרותיו ופירושו כתרגומו: וזרעו במים רבים • לשון הצלחה הוא זה כזרע הזרוע על פני מים: וירם מאגג מלכו • מלך ראשון שלהם יכבוש את אגג מלך עמלק: ותנשא מלכותו • של יעקב יותר ויותר שיבא אחריו דוד ושלמה: אל מוציאם ממצרים • מי גורם להם הגדולה הזאת אל המוציאם ממצרים בתוקף ורום שלו יאכל את הגוים שהם צריו • ועצמותיהם • שלו צרים • יגרם • מנחם פתר בו לשון שבירה וכן לא גרמו לבקר וכן את חרסיה תגרמי ואני אומר לשון עצם הוא שמגרר הבשר בשניו מסביב והמות שבפניהם ומעמיד העצם על ערמימותו: וחציו ימחץ • אנקלוס תרגם חציו של צרים חלוקה שלהם כמו בעלי חני' מדי פלגותא: ימחץ • לשון ומחצה וחלפה רקחו שיחלו את הרצם ויש לפתור לשון חני' ממש חציו של הקב"ה ימחץ בדמם של צרים יטבול ויצטבע בדמם כמו למען תמחץ רגלך ואינו זז מלשון מכה כמו מחצתי שהצבוע בדם נראה כשל מחון ונוגע: כרע שכב כארי • כתרגומו יתישבו בהרצם בכח ובגבורה:

ויספוק

ולא הסום והחמור מחלל שהם הם בו בלתי מסכימים אבל ימנה הסום והסום וימנה הסום והחמור מצד מה שהם בעלי חיים שהם מסכימים בו והמשל שלם ישראל אדם כמה בעלי חיים שם והיה שם סום וחמור ויאמר שכים והנה אמר זה על דרך ההפלגה להורות שאין ישראל ובין שאר האומות · מי מנה עפר יעקב · ר"ל כי למעלתם והגלותם ירבו מאד כעפר כאמרו והיה זרעך כעפר הארץ ולזה לא יוכל לאמות אותם וגם לא יוכל לספור מספר רובע ישראל · ר"ל הרגל שלכל ר"ח שהיה בו ג' שבטים · תחות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו · אמר מורה על טוב הגלות ישראל לקנות החיים הנצחיים מצד מה שהיה אותם התורה אל זה מי יתן שתמות נפשי מות ישרים בישראל ותהי אחריתי כמוהו אחרית ישראל לקנות העולם הבא · ויאמר לו בלק מה דבר יי · אמר לו זה לפי שכבר אמר לו בלעם כי אשר ישים יי' בפי אותו אשמור לדבר · קום בלק ושוב · ר"ל קום ממקומך ובא אלי לשמוע דברי וכן הרצון באמרו האזינה עדי שיתקרב אלינו להאזין קולו · לא איש אל ויכזב · הרצון בו להיה תחשוב שיסכים עתה השם יתעלה לקללם וכבר גלה דעתו קודם זה שאין לזמנו לקללם כאמרו מה אקוב לא קבה אל השם יתעל' אינו במדברנה שיכזב כדבריו כי אין אלנו כי אם אחת ואינו מתחרט ג"כ מחה שנאמר בלבו לעשות כי אינו בן אדם שיתנחם האם הוא יתע' אמר לעשות דבר אלא יעשהו או דבר דבר ולא יקימנו יראה לקחתי מהשם יתעלה לברך אופס והנה ברך אות' השם יתעלה ולא אשוב אחור הברכה ההיא כי לא אוכל · לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל · ר"ל לא הביט השם יתעלה עול ועמל בישראל והוא בלבתם בדרכי התורה לא השם אלהיו עמו להשגיח בו ולהפיל לפניו אויביו בתרועה חזקה ובמקרים מלעילי והנה זה האלוה שהוא עמם הוא האל המוציא אותם מארץ מצרים באותות ובמופתים לא באמצעות מערכת הכוכבים אך בגבורה חזקה והמשילה לתוקף הרא' לדבר כלשון בני אדם והנה העיד בזה על שהגלאות ישראל הם לתעלה מהגלות' אשר האומות כי בכל עת שילבו בדרכי השם יתעלה בדרך ילאה בהם און ועמל הם מושגחים ממנו בגד שלא תועיל לאויביה ההגלאה שתהי' להם מפלת הכוכבי' כי האל המשגיח בם הוא שליט על הכל ועוש' כרצונו מהכל וזה ג"כ מחה שימנע מהקוסם ידיעת מה שיתכן שיקרה לישראל מעוב או רע וזה כי הקוסם יעמוד על זה מצד שפע הכוכבי' כמו שבארנו בספר מלחמות הש' יתע' וישראל אינם תחת ממשלת הכוכבי' בעת שהם שומ' ולזה אמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל ר"ל שאין כח בנחש ובקסם לעמוד על אחתת מה שיתחדש להם לטובה שזכרנו ולזאת הסבה הנה כאשר יאמר ליעקב וליש' מה פעל אל ר"ל מה גזר לפעול בזה שעתיד לא יבאו לידיעת זה מצד הנחש והקסם אבל יודע להם זה מצד הגבורה שהם בעלי יקום וכאלו יתנשא ר"ל מצד עוצם השגחת הש' ית' בהם יקומו בגבורה כפלאה לבלו' אויביהם בהוראות כמו הלביא והאריה שלגבורתם ישרפו תמיד וגזריות גדול כן זה העם לא ישכב עד יאכל טרף ודם חללים ישתה כי השם יתע' המשגיח בם לא תקצר ידו מעשות כל אשר חפץ והנה בזה המאמר הישיר בלעם את בלק לדעת מאי זה מקום יבא הטוב לישראל ובסב' אי זה דבר ר"ל שזה יהיה להם כשישמרו מחשבת לוי' בדרך שלא יראה בהם עון ועמל ומזה המקום כתישר בלק לקחם עצה להחטיא ישראל או אפשר שבלעם נתן לו בביאור העצה ההיא ר"ל להפקיד בנות מואב לישראל כדי שיסיתום לטעות אחר ע"ד אולי ישר בעיני האלהים וקבותו לי משם · ראוי לספק בזה איך אמר זה בלק לבלעם וכבר אמר לו בלעם לא אים אל ויכזב וכן אדם ויתנחם ואיך השיב לו בלעם בכה לי בזה ז' מזבחות והנה היה ראוי שישיב לו כי לשון הוא טורח בזה כי אין הש' ית' כן אדם ויתנחם שלא שהיתר זה הספק אינו מחמת שיקש' אולי חטא ישראל אחר זה וישר בעיני השם ית' עם שהוא אפשר בלק אל הקסם כי מהמקום הזה' נכון לבא רע על ישראל והסכי' לו בלעם בזה ואם לא מזכר ולפי שכבר ראה בלעם כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל לפי שהשגחתו בנקה בהם הנה הלך כפעם בפעם לקראת נחשי' ר"ל להשתדל לדעת על דרך הנחש מה שיתכן שיקרה לישראל כי אין כח בנחש להודיע זה כמו שהקדי' ואמר כי לא נחש ביעקב אך יהיה כח בנחש' להודיע זה בעת סור ההשגחה מהם ולפי שראה בלעם שהשגחת השם יתע' דבקה בהם עוד עניין הנחשים ושת אל המדבר פניו לראות ישראל כדי שיעמוד בגבורה על מה שיתכן שיקרה להם מטוב או רע:

ביאור מלות דברי זאת הנבואה

פתום העין ר"ל פתוח העין · נופל ונגלי עינים · זאת ראיה שלם על פי שהיתה הנבואה מנעת לו בהקיץ היה נופל מרוב ההתבודדות ולא היה בו כח לעמוד על רגליו · כנחלים נטיו · ר"ל כמשכו ממקומותיהם המשך רב על שטחו במקומות רבים שכל מה שירוצו מימיהם יעמדו אחרים תחתיהם והוא מעניין נוטה שמים כיריעה · כאהלים נטע יי' מצאנו נטיעת באהלים כאמרו ויטע אהלי אפדנו והנה רמז בזה אל השמים כאמרו ויפתחם כאהל לשבת · יצאו מים מדליו · אמר זה על דרך הפלגה והפלגה אפי שהדולה מים מובעים הנה המי' שבדלי מים מובעים ולזה יצאו מהדלי ולזה אמר שגם מדליו יצאו מים והרצון בו שבכל אחד מהם תמצא הברכה על שורשו יהיה תמיד במים רבים להפרות והרבות אז יהיה הרצון באמרו מדליו מדליותיו · ר"ל מבעפים וזה יהיה מרוב המים אשר הוא גדל בהם · ועצמותיהם יגרם יפרק וישבר העצמות והנה הגרם הוא עצם כאמרו גרמיו כחטיל ברזל · חצי יאחץ · ר"ל שכל אחד מחצי השם יתעלה יחתך אויבי ישראל:

ביאור דברי זאת הנבואה

אחר נאם בלעם בן בעור ונאם הגבר פותח העין נאם שומע אמרי אל אשר יחזה מחזה שדי השם יתעלה והוא נגלי עינים בעת הנבואה ואף על פי שהוא נופל מרוב התבודדות אז ראה בגלוי עינים עיני לבו והביאור הראשון נראה לנו יותר כי ידמה שבהקיץ היתה מנעת לו הנבואה ולזה אמר אולי יקרא יי' לקראתי בדרך · ואנכי אקרה כה כי האדם לא יישן כשיראה ותכף שיישן לא יחוייב שתגיע לו הנבואה עם שהישרת הקרבנות להגיע אליו הנבואה תצטרך להגיעה בהקיץ לא בעת השינה כי אז יחלה התבודדות בזולת השתדלות כמו שביארנו כב מספר ולחמות השם · מה טובו אהליך יעקב · ר"ל שגם בקנון אשר באהל אהל לא ישלא רק טוב כ"ש בקנון כלל ישראל ואחר זה לפי שאם יחלה רע באהל אחד מהם יעבשו כלם כמו שביארנו בפרשת קרח והיה זה כן מצד היותם כולם מתאחדים וחזה ג"כ אמשר שבתיבר בלק לבוין להחטיא קצתם כי בחטא אחד מהם יענשו כלם הנה עניין ישראל והשתעפות זרעו דומה לנחלים שטיו וכשבשו מימיהם במקומות רבים שלא יבזבו מימיהם כי בשורם יעמדו אחרים תחתיהם דומים לרשעים ובן הענין בישראל כי בזמן האבות יקומו אחריהם בניהם וילכו בדרכי אבותיהם לעבוד השם יתעלה וכדי שלא יחשוב חושב שיתחייב מזה שלא יבבו ישראל יותר ממה שהיו אז אחר שהם כגפנות אצל נהר שלחיותו זרועיהם ויפרו וירבו והנה עשה שנית משל אחר דומה לזה ואחר שהם כאהלים נטע יי' והם השמים הנטויים ומקיפים בכל הארץ להודות על הנאמנות והקיום לישראל ולפי שאין השמים ברים ורבים שב להחשילם עוד לארזים שהם אצל מים שהם אילנות גדולות ופרים ורבים תמיד מצד רוב המצא המזון להם וכל כך יחצא להם המזון שנמחו בו עד שמלאיתיו אל מים וזרע אחר שיפול אחר אחד מהבליות יהיה גם כן במים רבים וזה לאות שהאבות והבנים ובני הבנים והנמשך להם כלם יהיו בזאת ההצלחה עד שהמלך שהמליכו ישראל והוא שאול ירום מאגג מלכו כי הוא יצא אותו בתלחמה ותצא מלכותו מאד חה מבואר מעניין מלכות שאול לפי מה שמכר בספר שמואל והנה כל זאת ההצלחה תהיה לישראל מצד ההשגחה הפרטית אשר תדבק בהם מהאל שהוציא אותם מארץ מצרים לא באמצעות שפע הכוכבים אבל מצד תקפו וגבורתו לעשות מה שירצה ולזה הוציאם משם באותות ומופתים גדולים והוא ישחית הגוים שהם אויבי ישראל וישבר עצמותיהם ויפרקם וכל אחד מחצו יכה בהם ר"ל שחיים רבים מהרעות יביא על אויביהם לפי מה שירצה בעת מה ולזה אין דרך להשתר מאתו כי אין מדרכו להביא רע מיוחד שלא היה זה כן היה זה דרך להשתר מאתו ומזה להמציא אצלו הרבים המכבים האש אבל אם לא ידע באי זה מין יוקיהו לא יוכל לקחת עצה על זה · גם בעת שיסכון ישראל בשח ולא יאחם הנה מי שילך אליו להלחם בו ימצאהו כאדי וכלביא שלא יוכל אחר להסירו ממקומו · ואחנם אמר זה כי הישבים בשח ושלום להם מבל עבריהם אינם מורגלים בענייני המלחמה ולזה אינם בקיאים בה במדרגת בקיאות מי שדרכו להלחם תמיד · ברח לך אל מקומך · לך לך בחמירות אל מקומך · לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים · הנה קרא הודעת הבתילות עצה לפי שהתועלת בזאת ההודעה הוא היטיב לבקיאת עצה בדברים טרם בואם וכן הכונה במה שאמר עצות מרחוק · ובדבר מדינות יען · אלא יוען · כמו שפירשנו בספר יעשיה לו יהיה חבר ותהיה הכונה בו איעצך מה תעשה ואודיעך את אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים והנה הביאו הראשון הוא היותר נכון לפי מה שאחשוב · אראנו ולא עתה · ר"ל שאחר זמן רב יהיה זה לפי מה שזכר תחלה ממוחב לא היה כי אם אחר זה כמו אחרבע מאות שנה כי בשבבה הבי' היו אחרבע מאות ושמונים שנה מעת צאת בני ישראל מארץ מצרים · אשורנו ולא קרוב · כפל הענין במלות שומות לו הוא שב לאמה שזכר מחלך המשיח שיהיה אחר כן זמן אריך אורך כפלא והוא היותר נכון ולזה שנה לשומו ממה שאחר תחלה ולא עתה כי כבר ידגה על מה שיהיה אחר זמן קרוב שהוא לא עתה ולא ידגה עליו שהוא לא קרוב ולזה הודה אמרו ולא קרוב על מרחק יותר עצום · דרך כוכב · רמז למלך המשיח שיגלו וירלו פעולותיו בקצות הארץ ולזה המשילו לכוכב שהוא נגלה ונראה לכל לאומות גם כן על עליומותיו ורוממותו ועוד שכמו שהכוכב יוסיפנו פעולות רבות בזה העולם מזולת שיפנם בהתפעלים ממנו כן יוסיפנו מהמשיח פעולות רבות בזולת פגישה כאחרו והנה ארץ בשבט פיו וברוח שפתיו יחית רשע · ולזה אחר דרך להתפשט פעולותיו בקצות הארץ · וקם שבט מישראל · רמז לדוד והנה קראו שבט שיכה בבגישה וכן הענין בחלחמת דוד ואחר עליו וקם להורות שפעולותיו בחלחמותיו לא יתפשטו בקצות הארץ אבל יעמוד במקומו וילחם בסביבותיו ולפי שאחר לו שיודיעהו מה יעשה העם הזה לעמו באחרית הימים הקדים לזכור תחלה מלחמת דוד על מואב שמלדם בחבל שני חבלים להמית וחבל אחד להחיות וידמה שהחבל שהיה להחיות היה באחצע ולזה אמר שהוא הכה פאות מואב ואחר זה זכר בחלחמת המשיח על כל הגוים כי הם בני שת כי לו לבדו נתקיים המציאות וגם היה מזרעו · ושמם וקרקר כל בני שת שיהרוס אותם וירמסם כשעם מקרקר קיר · והיה אדום ירשה · ר"ל ע"י דוד כי הוא הבנית כל זכר באדום · והיה ירשה שעיר אויביו · ר"ל אויבי ישראל והוא אדום אדום שזכר תחלה כי הר שעיר היה לבני אדום כמו שמזכר בפרשת ואלה הדברים · וישראל עושה חיל · ורמה לומר כי ביתי דוד ובנאו ישראל כל מי שילחם עמו כמו שנתבאר זה בספר שמואל · ורד מיעקב והאביד שריד מעיר · ורמה לומר מכל עיר מארץ אדום וכן היה ביתי דוד שבאחר כי עשה אדום ישב שם מואב עד הבנית כל זכר באדום והיו אמרו ורד מיעקב רמז לדוד ואפשר עוד שיהיה הרצון באמרו ישראל עושה חיל כי קודם המשח דוד היה ישראל עושה חיל על יד שאול באומרו ויעש חיל ויכל את ישראל מיד שוסיהו אך באשר ימשול דוד הוא יכלה זאת האומר באומן שיבאיד שריד מכל עיר מחנה · וירש את עמלק ראשית גוים עמלק · ר"ל שהוא הראשון שנלחם בישראל · ואחריתו עדי אובד · ע"ש אשאל · ורש את הקני · הוא היה ממשבחת יתרו והנה היה מושבו סמוך לישראל כמו שנתבאר בספר שופטים ובין ישראל היה יושב והנלחו מלך אשור ונהג אותו בשבי ולאורך ימי שבוי אחר זה המאמר הנה מושבך חזק וקבוע שמת בסלע שהוא מקום מקוים וכל זה לא ילילך כי יהיה לבליון קין ועד מה אשור תשבך מקנה אשור הנה מאורך השבי ידמה שיהיה התבלית הזה קין לבליון אז ידלה בזה אם יהיה קין לבליון יותר טוב להם מהיות בזה השבי כל זה הזמן האריך · ושלח משלו ויאמר אוי מי יחיה משומו אלה הדברים על לבו מחלך אשור כי הוא ישאה רעות רבות לגוים רבים · וצים מיד כתיים · ידוע כי כתים היו מבני יון כי כן כתוב ובני יון אלישע ותרשים כתים ודודנים ואחר שיחחקים כתים יצאו אנשים דומים לאיות מדברות מצד רוב אכזריותם והם יענו אשור · ויענו העברים אשר שבה מלך אשור · וגם הוא עדי עובד כמו עמלק ר"ל אשור כי בו היו דבריו · וישב ישראל בשתי' · שם היה מושבם כי הוא היה בערבות מואב עמו שזכרנו והתחילו תחלה להתפרץ בערבות ומשם נתפשו לאכל בזבח ע"ז והשתחוו לאלהי מואב · ואמר ישראל לבעל פעור · רומה לומר כתחבר לעובדי בעל פעור כטעם אחרו ובעל בת אל בכר · והוקע אות' ליי' נגד השמש · הוא בעבין אחרו והוקעמם ליי' והרצון בזה קח את כל ראשי העם והם השופטי' שהיו שרי אלפים ושרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות שיעשו אלו המשפטי' מהעובדים והוקע את החוטאים ליי' לעיני השמש כדי שיוסרו האחר וזכר ההוקעה הוא ההריגה והמיתה אם בתלייה אם בזולת זה · הרגו איש אנשיו הנאמדים לבעל פעור · ר"ל העובדים אשר תחת הנהגתו · הנה איש מובני ישראל בא · הוא היה נשיא שבט שמעון כמו שזכר · ויקרב אל אחיו המדינית · ר"ל שהביאה במחנה ישראל בפרהסיא שהיו רואי' זה משה וכל העדה והביאה לאהלו לשכב עמה והיה עושה זה בעת שהיו יושב' מתים במנפה והיו מומתים על יד הסופטים ולזה היו בוכים פתח אהל מועד ובכון הוא מה שאחרו ז"ל שזמרי היה מריב עם משה בעבור שלקח בת יתרו והוא מצ' עתה להרוג המקח לבת אל בכר ולזה הביא אותה לעיני משה במחנה ישראל · ורלא פינחס בן אלעזר לומדו מזה שהבועל ארמית קנאין פוגעים בו אך בתנאי שיעשה זה בעת מעשה כמו שמצינו בפנחס שריקל את שניהם בעת מעשה באופן שהיה עדות שהוא היה שוכב עמה לו ולזה ספר שבדקנו את הים ישראל דקד עמו האשה בדרך שבבם הרוחה במעיה והנה בזה הפועל נעצרה המגפה מעל בני ישראל ודמה שהמתים בזאת המגפה היו כלם משבט שמעון כי תחלת במספרם בפרשת פינחס שהוא יותר אשר מאד מאוד שהיה בפרשת בחוקת סיני מאי זה שיהיה מאשר השבטים ולזה הסכימו רבותינו ז"ל כי אלו היו כלם משבטו של שמעון · ובכאן נשלם הביאור בזאת הפרשה · ויקודם שמזכור הפועלות המגיעות ממנה מזכיר ספק אחד בענין זאת הפרשה והוא איך מזכרה בזולת בלע' וספו' דברי בלק עמו בתורה · כ"ש שיתחזק זה הספק מצד מה שאצלנו שכבר היה בלעם קוסם ונאמר שכבר מזכר זאת הפרשה בזה המקום מצד הפועלות המגיעות ממנה כי כבר יתבאר ממנה עוצם השגחת השם יתעלה על ישראל כמו שביארנו ולזה אמר הנביא עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב ומה ענה אותו בלעם בן בעור מן השטים ועד הגלגל ובזה גם כן פועלת להודיע מה היתה הסבה בזמנות ישר' אחר הערבות ואחר עבודה זרה ולמה נלטוו ישראל להרוג את המדינים · ולאחר שתדע שאלו הספורים מבלק ומבלעם ידעם כלם משה רבינו ע"ה מפי הגבורה ולא נודעו לו אחר הפרסו' כי בזולת זה לא היה ראוי שיכתבו בתורה · הנה כמו שהגיד משה מפי הגבורה דבר הספורים שבאו בספר בראשית כן הגיד זה הספור אשר בזה המקום מפי הגבורה ומזה האופן נתאחדו הספורי' עם החצות בתורה לפי שהם כלם מכוני' להביא אל השלמות האמתי המשכים לדברי התורה ואל זה כוונו ז"ל באמר שאמר כתב פרש' בלעם ואולם התועלו' המגיעו' מזאת הפרש הם י"ו:

התועלת הראשון הוא להודיע שלא יגזרה מי שיפחד לנפשו מאחר אם יבקש סבות בהשלתו בלי זה לאוכן שיוכל ולזה תחצא שלא נעשו המוזכרים כמה שהתחלו להחטיא ישראל לפי שילאתם ופחדתם כן ישחיתום ישראל היתה הסבה בזה כי כבר היו יראים מאד מישראל כמו שאמר ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא ולזה נמשך למאבד החטיאים ישראל אחר מכלי האלהה ואמנם המדינים שלא היו יראים מהם וכומו בדבר בלעם למשל מעל בני' רצה השם יתעלה שיקחו ישראל נקמתם מהם:

התועלת השני הוא להודיע עוצם ההבדל שיש בין בניאי' ישראל ובין בניאי' אומות העולם וזה שבבר תביר מזה הספור מקבומות בלעם שהוא היה רחוק אחר הבבוד שמבקש אותו והכך זה תחצא בבניאי ישראל עד שמשה עם הרותו מלך ובכי' ספרה התורה שהוא עריו מאד מכל האדם ותחצא גם כן מתבוכות בלעם שהיה הומה לאמיפת הקיימים מה יתבאר ממה שאמר אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב כי לולי זה הענין בכסף לו לא אחר זה המאחר והכך זה תמ' בבניאי ישראל זה יתבאר לך מדבר אלישע לנעמן ואחר אבריהם אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח

חשבון חלום לאחור אורו שהיה פותח הלוחות אז ר"ל פתורה כר"א הערבים לגד שלחן כי היה עורך שלחן לרוח הבומאה עם הלחם כמו שהיו עורכין בשקרש להבריל: הנ"ה עם יצא וגו' כמספר הנה יצא דהיינו ששים רבוא: ארון בני עמו תמיהני מעיל הסרדש שלא הביא זה הפסוק עם הפסוקי' שאין להם הכרע: הנה עם יצא מצרי' מקום שאין עבר יוכל לברוח ועתה לכה נא אבר ועתה שראה הזמן מוכן על דבר פעור ואמר לכה ולא אבר לך אלא אל תיקרי לכה אלא לכ"ה שיקלל ברכם נה יהי' זרעך: ה' אלי הרשע דיה משבח עצמו במה שלא היה בו דהרי לא כתיב אלא ויבא אלקי אל בלעם ויא בשם של רחמים: ויהבו ש את אחונו לפי שהיה לו נפ"ש רחבה ורוח גבהה רצה להתבהו בכסו האפיקורסו' כר"א עני ורוכב על החמור: לישון לו לפי שהו' היה שכן וכראה עצמו לבריות כמלאך נראה לו המלאך בסמן: במקל ולא אבר בסמ' נרמז שבא לקרל בני האבות שס"ח הוא בסקל ב' מיקרב מ' מאברהם ק' מיצחק ל' מישראל: שלש רגלים הנה אוהה בשני רגלון וגם במשעינתו שהוא הגל השלישי נראי' סוף בבסבת שבת מצא חור סתום: ויפתח ה' קישה מ"ש רבתי' בכאן ויפתח ה' ובקרח כתיב ותפתח הארץ ולא כתי' ויפתח ה' את פי הארץ אלא מהם היה מגזרת משה ע"פ עצבו והקבה השלים על ידו כדכתי' עצת עבדיו ישלים אבל הכא היה בגזרת ה': וחרבו שלפה הכר כתיב קרי ביה של פה ר"ל אתה תפתח אוסנתן של ישראל שהוא הפה ואני הופס בסקומו אובנתך שהוא הרב: גם אותך הרגתיר' ל כמו שני נעריך שאותם הרג המלאך שהיו סכאן והלאה לא נזכרו עוד: כי לא ידעתי וקשה א"כ לא היה לו הכא וי"ל רבן נת נהרג על שהיה לו ללמוד ולא למד: והבנו לי וקיצה שהרי זעמו של הק"ב הרגע מה היה יכול להלל ברגע וי"ל כיון שהתחיל בשעת זעם יכול לקלל אח"כ יותר וחרע שהרי אפרו מברכותיו של אותו רשע אתה יודע מה היה בלבו א"כ היה כדעתו להלל הרבה מה שאי אפשר ברגע אחד: וחרעת מלך בו שנעשה מן כל"ם שהי' רוצה לקללם בו מלך בהפוך אתון וזה ויהפך ה' אא הקללה לברכה: כי לא נחש ביעקב שאינם צריכין לידע העתידות ע"י ניחוש וכישוף ה' אלהיו עמו ושיש להם נביאי' שהשכינה שור' עליהם ועל יריה' הם יודעי' כל דבר: אל מוציאם ממצרים אע"פי שאינו הייתי עמהם באותה עצה ובהסב קשרתי אותם שלא יוכלו לצאת ממצרים עם כלאלה אל מוציאם: נאם הגב הרא עצמי גבר שיודע לבינון השעות כמו החרגנול שנקרא גבר שיודע בעת ה' וחרגנול נואף מכל העופו' וכן היה בלעם כמו שדרשנו על ההסכן הסכנתי. מבורכך ברוך הכל הולך אחר החחום כדי שיסיח דעתו עוד מהללם: ויספוק אם כפיו שראה שאין לו עוד תקנה כי ברכם שלש פעמי' והלהא ויעני הוי חזקה:

זיקם

ויספק את כפיו. כמו ספקו עליך כפיס: לכה איעצך. יש אומרים הטעם על בנות מואב וזה דבר רחוק בעבור שאמר באחרית הימים והנכון בעיני שהוא כמשמעו אתן לך עצה שתדע מה תעשה כי זה העם כן יעשה לעמך: וידע דעת עליון. בדרך נבואה לא בקסם: הרהנו ולא עתה. הקרב אלי כי זהת הנבואה על דוד ואמר ולא עתה כי אמרי ארב מאות שנה הימ'. אשורנו ולא קרוב. הטעם כפול והמשל הוא כוכב ושבט: דרך ככב. יש דמות כוכבים דורכים ברקיע שלא היו בתולדות ולא נודעו: וקם שבט. מלכו והנכון בעיני כי מלת דרך שירמה בדרכו כטעם הכוכבי ממסילות' ורבים פירשוהו על המשיח והקדמונים אמרו שנחרב בלבל הגויים והנה מואב ועמלק ואשור ועוד למה השלים ועכו עבר רק היה ראוי להיות דרך כוכב בסוף משלו וחסירי דעת יחשבו כי המפרש דרך ככב על דוד הוא מכחש ביאת המשיח חלילה חלילה כי המשיח מבואר הטב בנבואות דניאל כאשר פירשתי שהוכיר עמידת מלכי יון וקיום קול החשמונים ועמידת בית שני ושני המלור והגלות והישוע' זה אחר זה ואין זה ערוך לנבואת בעולם עם דברי משה שהוא העיקר אם יהיה נדחף בקלה השמים ושב יי' אלהיך את שבותך: ומחץ פאתי מואב. כן עשה דוד: וקרקר. כמו מקרקר קיר והטע' הורס הקיר כמו מסעף: בני שת. כמו בני אדם כי הוא העיקר כי נח מבני בניו היה ואמ' הילחקי כי פירושו על בני עמון גם מוא' והטעם כפול גם אמר שהוא מגזרת וחסופי שת רמז לבנות לוט והוא רחוק בעיני כי הטת הוא האחור שהוא כמו היסול כמו כי הטתות ישראל ורבים פירשו כל בני שת מגזרת כי הטתו והטעם כי ירו' המדינות ואינגנו רחוק: והיה אדום ירשה. מגזרת ואם לא תוריש והוא עם במשקל קח לך לבנה והוא תחת תאר הפס כמו והיתה הארץ שוממה וידוע כי גברה יד דוד על אדום והר שעיר: וירד מיעקב. יקום רודה מיעקב: והאביד שריד מעיר. מכל עיר והטעם מאדום וזה היה יוא' כנ"כ על הכרית כל זכר באדו': וירא את עמלק. בדרך נבואה לא בקסם: הרהנו ולא עתה. הקרב אלי כי זהת מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק וזקן ורבים פירשו רחשת גויים כי הם יחשבו ברחש הגויים ולא היה כן: וירא את הקיני. מספחת יתרו וכתוב המה הקיני וחבר הקיני והמשל ושים בסלע קנך והטעם כמו אל כי אילו היה מושבך נבוה בקן העוף לא ינילך: לבער קין. כמו ובבה והיתה לבער וכן כאשר יבער הגלל ובערת הרע וקין הוא הקני והטעם על מה תשבך כאומר עד מתי תשבך אשור לא יעזבך כי אם היתה לבער מחנה וכן ותפול שבת ותקחם ותערוך ישראל:

ויסף ד' חס' בליש' וסימ' ויספק את פיו. אם ישפק את עפר שמרון. יספק עלימו כפימו. אם יוסיף על חטאתו פשע בינינו ישפק. בינינו ישפק. וכל איוב דכו' ב"שין במ"ב בס"מך וסי' פן יסיתך בספק. תחת רשעי' ספקם: מנעך ב' וסי' מכבוד. מבא בדמי': איעצך ויהי אלהי' עמך. ועתה הנני הולך לעמי. וכי איעצך לא תשמע אלי וגם נמס' ביישמע יתרו: וירא ג' חס' וסי' וידע דעת עליון. טוב יי' למעוז ביום צרה. ועת' שלח לי איש חכם וידע נגן: אשורנו ולא קרוב. ומגבעות אשורנו: איתן ג' וסי' איתן מושבך אל נחל איתן. ורוב עצמיו אתן כן כתי' חס': מושבך ג' וסי' משמני הארץ יהי' מושבך. איתן מושבך. כי יפקד מושבך: עד מה ד' וסי' אשר תשבך. יי תנאף לנצח. יי' תסתר פניך ולא אתנו יודע עד מה: ויסף ד' חס' בליש' וסימ' ויספק את פיו. אם ישפק את עפר שמרון. יספק עלימו כפימו. אם יוסיף על חטאתו פשע בינינו ישפק. וכל ליש' בתיב סמ"ך במ"ג כתיב שי"ן וסימ' ואם ישפק עפר שמרון. ובילדי נכרים ישפיקו. בינינו ישפק. וכל איוב דכו' ב"שין במ"ב בס"מך וסי' פן יסיתך בספק. תחת רשעי' ספקם: מנעך ב' וסי' מכבוד. מבא בדמי': איעצך ויהי אלהי' עמך. ועתה הנני הולך לעמי. וכי איעצך לא תשמע אלי וגם נמס' ביישמע יתרו: וירא ג' חס' וסי' וידע דעת עליון. טוב יי' למעוז ביום צרה. ועת' שלח לי איש חכם וידע נגן: אשורנו ולא קרוב. ומגבעות אשורנו: איתן ג' וסי' איתן מושבך אל נחל איתן. ורוב עצמיו אתן כן כתי' חס': מושבך ג' וסי' משמני הארץ יהי' מושבך. איתן מושבך. כי יפקד מושבך: עד מה ד' וסי' אשר תשבך. יי תנאף לנצח. יי' תסתר פניך ולא אתנו יודע עד מה:

חזקוני

ועתה כרם לך אל מקומך. לי' קני' ופירוש כמו כרם דודי ס"ת ועתה כרם לך כ"ל לא אמר לו מכשול לכה כלה אתי אל מקום אמר כמו שאמר בלעם לפי שהיה יודע שלא יקללם וכי שאמר בלעם ואוריך אורור וא"כ אם יקללם יהיה באורור ולפיכך אמר לו ברח לך: לכה איעצך. אמר רבינו סעדיה לפי שבלעם אמר לבלק כשבאתי אל כפר מדין בלוי הייתי סב' כפייסים כל נקבה וגו' מן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם וגו': אשר יעשה העם הזה לעמך. הוא יהיה באחרית הימים כמו שחש' והולך: אראנו ולא עתה וגו'. אם תזדווג להם מכשול כשבין עכה זו ואין לך ליר' מהם כלום: ויודע דעת עליון. שאין דעת מקנא לקנא את ישראל כעוד שהם וכליה: אמרה שדי יחזה. כשהוא שוכב ונופל על מטתו בלילה גם בשעה שהוא נלוי עיניים כלומר גם כיום גם בלילה רואה מראות. אשורנו ולא קרוב. אשורנו ולא עתה: על דוד נתבנא: אשורנו ולא קרוב. כמל מלה הוא: דרך ככב מיעקב. לי' הנ"כ כמו הארץ אמר דרך כה פי' כבר הסוקים בדרכם הכוכבים לנא לעזור להם לישראל: וקם. כבר הבטי' והמשלה מישראל: ומחץ פאתי מואב תאמר. דוגמא. הכוכבים מחמלות' בלעם הם כיכרה: ומחץ פאתי מואב הלך ומתכנא שלעתיד יבטו עוד ישראל לדוים מואב ומעמון כמו שהתב' הק"ב לאברהם בברית בין הבתרי' אם הקניני ואם הקדמוני והם עמון ומואב ולדום: וקרקר כל בני שת. יש מפרשים הם בני מואב שהם בני ברוח ואוזת מגזרת אשורנו: וירד מיעקב. ודוגם יקום מיעקב והאביד שריד מכל עיר לדום וזהו יואב שנאמר כי שם ימים יאב שם יואב על הכרים כל זכר באדום ונגור: וירד מיעקב ענגור. אלין נאמר ולא יהיה שריד לבנים עמון ומואב: וירא את עמלק. הוא מקניו של אדום היה אלא לפי שהיה לבדו מורוגן להם לישראל תפלה כיצא לו בלעם את מעלקו לעמו: וירא את הקני. הוא עמון הוא הקני האשור בכר' בריש בין הבתרים אם הקני ואת הקניני ואת הקדמוני שהן עמון ומואב ואדום וכבר נבאשל מואב ואדום בשל עתיד ומכשו מעלכה על עמון: איתן מושבך ונגור. אתה מתכנא על שאמר הק"ב לישראל אל תגורש ונגור אין זה לא יושיל לך לעתיד: ושים. שם דבר הוא שיעמ נמלא קנך סרסרו שיעמ קנך כמלא הוא: כי אם יהיה לבער קין. אלא קין יהיה לבער ולשרוד מן העולם: עד מה אשור תשבך. אשור לא יכיפך עד שמים לבער כי אם ל' אלא בגשם מקומות. קין כך שם המקום ומל שמו נקרא שמון קני: ויקם

רלב"ג

מכל אשר לך ואף על פי שזכה בו בדין ותמצא גם כן מתכומות בלעם שלא היה נכנע למה שלוה השם יתעלה בנבואה ולזה הולכך השם יתעלה להפחידו על ידי המלאך שבבר יראגהו אם יעבור על דברו לומר כי אם הדבר אשר השם יתעלה ישים בפיו ותמצא גם כן מתכומותיו שהיה כמשך לתחת' חוש המיעוש אשר הוא חרפה למ כי היות הדבר בלתי מרוחק אצלו לא כתן עצה להפקיד הנשים בכלל לישראל ובכלל המה בביאת ישראל ישתדלו להיטיר האנשים לעבודת השם יתע' ולשמרם מהחטא והחרי ובלעם היה מיטיר לותם בעצתו אל החטא והחרי עם היות כחו יפה מאד בנבואות בזה הענין עד שהיתה מגעת לו הנבואה בהקיץ כמו שביאר' ומזה הצד אחרו רבותינו ז"ל על אחרו ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אבל באחזו שעולם קם ומאי מיהו בלעם ואחרו זה על לד ההפלב' עם טוב הכנתו בנבואה עד שנתקרבה מדרגתו למדרגת משה רבינו בדרך שהית' מגעת לו בהקיץ בדבר שרצה להגיע לו הנה תשמש בהכנתו בפחיתיות לא להיטיר האנשים אל הטוב וגם לא קמה לעצמו המדות הרחוקות לשלם ואלו שתדע שבבר בתחייב מלשון התורה בחה שאחרה ולא קם נביא עוד בישר' כמשה שנאמר אבל באחזות העולם קם ואם לא הנה יהיה אחרו בישראל לבשלם אבל לא יתחייב שיהיה זה הקם באחזות העולם בלעם כי לא היה כמשה באחד מהמבנים שהכרים שהחר' בזה המקום שלא קם בהם נביא כמוהו כי לא ידע ה' ית' בלעם פנים בפנים ולא חדש אותות ומופתים בכלל כל שכן שלא חדשם במדבר' והאתת והמופתים שנעשו מאת הש"י ע"י משה רבינו ואחרם האתת יהיה המתחייב מהפסוק הזה שלא קם נביא עוד כמשה שהיה נביא בישראל לבל אבל יהיה שיהיה עם זה נביא באחזות העולם ב"כ והוא מלך המשיח כמו שאחרו בחלום הרים ישפיל עבדי שבבר יהיה יותר גדול ממשה ויתבאר שבפלאותיו ג"כ תהיינה לאחרה מבפלאות משה כי משה משך ישראל לבד לעבודת השם ית' בפלאות שחדש והוא ימשוך כל האומות לעבודת השם ית' באחרו לו אלהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כלם בשם יי' וזה לאחרם באחרמות מופת הבלתי אחר הארץ בקצות הארץ לכל האומות והוא תחיית המתים: **התועלת** השלישי הוא להודיע עולם השגחת השם יתע' על ישראל בזה שהשתדל לשמור בלעם שלא יקללם בזה האופן הבפלא שפפרה התורה עד שעם תשוקת בלעם לקלל אותם הוכרח להשתחר מזה מלך ה' ית' ופחדו שהפיל עלה בדבר המלאך שהראה לו בדרך ואחרנו שלופה בידו וכבר יסופק אל זה לזה השתדלות

בעל הטורים

מאכל כ"כתב והכה מנעך זי' הכה ד' חסר מנעך הים תבואה בחרי בסכיל שמנעך תבואה בחרי אלא לקללם על ק מנעך מכבוד: בנו בעור בעבר כתיב חסר ויל כי בעבר חדשים שמלא לא דברה עמו סיבה: ויודע דעת עליון אחר כלן ויודע דעת עליון לפי פרטה לגלות ימות המשיח: וירד מיעקב שני' בתל'כל' ואיך וירד מיס עד יס דבריו חלק המשי' שהתנב' על חלק האמית: מושבך ג'נמס איתן מושבך והמתני הארץ מושבך. ונפקדה כי יפקד מושבך. אתים שם איתן מושמנים הארץ מושבך יפקד מושבך. כי יבא אשור ויעבדך: עד מה. ב'נמס' עד מה יי' תסתיר פניך. ולא אתנו יודע פד מה עד גלו אשור. עד מה יי' תשכחני נצח: אתסתיר את פניך מחני. כי לא לאתנו יודע עד מה שיאמ' לי מה שיבו גלות אשור. כי אף כשחזרו גלות יהוד' ובניתן לא חזרו עשרה השבטים: מחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת. קרקר בלא בם דג דג כנומר' זוב: וירא את עמלק ויסא משלו ויאמר ראשית גויים עמלק ואחריתו עדי אבד: כנ'

ויסב

מ"ע ספורנו

ויספק את כפיו. שנתיאש מהשיג עוד חסנו פתחר שקלל את המקללים ברח לך: מעין הכריחה בכל מקום היכה הנשה מן הדוף אבל היה עור מן המקום עוריאת נוף עתיד: כלא גם מל מלאכין. מין רחוי שתתמה של אלא שמיתי רעוך בתקיות בבכוד שתבכדני שגם לאלהיך שתשרי מעדך כי בכל מבכדך פחד חפרתי עמין זה כיני: לכה איעצך. מנת אליות הנשיא בעמון בתחרי הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם: אשר יעשה העם הזה לעמך בחרית הימים. כי תעגם הרע אשר יעשה העם הזה לעמך לא יהיה ביעין ואין לך לירא אבל יהיה בחרית הימי' בלבד בחרו ופחד פחתי מואב ובלתרו תרוס ומוסב תאלות ילם: אראנו. אשר יעשה העם הזה לעמך: דרך ככב. נגשתי ונגמי בחרו ופנדיקי הרים בבכבים לעולם ועד: ומחץ פאתי מואב. אף אל פי שבל בחרו' מנשתת אלוק יאבדו בחרו כי אשר בכל הגוים. הנה נאדום ומואב תהיה נקמתו ביד ישראל בחרית שתי אלה בחרית אויבו העולם ובבני ביתי (סנהדרין פרק אלף): אביר מדוש ירשה. לחיות ולעופות המדבר בחרו ויהיה קלת וקטון: והיה ישראל שלילי לישראל שהוא מבלל קני קיני וקדמוני: מויבו. ובסעם שתפיה הנקקה בעמון ובאדום יותר עמה שתהיה בשבר חלות הוא כי הם היו עמון' מויבו של ישראל: וישראל עושה חיל. ומה יוכל ישראל לעשות חיל בחרו ולעוס אלהים יחמץ: וירד מיעקב. כל מחל מרחו יהלום בחרו' בחרו והיה הבכל בדוד. ובחרו והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים כטל מאת ה' ית' כרבים בנפשות יער בבעיר בעדרי צאן: והאביד שריד עיר. בחרו ורמס ואין מציל ארוס ירד על נדיך ובל מויבין יכרתו: עדי אויב. אף אל פי שמלכות כל הפעות תבלה לעתיד בחרו ושאר מופים ולאבים שעדיו אולמנהן אבל מקום לא תבלינם בחרו בחרות לגמרי מן אלה שתי בחרו' והם שמלא שתחיל לבלחם בישראל. ובעים שבשליחו תרגנם של ישראל בחרו וגם הוא עדי אויב: מיתן מושבך. אתה הישבת עם ישראל מיתן המדבר בארץ לא ורועה: ושים בסלע קנך. ונבגיל זה נעת שיהיו גנוסים וחזקי' יהיה קנך עמהם בחרו ל' אי גר אתן בגבולותן: יפול בגבולותן: חוי

ויספק. מכה זו על זו: לעבור את פי יי'. כאן לא נאמ' אלהי כמו שאמ' ברחשול לפי שידע שבבאם בהק"ב הקב"ה מעליו: לכה איעצך. מה לך לעשות ומה היא העצה אלהיהם של אלו שוגא זמה הוא כו' בדאי' בחלק תדע שבלעם הסיח עצה זו להכשילם בזמם שהרי נאמר הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם: אבר יעשה העם הזה לעמך. מקרא קצר הוא זה אינעצך להכשיל' ואומר לך מה שהן עתידין להרע לתואב בחרית הימים. ומחץ פאתי מואב. התרגו' מפר' קולר העברי ויקטול וכו': ויודע דעת עליון. לכוין שעה שבוע' בה: אראנו. רוא' אני שבחו של יעקב וב דולתן אך לא עתה היא אלא לאחר זמן: דרך ככב. כתרגומו לשון דרך קשתו שהכוכב עובר כחן ובלעם דיסטינטי. כלומר יקום מאל: וקם שבט. מלך רודה ומושל: ומחץ פאתי מואב. זה דוד שכתב בו הסכב אותם. מלה וימל שני חבלים להמית וגו': וקרקר. לשון קורה כמו אני קרקר מקבת בור מוקרת יקרה שובבי נחל פור"יר בלע"ז: כל בני שת. כל האומות שכולם יבאו מן שת בנו של אד' הראשון: והיה ירשה שעיר. לאויבי ישראל. וירד מיעקב. ועוד יהיה משל אחר מיעקב: והאביד שריד מעיר. על מלך המשיח אומר כן שנאמר כי וירד מיס עד יס: וירא את עמלק. נסתכל בפורענות של עמלק: ראשית גויים. הוא קדם את כלם להלחם בישראל וכך תרגם אונקלוס ואחריתו ליאבד בידם שנ' תמחה את זכר עמלק: וירא את הקני. לפי שהיה קני תקוע אצל עמלק כענין שנאמר ויאמר בחול אל הקיני וגו' הזכירו אחר עמלק נסתכל בגדולתם של בני יתרו שנאמר בהם תרעתים שמעתים סוכתי': איתן מושבך. תמה אני מהיכן זכית לכך הלא אתה עמי היית בעצת הבה נתחכמה לו ועתה נתישבת בחיתן ומעוז של ישראל: כי אם יהיה לבער קין וגו'. אשריך שנתקע לתוקף זה שאינך נטרד עוד מן העולם כי אף אם אתה עתיד לגלות עם עשרת השבטים ותהיה לבער ממקום שנתישבת עם מה בכך: עד מה אשור תשבך. על היכן מגלה אותך שמת לחלח וחבור אין זה טרוד מן העולם אלא טלטול ממקום למקום ותשוע שאר הגליות: ויאמר

ויאמר בלעם לבלק אל־עבדי בלק לאמר: אם־יתן־לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את־פי יהוה לעשות טובה או רעה מלבי אשר־ידבר יהוה אתו אדבר: ועתה הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים: וישא משלו ויאמר נאם בלעם בן־בעור ונאם הגבר שתם העין: נאם שמע אמרי־אל וידע דעת עליון מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים: אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וקרקר כל־בני שת: והיה אדום ירשה והיה ירשה שעיר איביו וישראל עשה חיל: וירד מיעקב והאביד שריד מעיר: וירא את־עמלק וישא משלו ויאמר ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד: וירא את־הקיני וישא משלו ויאמר איתן מושבך ושים בסלע קנך: כי אם־יהיה לבער קין עד־מה אשור תשבך: וישא ויאמר אי מי יחיה משומו אל: וצים מיד כתים וענו אשור וענו עבר וגם הוא עדי אבד: ויקם בלעם וילך וגם בלק הלך לדרכו:

רש"י

ויספק את כפיו. כמו ספקו עליך כפיס: לכה איעצך. יש אומרים הטעם על בנות מואב וזה דבר רחוק בעבור שאמר באחרית הימים והנכון בעיני שהוא כמשמעו אתן לך עצה שתדע מה תעשה כי זה העם כן יעשה לעמך: וידע דעת עליון. בדרך נבואה לא בקסם: הרהנו ולא עתה. הקרב אלי כי זהת הנבואה על דוד ואמר ולא עתה כי אמרי ארב' מאות שנה הימ'. אשורנו ולא קרוב. הטעם כפול והמשל הוא כוכב ושבט: דרך ככב. יש דמות כוכבים דורכים ברקיע שלא היו בתולדות ולא נודעו: וקם שבט. מלכו והנכון בעיני כי מלת דרך שירמה בדרכו כטעם הכוכבי ממסילות' ורבים פירשוהו על המשיח והקדמונים אמרו שנחרב בלבל הגויים והנה מואב ועמלק ואשור ועוד למה השלים ועכו עבר רק היה ראוי להיות דרך כוכב בסוף משלו וחסירי דעת יחשבו כי המפרש דרך ככב על דוד הוא מכחש ביאת המשיח חלילה חלילה כי המשיח מבואר הטב בנבואות דניאל כאשר פירשתי שהוכיר עמידת מלכי יון וקיום קול החשמונים ועמידת בית שני ושני המלור והגלות והישוע' זה אחר זה ואין זה ערוך לנבואת בעולם עם דברי משה שהוא העיקר אם יהיה נדחף בקלה השמים ושב יי' אלהיך את שבותך: ומחץ פאתי מואב. כן עשה דוד: וקרקר. כמו מקרקר קיר והטע' הורס הקיר כמו מסעף: בני שת. כמו בני אדם כי הוא העיקר כי נח מבני בניו היה ואמ' הילחקי כי פירושו על בני עמון גם מוא' והטעם כפול גם אמר שהוא מגזרת וחסופי שת רמז לבנות לוט והוא רחוק בעיני כי הטת הוא האחור שהוא כמו היסול כמו כי הטתות ישראל ורבים פירשו כל בני שת מגזרת כי הטתו והטעם כי ירו' המדינות ואינגנו רחוק: והיה אדום ירשה. מגזרת ואם לא תוריש והוא עם במשקל קח לך לבנה והוא תחת תאר הפס כמו והיתה הארץ שוממה וידוע כי גברה יד דוד על אדום והר שעיר: וירד מיעקב. יקום רודה מיעקב: והאביד שריד מעיר. מכל עיר והטעם מאדום וזה היה יוא' כנ"כ על הכרית כל זכר באדו': וירא את עמלק. בדרך נבואה לא בקסם: הרהנו ולא עתה. הקרב אלי כי זהת מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק וזקן ורבים פירשו רחשת גויים כי הם יחשבו ברחש הגויים ולא היה כן: וירא את הקיני. מספחת יתרו וכתוב המה הקיני וחבר הקיני והמשל ושים בסלע קנך והטעם כמו אל כי אילו היה מושבך נבוה בקן העוף לא ינילך: לבער קין. כמו ובבה והיתה לבער וכן כאשר יבער הגלל ובערת הרע וקין הוא הקני והטעם כמו אל כי אילו היה מושבך נבוה בקן העוף לא ינילך: לבער קין. כמו ובבה והיתה לבער וכן כאשר יבער הגלל ובערת הרע וקין הוא הקני והטעם על מה תשבך כאומר עד מתי תשבך אשור לא יעזבך כי אם היתה לבער מחנה וכן ותפול שבת ותקחם ותערוך ישראל:

ויאמר בלעם לבלק אל־עבדי בלק לאמר: אם־יתן־לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבר את־פי יהוה לעשות טובה או רעה מלבי אשר־ידבר יהוה אתו אדבר: ועתה הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים: וישא משלו ויאמר נאם בלעם בן־בעור ונאם הגבר שתם העין: נאם שמע אמרי־אל וידע דעת עליון מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים: אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל ומחץ פאתי מואב וקרקר כל־בני שת: והיה אדום ירשה והיה ירשה שעיר איביו וישראל עשה חיל: וירד מיעקב והאביד שריד מעיר: וירא את־עמלק וישא משלו ויאמר ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד: וירא את־הקיני וישא משלו ויאמר איתן מושבך ושים בסלע קנך: כי אם־יהיה לבער קין עד־מה אשור תשבך: וישא ויאמר אי מי יחיה משומו אל: וצים מיד כתים וענו אשור וענו עבר וגם הוא עדי אבד: ויקם בלעם וילך וגם בלק הלך לדרכו:

ישא משלו וגו׳ · כיון שהזכיר את שביית אשור אמר אמר מי יחיה משומו אל · מי יכול להחיות את עצמו משומו את אלה שלא יעשה עליו הגוזר את אלה שיעמוד שנחריב ויבלבל את כל האומות ועוד יבאו ליים מיד כתיים שהן אדומי׳ בבריטניי׳ גדולו על אשור : ועמו אשור · ועמו לאותם שבעבר הנהר : וגם הוא עדי אובד · וכן פירש דניאל עד דקטיל חיותא והובד גשמה : ציי · ספינו׳ גדולו׳ כדכתיב ובי אדיר ובורני רבתא : בשתים · כך שמה : לזכות את בנו מובב על ידי עצת בלע׳ כדאיתא בחלק : ויעתחוו לאלהיהן · כשתקף יצרו עליה ואומר לה השמיעי לי והוא מוציאה לו דמו׳ פעו׳ מחיקה ואומר לו השתחוה לזה : פעור · על שם שפוערין לפניו פי המבעת ומיליאם רעי זו היא עבודתו : ויחר אף יי׳ בישראל · שלא נס מגפ׳ : קח את כל ראשי העם · לשפוט את העובדים לפעו׳ : והוקע אותם · את העובדים : והוקע · היא תלייה כמו שמגיעו בבני שאול והוקענום ליי׳ ושם תלייה תפורשת ע״א בסקילה וכל הנסקלי׳ נתלין : נגד השמש · לעין כל ומדרש אגדה השמש מודיע את החוטאים העגן נקפל מכנגדו והחמה זורחת עליו : והנה איש מבני ישראל בא · כתקבלו שבטו של שמעו׳ אחל זמרי שהיה נשיא שלהם אמרו לו אנו מילונין במיתה ואתה יושב כו׳ כדאיתא בחלו הן הנשרפין בסנהדרין : את המדינית · בזבי בת צור : לעיני משה · אמרו לו משה זו אסור׳ לו מותר׳ אם תאמ׳ אסור׳ בת יתרו מי התירה לך כו׳ כדאיתא התם · והמה בוכי׳ · נתעלמה ממנו הלכ׳ נעו כולם בבכיה בעגל עתל משה כנגד שנים רבוא של ויטחן עד אשר דק וגו׳ וכאן רפו ידיו אלא כדי שיבא פנחס ויטול את הרשוי לו : ויר׳ פנחס · רשה מעשה וזכר הלכה אמר לו למשה מקובלני ממך הבועל ארמית קנאין פוגעין בו אמר לו קריינא דאגרתא להוי פרוגקא מיד ויקח רומח בידו וגו׳ : אל הקבה · אל האהל : אל קובתה · כמו הלחיים והקיבה כיון בתוך זכרות של זמרי ונקבות שלה ורלו כולם שלא לחנם הרגם והרבה נסים נעשו לו כו׳ כדאיתא התם :

פינחס ל״ר״פ וכלם תגאים בחיא חס׳ תפני ופנחס כהנים ויוסף לו יי״ל בקנאו לאלהיו

חסלת וירא בלק

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן · לפי שהיו השבטים מבזים אותו הראשי׳ בן פוטי זה שפיטים אבי אמו ענגלים לע״א והרג נשיא שבט מישראל לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן : בקנאו את קנאתי · בנקמו את נקמתי בקנאו את הקנאה הוא המתחרה לנקום נקמת דבר אמפרינמ״נט בלע״ז : את

בלק

ויאמר אל־מי יחיה מישמו אל׳ : ויאמר מי יחיה מישמו אל׳ · ונטל מתליה ואמר ווי לחייביא דיחון כד־יעביד אלהא׳ת־אילין : וסיען יצטרחון מכתאי ויענון לאתור ויישתעבדון לעיבר־פרת ואף־אינון לעלמא ייבדון : וקם בלעם ויילך וישב למקומו · וגם בלעם הלך לדרכו : פ

ויישב ישראל בשטים · לאתריה ואף בלק אזל לארחיה : ויחל העם לזנות אל־בנות מואב : ותקראן לעם לזבחי אלהיהן ויאכל העם ויישתחוו לאלהיהן : ויצמד ישראל לבעל פעור ויחר־אף יהוה בישראל : ויאמר יהוה אל־משה קח את־כל־ראשי העם והוקע אותם ליהוה נגד השמש ויישב חרון אף־יהוה מישראל : ויאמר משה אל־שופטי ישראל הרגו איש אנשיו הנצמדים לבעל פעור : והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל־אחיו את־המדינית לעיני משה ולעיני כל־עדת בני־ישראל והמה בכים פתח אהל מועד : וירא פינחס בן־אלעזר בן־אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו : ויבא אחר איש־ישראל אל־הקבה וידקר את־שניהם את איש ישראל ואת־האשה אל־קבתה ותעצר המגפה מעל בני ישראל : והיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלף :

ד״ק · מג״וח סימן · ותיבות אלף ת״נ :

פרשה

וידבר יהוה אל־משה לאמר : פינחס בן־אלעזר בן־אהרן הכהן השיב את־חמתי מעל בני־ישראל בקנאו את־קנאתי בתוכם ולא־כליתי את־בני־ישראל בקנאתי : לכן

פרשה

ומליל יי עם־משה למימר : פנחס בר־אלעזר בר־אהרן כהנא אתיב ית־חימתי מעל בני־ישראל ברקנאיתי־קנאתי ביניהון ולא־שיצאיתי ית־בני־ישראל בקנאתי : בכן

וגם הוא ז׳ וסימ׳ וגם הוא יגדל · וגם הוא עדי אבר · ילד להרפא · נולד להרפ׳ · טוב תאר מאד · חכם ויבא רע · נדחף לצאת כי נגעו : ויחל ט׳ וסי׳ נמסר בסדר שמיני : אלהיהן ה׳ וסי׳ ותקראן לעם לזבחי אלהיהן כ׳ בו · ולקחת מבנותיו לבניך ב׳ בו · וכן עשה לכל נשיו הנכריות · ונמסר גם בסר׳ כי תשא : וישב ט״ו רפין וסי׳ והוקע אותם ליי׳ נגד השמש · ודברו השטרים אל העם · ומי האיש אש׳ נטע כרם : אשר ארש אשה · ויספו השטרי׳ לדבר שלחו את ארון · ויקצפו עליו שרי פלשתי׳ · וישלח אליו אלישע מלאך · יעזב רשע דרכו · עתה עם לבבי לכרות ברית · עתה אל תקשו ערפכם · וילכו הרצים באגרות · וישב העפר על הארץ · יתגרה וכניו יתגרו ואספו · וישב ארצו ברבוש גדול : ויקרב י״א וסי׳ ויקרב משה את אהרן · את האיל השני · את בני אהרן · את המנחה · את קרבן העם · אל אחיו את המדינית · את יש׳ לשבטים · את משפחת יהודה ב׳ בו · ויקרב את כיתו לגברי׳ · את המנחה לענגלון מלך מואב : בכים כלם חס׳ במ״ב מ״ל וסימ׳ וכל הארץ בוכים קול גדול · כי בוכים כל העם : ויהיו המתים חד מן י״א זוגין מן ב׳ בענין קדם׳ רביע ותניין תקף וסימ׳ נמסר בסדר צו :

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן · לפי שהיו השבטים מבזים אותו הראשי׳ בן פוטי זה שפיטים אבי אמו ענגלים לע״א והרג נשיא שבט מישראל לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן : בקנאו את קנאתי · בנקמו את נקמתי בקנאו את הקנאה הוא המתחרה לנקום נקמת דבר אמפרינמ״נט בלע״ז : את

רלב

ונטל מתליה ואמר ווי לחייביא דיחון כד־יעביד אלהא׳ת־אילין : וסיען יצטרחון מכתאי ויענון לאתור ויישתעבדון לעיבר־פרת ואף־אינון לעלמא ייבדון : וקם בלעם ואזל לאורחיה : ויתיב ישראל בשיטין ושרי עמא למטעי בתר בנת־מואב : וקראה לעמא לדבחי טעותהון ואכל עמא וסגידו לטעותהון : ואתחבר ישראל לבעלא פעור ותקיף רוגזא־דיי בישראל : ואמר יי למשה דבר ית־כל־רישי עמא ודון וקטול דחיב־קטול קדם־יי לקביל־שמשא ויתוב תקוף רוגזא־דיי מישראל : ואמר משה לדייני ישראל קטולו גבר גברוהי דאתחברו לבעלא פעור : והא גברא מבני ישראל אתא וקריב לות־אחוהי ית־מדינית לעיני משה ולעיני כל־כנישתא דבני־ישראל ואינון בכין בתרע משכן זמנא : וחזא פינחס בר־אלעזר בר־אהרן כהנא וקם מגו כנישתא ונסיב רומחא בידיה : ועל בהר גברא־בר־ישראל לקובתא ובזע ית־תרוויהון ית גברא בר־ישראל וית־אתתא למעבדא ואתכלי מותנא מעל בני ישראל : והוו דמיהו במותנא עשרין וארבעא אלפין :

פרשה

ומליל יי עם־משה למימר : פנחס בר־אלעזר בר־אהרן כהנא אתיב ית־חימתי מעל בני־ישראל ברקנאיתי־קנאתי ביניהון ולא־שיצאיתי ית־בני־ישראל בקנאתי : בכן

ויסע משלו ויאמ׳ · הוא וכיס מיד כאשר הזכיר שאשור ישבה הקיני אחר גם יבא עת שיעוכה אשור ועבר עמו והטעם העברים שישבה אשור כי הקני׳ היו דרים עם ישראל ופי׳ המתרגם ארמית ידוע רק אין מנהג הכתו׳ להזכיר עבר בלא נהר · יש מפרשים וכיס לשון רבים מגזרת ולי אדיר ויש אומרי׳ שפי׳ כמו ופגשו ציים את חיים כי דמם לצייים שישוס אל׳ מרחותם · וטעם אוי מי יחיה משומו אל הטעם על מלך אשור ששם נפשו כמו אל וכן כתיב בספר ישעיה אז טעמו מי יחיה מהגזרות ששם אל בעולם על ידי אשור כי מלך אשור נגח את כל הגויים כי כן כתוב : וכתיים · ונבני יון כי כן כתוב ויתכן להיות רמז למלכות יון הרשע׳ יכבר ביארתי בספר דניא׳ כי מלכות יון וכתי׳ אחת היא והיא החיה השלישית ברחיות : מיד כתיים · ממקו׳ כמו על הירדן ויד תהיה לך : וגם הוא · כתיים שהוא שם יחיל ואם הוא על משפט לשון רבים והעד ובני יון אליפה ותרשיש כתיים : ויקם · בלעם כי שם כב היה ותרדמה נפלה עליו וכן אמר נופל וגלוי עיניים : בכטי · כי כן כתו׳ ויחנו על הירדן מבי׳ הישמון עד אבל השטים והכל בערבות מואב כי לא זזו משם גם יהושע משם שלח מרגלים ולפי דעתי כי ויחל מהבנין הכבד הנוסף : וישתחוו · ישראל ובנות מואב : וימצמד ישראל · מגזרת צמד בקר והטעם הנשי׳ והנה נכתבו עמם לדת פעור : והוקע אותם · הטעם על הגלמדים והעד שהוא כתוב ויאמר משה אל שופטי ישראל : והוקע אותם · כמו ויוקיעום בהם כדברי המתרגם ארמית והעד נגד השמש והטעם בפרהסיא כמו לעיני השמש הזאת : הרגו איש את אנשיו · הטע׳ מאי זה שבט יהיו וידוע כי הרגו והם לא הזכיר הכתוב : ויקרב אל אחיו · נתנה למשפחתו : והמה בוכים · מתפללי׳ לשם : וירא פנחס · כאשר ראה פינחס כן קם מתוך העדה שהיתה בחגר אהל מועד ויש בכאן שאה ויתכן להשיב שכבר נאמר זמרי בעדים : אל הקבה · כמו אל האהל וכן קרוב בלשון קדר ואם יש מעט הפרש בין לורת האהל והקבה : ויקור · כמו ודקרני בה : אל קבתה · בקובה שהיתה שם עם אחי זמרי ויש אומרי׳ כי קבתה מגזרת הזרוע והלחיים והקיבה וגם יש דרך דרש שנעשו י׳ נסים לפנחס רק הכתוב לא הזכירם :

בקנאו קל הל״ון להקל על הלשון והטע׳ כי הוא קנא כקומו וכתוב על השם כי הוא אל קנא בע״א ולולי הוא שקנא הייתי מכלה כל ישראל כדבר בקנאתי : את

בעל הטורים

ויבא לתקומו ולא אחר הלך לדרכו · בעבור מדרכו וירד לנחנם : בפעים לשון כי הטעה אשתו : ויחל העם · מלמד שנתחללו מקדושתם רבים חללים בני׳ זה שניי׳ : בעל פעור · בעל בנין׳ ציאה · ובני׳ הבנ׳ והבלו : ויקח רמח · אותיות הנ׳ פעשלן הרס :

פרשת פנחס

פנחס בן אלעזר השיב בנ״ר״ע זהו אחת המלחמ׳ של אף ושל חמה · בקנאו את קנאתי · הבין על הקוף לו׳ ר׳ שיעורו על שקנא ליי׳ : ג׳ פעמי׳ קנאה · בנגד שלש עבירות שעשה · לאיה · ויאשתחו · ויזנה · לבן

מ״ע ספורנו

אוי מי יחיה · כענין ליתי משיחא ולא אחתיניה (סנהדרין פרק חלק) : ויחל העם לזנות · תחלת עניינים לא היה לעבוד ע״ז כלל אבל היה לזנות בלבד · אמנם הרה לבם כשו שהעיד הכתוב בשאמרה לבתחתן בחיית בחיתרו והרה לך ואכלת מזבחו ולקחת מבנותיו וזנו בנותיו והזנו את בניו אחרי אלהיהן : ויאכל העם ויישתחוו לאלהיהן · שכן דעתו של יעל הרע לנחת מרעה אל דעם כמו שהכירו רבותינו ז״ל (נסנהדרין) : נגד השמש · שיראו העם את כרתת מודעי ע״ז ולא יחטו וכזה יכופר להם על שלא מיחו בפוטפים : ותעצר המגפה · שבבר נזר אחל יתעלה בחתרו וכל מבחני לא ירחוה :

פרשת פנחס

וידבר יי׳ אל משה · בקנאו את קנאתי · שעשה נקמתי לעיני כלם כדי שבראות זה ולא יחטו יכופר על אחר לא מיחו בפוטפי׳ וכזה הדיב את מתתי מעליהם : את

אמרי נועם

אוקב אותם תיתה מ״ש עובדי העגל שהנם נכנס ואלו בעליים וכ״ל התם היו רבים ודינם בכנס והכל כמו יחיד בנקילה וכל הנסחלים נתלין והיינו נגד השמש הזוכר שלא יתלו אלא עד בוא השמש : ויקרב אל אחיו · המדיינים החרים הנכנסים היו הולכי׳ אל הקובות והוא הכיאה בתוך המחנה ומשה שם אהלו קובה אל זמות בפרהסיא :

פנחס זה אליהו וי״ל שיש ל׳ אותיות כנגד שעופה אליהתו בל׳ שיטות בדמרי׳ בברכות ומול׳ פנחס כמו נתתו אלעזר שפנחס יצא לבער ולנחם ישראל שב׳ הה נאוו על ההרים : בן אלעזר כפי הרש וכ״ל לפרש שלא תתאר אשת ניורת היפה וניורת אסורה לכהונה ונתחלל זרעה לפיכך הנורך ליחסו כאן אחר אביו :

מ״ע ספורנו

אוי מי יחיה · כענין ליתי משיחא ולא אחתיניה (סנהדרין פרק חלק) : ויחל העם לזנות · תחלת עניינים לא היה לעבוד ע״ז כלל אבל היה לזנות בלבד · אמנם הרה לבם כשו שהעיד הכתוב בשאמרה לבתחתן בחיית בחיתרו והרה לך ואכלת מזבחו ולקחת מבנותיו וזנו בנותיו והזנו את בניו אחרי אלהיהן : ויאכל העם ויישתחוו לאלהיהן · שכן דעתו של יעל הרע לנחת מרעה אל דעם כמו שהכירו רבותינו ז״ל (נסנהדרין) : נגד השמש · שיראו העם את כרתת מודעי ע״ז ולא יחטו וכזה יכופר להם על שלא מיחו בפוטפים : ותעצר המגפה · שבבר נזר אחל יתעלה בחתרו וכל מבחני לא ירחוה :

קומץ מנחה

ויקם בלעם כשכלה נבואתו קם שבעת הנבואה היא נופל : נגד השמש שהם חטאו בפתר וחר״בה שילם להם בגלוי : איש מבני ישראל לפי שאסר למעלה ויחל העם שהוא ערב רב שהיו חוטאים בבנות מואב ובדבר המדיינית היה איש מבני ישראל ודבר הנוגע פנחס לעתום הנקמה כדי לכפר על העדה : המתים במגפה אשר מתו ראה נאמר אלא המתים מהשר שבלה רשעים היו ודרוש באמונתו ותהה :

חסלת פרשת אלה

חזקוני

ויקם בלעם · שהיה נופל ונלוי עיניים : ויאמר לאמרם · אל אדם נבריים : נגד השמש · פר״ש מדרש לנדה השמש מודיע את הפוסקים הענן נקפל והמתה ונדקת עליו · *מו״ק כיון שמת אהרן נכתלקו הענגים : קרנו אים אכסיו · בענין אליה כמו שנכנסו דגמת כי הרוח שהרגנו : ויקרב אל אחיו את המדיני׳ · לשון הפעיל מענין שכיבה כמו ואחיעלך לא קרב אליה ואקרב אל הנביאה : והמה בוכים · על שאחר עשה הרגו אים אנשיו והוקשה להם להרוג את קרוביהם : וירא פינחס · ראה שאין אדם שם פנ׳ מנות שם : וידקור את שניהם · אל נקובתה · אל נקובותיה מגזרת ויקב עוד בלעתו מבנ״ן נוצלת · בתכלין פינחס עד שהרגו לזמרי : אל קבתה · כדכתיב ותכאר המגפה לפי׳ אין להם לישראל לשנאותו אם הרג נשיא שנה ל׳ מנשיאים : אל בריתי שלום · אין לו לירא מקרוני זמרי וכזכו׳ : את

בעל הטורים

ויבא לתקומו ולא אחר הלך לדרכו · בעבור מדרכו וירד לנחנם : בפעים לשון כי הטעה אשתו : ויחל העם · מלמד שנתחללו מקדושתם רבים חללים בני׳ זה שניי׳ : בעל פעור · בעל בנין׳ ציאה · ובני׳ הבנ׳ והבלו : ויקח רמח · אותיות הנ׳ פעשלן הרס :

פרשת פנחס

פנחס בן אלעזר השיב בנ״ר״ע זהו אחת המלחמ׳ של אף ושל חמה · בקנאו את קנאתי · שעשה נקמתי לעיני כלם כדי שבראות זה ולא יחטו וכזכו׳ לא מיחו בפוטפי׳ וכזה הדיב את מתתי מעליהם : את

אמרי נועם

אוקב אותם תיתה מ״ש עובדי העגל שהנם נכנס ואלו בעליים וכ״ל התם היו רבים ודינם בכנס והכל כמו יחיד בנקילה וכל הנסחלים נתלין והיינו נגד השמש הזוכר שלא יתלו אלא עד בוא השמש : ויקרב אל אחיו · המדיינים החרים הנכנסים היו הולכי׳ אל הקובות והוא הכיאה בתוך המחנה ומשה שם אהלו קובה אל זמות בפרהסיא :

פנחס זה אליהו וי״ל שיש ל׳ אותיות כנגד שעופה אליהתו בל׳ שיטות בדמרי׳ בברכות ומול׳ פנחס כמו נתתו אלעזר שפנחס יצא לבער ולנחם ישראל שב׳ הה נאוו על ההרים : בן אלעזר כפי הרש וכ״ל לפרש שלא תתאר אשת ניורת היפה וניורת אסורה לכהונה ונתחלל זרעה לפיכך הנורך ליחסו כאן אחר אביו :

חזקוני

ויקם בלעם · שהיה נופל ונלוי עיניים : ויאמר לאמרם · אל אדם נבריים : נגד השמש · פר״ש מדרש לנדה השמש מודיע את הפוסקים הענן נקפל והמתה ונדקת עליו · *מו״ק כיון שמת אהרן נכתלקו הענגים : קרנו אים אכסיו · בענין אליה כמו שנכנסו דגמת כי הרוח שהרגנו : ויקרב אל אחיו את המדיני׳ · לשון הפעיל מענין שכיבה כמו ואחיעלך לא קרב אליה ואקרב אל הנביאה : והמה בוכים · על שאחר עשה הרגו אים אנשיו והוקשה להם להרוג את קרוביהם : וירא פינחס · ראה שאין אדם שם פנ׳ מנות שם : וידקור את שניהם · אל נקובתה · אל נקובותיה מגזרת ויקב עוד בלעתו מבנ״ן נוצלת · בתכלין פינחס עד שהרגו לזמרי : אל קבתה · כדכתיב ותכאר המגפה לפי׳ אין להם לישראל לשנאותו אם הרג נשיא שנה ל׳ מנשיאים : אל בריתי שלום · אין לו לירא מקרוני זמרי וכזכו׳ : את

בכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום: והיתה לו ולזרעו אחריו
ברית כהונת עולם חלף הי קנאו קדם־
אלהיהו וכפר על־בני ישראל: ושום
גברא בר־ישראל קטילא די אתקטיל
עם־מדינתא זמרי בר־סלוא רב
בית־אבא לבית שמעון: ושום
אתתא דאתקטילת מדינתא כזבי
בת־צור ריש אומי בית־אבא במדין
הוא: ומליל יי עם־משה למימר:
אעיקית מדינאי ותקטיל יתהון:
ארי מעיקין אינון לכון בנכליהון די
נכילו לכון על־עסק פעור ועל־
עסק כזבי בת־רבא דמדין אחתהון
דאתקטילת ביומא דמותנא על־
עסק פעור: והוה בתר מותנא
ואמר יי למשה ולאלעזר בר־אהרן
כהנא למימר: קבילו ית חושבן
כל־כנישתא דבני־ישראל מבר
עשרין שנין ולעילא לבית אבהתהון
כל־נפיק חילא בישראל: ומליל
משה ואלעזר כהנא ואמרו לממני
יתהון במישרי דמואב על־ירדנא
דיריחו למימר: מבר עשרין שנין
ולעילא כמא די־פקיד יי ית־משה
ובני ישראל די־נפקו מארעא
דמצרים: ראובן בכורא די־ישראל
בני ראובן חנוך זרעית חנוך לפלוא
זרעית פלוא: לחצרון זרעית חצרון
לכרמי זרעית כרמי: אילין זרעית
ראובן והוון מנייהון ארבעין ותלתא
אלפין ושבע מאה ותלתין:

ובני

לכן אמר הנני נתן לו את בריתי
שלום: והיתה לו ולזרעו אחריו
ברית כהונת עולם תחת אשר קנא
לאלהיו ויכפר על־בני ישראל:
ושם איש ישראל המכה אשר הכה
את־המדינית זמרי בן־סלוא נשיא
בית־אב לשמעוני: ושם האשה
המכה המדינית כזבי בת־צור ראש
אמות בית־אב במדין הוא: פ
וידבר יהוה אל־משה לאמר:
צרור את־המדינים והכיתם אותם:
כי צררים הם לכם בנכליהם אשר
נכלו לכם על־דבר־פעור ועל־דבר
כזבי בת־נשיא מדין אחתם המכה
ביום המגפה על־דבר פעור: ויהי
אחרי המגפה פ
ויאמר יהוה אל־משה ואל אלעזר
בן־אהרן הכהן לאמר: שאו את־
ראש כל־עדת בני־ישראל מבן
עשרים שנה ומעלה לבית אבתם
כל־יצא צבא בישראל: וידבר משה
ואלעזר הכהן אתם בערבת מואב
על־ירדן ירחו לאמר: מבן עשרים
שנה ומעלה כאשר צוה יהוה את־
משה ובני ישראל היצאים מארץ
מצרים: ראובן בכור ישראל בני
ראובן חנוך משפחת החנכי לפלוא
משפחת הפלאי: לחצרון משפחת
החצרוני לכרמי משפחת הכרמי:
אלה משפחת הראובני ויהיו
פקדיהם שלשה וארבעים
אלף ושבע מאות ושלשים:

ובני

את בריתי שלום · שתהא לו לברית שלום כאדם המחזיק טובה וחנות למי שעשה
עמו טובה אף כאן פירש לו הקב"ה שלומותיו: והיתה לו · בריתי זאת ברית כהונת
עולם שאף על פי שכבר נתנה כהונה לו אהרן לא נתנה אלא לאהרן ולבניו
שנמשחו עמו ולתולדותיה שיולידו אחר המשחתן אבל פינחס שנולד קודם לכן ולא
נמשחלא בא לכלל כהונה ע"כ
וכן שניהו בזבחים לא נתכהן
פינחס עד שהרגו לזמרי: לשהיו
בשביל אלהיו כמו המקנא אתה
לי וקנאתי לגיון בשביל גיון: ושם
איש ישראל וגו' · במקום שיחס
את הגדי לשבט ייחס את הרשע
לגנאי: בשביל בית אב לשמעוני
לאחד מחמשה בתי אבות שהיו
לשבט שמעון · ל"א להודי' שבטו
של פינחס שאע"פ שזה היה בשבי
לא מנע את עצמו מלקל' לחילול
השם לכך הודיעך הכתו' מי הוא
המוכה: ושם האשה המוכ' וגו'
להודיעך שנאתן של מדיניים
שהפקירו בת מלך לזנות כדי
להחטיא את ישראל: ראש אומו'
לאחד מחמשת מלכי מדין הוא אמו'
ואת רקם ואת צור וגו' והוא היה
חשוב מכולם שנאמר ראש אומות
ולפי שנהג בזיון בעצמו להפקי'
בתו מנאו עליהם: בית אב־חמשת
בתי אבות היו למדין עיפ' ועפל
וחנוך וחבידע ואלדעה וזה היה
מלך לאחד מהם: צרור כמון זכו'
שמו' לשון הווה עליכם לאויב
אותם: כי צוררים הם לכם ·
על דבר פעו' שהפקירו בנותיהן
לזנות כדי להטעותכ' אחר פעור
ואת מוחב לא נזה להשמיד מפני
רות שהיתה עתידה לצאת מהם
כדאמרינן בבבא קמא: ויהי
אחרי המגפה וגו' · משל לרועה
שנכנסו זאבי' לתוך עדרו והרגו
בהן והוא מונה אותן לידע מנין
המותרות: דבר אחר כשיגלא
ממצרים ונמסרו לאשה כמסרו
לו ביינין עכשו שקרב למות
ולהחזיר לאמו מחזירן במנין: לבי'
אבותם · על שבט האב יתיחסו
ולא אחר האם: וידבר משה
ואלעזר הכהן אחם · דברו עמם
על זאת שלזה המקום למנותם:
לאמר · אמרו להם נריכין אתם
ליומנות: מבן עשרים שנה ומעלה
כאשר צוה וגו' · שיהא מנינכם
מבן עשרים שנה ומעלה על כל
העובר על הפקודי' וגו': משפחת
החנוכי · לפי שהיו האומו' מבזין
אותם מה אלו מתייחסין על
שבטיהן שבורין הם שלא שלמו
המגרייס באמותיהן אם בגופם
היו מושלים ק"ו בנשותיהם לפיכך היטל הקב"ה שמו עליהם ה"א מגד זה וי"ד מגד זה לומר מעיד אני עליהם שהן בני אבותיה' וזה הוא שמפורש על ידי דוד שבטי יה עדות
לישראל הם הזה מעיד עליהם לשבטיהם לפיכך בכולם כתב בימל' לא הולרך לומר משפחת הימני לפי שהם קבוע בו יו"ד בראש וה"א בסוף:

פשר

את בריתי שלום · מעתה את בריתי ברית שלום כמו בסלוך אלהים ורבים כן
הטעם שלא יגיר מאחי זמרי כי הוא נשיא בית אב ושכרו שתהיה לו ולזרעו אחריו
ברית כהונת עולם ונגלה כי הכהני' הגדולים היו מבני פנחס ויתכן שהיו בניו
אחרי' להלעזר · ואלא אחריו לאות שמת והיגנו אליהו כלל ופסר פירשתיו כי נגיל
היה עליהם וגם שהיה ביתי
פילגש בגבעה: אשר קנא
לאלהיו · מהכבתו את הסם
גם עשה טובה לישראל ודרך
דרש האב כפר ובניו יכפרו:
אשר הכה את המדינית · עם
ורבים כן: נשיא בית אב ·
אחד מחמשה אבות בני שמעון
ורמז לבית אבותיו גדול ממנו:
צור · אחד מחלכי מדין והנה
גם מלכי מדין חמשה אבות
צרור · עם הפועל כמו זכור
את יום השבת: כי צוררים הם
לכם · כי הגרו לכם: בנכליה' ·
במחשבתם הרעה מגזרת
ויתנכלו אותו: ועל דבר כזבי ·
ועוד כי יחשבו לעשות לכם רע
בעבור כזבי אחותם: ויהי אחרי
המגפה · אחר הסם ל משה ול
אלעזר על יד משה וכן ויאמר משה
וזקני ישראל לז ישיר משה ובני
ישראל · ומעם אחרי המגפה
בעבור שאמר הסם לאלה תחלק
הארץ: וידבר משה ואלעזר
הכהן · במקום אביו ויתכן שהוא
היה פה למש' כמו אהרן: אותם ·
כמו דברו לשלום: מבן עשרים
שנה · והטע' שנשאו את חשבונם:
כאשר צוה יי' את משה · ומעם
ובני ישראל היוצאי' מארץ מצרי'
כי היו בספורים רבים מיוצאי
מצרים וקריב להיותם חנים
והחל מראובן בספורי הראשוני'
במדבר סיני:

אשר

מ"ע ספורנו

ושם י"ג ר"פ וסי' נמסר בסדר
בראשית: הכה ג"ב חס'וא מלא
וסי' אשר הכה את המדינית · הכה
אפרי' שרשם יבש · הוכה בעשב
ויבש דין מלא · וא' והוכה ומת:
המכה ב' המצין ובטעם הביד
ובענייניא וסי' ושם האש המכה ·
כי צוררים הם לכם: שאו י"ב ריש פסו' וסי' שאו את ראש עדת בני ישראל ·יחברו שאו את ראש בל עדת · שאו מרום עיניכם · שאו לשמים
עיניכם · שאו עיניכ' וראו והתמהו' שאו נס ציונה · הבאים מצפון · שאו שערים ראשיכם · והברו שאו שערים ראשיכם · שאו זמרה וחנו תף ·
שאו ידיכם קדש וברכו את יי' · שאו נס בארץ: כל דסמיך לדבור אתו אהך אתם דגש במ"ט אותו אהך אותם רפי' וסי' נמס' בסדר וירא ·
ובני ישראל ט"ו מצעות פסו' וסי' ויחזק יי' את לב פרעה · אז ישיר מש' ובני ישראל · כי בא סוס פרעה · מבן עשרים שנה ומעלה דפנחס ·
ויוציאו את המקלל · בעבר הירדן בגיא · ואלה מלכי הארץ אשר הכה יהושע · ויהי ככלות יהושע · משה עבד יי' ובני ישראל הכום · ויאמרו
בני ישראל נגפים הם · ויאמר שאול לאחיה הגישה ארון · ויקרא המלך לגבעונים · ונקבצו בני יהודה ובני ישראל · ויגע החרש השביעי ·
וכל ר"פ דכון': אלה ד'בטעם טפחא בעניין וסי' משפחות הראובני' אלה משפחו' המשעוני · אלה משפחו' מנשה · ואלה בני שותלח לערן משפחות:

מסרה

אמרי נועם

אלה משפחות ג' ר"ב בטעמי בעניי' הראובני' המשעוני' מנשה' אחד אלה בני שותלח

הזקוני

את בריתי שלום · מקר' אסר ולרי' כלו' כתב את בריתי בריתי שלום דגש' כסלוך אלהי' אסמוך כמו אלהים וכן אלהין הברית שהוא כמו אהרון אהרן הברית ועוד הרבה · ל"א בריתי שלום דוגש היה
כן יסכיל כהונתו לאחרי' בכן שהרג את הפרי' לא יפול את כפיו על שהנשיאים הקב"ה הוא ל' והריגה
לשם שמים היתה כמו שמפרש ואולך · ברית כהונ' עולם · כל כהנים גדולים שהיו נמקדש אחי'
נמשלת בית שני היו אפ' נשמר בדברי הימים ואלעזר סוגיל אם שנשם וגו': אשר הכה את
המדינית · עם המדינית אבל אם פיר' פעמה לא היה בהרג כמו שאהרו"ל: צרור את המדיניים · אין
זה נגוי לאלתר שהרי נמר' אסות נשות המעשה נגשו אלא לי יסד דעתן מענין המנשה שהיתה ע"י מדין
נכתב כאן: צרור את המדיניים · ואת המולכים שמדינה עשו פן יבאו ישראל ועוד ישראל נקמו
ארגם מיד סיחון: כי צוררים הם לכם · מכאן אמרו אם בא להרגך השכם להרגו: בנכליהם אשר
נכלו לכם על דבר פעור · שהעדיפו לאשה שלכם ומהם יש לכם לנקום ולא עשנשה · על דבר כזבי
בת נשיא מדין לאותם וכי בת אותם וכי בת אותם היתה והלא היתה בת אותם אלא לפי שנתנה בעצה על אותם
נקרית אותם על שמם: ויהי אחרי המגפה · כשכלו אחי מדבר · יש כאן פרשה אחת ע"ם שהיא באמצע
הסכוק ע"י שכאן נפסק נזרם מתי מדבר ומכאן ואילך לא לאכות בנים מבן עשרים שנה ומעלה
שנכנסו לארץ: שאו את ראש כל עדת בני ישראל · כדי לאלוק להם את הארץ כדכתיב לאלה תפלוק
הארץ וגו' לרב מרגו נפלאו והם יכנסו לארץ · וידבר משה ואלעזר הכהן אותם · לא דברי הקב"ה
שאמר לאמות לא ישראל · ל"ל אותם עשה דוגמא ואכרתי לא בריתי אותך כיתי נעוריך · כאשר צוה
יי' את משה ובני ישראל היוצאים מארץ מצרים · היה נמנין מבן עשרים שנה ומעלה כמו כן נמנו
מבן עשרים שנה ומעלה: משפחת הפלואי · משפחות לא נקקייבה רק בנפולאל בן בנו שהרי אפיו
בגלעד: אלה משפחות הראובני · אלה יו"ד ה"א של שם אין לאן נשים שנה רק בראובן ושמעון
וזבולון בראובן ושמעון כדי לפיים דעת' ולקרבם אחרי שהיו כוועים בראובן בגלגל יומי אביו ושמעון
בשעשה ואחרי וזבולון ע"י שהלך כשם פעמים בשקי' שכנה כדכתיב וזבולון שרף בשמו לאות
בנוסף

רלבנ

כמו שיומו הסכלים שכבר מודע על דרך נסיון שעשיית תחומת כך מדבר כך בעת כך בתלאים כך
מהכבכים תזיק לאבר כך או לדבר כך והיה זה חלק גדול מחכמי מצרי' וחכמי בבל והאמה היה נעזר
בזה בלעם מההודעה שתגיע לו בקסם לדעת בחי זה מהדברים יתכן שיזוק האיש ההוא לו העם
ההוא לפי מה שיתבאר לו בקסם שימשך לאיש ההוא לו לעם ההוא חשבע הכבנים ולפי שהיה
אפשר שימצא באלו הענינים לו נמה שהוא מסונגם מה שאפשר שיתחדש בו החוק לישראל רצה
השם יתעלה להגילם מזה ואף על פי שהמעניינים האלו לא יוזק מי שתדבק בו השגחת השם יתע'
כי גם בזה שתתייחס בעצמות ולתשובה חלד מעבדת הבכבי' ישראלנו השם כמו שנאלרנו בר' חספר
ת"ו הנה מפני שישראל לא היו לו באופן מהעלמות שתדבק בהם כמו זאת ההשגחה ויורה על זה
התפתותם בקלות לעבודות ולע"ז הנעבדת השם יתעלה לשחרם מזאת הקללה:

התועלת הל' הוא להודיע שהעלמת העולות הוא מחמה שישיר להגעת הבנוהה הלא תראה'
שבזולת זה היה נריך בלעם כשיגלה להגיע לו הטבע האלהי להודיע לו הדבר
שיגלה שיתתן שיהיה לילה ואז יהיה לו זאת ההודעה בעת השינה בעת אחד מן הלילה לא בעת
מוגבל ממנו ולזה לאחד לימו פה הלילה וגומר שנו כא בזה גם אתה הלילה ואחכם עם הקדבת
העולות נתחדשה לו ההודעה בהקיץ וכאשר רצה לזה שהו השם יתע' על הקדבתם כמו שנאלרנו:

התועלת הה' בדעות והוא להודיע שכבר יצטרך לבניא שתתבודד מחשבתו בחי שיגלה
שתגיע לו בבנוהה ההודעה מענייניו ולזה ספר בזה המקום שהקפיד בלעם כשע'
בפעם שיגלה העם אשר רצה שתגיע לו בבנוהה ההודעה בענייניהם:

התועלת הו' הוא בדעות והוא להודיע שחי שתדבק בו ההשגחה האלהית לא יחזק בכשוף
ובמה שיולבא מהבנו ולזה אחד בלעם כשרצה לנבר שקללתו לא תזיק לישראל
שהשם יתעלה לא הסכים לקלל את העם כי זה העם נתייחד מבין שאר האומות כשהוא דבק בשם יתעלה ודוקר אל החיים הנגחיים וזהו אחרו הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב להעיר על שהקלית
ישראלנו פינה אלו לאור לאור החיים תחות בפסי מתת ישרים ותהי אחריתי כמהו: **התועלת** השגיחי הוא בדעות והוא להודיע שחי שתדבק בו ההשגחה האלהית הנה תשור אחמו נמנתו אל
הדברים המגונים כמו האון והעמל והנו מה שלאחרו בחרו לא הביט אין ביעקב ולא ראה עמל בישראל: **התועלת** הח' הוא בדעות והוא להודיע שאין כח בנחש ובקסם להחזיק הדברים
העתידים לחי שתדבק בו ההשגחה לפי שענייניהם בלתי מסודרים משפט הכוכבים חהו אחרו כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל ולזה גם כן לא הלך בפעם כפעם לקרות נחשים אך הבהוקה מחיה זה
כי היא מסודרת מהשכל ושופטת תמנו כמו שנאלרנו בשני מספר ע"י ולזה תחנה שהודיע השם יתעלה לאחריהם שאותות והמופתים שיתחדשו על דרך ההשגחה הפרטית בעת ירידת ישראל מצרי' לחשכם
לעבודתו

אשר הלו · את ישראל על משה : בהלותם · את העם אל יי׳ : הלו · השיאו את ישראל לריב על משה לשון הפעילו : ויהיו לנס · לאות ולזכרון למען אשר לא יקרב איש זר לחלוק על הכהונה : ובני קרח לא מתו · הם היו בעלה תחלה ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם לפיכך נתבלר להם מקום גבוה בגהינם ויושבו שם :

ובני פלוא אליאב: ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן ואבירם קרואי העדה אשר הצו על משה ועל אהרן בעדת קרח בהצתם על יהוה: ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת קרח במות העדה באכל האש את חמשים ומאתים איש ויהיו לנס: ובני קרח לא מתו: ס בני שמעון למשפחתם לנמואל משפחת הנמואלי לימין משפחת הימיני ליכין משפחת היכיני: לזרח משפחת הזרחי לשאול משפחת השאולי: אלה משפחת השמעני שנים ועשרים אלף ומאתים: ס בני גד למשפחתם לצפון משפחת הצפוני לחגי משפחת החגי לשוני משפחת השוני: לאזני משפחת האזני לערי משפחת הערי: לארוד משפחת הארודי לאראלי משפחת האראלי: אלה משפחת בני גד לפקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות: ס בני יהודה ער ואונן ויהי ער ואונן בארץ כנען: ויהיו בני יהודה לשלה משפחתם לשלני לפרץ משפחת הזרחי: ויהיו הפרצי לזרח משפחת הזרחי: בני פרץ לחצרון משפחת החצרני לחמול משפחת החמולי: אלה משפחת יהודה לפקדיהם ששה ושבעים אלף וחמש מאות: ס בני יששכר למשפחתם תולע משפחת התולעי לפוה משפחת הפוני: לישוב משפחת הישבי לשמרן משפחת השמרני: אלה משפחת יששכר לפקדיהם שלשה ואربעים אלף ושלש מאות: ס בני זבולן למשפחתם לסרד משפחת הסרדי לאלון משפחת האלני ליחלאל משפחת היחלאלי:

ובני פלוא אליאב: ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן ואבירם מערעי כנשתא דאתכנשו על משה ועל אהרן בכנישתא דקרח באתכנושיהון על יי׳: ופתחת ארעא ית פומה ובלעת יתהון וית קרח במותא דכנשתא כד אכלת אישתא ית חמשין ומאתן וחמשין גברא והוו לאת: ובני קרח לא מיתו: בני שמעון לזרעיתהון לנמואל זרעית נמואל לימין זרעית ימין ליכין זרעית יכין: לזרח זרעית זרח לשאול זרעית שאול: אילין זרעית שמעון עשרין ותרין אלפין ומאתן: בני גד לזרעיתהון לצפון זרעית צפון לחגי זרעית חגי לשוני זרעית שוני: לאזני זרעית אזני לערי זרעית ערי: לארוד זרעית ארוד לארלי זרעית ארלי: אילין זרעית בני גד למנייהון ארבעין אלפין וחמש מאה: בני יהודה ער ואונן ומית ער ואונן בארעא דכנען: והוו בני יהודה לזרעיתהון לשלה זרעית שלה לפרץ זרעית פרץ לזרח זרעית זרח: והוו בני פרץ לחצרון זרעית חצרון לחמול זרעית חמול: אילין זרעית יהודה למנייהון שבעין וישתא אלפין וחמש מאה: בני יששכר לזרעיתהון תולע זרעית תולע לפוה זרעית פוני: לישוב זרעית ישוב לשמרון זרעית שמרון: אילין זרעית יששכר למנייהון שתין ואربעא אלפין ותלת מאה: בני זבולן לזרעיתהון לסרד זרעית סרד לאלון זרעית אלון ליחלאל זרעית יחלאלי: אילין

אשר הלו · כטעם כי יגלו מגשים · ואת קרח · פירשתיו : ויהיו לנס · כמו ויהיו לאות לבני ישראל : ובני קרח לא מתו · והעד שמואל ובניו ובני בניו שהם המשוררים והם הנקראים הקרחים לבני קרח מזמרו גם בתורה כתוב מספחת הקרחי והזכיר הכתוב ובני קרח עם בני ראובן בעבור כי בני לחן ואבירם גדולים וקטנים מתו והנה רעת לתן ואבירם קשה מרעת קרח : הימני · ל תבקש דקדוק בשמות וכן מן פוה פוני ומן לשפופם השופמי לימנה משפחת הימנה ואינני הימני כמו מן בריעה בריעי ואני ושוני חסר י״ו״ל היחס הו זה י״ו״ל היחס ושל הפס חסר והוא הנכון ואחר ראובן שמעון וגד המוני עליו רק מנשה קודם אפרים ובמדבר סיני הפיך הנכון שזה בעבור מספרם כי בני אפרי יוסיפו על בני מנשה במדבר סיני שמונת אלפים ושלש מאות ובערבו מוחב יוסיפו בני מנשה על בני אפרים עשרי אלף ומאתים ואין זכר למשפחות המשה בנים לבנימן והם בכר וגרה ונעמן ורחש ואחד

אפרים

מיסרה

ובני פלוא אליאב חד מן י״ר פסוקי מן ג׳ מלין וסי׳ נמסר בסר׳ הצוה : בני פלו׳ז׳ בטעמ׳ זרק׳ וסי׳ בני שמעון למשפחת׳ · בני גד למשפחתם · ויהיו בני יהודה · בני זבולן למשפחתם · אפרים למשפחתם · בנימן · אשר · וסי׳ זא״ב ישא״ג זרוק : הצפוני ב׳ בתרי לישני מלאי׳ וסי׳ לצפון משפחת הצפוני · וארת הצפוני ארחיק : בני יהודה ג׳ בטעם וסימ׳ ראובן בכור ישרא׳ · ובני יהודה למשפחתם · בני יוסף למשפחתם : אלה ו״ר״פ בטעם תביר בענין וסי׳ גד יהודה יישכר זבולן אשר נפתלי · והד מצאת פסו׳ אה משפחת דן · וסי׳ כל היכא דאיכא בעניין אה משפחת פלוני משפחת בני פלוני דסמיך לפקודיהם או למשפחתם אלה בתביר והם ו׳ וסימ׳ יש״ג אזנ״י ואפרים יוצא מן הכלל : ג׳ בטעם שופר ופשט בעגיינא וסי׳ יישכ׳ דן נפתלי · שד״ן וסי׳ : ו׳ פסוקי דכל תיבותהון אית בהון שי״ן וסי׳ לישוב משפח׳ הישובי · לשמרון משפחת השמרני · ואשריאל משפחת האשריאלי · ושכם משפחת השכמי · שם ארפכשד שלח׳ שיר השירי׳ אשר לשלמה :

ובני פלוא אליאב: ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם הוא דתן ואבירם קרואי העדה אשר הצו על משה ועל אהרן בעדת קרח בהצתם על יהוה: ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת קרח במות העדה באכל האש את חמשים ומאתים איש ויהיו לנס: ובני קרח לא מתו: ס בני שמעון למשפחתם לנמואל משפחת הנמואלי לימין משפחת הימיני ליכין משפחת היכיני: לזרח משפחת הזרחי לשאול משפחת השאולי: אלה משפחת השמעני שנים ועשרים אלף ומאתים: ס בני גד למשפחתם לצפון משפחת הצפוני לחגי משפחת החגי לשוני משפחת השוני: לאזני משפחת האזני לערי משפחת הערי: לארוד משפחת הארודי לארלי משפחת הארלי: אלה משפחת בני גד לפקדיהם ארבעים אלף וחמש מאות: ס בני יהודה ער ואונן ויהי ער ואונן בארץ כנען: ויהיו בני יהודה לשלה משפחתם לשלני לפרץ משפחת הזרחי: ויהיו הפרצי לזרח משפחת הזרחי: בני פרץ לחצרון משפחת החצרני לחמול משפחת החמולי: אלה משפחת יהודה לפקדיהם ששה ושבעים אלף וחמש מאות: ס בני יששכר למשפחתם תולע משפחת התולעי לפוה משפחת הפוני: לישוב משפחת הישבי לשמרן משפחת השמרני: אלה משפחת יששכר לפקדיהם שלשה וארבעה אלף ושלש מאות: ס בני זבולן למשפחתם לסרד משפחת הסרדי לאלון משפחת האלני ליחלאל משפחת היחלאלי:

אילין אלה

אמרי נועם

וכי קרבן הקדיש אלא מלינד שכל הסופר דמן על הסעיס כאלו הקדיש קרבן: את בריתי אלוס שיעשה אלו׳ בין התלמידי׳ מיתרין כל תי״קי ותרנוס ירושלמי אלא מעבדינה אלאחת · ויהי אחרי המגפה יש פסיק בפסוק להודיעך דפרשת ציווי נאמר לאחר מכאן בפרשת מטות ונכתב כאן אח״ה הק״כה בני כאלו ובני התסטיאי׳ לא יפולו כבר בתנתי ואת הבמה תהרגו הוא״ל ונאמר תקלה על ידם לכן נאמר כאן ציווי בשביל הענגה שיעשה בישראל על ידם לכן לא נאמר בלשון נתה עבשיו אלא ציווי בלשון מהור כלומר עתידין ישראל לגרות אתם · ויהי אחרי המגפה שכלו אתי עדיין רוח הק״כה לאמות אותן שנשארו אלקתו עם הכנעניים וזכי פפיים נתנו ישראל במדבר כשו שפרשתי בפרשת במדבר סיני ובזה המנין מונה והזכיר עם המשפחות . אבל במדבר סיני לא הזכיר עם המשפחות · ולפי הפשט לא כל בני הכנעניים ולא פפיים נתנו ישראל על ידם לכן לא נאמר בלשון נתה עבשיו אלא ציווי בלשון מהור כלומר עתידין ישראל לגרות אתם · ויהי אחרי המגפה שכלו אתי עדיין רוח הק״כה לאמות אותן שנשארו אלקתו עם הכנעניים ולא מצינו זרע בני אתמון אלא מבני בניו היה הים גדול ונחלו בו המשפחות וכן מכנון ים מוחרי׳ זה מוני וכן מרד ונעמן שהם מבני בלע מלאחר לבלע משפחות הכלתי מכלל שהיה לבלע בנים אחרים וכן מבכר היה לו בנים אחרים ונקראו על שמו כמו שאמר למבכר משפחות המכירי וכן עשה לו בלעד משפחה לעצמו ויש מהם שנשארו אותם קצת כמו נמואל מוסם אותם אחי אחרים מופיים שפופם :

רלבג

לעבודתו ולזה אחר לו ונם את הגוי אשר יעבודו דן אכלו מולק על הק״כה : ובני קרח לא מתו · אלא״פ פלגים היו הזכיר הכתוב עם בני ראובן ע״י מרעתם של דתן ואבירם שהיו מבני ראובן קשה היתה מרעת קרח : לנמואל · הוא ימואל : לזרח · פרש״י אבל משפחת אחד נעלה וכו׳ לפי הפשט אינו לא הזכיר ושוד פרש״י וכן אינגון לנד · קו״ק שהרי בשמות פרש״י לאחוי לאחר אבי שזו משפחת אינגון וא״ת אם אזני הוא אזני אינגון לא נדע מי זו משפחה שביעית נעלה ו״ל מאסר׳ משפחת יאוה נאשר ושוד פרש״י ומכני לוי נכלו אחרב משפחות משפחת שמעי ועזיאלי ומכני יכהר לא נמנו כאן אלא משפחת הקרחי ואין נמנו כאן וכו׳ כלומר גם משפחת הילהרי נכלה שהרי אמנה לא נמנה כאן אלא משפחת הקרחי ואין זה מכין הואיל ואינה אלא אלים המשפחה כדכתיב בפ׳ ואתה ובני יהכר ובפ׳ ובני יהכר ושוד פרש״י והרביעית לא ידעתי מה היא כלומר לא ידעתי מ״ו משפחה רביעי מבני לוי שנפלה לפי שנפ׳ במדבר מונה שמנה משפחות מבני הלבני והשמעי העמרמי הילהרי הבכרוני והעזיאלי המחלי והעוזי וכאן בפר׳ פינחס מונה ששה משפחות מבני הלבני והבכרוני המחלי והעוזי והקרחי : וקרח הוליד את עמרם · היינו משפחת העמרמי ומשפחת הקרחי אינה כנגד משפחה כדאמרי׳ לעיל הרי שאין לך אסר כאן מונה׳ במדבר רק אלא משפחות היינו מה שפרש״י והרביעית לא ידעתי מה היא וא״ת מאחר שלא נמנו כאן אלא משפחת הקרחי נמצא שאמרו ל׳ משפחות משנה לוי נגד מרי שמעי ועזיאלי אלא י״ל לא נמנו לראשי משפחות למטה מבני בנים רק בשנשא ואחרים שנולדו על ברכי יוסף וע״ז כאמר ובולדתך אשר הולדת אחריהם מיד שאחריהם ומנשה הולידו בכר לך והיו לקרותם בתי אבות כמו בני יהודה ואשר ולכך נקראו הם ראשי משפחה כמו שפרש״י נבי ליעזר · ל״א הואיל ונפ׳ וזכרי היו מאב אחד לא אמיב להו אלא מ״משפחה אחת · ושוד פרש״י נראה שכל כ״ד אלף בפלו משנעו של שמעון ראיה לדבריו ים שכם אמר כאן מאה בפרש׳ במדבר והפקודים אינם פחות הקומה אבל שכם שמעון אמר כאן מן כמכין שבפרשת במדבר ל״ו אלף ומאה ומכאן אתה למד לאחב כ״ו אלפי׳ שמתו בנגפה היו מעבנו : לנפון · הוא נפיון · לאחוי · פרש״י אינגון בנר פירשתיו : לפרן בני פרן נמלקו לנ׳ מפקדות הפקדת נקרא על שמו והשתים על מרגרון ומשול : לישוב · הוא יוב שבתוכפ׳ לו מ״ן ל׳ מב׳ שיין שבשם אחיו ולכך אינה נקראת בשם אחיו : בני

חזקוני

בהנותם על י״י אמר רב חבדא כל החולק על רבו כאלו חולק על הק״כה : ובני קרח לא מתו · אלא״פ פלגים היו הזכיר הכתוב עם בני ראובן ע״י מרעתם של דתן ואבירם שהיו מבני ראובן קשה היתה מרעת קרח : לנמואל · הוא ימואל : לזרח · פרש״י אבל משפחת אחד נעלה וכו׳ לפי הפשט אינו לא הזכיר ושוד פרש״י וכן אינגון לנד · קו״ק שהרי בשמות פרש״י לאחוי לאחר אבי שזו משפחת אינגון וא״ת אם אזני הוא אזני אינגון לא נדע מי זו משפחה שביעית נעלה ו״ל מאסר׳ משפחת יאוה נאשר ושוד פרש״י ומכני לוי נכלו אחרב משפחות משפחת שמעי ועזיאלי ומכני יכהר לא נמנו כאן אלא משפחת הקרחי ואין זה מכין הואיל ואינה אלא אלים המשפחה כדכתיב בפ׳ ואתה ובני יהכר ובפ׳ ובני יהכר ושוד פרש״י והרביעית לא ידעתי מה היא כלומר לא ידעתי מ״ו משפחה רביעי מבני לוי שנפלה לפי שנפ׳ במדבר מונה שמנה משפחות מבני הלבני והשמעי העמרמי הילהרי הבכרוני והעזיאלי המחלי והעוזי וכאן בפר׳ פינחס מונה ששה משפחות מבני הלבני והבכרוני המחלי והעוזי והקרחי : וקרח הוליד את עמרם · היינו משפחת העמרמי ומשפחת הקרחי אינה כנגד משפחה כדאמרי׳ לעיל הרי שאין לך אסר כאן מונה׳ במדבר רק אלא משפחות היינו מה שפרש״י והרביעית לא ידעתי מה היא וא״ת מאחר שלא נמנו כאן אלא משפחת הקרחי נמצא שאמרו ל׳ משפחות משנה לוי נגד מרי שמעי ועזיאלי אלא י״ל לא נמנו לראשי משפחות למטה מבני בנים רק בשנשא ואחרים שנולדו על ברכי יוסף וע״ז כאמר ובולדתך אשר הולדת אחריהם מיד שאחריהם ומנשה הולידו בכר לך והיו לקרותם בתי אבות כמו בני יהודה ואשר ולכך נקראו הם ראשי משפחה כמו שפרש״י נבי ליעזר · ל״א הואיל ונפ׳ וזכרי היו מאב אחד לא אמיב להו אלא מ״משפחה אחת · ושוד פרש״י נראה שכל כ״ד אלף בפלו משנעו של שמעון ראיה לדבריו ים שכם אמר כאן מאה בפרש׳ במדבר והפקודים אינם פחות הקומה אבל שכם שמעון אמר כאן מן כמכין שבפרשת במדבר ל״ו אלף ומאה ומכאן אתה למד לאחב כ״ו אלפי׳ שמתו בנגפה היו מעבנו : לנפון · הוא נפיון · לאחוי · פרש״י אינגון בנר פירשתיו : לפרן בני פרן נמלקו לנ׳ מפקדות הפקדת נקרא על שמו והשתים על מרגרון ומשול : לישוב · הוא יוב שבתוכפ׳ לו מ״ן ל׳ מב׳ שיין שבשם אחיו ולכך אינה נקראת בשם אחיו : בני

בני יהודה ג׳ בטעם בענין ראשי״ם בענין יהודה יוסף

שמעון ד׳ בטעם זרקא בענין אבי׳ ואחב · ישלאב · זרוק

גד ז׳ בטעם זרקא בענין אחב׳ ישלאב זרוק סימן

בני ג׳ בטעם בענין יששכר דן נפתלי סל״ן סימן

רלבג

קומץ מנחה

פנחס במלואו עולה יצחק שמרה אחת להם עיין פענח רזא: בן אלעזר בן אהרן הכ"ח זבן ח"ח ואינו סלוסר בבלתחמה ועם כל זה לקח רומח בידו לקנאת ה' או רצה להורות שאע"פ שהכהונה באה לו מן הקנא' מ"מ גם מן הזרע ומן המשפחה ראוי להיות כהן: בקנאו את קנאתי שהיא לא היה רק הסקנא כי האל ית' נמר על ידו שאר המעשי כמו שא"ל י' נסים נעשו לו: לכן אמור ולא פי' לפי יאמר אלא רצונו שיכתוב בס"ת לזכרון לישראל שהוא כ"ג: את בריתי שלו' לפי ששמעון ולוי אחים היו ותמיד היו אגודים יחד ועתה בא פנחס והפר ברית האחוה א"כ מכאן ואילך תהיה מלחמה ביניהם לזה אמר שלו' שיהיה שלו' בניהם כמקרם ולפי פשוטו שיהי' לו שלו' מקרובי זמרי: נשיא בית אב וקשה דבפרק אלו הן הנשרפין אמרו ה' שמות היו לו ומני בנייהו שלומיאל בן צורי שדי א"כ היה נשיא שבט ונשיא בית אב אינו נשיא שבט: ראש אומו מיר"שי ולפי שהפקי' בחו לזנות מנאו שלישי קשה היתלו לבנותו אחרון וי"ל פשוט שיש כ"פ מלכי בפסוק בראש ובסוף וכל הפסוק למלכי הוא החיבור וכן בהפך א"כ צור שהוא באמצע הוא הסרוחק מכלם דומיא דפירות שנשתבח בחנא"י דכל הפסוק לארץ חוא פשוטה: אך בגורל חחלק הארץ זהו לענין השבטים שהיו חולקי בשו' ביניהם אבל לבתי אבות ולגברי' שבכל שבט עליהם כתיב לרב הרבו נחלתו: אשר ילדה אותה בסדרש יש אשחו של לוי אותה שמה: כי בחטאו מת פי' חטאו גרם לו דבנים לא היה לו: את קרבני את לרבות המלח: תמימי' יהיו לכם נאמר במועדים ולא בר"ח דבמועד ושבת אם יהיו בעלי מומין יחללו שבת וי"ט מש"אכ בר"ח וזהו מה שאמר הנביא קרשי בזוית ואת שבתותי חללת: ביום הבכורי' וגו' לא כתיב שעיר לחטאת לפי שיום מ"ת הוא והיו ישראל כקטן שנולד בלי חטא וללמד שהתורה מכפר בהרבן שכל העוסק בתורה עולה כאלו הקריב עולה:

חפלת פרשת פנחס

פרשת פינחס

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וגו' עד צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי

את בריתי שלום. ר"ל שכתוב שם שלום בין ישראל ובין הש"י כן יהיה לו ברית שלום והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם. ר"ל שלא תפסוק הכהונה ממנו ומזרעו לעולם וזאת הברכה היא להשאר זרעו תמיד שבזולת זה לא תהיה בכהן ברכה כי כל הנביאים מזרע אהרן הם כהנים ואפשר שרמז זה לכהונה גדולה והוא היותר נכון ואמר שתהיה לו להבטיחו שלא יתן קודם שעור אביו ויהיה הוא כהן גדול אחרי אביו וזרעו אחריו יהיו כהנים גדולים לא תפסק זאת הכהונה מהם והנה ידענו כי פנחס היה כהן גדול ומזרעו היו כהנים גדולים דברים כמו שנתב' בספר דברי הימים ואין לספק על זה מחה שחלמו מבני איתמר וזה כי אלו היעודים הכוללים ומקיפים בכל הזמן יש בהן תנאי בהכרח ולזה אפשר שסר זה היעוד עת מה בסו' התנאי כמו שסרה קצת המלכות מזרע שלמה בן דוד בסור התנאי. תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל. ר"ל כי תחת אשר קנא לאלהיו ושמר ישראל מהכלמון יהיה לו ברית שלום ותחת אשר כפר על בני ישראל נתן לו ולזרעו שיהיה מכפר על בני ישראל ולזה נתן לו כהונה גדולה כי הכהן הגדול יכפר על בני ישראל פעם אחת בשנה כמו שה"ת בפרשת אחרי מות והנה זכר שהאי המוכה הוא נשיא שבט שמעון והאשה המוכה היתה בת תלך מתלכי מדין כי גור היה שם אחד מה תלכים כאחרו את לוי ואת רקם ואת גור להורות על חזק קנאת פנחס לשם יתעלה עד ששם נפשו בכפו להרוג נשיא שבט אחד ובת תלך. גרוה את המדינים וגו'. כי צוררים הם לכם. זוה השם יתעלה מיאנאו ישראל את המדיינים ויכו אותם לפי שהם היו שונאים את ישראל במחשבתם הרעה שהשתדלו להכשיל את ישראל בזמותיהן ובע"ז כפי שיכלם השם יתעלה וזה היה בעצת בלעם עד שכבר כתבנו לזה כלם וגם המלכים אשר שם הפקידו בנותיהם לישראל להכשילם כמו שנתבאר בדברי כזבי ועתה נוסיפה שנאתם בעבור כזבי שהנה שהיתה בת תלך מ' מחלבי מדין. ולזה הוא מבואר שלא לא תתהרו להכותם ישתלו בצרים אחרים להזיק לישראל ועוד שזאת המלחמה תשלם ע"י משה בלתם יותר שלם לכלות את המדינים מהה שיעשה ע"י יהושע לחזק הגדול שבין משה ליהושע ולזה תמצא בזאת המלחמה מהפלא מה שלא יתמצא כמוהו במלחמה אחת מחלחמות יהושע כי בעם מעט נכחו תכף עם גדול ורב לא הרגו לא כן מהזכרים והרו בלופן מהרבוי שהיה מספר הנקבות מהטף אשר לא ידעו משכב זכר ל"ב אלף ועם כלזה לא נפקד איש מלבשי המלחמה אשר בלו שם ולזה הנה הש' יתע' שתעשה זאת המלחמה קודם שיאסף משה אל עמיו וזה ממה שיורה על עוצם הענוש שנענשו ישראל כשלא היתה להם הארץ ירושה ע"י משה רבינו כמו שזכרנו בזה שקדם. ויהי אחרי המגפה ונומר. הנה השם יתעלה שימנו ישראל אחר המגפה מבן עשרים שנה ומעלה לפי שרצה לעוות ע"י משה רבינו איך תחלק הארץ בלופן שלא יתחדש אחרי מחלוקת בזה ולזה מבאם והנביל שלאלה הנמנים תחלק הארץ והם הראוים לנחלת הארץ והנה בזה שיהיה זה בזה שיבא בנ"ה. ויאמר ה' אל משה ואל אלעזר ובזמר אחר השם יתעלה זה למשה שיאמר אותו לאלעזר והנה היה אלעזר לפה משה במקום אהרן אביו וידבר משה ואלעזר הכהן אותם. הוא כמו עמם וכאותו דברו לשלום כמו שזכר החכם ר"ע. מבן עשרים שנה ומעלה כאשר צוה ה' את משה. ר"ל שאמרו להם לאמותם מבן עשרים שנה ומעלה וכן עשו כאשר צוה יי' את משה ובכתוב אחז דרך קצרה להיות זה הענין מובן בעצמו. ובני ישראל היושבים בארץ מצרים. לפי שלא כנזרה מיתה במדבר על יושבי מצרים כי אם על אשר היו מבן עשרים שנה ומעלה בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים וכבר היו אז שם רבים למע' מעשרים שנה בא להגיד בזה המקום שלא מתו אלה במדבר ולזה היו בספרים בזה המקום רבים שהיו מיושבי מצרים ולזה אחר שימנום עתה ואין לאומ' שיאחר שלא ימנו עתה כי אם הנשארים מיושבי מצרים שלא היו בני עשרי' שנה במספר האחר כי כבר אחר שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו'. ולזה יקוייב שימנום כלם רוצה לומר מה שהיה מהם מבן עשרים שנה ומעלה ואין צורך עוד להאריך בזה. הוא דתן ואבירם קריאי העדה אשר הלו על משה ועל אהרן וגו'. למדנו בזה שהם היו בזאת המריבה והמחלקת כמו התחלה ושרש יותר מקרח ולזה אחר ותבלע אותם ואת קרח בהיות שהם היו הסנה הראשונה והם סבבו הבשתת החטאים ומחתים אים ואולם הקדים קרח בפרשת קרח לחבלתו ולזה תחלת שדתן ואבירם אתו הם וכל אשר להן ואין הענין כן בקרח כי בניו לא מתו כמו שספר בזאת הפרשה והעל שהם היו מסודרים דברים בימי דוד וידעה שהם היו בתקום בנינו שהיה קרח כשפתחה הארץ את פיה ובתבלע ובתחזק המקום אשר תחת כפות רגליהם בדרך שלא בלעה אותם הארץ ולזה הולרך לומר ובני קרח לא מתו בי היו במקום שהיו ראוים למות ולזה אחרו רז"ל מקום בתבלע להם בגיהנם כי המקומות הנפתחים בזה האופן שנפתחה הארץ בעת היותה פתוחה יקראו גיהנם או גיא בן הנם. ויהיו לנס. רוצה לומר שהיו לאות ולזכרון לבני ישראל להזהירם שלא יקרב איש אשר לא מזרע אהרן הוא לעבודת המקדש. והנה הגיע מהתועלת בזה הספר להודיע שיותר אשר שבטו של שמעון מכל שאר השבטים שאשר מספרן מה כי שבט שמעון אשר ל"ו אלף ומאה ושלשים על שאר השבטים שאשר מספרן והם ראובן וגד ואפרים ונפתלי לא אשר מאמנו כי אם כ"ג אלף ותשע מאות ועשרים וזה הוה שרוב התלונות אשר היו במדבר היו מהשבטי' אשר מבטנו של שמעון ולו' נפקדה ברכתו בפרש' וזאת הברכה ולזה גם כן אחר יעקב כשהם אל תבא נפשי ובקהלם אל תחד כבודי להתבאר לו שהם היו קנטרנים והגיע עוד מהתועלת בזה הספר הנני להודיע שבבר נתקיימה הברכה שבירך יעקב את יוסף לתת לו שכם אחת על אחיו כי ראובן היה בכור ויוסף בכו' ובכר היה בחלת יוסף יותר מבחלת ראובן כמו בחלת שמעון ויותר מזה כמו שאחר אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי וזה כי אלו שנתלקה להם הארץ תחלה בהספרם שבבר היה מספר מנשה ואפרים יותר מהספר ראובן ושמעון וזה כי מספר ראובן ושמעון לא היה כי אם ששים וחמשה אלף ותשע מאות ושלשים ומספר מנשה ואפרים היו חמשה ושמונים אלף וחמשים ולא היה כן הענין בהספר הראשון שבבר בפרשת מדבר סיני וזה שמספר ראובן ושמעון היה אז מאה אלף וחמשי' אלף ושמונ' מאו' ומספר מנשה ואפרים לא היה אז כי אם ע"ב אלף ת"ש והנה זכר שם בנות צלפחד בעבור מה שספר מעונים אחר זה בענין דיני הנחלות והנה הסנים בקרוב זה הספר השני למספר הראשון לא תבר כי אם אלף ושמונה מאות ועשרים. לאלה תחלק הארץ. ר"ל לאלו הנמנים והנה לא זכר פקודי לוי כי אם אחר הראשון הזה כי כפר בראשו בזה שקדם כי שבט לוי לא יתחל בתוך בני ישראל ולזה אחר לאלה להוציא שבט לוי ולהוציא הגרים והעבדים כי אלו לא נמנים כי לא היו מתיחסים לאחד מהשבטים והנמנים היו מתיחסים בכללם לשבטים כמו שנתבאר מהדברי' אשר בזה הספר. בהספר מחות לא רצתה התורה שיתנו הם בעצמם אבל יתנו שמותיהם כמו שמכר בפרשת במדבר סיני וכבר נתבארה הסבה בפרשת כי תשא ובזה האופן גם כן מבאום בזה המקום ואם לא מכר. לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט נחלתו ונומר. ירלה לפי מה שתחשוב שבאשר יתלקו בני השבט ביניהם נחלת שבט יותן תמנו לאים ולאים לפי פקודיו ואין הרצון שלא מהמעלה והשלמות הנה לא לקח פינחס רשות מאמו על זה המעשה אבל התעור' מעצמו לבאר הדע בזריזות רב ושם כפשו להרוג כשראל שבט ישראל לקנאתו לאלהיו וכבר היה לו מזה גמול טוב מהשם יתע' שכתן בריתו אתו החיים והשלו וזכה להיות מזרעו כהנים גדולי' דנים והנה מצאנו לו מאחר חיים שכבר היה חי בימי פלגש בגבעה אחר ופנחס בן אהרן הכהן עומד לפניו בימים ההם גם היה חי בימי דוד אחר ופנחס בן אלעזר בן אהרן בגיל היה עליהם לפני יי' ואחרו רז"ל שעדיין הוא חי ויחיה עד תחית המתים ולזה הסכימו שפנחס הוא אליהו כי נמצ' לו אדך חיי' נפלא כמו שאחר מלאכי הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא ונומר: והנלאה בעינינו שהענין הוא כמו שנזכר הטעם בביאור מלכים בנ"ה:

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וגו' עד צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי

בריתי שלום. ר"ל שכתוב שם שלום בין ישראל ובין הש"י כן יהיה לו ברית שלום והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם. ר"ל שלא תפסוק הכהונה ממנו ומזרעו לעולם וזאת הברכה היא להשאר זרעו תמיד שבזולת זה לא תהיה בכהן ברכה כי כל הנביאים מזרע אהרן הם כהנים ואפשר שרמז זה לכהונה גדולה והוא היותר נכון ואמר שתהיה לו להבטיחו שלא יתן קודם שעור אביו ויהיה הוא כהן גדול אחרי אביו וזרעו אחריו יהיו כהנים גדולים לא תפסק זאת הכהונה מהם והנה ידענו כי פנחס היה כהן גדול ומזרעו היו כהנים גדולים דנים כמו שנתב' בספר דברי הימים ואין לספק על זה מחה שחלמו מבני איתמר וזה כי אלו היעודים הכוללים ומקיפים בכל הזמן יש בהן תנאי בהכרח ולזה אפשר שסר זה היעוד עת מה בסו' התנאי כמו שסרה קצת המלכות מזרע שלמה בן דוד בסור התנאי. תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל. ר"ל כי תחת אשר קנא לאלהיו ושמר ישראל מהכלמון יהיה לו ברית שלום ותחת אשר כפר על בני ישראל נתן לו ולזרעו שיהיה מכפר על בני ישראל ולזה נתן לו כהונה גדולה כי הכהן הגדול יכפר על בני ישראל פעם אחת בשנה כמו שה"ת בפרשת אחרי מות והנה זכר שהאי המוכה הוא נשיא שבט שמעון והאשה המוכה היתה בת תלך מתלכי מדין כי גור היה שם אחד מה תלכים כאחרו את לוי ואת רקם ואת גור להורות על חזק קנאת פנחס לשם יתעלה עד ששם נפשו בכפו להרוג נשיא שבט אחד ובת תלך. גרוה את המדינים וגו'. כי צוררים הם לכם. זוה השם יתעלה מיאנאו ישראל את המדיינים ויכו אותם לפי שהם היו שונאים את ישראל במחשבתם הרעה שהשתדלו להכשיל את ישראל בזמותיהן וכע"ז כמו שיכלם השם יתעלה וזה היה בעצת בלעם עד שכבר כתבנו לזה כלם וגם המלכים אשר שם הפקידו בנותיהם לישראל להכשילם כמו שנתבאר בדברי כזבי ועתה נוסיפה שנאתם בעבור כזבי שנהרגה שהיתה בת תלך מ' מחלבי מדין. ולזה הוא מבואר שלא לא תתהרו להכותם ישתלו בצרים אחרים להזיק לישראל ועוד שזאת המלחמה תשלם ע"י משה בלופן יותר שלם לכלות את המדינים מהה שיעשה ע"י יהושע לחזק הגדול שבין משה ליהושע ולזה תמצא בזאת המלחמה מהפלא מה שלא יתמצא כמוהו במלחמה אחת מחלחמות יהושע כי בעם מעט נכחו תכף עם גדול ורב לא הרגו לא כן מהזכרים והרו בלופן מהרבוי שהיה מספר הנקבות מהטף אשר לא ידעו משכב זכר ל"ב אלף ועם כלזה לא נפקד איש מלבשי המלחמה אשר בלו שם ולזה הנה הש' יתע' שתעשה זאת המלחמה קודם שיאסף משה אל עמיו וזה ממה שיורה על עוצם הענוש שנענשו ישראל כשלא היתה להם הארץ ירושה ע"י משה רבינו כמו שזכרנו בזה שקדם. ויהי אחרי המגפה ונומר. הנה השם יתעלה שימנו ישראל אחר המגפה מבן עשרים שנה ומעלה לפי שרצה לעוות ע"י משה רבינו איך תחלק הארץ בלופן שלא יתחדש אחרי מחלוקת בזה ולזה מבאם והנביל שלאלה הנמנים תחלק הארץ והם הראוים לנחלת הארץ והנה בזה שיהיה זה בזה שיבא בנ"ה. ויאמר ה' אל משה ואל אלעזר ובזמר אחר השם יתעלה זה למשה שיאמר אותו לאלעזר והנה היה אלעזר לפה משה במקום אהרן אביו וידבר משה ואלעזר הכהן אותם. הוא כמו עמם וכאותו דברו לשלום כמו שזכר החכם ר"ע. מבן עשרים שנה ומעלה כאשר צוה ה' את משה. ר"ל שאמרו להם לאמותם מבן עשרים שנה ומעלה וכן עשו כאשר צוה יי' את משה והכתוב אחז דרך קצרה להיות זה הענין מובן בעצמו. ובני ישראל היושבים בארץ מצרים. לפי שלא כנזרה מיתה במדבר על יושבי מצרים כי אם על אשר היו מבן עשרים שנה ומעלה בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים וכבר היו אז שם רבים למע' מעשרים שנה בא להגיד בזה המקום שלא מתו אלה במדבר ולזה היו בספרים בזה המקום רבים שהיו מיושבי מצרים ולזה אחר שימנום עתה ואין לאומ' שיאחר שלא ימנו עתה כי אם הנשארים מיושבי מצרים שלא היו בני עשרי' שנה במספר האחר כי כבר אחר שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו'. ולזה יקוייב שימנום כלם רוצה לומר מה שהיה מהם מבן עשרים שנה ומעלה ואין צורך עוד להאריך בזה. הוא דתן ואבירם קריאי העדה אשר הלו על משה ועל אהרן וגו'. למדנו בזה שהם היו בזאת המריבה והמחלקת כמו התחלה ושרש יותר מקרח ולזה אחר ותבלע אותם ואת קרח להגיד שהם היו הסנה הראשונה והם סבבו הבשתת החטאים ומחתים אים ואולם הקדים קרח בפרשת קרח לחבלתו ולזה תחלת שדתן ואבירם אתו הם וכל אשר להן ואין הענין כן בקרח כי בניו לא מתו כמו שספר בזאת הפרשה והעל שהם היו מסודרים דברים בימי דוד וידעה שהם היו בתקום בנינו שהיה קרח כשפתחה הארץ את פיה ובתבלע ובתחזק המקום אשר תחת כפות רגליהם בדרך שלא בלעה אותם הארץ ולזה הולרך לומר ובני קרח לא מתו בי היו במקום שהיו ראוים למות ולזה אחרו רז"ל מקום בתבלע להם בגיהנם כי המקומות הנפתחים בזה האופן שנפתחה הארץ בעת היותה פתוחה יקראו גיהנם או גיא בן הנם. ויהיו לנס. רוצה לומר שהיו לאות ולזכרון לבני ישראל להזהירם שלא יקרב איש אשר לא מזרע אהרן הוא לעבודת המקדש. והנה הגיע מהתועלת בזה הספר להודיע שיותר אשר שבטו של שמעון מכל שאר השבטים שאשר מספרן מה כי שבט שמעון אשר ל"ו אלף ומאה ושלשים על שאר השבטים שאשר מספרן והם ראובן וגד ואפרים ונפתלי לא אשר מאמנו כי אם כ"ג אלף ותשע מאות ועשרים וזה הוה שרוב התלונות אשר היו במדבר היו מהשבטי' אשר מבטנו של שמעון ולו' נפקדה ברכתו בפרש' וזאת הברכה ולזה גם כן אחר יעקב כשהם אל תבא נפשי ובקהלם אל תחד כבודי להתבאר לו שהם היו קנטרנים והגיע עוד מהתועלת בזה הספר הנני להודיע שבבר נתקיימה הברכה שבירך יעקב את יוסף לתת לו שכם אחת על אחיו כי ראובן היה בכור ויוסף בכו' ובכר היה בחלת יוסף יותר מבחלת ראובן כמו בחלת שמעון ויותר מזה כמו שאחר אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי וזה כי אלו שנתלקה להם הארץ תחלה בהספרם שבבר היה מספר מנשה ואפרים יותר מהספר ראובן ושמעון וזה כי מספר ראובן ושמעון לא היה כי אם ששים וחמשה אלף ותשע מאות ושלשים ומספר מנשה ואפרים היו חמשה ושמונים אלף וחמשים ולא היה כן הענין בהספר הראשון שבבר בפרשת מדבר סיני וזה שמספר ראובן ושמעון היה אז מאה אלף וחמשי' אלף ושמונ' מאו' ומספר מנשה ואפרים לא היה אז כי אם ע"ב אלף ת"ש והנה זכר שם בנות צלפחד בעבור מה שספר מעונים אחר זה בענין דיני הנחלות והנה הסנים בקרוב זה הספר השני למספר הראשון לא תבר כי אם אלף ושמונה מאות ועשרים. לאלה תחלק הארץ. ר"ל לאלו הנמנים והנה לא זכר פקודי לוי כי אם אחר הראשון הזה כי כפר בראשו בזה שקדם כי שבט לוי לא יתחל בתוך בני ישראל ולזה אחר לאלה להוציא שבט לוי ולהוציא הגרים והעבדים כי אלו לא נמנים כי לא היו מתיחסים לאחד מהשבטים והנמנים היו מתיחסים בכללם לשבטים כמו שנתבאר מהדברי' אשר בזה הספר. בהספר מחות לא רצתה התורה שיתנו הם בעצמם אבל יתנו שמותיהם כמו שמכר בפרשת במדבר סיני וכבר נתבארה הסבה בפרשת כי תשא ובזה האופן גם כן מבאום בזה המקום ואם לא מכר. לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט נחלתו ונומר. ירלה לפי מה שתחשוב שבאשר יתלקו בני השבט ביניהם נחלת שבט יותן תמנו לאים ולאים לפי פקודיו ואין הרצון שלא יתחלו עמהם הקטנים. מכ' סל' שלא מתו עמהם כי זה דבר בלתי רצוי לקי תהיה הנחלת שבטיו לאים מחלת השבט לפי יתם פקודי ביתו לפקודי כל השבט ואחר זה תהיה זאת הנחלה מתחלקת בין כל בני הבית הקטני' מכ' שנה ומעלה. מעשרי' שנה ומעלה כאלו היתה להם זאת הנחלה מאביהם ולזה אמרו רז"ל שהמתי' היו יורדים החיים בזאת הנחלה ולפי שאחר אים לפי פקודיו שהנקבות אינם נחלות לכל יתחלו האים ולזה כאו כמה מלפחד להתרעם על זה הענין לפני משה. לך בגורל יחלק הארץ וגו'. למדנו מזה כי החלוקה שנתחלקה הארץ בחלה לשבטים היתה בגורל וכן מצאנו בספר יהושע ויש לבאול איך יתכן שתהיה זאת החלוקה ע"פ הגורל אין הגורל וכן מצאנו בספר יהושע ויש לבאול איך יתכן שתהיה זאת החלוקה ע"פ הגורל אין החלקים שוים ולזה אמרנו שהחלוקה תחלה לחלקים שוים ע"פ הגורל לדעת בחר זה מקום שתהי' נחלת השבט וכאשר ידעו בחיה מקום תהיה נחלת השבט הוסיפו עליהם אם היה רב. משפחה לזו מקום מחנה אם היה מעט הנה יתחייב מזה שיהי' אפשר שתסור מהשבט כל הנחלה לו בגורל והבגורל שאם היה בלא הגורל מיושבר ויהודה ודן ונפתלי זה אצל זה הנה יכנס כל הגורל המשיגיו בהגיון לפי שמספרן היה יותר מעטים מספר כל ישראל יותר מחצי' שבטים שהוא חלק שבט אחד ולזה יראה שהיה זה כשחקרו על פי הגורל בחלק מה מהארץ לפי זה שבט יהיה והמשיכו לו שם מהארץ לפי הראוי לו לפי פקודי השבט לגדלים אשר ידעו ע"פ הגורל ואחר זה הפילו גורל אשר נמה בנחלת לנחלת אותו המשה לדעת אי זה שבט יכילו והמשיכו לו ג"כ שם ע"פ הגורל הראוי לו לפי פקודי השבט לגדלים אשר ידעו ע"פ הגורל הראשון ומה שאחר שם שיחלקו מחרון לנחלת אותו המשה לדעת אי זה שבט יכילו והמשיכו לו שם מהארץ לפי הראוי לו לפי פקודי השבט לגדלים אשר ידעו ע"פ הגורל ואחר זה הפילו גורל אשר נמה בנחלת לנחלת אותו המשה לדעת אי זה שבט יכילו והמשיכו לו ג"כ שם ע"פ הגורל

ואלה בני שותלח וגו׳ · שאר בני שותלח נקראו תולדותיהן על שם שותלח ומערן יצאת משפחה רבה ונקראת על שמו ונחשבו בני שותלח לשתי משפחות לא וחשוב וחמלא בפרשה זו חמשים ושבע משפחות ומבני לוי שמנה הרי שבעים וחמש וזהו שנא׳ בי חתם המעט וגו׳ה״א מעט חמשה לחתם חסרים ממשפחות כל העמים שהן שבעים אף זו הבנתי מיסודו של ר׳ משה הדרשן אך הוצרכתי לפחות ולהוסיף בדברו: לאחיהם · הוא אחי שירד למצרים ולפי שנקרא על שם יוסף שהיה אחיו ורם ממנו נקר׳ אחיהם: שפוף · הוא חופי׳ על שם שהיה יוסף שפוף בין האומות: לשוחם · הוא חושים:

ושם

אלה משפחת הזבולני לפקדיהם׳ בעמ׳ בעינו ר״פ ששים אלף וחמש מאות:

ס בני יוסף למשפחתם ב׳ בעמ׳ ר״פ בענין יהודה יוכף: ה׳ בני מנשה המכיר ומכיר הוליד את־ ל׳ וחל׳ גלעד לגלעד משפחת הגלעדי:

אלה בני גלעד איעזר משפחת האיעזרי לחלק משפחת החלקי: ל׳ וחל׳ ואשריאל משפחת האשריאלי ושכם משפחת השכמי: ושמידע משפחת השמידעי וחפר משפחת החפרי: ל׳ וחל׳ וצלפחד בן־חפר לא־היו לו בנים כי אם־בנות ושם בנות צלפחד מחלה ונעה חגלה מלכה ותרצה: אלה משפחת מנשה ופקדיהם שנים מות מ״ו סימן · ב׳ ר״פ בעמ׳ בענין וחד ואלה בני שותלח וחמשים אלף ושבע מאות:

ס אלה בני־אפרים אפרים ל׳ בעמ׳ בענין זאת׳ ום״לג ברוך סימן · למשפחתם לשותלח משפחת השותלחי לבכר משפחת הבכרי ל׳ וחס׳ · ל׳ לתחן משפחת התחני: ואלה בני שותלח לערן משפחת הערני: אלה משפחת בני־אפרים לפקדיהם כול׳ אם נמ״ח לחשי הלכות נפקדיהם שנים ושלשים אלף וחמש מאות אלה בני־יוסף למשפחתם:

ס בני בנימן למשפחתם בנימן ל׳ בעמ׳ בענין אחר יבלג ברוך סימן · לבלע משפחת הבלעי לאשבל משפחת האשבלי לאחירם משפחת האחירמי: לשפופם משפחת השופמי לחופם משפחת החופמי: ויהיו בני־בלע ארד ונעמן משפחת הארדי לנעמן משפחת הנעמי: אלה בני־בנימן למשפחתם ופקדיהם ל׳ בוס גבר חמשה וארבעים אלף ושש מאות: ס אלה בני־ דן למשפחתם לשוחם משפחת השוחמי אלה משפחת דן למשפחתם: כל־משפחת השוחמי לפקדיהם ארבעה וששים אלף וארבע מאות: ס בני אשר למשפחתם לימנה משפחת הימנה לישוי משפחת הישוי לבריעה משפחת הבריעי:

אלה בני זרעית זבולני לפקדיהם׳ בעמ׳ בעינו ר״פ אלפין וחמש מאה: ס בני יוסף לזרעיתהון מנשה ואפרים: בני מנשה המכיר ומכיר זרעית מכיר ומכיר אוליד ית־גלעד לגלעד זרעית גלעד: ל׳ וחל׳ אילין בני גלעד איעזר זרעית איעזר לחלק זרעית חלק: ואשריאל זרעית אשריאלי ושכם זרעית שכם: ל׳ וחל׳ ושמידע זרעית שמידע וחפר זרעית חפר: וצלפחד בר־חפר לא־הוו ליה בנין אילהן בנן ושום בנת צלפחד מחלה ונועה חגלה מלכה ותרצה: אילין זרעית מנשה ומנייהון חמשין ותרין אלפין ושבע מאה: אילין בני־ אפרים לזרעיתהון לשותלח זרעית שותלח לבכר זרעית בכר לתחן זרעית תחן: ואילין בני שותלח לערן זרעית ערן: אילין זרעית בני־ אפרים למנייהון תלתין ותרין אלפין וחמש מאה אילין בני־יוסף לזרעיתהון: בני בנימן לזרעיתהון לבלע זרעית בלע לאשבל זרעית אשבל לאחירם זרעית אחירם: לשפופם זרעית שפופם לחופם זרעית חופם: והוו בני־בלע ארד ונעמן זרעית הארדי לנעמן זרעית נעמן: אילין בני־בנימן לזרעיתהון ומנייהון ארבעין וחמשא אלפין ושית מאה: אילין בני־דן לזרעיתהון לשוחם זרעית שוחם אילין זרעית דן לזרעיתהון: כל־ זרעית שוחם למנייהון שית אלפין וארבע אלפין וארבע מאה: בני אשר לזרעיתהון לימנה זרעית ימנה לישוי זרעית ישוי לבריעה זרעית בריעה: לבני

דן למשפחתם לשוחם משפחת השוחמי אלה משפחת דן למשפחתם: כל־משפחת השוחמי לפקדיהם ארבעה ושששים אלף וארבע מאות: ס בני אשר למשפחתם לימנה משפחת הימנה לישוי משפחת הישוי לבריעה משפחת הבריעי: לבני

דלבג

האשריאלי ל׳ וכ״כ ודין פסו׳ הוא חד מן ו׳ פסוקים דנגל פינוחין ס״ן · קדשי הקדשים · על פיו יצאו ועל פיו יבאו · ל״ל על פי יהושע יצאו ויבאו לא כ״פ שהוא שואל העתידות לאלעזר במשפט האורים והוא מה ששאל מה׳ אשר יוציאם ואשר יביאם · הוא וכל בני ישראל אתו הוא מה ששאל משה אשר יצא לפניהם וגו׳ כי הוא יצא לו ויבא וכל בני ישראל יהיו אתו בדרך שיצא לפניהם ויבא לפניהם ובצאתם ובבאתם יהיו כל בני ישראל אותו וכל העדה יצאו ויבאו על פיו אף על פי שלא יצא ויבא לפניהם לא יהיה הרצון באחרו וכל העדה שנהדרי גדולה כי הם נקראו עד׳ כמו שביארנו באחרו ואם כל עדת ישראל יצאו לא יהיה הרצון באחרו הוא וכל בני ישראל אתו ששאל׳ הכהן יצא גם כן על פי יהושע ויבא וכל בני ישראל אתו וכל העדה שהם הסנהדרין כולם יצאו ויבאו ע״פ יהושע כי לו נתנה הנבואה בזה ואף על פי שהוא שואל במשפט האורים לאלעזר לא יהיה אחרו וכל העדה שב לעדה מיוחדת שבישראל שאם יצוה לה׳ לצא׳ ולבא יחויב לה׳ לשמוע בקולו ואף על פי שלא יצוה זה לכל ישראל והמשל שאם רצה לשלח במלחמה אלף או אלפים לא כמה שירצה יחויבו הם לשמוע בקולו והנה עשה משה כאשר צוהו השם יתע׳ ולא היתה עינו רעה בתתו שררתו ליהושע בן נון · זה ביאור דברי זאת הפרשה הצריכים אל ביאור ואולם התועלות המגיעות מזאת הפרשה הם ח׳:

אלה בני אל ראשי פסיקת דעיין בני אמ״ב אלה בני אפרים בן אל״ד סימן · אפרים ז׳ בעמ׳ בענין זאת׳ ום״לג ברוך סימן · בנימן ל״ בעמ׳ בענין אחר יבלג ברוך סימן · למשפחתם כל חורייתא ובנייהו׳ הם בח״ת

התועלת הראשון הוא להודיע כי ה׳ יתעלה ישלם לעושה הטוב כטובתו ולזה היה ברית שלום לפינחס תחת שומו בין ישראל ובין השם יתע׳ והיתה לו הכהונה הגדולה לו ולזרעו לכפר על בני ישראל תחת אשר כפר על ישראל בזה המעשה:

התועלת השני הוא להודיע שהי שיתאמת לו מאחר שהוא מבקש לבלותו ראוי שיקדי׳ הוא להגיל עצמו ולזה תחלת שלוה השם יתע׳ להכות המדינים מפני ידיעתו שבאתם אל ישראל ובקשם רעתם עם מה שמוספה השנאה בהריגת כזבי בר צור:

התועלת הג׳ הוא מה שלמדנו מזה המספר שמתנו ישראל בערבות מואב שבבר נתקיימה ברכת יעקב במה שאחר אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי כמו שביארנו בביאור דברי זאת הפרשה: **התועלת** הד׳ הוא להודיע שראוי להרחיק המחלוקת תכלית הרחקה ולזה התחכמה התורה לסדר איך תהי׳ חלוקת הארץ באופן לא יהיה עמה עירבל ומחלוקת · ובעתה זה טרם היות להן הארץ כי אולי אחר זה יאחזו קצתן שטרחו יותר במלחמה לו הגליחו יותר בו ויבקשו מפני זה שיהיה להם חלק יותר גדול ויהיה זה סבה לחדוש הקטטה והנבילה ג״כ זה בתכלית מה שאפשר מהיותר ר״ל שיקח כל אחד מהמלחה לפי פקודיו אשר יתכן בהם שיצאו לצבא כי הם אנשי המלחמה ואולי שיהיה חלקם חלק כחלק ואחר כך יטוו הגחל׳ ביניה׳ באופן שזכרנו כדי שלא יהיו הקטנים אשר לא יצאו לצבא בזולת בחלה: **התועלת** החמישי הוא להודיע שבבר נתקיים יעוד ה׳ ית׳ שיחותו כל אנשי המלחמה במדבר זולתי כלב בן יפונה ויהושע בן נון: **התועלת** הו׳ הוא להודיע שאין ראוי שיתמנע האדם מפני הבושת מהביאת חטאתו לפני הגדולים אבל ראוי שיתאדל בזה בחרישות ובזריזות כדי שיגיע לו הראוי הלא תראה כי בנות צלפחד לא בשו מהביאת חטאתן לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה על שהשיגו מבוקשן במה שהיו מבקשות חדש׳ כחלה לפי שבבר שלו כהוגן כמו שביארנו: **התועלת** הז׳ הוא בחלות והוא מה שצונו לדון בדיני בחלות לפי מה שזכר׳ התורה והנה לא היתה הבת יורשת כי מדרכה שתהיה נקנית לא קונה אלא אם יהיה זה בזה המקום שאין שם בן כי אז ראוי שתהיה הבת יורשת אביה כדי שלא יעזוב לאחרים חילו והנה לא תשוב הנחלה לאחים מן האם כדי שלא תשוב נחלה מחשפחה לאחרי׳ ולזה הוא ראוי שתשאר לבני המשפחה היותר קרובים כשבעלה הענין אל האב ואחר אל אבי האב ואחר אל אבי אבי האב כמו שביארנו:

התועלת הח׳ הוא להודיע שהוא ראוי למנהיג השלם שיתדל בשלום המונהגים תמנו גם בעת העדרו מהם לפי מה שאפשר ולזה מצאנו שכאשר הביא ההכרת שיאסף יוסף אל עמיו השתדל עם השם יתעלה שיפקוד אים על העדה אשר יוציאם ואשר יביאם ויסדר ענין קבוציהן כדי שלא יהיו כצאן אשר אין להם רועה כי זה יהיה סבה לבלבול עמיהם ושמע השם יתעלה לקולו ונתן על העדה יהושע בן נון אשר למדו משה והכינו ושמהו בגבול מהשלמות שהיה ראוי לנבואה וצוהו משה והישירהו על מה שיעשה ואיך תהיה הנהגתו באופן שלא יחסר בה דבר מה שיהיה בו תועלת לעם:

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי ונומר · לפי שלא הקריבו במדבר עולות כמו שאחר עולת תמיד העשויה בהר סיני הוצרך להזכיר עתה שנית דבר אלו הקרבנות ועוד כי מפני שהיו הקרבנות מוכנים ומכוונים להגיע הנבואה בגד שיהיה הכהן יותר ראוי אל שיגיד העתידות כשישאלוהו במשפט האורים כמו שביארנו במה שקדם והיו עתה ישראל מאד צריכים אל זה לפי שנבואת משה עומדת לפסק ונבואת יהושע לא תספיק אם לא יעזור לשאלות במשפט האורי׳ לאלעזר הכהן הנה הוצרך להזכיר את דבר הקרבנות ואמר לו את בני ישראל ואמרת אליהם וגו׳ · להעיר שעליהם המצוה הזאת אע״פי שהיתה נעשית על יד הכהנים וזה עדות שאלו הקרבנות אשר זכר בזה המקום הם בחיים משל נבור ואמר את קרבני לחמי כי הלחם הוא הבשר היה כלו קרב לשם יתעלה כי היתה העולה כלה כליל ואמר לאשי ר״ל לקרבני ואמר זה בלשון רבים לפי שבני התמידין אשר הם קרבים ביום אחד הם יחד מעורים בדבר כפלא לא יעיר בה אחד מהן ביחוד כמו שביארנו בפרשת אתה תצוה ולזה יצטרך בכל יום לפי שהיו זריזים על זה בשניהם ואמרו במועדו הוא להזהיר שיקרבום בכל יום בזמנו הקצוב לכל אחד מהן והוא ג״כ ראיה שאפילו בשבת יקריבוהו אלא שבבר נתבאר זה בביאור במה שאמר וביום השבת שני כבשים וגו׳ · על עולת התמיד ונסכה והנה ביארנו זאת המצוה בפרשת ואתה תצוה · עולת תמיד העשויה בהר סיני לאחר זה לפי שלא הקריבו עולה במדבר זולתי בהר סיני כמו שכתב החכ׳ ר״ע · בקדש הסך נסך שכר לה׳ · למדנו מזה המקום שנסוך היין לא יהיה מן היין החדש ולזה לאחר שכר שהוא יין ישן ושיעורו חכמים כי עד לארבעים יום הוא פסול לענין זה · ואמנם לאחר זה נקרא שכר כי כבר נתברר שמרין זה הביאור הוא חלב הורלת הגדל והנה לאחר שיהיה זה הנסוך בקדש להורות שלא יהיה הנסוך הזה בחזקת על המערב׳ אשר יערבו עליה אנרי התמיד עם שהוא מבואר גם כן בגד לאחר כי התורה ההחילה שלא לבנות אם המערבה ולזה היה הנסוך בזה המקום כמו שביארנו בפרשת תצוה ובפרשת אמר לך כי התורה ידיעה שבונה בזה להסיר הפגם והלבלוך מהבית הקדוש ההוא · וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים · הנה דין הקרבנתם כדין התמידין בשוה אין הבדל ביניהם אלא שלא יצאו עמהם שני גזירי עצים כי זה לא חיובה התורה אלא בתמיד של שחר ושל בין הערבים כמו שנתב׳ בפרשת ויקרא ובפרשת צו ולא

בעל הטורים

אלה בני אפרים · בבני אפרים כתיב אלה על שם אלה אלהיך ישראל · שיצא ממנו ירבעם שעשה שני עגלים · ולכן כתיב בנ״כ אלה בני דן על שם שיתן את אחד בדן: לשפופם משפחת השופמי · היה לו · ומר השפומי · ר״ל בנימ׳ שמת בעצמו של אחיו שנא׳ בו הוא ישופך דמם · ים פ״ח בגל תיבה והיה לומר שהיה לו כה ולא גלה על אחיו במכירת יוסף: מות

אמרי נועם

למופס וגו׳ כזה הפסוק יש בכל תיבה פ׳ ויש בזה הפסוק ששה תיבות ו׳ פעמים פ׳ מולה ת״פ ופ׳ נאת נס היא יי״ל ו׳ פעמים ו׳ מולה ל׳ ו׳ והוא בענין תיקו לומר שחליפו בא מבניהן יתיז כל תיקון זה לפי המדרש אמר אחי מבני בניה של רחל וא״ת הא אפרים לעיל שהוא בן נון ר״ל שאמו היתה מבנימין: לשפופם בל״ה כתיב מלא לאחרי׳ שמת בעצמו של נחש ושפופים הוא נחש: ושם

מסרה

ואפרים ה׳וסי׳ואפרים לא הוריש את ישבי · בבכי יבאו ובתחנו׳ · כאש׳ראיתי לצור תנייב׳ דפסו׳ · עגלה מלומדה · ועגה גאון ישרא׳ · וכל מנש׳ואפרי׳דכוו׳ · ו׳פסוקין דאית בהון מלין דדמיין בשמהן ומתחלפין באתיהון וסי׳ וצלפחד דפנחס מחלה׳ ונועה׳ חגלה מלכה ותרצה׳ מוח״מו סי׳ וכן צלפחד דיהושע: ותקרבנה בנות צלפחד מנ״ווו סי׳ מחלה׳ נעה וחגל׳ומלכ׳ותרצ׳ · והתיינ׳ בנות צלפחד מת״ווו סי׳מחלה׳ תרצה · וכן הוא דפנחס ודיהושע מוח״מו סי׳ · ודותקרבנ׳מנ״ווו סימן · דותהיינה מת״ווו סי׳: אלה בני אפרים סימן ראובן אפרים דן אלה בני רייש פסוקים ושארא בני: לשותלח ל׳: השותלחי ל׳:

חזקוני

בני מנשה למכיר · כל השנטים נמנו כאן אחר הסדר שנמנו נפר׳ בסדנר קוץ ״מנשה ואפרי׳ שנכתב הקדי׳ מנשה לאחרים לפי שמספר מספקותיו עדפו על מספקת אפרים ובמדבר עדפו מספקותיו של אפרים על מספקות מנשה לכן הקדים לבלן אפרים למנש׳ ועוד שאפרים רחם בגל ובאותו פרק התפלו סדר דגלים ולכן הקדימו אבל כאן שנמנו בשביל מלוקת בארץ הקדי׳ מנש׳ לאחרי׳ לפי שמני שב׳ לקחו נחלת׳ תחלה בעבר הירדן: לאחי׳ בני מכיר נשלקו לא׳ מספקות אחת נקראת על שמו והאחר׳ על שם נלעד והשם על שמה מבניו של נלעד: ואלה בני שותלח · פרש״י נא ומשוב כולם ותחמא בפרשה זו שמונים ושבע מספקות ומבני לוי שמנה וכו׳ · הו״ק הרי אין בפרשה זו ומספקת לוי רק ה׳ מספקות ומחנה׳ לשותלח · בני שותלח נשלקו לשתי מספקות · אחת נקראת על שמו ואחת על עירן · לבלע בני בלע נשלקו לשלש מספקות אחת נקראת על שמו והשתים על ארד ונעמן · לאחירם הוא אחי · לשפופם · הוא מופים · לחופם · הוא מופים ואתו מבניו של בנימין אחרים בכר נרא ובשמן ראש ארד הוא ספיר״ שי לעיל ואחרים מספקות׳ מבנים בנימין נשלו ונשאירו לו שבע מספקות אחרים אחרים בניו והשאים מבני בניו: בני בלע ארד ונעמן בלע קרא לשני בניו לזכרון לשנים מלאו מספקתו · בני אחר אסר כאן ישוה ולכן פרש״י בני לאוני אומר אחי שזו מספקות לבנון דאי ס״ד מספקות לבנון נפלה הרי נשלו ה׳ מספקות אחרות לבנימין ואוהד ואבנון ויסוה לבריעה · בני בריעה נשלקו לשלש מספקות אחת נקרא׳ על שמו ושתים על אבר אלכיאל: ושם

רלבג

אלה בני זרעית זבולון לפקדיהם׳ בעמ׳ בעינו ר״פ אלפין וחמש מאה: ס בני יוסף לזרעיתהון מנשה ואפרים: בני מנשה המכיר ומכיר זרעית מכיר ומכיר אוליד ית־גלעד לגלעד זרעית גלעד: ל׳ וחל׳ אילין בני גלעד איעזר זרעית איעזר לחלק זרעית חלק: ואשריאל זרעית אשריאלי ושכם זרעית שכם: ל׳ וחל׳ ושמידע זרעית שמידע וחפר זרעית חפר: וצלפחד בר־חפר לא־הוו ליה בנין אילהן בנן ושום בנת צלפחד מחלה ונועה חגלה מלכה ותרצה: אילין זרעית מנשה ומנייהון חמשין ותרין אלפין ושבע מאה: אילין בני־ אפרים לזרעיתהון לשותלח זרעית שותלח לבכר זרעית בכר לתחן זרעית תחן: ואילין בני שותלח לערן זרעית ערן: אילין זרעית בני־ אפרים למנייהון תלתין ותרין אלפין וחמש מאה אילין בני־יוסף לזרעיתהון: בני בנימן לזרעיתהון לבלע זרעית בלע לאשבל זרעית אשבל לאחירם זרעית אחירם: לשפופם זרעית שפופם לחופם זרעית חופם: והוו בני־בלע ארד ונעמן זרעית הארדי לנעמן זרעית נעמן: אילין בני־בנימן לזרעיתהון ומנייהון ארבעין וחמשא אלפין ושית מאה: אילין בני־דן לזרעיתהון לשוחם זרעית שוחם אילין זרעית דן לזרעיתהון: כל־ זרעית שוחם למנייהון שית אלפין וארבע אלפין וארבע מאה: בני אשר לזרעיתהון לימנה זרעית ימנה לישוי זרעית ישוי לבריעה זרעית בריעה: לבני

דן למשפחתם לשוחם משפחת השוחמי אלה משפחת דן למשפחתם: כל־משפחת השוחמי לפקדיהם ארבעה ושששים אלף וארבע מאות: ס בני אשר למשפחתם לימנה משפחת הימנה לישוי משפחת הישוי לבריעה משפחת הבריעי: לבני

התועלת הרביעי הוא מה שבאר מספר מספקות׳ בני אפרים ומנשה ובני בנימין ובני בלע ובני בריעה ובני אשר ובני דן ובני נפתלי ובני גד ובני יהודה ובני יוסף ובני לוי ובני ראובן ובני שמעון ובני שבולון ובני יששכר

לבני בריעה לחבר משפחת החברי: לבני ברעה לחבר משפחת החברי
למלכיאל משפחת המלכיאלי: למלכיאל משפחת המלכיאלי
ושם בת אשר סרח: ושם בת אשר שרח
אילין זרעית בת אשר לבני אשר למנייניהון חמשין ותלתא אלפין וארבע מאה: אלה משפחות בני אשר לפקודיהם שלשה וחמשים אלף וארבע מאות:
בני נפתלי לזרעיתהון ליחצאל זרעית יחצאלי לגוני זרעית גוני: בני נפתלי למשפחתם ליחצאל משפחת היחצאלי לגוני משפחת הגוני:
ליצר זרעית יצר לשלם זרעית שלם: ליצר משפחת היצרי לשלם משפחת השלמי:
אילין זרעית נפתלי לזרעיתהון ומנייניהון ארבעין וחמשא אלפין וארבע מאה: אלה משפחות נפתלי למשפחתם ופקודיהם חמשה וארבעים אלף וארבע מאות:
אילין מניני בני ישראל שית מאה וחד אלפין שבע מאה ותלתין: ישראל ששת מאות אלף ואלף שבע מאות ושלשים:
ומליל יי עם משה למימר: וידבר יהוה אל משה לאמר: לאלה
לאילין תתפליג ארעא באחסנא במנין שמהן: תתחלק הארץ בנחלה במספר שמות:
לסגיאי תסגון אחסנתהון ולזעירי תזערון אחסנתהון גבר לפום מנינוהי תתיהב אחסנתיה: לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט נחלתו איש לפי פקודיו יתן נחלתו:
ברם בערבא תתפליג ית ארעא לשמהן שבטי אבהתהון יחסנון: אך בגורל יחלק את הארץ שמות מטות אבותם ינחלו:
על פום ערבא תתפליג אחסנתהון בין סגיאי לזעירי: על פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט:
ליאי לזרעיתהון לגרשון זרעית גרשון לקהת זרעית קהת למררי זרעית מררי: ס ואלה פקודי הלוי למשפחתם לגרשון משפחת הגרשני לקהת משפחת הקהתי למררי משפחת המררי:
אילין זרעית לוי לבני זרעית חברון זרעית מחלי זרעית מושי זרעית קרח וקהת אוליד ית עמרם: אלה משפחות הלוי לבני משפחת החברני משפחת המחלי משפחת המושי משפחת הקרחי וקהת הולד את עמרם:
ושום אתת עמרם יוכבד בת לוי דילידת יתה ללוי במצרים וילדת לעמרם ית אהרן וית משה וית מרים אחתם: ושם אשת עמרם יוכבד בת לוי אשר ילדה אתה ללוי במצרים ותלד לעמרם את אהרן ואת משה ואת מרים אחתם:
ויהון לאהרן ית נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר: ויולד לאהרן את נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר:
ומית נדב ואביהוא בקרוביהון אשתא נוכריתא קדם יי: ויהו מניניהון עשרין ותלתא אלפין כל דכורא מבר ירחא ולעילא ארי לא איתמניאו בגו בני ישראל ארי לא איתיהבת להון אחסנא בגו בני ישראל: אילין

ומס בת אשר סרח: לפי שהיתה קיימת בחיים מנחה כאן: לאלה תחלק הארץ: ולא לפחותים מכן עשרים אע"פ שבאו לכלל עשרים בטרם חלוק הארץ שהרי שבע שנים כבשו ושבע חלקו ולא נטלו חלק בארץ אלא זו שם מאות אלף ואלף היו לאחר מחשב ששה בנים לא נטלו אלא חלק אביהם לבדו: לרב תרבה נחלתו: לפי שהיה מרובה באכלוסין נתנו חלק רב ואע"פי שלא היו החלקים שוי' שהרי הכל לפי רבוי השבט חלקו החלקים לא עשו אלא על ידי גורל והגורל היה על פי רוח הקדש כמו שמפורש בבבא בתרא: אלעזר הכהן היה מלובש באורים ותומים ומודיע רוח הקדש אם שבט פלוני עומד תחום פלוני עולה עמו והשבטי' כתובים בשנים עשר פתקין וי"ב גבולים בשנים עשר פתקין ובללו בקלפי והנשיא מכניס ידו לתוכה ונוטל שנים פתקין עולה בידו פתק של שם ושבטו ופתק של גבול המפורש לו והגורל עצמו היה לוח ומאזנים מי הגורל עליתי לגבול פלוני לשבט פלוני שבאת' על פי הגורל ולא נתחלקה הארץ במדה לפי שים גבול משובח מחברו אלא בשוה נתן כוארע כנגד בית סאה סוב הכל לפי הדמים: לשמו מטות אבותם - אלו יוצאי מצרים שהם הכתוב נחלה זו מכל הנחלות שבתורה שכל הנחלות החיי' יורשים את המתים וכאן מתים יורשים את החיים כיצד שני אחים מחלקי מצרים שהיו להם בנים בבואי הארץ לזה אחד ולזה שלשה הלזה נטל מלק אחד והשלשה נטלו ג' שנאמר לאלה תחלק הארץ הזה נחלקו הכל בשוה וזהו שנאמר לשמות אבותם אבותם ינחלו אחר שנטלו הבני תלקוה לפי האבות שלא מצרי' ואילו מתחל' חלקוהו למקום יוצאי מצרים לא היו נוטלין אלו הל' אלה ב' חלקים עכשו נטלו ד' חלקים: על פי הגורל. הגורל היה מדבר מגיד שנתחלקה ברו' הקדש וכן הוא אומר ויתנו לכלב את חברון על פי יי' לכך נאמר על פיו' אך בגורל יגלו יהושע וכלב ואומר על פי יי' נתנו לו את העיר אשר שאל: מטו אבות - יגלו גרים ועבדים: אלה משפחו' הלוי. חסר כאן משפחו' השמעי והעזיאלי וקנת מן הינהרי: אשר ילדה אותה ללוי. אשתו ילדתה במצרים ואין הורתה במצרים כשנכנסו לתוך החומה ילדתה והיא השלימה מנין שבטים שהרי בפרטן לא היה מולא אלא שנים ותשע: כי לא התפקדו בתוך בני ישראל. להיות נמנין בני עשרי' ובאלה

מה טעם מה טעם כי לא נתן להם נחלה והנמנין מבן עשרים שנה היו בני נחלה שנאמר איש לפי פקודיו יותן נחלתו: ובאלה

חזקוני

ושם בת אשר סרח. פיס לו לאמר ובת אשר סרח אלא גרלה דה"ק כרם היה לה שם שהיתה בת אשר לפי שנדלה בתוך ביתו והיתה נקרת על שמו אבל לא היתה בתו אלא בת אחותו והתרגום מוכי' ופוס בת אחת אשר כרם פו"ק מי ילדה אם אם' מן מסגנים ילדה אחתי לא הזכיר שמו אלא איש ואם איש מעלמא ילדה לשה בתיקפי' על יעקב אבינו אלא י"ל לפי מסגנים ידוע היה ביותר בחמשים ובנקבילות כתיב כה ושם כלומר ושם פירושה והשמה כדרשם לשנים סרח תפלה לפי שהיא היתה על אמיה גדולה בשנים וכאן מנמנו בסכול אלוקים הארץ מכל אחריהם לפי שלא נשנה אלא כה ולינה שכבר מתה לא מנה: אלה משפחות בפקודי ונו'. כנוס כולם מוזן מסנים לי אמשים ושבע משפחות כיצד בדגל תימנה ארבעה לראובן אמה לשמעון שבע לגד דגל מזרחה אמה ליהודה ארבע ליששכר שלש לזבולן דגל יתה שמונה לאפרים שבע לבניימין דגל נשואה אחת לדן אמה לאשר ארבע לנפתלי: אלה פקודי בני ישראל ונו'. מכאן זה מוסב מתנין שנמנדר סיני אלף ושמנה מאות ושבעים ושלשה. היה כאן יותר היו בשנה שלשנה ראשון הארץ אבל אם היו מוסמין היו אומרין לא נכנס ונפי' לא דנה הקב"ה שיכנס מכאן זה על אותו שנמנדר סיני שלא כן כנסוה כי אין מעלה ליי' לוסיף בין דבר בין בטעם: נאלה. נאמרים ושבע משפחות המנין כאן מאלף הארץ בנחלה נמסר שמות אמה אמה אלפים ושבעה אלפים כנגד אמה אמה אלפים ושבעה ראשי מטפחות: לרב תרבה ונו'. לא שיהיו כל האלפים שוים אלא לפי הזכרים שם לכל ראש מטפחה כמטפחות הייבו אים לפי פקודיו ונו'. אים. יגלו נשים שוטפות ומגדרונים: אך בגורל יחלק אמה אמה אלפים ושבע אלפים נגור' אלא ע"פ יי': אך בגורל יחלק אמה הארץ. אך קודם שמחלק אמה הארץ נמשמים ושבע אלפים אלפי' וכגורל לשמות אמות אמות אמנים של כל ראש מטפחה כיצד יאלקי' בשנים עשר אמות אמות כנגד ראש' אלא ע"פ יי': אך בגורל יחלק אמה הארץ. אך קודם שמחלק אמה הארץ נמשמים ושבע אלפים אלפי' וכוסר אמות אמות סי"ב מטמין כנגד י"ב שבטי' וכותב אמות אמות סי"ב מטמין בי"ב מקומין ונמצא נקלמי לאמ' ושמות י"ב שבטי' כי"ב מטמין בקלפי אי' ומטמאה טורף בקלפי של אמות ונקלפי של שבטים ומעל' בידו לאמה אמה שבע אלפים ובידו לאמרם אמה אמה אמו' אלו' ויכה כל אבנים בתוכם כמולם לו ומן כולם ולפי רוב שבט ומיוחס שבט יקרבו ויריקו אלר אמה אמו' שבט אלו' מאמרו לאמה לכל לאמ' כפי הראוי לו כדכתי' לפיל נדב תרבו כמלתו ונו' ולאם מטמין אלפים ב"ב אלפים ע"פ מנין ידבקו בני ישראל: לשמות אמות אבותם. יגלו גרים ועבדים: ע"פ סנהדרי. לאמר שמנוקה לי"ב אמות אלקו בשבט אלו' ונה אלקו בשבט אלו' ובתי' ירא לאמ' ישראל שוכן לשבטיו ובאיר

ובאלה לא היה איש. אבל על הנסים לא נגזרה גזרת המרגלים לפי שהן היו מחבבו׳ את הארץ הנסים אומרים נתנה רחב ונסובה מלרים והנסים אומרות תנה לנו נחלה לכך נסמכה פרשת בנות צלפחד לכאן: למשפחות מנשה בן יוסף. למה נאמר והלא כבר נאמר בן מנשה אלא לומר לך יוסף חבב את הארץ שנאמר והעלית׳ את עצמותי וגו׳. ובנות׳ יו חבבו את הארץ שכ׳ תנה לנו אחוז׳ ללמדך שהיו כולם צדיקים שכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו סתומים ופרט לך הכתו׳ באחד מהם ליחסו לשבט הרי זה צדיק בן צדיק אם יחסו לגנאי כגון בן ישמעאל בן נתניה בן אליעזר בידוע שכל הגזכרים עמו רשעים היו: מחלה ונועה וגו׳. ולהלן הוא אומר ותהיינה מחלה ותרצה מגיד שכולן שקולו׳ זו כזו לפיכך שנה את סדרן: לפני משה ולפני אלעזר. מגיד שלא עמדו לפניהם אלא בשנת המרגלים׳ אחר שמת אהרן: לפני משה. ואחר כך לפני אלעזר לפיסר אם משה לא ידע אלעזר יודע אלא סרס המקר׳ ודרשו דברי רבי ישמעאל אבא חנן משום רבי אלעזר אומר בבית המדרש היו יושבין ועמדו לפני כולם: והוא לא היה. לפי שהיו באות לומ׳ בחטאו מת נזקקו לומר לא בחטא מתלוננו׳ ולא בעדת קרח שהלו על הקב״ה אלא בחטאו לבדו מת ולא החטיא את אחריו עמו ר עקיב׳ אומר מן המעפילים היה ור״ש אומר מן המעפילים היה: למה יגרע שם אבינו. אנו במקום בן עומדת ואם אין הנקבות חשובות אדע תתיבם אמנו ליבם: כי אין לו בן. הא אם היה לו בן לא היו תובעות כלום מגיד שחכמניות היו: ויקר׳ משה את משפטן. נתעלמה הלכ׳ ממנו ולכן נפרע על שנטל עטרה לומר והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי. דבר אחר ראויה היתה פרשה זו להכת׳ על ידי משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן: כן בנו׳ צלפחד דוברות. כתרגומו יפות כך בתובה פרשה זו לפני במרום מגיד שראתה עינם מה שלא ראתה עינו של משה: כן בנות צלפחד דוברו׳. יפה תבעו אשרי אדם שהקב״ה מודה לדבריו: נתן תתן. שני חלקי׳ חלק אביהן שהיה מיוחס מאבריס וחלקו עם אחיו בנכסי אפר: והעברת. לשון העברה הוא במי שאינו מנית בן ליורשו דבר אחר על שם שהב׳ מעברת נחלה משבט לשבט שבנה ובעלה יורשין אות׳ שלא תסוב נחלה לא בעטוה אלא לאותו הדור בלבד וכן והעברתם את נחלתו לבתו. בכולן הוא אומר ונתתם ובבת הוא אומר והעברתם: לאחרו הקרוב אליו ממשפחתו. ואין מ

בעל המורים

מ"ע ספורנו

מסרה

חזקוני

רלבג

התועלת

את הכבש אחד · אף על פי שכבר נאמר בפרשת ואתה תצוה זה אשר תעשה וגומר היא היתה מזהרה לימי המלואים וכאן מצוה לדורות : סלת למנחה · מנחת נסכים : הנעשיה בהר סיני · כאותן שנעשו בימי המלואים · דבר אחר העשויה בהר סיני היקש עולת תמיד לעולת הר סיני אותה שנתקרב לפני מתן תורה שכתוב בה ויפש בחגנות חלמד שטעונה כלי: ונסכו · יין: בקדש הסך · על המזבח יתנסכו: נסך שכר · יין המשכר פרט ליין מגתו: ריח ניחוח · נחת רוח לפני שאחרתי ונעשה רצוני : עולת שבת בשבתו · ולא עולת שבת בשבת אחרת הרי שלא הקריב בשבת זו שומע אני יקריב שתים לשבת הבאה ת"ל בשבתו מגיד שאם עבר יומו בטל קרבנו : על עולת התמיד · אלו מוספין לבד אותן שני כבשי של עולת התמיד ומגיד שאין קרבן אלא בין שני התמידין וכן בכל מוספין נאמר על עולת התמיד לתלמוד זה : ושלשה עשרוני · כמשפט נסכי פר שכן הן קליבין בפרש נסכי: זאת עולת חדש בחדשו · שאם עבר יומו בטל קרבנו ושוב אין לו תשלומין: ושעיר עזים וגו' · כל שעירי המוספין באין לכפר על פומאת מקדש וקדשיו הכל כמו שמפורש במסכת שבועות ונשתל' שעיר ראש חדש שנאמר בו ליי' תלמודו ללמדך שמכפר על שאין בו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שאין מכיר בחטאו אלא הקדוש ב"ה בלבד ושאר השעירי למדין המנו ומדרשו באגד אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי על שמעטתי את הירח : על עולת התמיד · יעשה כל הקרבן הזה : ונסכו · איזונסכו מוסב על השעיר שאין נסכים לחטאת : כל מלאכת עבודה · אפי' מלאכה הצריכה לכם כגון דבר האכל המותר בחולו של מועד אסור ביום טוב: פרים כנגד אברהם · אליס · כנגד יצחק : כבשים · כנגד יעקב והכבשים הפריל יעקב ביסודו של ר' משה ראיתי זאת : כאלה

דלבנ

ההועלת הראשי הוא בחלות והוא מה שאותה תעורה להקריב קרבן מוסף בר"ח והוא כ' פרי' ואיל אחד ושבע כבשי' בני שנה תמימי' לעולה ושעיר עזי' אחד לחטאת :

ההועלת החמישי הוא בחלות והוא מה שאומו להקריב מוסף בחג המצות והוא שני פרים ואיל אחד ושבעה כבשי' בני שנה תמימי' לעולה ושעיר עזים אחד לחטאת :

ההועלת הששי הוא בחלות והוא מה שאומו להקריב מוסף בחג השבועות והנה העולות שיקריבו בזה היום הם עשרי' עשר על הלח' ועשר לחוד' היום יתר על התמידים :

ההועלת השביעי הוא בחלו' והוא מה שאומו להקריב מוסף בר"ה על מוסף ר"ח והנה העולות שיקריבו ביום הז' יתר' על התמידין הם י"ב עש' למוסף ר"ח ותשע מוסף ר"ה :

ההועלת השמיני הוא בחלות והוא מה שאומו להקריב מוסף ביום הכפורים והנה העולו' שיקריבו יותר על התמידים הם תשעה :

ההועלת התשיעי הוא בחלות והוא מה שאומו להקריב קרבן מוסף בימי חג הסוכות ואול' המוספי' מתחלפי' במספר העולו' כי פרי' החג הם מתמעטין והולכי' לפי רבוי הימי' :

ההועלת העשירי הוא בחלו' והוא מה שאומו להקריב קרבן מוסף בשמיני עצרת הנה מספר העולות הקרבות בו הם תשע ואולם התועלת המגיע בהיות המוספין על זה האופן הנזכר פה הנה זה יתבאר כשנביא תחלה קצת דברים ביאורמם בה' מספר מ"י וזכרמם בתחלה שקדם מביאורנו זה והוא כי המכוון מהקרבנו' הוא להעיר על מציאות הנורה וכ"ש העולות וכן

עשרון ל' נסע' רביע פ' מן החדש הרנעי

ונסכיהם ל' נסע' בענין דרלה ושמיני עצרת

ששי

בקר על נקר דענין בהגיר בת ח' דריש

ג' עשרונים פסח וסכות שלשה עשרוני' נעע' קדמ' חזלא ושחר' שלשה עשרוני' בחפ' ובשבעת ויעהן ג' בקור הרועה בקור בת"כ פי' ·

את הכבש אחד ל' ואחר את הכבש האחד דולה שמות: עולת תמיד ד' וסימ' נמסר בסדר תצוה: לריח י"ו וסי' נמסר בסדר ויקרא : ואת הכבש ד' וסי' ואת הכבש האחד תעשה ב' בפסיק · את הכבש האחד תעשה בבקר · ואת הכבש השני תעשה' בין הערבים : שבעת ד פתחין וסי' נמסר בס"ר בהר סיני : ושני עשרונים ג' וסי' החדש · פסח · הבכורים · ושאר שני עשרני' : שבת בשבתו ב' וסי' עולת שבת : והיה מדי חדש : ובראשי ב' וסי' וביום שמחתכם ובמועדיכם · ובראשי הדשיכם : ועשרון עשרון ב' וסי' מנחה · ובראשי הדשיכם : ועשרון ה' ג' חס' וב' מלאי' וסי' נמסר בסדר תצוה : ושלישת ההין ד' כתיב כן חס' יו"ד לכבש האחד : ועשרון ה' ג' חס' וב' מלאי' וסי' נמסר בסד' שלח לך : חדש בחדשו ב' וסי' ואת עולת חדש בחדשו · והיה מדי חדש בחדשו : ובחדש ה' ריש פסוקים וסי' יבשה הארץ · ובחדש הראשון דפסח דסדר פנחס · ובחדש החמישי דסוף מלכים · ודסוף ירמיה · ובחדש השביעי מקרא :

חזקוני

את הכבש אחד · פרש"י אף"פ שכבר נאמר בפרשת ואתה תצוה היא היתה מזהרה לימי המלואים וכאן מצוה לדורות ולא"ת הרי התם כב' פסוקים כתיב בהדיא לדורותיכם אלא י"ל דמיעוטא דורות סגיס ולא יותר ולכן נדיך הלי קרא דכתיב ביה גם דמסתמא דורות מיד מכאן ולדורות : ועשרית איפה סלת · מה כלם החמורה בעלותי' של מסין אף כל סלת החמורה בתורה של מסין: בשמן כתית · הוצם נדיך בתדוכה ומסוחטין לאותו בדיקים ואין עוברין לאותו בנת כדי שלא יפסלו בו הטמרים : רביעית ההין · ג' לינין: עולת תמיד העשויה בהר סיני · מאחר שהקרבתם לאותו בסיני כדכתיב ויעלו את נערי בני ישראל ויעלו עולות ליהוה ונאמר הנה שמנטל לעולם: ונסכו · קלי אנסכי יין ואנסכי יין ואנסכי מנחה דתמיד הנקר: וביום שבתות · בכל הקרבנות כתיב ביה הקרבה לו שייה ובשבת הוא ל' ונאמרה בה מלאכה מבני כבוד לא נאמר בקרבנותי' הקרבה ועשייה כאילו אין מלאכה נעשית בהם : שני כבשים לא הטרים הב"ה בתוספ של שבת יותר מדאי אלא המוסף שזה לתמיד ולא נאמר בה מעלת כמו בשאר מוספין מפני כבוד שבת שאין לעשות בשבת דבר הנאכל בשום אדם אלא כל הקריבתו לגבוה · ועניו יכד הפייט רבות קרבנותיה ואפ"ג דמוסף מעלת קרבנות בכנין בשב' דר"ח ושבת ד"ש מ"מ במוסף שבת דעלמא עבד רשבא הכירא : ונסכו · קלי אנסכי יין : עולת שבת בשבתו · לא נאמר בו ומאיר לכפר ללמדך כי"ע ובראשי מדשים שבקרבנותיהם כתיב מעלת לו כפרה הם באים לכפר התקינו שיהו קורין אותן ועולין להם לישראל קריאתן בלילו הקרבנות כמו ששנו רבותי' כל זמן שקורין בהן מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני אבל קרבן מוסף שבת לא כתיב ביה לא מעלת ולא כפרה ללמדך שאין קרבנותיו באין לכפר לפי שבת מכפרת אבל לריש ניסוך הן באים ולכך אין קורין בעור מוסף שבת כמו המאורים : ונסכה · קלי אנסכי יין ואנסכי מנחה דעולת תמיד : ובראשי מדשים כמו המאורים : ונסכה · קלי אנסכי יין ואנסכי מנחה דעולת תמיד : פרים בני בקר שני' אחד' וכן מוסף מדשים ניסון שבן כתיב בו המדש הזה לכם ראשי חדשי' פרים בני בקר שני' אחד' וכן מוסף של פסח ושל עצרת לפי שראשי מדשים שהן מעלת המדש ונראלים שהן כאמיתה הוספ שלהם אבל ר"ה ויום הכפורים ושמיני עצרת אין בהם אלא פר אחד בר"ה משום דאיכא בר"ה ואל ר"ש ויום הכפורים ושמיני עצרת אינו אלא פר אחד ובשמיני עצרת פר אחד כנגד כל ישראל בני אחד : בשבתו · בשבתות בשבת המדש נדיך הקריב קרבן כזה לכל מדשי השנה : ושעיר עזים · לכפר על ויעשו שעיר עזים במכירת יוסף : על עולת התמיד · שהוא ראשון כתיב ביה ל' שיהא לשם שמים וכן בולם : על עולת · עם עולת : ונסכו · קלי אנסכי יין יעשה ונסכו · כרסנו עם עולת התמיד ונסכו על תמיד יעשה עשה אחרת לכך כתיב ואנסכי מנחה דעולת התמיד : מקרא קדש · לשון מקרה כתרגומו קרי מערבי במאכל ובמשתה ובכסו נקיה : כל מלאכת עבודה · מלאכה של עבודה אסורה וכל מלאכת אוכל נפש מותרת לכך כתיב כאן כל מלאכת עבודה לא תעשו אבל בשבת ויום הכפורים שאסורי' בכל מלאכה כתיב כל מלאכה לא תעשו : מקראי קדש · אבל אם יהיו נעלי מומין הרי אתם מפלין בשבת בשם ובנפש אדם ואיכן קרבנן ושל כן נאמר קדשי כוים ואת שבתותי אלנת ולכך לא כתיב מקראי קדש ולא אסור כשאיים מלאכה: כאלה

מ"ע ספורנו

עולת תמיד העשויה בהר סיני יהיה הפעל אלא היתה מזהרה בכבר' : כמנחת הבקר ובנסכו תעשה' אשה ריח ניח מ"מ אין מלאך על פי שבבר עשית בו ביום עולת הבקר כמנ זאת הסנית לנמרי מכל מקום תהיה גם הבנית ריח ניחוח : ובראשי חדשיכם · הנה יום ראש חדש היה מנהג לישראל שיהיה יום קדש בכל מה כתו שהמיר בחמרו אשר נשתרת שם ביום העשה זה ירה אלא היה יום ראש חדש מלאם יום מעשה ולכן ייחס אותו לישראל באמרו ראשי חדשיכם ולא כן כתב במועדיכם אלא כתב בשנת שבתכם ולא ביום שבתיכם ולא ביום שבתיכם ושעם מנהגם זה היה כי אחנם מלאכת ישראל בעולם הזה היה בגד מה דומה לענין הירח אשר אין לה בעצמה אור כלל אולתי מה שתקבל מזולתה וזה אחף על פי שקודם לענל היה חרות על הלוחות מירו' משעבוד מצריות לעולם· הנה משחטאו התנגלו ולא השתמשו בכתר מלכות תמיד כמו שאר האמות אבל היה זה להם לעתי' כפי שפש אחור בעלין עליהם ובלמדיו הלכו חזקי' ואין נגה לאור כמו שיקרה לבנה כאלה תהבל אור בשמש כי אין מזל לישראל ולא אור כלל מעצמה אולתי אור האל ית' בהיותם לרצון · ובכן בקרת האל ית' אבל הבנים אור ישראל לאחר והיה אור ישראל לאחר וכן הפיר בחמרו ה' אורי ויפשי · ובאשר היו החשוכים מבדילים בחמרו כי אם עומות יכם מבדילים כיכי לבין המהיכ' ומשחתיכם הסתירו פנים פנם תשתוה הלבו חזקי' מבהלים והחוכים בין החמות · ובהיות מזה לאחר תלול ה' בלי סבה בחמור להם עם מלה היה נחוסן מה בכל ברתם לו בר בחמרם ז"ל כ' ינול עלי ועלין בת שוד · ובהיות חטאת ר"ח כפרה על ישראל הנורמי מניעת האור מו תעוטו בתו שהתיהנו ל' בחמרם שעירי חטאת לכפר בעדם וזכרו לבלם יהיו תשובת נפשם מיד שונה · ובכפרה זו תהיה תעוב' מה לחלול פשם לפיכן אמרו שלכן נאמר בשעיר ר"ח חטאת לה' תשני שנפרתה מושילה לקדוש שמו ית' וזה רצו באמרם (חולין פרק אלו טרפות) אחר ההכ"ה הכיתו כפרה עלי על שמעטתי את הירח ר"ל הכיתו כפרה בשבילי להפיג קנוט שמי המחולל בנוי' בשב' מה שמעטתי את הירח כשהגלתי את ישראל והשמתי פני חשם: בשבועותיכם

בעל הטורים

כל עולה הבת ב' בחודש כלם הם ס' הון העולה הנעלת שבות אלא · וזה שנעשה בסיון ניחל' בו תורה : בכל המועדות נאמר חג חון המצות · כי בעמי' נדחה הם הון בשבת · לבית בחלי יום עבות לאחר · אבל בנכת וסכות יבא בחולו של מוע' · הכל שבועות הכל מין שלו לימו בחג : בכלם נאמר לזכות תון מעבדת · ובכיל בתורה בו תורה שמכפרת על לומדיה : בי"ה בחי' וספי' עזים ל' חטאת ולא בהיב לכפר לפי שי"ה ו כפר · בראש השנה כתי' ועם הם עולה ליהוה ניחוח ליי וכו' · לומר יעשו תשובה ואני מעלה עליו' · אלו הרגלים כל הקרבנות · ובפיקה אור ב' בחלו נעשו בריה חדשה : כרשת

חזקוני

לדורותיכם · אלא לדורות שבת ויום הכפורים אלא לדורות ולא לדורות : ונסכה · קלי אנסכי יין ואנסכי מנחה דעולת תמיד : ובראשי מדשים · מה כלם החמורה בעלותי' של מסין אף כל סלת החמורה בתורה של מסין: בשמן כתית · הוצם נדיך בתדוכה וסוחטין לאותו בדיקים ואין עוברין לאותו בנת כדי שלא יפסלו בו הטמרים : רביעית ההין · ג' לינין: עולת תמיד העשויה בהר סיני · מאחר שהקרבתם לאותו בסיני כדכתיב ויעלו את נערי בני ישראל ויעלו עולות ליהוה ונאמר הנה שמנטל לעולם: ונסכו · קלי אנסכי יין ואנסכי מנחה דעולת תמיד הנקר: וביום שבתות · בכל הקרבנות כתיב ביה הקרבה לו שייה ובשבת הוא ל' ונאמרה בה מלאכה מבני כבוד לא נאמר בקרבנותי' הקרבה ועשייה כאילו אין מלאכה נעשית בהם : שני כבשים לא הטרים הב"ה במוסף של שבת יותר מדאי אלא המוסף שזה לתמיד ולא נאמר בה מעלת כמו בשאר מוספין מפני כבוד שבת שאין לעשות בשבת דבר הנאכל בשום אדם אלא כל הקריבתו לגבוה · ועניו יכד הפייט רבות קרבנותיה ואפ"ג דמוסף מעלת קרבנות בכנין בשב' דר"ח ושבת ד"ש מ"מ במוסף שבת דעלמא עבד רשבא הכירא : ונסכו · קלי אנסכי יין : עולת שבת בשבתו · לא נאמר בו ומאיר לכפר ללמדך כי"ע ובראשי מדשים שבקרבנותיהם כתיב מעלת לו כפרה הם באים לכפר התקינו שיהו קורין אותן ועולין להם לישראל קריאתן בלילו הקרבנות כמו ששנו רבותי' כל זמן שקורין בהן מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני אבל קרבן מוסף שבת לא כתיב ביה לא מעלת ולא כפרה ללמדך שאין קרבנותיו באין לכפר לפי שבת מכפרת אבל לריש ניסוך הן באים ולכך אין קורין בעור מוסף שבת כמו המאורים

ושעיר חטאת · כמו שעיר עזים והוא דרך קצרה והנה לא הזכיר עולה בשבעת ימי הפסח כאשר לא הזכיר עולת התנופה ואנו נריכין לקבלה כי פסוק שבת בשבתו אמר על עולת התמיד : בהקריבכם מנחה חדשה · לחם התנופה הוא העקר ועמו שבעה כבשים ופר בן בקר ואיליס שנים וכני כבשי שלמים והעולה הנזכרת בפרשה הזאת היא חובת היום והעד על דבריהם כי לא באר בשבת ובמועד דבר כלל רק הזכיר בחג המצות וסכות ויום העשור והקרבתם אשה ליי' ולא אמר כמה המספר וכן ביום תרועה ולא הזכי' עולת חדש ועולת התמיד ומנחתה היא העולה הראשונה : יום תרועה · מצוה להריע כי אילו היה זה הדבור על עול'היום למה לא הזכיר בשאר המועדים ועוד כי על העולות לוה לתקיע ולא להריע · פר בן בקר אחד · שלבור ובו שלחת ואיל אחד · ואיל פר כהן גדול והאיל שלו ולפי דעתי כי האיל הנזכ'בפרש' אחרי מות שלקח מן העם אינגו זה כי על אילו ואיל העם נאמר ועשה את עולתו ואת עול' העם והעד שיש תוספת שבע'כבשים זה שעיר עזים אחד לחטא' אינגו משעיר הנורלות על כן כתוב מלבד חטאת הכפורי' הנכתבת בפרשת אחרי מות : ערת

אמרי נועם

ומעמיס נבולם נאמר והקרבתם ונראה הנגב ומעמיס רמז שבתרי נגרא העולם נבנופת אין כתיב זמן כו' כאין עמו מנופות כמו שכתב בשאר המועדים לפי שסברו על מה שנבר להם ביום מתן תורה ומוה לעצות יה"כ שכו כתבו נוחות אביות וי"כ נגד שבועות ולא בכל חג שבועות לפי שמעלין בקודש ולא פורידין :

חזקוני

כאלה תעשו ליום שבעת ימים · לאעלה בפורת בהנים בפרשת אמור דשמעתי בשביני הארץ כמו שפירש להלן מזכיר הרגלים והשבועות הרגילות לבא בהן לפיכך הזכיר הקרבנות הבאות בגלל הענוגר ומתי בלשם אבל כאן לא הזכיר רק הקרבנות הבאים על היום : ובכבי קלי אלפס אבל דבליק מיכיר והוא נבכי יין ובכבי מנחה : ובני הבכורים · על שם שמשם ומלאם מביאין בכורי אדמה קודמו יום הבכורים לא פי' בכתו' בחיוב קדש ובמה בו ובכר פי' הטעם בפר' אמור : בשבועותיכם · מתורגם בשבועותיכון מכאן אנו קורין לחג שבועות ערת : שעיר עזים ז' · מנין הוא נסוף מכל ל"ה דבני מערבא ר' מתרגם אומר בשם ר' אמי בכל הקרבנות כתיב מנחת ובמערבא אין כתיב מנחת אמר לה רבי אבא ר"ה ליטראל כיון שקבלתם עליכם עולת מרתי מעל' אני עליכם כאילו לא מנחת מיכם : מלבד עולת התמיד · וא"ת אמאי לא כתי' מלבד שתי כלשם ומנחה כבשים ופר ושעיר ומנחה כבשים מבשים מתמיד כמו מנחת ונו' מלבד מנחת הכבשים ועולת התמיד אלא יש לומר מלבד מנחת הכבשים ועולת התמיד אלא יש לומר מלבד מנחת הכבשים ומנחת הפר ומנחת השעיר ומנחת האיל ומנחת הכבשים ומנחת הכבשים ומנחת הכבשים

מלבד חטאת הנפורים · שפיר הנעשה בפנים האמור באחרי מות שגם הוא חטאת : ועולת התמיד · ומלבד עולת התמיד תעשו עולות אלו : ונסכיהם · מוסב על המוספין הכתובים ועל תעשו והוא לשון צוי · מלבד עולת התמיד ומנחתה תעשו את אלה ונסכיהם וכן כל נסכיהם האמורים בכל המועדות חוץ מנסך קרבנות החג שכל ונסך ונסכיהם ונסכיה שבהם מוסבים על התמיד ואינן לשון צוויי שהרי נסכיהם של מוספים כתובין לעצמן בכל יום ויום · ומנחתם ונסכיהם לפרים · פרי החג שנעשים הם כנגד שבעים אומות ומתמעטים והולכים סימן כלייה להם וכימי המקדש היו מגינין עליהן מן היסורין : ולכבשים · כנגד ישראל שנקראו שה פזורה והם קבועים ומגינים תשעים ושנה לכלומהם תשעים ושמונה קלות שבמשנה תורה בשני נאמר ונסכיהם על שני תמידי היום ולא שנה הלשון אלא לידרש כמו שאמרו רז"ל בשני ונסכיה' בשני וזנסכיה בשביעי כמשפטם מ"ס יו"ד מ"ס הרי כאן מיס רמז לנסוך המים מן התורה בחג : עגלת

רלבג

מה שיכפ'על העומ'ר ולזה היו בכאן שנידי עזים לחטא' לכפר על העומ'ר והוא כולל לשעירי הרגלים ג"כ וזהה ג"כ תשל הסנה בזה שהכר בזמוסף הפסח כי הוא מסכים לזה שנזכר בזמוסף לאש תדש בשוה והנה הוא נעשה בע"ז לחדש כי אז תהיה הלבנ' בתכלית המרחק מהשמש ויהיה אור' שלם ויורה עניינ' מפני זה על תנועת השמי' כמו שהורה עליו חדוסה וסור אורה ולזאת הסנה ג"כ היה חג הסכות בע"ז יום לחדש והנה היו מספר מי החג שנעה להורות מלא הימים על מציאות ה' ית' כשנעמוד מהאורה על שנע מדרגותיהם אשר השביעית הוא ה' ית' ולפי שבחינת טו עלמם תהיה הראשונה ה' ית' הנה היום הראשון קדש לפי שבחינת עמידתינו עליהם תהיה האחרונה השם ית' היה היום השביעי שבתון ואולם בזמוסף חג השבועות ובכללה ההעלה הזאת בזה שקרב על הלחם ובזמוסף היום והיום בעצמו מעיד על התנועה היומית החמה שהוא ה' ית' ולזה היה היום הראשון קדש ולפי שלא יגיע מספר המנעי' לזה המספר אם נמית שלא יהיה לתנועה היומית כי אם נגנל אחד ושאין לתנועה המתאחרת נ"כ כי אם נגנל אח' כמו שהשבו לאנשים הנה הישיבתנו התורה בזה בהכלל שיש שם שבע מנעי' מסכימי' כ בכוכבי לכת בכל אחד מאלו התנועות ולזה היו בכאן שבעה כבשים שני פעמים וכבר באדנו בזמופת לחיתי שהענייון הוא כן בה' מא"י ולפי שהי' זה להעיר על המחמיסי' שהוא קדש לא היה החג כי אם יום אחד ואמנם החדש השביעי הנה קדושו מודה על המדרגה השביעית שהוא קדש לפי שהוא שביעי לחדשי' ולפי שהוא תדיר בקדושת היום להעיר על שהעשירי קדש ולזה היה היום העשירי מזה החדש קדש גם כן הנה בזמוסף היום לא העיר במדרגת הגורו' כי אם על תשע והי' הפר מור' על הבכל הפועל והאיל מורה על מגיע ערבו' והכבשי' השבעה על מגיעי הגרמי' השמימיי' והכל' היה היום הראשון קדש לפי שה' ית' הוא הגורה הראשונה בבחינת מצמו הגורות והיה היום העשירי קדש לפי שהשם יתב' הוא הגורה המושגת לנו באחרונה והנה קדושת היו' הראשון מורה על שהעשירי קדש וזה' העולות יורות על ט' הגורות הנשארות וכן הענין בקדושת היום העשירי ולזה לא היו בו כי אם ט' עולות והנה לא שם הגורה העשירית במסכר העולות להורות על רומחות ה' ית' על אלו המורות ולזאת הסבה נ"כ לא היתה שם קדושה נוספת בימי שבין הראשון והעשירי להורות על עולם ההבדל שיש בין ה' ית' ובין אלו הנבלי' העלולים מחוצו ואפשר נ"כ שנאמ' שהתשע עולות מורות על תשע מדרגות מהגורות והתשיעי קדש בשופן שזכרנו בהצעה ויהי' הפר להעיר על ה' ית' אלא שהדרך הראשון הוא היותר נכון מצד הסכמת שבעת הכבשים זה לזה במשל והוא מבואר לפי מה שזכרנו מהתועלת בחודעם אשר התחלתם הוא חג המצות ומעיד על התחלת התישר האדם לדעות האמיתיות ולזה נ"כ היה לחמו מצה וחג הסיכות מורה על התישרות יותר ולזה היו בו מתן תורה והיו שתי הלחם בו מתן תורה והחדש השביעי מעיד על תכלית ההתישרות והוא מבואר כי בהתחלת ההשגחה לא ישיג האדם מאד ההבדל בין הש' ית' ובין הכל הפועל ולזה הושמו העולות עשר בחג המצות ובחג השבועות נ"כ ואולם אחר התכלית ההשגחה יושג מאד ההבדל בזה ולזה לא הושמו העולות בראש השנה ויום הכיפורי' כי אם תשע להבלג' ההבדל הנראה אז בין המדרג' אשר לשם יתעלה ובין מדרגת הנבלי' העלולים ומחמו ולזה הושם המעיד על השם יתעלה יום קדוש והמעיד על שאר הנבלים תשע עולות ולפי שזאת ההשגחה תתוסף תמיד לא היה ההבדל חזק בין אחד לחדש השביעי ובין שאר הימים שם בימו ובין העשירי בחזק ההבדל בין היום העשירי לחדש השביעי ובין שאר הימי' הלו וזה כי היום העשירי אסור בעשיית כל מלאכה ובו פרישות מכל התענוגים הגופיים וזה כי כל מה שיתחכם האדם יותר יכיר יותר עומס ההבדל בין השם יתעלה ובין שאר הגורות ולזאת הסבה תמצא שבחג הסכות שהיו שבעת ימים להורות על שהגורה הראשונה מאלו המדרגות השבעה מהגורות הוא קדוש הוא הש"י הושם היום הראשון קדש כי הוא הגורה הראשונה מצד עולם מדרגת הגורות ולא הסבה התורה להשים היום השביעי קדש מפני היותו מאוחר בידיעה לפי שאחר שלמות האדם באלו ההשגות יגוויר בעצם ביאורו שהש"י הוא הראשון והנה היה יום אחד לחדש השביעי יום תרועה להעיר האנשים שיקיצו משנת התרדמת ויעיינו בזה על שיעמדו על אחתת מה שבוזנה התור' בזה וכן היה ביום הכפורים בשנת היובל לזאת הסבה כי קדוש היובל יעמוד על קדוש המדרגה החמשי' ועשירי לחדש על קדוש העשירי והנה היו אלדבעה עשר כבשים נמוספי חג הסכות לסבה שזכרנו בעולות חג השבועות והיו שם שני אילים להורות על שבעבות נ"כ שני מגיעי' האחד מגיע התנועה היומית והאחד מגיע התנועה המתאחרת ושהם זולי המגיעי' אשר באלו התנועות לאח' אחד מכוכבי לכת והם יותר שלמי' מהם לשבית האחד מצד שהם משרתים בכוכבי לכת ואולם בעבדות האחד מהם לאשי והשני מצד רומחת המיחום המסוד' מעבדות על הגיחום המסוד' מצד בהיות כלו מחה שהתבאר באור שלם בה' מא"י ואולם הפרי' שמחוברו באלו הימים היו תמיד י"ד והנה היו שם תמיד שבעה פרים והם מעוירים על המגיעים הראשיים והם מגיעי הגלגל אשר בו כוכב כוכב מכוכבי לכת ולהעיר שהיה יותר נכבדות מהשאר היו פרי' העולות המעוירים עליהן והנכלל בפרי' הנשארים והימים שהיו תמיד שבעה מורים על מגיעי' אחרים נעחוד עליהם מצד מגיעת החלוף המחלקת לכל אחד מהם כי זה דבר משותף לכל כוכבי לכת ר"ל שיחלק להם תנועת האורך מיוחדת ותנועת חלוף תשיחה בלתי שוה והנה כשנתבונן באלו החלופים בכללם נעחוד על מספר המגיעים כמו שיתבאר לך מדברינו בה' ממ"י והנה לחלוף עניניהם הושמו המעוירים עליהם ימים ופרים ואפשר עוד שנאחר כי הפרים שנוסמו בכל יום על שבעה העירו על דברים ישמידונו בצד יותר מיוחד על מספר המגיעי' אשר לכוכבי לכת והנה יהיה מה שהורו עליו השבע פרים המוספים לפי זאת ההבנה' וזולת מה שהורו עליו החמשה פרים המוספי' ביום השני שהורו עליו הארבעה פרים המוספים ביום השלישי וזולת מה שהורו עליו השבע פרים המוספי' ביום הרביעי וזולת מה שהורו עליו השני פרים המוספים ביום החמישי וזולת מה שהאיר עליו הפר המוסף ביום השישי ר"ל מה שעיר עליו הנעשה ביום אחד מהם היה

והקרבתם עלה ליהוה ריח ניחח פר בן־בקר אחד איל אחד כבשים בני־שנה שבעה תמימם יהיו לכם: ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים לפר שני העשרנים לאיל האחד: עשרון עשרון לכבש האחד לשבעת הכבשים: שעיר־עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכפרים ועלת התמיד ומנחתה ונסכיהם: ס ובחמשה עשר יום לחדש השביעי מקרא־קדש יהיה לכם כל־מלאכת עבדה לא תעשו וחגתם חג ליהוה שבעת ימים: והקרבתם עלה אשה ריח ניחח ליהוה פרים בני־בקר שלשה עשר אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם יהיו: ומנחתם סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים לפר האחד לשלשה עשר פרים שני העשרנים לאיל האחד לשני האילם: ועשרון עשרון לכבש האחד לארבעה עשר כבשים: ושעיר־עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד מנחתה ונסכה: ס וביום השני פרים בני־בקר שנים כבשים בני־שנה תמימם: ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר־עזים אחד חטאת מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכיהם: ס וביום השלישי פרים עשתי־עשר אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם: ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה: ס וביום הרביעי פרים עשרה אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם: מנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר

ותקרבון עלה קדם־יי לאתקבלא ברעוא תור בר־תורי חד דכר חד אמרין בני־שנא שבעא שלמין יהון: ומנחתהון סולתא דפילא במשח תלתא עשרונין לתורא תרין עשרונין לדיכרא חד: עשרונא לשבעת אלפין כבשין בני־שנא: עשרונא לאימרא חד כן לשבעא אמרין: צפיר־בר־עזין חד חטאתא בר מחטאת דכפוריא ועלתא תדירא ומנחתה ונסכיהון: ובחמשת עשרא יומא לירחא שביעאה מערע קדיש יהי לכון כל־עבידת פולחן לא תעבדון ותחגון חגא קדם יי שבעא יומין: ותקרבון עלתא קורבן דמתקבל ברעוא קדם יי תורין בני־תורי תלת עשר דכרין תרין אמרין בני־שנא ארבעה עשר שלמין יהון: ומנחתהון סולתא דפילא במשח לתלתא עשרונין לתורא חד לתלתא עשרונין לדיכרא עשרונין תרין עשרונין לדיכרא חד לתרין דכרין: ועשרונא עשרונא לאמרא חד לארבעה עשר אמרין: וצפיר־בר־עזין חד חטאתא בר מעלת תדירא ומנחתה ונסכה: וביומא תנינא תורין בני־תורי תרי עשר אילם שנים כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם: ומנחתם ונסכיהם לתורין לדכרין לאמרין במנינהון כדחזי: וצפיר־בר־עזין חד חטאתא בר מעלת תדירא ומנחתה ונסכיהון: וביומא תליתאה תורין חד־עשר דכרין תרין אמרין בני־שנא ארבעא עשר שלמין: ומנחתהון ונסכיהון לתורין לדכרין ולאמרין במנינהון כדחזי: וצפיר־בר־עזין חד חטאתא בר מעלת תדירא ומנחתה ונסכה: וביומא רביעאה תורין עשרא דיכרין תרין אמרין בני־שנא ארבעא עשר שלמין: מנחתהון ונסכיהון לתורין לדיכרין ולאמרין במנינהון כדחזי: וצפיר

מסרה

חטאת ז' פתחין וסי' נמסר בסיף סדר תצוה · וכל הרי עשר דכוו' פתחין במ"א קמץ רתם המרכב' לרכש : ובחמש עשר יום ג'ר"פ חג המצות · וחברו · וחגתם אתו : הכורים ותרועה עלה לרי' ניחח ליי' · בפרים עלה ליי' ריח ניחח · יום טוב ראשון של הג עלה אשה ריח ניחח ליי' · החד' ופס' ובכורי' פרי' בני בקר שני' · תרועה וכפורים פר בן בקר אחד · יום טוב הראשון של הג פרים בני בקר שלשה עשר · ויו' טוב האחרון של חג פר אחד · פסח ובכורים ושבעה כבשים · ולא דק · וכלם כבשים שבעה · פסח וכפורים תמימם יהיו לכם · יום טוב הראשון של חג תמימם יהיו ס"פ · תרועה ויום טוב של חג האחרון תמימם · בכורים בני שנה · החדש ותרועה · ויום טוב הראשון של הג ועשרון וכלם עשרון · תרועה ועשרון אחד וכלם משנים · פס' עשרון עשרון תעשה · יום טוב הראשון של חג לארבעה עשר וכלם לשבעת · ראשון רביעי ששי שביעי מנחת' וסימ אדו"ז מנחתה · רביעי' סמיני מנחתם וסי' ד"ח מנחת' · ראשון שני רביעי ושעיר עזים וסימ' אב"ד עזים · שני ונסכיה' · ששי ונסכיה שביעי כמשפטם וסי' בו"ז מים : מכאן סמכו הכמים במסכת תענית רמזלנים' המים מן התורה :

הזקוני

שעיר עזים ח' מעלת נא הנרך לכתו' לכפר עליכם שהרי היום יום נתר כפרה : מלבד מעלת הכיפורים · פר"ש שעיר הנעשה בפני' האמור בפרשת אחרי מות שגם הוא מעלת אל ל"ל נקט ליה הכא בפרשת קרבנות הבאים מעל נבור ופר הנעשה בפני' והוא פרו של אהרן אינו באמצע נבור אלא מעל אהרן: ונסכיהם · קאי אנסכי יין דיום הכפורים ואנסכי יין ואנסכי מנסך דעולת התמיד : פרים בני בקר שלשה עשר כבשים בני שנה ארבעה עשר · יש בסוכות תוספת שמקה לפי שבכר אספו כל פירותיהם ותוכפת מצות סוכה וד' מינין שבנולב לפיכך יש בה תוספ' מיסף : ועשרון עשרון · נקוד על ועשרון : ונסכה · קאי אנסכי יין דמנ ואנסכי מנסך דעולת התמיד : ויום השני פרים שנים עשר · פרי הגן הולכים ומתמעטים לפי שבל ישראל שהין בירושלים כל הש' ימים מה שאין כן בשאר הרגלים ואם ירצו שיקריבו בשה כל השמנה ימים יה' להם לעשות תפני היציאה שתהיה מרובה ונסכיהם · כל לשון נסך דשאר יומות הנם קאי אנסכי יין ואנסכי מנס' ולפי שקר בנו' בשם מלוקים הזכירום דבר יום ביומו מה שאין כן בנסך : ויום

אבן עזרא

עצרת · פירשתיו · למקומותיכ׳ ולנסכיכם · לכל עולה ועולה כמשפטה:

ראשי המטות · לפי דעתי סוגה הפרש׳ היתה אחר מלחמת מדין על כן היה אחריה כמו וחדבר מריס ואהרן במס׳ אחר ויהיו בחצרות כאשר פירשתי והכתוב אמר שבהו בני גד ל משה ואל אעזר נשיאי העדה ודברו דבריהם ואחרי כן כתוב ויצו להם משה את אלעזר הכהן ואת יהושע בן נון ואת ראשי אבות המטות הם נשיאי העדה הנזכרים ובעבור שאמר משה לבני גד ולבני ראובן והיולא מפיכם תעשו על כן כתוב וידבר משה אל ראשי המטות ופס כתוב ככל היוצא מפיו יעשה: לבני ישראל שיאמרו כן לבני ישראל: ליי׳

חזקוני

וביום השביעי פרים שבעה · פרים של שבעת ימי הסג מלי׳ לשבעי׳ כנגד ל״ב שבטים ושבעה ימי סכה ויום ח׳ של עצרת ויום ט׳ של ר״ה ויום ז׳ של י״ה ושאינה ימי הסג שבעה עולים לשבעי׳ פר״מי פסח כנגד ע׳ אומות וביתי המקדש מנינין עליה׳ מן הייסורין ולכן העניינים הכתוב בספר זכריה של סג הסכות יותר מבשאר חגות לפי ספרי סג הסכון מנינין עליהם: וסעיר חטאת ח׳: בכל ימי הסג לא כתיב לכפר עליכם לפי שיש בסג פרי הבנפ׳ לכפר על האומות ולפי׳ לא תלה הכתוב הכפר׳ בישראל: ל״ת מה שאין כתיב כאן לכפר עליכ׳ היינו לפי שאין נריכין עדיין כפרה בתוך ספירת נגר אחוד וי״ם מכפר ורמיה לדבר שבי׳ כפרי׳ ואילך לא כתיב לכפר עליכם: ביום ראשון עצרת תהיה לכם: ביום השמיני עצרת תהיה לכם: ביום ראשון עצרת תהיה לכם: אלו שבעות שבכל מקום אינם אלא עצרת ומשום זה כתיב כאן נקרא שבועות עצרת דכתיב ביה בשבועותיכם ומקרבנתיכם בעצרתיכם אבל שביעי של פסח שלא נאמרו בו עצרת לכם אלא לה׳ אלהיך לא נקרא עצרת: ביום השמיני עצרת תהיה לכם: אם כן לפה התירו מכתיב לכפר מן הסוכה כי״ש הפרין אלא כל שבעת ימי הסג היו מתפללים לעלוי׳ ביום הפרין היו מתפללים לגשמים ולכן נכפרין מן הסוכה כדי שיתפללו בלב שלם על הגשמים: כי ר׳ אל׳ ר׳ הקיל נקרבן שמיני עצרת לרבות אלא ענדם לישראל אלא מתוך חבתם נעלמיכם: כגון ובמי נסכם הבאים תדיר בפסח ובסוכות:

מליצת הדרת דפרשת פנחס

מ״ע ספורנו

עצרת תהיה לכם · כמו שהתבאר בפרשת אמור:

פרשת מטות

וידבר משה אל ראשי המטות · זה בדבר אחר נוסף׳ כשאמר בדבר שיבי ולא תזנבו בשני לשקר וחללת · היתה הכונה הנים שנזהר מו נשבע לא יחל דברו כי בחללו דברו הוא מחלל את ה׳ אבל האמה שאינה בדבר׳ עניה לא תהיה מחללת אם יאבר התיר: וס׳

אמרי נועם

פרשת מטות

למה נסמכה פרשת מטות לדגלים שהדגלים נעשים ע״פ ראשי המטות׳ · קשה לתת לה התחיל בדבריו של איוב וידבר ה׳ אל משה וגו׳ אינו כי יהי כלל וי״ל כבר אחר אלה תעשו לה׳ לבד מנדריכם וגו׳ כלומר בחועדים הכתובים יש להם דין אחר מנדרים ונתנה הלן אחר משה ואיבר אל ראשי המטות׳ ה״ז ישות ל״ל דיבור עומדה וגו׳ הדיבור תתיר הנדר: דבר אחר פה״ק ל״ל אבל בלשון התורה וכו׳ וא״ל מנה ליה הא׳ ל״ל דבתי׳ ולא יחל דברו אבל אחרים מוחלין לו ועונין דבריו חולין לתבית מעיקרו ואם אבר על הנדר קיים התרה אינו מייב קרבן ובאילו לא חל בנדר הוא׳ ומכזיו מתירין לו אבל בעל בלשון הקדש מיום שהוא שבעת ומעלה ר״ם עברה עליו קודם לכן מיבת גם התיר תשבע שבעתיר הקבר והרי הוא בכרתיות שהוא והלך לתילתיה אבל הפרה תשבע שהוא רק מפכיו דנפל מיגו נייז לנדר:

ראשי המטות

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאחר על נקום נקמת בני ישראל אחר משה המדיני · אל ראשי המטות לבני ישראל לאחר משה זה הדבור לנשיאי׳ בעבור בני ישראל לו שיתיו זה המשפט לבני ישראל כי לפעמים היה קורה משה לבדם כאמרו בפרשת בהעלותך ואם בחלת יתקעו ובועדו שיך הנשיאים ואם בחיי היה ראוי בהבנה שהיה מדבר משה לבני ישראל כי לא היה ראוי שידבר דבריו לבל הפלה גם לא חבלו כלם לשמוע דבריו ואולם זכר זה בזה המקום לפי שמעלם משפט הנדרים והשבועות היה שיהיה מסור לראש המטות שהיו חכמים וידועים לפי מה שזכר בפרשת יתרו · אים כי תדור נדר ליי׳ הנה ענין הנדר הוא שידור הרי בהמה זו עולה לו חרם לו מה שאפשר שידור לאותו לו יהיה זה בשאמר אם יהיה כך לעשה כך כמו שמצאנו ביעקב שנדר נדר אם יהיה מה שאמר הקב״ה תהיה הלכן ההיא בית אלהי׳ ויתן לי״ מעשר מכל מה שיתן לו לו שידור הם יהיה כך יהיה דבר כך אמור לו כמו שנדר ישראל אם נתון תתן את העם הזה בידי והחרמתי את עריהם והנה החרם הוא דבר הנדור כמו שנתבאר בפרשה בחקותי וכן אמר יפתח והעליתיו עולה ליי׳ כי העולה היא דבר שנדור והוא מה שאפשר שידור אותו האדם והנה כבר בתבארו דיני אלו הנדרים במה שקדם ומה עוד מין מהנדרים הם לאסור אסר על נפש המודר כמו שאחר בזה המקום לאסור אסר על נפשו · ואמר כי תדור נדר ליי׳ ואשרה אסר וזה הנדר לאינו נדר שיהיה עלם הדבר נדור חלר עצמותו אבל הוא נדור לאסרו על נפש המודר לבד ויחדה על זה שהבעל לו האב מפירין נדרי הלשה בעת שהוא ראוי שיהיה

פרשה

ומליל משה עם־ראשי שבטיא לבני ישראל למימר דין פתגמא די־פקיד יי׳: גבר

פרשה

וידבר משה אל־ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה: איש

ב׳פסו׳בתורה כל סיף מליהון מ״ם וסי׳עזים מאתים ותישים עשרים · ומנחתם ונסכיה של ביום השביעי: כל הדין ענינא וביום ריש פסוק בר מן שמיני לפי שהיא רגל בפני עצמו: במועדיכם ג׳בליש׳ב׳מלאים וא׳חס׳וסי׳ועשיתם עלה אשה עלה ליי׳ לפלא נדר דין חס׳ · אלה תעשו ליי׳ במועדיכם · וחד וביום שמחתכם ומועדיכם:

ג׳ בענין סימן תמיד

ובביום הרביעי פרים תשעה איל אחד כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם: ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה: ס

ובביום החמישי פרים תשעה איל אחד כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם: ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה: ס

ובביום השישי פרים שמנה איל אחד כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם: ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה: ס

ובביום השביעי פרים שבעה איל אחד כבשים בני־שנה ארבעה עשר תמימם: ומנחתם ונסכיהם לפרים לאילם ולכבשים במספרם כמשפטם: ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכה: ס

ביום השמיני עצרת תהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו: והקרבתם עלה אשה ריח ניחח ליהוה פר אחד איל אחד כבשים בני־שנה שבעה תמימם: מנחתם ונסכיהם לפר לאיל ולכבשים במספרם כמשפט: ושעיר חטאת אחד מלבד עלת התמיד ומנחתה ונסכיו: אלה תעשו ליהוה במועדיכם לבד מנדריכם ונדבתיכם לעלתיכם ולמנחתיכם ולנסכיכם ולשלמיכם: ויאמר משה אל־בני ישראל ככל אשר־צוה יהוה את־משה:

קס״ח · לחלק · סימן ואליפלהו:

פרשה

ומליל משה עם־ראשי שבטיא לבני ישראל למימר דין פתגמא די־פקיד יי׳: גבר

פרשה

וידבר משה אל־ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה: איש

ב׳פסו׳בתורה כל סיף מליהון מ״ם וסי׳עזים מאתים ותישים עשרים · ומנחתם ונסכיה של ביום השביעי: כל הדין ענינא וביום ריש פסוק בר מן שמיני לפי שהיא רגל בפני עצמו: במועדיכם ג׳בליש׳ב׳מלאים וא׳חס׳וסי׳ועשיתם עלה אשה עלה ליי׳ לפלא נדר דין חס׳ · אלה תעשו ליי׳ במועדיכם · וחד וביום שמחתכם ומועדיכם:

בעל הטורים

פרשת וידבר

וידבר משה אל ראשי המטות כמה ראשי המטות נמנים ונדרים ונדבות דכתיב לעיל לבד מנדריכם ונדב תריכם · לומר לך מה ראשי המטות כופין להם הנדרים והנדבות כלאחריהן תזדרה לבית דין שעשוה · וכן בגלים על פי ראשי המטות׳ נקבעים ובוה כשיטת אל בעבה ראשיהן מודרין כמו ביפתח · וכן בפרי האלפים ונקרב אם קרבן יי׳: בדרים · בני׳ רוצה · שבמדבר חשוב כרוצה אם אינו חשוב בענין בדרי׳ הבנים מתים: והתרים

מ״ע ספורנו

עצרת תהיה לכם · כמו שהתבאר בפרשת אמור:

פרשת מטות

וידבר משה אל ראשי המטות · זה בדבר אחר נוסף׳ כשאמר בדבר שיבי ולא תזנבו בשני לשקר וחללת · היתה הכונה הנים שנזהר מו נשבע לא יחל דברו כי בחללו דברו הוא מחלל את ה׳ אבל האמה שאינה בדבר׳ עניה לא תהיה מחללת אם יאבר התיר: וס׳

אמרי נועם

פרשת מטות

למה נסמכה פרשת מטות לדגלים שהדגלים נעשים ע״פ ראשי המטות׳ · קשה לתת לה התחיל בדבריו של איוב וידבר ה׳ אל משה וגו׳ אינו כי יהי כלל וי״ל כבר אחר אלה תעשו לה׳ לבד מנדריכם וגו׳ כלומר בחועדים הכתובים יש להם דין אחר מנדרים ונתנה הלן אחר משה ואיבר אל ראשי המטות׳ ה״ז ישות ל״ל דיבור עומדה וגו׳ הדיבור תתיר הנדר: דבר אחר פה״ק ל״ל אבל בלשון התורה וכו׳ וא״ל מנה ליה הא׳ ל״ל דבתי׳ ולא יחל דברו אבל אחרים מוחלין לו ועונין דבריו חולין לתבית מעיקרו ואם אבר על הנדר קיים התרה אינו מייב קרבן ובאילו לא חל בנדר׳ הוא׳ ומכזיו מתירין לו אבל בעל בלשון הקדש מיום שהוא שבעת ומעלה ר״ם עברה עליו קודם לכן מיבת גם התיר תשבע שבעתיר הקבר והרי הוא בכרתיות שהוא והלך לתילתיה אבל הפרה תשבע שהוא רק מפכיו דנפל מיגו נייז לנדר:

רלבנ׳

זולת מה שיעיר עלו המעשה ביום אחד והוא מבואר כי אחר המטות שהיו מהמיעים הראשיים לזוכרי לכת ימלאו שם תנועות המשותפות לשמה לבד מזוכרי לכת והוא תמעת החלוף כי היה לכלם זולת השמש ותמעות משותפות לחמשה מהם והא היות תנועת הרוחב בהם בלתי קיימת ברוחב אחד · והמזרח והיושר והעמידה כי היה לכלם זולת השמש והירח ותנועות משותפות לד׳ אחלי הם הנכוכי׳ והוא תמעת האלך המיוחדת שתהיה בנוכב בשוכב האחד פעם אחת ותנועות משותפות

ל

חסלת פנחס בן אלעזר

ראשי

המטות · חלק כבוד לנשיאים לגתדם תחלה ואחר כך לכל בני ישראל ומנין שלא אחר הדברות כן תלמוד לומר ויאמרו אלו אהרן וכל הנשיאים בעדה וידבר משה אליהם ואחרי כן נגשו כל בית ישראל ומה ראה לאומרה כאן למד שהפרת נדרי׳ ביחיד מומחה ואם אין יחיד מומחה מפר בשלשה הדיוטות לא יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאי׳ בלבד נאמר כאן זה הדבר ונאמר בשחוטי חוץ זה הדבר מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישראל שנאמר דבר אל אהרן וגו׳ אף זו נאמרה לכולן: זה הדברים: משה בתנבת בכה אמר יי׳ כחנות הלילה הגביאים נתנבאו בכה אמר יי׳ מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר · דבר אחר זה הדבר מעוט הוא שהחכם בלשון התורה ובעל בלשון הפרה לעלתיכ כלשון הכתוב כאן אם חלפו אין כלי חס תרו מותר ואין מופר נדר יי״ן

רש״י

ראשי המטות · לפי שהתרה בנדרים ונדבות דכתיב לבד מנדריכם ונדב תריכם · לומר לך מה ראשי המטות כופין להם הנדרים והנדבות כלאחריהן תזדרה לבית דין שעשוה · וכן בגלים על פי ראשי המטות׳ נקבעים ובוה כשיטת אל בעבה ראשיהן מודרין כמו ביפתח · וכן בפרי האלפים ונקרב אם קרבן יי׳: בדרים · בני׳ רוצה · שבמדבר חשוב כרוצה אם אינו חשוב בענין בדרי׳ הבנים מתים: והתרים

אמרי נועם · **למה** נסמכה פרשת מטות לדגלים שהדגלים נעשים ע״פ ראשי המטות׳ · קשה לתת לה התחיל בדבריו של איוב וידבר ה׳ אל משה וגו׳ אינו כי יהי כלל וי״ל כבר אחר אלה תעשו לה׳ לבד מנדריכם וגו׳ כלומר בחועדים הכתובים יש להם דין אחר מנדרים ונתנה הלן אחר משה ואיבר אל ראשי המטות׳ ה״ז ישות ל״ל דיבור עומדה וגו׳ הדיבור תתיר הנדר: דבר אחר פה״ק ל״ל אבל בלשון התורה וכו׳ וא״ל מנה ליה הא׳ ל״ל דבתי׳ ולא יחל דברו אבל אחרים מוחלין לו ועונין דבריו חולין לתבית מעיקרו ואם אבר על הנדר קיים התרה אינו מייב קרבן ובאילו לא חל בנדר׳ הוא׳ ומכזיו מתירין לו אבל בעל בלשון הקדש מיום שהוא שבעת ומעלה ר״ם עברה עליו קודם לכן מיבת גם התיר תשבע שבעתיר הקבר והרי הוא בכרתיות שהוא והלך לתילתיה אבל הפרה תשבע שהוא רק מפכיו דנפל מיגו נייז לנדר:

רלבנ׳ · **זולת** מה שיעיר עלו המעשה ביום אחד והוא מבואר כי אחר המטות שהיו מהמיעים הראשיים לזוכרי לכת ימלאו שם תנועות המשותפות לשמה לבד מזוכרי לכת והוא תמעת החלוף כי היה לכלם זולת השמש ותמעות משותפות לחמשה מהם והא היות תנועת הרוחב בהם בלתי קיימת ברוחב אחד · והמזרח והיושר והעמידה כי היה לכלם זולת השמש והירח ותנועות משותפות לד׳ אחלי הם הנכוכי׳ והוא תמעת האלך המיוחדת שתהיה בנוכב בשוכב האחד פעם אחת ותנועות משותפות

מלר · האומר הרי עלי קונם שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני יכול אפי' כשבע שיאכל נבלות אני קור עליו ככל היונה מפיו יעשה ת"ל לאסר לאסור את המותר ולא להתיר את האסור : לא יחל דברו · כמו לא יחלל דברו לא יעשה דברו חולין : בית אביה · ברשות אביה ואפי' איש' בביתו : בנעוריה · ולא קטן' ולא בוגרת שהקטנה אין נדרה נדר והבוגר' אינה ברשותו של אביה להפר נדריה ומי' זו היא קטנה אמרו רבותינו בת אחת עשרה שנה ויום' אחד כדרי' נבדקין אם ידעה לשם מי נדר' ולשם מי הקדיש' נדרה נדר בת שתי' עשרה שנה ויום אחד אינו' צריכה לידבק : ואם הניא אותה · אם מנע אותה מן הנדר כלומ' שהפר לה הנאה זו איני יודע מה היא בשהות אומר ואם בין' שמוע אישה יניא אותה והפר הוי אומר הנאה זו הפרה ופשוטו לשון מניעה והסרה וכן למה תניאון ובן שמן ראש אל יניא ראשי וכן וידעתם את תנואתי את אסר סרת' מעלי : ויי' יסלח לה · במה הכתוב מדבר באשה שנדר' בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה ועוברת על נדרה ושותה יין ומטמאה למתי' זו היא צריכה סליחה ואע"פ שהוא מופ' ואם המופרין צריכי' סליחה קל וחומר לשאינן מופרי' : ואם היו תהיה לאיש · זו אלמנה או גרושה אם אינו אלא בשהות אומר ואם בית אישה נדרה הרי נשואה אמור וכאן באלמנה ובא לחלוק בה שאביה ובעלה מפירין נדריה הפר האב ולא הפר הבעל או הפר בעל ולא הפר האב הרי זה אינו מופר ואע"פ לומר אם קיים אחד מהם : ונדרי עליה · שנדרה בבי' אביה ולא שמע בהן אביה ולא הופרו ולא הוקמו : ושמע איש הבעל וגומ' · הרי לך שאם קיים הבעל שהוא קיים : ואם הפר יפר אותם · ואם הפר הרי הוא מופר ולא הפר הרי הוא קיים : ונדר אלמנה וגרושה כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה : ואם בית אישה נדרה או אסרה אסר על נפשה בשבעה : ושמע אישה והחרש לה הניא אתה וקמו כל נדריה וכל אסר אשר אסרה על נפשה יקומו : ואם הפר יפר אתם אישה ביום שמעו כל מוצא שפתיה לנדריה ולאסר נפשה לא יקום : כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו : ואם החרש ישחרישלה אישה מיום אל יום והקים את כל נדריה או את כל אסריה אשר עליה הקים אתם כי החרש לה ביום שמעו : ואם הפר יפר אתם אחרי שמעו ונשא את עונה : אלה החקים אשר צוה יהוה את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעריה בית אביה : פ

לאסר כל חס' בת"ל לאסר את המשון עליו :

וקמו קדמ' וקמו כל נדריה וכל אסר · תניי' וקמו נדריה ואסריה · וקמו כל נדריה וכל אסר קימן דחס' כל הנשבר כל זקף

ואם בל רחמי המעות ואם מקף בת"ל אם ביו' שמוע אישה :

לענות ג' חס' ואח' הי' על מקלת לענות

ג' בעב' איש כי ידר נדר ליהוה או השבע שבעה ליאסר אסר על נפשו לא יחל דברו ככל היצא מפיו יעשה : ואשה כי תדר נדר ליהוה ואסרה אסר בבית אביה בנעוריה : ושמע אביה את נדרה ואסרה אשר אסרה על נפשה והחריש לה אביה וקמו כל נדריה וכל אסר אשר אסרה על נפשה יקומו : ואם הניא אביה אתה ביום שמעו כל נדריה ואסריה אשר אסרה על נפשה לא יקום וה' יסלח לה כי הניא אביה אתה : ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה או מבטא שפתיה אשר אסרה על נפשה : ושמע אישה ביום שמעו והחרש לה וקמו נדריה ואסרה אשר אסרה על נפשה יקמו : ואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר את נדרה אשר עליה ואת מבטא שפתיה אשר אסרה על נפשה וה' יסלח לה : ונדר אלמנה וגרושה כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה : ואם בית אישה נדרה או אסרה אסר על נפשה בשבעה : ושמע אישה והחרש לה לא הניא אתה וקמו כל נדריה וכל אסר אשר אסרה על נפשה יקומו : ואם הפר יפר אתם אחרי שמעו ונשא את עונה : אלה החקים אשר צוה יהוה את משה בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעריה בית אביה : פ

ג' בעב' ה' ג' פתחין וכ' קמצין

ה' הס' בעבעין

ג' ומ"ל

ג' ס"ס בתיר' ג' חד כ"ר יני

ה' קמצין וכ' כדרה ד' רמ"ח שנים עבדה ולא אתקבל

ג' חס' בלים סימן דהס' על הניע דנסיה כל זקף

ה' בלים

ג' חס' בלים

ג' ב' חס' ות' מלי

וידבר

גבר ארי ידר נדר קדם יי או יקיים קיים למיסר איסר על נפשיה לא יבטיל . פתגמיה ככל די יפוק מפומיה יעביד : ואתתא ארי תדר נדר קדם יי והיסר איסר בבית אבוהא ברביותהא : וישמע אבוהא ית נדרה ואסרה די אסרת על נפשה וישתוק לה אבוהא ויקומון כל נדרהא וכל איסרי די אסרת על נפשה יקומון : ואם אעדי אבוהא יתהון ביומא דשמע כל נדרהא ואסרהא די אסרת על נפשה לא יקומון ומן קדם יי ישתביק לה ארי אעדי אבוהא יתהון : ואם מהיה תהוי לגבר ונדרהא עלה : ופירוש כפיתהא די אסרת על נפשה : וישמע בעלה ביומא דשמע וישתיק לה ויקומון נדרהא ואסרהא די אסרת על נפשה יקומון : ואם ביומא דשמע בעלה אעדי יתהון ויבטל ית נידרהא די עלה ויה פירוש כפיותהא די אסרת על נפשה ומן קדם יי ישתבק לה : ונדר ארמלא ומהרכא כל די אסרת על נפשה יקום עלה : ואם בית בעלה נדרת או אסרת איסר על נפשה בקיום : וישמע בעלה וישתוק לה לא אעדי יתהון ויקומון כל נדרהא וכל איסר די אסרת על נפשה יקום : ואם בטלא יבטל יתהון בעלה ביומא דשמע כל אפקורת סיפותהא לנדרהא ולאיסר נפשה לא יקומון בעלה בטילינון ומן קדם יי ישתביק לה : כל נדר וכל קיומת איסר לסגפא נפש בעלה יקימינון ובעלה יבטלינון : ואם משתק ישתוק לה בעלה מיום ליום ויקיים ית כל נדרהא או ית כל אסרהא די עלה קיים ית כל נדרהא ית כל אסרהא די עלה קיים יתהון ארי ישתוק לה ביומא דשמע : ואם בטלא יבטיל יתהון בתר דשמע ויקביל ית חובה : אילין קיימיא די פקיד יי ית משה בין גברא לאתתיה בין אבא לברתיה ברביותהא בית אבוהא : ומליל

לי' שהזכיר הסם · והנדר אם יהיה כן אתן לסם כך וכך או אתענה : השבע · סם הפועל ובא עם סם וכמוהו רבים : לא יחל דברו · כמו לא יחלל ואינו לשון מחילה והנה מנחנו נריכין לקבלה כי הכתוב אמר איש ואשה ולא פי' מתי יהי' איש או מתי תהיה אשה : ואסרה אסר · או אסרה אסר · ואסרה ממשקל אחר ואינו כמו אסר : הגיה · כמו סבר והפ' כמו את תנואתי: בין שמעו לא ביום אחר : ונדריה עליה · בבית אביה ולא הגיה אות אביה בעלה יניא אותה : ביום שמעו · הדבר מפיה : מבטא שפתיה · השבועה : ואם בית איש נדרה · הלאמה בימים הקדמוני והגיה אותה לא תקיים נדרה בימי אלמנותה וזה על דבר הנתיב שנדרה ומת הבעל קודם גמר הזמן · מלת סליחה הפ' רשת : לענות נפש · אפילו לענות נפש שהוא הנו' כאסר פירשתי: והקים כבר הקים ואחר כן פירש איך הקים אותה בעבור שהחרים בין שמעו : ונשא את עונה · כי היא ברשותו . בין איש לאשתה ? והיא בוגרת : בין אב לבתו אם אינה בוגרת על כן נאמר בנעוריה : החלנו

מסרה

יהל"ה' ג' פתחין וכ' קמצין וסי' לא יחל את דברו · יחל ישראל אל יי' · ואחרו · מי האיש אשר יחל יהוא יחל לרשיע ב' בתראי קמצין : בבית י"א מיחדין וסי' ואסרה אסר בבית · בבית שאן · ויאמרו בני יוסף · בבית שאול · ויהי בהיות המלך בבית ירבעם · וספדו לו כל · בבית ישראל ראיתי שערוריה · ויעש בבית קדש' · בבית יער · ושלש מאת מגנים דד"ה · בבית הארזים דד"ה · בבי' מלך יהוד' · בבית גנזיא · עומד בבית המן · בבית אלהא ואת מאני בית : יקומו ה'חס'וסי' ושמע אישה ביום שמעו · ויאמר יואב יקומו הנערים · רפאים כל יקמו · כל יקמו וירשו ארץ · לא יקמו אשרים וחמנים · לא יקמו רשעי · במשפט · יקמו ויספרו לבנים : שמע י"א ר"מנהון מ"ל וסי' נמסר בסדר שפטים ושטרי' : נדר ה' קמצין וסימ' נמסר בסדר אמור · וסימ' בלשון ארמי נדר דארמלת' שלים עבדא ולא אתקבל : שבע' ה' ד' חס' וא' מלא וסימ' כל נדר וכל שבעת אסר לענת נפש · שבעת יי' תהיה בין שניהם · ויחמל המלך על מפיבשת מדוע לא שמרת את שבעת יי' · ועל דברת שבועת אלהים · כתרא מ"ל וחר ושבועת שקר אל האהבו יונמס' גם בסד' משפטי' : ואישה ד' וסי' אישה יקימנו ואישה · וכלתי אשת פנרס הרה · ויקר' לנער אי כבוד · אבל כן אין לה ואי טה זרן : תרישה ה' חס' בליש' וסימ נמסר בסדר וישלח :

בעל הטורים

והחרים לה · ג' במ' והחרים לה אביה וקמו כל נדריה · ואיזהו נפרט' עונה ומיפ תשב יום פ' עונו והחרים לה וקמו כל נדריה · הינו ה'חס בנדרי' ושמע אישה · ברע אם חיים שהו' מחכר ואינו שותה שאינו מפיר · ואלכינן אם מבעל: לענות · ג' נחמו' לענות נפש · על מחלת לענו' רוח מנין בלי מיר · לדבר שאים נדרה בלא לשמוע בלי מיר שבעלה מפר לה בחמוש נדר עינוי נפש · בדחית' נמשיך קמן שיף הזקנית נהנות מבלי מיר · בת בחין בכת מית לקל עבלא ריבעא · כך הוא הלשון נפש · בבריה · אותיות נערה ל"ב · לוחר לקבת ל"ב מנים ויוס לת' נדריה נבדקין : נקיס

מ"ע ספורנו

וה' יסלח לה · מל שנדרה מה שאין בידה לקיים : כי הניא אביה אותה · והיא לא ידעה את דעת אביה כשנדרה והיה נדרה על דעת לקיים : ואם החרים יחרים · שבשתיקה בפיר מים בידו לאחות היא אמן הנדרה שבשתוק הוא כחכמי' בתה שנעשה : ואם הפר יפר אותם מחרי שמעו · אחרי יום שמעו שאינו יכול אז להחרים ולבטר : ונשא את עונה · כחפסם כל אביה את הנידר לעבור עבירה' אם תורה שקר ומתעה : ויעקרו

אמרי נועם

ואסרה איסר על נפשה ואיסרה אותיות חרוסה לאחר מכאן אסורה : נקיס

קומץ מנחה

פרשת מטות

נדר לה' רפז שאין מחירין נדריס אלא כשיהיו הנדר וההתר' לשם שמים · ואח"ל פה בין נדר לשבועה נדר נודר לחיי המלך שבועה נשבע בחלך עצמו ואולי לכן המיר אחר השבועה בי"ח כמו ואשביעך בה' ואחר הנדר לכ"ד כי ידור נדר לה' וכמיך נדר לרגלים שלא יאחר נדרו יותר משלש רגלים : ושמע אביה פפיה או ספי אחרים כמו הנה נא שמעתי כי יש שבר במצרים: אוחם ואת פנחס והנשיא' לא שלח עמהם כדי שלא לבייש את שמעון שלא היה להם נשיא : הרנו

לי' שהזכיר הסם · והנדר אם יהיה כן אתן לסם כך וכך או אתענה : השבע · סם הפועל ובא עם סם וכמוהו רבים : לא יחל דברו · כמו לא יחלל ואינו לשון מחילה והנה מנחנו נריכין לקבלה כי הכתוב אמר איש ואשה ולא פי' מתי יהי' איש או מתי תהיה אשה : ואסרה אסר · או אסרה אסר · ואסרה ממשקל אחר ואינו כמו אסר : הגיה · כמו סבר והפ' כמו את תנואתי: בין שמעו לא ביום אחר : ונדריה עליה · בבית אביה ולא הגיה אות אביה בעלה יניא אותה : ביום שמעו · הדבר מפיה : מבטא שפתיה · השבועה : ואם בית איש נדרה · הלאמה בימים הקדמוני והגיה אותה לא תקיים נדרה בימי אלמנותה וזה על דבר הנתיב שנדרה ומת הבעל קודם גמר הזמן · מלת סליחה הפ' רשת : לענות נפש · אפילו לענות נפש שהוא הנו' כאסר פירשתי: והקים כבר הקים ואחר כן פירש איך הקים אותה בעבור שהחרים בין שמעו : ונשא את עונה · כי היא ברשותו . בין איש לאשתה ? והיא בוגרת : בין אב לבתו אם אינה בוגרת על כן נאמר בנעוריה : החלנו

רלב"ג

שיהיו נדריה קיימים לפי שאין זה הנדר בעצם הנדר ולזה אחר לאסור אסר על נפשו והוא מבואר שזה הנדר לא יהיה אלא בדבר שיהיה בו נדר בעצמו הנדר כי זה הוא מנדרים והמשל שכתב שאפשר לו לידור שתהיה בהמה זו עולה ותהיה אסורה לו ולכל אדם כן אפשר לו לומר שהוא עליו כעולה ולזה תהיה אסורה לו לבד וזה נ"כ יהיה בשני פנים כמו הענין בנדרים האחתיים אם על יעלה נדרו בדבר אבל יאחר שהדבר ההוא יהיה עליו כעולה או כחרם ומה שידמה לזה אם יאחר אם לעשה כך לו יהיה כך הרי הדבר הפלו' אסור עלי כעולה או כחרם ומה שידמה לזה אם שיאחר אם לעשה לו יהיה כך הרי הדבר הפלונית אסורה עלי ומה שידמה לה שיהיה נאסר בנדר וכמו שלא אפשר לאד' שידור שיהיה בהמ' זו חוץ כי זה בלתי אפשר כן ג"כ שיאסרה על נפשו כשיאחר הרי הוא עלי כחזיר וזה מבואר מאד כי זה הנדר הוא מאוחר מהנדר אשר יהיה בעצם הדבר והנה אמר לי' כי הנדרים אשר יאסר בהם הדבר הם לי' כמו הענין בקדבנות ובחרמות ובהקדשות · או השבע שבועה · הנה תהיה השבועה גם כן לאסור על נפשו הדבר בשבועה באחד משני מיני הנזכרים האחד הוא שיאחר הנני נשבע ביי' שלא אעשה כך או אעשה כך כי השבועה תקיים לקיים זה האיאחר והשני הוא שיתלה השבועה בדבר אם אעשה כך או יהיה כך אם עשיתי כך או היה כך הרי אני נשבע ביי' שלא אעשה כך או שאעשה כך · לאסור אסר על נפשו · ר"ל שלא יאסור הדבר כי אם על נפשו וזה יהיה בלי ספק · ולפי שאחר לאסור אסר למדנו שאין הנדר בזה והשבועה הוא להתיר לעצמו האיסור אבל הוא לאסור המותר ולזה הוא מבואר שאם נשבע שלא לקיים את המצוה אין השבועה חלה כי אין זה לאסר ונדר אבל הוא ברצון הנדר כאלו נשבע שלא

אל

דאלי החטאת · כדי להכריח את העם י"מ פרש' ה' כאחר' לאחר מלאת' חדשים כי הפרשיו' מסוגרו' אר והיונה מקריב תיבו' לפיכך נסמך' פס פרשת חטאת דכתיב בה ככל היונה תעיה יעשה פרש"י ומכון שלא אחר הנדרות כן דכתיב ויסונו אלו אהרן שנ' ופסוק זה מסתמי נדרת מסה חן הקר כיום הכפורים ובידו כל המצות מנתנו בסיני שוב פי' ומה ראה לאמרה כאן כלומר מה ראה מסה רבינו לומר כאן לשון זה של אל דאלי החטאו' לבני ישראל כאן בפרשת נדרים ללמוד מחיבה אחר דברות מסעייה לאמיר וידבר מסה לבני ישראל לאיש כי ידור נדר וגו' ולית' לשון זה של אל דאלי החטאו' לבני ישראל בני מבוה לאמרת ובלאוד אחר דברות וגם פרשת נדרים (מתנס אלא לנמד שבפרשת נדרי') כיצד מוסמך מדאלי המצות ובשלשה הדיבורות מוזל בני ישראל כדאמרי אתם אחרן ובכנ' ובל ישראל בפרשת נדרים לאלי הלכתא אחר רב אחא בר יפקב לבכשיר שלשה הדיבורות והם דאלי המצות בכיצד אחר רב אבדא ר"ל יוסנן כיצד מוסמך : זה הדבר אשר צוה י"י · דבר זה לא נפרש היכן נאמר לעשה וכן כתב בנאמרים כנון כה אמר י"י דשכת תרבה וכנון כה אמר י"י כשנות הלילה וכנון שיחו לים תרבו על ירבו בני שגל ועוד תרבה נביאים כשנכנו בכה אמר י"י ולא תגינו היכן נאמר של זה נאמר מקיים דבר ענדו : או השבע שבועה נאסור אסר · מה בין נדר לשבועה נדר נודר בפיי בשלך שבועה בשבע בעלך עצמו ואח"כ פלין ראייה לדבר זכר לדבר מי י"י ומי בפסוך נדר נודר בפיי בשלך שבועה בשבע בעלך עצמו ואח"כ פלין ראייה לדבר זכר לדבר מי י"י ומי בפסוך אם תאמרנה : ולא יחל דברו · כמו יחל ישראל אל י"י כלומר לא יתעקב דברו לעצמו אבל לאחרים מפיו : ל"ת לא יחל דברו הוא לא יחלל דברו לעצמו כלומר לא יפיר הוא את נדרו לעצמו אבל לאחרים יפירו לו : ושמע אביה · אין לי אלא ששמע אביה ששמיעתו אחרים מגין ת"ל ונקמו כל נדריה · אם ישמע אביה · אין נשוי אלא שבועה כענין שנאמר כי תשבע לנשא נפשתים : ושמע אישה כאן פרש"י ואם ספר יפר אינו לשון הפסוק אלא לשון פרש"י : נשא את עונה · שהיא אינוסה שבנערה שיא אבל הוא לספר ולא היה לו ללמוד אבל הוא היה לו ללמוד ולא למד לפי שלא הוילא עונה

נקיס

מחת המדינים · ולא מחת המואבים שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה שהיו יראים מהם שיהו שולחים אותם שלא כאחוד אלא אל תתנר בם מלחמה אבל מדינים נתעברו
על ריב לא להם · דבר אחר מפני שתי פרידות טובות שיש לי להוציא מהם רות המואביה ונעמה העמונית · וידבר משה וגו' · הא על פי שסמא שמיתתו תולה בדבר עשה
בשמחה ולא איחר : החללו · כתרגומו לשון חללי גבא מזוייניס : חנשים · לדיקים וכן בחר לנו חנשים חכמים וידועים : נקמת יי' · שהעומד כנגד ישראל
בחילו עומד כנגד הקב"ה : לכל מסות ישראל · לרפות שבט לוי : ויומסרו · להודיעך שבחן של רועי ישראל כמה הם חביבים על ישראל עד שלא שמעו במיתתו מה הוא אומר עול
מעט וסקלוני ומשמעו שמיתת משה חלויה בנקמת מדין לא רצו ללכ' עד שנמסרו על כרחן : לאהם ואת פנחס · מגיד שהיה פנחס שקול כנגד כולם ומפני מה הלך פנחס ולא הלך אלעזר אמר הקב"ה מי שהתחיל במלחמה שהרג כזבי בת צור יגמור · דבר אחר שהלך לנקום נקמת יוסף אבי אמו שנא' והמדינים מכרו אותו ומניין שהיתה אמו של פנחס משל יוסף שנאמר מבכנות פוטיאל מזרע יתרו שפיט' עגלי' לע"ז ומזרע יוסף שטפטפ בינרו · דבר אחר שהיה משות תלחמה : וכלי הקדש · זה הארון והלוחות שהיה בלע' עמה' ומפרית מלכי מדין בכספים והוא טלמו פורת עמהם הראה להם את הלוחות שהשם חקוק בו והם נופלי' לכך נאמר על חללים' במלכי מדין שנופלים על החללים חץ האויר וכן בבלע' כתיב על חלליהם בספר יהושע : בידו · ברשותו וכן ויקח את כל ארצו מידו: חמשת מלכי מדין · וכי איני רואה שחמשה מכה הכתו' למה הוזקקה לומר חמשת אלא ללמדך ששוו כולם בעצה והשוו כולם בפורענו' בלעם הלך שם ליטול שכר עשרים וארבעה אלף שהפיל מישראל בעצתו ולא ממדין לקראת ישר' ומשיאן עצה רעה אמר לה אם כשהיתם שם רבות לא יכולתם להם ועכשו בשנים עשר אלף אתם באים להלחם נתנו לו שכרו משלם ולא קפחוהו : בחרב · הו' בא על ישראל והחליף אומנתו באומנותם שאין נוטעים אלא בפיהם וע"י תפילה ובקשה ובא הוא ותפס אומנתם וקלקם בפיו אף הם באו עליו והחליפו אומנת' באומנו' הוא מו שבאין בחרב שכ' ועל חרבך תחיה: טירותם · מקו' פלטרים שלהם שהם לשון מושב כומרים יודעי חוקיהם · דבר אחר לשון מושב שריהם כמו שמתורגם שרני פלשתים טורני פלשתאי : ויקחו את כל השלל - מגיד שהיו כשרים וצדיקים ולא כחשדו על הגזל לשלוח יד בגזה שלא ברשו' שנא' את כל השלל וגו' ועליה מפורש בקבלה שניך כעדר הרחלים וגו' אף אנשי המלחמה שביך כלם צדיקים: שלל · הן מטלטלין של מלבוש ותכשיטין: בז הוא בזת מטלטלין שאינן חכשיט : מלקוח · אדם ובהמה ובמקום שכתוב שבי שבי אבל מלקוח אדם ומלקוח בבהמה : וילאו משה ואלעזר הכהן · לפי שרצו את נערי ישראל יוצאים לחטוף מן הבזה : ויקצף משה על פקודי החיל · ממונים על החיל ללמדך שכל שרחון הדור תלוי בגדולים שיש כח בידם למחות : בדבר

אבן עזרא

המלכו · חגרו חלוציכם · נקמת ה' · היא נקמת בני ישראל בעבור ע"ז : וימסרו · כמו ויכתבו וקרוב ממנו לחסור מעל ביי' : וכלי הקדש · החרון : ויחרגו כל זכר · גדול בשנים : ואת כל · אבי כזבי : ובלעם בן בעור · יש אומרים אחר שעב אל מקומו בא אל מדין כאשר שמע המגפה שהיתה בישראל בעלתו עב לקחת ממון מזקני מדין : חילם · שם כלל והוא זהב וכסף ונחשת וברזל ובגדים: ואת כל עריהם במושבותם · כלל ופרט : טירותם · ארמונו המלכים : ויקחו את כל השלל · המעט אפי' אחת וכן אין כל ויתכן להיות כמשמעו כי כל נקבה החיו ורבים כן :

טף

מסרה

עמיך ה' מ"ל בליש' וסי' נמסר בסדר קדשי' : ויהיו י"א מלרע וסי' במסר בסדר תרומה : ואת ב' וסי' בן בעור הרגו · הקוסם : וישבו ט' וסי' את נשיא מדין · וישבו מארון ישר' נערה קטנה · וישבו את הנשים אשר בה דצקלג · וישבו מקניהם גמליהם דד"ה · וישבו צאן לרוב · וישבו בני ישראל מאחיהם · את כל הרכוש לבית המלך ועוד אדומי' באו ויבו בל זכר ביהודה · וישבו ממנו שביה גדולה : מקנרם ר' חס' וסימ' נמסר בסדר וישלח : המלוקח ר' ומלאי' וסי' ויקחו את כל השלל · את כל השבי וחצית את המלוקח · ויהי המלוקח :

אמרי נועם

נקום נקמת לאם נסתכה פרשת נדרים לתלמה לומר שמוזרין בפ' נדה ומלחמה · ועוד אחר המחרים לבתי אלחמה ולא הפר לבן הוא נכנס תחתיהן · מדינים שהחמיאו את ישראל לא כל כלן שיענמו : אחר תאסף · לפי שרוה מעשה מדיני' ולא קנה בשם לכך נתנו חייו בנקמת מדינים : אל עמיך · מל"ש יוד · לאחר לך שבשבה תקומות הוגבר · מיתתו בתורה · אלף למעה אלף לאפס · לכל מטה מנים אלפי הרי עשרים ואחרשה אלפים הלכו עליהם למלחמה : כיצד לא אלפים שהפילו מישראל : הפסוק מתח ל' באלף ומפרים באלף נומ' לך שכולם היה אלם לב אחד לאחיהם בנשמים : ויחמרו · מחלפי יום אל · שמרו עצמם על קדושת השם להצלת ישראל : ולא אותם ואת פנחס · והשאיתים לא אלה שיהם כדי שלא יתכיים שם שמעון שבחרב בפי' חשבנו · ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב · ביהוש' אחר ואת בלעם בן בעור הקוסם · ולמה שהביאותיו לפני משה ודנוהו דין מכשפ' לא תחיה : יש דרך ישר לפני אים ואחריתה דרכי מות · יש דרך ישר · ר"ת עולה כ"ל · וכ ת סבר · כ"ל אלף שהפיל מישראל בעונתו :

יודעת

מ"ע ספורנו

ויפסרו · לפשה פחת כל שבט ושבט · ויעלה אותם מזה אלף לאמה לבנה · אלה אלף לכל משה שיתקבנו יחמו לבנה : אותם · ואת פנחס · ואחר שנתקבנו אלה אותם כלם יחד ובחתם אלחתת פנחס : לבנה · וכלי הקדש ומנורות התרועה נידו · אלה אותו לבנה לאחם ומשוח אלאמה ומיהו כלי הקדש ומנורות התרועה ברשותו · החייתם כל נקבה · אף על פי שבאלחמת כל אומה מון מז' חטות בתוך דק הנשי' והטף והבהמה וכל אשר יבוא בעיר כל אלה תבון לך · לא היה לכם להחיות לפחו' אותן הנשי' שהבדתם שהיו לכם לתקלה נדבר בלעם : ס"ג

יומא

חזקוני

נקום נקמת · בשמך אמה משמש וע"י בנתנאל בחדין חדל לו ושלא אחריה כדכתיב ויעלם אותם משה : נתת נקמת · בחדין · הקב"ה אומר נקום בני ישראל ואשה אומר נקמת · אמר משה רבנו ע"ה הנקמה שלך היא שאין האומות שוכלין אותנו ולא נשכיל ולכן הלכו ישראל על המדינים ולא על המואבים נפי שמדין לא נתעלמת בחתם ולא לא קנס כמו שבתבא עליהם בלעם ארלנו ולא עתה וגו' וזה שמואל' עשו שדלנה לאחרו שאין ישראל יפשנו כי ארצנו ארץ רפאים וינאו עלינו ושוד שלקנו ישראל את ארנם מיד סיחון : לכל מטות ישראל · אפילו אשבטו של לוי שבונתם נרעה ביתם תלויים לכל ישראל : ויאמרו מאלפי ישראל · כאל כרשם כמו שנרשם" אחר לו הקב"ה הטל עליהם נורלות : על אלפיהם · עם אלפיהם ובמנת על שדה הארץ יפשב על אולת הנשים על הנשים על כרעיו ועל קרבו ועל מרמו על כל קרבנן : ואת בלעם · לאחר שבא נמקומו לאחר כהרים שוב לא לאדון לקבת שמון מזקני מדין כשבאתם דבר בפנפה שהיתה בישראל בעצתו · ר"ת לפי שאחר לאם לא הביאו אין ינו' בלעם לא אפשר לא אפשר לאם יפזיר מלבריכם עמדו הם והמתיאים ושלמו לו שבשו פוכל לקללם שהרי מעלו ובא ונברכ · ויבאו אשה ואלעזר הכהן · לפי שהלנו היו עמאי עתים פהמדינים שהרגו : כל

רלבג

שלא יעבר בכלה כי כמו זה אינו לאסור אחר על נפשו אבל הוא לשלח מנפשו חיובה ואולם בהדרים יקרה שיחולו על דבר מלוה והיוסל שבבר · יתכן שיאסור אדם על עצמו הנאה מצות סוכה עלה בקרבן והנה יחול זה הנדר לפי שאין מותרלי המצוה שיהנה האדם בהם כי כבר ידומה שיקיים המצוה ולא יהיה לו הנאה נופיית ממנה ולזה יחולו הנדרים על דבר מצוה מה שאין כן בשבועת והיה זה נ"כ בנדרים כשהיו על דבר מצוה לא יהיה מקיומם עקירת המצוה כי אם בחקלה ואמר השבועות יהיה מקיומם עקירת המצוה בעצם וכמו שהוא מבואר שאם נשבע אדם שיעשה כך ואח"כ נשבע שלא יעשהו שאין השבועה הבנית חלה עליו כן לי אפשר שתחול השבועה שתהיה לעבור על שבועת שיני · לא יחל דברו · ר"ל שלא ישיב דברו חולין והלאון בזה שאף על פי שאמרו רוחים בהדנה מהנדרים שהאדם מעשה אותן קדש בעצמותן שהוא בעצמו יכול להשיבם חולין בפדותו אותם כמו שהתבאר בסוף פרשת בחקותי מעניין מעשר שני והקדשות והיה זה חמה שיניה לאשו' שכל שכן שיוכל להשיב חולין דבריו בנדרים שאין הדבר בעצמותם קדש אבל הם אסורים לו לבד מצד אח' והוא שכבר ביאר שם לנבעל להפר נדרי אשתו שהם לעמת נפש מצד שעמוי נפשה מגיע לו ואיניה זה להשוב שכ"ם שיוכל להפר נדרי עצמו וזה אחרה תורה לא יחל דברו ונתחייב חזה שדברו אינו מחלל אבל דברים אחרים יוכל להשיב חולין כמו שהיו מחלל אבל שאפר נדרי בתו והבעל נדרי אשתו ובכלל הנה ידמה שלאת הסבה מסר משה זה המשפט לראשי המטות להורות שהראשים והם החכמים מחללים דברי זולתם ר"ל שהם יוכלו להשיבם חולין כשראה זה המדר כי התורה מבאר מחמת שבאם ראה לא יוכל להשיב דברו חולין כמו שהיה אחרים להשיב דברו חולין אך האב והבעל לא יצטרך להם לשון האשה הראה כי היא כמו קיים מקיימיה' ויש להם להכריחה לעשות מה שיראו מה שאין כן באים הם ראשי המטו' כי הם אינם מוזלי' בו עד שיהיה כמו קיים מקיימיהם ולזה יצטרך להם בחללם דברו שיהיה זה בלבנו ר"ל שיתחדש מהבדל שהוא לו מהשבועה ההיא ולזה אחרו רז"ל שהחכם מתיר את הנדר כי הוא משיב את הדבר חולין ולזה יתבאר שהו' עוקר הנדר מעיקרו ולזה בכלל באחרו לא יחל את דברו שהוא מחוהר שלא יעבור על דבריו ויתלנו אבל יעשה כל היוצא מפיו ויקיים אותו והו' אחרו כל היוצא מפיו יעשה והנה אחר אינם כי ידור נדר ליי' להוציא את הקטן שאינו אינם ואינו בא להחזי' את האשה שהיו ביאור שבלילה קיימו' מה שלא הפרו אותם אביה או בעלה או נדרה הוא קיים אע"פ שיש לה אב ולזה הוא מבואר שהי' שהגיע לכלל לאים וזה שהגיע לכלל לאשה נדליהם קיימים · ככל היוצא מפיו ישפה · לאחרנו מזה שאע"פ שנאמר בלבו לנדרך להוציא בשפתיו אבל דברים שבלב אינם דברי' ומזה יתבאר עוד שאם הוציא בפיו מה שאינו בלבו אינו כלום כי מגדל הדבור אפר הנדר אחר תמיניו מוציא בו בפה מה שמכוון בלב ולפי שהדבור הוא מבואר שאם היתה ההסכמה אבל ההמון מצות שיורו מהדבר אינם מורות עליו לפי טבע הלשון והוא המדר אינו מחלות בפיו להורות על מה שאינו עליו אבל ההמון הנה יהיה הנדר קיים כאלו אחר זה בלשון על זה הענין כשו תאחר שאבל פלגות ההמון יאחרו תמורת מצלת שבועה שבואה אם שבועתה אין שהניחוהו כדומה לזה זאחר הנשבע אלו המצות להורות בהם ענין שבועה הנה הוא נקשר בזה כאלו יאחר אם יוצא מפיו אבל ההסכמת ההמון על זה ומצל כוחת הנשבע שאשר להוציא בפיו אם שכוון בלבו בכמו אלו המצות · ולשה כי תדור נדר ליי' · להוציא את הקטנה וכנד ביאורנו ענין זה הנדר והאסר לפסוק הקודם בנית אביה בנמוריה · הנה הלשון באחרו

ספר במדבר לא

בעל הטורים

נקם נקמת בני ישר' · סיון אה לפרשת נדרים לומר לך שמוזרין בפ' נדה ומלחמה · ועוד אחר המחרים לבתי אלחמה ולא הפר לבן הוא נכנס תחתיהן · מדינים שהחמיאו את ישראל לא כל כלן שיענמו : אחר תאסף · לפי שרוה מעשה מדיני' ולא קנה בשם לכך נתנו חייו בנקמת מדינים : אל עמיך · מל"ש יוד · לאחר לך שבשבה תקומות הוגבר · מיתתו בתורה · אלף למעה אלף לאפס · לכל מטה מנים אלפי הרי עשרים ואחרשה אלפים הלכו עליהם למלחמה : כיצד לא אלפים שהפילו מישראל : הפסוק מתח ל' באלף ומפרים באלף נומ' לך שכולם היה אלם לב אחד לאחיהם בנשמים : ויחמרו · מחלפי יום אל · שמרו עצמם על קדושת השם להצלת ישראל : ולא אותם ואת פנחס · והשאיתים לא אלה שיהם כדי שלא יתכיים שם שמעון שבחרב בפי' חשבנו · ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב · ביהוש' אחר ואת בלעם בן בעור הקוסם · ולמה שהביאותיו לפני משה ודנוהו דין מכשפ' לא תחיה : יש דרך ישר לפני אים ואחריתה דרכי מות · יש דרך ישר · ר"ת עולה כ"ל · וכ ת סבר · כ"ל אלף שהפיל מישראל בעונתו :

אמרי נועם

נקום נקמת לאם נסתכה פרשת נדרים לתלמה לומר שמוזרין בפ' נדה ומלחמה · ועוד אחר המחרים לבתי אלחמה ולא הפר לבן הוא נכנס תחתיהן · מדינים שהחמיאו את ישראל לא כל כלן שיענמו : אחר תאסף · לפי שרוה מעשה מדיני' ולא קנה בשם לכך נתנו חייו בנקמת מדינים : אל עמיך · מל"ש יוד · לאחר לך שבשבה תקומות הוגבר · מיתתו בתורה · אלף למעה אלף לאפס · לכל מטה מנים אלפי הרי עשרים ואחרשה אלפים הלכו עליהם למלחמה : כיצד לא אלפים שהפילו מישראל : הפסוק מתח ל' באלף ומפרים באלף נומ' לך שכולם היה אלם לב אחד לאחיהם בנשמים : ויחמרו · מחלפי יום אל · שמרו עצמם על קדושת השם להצלת ישראל : ולא אותם ואת פנחס · והשאיתים לא אלה שיהם כדי שלא יתכיים שם שמעון שבחרב בפי' חשבנו · ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב · ביהוש' אחר ואת בלעם בן בעור הקוסם · ולמה שהביאותיו לפני משה ודנוהו דין מכשפ' לא תחיה : יש דרך ישר לפני אים ואחריתה דרכי מות · יש דרך ישר · ר"ת עולה כ"ל · וכ ת סבר · כ"ל אלף שהפיל מישראל בעונתו :

קומץ מנחה

הרגו בחרב בב"ד רנוחו שהיה קוסם ואינא לם"ד שבן נח מוזהר על הנשפי' :

בדבר בלעם · אמר להם אפילו אתם מכניסים כל המזות שבעולם אין אתם יכולין להם שמא מרובים אתם מן המלכים שהיו שם מאות רכב במזר בלו והשיאכם בעצה להיות
של אלו שונא זמה הוא וכו' כדאי בחלק ובספרי: הן הנה · מגיד שהיו מכירין אותן זו היא שנכנסל פלו בה: וכל אשה יודעת איש · ראויה ליבעל אע"פ שלא נבעלה ולפני הכיון
העבירום והראויה ליבעל פניה מוריקות: הרגנו · למה חזר ואמר להפסיק הענין דברי רבי ישמעאל שאם אני קורא הרגנו כל זכר בטף וכל אשה יודעת איש וכל הטף בנשים
ונומר איני יודע אם להרוג עם הזכרים או להחיות עם הטף לכך נאמר הרגנו: מחון למחנה · שלא יכנסו לעזרה: כל הורג נפש · רבי מאיר

הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר מעל ביהוה על דבר פעור ותהי המגפה בעדת יהוה:
ועתה הרגו כל זכר בטף וכל אשה ידעת איש למשכב זכר הרגו:
וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם: ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים כל הרג נפש וכל נגע בחלל תתחטאו ביום השלישי וביום השביעי אתם ושביכם: וכל בגד וכל כלי עור וכל מעשה עזים וכל כלי עץ תתחטאו: ס
ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חקת התורה אשר צוה יהוה את משה:
אך את הזהב ואת הכסף את הנחשת את הברזל את הבדיל ואת העפרת: כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים: וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם ואחר תבאו אל המחנה: ס
ויאמר יהוה אל משה לאמר: שא את ראש מלקוח השבי באדם ובבהמה אתה ואלעזר הכהן וראשי אבות העדה: וחצית את המלקוח בין תפשי המלחמה היצאים לצבא ובין כל העדה: והרמת מכס ליהוה מאת אנשי המלחמה היצאים לצבא אחד נפש מחמש המאות מן האדם ומן הבקר ומן החמרים ומן הצאן: ממחציתם תקחו ונתתה לאלעזר הכהן תרומת יהוה: וממחצת בני ישראל תקח אחד אחז מן חמשים מן האדם מן הבקר מן החמרים ומן הצאן מכל

הא אינון הוואה לבני ישראל בעצת בלעם לשקרא שקר קדם יי על עיסק פעור והוה מותנא בבנישתא דיי: וכען קטולו כל דכורא בטפלא וכל אתתא דידעת גבר למשכב דכורא קטולו: וכל טפלא בנשיא די לא ידעא משכבי דכורא קייכו לכון: ואתון שרו מבר אלמשריתא שבעא יומין כל דיקטל נפשא וכל דיקרב בקטילא תדון עלוהי ביומא תליתאי ובומא שביעאה אתון ושביכון: וכל לבוש וכל מאן דמשך וכל עובד מעזי וכל מאן דאעא תדון עלוהי: ואמר אלעזר כהנא לגברי חילא דאתו לקרבא דא גזירת אוריתא די פקיד יי ית משה: ברם ית דהבא ית כספא ית נחשא ית ברזלא ית אבצא ית אבראא: כל מדעם דמיתעל בנורא תעברוניה בנורא ויתכי ברם במי אדיותא יתדי וכל די לא מיתעל בנורא תעברוניה במיא: ותחורון לבושיכון ביומא שביעאה ותתדכון ובתר כן תיעלון למשריתא: ואמר יי למימר: קביל ית חושבן דברת שביא באנשא ובבעיראא אנת ואלעזר כהנא ורישי אבהת כנישתא: ותפרוג ית דברתא בין גברי מגיחי קרבא דנפקו לחילא ובין כל כנישתא: ותפרוש נסיבא קדם יי מן גברי מגיחי קרבא דנפקו לחילא חד נפשא מן חמש מאה מן אנשא ומן תורי ומן חמרי ומן ענא: מפלגותהון תסבון ותתן לאלעזר כהנא אפרשותא קדם יי: ומפלגות בני ישראל תיסב חד אית חד מן חמשין מן אנשא מן תורי מן חמרי ומן ענא מכל

בעל הטורים

יודעת · ס"ש · בני ע' · ל"ן בתוליה חו' רין: · ידעת · ג' כתים הנה ולוקן דוכם הלבו · נבלתים מעשיך ונפשי יודעת מאד · והיינו דהיה · ביומו שהעבירום לפני ניך · ל' שבני מוריקו · ביומא שבעלה והיינו נפלא ס מעשיך · שבו"ל נפלאו מעשיך · דע אם היה יודעת איש: וכל אשה יודעת איש ל"שכב · בני · זהו אם היה בת ג' שני' ויש ס': ולא נקרא ממנו איש · בני · לעבירות: חנו · כ' · בחס · חנו מיכן למחנה · חנו עליה סביב · יפי · אף על פי שאתם חנו חוץ למחנה · הנו סביב · דהיינו במחנה לויה בדגלי · והלויים יחנו סביב לאהל מועד · דמשמע מה מחוץ לעזרה · ה"ה · לויה: ויאמר אלעזר הכהן · דבר לראשי המלכים · מבשר טהרה · הם · אם היו בדגלי מלאכות אלא בגדים המיוחדים · אבל מלעזר הכהן דבר לתכשיטי הנשים · ולא בדגלי כלי של הנשים המלאים בנחשים לכך הורה להם דיני גיעול · ועוד · ס' · והכה' בגדיכם ביום השביעי ועברתם · ורהרתם עליכם מים עזרים · ועברתם · טעם הלמה ניע ל הורה · הם גם כן עברת · כלי · שהיה בהזאה: מלקוח · שבוים בא לה לאם מלקוח · היוקח מן בהמה · מלקוח · פי' היוקח · גם ר' מלקוח · ואת' לקחתם ומבור מלקוח לכן בא רתם מלקוח · והתן · ומנו מכם ליי' · אחוז · ל' · אחד · אחוז מן החמשים · ואיך אחוז לאיתמר · כי בדרי המים בעניין המשמרת · חיר כרפס והלית אחוז · בכבול שנעבו מדברות לעמוד על הסיר · נעלי אחד אחוז מן החמשים · כרפס ותלית אחוז · מלוד אף ע"פ שלא נעשו ליתן מכם אלא מן ה' · והבהמה · מעצמן נתנו מנו · הוילכלין · דילפינן אחוז דהכא מאחוז החם: ומקבה

מ"ע ספורנו

הרגו כל זכר בטף · אע"פ שאין הרוגי · לתשכב וזה לנקבה אלא יאסר לפדיון נפש ונכר: זאת חקת התורה · מה שאמר לכ' מה שהתרחקו של מלאכת המלחמה · ומקבה · ומקבה · ומקב

מכל הבהמה · כמו גמלים והגה לא לקח אלעזר מהם חלק לולי היו מעטים ועל כן לא נזכר המספר שהביאו ולא המספר שלקחו הלוים. יתר הבז · חוץ מהאסר אכלו על כן אמר יתר והזכיר המספרים כי היה מספרם רב ולא שמעתי שכל כמוהו ג"כ הזכיר המכס כי גם הוא רב ומלת מכס מפיעני הכפל על מפקל ומאמר ליולדתו והיו מגזרת תכסו על הסה והסיע חלק ואמר מן האדם ומן הבהמה סם כלל: הפקודים · פירשתיו: אמר ביעוני בעבור היותם ברשותם וכן ולקחת ביד עשרה אנשים: ונקרב · במחשבה או בפה: מלעדה · הוא על הזרוע כי כן כתוב: ומיד · ליד: טבעת · באמצע: ענגיל · בזכים כי כן כתוב אולי נקרא כן בעבור היותו ענגול: וכומז · כמכיריו: כל

מסרה

בצבא ד' רגשים וסימ' ותהי המחצה חלק היצאים בצבא · אשה חדשה לא יצא בצבא · והתיחשים בצבא · ויהיו שרים בצבא: ויהי כ"א ר"פ בטעם תברין וסי' במס' רבתא: ונפ' אד' ששה עש' אלפ' פסוקי' באוריתא דרישהו' וסופיהן חד וסי' נמסר בסדר צו ובסדר במדבר סיני: שלשי' כלם חס' כר מן ד' וסי' יורדו שלשה מן השלושים · ויחלא אסא בשנת שלושים דר"ה · מן השלושים הנו נכבר · ואני לא נקראתי לבא אל המלך · ונמסר גם בס"ר נשא: הצבאים ג' וחס' וסי' ממזהצי' בני ישראל · הצבאים על ארא · הצבאי' על הר ציון: ויקח משה ממחצית בני ישראל ר' פס' קים מן מן ומן וסי' ויעש יי' כדבר משה · אדם כי יקריב מכם קרבן ליי' · ויקח משה ממחצית בני ישראל · ואחרי כן נאם יי': ונמס' גם בסדר וארא: סימן אך את זהב את ואת את את ואת ואפ"ם ויהי כשמע כל המלכי' דיהושע וסי' בלשון ארמי דהבא למלכיא סי': וסי' והרמו' מכם מן ומן ומן ומן: וממחצית בני ישראל מן מן מן ומן · ויקח משה ממחצית בני ישראל מן מן ומן: אחז ד' חס' וא' מל וסי' תקח אחד מן החמשי' · את האחז אחד מן החמשים: ויכתבם שמעיה בן נתנאל ב' בו דר"ה · אחזו בחלי בוץ וארגמן · בתר' מלא וא' ואחז אה' לאיתמ': נשאו י' בקריאה וסימ' ויאמרו אל משה עברי' נשאו את רא' אנשי · אשר נשאו את ידם · קול צופיך נשאו קול · הנה אויביך יהמיון ומשנאיך נשאו · נשאו נהרות יי' ב' כו' · ערום הלכו מבלי לבוש · נשאו את דדידי · נשאו מבנותיהם · נשאו נשי' נכריות: כל זהב ג' דסמי' וסימ' חח ונוס וטבעת וכומז · איש אשר מצא כלי זהב · אך לא יעשה בית יי' ספות:

אמרי נועם

ענגיל וכומז תיבה סתום כל מעשה לקרבן בומז סתום עומד בתוכו מקום וכלה לא קיבל סמרמו' הנכנסות עד שנאמר לו מעי סדבור ומאמר הר"ם עקוני כי ענגיל וכומז סימו מעם אבל הרחם אלא מעל בנגיה בנגד הדד אז נגד הרחם וע"ל הכיור נעשה מן המנוחת לבד אבל כאן הכומז מעורב עם זהב אחר' ע"ל כי סמרמות ענגיל הוא קבוצות בכיור וזהו שאמר ויעש את הכיור וגו' כמרמות הנוכחו' ולא אחר מרמו' הנוכחו' לכן הוא מקום אבל בכומז הוא כתוב ולא הי' מקום: והנה

קומין מנחה

ותהי המחצה הזכיר ג"כ אלו הספרים והסכם להודיע לנו גם מנכים הנסחרים שעד שפנו והצו השלל אשר לפחות הוצרך ליסים עשרה ויותר לא מת אדם או בהמה מהשלל: וחמורי' הא דלא חשיב שארי בהמות טמא' משום שאין ראוי מהם לכהן חוץ מפשר חמור: עשרות

חזקוני

יתר הבז' חוץ מאשר שאכלו: ולא נפקד מאנו איש · אע"פ שנגנב מלכם בתכין ורגוזי' לאדם לא נפקד מאנו לדבר עבירה: ונקרב את קרבן יי' · לכפר על נפשותינו שנדרנו מלפני הקשנון שהיינו כדי שלא יבאו בנו נגף ולכך הביאונהו אל אהל מועד וכן מצינו לקחת את נכסי הכפורים וכת' אותו על עבודת אהל מועד: ונקרב את קרבן יי' וגו' · פרש"י אם מידי עניר יבאנו מידי הרהור לא יבאנו וז"ל הרי שבנו יפת תואר שהיה תואר כמלאכה ואי זה הרהור שבירה יש בדבר אבל אמרו בירושלמי לא תואר לאסר לאחר כבוש: כל

מכל־הבהמה ונתתה אתם ללוים
משמרי משמרת משכן יהוה:
ויעש משה ואלעזר הכהן כאשר
צוה יהוה את־משה: ויהי הפלקוח
יתר הבז אשר בזזו עם הצבא צאן
ששׁ־מאות אלף ושבעים אלף
וחמשת אלפים: ובקר שנים
ושבעים אלף: וחמרים אחד
וששים אלף: ונפש אדם מן־
הנשים אשר לא־ידעו משכב זכר
כל־נפש שנים ושלשים אלף:
ותהי המחצה חלק היצאים בצבא
כמספר הצאן שלש־מאות אלף
ושלשים אלף ושבעת אלפים
וחמש מאות: ויהי המכס ליהוה
מן־הצאן ששׁ מאות חמש ושבעים:
והבקר ששה ושלשים אלף
ומכסם ליהוה שנים ושבעים:
וחמרים שלשים אלף וחמש מאות
ומכסם ליהוה אחד וששים: ונפש מ
אדם ששה עשר אלף ומכסם ליהוה
שנים ושלשים נפש: ויתן משה
את־מכס תרומת יהוה לאלעזר
הכהן כאשר צוה יהוה את־משה:
וממחצית בני ישראל אשר חצה
משה מן האנשים הצבאים:
ותהי מחצת העדה מן הצאן שלש־
מאות אלף ושלשים אלף שבעת
אלפים וחמש מאות: ובקר ששה
ושלשים אלף: וחמרים שלשים
אלף וחמש מאות: ונפש אדם
ששה עשר אלף: ויקח משה
ממחצית בני ישראל את־האחז
אחד מן־החמשים מן־האדם ומן־
הבהמה ויתן אתם ללוים שמרי
משמרת משכן יהוה כאשר צוה
יהוה את־משה: ויקרבו אל־משה
הפקדים אשר לאלפי הצבא שרי
האלפים ושרי המאות: ויאמרו אל־
משה עבדיך נשאו את־ראש אנשי
המלחמה אשר בידנו ולא־נפקד
ממנו איש: ונקרב את־קרבן
יהוה איש אשר מצא כלי־זהב
אצעדה וצמיד טבעת עגיל וכומז לכפר על־נפשתינו לפני יהוה: ויקח

ויהי המלקוח יתר הבז · לפי שלא נצטוו להרים מכם מן המטלטלין אלא מן המלקוח כתב את הלשון הזה ויהי המלקוח שבה לכלל חלוקה ולכלל מכס שהי' עודף על בז המטלטלין הסר בזזו עם הצבא אים לו ולא בא לכלל חלוק מספר הצאן וגו': וממחצית בני ישראל הסר אלא מעשה · לעבדה והוציאה להם מן האנשים הצובאים: ותהי מחצת העדה · כך וכך: ויקח משה וגו' הפקדים · הממונים: לא נפקד לא נחסר · ותרגום לא שנא אף הוא לשון ארמי חסרון כמו אנכי אחטנה תרגומו דהות שגיא ממני כ' וכן כי יפקד מושב' יחסר מקום מושבך אים הרגיל ליסב שם וכן ויפקד מקום ויד נחסר מקומו ואין יושב שם: ענגיל - נזמי חזן: וכומז · לפוס של בית הרחם לכפר על הרהור הלב של בנות מדין: עמרת

רלבג

שיש לאחי' עליה כי זה ראוי שיתקדש מלעשות כל מה שיתלכלך וכן הענין בשלטנות הנעל עליה בחיותה תחתיה והנה התנה שתהיה כמעוריה לפי שאחר עבור נטוייה יצאת מדשות אבל זהות הזמן הנקדל בגדות והנה למדנו זה מזה המקום והנה יהי כעורי' הם לפי הוצאת הגדל מהיותה בת שתים עשרה שנה וזה לאחד עד שנה תחיים אחר זה קודם זה היא קטנה ואח' זה היא בוגרת לפי מה שהתגלה בשרשי' הכוללים ותכף שתהיה כעבה תקרא אשה כי לא יצאתה מגדל הקטנות · ושמע אביה את נדרה ואסרה אשר נפשה · הנה שמיעת האב את נדרה יהיה באחד מעני כנים אם שיעשה זה מפיה אם שיודיעוהו אחרים כתו שאחר ישקר לבניו הנה שמעתי כי יש שבר בנעורי' ולמדנו מאמרו את נדרה שנדרה אסריך לשמוע בדרה לו אסרה קודם שיפר · והחרים לה אביה - למדנו שאם שתק ולא הפר הנדר לו האסר הנה הנדר לו האסר קיים אך בתנאי שיהיה שתיקתו לה ר"ל שידע שבתו נדרה לו אסרה אסר על נפשה והחרים לה ולא הפר נדרה ואסרה אך אם לא היה שתיקתו לה ר"ל ששמע ענין הנדר אבל לא ידע שבתו נדרה זה הנדר אע"פ שהחרים הנה הוא יכול להפר אחר זה כשידע שבתו היא שנדרה זה הנדר כי בתחלה לא החרים לה · ואם הניח אביה אותה ביום שתעו · הדבר בהנאה הפרה כמו שיתבאר מאמרו אחר זה ימיה אותה והפר את נדרה וענין ההפרה הוא בטול הנדר והאסר מאו ולהבא מאמרו אח' זה יהיה אות' ותופר וידעו כן מעני הלאן השומדי' את דברי - ובכלל הנה הוא מבואר מצד הוצאת הנדר מלת ההפרה והנה למדנו מזה שבו' שמעו לבד יוכל להפר לא אח' אם ואע"פ שלא שמע הנדר שלא אחר כמה ימים יוכל להפר ביום שמעו והכונה בחרו ביום שמעו מעת לעת כמה שאחר אחר זה מיום אל יום אם הפר אע"פ שאין בתו יודעת הנה אין נדריה ואסריה קיימים · ויי' יסלח לה · כי המיה אביה אותה · לפי שאין הסליחה אלא במקום חטא וידענו שאין חטא לבת אם עברה על דברי נדריה ואסריה אחר שהפר אותה האב לפי שהם מבוטלי' וכאלו אינם הנה יחוייב שהלאן יהיה בזה שאם היה שלא תדע הבת בזו ההפרה ועשה כנגד נדרה ואסרה ונתכוונה לעבור על נדריה ואסרה הנה יי' יסלח לה על זאת הרחשנה אחר שכבר הופר נדרה ואסרה ולאו שתדע שההקש יהיה באחד משני פנים אם שיחרים בו שמעו ואח' זה הוקש מעצמו הנ' זה ההקש אין לו היתר כי כבר בא מעצמו והמין הנמי הוא שיאחר שהוא מקיים את הנדר או את האסר תוך המין שהיה לו להפר אותו ולפי זה הענין שהוא מפיו הוא כמו נדר הנה כשאל על ההפר כי אין זה נדר ולא מתיחס לנדר אבל הוא בטול נדר והנה ההפרה יתכן שתהיה ע"י שלוח של אדם כמותו בכמו שו הדברי' אשר יסבלו שליחות וזה מבואר מצד הוצאת הנדר ואם היו מהיה לאים ונדריה עליה הו' מבואר מצד הוצאת הנדר שהאשה מעת שתתארסה והיא גם כן לו בבית אביה כמו שנתבאר בפרש' כי תצא למלחמה שאביה זוכה בקנין הבעל בהוצאת שם רע עליה למדנו מזה שלא יצאת מרשות אב עד שנשאת ולזה הוא מבואר שאי זה מיהיה מהם יוכל להפר לו את נדרה בעודה נערה ואולם אחר זה לא יוכל להפר נדרה זולת הבעל והנה הדברון באחרו ונדריה עליה שלא נתחל' בהם דבר מצד האב ר"ל שלא נתקיימו ולא הופרו כי לו הם נדריה ואסריה אסר אסרה על נפשה לא אחר שהוקמו כי לו אסרוהו אחרים על נפשה וכ"ש שלא יהיה זה אחר שהופרו כי לו אינ' עליה והנה למדנו מזה שאפי' הדברים שנדרה קודם שנתארסה אפר הבעל ביום שמעו כיון שהחרים לה אביה מיום אל יום באופן שיהיו מקוימים כ"ש בנדרים שנדרה אחר שנתארסה · מבואר שפתיה · ר"ל שבועה כמו שאחר בשבועה לבעל בשפתים בפרשת ויקרא ולזה אחר אחר זה כל נדר וכל שבועת אסר לאסרה שמה שלא' ואסרה אסר אסרה על נפשה ומבואר שפתיה אסר אסרה על נפשה הנה הדברון בו שבועה והוצרך לבאר זה כי אולי יחשוב חושב כי בנדר לבד נתנה התורה זה הכח ולבעל לא בשבועה כי היא יותר חמורה · והנה הנמשך לזה מבואר מאה שקדם עד אחרו ונדר אלמנה ונרושה ולאו שתדע שהדברון בזה באלמנה ונרושה שנתארסה מן הנישואין ועדיין היא בנערה ולזה הוצרך לאחר כל אסר אסרה על נפשה יקום עליה כי היה לחושב שיחשב שכיון שהיא נערה עדיין תשוב לרשות האב אע"פ שנתארסה אי נתנרשה אי קודם בה בנעוריה בית אביה ולזה הוצרכה התורה לבאר זה ולמדתנו בזה שכיון שיצאת מרשות אב הנה היא' שנה תחת רשותו במיתת הבעל או בגט אבל היא קונה את עצמה באלו הדברי' מהבעל ואולם אם נתאלמנה או נתגרשה מן הארוסין והיא נערה הנה הוא מבואר שעדיין לא יצאתה מרשות האב כי גם בהיותה תחת רשות ארוסה היא עדיין תחת רשות אביה בלא שיאמרו אף כי בצאת מרשות ארוסה זה מזמה שהיו צריך לשאול לאחר הדבר הזה בספר ולאו שתדע שהפרת הנדר לו השבועה לא יתכן היותו קודם כי אין זה הפר זה מבואר בעצמו וכן הענין בהיתר החכם הנדר לו השבועה כי לא יתכן לחלל הדבר שלא נתקדש · ואם בית אישה נדרה · ר"ל לאחר שנשאת כי לו היא בבית אישה ואחר מה שנמשך לזה מבואר מהה שקדם עד אחרו כל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש והנה הסבה

בזה

כל כלי מעשה • הגיד הכתוב שלא היה בהם כלי שכור : אנשי המלחמה בחו איש לו • הזכיר הכתוב זה להודיע כי זהב רב וכלי מעשה בזזו כל אחד : לבני ראובן • כי הוא בן הגבירה : מקום מקנה • כי שם מרעה טוב : ויבאו בני גד • הם היו בעלי הענה בתחלה על כן הקדימם הכתוב : ויאמרו יותן • אמר ויאמרו פעם אחרת בעבור שאמרו הדברים יש אומרים כי את הוא אדע למה זה כי הנה כתוב בעתם ארץ יחלק הארץ ולא נשא אותם הארץ אשר הוא בא שמה בקרבו : תניאון • כמו תשברון : כי העולים • מלפון הלבו לנגב : לא מלאו • קל הלא"ד והוא מהבנין הכבד מלא קרוב לא השלימו מה שהתחילו : כלב בן יפונה • בתחלה כתב דבר הפס ומלת מלאו כמו בקשו נפשי שלחו בחם מקדשך : ויגיעם

רשי

עטרות ודיבון וגו' • מארץ סיחון ועוג היו: האחיכם • לשון תמיה הוא : ולמה תניאון • תסירו ותמנעו לבם מעבור שיהיו סבורין שאתה ירמיס לעבור מפני המלחמה וחזק הערים והעם : מקדש ברנע • כך שמה ושתי קדש היו : הקנזי • חורנו של קנז היה וילדה לו אמו של כלב את עתניאל : ויגיעם

דלבנ

זה לפי שהגדלי שיש בהם עניו בפס הכם הבעל מונע בדבר חפני היותה קיין מקנייתו והיא פוחתת בזה קיין הבעל וטוב לבעל שתהיה אשתו בזולת עניו בפס כי בגרתה לו לר וחזה יתבאר שכ"ם שיש לבעל להפר נדרים פנימו לגיל כי היא יותר מונעת בדבר ההוא ממה שהוא מונע בדברים שיש בהם עניו בפס כאלו תאמר שנדרה שלא תרחץ משוחאתה או שאסרה על נפשה הנאת משכב בעלה וזה מבואר מאד • ואם הפר יפר אותם אחרי שמעו ונשא את עונה • כ"ל אחר יום שמעו יכריח אותה לבעל נדרה או שיאמר לה שהוא מיפר נדריה ויבא אותה לאשה נדרים מוסרין הנה החטא ההוא הוא עליו • אלה החקים אשר צוה ה' את משה • שב עתה לזכור בכללות מה שכללה אותו זאת הפרשה ואולם התועלות המגיעות מאלת הפרשה הם שנים :

דהדועלת הא' הוא מאלות והוא שלא יעבור המודד מדדי אסר אז הנשבע שבועת אסר על בדבר אבל יקיים ככל היוצא מפיו ויש בזה שתי מצות האחת מצות לא תעשה והשנית מצות עשה והנה התועלת באלו המצות מבואר כי אם היה מותר לאדם לחלל דברו היה זה מביא להקל באמונת הש' יתעלה כמו שזכרנו בעניין שעם אומרים שבועת שוא עם שבזה תועלת מהדברים המדיניים לקיים כל דבר בכמו אלו האסרים ובו עוד תועלת כי בהם יזהרו האדם את עצמו בהרבה מהפעולות הטובות ולזה היה לאדם להתיר מדדי עצמו יסוד התועלת מאלו הדברים :

דהתועלת הב' הוא מאלות והוא לדון בדיני הפרת נדרים בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעוריה בית אביה והנה התוע' בזאת המצוה מבואר כי לולי זה תסור המשלה מהאב על בתו במה שיקום או מהאיש על אשתו עם שיהיה זה סבה להיות קטטה ביניהם תמיד כי הנשים מצד היות דעתן קלה עליהם מוכמת יאמר לאלו הנדרים והשבועות והנה נתנה התורה פנאי לזה' ההפרה מעת לעת כדי שיתישב בזה יותר האב או הבעל ואם יקרה שבכבת כעס לא יפר תכף הנה יסור כעסו ויתישב דעתו תוך יום שלם לפי הנהוג מהאנשים על הרוב :

נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים בעבור שע"י משה אמלם זאת הנקמה באומן יות' שלם רצה הש' ית' שתעשה ע"י עם שכבר היה ראוי לאחר זאת הנקמה בעבור הסבה שזכרה בפרשת פנחס והנה רצה הש"י להראות עוצם השגחתו בישראל שלא ישלחו לנבא כי אם י"ב אלף אלף לכל מטה מהמטות זולת שבט לוי שלא היו יוצאים לנבא כי לא היה להם חלק בארץ • לזאת בפנחס • ר"ל שבבר שלח אותם משה ואת פינחס • וכלי הקדש וחצוצרות התרועה בידו • לחשוב שוי"ו תיבת וחצוצרות היא כפה דפה בלשון ישמעאל שיקרה בה שתהיה בלא עניין כמו ואיה ובנה ודבר וסום • והנ' הדלת בו שכלי הקדש שהם חצוצרות התרועה היו בראשותו כי בה' יתקעו במלחמו' כמו שמזכר בפרשת בהעלותך והנה זכר הרגו כל זכר במדי' והרגו עם זה המשה מלכי מדין ובלעם עמהם להורות שבבר היה שקול עניין הריגתו לדבר הריגת המלכים מחבר שבבר היו כל נקבה וטף שבו אותם ובזזו להם הבהמה והעוקנה וכל חילם • ואת כל שדותם • הם הערים הבצורות המוקפות חומה ויקחו כל השלל ואת כל המלקו' וגומר העיד הכתוב שלא כבש אחד מה' דבר מהשלל ומהמלקות לעצמו אבל הביאו הכל למשה ולאלעזר הכהן ואל כל עדת בני ישראל • ויקצוף משה על פקודי החיל לא כעס אלא על הגדולים המנהיגים כי אין לאחרים אשם לפי שלא יוכלו לעשות כי אם מה שיצוה מנהיגיהם והנה זה משה שיהרגו כל זכר בטף כדי שלא ישאר בהם זכרון ושיהרגו הנקבות היודעות משכב זכר והנה ידעו מי הנקבות שלא ידעו משכב זכר מפי הגבור' או היה להם סימן בזה להושיבם על תבית יין והבעולה היה דיחה מדף כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה והנה לחשוב שהיודעות אם למשכב זכר הן הנבעלות בדרכן כי דרך משכב זכר • או יהיה הדלון באמרו כל אשה יודעת איש למשכב זכר כל הראויה ליבעל אף על פי שלא נבעלה כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה בסיפרי • ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים וגו' • למה הכתו' על הרוגי מדין שמטמאין כמתי ישראל • אתם ושביכם • לפי שהשבי נכנס בכלל ישראל עשה דינו להטמא בהרוגי מדין כדין ישראלי • וכל בגד וכל כלי וגומר דומה לומר במי נדה להזות עליה' עליהם ושביעי מפני הטמאים באהל אלא כלים או אדם אם יקח ותכן כמו שביאורו בפרשת פרה והנה מעשה עזים הוא בהכרח דבר אימו בגד ולא כלי עור ולזה הוא מבואר שאימו דבר נעשה מכונה של עזים ולא מהשער ואימו גם כן לאד נעשה מהעור כי הוא כלי מור אך הוא כלי נעשה מקרן העזים והוא אם כלי מיש בו בית קבול כמו שיתתכו הגיירים אלא מהקרן ובבית קבול שבו ישתו הנבע או יעשו ממנו כלים פשוטים כמו המסרק ולוחות העשיות וזה המקום למדנו שכן הדין בכלים הנעשים מהשלפים ומעצמות העזים וזה שיהיה להם : אך את הזהב • לחד על כל כלי מתכת שמטמאין בחת והוא מבואר שבכלים הכתוב מדבר שהרי זכר אחר כן גד תשמישן ולחד עוד עליהם שנריכין הכשר מפני מה שבלעו מהחזונות האסורים לנו ובראל שבבר יפלוטו מה שבלעו בדמיון שבלעוהו והמשל שהשפוד אשר יבא באש כאשר יבא לפלוט מה שבלע ואם יבא כמים כמו הענין ביוצות יעבירהו במים רוצה לומר במים הרותחין כמו שאת' בחשאת ואם בכלי מחשת בשלה ובוקן ושופף במים ומה שזכר אך במי נדה יתחטא ר"ל אחר שטבל הכלים וכבסתם בגדיהם ביום השמיני ובהרתם : ולאחר זה שטעונים כבוס בגדי' שהבגדי' גם כן טמאים שוחאת שנעה מפני שנטמא יחד באהל או מפני היותם מחוברים לאחוב למתי שלא לאם מלקות השני • כמו שבמעשר ראשון יקחו הכהנים כמו עשירית חלק הלויים כן היה זה הענין בכמו זה היותם בקירוב כי עשירית חלק לאחד מחמש מאות וזה לקחו הלויים חלק לאחד מן החמשים מאתי המלקות ולאלעזר לקח חלק לאחד מחמש מאות בו והנה היה בחלק היורד אל המלחמה בחלק הרשב על הכלים בחלקות ובבזה ולא חלקו הכל בין כל ישראל לפי שהוא אפשר שזכות הבאים לנבא שהיו כלם אנשים

ויקח ויקח משה ואלעזר הכהן את הזהב כל כלי עשה לשון נקבה מחמת שהיה בכלי תניין ויקח משה מאלעזר הכהן את הזהב מאת' שרי ושתנין עשר וכיון' כלי שכר מה שרי לאעל'

לב

חמישי שלישי כשהן מחוברין

ויבאו אתו אל אהל מועד ב' לפני ה' ויעבר מקנה הוא ולעבריך מקנה : ס ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך יתן את הארץ הזאת לעבדיך לאחזה אל תעבירנו את הירדן : ויאמר משה לבני גד ולבני ראובן האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו פה : ולמה תנואון את לב בני ישראל מעבר אל הארץ אשר נתן להם יהוה : כה עשו אבותיכם בשלחי אתם מקדש ברנע לראות את הארץ : ויעלו עד נחל אשכול ויראו את הארץ ויניאו את לב בני ישראל לבלתי בא אל הארץ אשר נתן להם יהוה : ויחר אף יהוה ביום ההוא וישבע לאמר : אם יראו האנשים העלים ממצרים מבן עשרים שנה ומעלה את האדמה אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב כי לא מלאו אחרי : בלתי כלב בן יפנה הקנזי ויהושע בן נון כי מלאו אחרי יהוה : ויחר

ויקם בני ישראל תחת אבותיכם תרבות אנשים חטאים עוד יוסף על חרון אף ישראל : ונסיב משה ואלעזר כהנא ית דהבא מן גבהון כל מאן דעבדא : והוה כל דהב אפרשותא די אפרישו קדם יי שית מאה ועשרין אלפין שבע מאה וחמשין סלעין מן רבני אלפין ומן רבני מאותא : גברי דחילא בזו גבר לנפשיה : ונסיב משה ואלעזר כהנא ית דהבא מן רבני אלפין ומאותן ואיתיאו יתיה למשכן זמנא דכרנא לבני ישראל קדם יי : ובעיר סגי יהוה לבני ראובן ולבני גד תקיף לחדא וחזו ית ארע יעזר וית ארע גלעד והא אתרא אתר כשר לבית בעיר : ואתו בני גד ובני ראובן ואמרו למשה ולאלעזר כהנא ולרברבי כנשתא למימר : ועטרות ודיבון ונמרה וחשבון ואלעלה ושבם ונבו ובעון : הארע דיי הכה יהוה לפני עדת ישראל ארע מקנה הוא ולעבדיך מקנה : ס ואמרו אם מצאנו חן בעיניך יתן את הארע הדא לעבדיך לאחזה לא תעברנא ית יתן לנא בעבר לירדן : ואמר משה לבני גד ולבני ראובן האחיכון יעלון לאגחא ואנתון תתבון הכא : ולמה תנון ית לבא דבני ישראל מלמעבר לארעא די יהב להון יי : כדין עבדו אבהתכון כד שלחית יתהון מרקם גיאה למחזי ית ארעא : וסליקו עד נחלא דאתכלא וחזון ית ארעא ואוגיאו ית לבא דבני ישראל דלא למיעל לארעא די יהב להון יי : ותקיף רוגזא דיי ביומא ההוא וקיים למימר : אם יחזון גוברייא דסליקו ממצרים מבר עשרין שנין ולעילא ית ארעא די קיימית לאברהם ליצחק וליעקב ארי לא אשלימו בתר : דחלתי אלהן כלב בר יפנה קניזאה ויהושע בר נון ארי אשלימו בתר דחלתא דיי : ותקיף

רמב"ן

ויקח משה ואלעזר הכהן את הזהב כמאתים כל כלי מעשה : ויהיו כל כלי הזהב אשר הרימו ליהוה שש עשר אלף שבע מאות וחמשים שקל מאת שרי האלפים ומאת שרי המאות : אנשי הצבא בזזו איש לו : ויקח משה ואלעזר הכהן את הזהב מאת שרי האלפים והמאות ויביאו אתו אל אהל מועד זכרון לבני ישראל לפני יהוה : פ ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויראו את ארץ יעזר ואת ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה : ויבאו בני גד ובני ראובן ויאמרו אל משה ואל אלעזר הכהן ואל נשיאי העדה לאמר : עטרות ודיבון ויעזר ונמרה וחשבון ואלעלה ושבם ונבו ובעון : הארץ אשר הכה יהוה לפני עדת ישראל ארץ מקנה הוא ולעבדיך מקנה : ס ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך יתן את הארץ הזאת לעבדיך לאחזה אל תעבירנו את הירדן : ויאמר משה לבני גד ולבני ראובן האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו פה : ולמה תניאון את לב בני ישראל מעבר אל הארץ אשר נתן להם יהוה : כה עשו אבתיכם בשלחי אתם מקדש ברנע לראות את הארץ : ויעלו עד נחל אשכול וירא את הארץ ויניאו את לב בני ישראל לבלתי בא אל הארץ אשר נתן להם יהוה : ויחר אף יהוה ביום ההוא וישבע לאמר : אם יראו האנשים העלים ממצרים מבן עשרים שנה ומעלה את האדמה אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב כי לא מלאו אחרי : בלתי כלב בן יפנה הקנזי ויהושע בן נון כי מלאו אחרי יהוה : ויחר

בעל הטורים

ומקל' רב היה לבני ראובן ולבני גד • הקדים ראובן ואמרו בני גד ובני ראובן הקדים גד • אלא התלה הקדים ראובן שהיה הגדול ואחר כך הקדים גד שהיו גבורים והרוגיהם מינים לכתיב ופרף זרוע לף קדקד : ח' מעמים הוזכרו בני גד ובני ראובן בפרשה זו • והנה בתלה מרובה בראשונה ואחריתה לא הבורך • מבוחלת כתיב בח"ית בסכיל ח' מעמים שהוזכרו על נחלתן ליקח בראשונה אחריתה לא תבורך שבלו ח' מנים קודם לאחר הבנשים : תוסים

מ"ע ספורנו

ויקח משה • אחר שקבל הכיפ מתנו מל מהל מועד : זכרון לבני ישראל לנצחת עון פעור : עטרות ודיבון • כל אחת מהן לבדה היה מרז מקנה : החאיכם יבאו למלחמה • המתנם תחזנו שאחיכם ילכו לבא למלחם כדי לבבוא אמתם תשבו פה • כמה שבבר נכבש אין כבק שאינם מושבין שיבלה זה בילכם אלין זה אלא להניח את לב אחיכם : ולמה תניאון • בלא ידעתם כמה לקו הסניאים בדור שקדם : עד

קומץ מנחה

עטרות ודיבון אה"ל לעול' ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום אפילו עטרות ודיבון רצונם לפי שיש בהם שבות של עכו"ם שלא האמר שלא לזכור פירוש הפסוק בע"ג ק"מל : כי

מסרה

כלי וכלי י"ח וסימ' נמסר בסדר ויקרא : מעשה י' פתחין וסי' ויקח משה ואלעזר • והיה תחת בשם • ולא יהיה למצרים • הפכנם אם בחמר • ויקברהו בקברתו דאמא דד"ה • להסיר ארם מעשה • את כל זה ראיתי ונתון • כל אש' תמצא ידך • ובכל מעשה אשר החל • כי את כל מעשה האלהים : ומקנה ו' ג' פתחין וג' קמצין וסי' נמסר בסדר בראשי' : עטרות ל' מלא בתור' : ערת ישר' י"א וסי' נמסר בסדר ויקרא : ולעבדיך ג' וסי' התפאר עלי למתי • ולעבדיך מקנה • מה חטאתי לך ולעבדיך • ונמסר גם בסדר וארא : יתן ו' וסימ' נמסר בסדר שמיני ובסדר פנחס : ולמה ה' ר"פ דגשים וסי' ולמה תניאון את לב בני ישרא' • ולמה תכבדו את לבבכם • ולמה לא שמעת בקול יי' • ולמה מרת' הוצאתני • ולמ' תשנה בני בזר' : אם ז' ר"פ בס' וסי' אם חפץ בנו יי' והביא אתנו • אם יראו את הארץ • אם אתם תבאו ל' הארץ • אם כמות כל הארם • אם יתן לי בלק • אם יראו האנשים • אם יראה איש באנשים האלה :

הזקוני

כל כלי מעשה • מגיד הכתוב שלא הכיאו כלי שכור : ויבאו בני גד • הקדימם הכתוב לפי שהיו הם בעלי הענה הפלה: ולמה תבואון כתיב תביאון קרי • בלתי כלב בן יפנה וא"ל לף יאיר בן מנשה בכנם לארץ והקרב לפני פשה כדלאמרי' בתם פלטים ופשם לים וזו יאיר בן מנשה פסיה פקיל בנגד רוכה של סנסדרין ולף בפרשה זו נאמ' ויאיר בן מנשה פלך וילכוד את חוותיהם אלא י"ל לא נגזרה גזרה על פקות מעשרים ועל יותר מפמעים דפקות מעשרים ויתר מפמעים אינו יונא נגנא ושעלא יאיר בן מנשה היה בפשת הגזרה יותר על פמעים : אמ"ם בב"ב דף קל"ח איתא שלא גגזרה גזירה על יתר מבן פמעים ואולי טעות כופר הוא : לבניו

ויגעים · ויטלטלם מן מע ומד בעבור שלא נחו: תרבות · מגזרת אשר טפחתי ורביתי והוא קריב מגזרת על כל רב ביתו והטעם גדול הסנים: נספות · כתו בהוסיף רק הוא מגזרת אחר וכמוהו ספו על זבחיכם כי לא תלאנו בבעלי הי"ד מזה הטרם בבנין הקל אשר יו"ד: ועריס · בתחלה לטפנו: חוטים · על מקל מולים היו כמו מהיריס מגזרת מסרה חוסה אל תעמוד: והלאה · נתלה על מקו' ועל זמן והטעם ולמעלה: עד הוריש · הטם: לפני יי' · כי שם הארון לפני יי' כאשר פירשתי כי לעולם הו' לשבת · אל"ף לנאלכם נוסף כמו והאזיכו נראות: כל חלון נבח · כמו הארון הברית והטעם כל חלון חלון נבח: וכתתם

בעל הטורים

חוטים כ' בתם' מתרי לישני ותנתנו נחלון חוטים ומירוך גבני דן חוטים · והינו לחיתה בתם' מי שמת · ודילמא כתם ס"ם שלקבה · פירוש הרבה קנים ומלחי' מסרים אחד ומעלה בסרדי' זה מזה · כך פירוש נחלון כלו כחוטים שלקבה שלחתי' זה מזה · כך נחלון לתלמה כי כן דרך הכל אמים לתתקרב זה אל זה כדי שלא יפרדו הם הוריים: חלון · כ' בחם' ובעבר לכם כל חלון · חלון הגעל · והינו לחתרי' שלא היונה לתלתת בית דוד גם כריחו' מתוך לתתרא שלא סוקק ליכם ולא חנעדר לחלון כל הימים · ומאיעינו · מחלון מנס משה עשה כן ותמנו לאד דוד · והו ובעבר לכם כל חלון יחלון הגעל: לפני מ' · בפרשה ז' שמיים כנגד ז' שמים של כנום: ויתחר בני גד · היה לו לומר ויתחרו חלון הגדול שבו' דבר בשביל כלם: לקנו

מ"ע ספורנו

עד אשר אם הבריאונים בעול שלא הבריאונים · כמו עד לא עשה חרן ותוכות · עד אם כלו: כנה מסתעם לה · בזה תודיעו מה שמסתעם מתה מתנדיעו · שהיתה בוחתכם לברע: מבריך יעבוי בזה בחלון אשר אלא אחר בחומה · מבנים בחרן בחרן ומאד תעבוו · ובכבשה בחרן הזאת לכם ולא קדם לכן וכם לא קבלו זה ואחרו נאנו נשבור חלוני · ואתנו אחות נחלתנו שמעבור את בראותנו בעת שנעבור את הירדן: ויתן

אמרי נועם

ובנה קבעם וגו' בעדרם יש בשאתר מעם כך מ"ל הקב"ה אני אם אלו מעמו לעם אתם מזכיר מזכר מבר ובזה לשאול מ' אלם · ובכאן נוכנין מאם מעמ לילן על הקבר לשאול מחילה: ולחני

קומ"ן מנחה

כי לא מלאו אחרי ואצל יהושע וכלב הוא אומר כי מלאו אחרי ה' מכאן שאין מיחר הק"בה שמו על הרעה: בנו לכם ערים ולא אמר מבצר כאשר היו הם אומרי' ערי מבצר נבנה כי פשה אמר להם לבטוח בה' ולא בערי מבצר: מוסבת

מסרה

ויגעם · ג'חס' בליש' וסי' ויגעם במדבר · והגעתי בכל הגוים · שרקו ויגעו ראשם: ש ישראל ג'וסי' נמסר בסדר ויחי: תשובן ז'בג'בת' וסי' כי תשובן מאחריו חס' ו'בתרא · ואם שוב תשובן חס' ו'קדמא · אם תשובן אתם מלא דמל': נבנה ז'וסי' הבה נבנה לנו עיר: ויאמרו גדרת צאן נבנה · וגזי' נבנה · ויאמ' ליהודה ולירושלם · אם חומה היא כי אנחנו עמכם יחד נבנה ליי' · כי ככם נדרש לאלהיכם רעזרא · וא' ונבנה את החומה: לא ז'ר"פ בספ' וסי' לא ישאירו ממנו עד בקר · ולא יום אחר תאכלון · לא אוכל אני לבדי · לא כן עבדי משה · לא איש אל ויכזב · לא הביט עון ביעקב · לא נשוב אל בתינו עד התנחל: תעשון ט"ו וסי' וירדת אלי ושמת את הדברים · לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב · ויאמר אליהם משה אם תעשון · ואם לא תעשון כן ליי' אלהיכם · ואצוה אתכם בעת ההיא · לא תעשון ככל אש' אנחנו · ושמרת' את דברי הברית · ויאמר אליהם ממני ב'כו · וי"א תבינא · ויאמ' להם שמשון ויאמר להם למה תעשון כדברים · ויצום לאמר זה הדבר המלכים · וכל ריב אש' יבא ד"ה · ויצו עליה לאמ"ד"ה: הנה ז'סבירי' והנה · וסים' נמסר בסדר כי תשא: וגדרת ב'וחס' וסי' וגדרת לצנאכם · וגדרת בית דגון: ויאמר דסבירין ויאמרו י"ב וסים' ויאמר מצרים אניסה · ויאמר בני גד ובני ראובן נעבר קדמה · ויאמר שרי סבות · ויאמ' כה אמר יפתח · ויאמר הגדה בגויות ברמה · כי לא מצאתם בידי מאומה · שלום בואך · כה אמר בן הדד · ויהוא יצא אל עבדי אדוניו · ויאמר אפרי' אך עשרתי · והאמצים יצאו ויבקשו · ונמסר גם בשפטים סימן י"ג: ואת ז' בטע' שפחה וסי' ויצו להם משה את אלעזר הכהן · ויהפכו נערי דוד · את רב שקה · התזקנה ידיכם · המגלה הזאת · פצה פיך ויחר לי מאד:

חזקוני

להניחו · להניחו פ"ם מקפלפס בעי"ן ורלוים לדבר סברי ויגיעם ולהניחו תרגום שלהם שוה וי"ל שהוא לשון כפיסה כמו אל תניחני לעזבני ואכפנו כתלון חוטים · לאחר שבנים בתינו וספינו מקנינו ורכושנו בעבר הירדן נוכל לרון מהיריס רשאני' שלא יהיה לנו שום כונד ומשא כמו בשאר השבטים שיולכו עמהם הכבודה שלהם שקורין ברגי"ש · לפני בני ישראל · שלקחנו רלשונים כן נפיה רלשונים בשנעבה: כל

רלבג

כשרים כמו שהעיד אחרת · ויקחו אלה כל השלל היה שבה אל שיהיו נעזרים יותר בשם יתעלה ממה שיהיו נעזרים בו אם היו בחי' כלם לבדם כי בחטא אחד מהם יכשלו כלם · כמו שזכרנו בפרשת קרח שלא היה השלל כלו לאנשי הצבא לפי שאנל ההשגחה הדבקה לכלל ישראל נעזרו גם כן בזה הפעל ולזה הלה הע' יתעלה שיהיה כחלק היורד אל המלחמה כחלק היושב על הכלים ואפשר שמזה המקום נתייסר דוד לשום זה הענין לחק כמו שמבאר בספר שמואל: והיה הארון לספר מספר כל זה המלקות ושבבר נתנו מחמו החלק הראוי להכנים ולנויים כמשפט התורה להארון בכמו אלו הדברים כמו שנאלמו הסבה בפרש' נשא עם שמוש המספר תועלת רב לדעת עולם ההנלחה בזאת המלחמה עד שבמחי מעט נלחו עם רב כזה היו בחירותם ובעריהם עד שבבר היה מספר הטף

אל ישראל ז'יכל מחשבתיך למלך דבר' כמ"ם

לא ג' לשון מסמ' יסי' לא כי חסרי · מה כלך חיים לחלליו ודין

ששי רביעי כשהן מחוברין

אדני דבר קדמות כתיב לאדני מהם תבי' כתיב לאדני דב' יסי' ג' יתיב לדבר ·

ויחר־אף יהוה בישראל וינעם ל' וחס' במדבר ארבעים שנה עד־תם כל־ הדור העשה הרע בעיני יהוה: והנה קמתם תחת אבתיכם תרבות ל"ר"פ בספר אנשים חטאים לספות עוד על חרון אף־יהוה אל־ישראל: כי תשובון ל' ול' כ"כ מאחריו ויסף עוד להניחו במדבר ל' ומל' ושחתם לכל העם הזה: ס ויגשו אליו ויאמרו גדרת צאן נבנה למקנינו פה וערים למטפנו: ל' יכול' חס' ואנחנו נחלץ חשים לפני בני הכי לן ולכן · ל' חס' וי"ו ישראל עד אשר אם־הביאנם אל־ מקומם וישב טפנו בערי המבצר מפני ישבי הארץ: לא נשוב אל־ ז' ר"פ בתינו עד התנחל בני ישראל איש ל' מל' חל' נחלתו: כי לא ננחל אתם מעבר לירדן והלאה כי באה נחלתנו אלינו מעבר הירדן מזרחה: פ ויאמר אליהם משה אם־ כ ויאמר אליהם משה ל' חל' בתורה תעשון את־הדבר הזה אם־תחלצו לפני יהוה למלחמה: ועבר לכם כל־חלוץ לפני יהוה עד הורישו את־איביו מפניו: ונכבשה הארץ לפני יהוה ואחר תשבו והייתם נקיים מיהוה ומישראל והיתה הארץ הזאת לכם לאחזה לפני יהוה: ואם־לא תעשון כן ל' סבירין והנה חטאתם ליהוה ודעו חטאתכם אשר תמצא אתכם: בנו־לכם ערים לטפכם וגדרה לצנאכם והיצא מפיכם תעשו: ל' ל' ל'

ואתנו אחזת נחלתנו · כלומר בידינו וברשותינו תהי נחלתנו מעבר הזה: ערי מבצר וגדרות לצאן · סוף פסוק מוסב על תחילת המלה ויבנו בני גד את ערים הללו להיות ערי מבצר וגדרות לצאן: ואת נבו ואת בעל מעון מוסבות שם · שמות ע"ז הם והיו האמוריים קורים ערים על שם עבודת אלול שלהם ובני ראובן הסמו שמם לשמות אחרים וזהו מוסבות שם נבו ובעל מעון מוסבות לשם אחר: ואת שבמה · נבו שבמה וזהו שבמה המאורה למעלה: ויוכם · כתרגומו ותריך שתיבת רי"ש משמשת שתי מחלוקות לשון ירושה ולשון הורשה שהוא עוירוד ותירוך: חוותיה' · בפרבריהון: ויקרא אתהן חוות יאיר · לפי שלא היו לו בניס קראם בשמו לזכרון: ויקרא לה נבח לזכרון לה אינו מפיק ה"א ורמיתי ביסודו של רבי משה הדרשן לפי שלא נתקיים לה שם זה לפיכך הוא רפה שמשמש מדרשו כמו לא ותמהני מה ידרוש בשתי תיבות הדומות לה ויאמר לה בועז לבנות לה בית:

ויעבו קדם' ויח'כני גד ובני ראובן אל משה לאמר תאנ' ויעבו בני ר'אבן לאמר משאנין בשמחת פ"ת בשבח תכיר אלהים אין קול שנו גבור'

חסלת ראשי המטות

רלבג

התועלת הראשון הוא להודיע עוצם זריזות משה לעשות מצות השם יתעלה שלא על פי שידע שאחר זאת המלחמה יאסף אל עמיו לא נתעצל בה אך מיד לקיים זאת המצוה לפי מה שאפשר.

התועלת השני הוא להודיע שהשלמים אינם מלדים מהמות כי אינם בוחרים מאד בחלו החיים הגופני כי היותר טוב להם אחר שקמו מן המושכלות שיזותו כדי שיתענגו תמיד בהשגת כל המושכלות אשר קנו אותן יחד כי אז לא יזכרו אחר זאת ההשגה כמו שמתבאר זה במקומותיו. ולזה לא תחלה שחרד משה מלחמות בזה המקום ולא במקום אחר אך בקש משה מהש"ית שיפקוד איש על העדה אשר ישתדל בהנהגתם כי כוונתו כלה היתה אל שיתמיד מהטוב בסבתו מה שאפשר:

התועלת הג' הוא להודיע מה שהיה מעצם ההשגחה בזאת המלחמה כי בתתי מעט באו על עם רב מאד היו בחלריהן ובטולות והרגו אותם בכללם ולא נפקד איש מבני הכנף והיו הבהרגים באותן מהרבו עד שהיה הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר שלשים ושבי אלף והיה עוד מעולם ההצלחה בזאת המלחמה שבכל המיתו בה בלעם בן בעור כי אם היה בשאר אולי ישתדל להזיק להם:

התועלת הד' הוא לפרסם הסגלת אהבת ה' ית' לישראל כי בהתפרסם לפניו שעם מדין ידעו ישראל בתכלית מה שאפשר להם השתדל בסבות הצלותות לכלותם בעת היות ישראל בעזרים בהשגחה אלהית הלא תראה איך היה מנהג הנשאים בהן עם ישראל בספ שופטי עם שבכר הדעו ליעדו יותר משאר האמות אשר משלו עליה ולזאת הסבה היתה המנ' להמיג בהם כל זכר פם שהשארת הזכרים בטף אולי יהיה להם למכשול בעניין ירושת הארץ כי בהתאחדם עם כלל ישראל חוקו ישראל בחטא אלו אשר היו מוכרים לו מלד מבע הצור אשר חולבו ממנו ומלד המנהג שגדלו בו והיה לזאת הסבה ג"כ מה הש"י לחתות את זכר עמלק הלא תראה כי מהמעט שנשאר בהם יצא לפע דמה לכלות עם ה' והוא המן בן המדקת האגגי ולזאת הסבה מה להרוג מקצות מדין אשר ידעו משכב זכר כן יכשלו ישראל וסירוס מאחרי הש"ית יתעלה:

התועלת הה' הוא לפרסם יושר לאנשי הנבא שלא היה בהם איש שהחבאיל דבר שהשאל אך הביאו כלו לפני משה והנשיאים וכל העדה כאלו הערמו בזה כי יושר לבבם היה כלי אל שהגיע להם זאת ההצלחה העצומה בזאת המלחמה:

התועלת השני הוא בחדות והוא להודיע כי המתחיל במעשה אל' עוד ראוי שיחכה בהשלמ' המעשה ההוא עד תכליתו ולזה ספר כי פינחס היה הראש בזאת המלחמה הש"ית בחדון בחה שהרג כזבי בת צור אשר באה להכשיל ישראל בזמותה והיה בזה גם כן סבה אל שנעצרה המגפה מעם הש"ית ולא רצה הש"ית שיזכה להיות אשר כוון לתת נקמ' יי' בחדון ולהכשיל ישראל מהיותן בחה שעתיד לפי מה שאפש':

התועלת הז' הוא לפרסם כי אין כח בקסם שיגיע ההועה בחה שיתחייב מהסגחה האלהית בחה שעתיד לאשר תלבן בהן ולזה זכר שכבר הרגו בלעם בן בעו' עם היותו קוסם לא קדם לו הידיע' בו לקח' עצה להכשיל ענחו בשיל' מהמקומו' ההש שהשחיתו' ישראל:

התועלת הה' הוא לפרסם שכבר הש"ית יתע' נחולו לבלעם על זדון לבו בחה שכתן עצה להכשיל ישראל בעריות ובע"ז כדי שיחר אף הש"ית יתעלה בהם ויכלם:

התועלת הט' הוא להודיע שחי שהגיע לו טוב מהש"ית יתעלה ראוי שיכירהו ויודה עליו לש"ית יתעלה כי בזה מהתועלת מה שלא יעלה ולזה ספר שעדי האלפים והמאות התרבו לש"ית יתעלה כלי זהב רבים על כל הטובות אשר גמלם שלא נפקד איש מאנשי המלחמה ולזאת הסבה בעיבה הבאים משה אל אהל מועד להשאיר זכר זה המופת הנפלא ולזה ג"כ מה הש"י שיקחו תרומת הש"ית מהשלל לתת לכהנים ולוים להעיר שזה הטוב הנפלא הגיע להם מהש"י לא מלד כחם ועוצם ידם.

התועלת הי' הוא להודיע שראוי לכל אדם להתרחק ומעשות מה שאולי יהיה סבה להחטי' זולתו ולזה בעם משה על בני גד ובני ראובן בשאלם להם לנחלה הארץ אשר בעבר הירדן מרחק מה שבאלתם זו אולי תהיה להגיע לב ישראל מעבור הירדן כי אולי יחשבו

ואתתם · תתנו להם והוי"ו כפ"ל רפה בלשון ישמעאל כי כן משפט הלשון: ונלחמו בתוככם · חלק להם כבוד כי הטעם אם לא יעברו חלוצים עמכ' בעל כרחם ונלחמו אז אם יתנחמו ונלחמו בתוככם ובאת זו המלה כמשפט בעלי הי"ד כי אותיות אה"ו מתחלפים: ויענו בני גד · שנית חזוק: כתבו · הוא העיקר ומ"לף מנחנו עמי' ולא הזכיר עד עתה חלי שבט מנשה בעבור היותו חלי השבט: ואת נבו · יתכן שהוא הר נבו שם נקבר משה כאשר אפרש: מוסבות · אלה הערים הוסבו שמותם וכן שבמה: ויורש · יש אומרים כי מכיר אי היה ולפי דעתי שמלת ויורש שבה אל הנבו' שהיה במשפחה · וטעם למכי' בן מנשה לבני מכיר כמו ויאמר יהודה לשמעון אחיו: ויאיר בן מנשה · הוא ממשפחת יהודה כי בן כתוב כי חברון לקח בת מכי' בן מנשה והוליד ממנה שגוב ושגוב הוליד את יאיר שהיו לו הערים בארי הגלעד ונקרא על שם משפחת אחו גם יש כהנים שנקרא על שם בני ברזלי הגלעדי כי כן כתיב ואין פה מקום לשאול איך לקח יאיר נחלה עם שבט אחר כי ארץ כנען היא הנחלקת ולא ארץ האמורי שהיא מעבר לירדן מזרחה כי יש אמורי בארץ כנען והוא היה המקיף מכל שבעה גויס: חוותיהם · פירושו לפי מקומו כמו קריות:

חזקוני

כל פלוגן נבח · פירש כל פלוגן שהוא פלוגן נבח כמו אחרון הכרית שפירש אחרון שהוא אחרון הכרית וכן את בריתי שלום כמו את בריתי בריש שלו: ונאתי שבט מנשה · בני מנשה לא שאלו להם נחלה בארץ סיחון ועוג רק בני ראובן וגד שאו אלא ע"י שאביהם נרם להם לשבטים שקרעו בגדיה' בשעשה הנביא אחיה בחלקו בשני פלגים בשני עברי הירדן: מוסבות שם · נתקיל' נקראו בשם עתון ומואב ואחר כך בשם סיחון ועוג ואחר כך בשם ישראל: ויפן משה לא הגלעד לאביר · לפי שהיה בבור בבני מנשה נתן לו משה נתן לו אלא אלא לו עיר אחר ויפן שם לאמו אמ"ם שהוא מתפשט יסודה כי כן כתיב כי אדרון לקח בת מכיר וסוליד ממנה שגוב ושגוב הוליד את יאיר שהיו לו ערים בארי הגלעד דונאל זו מכינו בעור' כהכיס נקרלים ע"ם ברזלי הגלעדי אין שפשון שם לבעל הדין לנלוק אין לקח יאיר נחלה עם שבט אחר שהרי ארץ כנען היא מפלגת לשבטי' ולא ארץ האמורי היא ארץ סיחון ועוג שהו ארץ הירדן מעבר לירדן מזרחה: ויקרא אתן חוות יאיר · לפי שנהרג בחלקת בני בנו שלו ע"ש אביהם נרם להם לשבטים שקרעו בגדיה' בשעשה הנביא נתנ

בעל הטורים

פרשת מסעי

אלה מסעי מוצאיהם למסעיהם. הכי הכי וכתב ואלה מוצאיהם למחניהם. נראה שכבר היה על פי יי' בין מסע בין מוצא: ויסעו מרעמסס ובתר הכי כתיב ויסעו בני ישראל מרעמסס. מתחלה נסעו בערבוביא ערב רב ביניהם: ואחר כך מתחיל המסעות כלם הזכיר בני ישראל כי הם הפרידו ערב רב מביניהם: ויצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים. נראה שבא ערב רב מצרים ויצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים. ואמר ר' אברהם ר' יצחק ור' יוסף הקורי ר' יוסף הקורי ר' יוסף הקורי ר

ל ויחנו בחשמנה: ויסעו מחשמנה ויחנו במסרות: ויסעו ממסרות ויחנו בבני יעקן: ויסעו מבני יעקן ויחנו בחר הגדגד: ויסעו מחר הגדגד ויחנו ביטבתה: ויסעו מיטבתה ויחנו בעברנה: ויסעו מעברנה ויחנו בעצין גבר: ויסעו מעצין גבר ויחנו במדבר־צן הוא קדש: ויסעו מקדש ויחנו בהר ההר על־פי יהוה וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני־ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי באחד לחדש: ואהרן בן־מאה ועשרים ושלש שנה במותו בהר ההר: ס מ וישמע הכנעני מלך ערד והוא־יושב בנגב בארץ כנען בבוא בני ישראל: ויסעו מהר ההר ויחנו בצלמנה: ויסעו מצלמנה ויחנו בפונן: ויסעו מפונן ויחנו באבת: ויסעו מאבת ויחנו בעיי העברים בגבול מואב: ויסעו מעיים ויחנו מה בדיבן גד: ויסעו מדיבן גד ויחנו בעלמן דבלתימה: ויסעו מעלמן דבלתימה ויחנו בהרי העברים לפני נבו: ויסעו מהרי העברים ויחנו בערבת מואב על־ירדן ירחו: ויחנו על־הירדן מבית הישימת עד אבל השטים בערבת מואב: ס וידבר יהוה אל־משה בערבת מואב על־ירדן ירחו לאמר: דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהם כי אתם עברים את־הירדן ארצה כנען: והורשתם את־כל־ישבי הארץ מפניכם ואבדתם את כל־משכיתם ואת כל־צלמי מסכתם תאבדו ואת כל־במותם תשמידו: והורשתם את־הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את־הארץ לרשת אתה: והתנחלתם

ויחנו בחשמנה: ויסעו מחשמנה ויחנו במסרות: ויסעו ממסרות ויחנו בבני יעקן: ויסעו מבני יעקן ויחנו בחר הגדגד: ויסעו מחר הגדגד ויחנו ביטבתה: ויסעו מיטבתה ויחנו בעברנה: ויסעו מעברנה ויחנו בעצין גבר: ויסעו מעצין גבר ויחנו במדבר־צן הוא רקם: ויסעו מרקם ויחנו בהר הר בקצה ארץ אדום: ויעל אהרן הכהן אל־הר ההר על־פי יהוה וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני־ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי באחד לחדש: ואהרן בן־מאה ועשרים ושלש שנה במותו בהר ההר: ויעל מהר ההר ויחנו בצלמנה: ויסעו מצלמנה ויחנו בפונן: ויסעו מפונן ויחנו באבת: ויסעו מאבת ויחנו בעיי העברים בגבול מואב: ויסעו מעיים ויחנו בדיבן גד: ויסעו מדיבן גד ויחנו בעלמן דבלתימה: ויסעו מעלמן דבלתימה ויחנו בהרי העברים לפני נבו: ויסעו מהרי העברים ויחנו בערבת מואב על־ירדן ירחו: ויחנו על־הירדן מבית הישימת עד אבל השטים בערבת מואב: ס וידבר יהוה אל־משה בערבת מואב על־ירדן ירחו לאמר: דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהם כי אתם עברים את־הירדן ארצה כנען: והורשתם את־כל־ישבי הארץ מפניכם ואבדתם את כל־משכיתם ואת כל־צלמי מסכתם תאבדו ואת כל־במותם תשמידו: והורשתם את־הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את־הארץ לרשת אתה: והתנחלתם

ל ר"ח ס"ל ר"ח ר"ל ר"ח ר"ל ר"ח ר

ביאור המלות

והתנחלתם • כמו והתחלקתם והפעול הארץ • ועתה להזכיר לרב תרבו לדבק אחריו ואם לא תוריש • לשכיר • קוצים חדים מגזרת הסר מסוכתו הגני סך את דרכך בסריס: ולעיניכם • פירושו לפי מקומו כמו ולשוטט בגלגלם שהם מכות בשוט או קוצים חדים כמו עינים פחי' להם גבול נחלתם שהם חייבים להורים

מ"ע ספורנו

אמר כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם כי תזנו אחרי אלהיהם בלי ספק: זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה • תפול לכם בגורל קוסם שתנחלו כלה כי בגורל יחות לשון נפילה כמו ומל לבומי יפילו גורל וכן הפיל עורו הוא הגורל • ואמר זאת כי מה שנכנסו ח"ל לא הוצרך לחלק בגורל ובכן חלק אמר את ארץ סיחון ועוג בלתי גורל כפי הכרחה כמו יהושע וזה כי ארץ סיחון ועוג אין בם קדושת א"י כתצרו לא חס שמתה אחרכם ולא היתה ראוי לגורל אשר עינינו ברוח קדש: לנפתם

מס"ה

והתנחלתם ב' אותם לבניכם • את הארץ בגורל: אל אשר ה' וסימ' ועתה לך נחה את העם • והתנחלתם את הארץ בגורל למשפחתיכ' • ואיש אל עבר פניו קדמא' • בכאם הכהנים • ותאמר רות אל תפגעי בי • ונמסר גם בסדר כי תשא: את ישבי ב' בתורה וסימ' וגרשתמו • ואם לא תורישו: אבתיכם כל אוריתא כתיב כן במ"ב ואמרתי לה' אלהי אבות כם כתיב מל' דמל' • יי' אלהי אבותיכם יוסף עליכם כן כתיב ושארא אבתיכם כתיב: תפל כלם חס' בקרי' במ"ח מל' וסי' במסר' רבת': לגבלותיה ד' וסי' זאת הארץ אשר תפל • וירד הגבול הירדנה • והירדן יגבל אתו • ויכלו לנחל את הארץ • אוריתא לגבלתיה כתיב חס' וי"ו קדמא' ותניי' • יהושע לגבולתיה הס' וי"ו דבתר למ"ד • ו' כתיב ויהיה וקרינן והיו וסימן עקרבים דוידבר • נחל מצרים דיהודה • דועבר עצמונה • בית און • בית חורון • בית חגלה • תצאתיו כל אוריתא תוצאתיו כתיב • אל גבול היפלט תצאתו כתיב • אל כתף בי' חגלה תצאותיו כתיב • ושארא תצאתיו כתיב ולעניין תוצאות כתיב תצאות • תוצאת ג' כתיב כן וסי' מהר מהר תתאו • ואלה תוצאת העיר • וירד הגבול • תוצאות היים ל' מל' דמל' • ושארא כלהון תצאות כתיב • הגבול ט' חס' בליש' וסימ' נמסר בסדר חקת התורה:

רש"י

לד

ויאמר ה' אל משה לאמר: צו את בני ישראל ואמרת אלהם כי אתם באים אל הארץ כנען זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה ארץ כנען לגבולתיה: **והיה לכם פאת** נגב ממדבר צן על ידי אדום והיה לכם גבול נגב מקצה ים המלח קדמה: **ונסב לכם הגבול** למעלה עקרבים ועבר צנה והיו תוצאתיו הימה: **וגבול ים יהיה** לכם הים הגדול וגבול זה יהיה לכם גבול ים: **וזה יהיה לכם** גבול צפון מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר: **מהר ההר תתאו לבא חמת והיו תוצאת הגבל צדדה:** **ויצא הגבל זפרנה והיו תוצאתיו חצר עינן זה יהיה לכם גבול צפון: והתאויתם** לכם גבול מזרח **ותכוונן** מן המערב כלפי מזרח התיר עד שבאו לדרומה של ארץ אדום ובקשו ממלך אדום שיניחם לעבור דרך ארצו והוצרכו לסובב את כל דרומה של אדום עד בואם לדרומה של ארץ מואב שנ' ונס אל מלך מואב שלח ולא אבה והלכו כל דרומה של מואב עד שסבבו כל מצר מזרחי שלה לרחבה וכשבאו לה מזרחה מצאו את ארץ סיחון ועוג שהיו יושבין במזרחה של ארץ כנען והירדן מפסיק ביניהם שנ' ויפתח וילך במדבר ויסב את ארץ אדום ואת ארץ מואב ויבא מזרח שמש לארץ מואב וכבשו את ארץ סיחון ועוג שהיה בצפונה של ארץ מואב וקרבו עד הירדן והו' כנגד מקצוע צפונה מערבה של ארץ מואב נמצא שארץ כנען שבעבר הירדן למערב היה מקצוע דרומית מזרחית שלה אצל אדו': **ונסב לכם הגבול** מנגב למעלה עקרבי': כל מקום שנא' ונסב או ויצא אצל אלה הולך ויוצא לאחוז יוצא המצר ועוקם לצד צפונו של עולם באלכסון למערב ועובר המצר בדרומה של מעלה עקרבים נמצא מעלה עקרבים לפנים מן המצר: **ועבר צנה** • אל כן כמו מצריה: **והיו תוצאתיו** • קצותיו בדרומה של קדש ברנע: **ויצא חצר אדר** • מתפשט המצר ומרחיב לצד צפון ונמשך עוד באלכסון למערב ובא לו לחצר אדר **ומשם** לעצמון ומשם לנחל מצרים ולשון ונסב האמור כאן לפי שכתב ויצא חצר אדר שהתחיל להרחיב מעבר את קדש ברנע ורוחב אותה רצועה שבלטה לצד צפון היתה מקדש עד עצמון ומשם והלאה נתקצר המצר ונסב לצד הדרום ובא לו לנחל מצרים ומשם לצד המערב אל הים הגדול מצד מערבה של כל ארץ ישראל נמצא שנחל מצרים במקצוע מערבית דרומית: **והיו תוצאתיו הימה** • אל מצר המערב שהי' עוד גבול נגב מארך לצד המערב משם והלאה: **וגבול ים** • ומצר מערבי מהו והיה לכם הים הגדול • למצר וגבול שנסין שבתוך הים לף הס מן הגבול והס הייס שקורין איסו"לט • גבול צפון • מצד צפון • מן הים הגדול תתאו לכם להר ההר • שהוא במקצוע צפונית מערבית • ורחשו מספיע וכנסם לתוך הים ויש מרוחב הים לפנים הימנו וחוצה הימנו: **תתאו** • תספיעו לכם לנטות ממערב לצפון אל הר ההר • **תחאו** • לשון סיבה כמו אל תא הרגים ותאי השער הילינו שקורין אפנד"ין שהוא מוסב ומשופע: **מהר ההר** • **תסבו ותלכו** אל מצר הצפון לצד המזרח ותפגעו בלבא חמת זו אנטוכיה: **תוצאות** הגבול • סופי הגבול כל מקום שנאמר תוצאות הגבול או המצר כלה שם לגמרי ואינו עובר להלן כלל או משם מתפשט ומרחיב ויוצא לאחוריו להמשך להלן באלכסון יותר מן הרוחב הראשון ולענין רוחב המדה הראשון קראו תוצאות ששם כלה אותה מדה: והיו תוצאותיו חצר עינן • הוא היה סוף המצר הצפוני ונמצאת חצר עינן במקצוע צפונית מזרחית ומשם והתאויתם לכם אל מצר המזרחי:

חזקוני

לשכים בעיניכם • ל' קוצים כמו כמשוך' מדקר: ולעיניכם • ל' עינים פחים: אל הארץ • מקרא מפר והוא כאילו כתיב אל הארץ ארץ כנען דובאת לת נדיתי אנוש: ועבר צנה והיה תוצאותיו והיה כתיב והיו קרי: מכנב לקדש ברנע • שני קדש ברנע הם זה שבארץ כנען והוא אותו הנזכר בספר יהושע בעיירות שבארץ כנען וקדש ברנע שמשם כשמלאו המדבר' כדכתיב בפר' מסעות נשאתם מקדש ברנע ואין לומר שבשבלאו מקדש ברנע שבארץ כנען לפה קיים כן לא נכנס משה רבינו לארץ וקדש ברנע נקנה נבול ארץ אדום: ויצא חצר אדר • כאן משמש מקום אחר הוא וכתיב ביהושע כן ויצא שמרים ועבר אדרה: יס

רלבג

אינה הדמו ונומל • פיון שלא נתכוון להרע לו אע"פ שהחיתו בשונג והעיד העניין שלא נתכוון לזה כי הוא לא היה לאויב לו ומבקש רעתו הנה ינילוהו עדת הדיינים מגואל הדם ויסיבוהו אל עיר מקלטו אשר כם שמה תחלה להמלט מיד גואל הדם אשר שבשם על פי המשפטים האלה ובדרם אם הרג שונג או מזיד • ואלו שיתבאר מזה המקום שאם היה שונג לו אע"פי שהרגו בלא לדיה אינו גולה ואינו גם כן נהרג כי מתנאי הנהרג שיהרג בלדיה ואלו גם כן שיתבאר שאם היה השופט שונג אותו אינו כשר לדין זה כי האויב מבקש רעת שבגנדו כמו שאמר והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו ועוד כי הוא אמר ושבטו והגילו • ולזה מחוייב שיהיה הדיין הראוי לשפוט ולהגיל והשופט אינו ראוי שיגיל כי לבקשו רעת השונג לא יוכל לרחות לו זכות • ואפשר שלזה הענין גם כן סמך אחרו והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו אבל אחרו ושבטו העדה והגילו העדה והבר יתבאר זה אמה שמר' בגדר הדיינין בפרשת יתרו ולפי שאם ושבטו העדה והגילו העדה לאחרי מחוויי שיהיה מספר הדיינים בחופן שיוכל להיות שם עדה מצלת ועדה שופטת ולפי שאין מכריעי' בדיני נפשות אם לא הם המתחיבים יותר על החוזים שנים כאמרו לא תהיה אחרי רבים לרעות הנה יחוייב שיהיה מספר המחוייבים י"ב כשהיה מספר המזכים י' ולזה יהיו הדיינים בזה החופן לפחות כ"ב ולפי שהבית דין אינו ראוי שיהיה שקול כי בהרבה מחלקותיהם דבין על פי הרוב כמו שאחרה התורה אחרי רבים להטות הנה יחוייב שיהיה לכל הפחות כ"ג וזו היא הנקראת סנהדרי קטנה • לחנם סנהדרי גדולה היה מספרים שבעים איש כמו שמצאנו במשה שאמר לו הש' יתעלה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת ונומל • והוא היה מופלא שבבית דין והיו שבעים ואחד • והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר כם שמה הנה דקדקה התורה להשיבו שם להוציא מחמו שם רע באמה שנם שם תחילה כי אולי יחשבו בני העיר ההוא שבגר הרג מזיד ואחרי שובו שם יתבאר להם שבגר הרג שונג • ויעד בה עד מות הכהן הגדול ונומ' • לא התנאי שיהיה מעמת אחרי אחר זה כי בעיר מקלטו יעד עד מות הכהן הגדול • ואם יצא יצא הרוצח את גבול עיר מקלטו ונומל • תגיד שאם יצא חוץ לתחום העיר והוא אלפים אמה שזכר ומצאו שם גואל הדם והרגו אין לו דמי' כי התורה התחכמה להשקיט המחיית לב גואל הדם שיהיה שם עד מות הכהן הגדול כי אז יתנחם גואל הדם על מיתת המת בדאותו כי שר וגדול כמו הכהן הגדול מת • יעוב הרוצח אל ארץ אחוזתו לחדו מזה ר"ל שאל ארץ אחוזתו הוא שם ואינו שם לשדרה שהיה בה והיה זה כן כי התורה מחדה במקומות אחרים ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו אך בזה המקום לא אמר אל ארץ אחוזתו מגיד שאינו שם לשדרת משפחתו • בכל ארץ מושבותיכם • ר"ל בין ארץ בין

ד' וְהִתְאַוִּיתֶם לָכֶם לִגְבוּל קֶדְמָה מֵחֲצַר
עֵינָן שְׁפָמָה: וְיָרַד הַגְּבֻל מִשְּׁפָם
הָרִבְלָה מִקֶּדֶם לָעָיִן וְיָרַד הַגְּבֻל
וּמָחָה עַל־כֶּתֶף יַם־כִּנֶּרֶת קֶדְמָה:
ה וְיָרַד הַגְּבוּל הַיַּרְדֵּנָה וְהָיוּ תוֹצְאֹתָיו
יַם הַמֶּלַח זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם הָאָרֶץ
לִגְבֻלֹתֶיהָ סָבִיב: וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר
תִּתְנַחֲלוּ אֹתָהּ בְּגוֹרָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
לָתֵת לְתִשְׁעַת הַמַּטֹּת וְחֲצִי הַמַּטֶּה:
ז כִּי לָקְחוּ מַטֵּה בְנֵי הָרְאוּבֵנִי לְבֵית
אֲבֹתָם וּמַטֵּה בְנֵי־הַגָּדִי לְבֵית אֲבֹתָם
לָקָחוּ נַחֲלָתָם: שְׁנֵי
ח וַחֲצִי מַטֵּה מְנַשֶּׁה לָקְחוּ נַחֲלָתָם
הַמַּטּוֹת וַחֲצִי הַמַּטֶּה לָקְחוּ נַחֲלָתָם
מֵעֵבֶר לִירְדֵּן יְרִיחוֹ קֶדְמָה מִזְרָחָה:
ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִנְחֲלוּ
לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ
בִּן־נוּן: וְנָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד
מִמַּטֵּה תִּקְחוּ לִנְחֹל אֶת־הָאָרֶץ: וְאֵלֶּה
שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לְמַטֵּה יְהוּדָה כָּלֵב
יב בֶּן־יְפֻנֶּה: וְלִמַטֵּה בְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁמוּאֵל
בֶּן־עַמִּיהוּד: לְמַטֵּה בִנְיָמִן אֱלִידָד
בֶּן־כִּסְלוֹן: וְלַמַּטֵּה בְנֵי דָן נָשִׂיא
בֻקִּי בֶן־יָגְלִי: לִבְנֵי יוֹסֵף לְמַטֵּה בְנֵי־
מְנַשֶּׁה נָשִׂיא חַנִּיאֵל בֶּן־אֵפֹד:
יד וְלַמַּטֵּה בְנֵי־אֶפְרַיִם נָשִׂיא קְמוּאֵל
בֶּן־שִׁפְטָן: וְלַמַּטֵּה בְנֵי־זְבוּלֻן נָשִׂיא
אֱלִיצָפָן בֶּן־פַּרְנָךְ: וְלַמַּטֵּה בְנֵי
יִשָּׂשכָר נָשִׂיא פַּלְטִיאֵל בֶּן־עַזָּן:
טז וְלַמַּטֵּה בְנֵי אָשֵׁר נָשִׂיא אֲחִיהוּד בֶּן־
שְׁלֹמִי: וְלַמַּטֵּה בְנֵי־נַפְתָּלִי נָשִׂיא
פְּדַהְאֵל בֶּן־עַמִּיהוּד: אֵלֶּה אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה לְנַחֵל אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן: פ וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
א מֹשֶׁה בְּעַרְבֹת מוֹאָב עַל־יַרְדֵּן יְרִיחוֹ
לֵאמֹר: צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתְנוּ
לַלְוִיִּם מִנַּחֲלַת אֲחֻזָּתָם עָרִים לָשֶׁבֶת
וּמִגְרָשׁ לֶעָרִים סְבִיבֹתֵיהֶם תִּתְּנוּ
לַלְוִיִּם: וְהָיוּ הָעָרִים לָהֶם לָשֶׁבֶת
וּמִגְרְשֵׁיהֶם יִהְיוּ לִבְהֵמָתָם וְלִרְכֻשָׁם
ולכל

ג וְתִכְוֹנוּן לָכוֹן לִתְחוּם קִידוּמָא מֵחֲצַר
ע"פ חס' בגלים עֵינָן לִשְׁפָם: וְיֵחוֹת תְּחוּמָא מִשְּׁפָם
ד לְרִבְלָה מִמַּדְנַח לְעֵין וְיֵחוֹת תְּחוּמָא
וּמְטֵי עַל־כֵּיף יַם־כִּנֶּרֶת קִידוּמָא:
ה וְיֵחוֹת תְּחוּמָא לְיַרְדְּנָא וִיהוֹן מַפְּקָנוֹהִי
יַמָּא דְמִילְחָא דָּא תְּהֵי לְכוֹן אַרְעָא
לְגְבֻלָתֶיהָ סָבִיב: וְצַוָּה מֹשֶׁה אֶת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר דָּא אַרְעָא דִּי
תִּתְנַחֲלוּן אֹתָהּ בְּגוֹרָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
לְתֵת לְתִשְׁעַת הַמַּטּוֹת וְחֲצִי הַמַּטֶּה:
ז כִּי לְקָחוּ מַטֵּה בְנֵי הָרְאוּבֵנִי לְבֵית
אֲבָתָם וּמַטֵּה בְנֵי־גָד לְבֵית אֲבָתָם
לְקָבְלוּ שִׁבְטָא דְבְנֵי־רְאוּבֵן לְבֵית
אֲבָהָתְהוֹן וּפַלְגוּת שִׁבְטָא דְמַנַּשֶּׁה
ח וַחֲצִי מַטֵּה מְנַשֶּׁה לָקְחוּ נַחֲלָתָם: שְׁנֵי
הַמַּטּוֹת וַחֲצִי הַמַّטֶּה לָקְחוּ נַחֲלָתָם
מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרִיחוֹ קֶדְמָה מִזְרָחָה:
ט וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִנְחֲלוּ
לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ אֶלְעָזָר כָּהֲנָא וִיהוֹשֻׁעַ בַּר־
נוּן: וְרַבָּא חַד רַבָּא חַד מִשִּׁבְטָא
תִּסְבּוּן לְאַחֲסָנָא אֶת־אַרְעָא: וְאִלֵּין
שְׁמָהָת גֻּבְרַיָּא לְשִׁבְטָא דִיהוּדָה כָּלֵב
יב בַּר־יְפֻנֶּה: וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי שִׁמְעוֹן
שְׁמוּאֵל בַּר־עַמִּיהוּד: לְשִׁבְטָא דִבְנְיָמִן
אֱלִידָד בַּר־כִּסְלוֹן: וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי־
דָן רַבָּא בֻקִּי בַּר־יָגְלִי: לִבְנֵי יוֹסֵף
לְשִׁבְטָא דִבְנֵי־מְנַשֶּׁה רַבָּא חַנִּיאֵל בַּר
אֶפוֹד: וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי־אֶפְרַיִם רַבָּא
יד קְמוּאֵל בַּר־שִׁפְטָן: וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי־
זְבוּלֻן רַבָּא אֱלִיצָפָן בַּר־פַּרְנָךְ:
וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי יִשָּׂשכָר רַבָּא פַּלְטִיאֵל
בַּר־עַזָּן: וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי אָשֵׁר רַבָּא
אֲחִיהוּד בַּר־שְׁלוֹמִי: וּלְשִׁבְטָא דִבְנֵי־
נַפְתָּלִי רַבָּא פְּדַהְאֵל בַּר־עַמִּיהוּד:
אִלֵּין דִּי פַקִּיד יְיָ לְאַחֲסָנָא יָת־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּאַרְעָא דִכְנָעַן: וּמַלִּיל יְיָ עִם־
א מֹשֶׁה בְּמִשְׁרְיָא דְמוֹאָב עַל־יַרְדְּנָא
דִּירִיחוֹ לְמֵימַר: פַּקֵּיד יָת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְיִתְּנוּן לְלֵוָאֵי מֵאַחֲסָנַת אַחֲוָתְהוֹן
קִירְוִין לְמִתַּב וְרוּחַ לְקִרְוֵיהֶן סַחֲרָנֵהוֹן
תִּתְּנוּן לְלֵוָאֵי: וִיהוֹן קִרְוַיָּא לְהוֹן
לְמִתַּב וְרוּחֵיהוֹן יְהוֹן לִבְעִירְהוֹן
וּלְקִנְיָנֵיהוֹן ולכל

רלבג

בין בחוצה לארץ יהנהגו דיני הרוצח בזה האופן: כל מכה נפש לפי עדים ירצח את הרוצח. לחדמו מזה שאין הרוצח נהרג אלא ע"פ עדים ולפי שצריך גם כן שיהרגו בעדים הוא מבואר שצריך התרא' כדי שיהיו העדים להבחין אם הוא שוגג או מזיד וזה כי אע"פ שידאה פוטל פטל אליאה הנה לא ידעו עדיו אם הוא מתכוין להרגו אם לא: ועד אחד לא יענה בנפש לחוד. הרמזן בו לפי מה שאחשוב הוא שאין הרוצח נהרג ע"פ עד אח' ולפי שהוצרך לומר אחד עם אחרו עד לחדו מזה שכל מקום שאחרה התורה עד סתם דוצה בו עדות שלם והוא שני עדים כי העדות לא יהיה בפחו' משני' אם היה הרמזן בזה מה שאחרנו הנ[illegible] בכאן מזהיר לעד: והנה שיהיה זה האחד מזהיר יעבה בנפש למות וזה אמנם יהיה בלחדו חובה לפני הדיינו' על הרוצח כי עדותו כשלא יאחר יותר מהשעור ההוא לא יהיה למות אך הגדת מה שקרה אמנם שבר הדיינין בחתכם הדין כנגד הרוצח הוא למות לו בשעתם עליו טענת חובה ללחד שהדין נותן שנגאר דינו למיתה ומזה החקו' לחדנו שים לעדים ללמוד זכות על הרוצח כי התורה לא מנעה להם אלא שלא ילחדו עליו חובה ואל זה הביאור נסו רז"ל בזה הפסוק והג' היה זה כן כי הדיין צריך שיהיה מגל עלמו שיהי' באופן שיטה לזכות כמו שיטה לחובה ודבר זה בלתי אפשר בעוד שראה פעל הרציחה. אלא תקחו כפר לנפש רוצח ונוחל. אע"פ שאמר בחי שחייב בדי שחיים אם כפר יושת עליו ללחד שמתן כפר ותתכפר לו ביאור בזה המקום שחי הוא רשע לחות לא יוקח ממנו והוהרנו שלא נקחהו ממנו ומזה המקום יש ללמוד שאם אינו חייב מיתה בידי אדם מתן כפר ותתכפר לו כאלו תאמר אם כפתו לפני אדי לו שסה בו את הכלב והוא שלא יהיה חייב גלות בעיר מקלט כי אז נ"כ הוהרנו שלא לקחת כפר לפטרו מהגלות והוא אחרו ולא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו ונוחר ולא תחזיקו את הארץ ונוחר. ר"ל ולא תרשיעו את אנשי הארץ כי בגלות כי בעד כפר יפטרו מהרציחה יקל להם דבר ההרגה. כי הדם הוא יחניף את הארץ. ר"ל כי שפיכת הדם ירשיע את עם הארץ בראותם שלא תוקח נקמה ממנו והכ' אין דרך שיכופ' לאדם עון הדם אשר שופך כי אם בדם שופכו ר"ל כשיהרג על רציחתו ולולא זה יהיה התעה על כל אנשי הארץ וכאלו הזהיר בזה שלא יכנסו העדים עדותם בזה שראו מהרציח' וזה המאחר ביאר גם כן שאם נחלא חלל בארמה ועדמו שם את הענלה כאופן המזכר בפרשת שופטים ואחר כך נודע מי הכהו הנה לא כופר לארץ את דבר הדם אם לא דם שיכנו כי אולי יחשוב שתשלם הכפרה עם עדיפת הענלה כיון שלא נודע מי הכהו בעת עדיפתה: ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים ונוחר. מגיד שהרציחה מטמא' את הארץ וזה היא גורמת שלא ישכון שם הש' יתעלה אשר השרה שכינתו ודנקה השנאתו בעם עליה ודי זה עונם לכלל העם ולזה ראוי שיתבון שם הש' יתעלה אשר השרה שכינתו בתוכם ולזה תשפטו התוך היד לבער שוכני הדם הנוף לפי חשפטי התוך' והנה אחר זה זכר שבבר קדנו ראשי האבות לחשפחת בני גלעד בן מכיר בן מנשה על דבר הנחלה שגור השם יתעלה שיתן לבנות צלפחד באופן שקדם אשר נגרעה מנחלת המולקים עמהם כמו שביארנו והנה בקשו שלא תהיינה לנשים לאחר ואחר שבבר לנו בזה שלא תהיינה לחשפחה אחרת כי המטה לא השבט יאחר על המשפחה וזה שאם היה רצונם שלא יגולת בני השבט הנה עדיין ישאר הארעותם שהיו מתרעמים והוא שבבר תהיה נחלתם נוספת על נחלת המשפחה ההיא ומה שנגרע מנחלתן בירושת הארץ כי הם יירשו יחד עמהם כאלו היתה הירושה לאחד ואולם כאשר תהיינה לנשים לבני דודיהן לא תגלא נחלת אחר מבני ובן היה חוסכם מהם' יתעלה כמו ששלנו בהונן והנה הוגבל זה העניין לא לבל בת יורשת נחלה שתגרע נחלתה מהנחלה הנאה לקרוביה לפי פקודיהם שתהיה לאחד מחשפחת מטה אחיה וזה לא נהג זה הדין כי אם בעת ההיא כי אחר זה לא יקרה בת יורשת נחלה שתגרע נחלתם מנחלת היורשים עמה זה מבואר מאד: ואם יהיה היובל לבני ישראל ונוחר. אחר זה כי לא יהיה פלא אם נגרע נחלתן מחשפחת אביהן כי זה יקרה גם בנחלת האדם בעלמו שיחכרנה לאחר שאינה מהנחלה ההיא תשוב לבעליה ביובל אך זאת לא תשוב ביובל ולזה תשאר לו שזאת הנחלה היא נגרעת מנחלת חשפחת אביהן: אלה המשפטים והחקות ונוחר. הנה המצות הם מה שנזה אותם לאמר ע"ז ובמיוחד' אשר בארץ כנען ולשבת בארץ המקום הזה חשפחה הוא מה שאחר ותהי נחלתם על מטה חשפחת אביהן: אלה המשפטים והחקות ונוחר. הנה המצות הם מה שנזה אותם לאמר ע"ז ובמיוחד' אשר בארץ כנען ולשבת בארץ

מסעי

אבן עזרא

ואל"ף והתאויתם תחת וי"ו והתוי'תיו ואם הם שני בניני: והתאויתם. כמו עד תהו' נבעות עולם: ומחה. כאשר אמרו קדמונינו תבירתא מגזר' ימחאו כף: שני המטות. פעם שנית לבאר מקום נחלתם. יגלו. פעל יולא לשנים פעולי' וכן ונחלתנו על דע'המדקדקי': אלעזר. ראשונה כי על פיו יצא יהושע גם הוא בן אהרן. ולא הזכיר כשיא לבני ראובן וגד כי כבר לקחו חלקם והמפרשים אמרו כי החל מיהוד כאחד יצא הגורל בתחילה רק יש טענה גדולה עליה אף על פי שהפירו' נכון יהיה נראה לפי דעתינו: פדהאל. אם נעלם הה"ל הם שתי מלו'שות בטעם כי הה"ל איננה מהאותיות המשך: ומנרש. ירוע: מרגה

מסרת

ומחה ד' וסי' נמסר בסדר נשא: על כתף ה' וסי' וירד הגבל משפם. ויתן את המכונות ב'בו': משא בהמו' נגב. ויביאני במבוא אשר על צפונה: הירדנה ד' וסי' וירד הגבול. ויבא גדעון. ויאמר אליהו אל אלישע. וילך אתם ויבאו הירדנה: כי לקחו ה' ר"פ בטעמא מינח לפני גרייש כתו' וסימ' נמסר בסדר משפטים: לבית אבתם כל אורית' אבתם הם' כמ"ב מל' וסימ' אלה קראי העדה. ואת שם אהרן הכתב על מטה. וכל נביאים וכתובים דכו' מל' ב"מה חס' וסימ' נמסר בסדר במדבר: אלה שמות ה' ר"פ וסימ' נמסר בריש סדר שמו' בריש סיפרא: כל ענינא ולמטה ב"מג למטה וסימ' יהודה בנימן מנשה יב"ם סימן: למטה יהודה ב' בעני' בטעמ' יהודה. בנימן: כל ענינא ולמטה בני כמ"ב חס' בני וסימ' י"ב יהודה. בנימן: וידבר יי' אל משה רלא נפיב לאמר ט' וסימן נמסר בסדר כי תשא:

ח זקוני

ים כנרת. לינו כמסך לשוש יש בעולם שהרי ייסוד ארץ ישראל בכינו כל רוח דנעלת מקום ים שקורין לאימוזפ: לאמה יהודה המיל לחנות המנש"ל ים מיסודה לפי שיגל תקלה בגורל לאם. בנימין. כאן נמנה בנימן שלים. נמנים לפי שמלמת שנים אלו עתידין לפת נחלה בנת אחת לוים

בעל הטורים

אלה שמות האנשים. ולאיפה כאם אחרת ואלה שמות האנשי' ולא מ'שנאים בפמ"ת' ואחים במעשיהם: אלידד בן כסלון. הוא אלדד והוסיף לו ר"וד ע"ם הנבואה שנקראת בי' לשונו': והתאלהם. אחרנה פעמי' נאלה בפסוק שכל ח' היה לו בל' מקומות. בהר. ובמיסור. ובשכלה. ובחוף הים. הפסוק מתחיל ומסיים בנאלה לומ' שמקו' שיגל הגורל אחיו רחוק זה מזה אין לשאות: בפרכם מגרש מתי' ה' פעמיים לחקלם. שיקנו ולא יהלב הנפש שים לו ה' מאות: ובדוחים

מ"ע ספורנו

לנחמתם. לפרנס ולפעמ': ולרגנם. בקר ונמ': ולכל

אמרי נועם

כתב דבינו נפיס נאון פעם בדבר שלא מזכיר כשיא ביהודה ובשפון ובנימן. ביהודה אין נריך כי ידוע שכלב בן יפונה כשיא היה בשפון לא נזכו' שפטת החפש בשפים אין שנמה רמוי עוד לנשיא. ובבנימן לא נכתוב לפי שאלידד זה אלדד שבתנבא ולא"כ הוא הטוב יותר פנשיא ולא"כ הודה שיא לא לקרותו כשיא ומעלין בקודש ולא פורידין:

חסלת ספר במדבר

קומץ מנחה

הא דלא אמר נשיא כיחוד' מפני שכלב הי' כבר נורע שהוא נשיא וכשבעון לא נאמר נשיא דהנשיא' הוצרכו להולוה הארן ואין צריך נשיא לשפעון לכך דנחלתב היתה בתוך נחלת בני יהודה ובבנימן ספני שעתידין להשוא בשלנ בנבעה: ולכל היחם ולא לקבורת מתים:

ער

דלה חמישי

ומגרשיהם. כל מודייתא בתו' כו במ"ל מגרשיהן כל הערים אשר תתנו. ואל יהושע דנותתון במ"ל ותגרשיהם בני יוסף מני מעות

לכל לשיתם: לכל מרכיבם: אלף אמה סביב: ואחריו הוא אומר אלפים אמה הא כיצד אלפים הוא נותן להם סביב ואמה אלף הפנימים למגרש והחיצונים לשדות וכרמים: והקריבתם: אין הקרייה אלא לשון הזמנה וכן הוא אומר כי הקרה יי אלהיך לפני: מנוחל: תפני נוחל הדם קרוב לגרגרת: שם ערי מקלט: מגיד שאף על פי שהבדיל תפה בחיים שלש ערי בעבר הירדן לא היו קולטות עד שנבחרו שלש שבתוך יהושע בארץ כנען: את שלש ערים וגו': רף על פי שבארץ כנען תשעה שבטים וכאן אין אלא שנים וחצי השוה מנין ערי מקלט שלהם תשוב לכגלעד נפשי רוצחים מדש: דכתיב גלעד קרית פועלי און עקובה מדש: והם בכלי ברזל הכהו: אין זה מדבר בהורג בשוגג אלא בהור' במזיד ובא ללמד שההורג בכל דבר צריך שיהא בו שיעור כדי להמית שנאמר בכולם אשר ימות כי דומה תרגומיו דהיא כמים דימות ביה חוץ מן הברזל שגלוי וידוע לפני הקדו ב"ה שהברזל ממות בכל שהוא אפי' מחט לפיכך לא נתנה בו תורה שיעור לכתוב בו אז ימות בו וא"ת בהורג בשוגג הכתוב מדבר הרי הוא אומר למעה לו בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות וגו' למד על האמורים למעלה שבהורג במזיד הכתוב מדבר: באבן יד: שיש כה מלא יד: אשר ימות בה: שיש בה שיעור להמית כתרגומו לפי שלא והכה איש את רעהו באבן ולא נתן בה שיעור יכול כל שהו לכך נאמר אשר ימות בה: לא בכלי עץ יד שלפי שלא וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט יכול כל שהוא לכך נאמר בעץ אשר ימות בו שיהא בו כדי להמית: בשגגה בו: אפילו בתוך ערי מקלט: בגלל יה

אבן עזרא

ארלה כנען: ידוע גם זאת הפרשה דבקה: והקריתם: מגזרת קריה: לבני ישראל: איננו דבק עם הפסוק הראשון כי בפסוק הראשון אמר כי אלה הגרים תהיינה ערי מקלט ולא אמר מקלט למי אחר כן בארר כי לבני ישראל ולגר הגר בתוכם תהיינו שם הערים האלה מקלט: בשגגו בו: בשבר הפ"ה כמו בשבדי לכם כי שמות הפועלים ישתנו: יהרגנו: ממקומבזה: לו השליך עליו: כמו קיר כמוי לו כלי שימות בו: בגדיה

מסרה

ומרתם י"ו פסוקי' בטעם פזר גדול וגלגל וסי' נמס במ'רבתא: ומרת' ב' חס' בליש' וסי' ומרת' מחוץ לעיר: ומרתי את פעלתם: בתיך ה' וסי' נמסר בסדר לך לך: ערי המקלט' ד' וסי' ואת הערים אשר תתנו ללוים: ויתנו להם את ערי המקלט דר"ה: ולבני אהרן נתנו את ערי דר"ה: ושאר אורית' ערי מקלט: ושאר יהושע עיר מלקט: ארצה כנען ח' וסי' במסרה רבתא: תהיינה ' כתובין כן בתו' וסי' נמסר בסדר אמור: עמדו ד' וסי' עד עמדו לפני העד' למשפט: וישב בעיר ההיא: ערי המועדה: ויעמד המלך על עמדו: למשפט ט"ו דגשי' וסי' במס' רבתא: באבן ג' וסי' באבן או באגרוף: ואם באבן יד אשר ימות בה: ובגלחו את ראשו: וחר ובאבן וסי' ולאלוה מעזים על כנו: ימות ח' וסי' במס' רבתא:

חזקוני

ולכל מיתם: לקיים נתנו ולא לקנרות רק לרוצח כמו שאו' אלים' מתנו ר"ל עיר שלקחם קולטות לא שהשם קולטו' ביקמלעת כין שלא מדעת כשנתכוון לפגוע שם: למקלט תנוחל: מקום מקדו של נוחל קרונו של הרוג: ולא ימות הרוצח: לפי שנא' ורצח נוחל הדם אם הרוצח שופט אני ביני לבין עצמו יהרגנו ת"ל ולא ימות הרוצח עד שעמדו לפני הדיינים למשפט: אם נ' הערים: אסר כאן המשפט ומיין בערים' ואחרים כאן פרט"' אם על פי שנאמרו כאן ט' שנים וכאן איכן אלא ב' ומפני הטוב מכין ערי מקלט שלהם מטוב לכנעלד בשבי דוגמים כדכתיב גלעד קרית פועלי און עקובה מדש כלומר אם ההורגים בטעות ומחד שונג ולא יאו' הרוצח עד עמדו לפני העדה לעמדם והכי איתא בספרי הכל מקדימין לערי מקלט ב"ד שלשין ומביאין לוקומשם שעי מנפשיב מיתה ברצונו ומי שלא נפשייב מיתה ברצונו: ואם

מ"ע ספורנו

ולכל מיתם: כפו דנורים של פורת ויוכי שוכן וזולתם: אמתת הרב תרנו: עפני שנפלו לותה בדפי' והיה הקפטה של מותו שנם שהיה לא חלק מוטם שנם בדפים של החלק הרב שפי' נותן לנוים פותו הסנטו תער חלקו רב בנעות: אל

בעל הטורים

מחזיחם: מחוץ לעיר אלפים באמה: שאלפים אמה יהיו חוץ מע' אמה ושיריים: וזהו ומדותם מחוץ לעיר ר' יוחנן: ג' אמות אבל אלפים אמה: לשמות מעות יוחנן: לשמות מעות יוחנן: כנגד חמשים יוחנן: אשר יחלו לשמות מעות יוחנן: אבל יונתן מתרגם נחתוקה הארץ: וכן לשמות מעות אמרתם יוחנן חמשים: דבה: דברי' הלב זוכה לבנו וקמני באמנה: בחנן: ג' ואם בחנן יד אשר ימות בה: והכה איש את רעהו בחנן: בחנן המלך: והכה איש את רעהו אם הוא בחנן יד ארך אומר שיהא בו כדי להמית שנא אשר ימות בה אבל אם הוא גדול בחנן החלך אין צריך אומר ממילא יש בו כדי להמית: הרפי

רלבג

הלה ובכאן נשלם הביאור שיצטרך אל ביאור בזאת הפרשה ואולם התועלות המגיעות מזאת הם ט"ו: התועלת הראשון הוא להוסיף אחות על מה שספרה התורה מעמידת אבותינו במדבר מ' שנה ולזה זכרה מסעיהם שם אלף בספורים הלחתיים שכבר יוסיפו לאחת אותם בכמו אלו הפרטים:

התועלת השני הוא להודיע עולם כפלאות השם יתע' וקיימו הבטחתו וזה שם שיתם בכל אשר מצתי מצרים מת וזה אמרה הרע בא להם מאלד [illegible] שם כל זה כתן השם יעל' אלת אין שם בעיני מצרים שהאילוה כל תפניהם היותר חשובים באופן שנגלו את מצרים ועם כל זה היו יונאים ישראל ביל רחה בעת היות המצרים מקבריה את בכוריהם:

התועלת השלישי הוא להודיע כי השם יתעלה ברצותו לקרב ישראל לעבודתו והכיאם בקלות להאמין בו הביא אותם תחלה אל מקום שלא יחלאו מים כדי שיכירו חסד השם יתעלה להם בתתו להם מים וא"כ הביאם לחקום מי מרים והמתיקם השם יתע' והם מי מרה וא"כ הביאם לחקום שנמצאו להם שם מי' לרוב להעיד כי העובות מסולרות תמיד לא הרעות לבד כמו שחשבו קצת חכמי פרעה ולזה אחר פרעה ראו כי דעה נגד פרעה כמו שביארנו בפרשת וארא:

התועלת הרביעי הו' מה שלמדנו בסמיכות חלק הכנעני לחיתת אהרן שמיתת צדיק עושה רושם ולזה ראוי שיראנו האנשים בהפקד הצדיקים:

התועלת החמישי הוא במצות' והוא מה שציוה לאבד עבודה זרה ובמילה מאלנו ולאבד משם גם כן עובדי ע"ז כי אם יחיו מהם יהיו לשכים בעיניהם ולמרמי בלדיהם בהחטיאם את ישראל ופתותם אותם לעבוד ע"ז:

התועלת השני הוא שזכר מהגבלת הארץ כנען לכל גדליה כדי שלא יקנו ישראל מהשתלות לכבשה כלה:

התועלת הו' הוא להודיע כי משה אע"פ שכעבר לא לעבור את הירדן הנה חפיו היתה הגבלת כל הנעשה בירושת הארץ ולזה הגביל פה השם יתעלה על פיו מי ינחיל את הארץ לישראל ומה הארץ אשר ינחילוה להם ומה הערים אשר יתנו ללוים והוא גם כן הישיר יהושע בעמיין ירושת הארץ וכבשתה כמו שיתב' במעט עיון בספר יהושע':

התועלת השמיני הוא במצות הוא הגבלתו הוא מספ' ערי מקלט וערי הלוים ושיעור מגרשים ומה שסביבו והנה התועלת בערי המקלט מבואר הוא למה שמה רוצח ולזה היה מחויב שיהיה מוכן באופן שיתכן שיהיה מקלט לכל בעת המוצרך ולזה היה ראוי שיהיו בדרכים בדרך שיכיר כל עובר אי זה דרך ילך בה אל המקלט והנה היה מוסבו שם עד מות הכהן הגדול כי לא יסור מוס לב גואל הדם בראותו מיתת הכהן והתועלת בהיות אלו הערים ללוים ובזאת הצורה הוא כי כבר הוכנו להם מהמתנות כדי שיהיו פנויים לעבודת הש' יתעלה ולעמוד על שורה' הקדה והחיצונות ולזה היה ראוי גם כן שיהיה מכונס לזה ובלתי מעופש כי זה מחה שיישיר אל ההשגות העיוניות:

התועלת התשיעי הוא להודיע שיעמד חסד התורה שלקחה שנה התוסב אם הרג ישראל בשגגה יהיה פטור מחיתה אך יהיה גולה אל עיר מקלט כמו העניין בישראל:

התועלת העשירי הוא במצות והוא מה שצוה להרוג את הרוצח על פי עדים ועל פי עדות ישראל והוא הכ"ד ולא יהרג בזולת זה והסבה בזה היא מבואר' במה שקדם:

התועלת הי"א הוא במצות והוא מה שהאחר העד מלטעון כנגד הרוצח לגאולה וכבר זכרנו סבת זה בדיאורנו לזאת הפרשה ואולם לזכות שומעין לו כי לא תהיה טענתו בא' שהוא עד בו אבל הוא דבר כנגד עדותו ועוד כי מפני שהוא ראוי שבשמר מהסיל עולם המות בזול' מקומו הראוי לו ראוי שבשמע טענות כל המזכין כדי שישמרנו מחטא שהרינת אדם לא במשפט ומזה יתבאר שאם הרוצח עצמו אחר שיש לו לטעון זכות לטענו שומעין לו ואם יראו הדיינים כי יש מקום בדבריו יזכוהו:

התועלת הי"ב הוא במצות הוא מה שצונו לתיבת גלות על הזדון נפש בשגגה כי בזה תועלת גדולה להביא האנשים אל שיהיו מזהירים מאד שלא לעשות דבר יהיה אפשר שיתחדש ממנו הריגת נפש בשגגה שאז יצאו בחוקת זה הגלות שהוא עד מות הכהן הגדול:

התועלת

ולכל חיתתם: ובגרשי הערים אשר תתנו ללוים מבחוץ לעיר ואמה סביב: ומדתם מחוץ לעיר את־פאת־קדמה אלפים באמה ואת־פאת־נגב אלפים באמה ואת־פאת־ים אלפים באמה ואת פאת צפון אלפים באמה והעיר בתוך זה יהיה להם מגרשי הערים: ואת הערים אשר תתנו ללוים את ששׁ־ערי המקלט אשר תתנו לנס שמה הרצח ועליהם תתנו ארבעים ושתים עיר: כל הערים אשר תתנו ללוים ארבעים ושמנה עיר אתהן ואת־מגרשיהן: והערים אשר תתנו מאחזת בני ישראל מאת הרב תרבו ומאת המעט תמעיטו איש כפי נחלתו אשר ינחלו יתן מערים ללוים: פ

וידבר יהוה אל־משה לאמר: דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהם כי אתם עברים את־הירדן ארצה כנען: והקרתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם ונס שמה רצח מכה נפש בשגגה: והיו לכם הערים למקלט מגאל ולא ימות הרצח עד־עמדו לפני העדה למשפט: והערים אשר תתנו ששׁ־ערי מקלט תהיינה לכם: את שלשׁ הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלשׁ הערים תתנו בארץ כנען ערי מקלט תהיינה: לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהיינה ששׁ־הערים האלה למקלט לנוס שמה כל־מכה־נפש בשגגה: ואם־בכלי ברזל הכהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח: ואם באבן יד אשר־ימות בה הכהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח: או בכלי עץ־יד אשר־ימות בו הכהו וימת רצח הוא מות יומת הרצח: גאל הדם הוא ימית את־הרצח בפגעו־בו הוא ימיתנו: ואם בשנאה יהדפנו או־השליך עליו בצדיה גאיל דמא ואם־בדבו בכמנא

אבן עזרא

ולכל חיתתם: ורוחי קרוא דיתתנון ללויאי מכותל קרתא ולברא אלך אמין סחור־סחור: ותמשחון מברא לקרתא ית־רוח־קידומא תרין־אלפין אמין וית־רוח־דרומא תרין־אלפין אמין וית־רוח־מערבא תרין־אלפין אמין וית רוח ציפונא תרין־אלפין אמין וקרתא במצעא דין יהי לרהון רוחי קירוא: וית קירוא דיתתנון ללויאי ית שית־קירוי שיזבותא די תתנון לסיעאי תמן קטולא ועליהון תתנון ארבעין ותרתין קירוין: כל־קירוא די תתנון ללויאי ארבעין וותמני קירוין ית־הון וית־רוחיהון: וקירוא די תתנון מאחוזת בני ישראל מן סגי תתנון ומן זעירי תזערון גבר כפום אחסנתיה די יחסנון יתן מקירוהי ללויאי: ומליל יי עם־משה למימר: מליל עם־בני ישראל ותימר להון ארי אתון עברין ית־ירדנא לארעא דכנען: ותזמנון לכון קירוין קרוי שיזבותא יהוון לכון ויערוק תמן קטולא דיקטול נפשא בשלו: ויהוון לכון קירוא לשיזבא מגאיל־דמא ולא ימות קטולא עד־דיקום קדם כנישתא לדינא: וקירוא די תתנון שית קירוי שיזבותא יהוון לכון: ית תלת קירוא תתנון מעיברא לירדנא וית תלת קירוא תתנון בארעא דכנען קירוי שיזבותא יהוון: לבני ישראל ולגיורא ולתותבא ביניכון יהוון שית־קירוא האילין לשיזבא למערוק לתמן כל־דיקטול נפשא בשלו: ואם־במנא דפרזלא מחהיו וקטליה קטולא הוא אתקטלא ית קטיל קטולא: ואם באבנא דמיתנסבא בידא דהיא־כמיסת די־ימות בה מחהי וקטליה קטולא הוא אתקטלא יתקטיל קטולא: או במאן דאע דמתנסיב־בידא דהיא־כמיסת די־ימות בו מחהי וקטליה קטולה הוא אתקטלא יתקטיל קטולא: הוא יקטול ית־קטולא כד־אתחייב־ליה מן־דינא הוא יקטליניה: דחחי או רמא עלוהי

חזקוני

ולכל חיתם: לקיים נתנו ולא לקנרות רק לרוצח כמו שאו' אלים' מתנו ר"ל עיר שלקחם קולטות אל שהשם קולטו' ביקמלעת כין שלא מדעת ואומ"כ אין קולטות אלא מדעת כשנתכוון לפגוע שם: למקלט תנוחל: מקום מדרו של גואל קרונו של הרוג: ולא ימות הרוצח: לפי שנא' ורצח נוחל הדם אם הרוצח שופט אני ביני לבין עצמו יהרגנו ת"ל ולא ימות הרוצח עד שעמדו לפני הדיינים למשפט: אם נ' הערים: אסר כאן המשפט ומיין בערים' ואחרים כאן פרט"' אם על פי שנאמרו כאן ט' שנים וכאן איכן אלא ב' ומפני הטוב מכין ערי מקלט שלהם מטוב לכנעלד בשבי דוגמים כדכתיב גלעד קרית פועלי און עקובה מדש כלומר אם ההורגים בטעות ומחד שונג ולא יאו' הרוצח עד עמדו לפני העדה לעמדם והכי איתא בספרי הכל מקדימין לערי מקלט ב"ד שלשין ומביאין לוקומשם שעי מנפשיב מיתה ברצונו ומי שלא נפשייב מיתה ברצונו: ואם

מסרה

ומרתם ' פסוקי' בטעם פזר גדול וגלגל וסי' נמס במ'רבתא: ומרת' ב' חס' בליש' וסי' ומרת' מחוץ לעיר: ומרתי את פעלתם: בתיך ה' וסי' נמסר בסדר לך לך: ערי המקלט' ד' וסי' ואת הערים אשר תתנו ללוים: ויתנו להם את ערי המקלט דר"ה: ולבני אהרן נתנו את ערי דר"ה: ושאר אורית' ערי מקלט: ושאר יהושע עיר מלקט: ארצה כנען ח' וסי' במסרה רבתא: תהיינה ' כתובין כן בתו' וסי' נמסר בסדר אמור: עמדו ד' וסי' עד עמדו לפני העד' למשפט: וישב בעיר ההיא: ערי המועדה: ויעמד המלך על עמדו: למשפט ט"ו דגשי' וסי' במס' רבתא: באבן ג' וסי' באבן או באגרוף: ואם באבן יד אשר ימות בה: ובגלחו את ראשו: וחר ובאבן וסי' ולאלוה מעזים על כנו: ימות ח' וסי' במס' רבתא:

חזקוני

ולכל חיתם: לקיים נתנו ולא לקנרות רק לרוצח כמו שאו' אלים' מתנו ר"ל עיר שלקחם קולטות אל שהשם קולטו' ביקמלעת כין שלא מדעת ואומ"כ אין קולטות אלא מדעת כשנתכוון לפגוע שם: למקלט תנוחל: מקום מדרו של גואל קרונו של הרוג: ולא ימות הרוצח: לפי שנא' ורצח נוחל הדם אם הרוצח שופט אני ביני לבין עצמו יהרגנו ת"ל ולא ימות הרוצח עד שעמדו לפני הדיינים למשפט: אם נ' הערים: אסר כאן המשפט ומיין בערים' ואחרים כאן פרט"' אם על פי שנאמרו כאן ט' שנים וכאן איכן אלא ב' ומפני הטוב מכין ערי מקלט שלהם מטוב לכנעלד בשבי דוגמים כדכתיב גלעד קרית פועלי און עקובה מדש כלומר אם ההורגים בטעות ומחד שונג ולא יאו' הרוצח עד עמדו לפני העדה לעמדם והכי איתא בספרי הכל מקדימין לערי מקלט ב"ד שלשין ומביאין לוקומשם שעי מנפשיב מיתה ברצונו ומי שלא נפשייב מיתה ברצונו: ואם

בגדיה · כתרגומו בכמנא במארב: בפתע · באונס ותרגו׳ בתכיף שהיה סמוך לו ולא היה לו שהות להזהר עליו: או בכל אבן אשר ימות בה · הכה · בלא ראו׳ שלא ראהו: ויפל עליו · מכאן אמרו שהורג דרך ירידה גולה דרך עליה אינו גולה: עד מות הכהן הגדול · שהוא בא להשרות שכינה בישראל ולהאריך ימיהם והרוצח בא לסלק את השכינה מישראל ומקצר את ימי החיים אינו כדאי שיהא לפני כהן גדול · דבר אחר לפי שהיה לכהן גדול להתפלל שלא תארע תקלה זו לישראל: אשר נפח אותו בשמן הקדש · לפי פשוטו מן המקראות קדרים הוא שלא פירש מי נפחו אלא אשר נפחו המושח אותו בשמן הקדש ורבותינו דרשוהו במסכות מכות לראיית דבר ללמוד שאם עד שלא נגמר דינו את כ״ג ומנו אחר תחתיו ולאחר מכאן נגמר דינו חוזר במיתתו של שני שב׳ אשר נפח אותו וכי הוא מושחו לכהן או הכהן נפח אותו אלא להביא את הנפש בימיו שמחזירו במיתתו: אין לו דם · הרי הוא כהורג את המת שאין לו דם: בכל מושבותיכם · למד שאתה סנהדרים נוהגת בחולה לארץ כל זמן שנוהגת בארץ ישראל: כל מכה נפש · הבא להרגו על שהכה את הנפש: לפי עדים ירצח · שיעידו שבמזיד ובהתראה הרגו: ולא תקחו כפר · לא יפטר בממון: ולא תקחו כפר · למנוס אל עיר מקלט · למי שגנס אל עיר מקלט שהרג בשוגג אינו נפטר מגלות בממון ליתן כפר לשוב לשבת בארץ טרם ימות הכהן: לנוס · כמו לנס כמו שוכי מלחמה נוגי המועד ששבו מן המלחמה כי מוליס היו כאשר תאמר שוב על ששב כבר ומול על שמל כבר כן תאמר לנוס על מי שנס וקורהו נוס כלומר מובריח ואם תאמר לנוס לברוח ותפרשהו לא תקחו כפר למי שיש לו לברוח לפטרו מן הגלות לא ידעתי היאך יאמר לשוב לשבת בארץ הרי עדיין לא נס ומהיכן ישוב: ולא תמכיפו · ולא תרשיעו לא תחייבו כהרגו׳: אשר אני שוכן בתוכ׳ · שלא תשכינו אותי בטומאתה: כי אני יי׳ שוכן בתוך בני ישר׳ · אף בזמן שהם טמאים שכינה ביניהם: ונוסף

רלבג

התועלת הי״ג הוא בחמלות והוא מה שהחליל מלקח כפר לפטור הרוצח מהגלות אפילו כי הטילה התורה כפר בחי שיהרג שורו אחד מהאבות והנה התועלת בזאת האזהרה מבואר מא׳ מחד שזכר אותו התור״בו׳ כמו שביאלנו בביאורנו לזא׳ הפרש׳:

התועלת הי״ד הוא בדעות והוא להודיע כי החטאים הם מסירין השגחת השם יתעלה מהאנשי׳ אשר החוטאי׳ הם מתאחרי׳ עמה וכב׳ ביאלנו הסנה בו׳ בפרשת קדש:

התועלת

ולא תקחו כ׳ פסוקים מתחלפי׳ בטעמי׳ קדמ׳ ולא תקחו כפר לנפש רצח יהי׳ ולא תקחו כפר לנוס סיום׳ דמתקשיל למי בארעא דערק מקמן דגלוהי · אשר אתם דילא תחניפו אשר אתם בה דלא תחניפו עם טמא מפתחי לאנשי יושב ·

לו שביעי

אבן עזרא

בגדיה · פירשתיו: בפתע · כמו פתאום: בלא רואה · שם הפועל: ולא אויב לו · ולא מתכון לבקש רעתו: עד מות · יש אומרי׳ עד מות עד חכום וכמוהו תמות חכמה ולא אמרו כלום כי עמהם תמוה חכמה הוא כמשמעו וגם כן עד מות הכהן הגדול כי הוא יכפר בעד ישר׳ וזה המאורע אירע בימיו · את גבול · מן גבול כמו כלאתי את העיר: דם פירשתיו: יחניף · עשות רע בשתר: שופכו · פועל כמו ובה גושו: ולא הטמא · החנופה את הארץ אז הוא נוי בעבור כי אני שוכן בתוכ׳ ולא לכבוד הארץ רק לכבוד בני ישראל כי אמ׳ שוכן בתוך בני ישראל: ויקרבו · גם זאת הפרשה דבקה עם כאשר צוה משה לתת מנחלת ישראל ערים ללוי׳: ראשי אבו׳ · הם הנשיאי׳: ואם

מסרה

הרפו ב׳ וסי׳ ואם בפתע בלא איבה הרפו · לא עמד כי יי׳ הרפו · ויפל ג׳ וסי׳ ויפל יי׳ אלהי׳ תרדמה על האדם ויישן ויפל עליו וימת והוא לא ויפל בקרב מתנהו · וסי׳ בלשו׳ תרגו׳ אדם מית במשריתיה: בשמן ו׳ רפין וסימ׳ נמסר בסדר הצוה · יצוא ז׳ ר׳ הס׳ וג׳ מל׳ וסימ׳ וישלח את העירב מל׳ · ויהי כאשר כלה יצחק לברך את יעקב · ואם יצא יצא הרצח · ובא המלך דוד עד מל׳ · ויאמר המלך אל העם · ויקצף נעמן וילך מל׳ · ויאמר ירמיה אל צדקיהו · דעורב ושמעי ונעמן מל׳ · וא״פס והבית ימלא עשן · וגמס׳גם בסר׳נח: אש״גנוס שמת כל סיפי פסוקי׳ דקר׳ שם במ״יח שמה וסי׳ במס׳ רבת׳: יכפר ר׳ וסי׳ ולארץ לא יכפר · אם יכפר העון הזה · בואת יכפר עון יעקב · בחסד ואמת יכפר עון: כי אם כל קריא׳ כי אם הטעם תחת כי ואם במקף במ״ג אשר המקף בכי והטעם כאם וסי׳ כי אם אשר יצא ממעיך · כי אם בדם שפכו · אין זה כי אם רע לבב · וסי׳ בלשון תרגום נפק דמא בישא:

בעל הטורים

הרפו · כ׳ פרסו׳ בלא איבה הרפו׳ הריגו לחברו׳ והחליפו׳ הנה ליהו · ויפל ג׳ שני בני אדם את הרג שונג וא׳ הרג ויויד · הכיה מזמן לפונלק זה שהרג שונג עולה בקולס ונוסל על זה שהרג מזיד · ומאנא הורגו בשונג ומתחייב גלות · וזהו גלא איבה הנפש ורגלה להתחזק ולעמוד ולא יוכל כי יי׳ הרפו: ויפל · ג׳ ויפל עליו וימת · ויפל בקרב מתנהו · ויפל יי׳ אלהים תרדמה לדמיתה במדרש יותר מזה שהרג בהם בלו ע״י מכילה הרג בהם ע״י ירידה מירד ונפל על רחבם וזהו ויפל עליו וימת · ויפל יי׳ אלהים תרדמה כלחיתה בזיקים חולים ומתים ויי׳ רשעים יורדים לגיהנם ומתנינו והולכים על ל׳ יום׳ וזהו ויפל יי׳ אלהים תרדמה שתרדמה כפלה עליהם ויפול שמת עולם: עד מות הכהן הגדול · ג״פ כהן גדול בפרשה · לומר אחר כהן גדול שנמשח ואח׳ מרובה בגדים וא׳ כהן בגדול שנגר כלם משיבים הרוצח במיתתן: יכופר · אהבע׳ הכא ואיתיך אם יכופר העון · לכן יכופר עון יעקב · בחסד ואמת יכופ׳ עון · שהתשוב׳ וי״ה חולין ומית ממרקת שב׳ אם יכופר הע׳ ועד תמותתן · לכן יכופר עון יעקב · בחסד בחסד שנאמ׳ בחסד ואחת יכופר עון בדאמ׳ רבה דעסיק בגמילות חסדים מה שחין שאין: וכוסף

קומץ מנחה

עד מות הכ״ג לפי שמיחת הצדיקים מכפרת על הדור ובחבורתו ירפא לשונג שהוא: ויקרבו ראשי חאבות לפי כשראו ישראל שחכסניות היו אם עשירות בחלק א״י רבו עליהם קופצים לכך באו ראשי בני יוסף לתקן הדבר:

הם מסעי וסליקא
ספר במדבר

מ״ע ספורנו

עד מות הכהן הגדול · כבר נאמר שהגלות היא על השונג ובהיות פיני השגגות בלתי שוות כי מהם קרובות לאונס ומהן קרובות אל המזיד נתן בלתי מה בכל השוגגים כי מהם שתהיה שגגתו מכבר קודם מיתת הכהן ומהן שיהות קודם שיעות הכהן וזה בהשגחה כהל׳ ית׳ הידוע ועד׳ · שיפגוע את הרוצח בפי מדרגת שגגתו בלתי מה לידו: בגאלה הגואל · ובהיות לאיזה שהגם אלה בתחום שכרו לא יתפלא הגואל לשפוך דמו בכל נבול המגרש ולכן לגוסף לא יתעסק אם לא יוסיף אל נגלו אותו בחלק אשר לו בתחום חברו: ואם

חזקוני

ואם בכלי ברזל הכהו · לעה כאמר אם בשהכהו בחבן או בעץ אייב בברזל לא כ״ם אלא לכך כאמר ואם בכלי ברזל הכהו להמיתו אפילו מקט מקט ללמדך שאין מוכשין מן הדין כאן פרט״ שהברזל מפיס בכל שהוא ואפילו מקט לפיכך לא נתנה בו תורה שיעור לכתוב אשר ימות בו והא״ת דברזיה מברזל שמכה בו דבעינן וה רחוי להמיתו אפילו מקט אבל אם הכהו בו ברזל שיתנה והכי פרש״י בפרק אלו הן הנערין: ואם בשנאה יהדפנו · מקקו׳ נכוה: ויפול עליו · מבאן אמרו דבותי׳ שהורג דרך ירידה גולה לפי שדרכו של אדם להתכבל לפניו ואיה לו ליזהר שלא תבא תקלה ע״י שלאתנו אבל שהורג דרך עליה אינו גולה שאין אדם מצוי להתכבל לאחוריו לפי׳ אינו גולה:

ויש׳ כב עד מות הכהן הגדול · שלא יהיו הגולי מרננין על הכהן הגדול בשירלו שרוצה אין לעדי מקלטו ואומרים רחיקים זה שהרג את הנפש אבל יגלה ונכנס אם בני אדם ואין הכהן עושה בו נקמה והדבר מוטל עליו לעשות כדבריו׳ והלים אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל הכהן ובו׳ אבל הכהן הקם אמריו אין לרבן עליו מעט שלא בעשה בימיו: את גבול עיר מקלטו · ואמרי מות הכהן הגדול · יש׳ הרוגים ובו׳ · שהרי ערי מקלט אל לנוס מעת ידו אל כהן גדול הם וזה בכנס מעת ידו בעיר מעשה הו׳ אמרו רבותינו מיקמו מבכרת ודונגת זו פנינו אסיריו לא בעת כיתה: ועד אשר לא יעבה בנפשי סר״ל הוא׳ ומוכח דין נפשות מעוד עד אשר כאמן בו קם״ל: ולא תקחו כופר לנפש רוצח · הרי זה דבר שהיה בכלל כל הסוגים ולעה יבא לאמרך לרוצח אין לוקחים כופר אבל לאמן ומין ורבל ויד וכיוב פגע ומכות ומאר מכלות בידי שמי׳ לוקחין כופר כדכתי׳ אם כופר יושם עליו: ולא תפגיעו את הארץ · כי הדם הוא יחניף וגו׳ · לכך אני מזהירכם על כך שהרי הרוצחים שהם אנשי דמים מנשמים להחניף את יושבי הארץ כדי שיפגיעו עליהם: ולארץ לא יכופר · ויקרבו ראשי האבות · כשהבה פרשת זו לכאן על ידי מנוח עשה לעם מנגלת ישראל שרים לגויים:

בעל הטורים

ולישבי הארץ לא יכופר: ויקרבו ראשי האבות · כשהבה פרשת זו לכאן על ידי מנוח עשה לעם מנגלת ישראל שרים לגויים:

אלה

בעל הטורים

אוסף · ג' כתפי' וזה הכלל בריתם · בדור הזה אלא מוהג חלא בחיהו הדור · תכוב נחלה · בכיות זו היא בהתנת הכן לומר שהבן יורש את אביו ולא תסוב נחלה · נגיעת א היא הסבת נעל · לבני דודיהן בנות' לבנות אליהם :

הסלת ספר במדבר

מ"ע ספורנו

אם יהיה היובל ונתרפס נחלתן · וגם בהיות שלא בכנום עתה כל הארץ כאחרו פעם פעם מגרשו מפנין וינסרן כל שבט ושבט לבנות חלקו פנה אם"פ שיוקמן שפיוס יחיל יאמר חלקו לאחרו פעמים אחר לא יתנגע המוכר בשביל זה שהבתלל פעם שבטו לבנות כי ביובל יחוב אלו · אמנם חלק הנגות שלא תחזור ביובל לא יתבלו מבני השבט לבנות מו יגיעו מס מיושבי הארץ בהיותו של שבט אח' ובכן יגרע בנות נחלתן מגורל מטה אבותינו : כן עשו בנו' צלפחד · כיונו לבנות' רבון קונם כאשר נוה את עשה לא מעני שמתמון נחלה אשר נשאו לבם : בפטפחות בני מנשה · מאחר שרמו היות בונת בחל יתבעלה שלא תסוב בנחלה אף על פי שנתן לבן רשות לבחור ברצונן עכל שבטם בן נחרו מת בני דודיהן מבל הפטפחות מפני מטיו יתר קרובים : ותהי נחלתן על מטה מטפחת אביהן · ובכן לא היתה שום הסבת נחלה אפילו בטפטפה לפטפחה :

נשלם ספר במדבר

מסרה

שבטי יש' חד מן י"ח דסלקי ונחתי פי' חד מן י"ח מאיילי' מאריבין בין אזלא לזרקא וסי' נמס' בסד' ויצא : ומגרל ד' חס' בליש' ופתחין וסי' ומגרל נחלתינו · בגרל נחלתם דיהושע בשבט לוי · ועל גרל מטה בנימן · על גרל הצדיקים וד' חס' בליש' נמס' בסד' אחרי מות : נחלתן ד' וסי' והיו לאח' מבני · ואם יהיה היובל ב' בו · ממשפח' בני מנשה : לטוב ב' דנשים וסי' זה הדב' אשר צוה יי' לבנו' צלפח' לאמר · הכל כאשר לכל · וחד ולטוב · הוי האמרים לרע טוב : בעיניהם י' וסי' במסרא רבתא · לנשי' י"ד וסי' נמסר בסוף שפטי · אביהם ג' בנקבות וסי' כן בנות צלפחד קרמ' רפסו' לשו' בעיניה' · ויתן להם אביהם דאיוב · ונמסר גם בסדר פנחס : ו'פסוקים את בהון ה' מלין דמיין ומשניין כתיבתן וסי' וצלפחד דפנחס לא היו לו ולצלפחד דיהושע מחלה ונעה חגלה מלכ' ותרצה · מוח"מו סימן · ותקרבנה בנות צלפחד מחלה נעה וחגלה ומלכ' ותרצה מ"נווו סי' · ותהיינה מחלה תרצה וחגלה ומלכ' ונעה מ"תוון סימן · ונמס' גם בסדר פנחס : אביהן ז' וסי' נמסר בסדר וירא : ערבת כל אורית' הס' במ"א דמלא וירא בלק בן צפור :

חזקוני

אלה המצות · פרטיות של קרבנות נדרים ונדבה והמפטים של פרטים רוגש ונקלות :

אליעזר כדרך דרשת עבדי

רלבג

התועלת הע"ז הוא בחדות והוא להודיע כי כאשר יבא ההכרח אל שתרע היה תקחו בעבור אחר הנה לאחי מכל היה שמכל לעשות כיוסר שיעוד הדבר ההוא לאחר כנרע ממנו בדרך שלא יהיה כנרע ממנו לעולם כעשה אותה כאחר יכולנו על זה בזולת החק לאחר תגיע אלו זה החק והחשל כי מפני שנגרעה נחלת צלפחד מחלת בני חפר בכללם והי' אפש' לסבב שלא תהיה כנרעת מהן זאת הנחלה לפולם בזולת החק לבנות צלפחד הה יהיה כשיכשלו לבני דודיהם הנה בנת התורה שיעשו לבני דודיהן אחר שאין להם היחס בזה:

ולא תסוב

ב' דשפעי' קדמתה ולא תסב נחל לבני יש' תסב בעי' מהתך נחל בסמפי' הגי' ולא תסב נחל' מתמ' תסב נחלה בפע' דרגא הגיל ס' בכבר' לנס מעה להם :

ובבאן

נשלם זה הביאור מזה הספר והשלמנוהו בזמן קצר מאד ובזולת ספרים ולזה יצטרך בנ"ת לעבור עליו שנית והיתה השלמתו בכ"ג לחדש טבת של שנת צ"ח לאלף הששי והתהלה לא"ית' אשר עזרנו יתברך ויתרומם על כל ברכה ותהילה אמן אמן :

ונשלם ספר הפקודים ודגלי הצבאות · ולאלהים

צבאות שבח והודאות : והוא ברחמיו ינקנו מכל נסתרות ומכל שגיאות : וראנו מתורתו נפלאות : וכן יהי רצון אמן :

ואם יהיה היובל · ואפילו שיהיה היובל לא נקוה לשוב הנחלה אליו רק תהיה תמיד נוספת על נחלת המטה : כן מפה בני יוסף · כי ראשי האבו' דברו בעבור כל המ' · ונעשה חסו' שפעם תסוב מפה ומפה בין הם בין אחרים · ונעשה ולא תסוב נחלה מהיות לקודם נחלת הארץ : וכל בת יורשת נחלה · תהר ביחוס הארץ על כן אמר הכתוב ולא תסוב נחלה פעם שנית : מחלה תרצה הזכירה הכתוב בתחילה כאשר נולדו ועתה הזכירם כאשר נשאו לנשים בתחילה : ממשפחות · לאות כי בני דודיה' לא היו כולם אחים : אלה המצות · של הנחלה וכנגד וכל בת יורשת נחלה ומשפטי הדם על ירדן יריחו מזרחה :

הסלת אלה מפטי

ואמרו את־דיבוני פקיד יי למתן את־ארעא באחסנא בעדבא לבני ישראל ורבוני אתפקד במימרא־דיי למתן את־אחסנת צלפחד אחתנא לבנתיה : ויהוין לחד מבני שבטיא בני־ישראל לנשין ותתמנע אחסנתהין מאחסנת אבהתנא ותתוסף על אחסנת שבטיא די יהוין להון ומערב אחסנתנא יתמנע : ואם־יהי יובלא לבני ישראל ותתוסף אחסנתהין על אחסנת שבטא די יהוין להון ומאחסנת שבטא דאבהתנא יתמנע אחסנתהן : ופקד משה את־בני ישראל על־מימרא דיי למימר יאות שבטא דבני־יוסף ממלין : דין פתגמא די־פקיד יי לבנת צלפחד למימר לדתקין בעינהין תהוין לנשין ברם לזרעית שבטא דאבוהן תהוין לנשין : ולא־תסחר אחסנא לבני ישראל משיבטא לשבטא ארי גבר באחסנת שבטא דאבהתוהי ידבקון בני ישראל : וכל־ברתא ירתת אחסנא משבטיא דבני ישראל לחד מזרעית שבטא דאבוהא תהי לאינתו בדיל דירתון בני ישראל גבר אחסנת אבהתוהי : ולא־תסחר אחסנא משיבטא לשיבטא אוחרנא ארי־גבר באחסנתיה ידבקון שבטיא דבני ישראל : כמא די־פקיד יי את־משה כן עבדו בנת צלפחד : והוה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה בנת צלפחד לבני אחי אבוהן לנשין : מזרעית בני־מנשה בר־יוסף הוה לנשין והות אחסנתהן על־שבטא זרעית אבוהן : אילין פיקודיא ודינא די פקיד יי בידא־דמשה לות בני־ישראל במישריא דמואב על ירדנא דיריחו :

ויאמרו את־אדני צוה יהוה לתת את־הארץ בהחלה בגורל לבני ישראל ואדני צוה ביהוה לתת את־נחלת צלפחד אחינו לבנתיו : והיו לאחד מבני שבטי בני־ישראל לנשים ונגרעה נחלתן מנחלת אבתינו ונוסף על נחלת המטה אשר תהיינה ונגרע נחלתן : ואם־יהיה היובל לבני ישראל ונוסף נחלתן על נחלת המטה אשר תהיינה להם ומגרל נחלתנו יגרע : ויצו משה את־בני ישראל על־פי יהוה לאמר כן מטה בני־יוסף דברים : זה הדבר אשר־צוה יהוה לבנות צלפחד לאמר לטוב בעיניהם תהיינה לנשים אך למשפחת מטה אביהם תהיינה לנשים : ולא־תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל־מטה כי איש בנחלת מטה אבתיו ידבקו בני ישראל : וכל־בת יורשת נחלה ממטות בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה למען יירשו בני ישראל איש נחלת אבתיו : ולא־תסב נחלה ממטה אחר כי־איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל : כאשר צוה יהוה את־משה כן עשו בנות צלפחד : ותהיינה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה בנות צלפחד לבני דודיהן לנשים : ממשפחת בני־מנשה בן־יוסף היו לנשים ותהי נחלתן על־מטה משפחת אביהן : אלה המצות והמשפטים אשר צוה יהוה ביד־משה אל־בני ישראל בערבת מואב על־ירדן יריחו :

חזק

קל"ב · מחל"ה · חולה · סימן :

סכום פסוקי דספר במדבר סיני אלף ומאתים ושמנים ושמנה וסימן אר"פת וחציו והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח · וסדריו ל"ב · ס"א וסדריו כ"ח · ופרשיותיו עשרה :